I 47393

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Fondator:
Mitropolit **Andrei Şaguna**, 1853

Publicație bisericească a Arhiepiscopiei Sibiului

Telegraful Român

Anul 166 • nr. 1-4 **1 și 15 ianuarie 2018**

CÂTEVA ÎNTREBĂRI, LA ÎNCEPUT DE AN

Teodor BACONSCHI

La sfârșitul lui 2017, omenirea a ajuns să numere 7,6 miliarde de persoane. Țin minte, vag, cât m-a surprins, acum numai câțiva ani, depășirea pragului de 7! Dincolo de surprizele, ca și de amneziile noastre (datorate vieții de rutină cotidiană), faptul e aici: specia umană crește într-un ritm nemaivăzut! În 2050, vom fi peste 10 miliarde... Între timp, multe probleme endemice de tip social, alimentar sau medical vor fi aproape rezolvate, grație evoluțiilor spectaculoase din sfera științei și a tehnologiei.

Alte probleme – precum accesul tot mai limitat la surse de apă potabilă – le vor lua locul, sporind riscurile de conflict. Putem crede că viitorul apropiat nu ne preiveşte direct, însă nu putem spune că, sondând următoarele decenii, când sunt toate şansele să lăsăm locul altor generații, ne-am eliberat de orice responsabilitate morală: dimpotrivă! Ceea ce urmează va reprezenta deopotrivă decorul istoric și patrimoniul pe care le vom lăsa moștenire nu doar unei umanități abstracte, ci chiar copiilor și nepoților noștri.

Din ce în ce mai des și mai mult putem anticipa chipul pe care-l va lua viitorul acesta apropiat, cel puțin din punct de vedere științific și tehnologic: era transportului pe bază de energie fosilă (hidrocarburi) va face treptat loc mașinilor electrice. Toată planeta va fi conectată la internet. Vom intra în era computerelor cuantice. Medicina va face progresele spectaculoase, de la manipularea celulor stem, până la chirurghia robotică și producerea de organe artificiale, cu ajutorul imprimantelor 3D. O primă colonie temporară își va găsi locul pe Marte, iar călătoriile spre Lună vor deveni „accesibile" celor cu venituri un pic peste medie. Mai mult: deși unele dintre predicțiile făcute vor avea o direcție și un calendar diferite, e la fel de posibil să apară mutații și evoluții la care – acum – nici nu ne putem gândi.

Una dintre întrebările care ne vin în minte în acest context „profetic" e însă legată de formula coabitării interumane: pe ce temei vom putea asigura pacea, evitând noi catastrofe provocate de om? Pe acest plan, răspunsurile sunt ceva mai complicate decât ne-am aștepta. E sigur, de pildă, că factorul demografic va remodela peisajul geopolitic. Peste numai câteva decenii, China, India și Africa vor găzdui peste jumătate din populația globală. Ele vor deveni *ipso facto* principalele piețe. Încet, încet, economiile lor se vor occidentaliza (cu ajutorul transferului de tehnologie, care a început deja să le accelereze dezvoltarea). Nu exagerăm, dacă ne imaginăm că aceste foste spații „exotice" (în raport cu logica etnocentrică a Occidentului) vor reprezenta cele mai puternice economii ale lumii. Ceea ce ne duce implicit la concluzia că rolul primordial al civilizației euro-americane, de matrice iudeo-creștină, se va reduce proporțional.

Occidentul va pieri sau va supraviețui numai dacă globalizarea pe care a inspirat-o dinamica sa istorică va continua să prevaleze. Adică numai dacă proiecția planetară a valorilor „noastre" nu va fi stopată de imense state deja dezvoltate, care ne-au preluat tehnologiile, dar nu și principiile organizatorice de sorginte creștină: personalismul, cultura libertății, umanismul democratic. Valorile Asiei sunt diferite, predominant colectiviste, pragmatice, lipsite de finalismul eshatologic al dinamicii istorice occidentale. Altfel spus, dacă Occidentul nu-și va depăși ura de sine (ca atitudine nihilistă față de propriul trecut și față de tradiția spirituală de origine evanghelică), el are prea puține energii argumentative pentru a-și salvgarda stilul de viață consacrat. Dacă fenomenul globalizării va implica un proces de occidentalizare stopat prin contraponderea unor valori străine de succesul nostru istoric bimilenar, e de presupus că vom fi periferici sau poate chiar irelevanți. Veți spune, la o adică: și ce ne pasă nouă, românilor? Ne pasă, pentru că am devenit o parte a Occidentului în sens strategic și civilizațional! Iată de ce o parte (desigur modestă) a răspunsului la întrebările schițate în acest text trebuie să vină și din sânul elitelor intelectuale românești...

Treptele urcuşului duhovnicesc (I)

† LAURENȚIU,
Arhiepiscopul Sibiului
şi Mitropolitul Ardealului

Viața spirituală a unui credincios este o permanentă *călătorie împreună cu Hristos*, având ca sprijin și călăuză *rânduielile liturgice* ale Sfintei Biserici, săvârșite în *praznicele și sărbătorile* anului bisericesc, ca adevărate popasuri duhovnicești. Ținta acestei călătorii este *Învierea Domnului*, act unic și mântuitor, la care ajungem reiterând (repetând-trăind) întreaga viață și activitate a Mântuitorului Hristos și urmându-L, prin nevoințele noastre, *pe drumul Golgotei*, prin a cărei Jertfă ne-a împăcat cu Tatăl și ne-a adus din moarte la viață.

Pregătirea credincioşilor pentru a putea urca împreună cu Domnul pe *drumul cel greu al Crucii,* până la *măreața Înviere*, ținta finală a călătoriei, se face prin *jertfa Postului Mare.* Timp de 47 de zile, efortul personal al fiecăruia, prin *postul de bucate*, dublat de *postul de păcate și desăvârșit prin fapte bune*, se contopește în lucrarea sfântă a Bisericii, care *transformă tristețea pocăinței în bucurie pascală.*

(continuare în p. 2)

Din cuprins:

Pr. Conf. Dr. Constantin Necula
Păcatul abaterii din Vocație... | pagina **2**

Prof. Univ. Dr. Elena Macavei
Partenie Cosma (1837-1924). Statutul Organic al Mitropoliei Transilvaniei – 150 de ani | pagina **5**

Maria Berényi
E păstrată oare în mod cuvenit moștenirea lui Emanuil Gojdu? | paginile **5** și **7**

95 333

Treptele urcuşului duhovnicesc (I)

(urmare din p. 1)

Bucuria Învierii va marca apoi tot restul anului liturgic, fiecare duminică devenind o zi de Paşti.

În vederea acestui efort spiritual, cu *şase duminici* înainte de *„urcuşul final”, Sfânta Biserică* ne oferă tot atâtea *popasuri spirituale*, în care vom afla, din cuvântul inspirat al Sfintei Evanghelii, care sunt *condiţiile* pe care trebuie să le îndeplinim pentru a ne angaja în această *„călătorie spre cerul biruinţei”* şi a o putea finaliza ca următori ai lui Hristos.

1. Prima condiţie a acestei împreună-călătorii cu Hristos o găsim exprimată în pericopa evanghelică a *Duminicii lui Zaheu* (Luca 9, 1-10). Un om bogat, mai-marele vameşilor, cuprins de o *dorinţă puternică* de a-L vedea pe Hristos, s-a urcat într-un sicomor din apropierea drumului pe unde avea să treacă Mântuitorul. Dorinţa lui statornică i-a fost răsplătită de Hristos, mai întâi, cinstindu-l prin *chemarea lui pe nume*, ca semn că îl cunoştea în mod deplin, iar apoi prin împlinirea celor rânduite de a-i fi oaspete familiei sale, aducând mântuire casei lui întregi (cf. Lc. 19, 1-10).

Drumul mântuirii nu-l putem începe decât dacă suntem cuprinşi de *„foame şi sete după Dumnezeu”*, adică dacă-L simţim pe Dumnezeu ca pe o *necesitate vitală.* În urcuşul nostru spiritual avem nevoie de Hristos ca de cea mai necesară hrană.

Nu este suficient să-I cerem o simplă *„ocrotire”*, pe care El o dăruieşte şi aşa tuturor creaturilor, prin *Pronia divină,* ci trebuie să dorim, ca şi Zaheu, *să-L vedem, să ne dăruim Lui, pentru ca noi să fim ai Lui şi El să fie al nostru.*

Simţind foame şi sete de cele sfinte, ne urcăm şi noi în *sicomorul duhovnicesc*, în biserică, locaşul sfânt al Domului, unde Hristos sălăşluieşte şi Se dăruieşte în deplinătatea iubirii Sale, prin Sfânta Euharistie, Trupul şi Sângele Său. Prin Sfânta Împărtăşanie ne sfinţim viaţa, trupul şi sufletul, devenind purtători de Hristos. Cuprinşi de dragostea faţă de Dumnezeu, întâlnindu-ne cu Hristos, în sfântul Său locaş, *vom auzi* fiecare în parte chemarea noastră *după nume* şi vom primi binecuvântarea de a-L avea oaspete în casele noastre, după cum i-a zis lui Zaheu: *„astăzi în casa ta trebuie* (adică este rânduit) *să rămân”* (Lc. 19, 5).

Intrarea lui Hristos în viaţa noastră, în străfundurile tainice ale sufletului, creează *părtăşia de El*, prin *Sfânta Euharistie*, care va aduce schimbarea totală a vieţii noastre şi mântuirea casei noastre întregi.

2. *A doua treaptă* a urcuşului spiritual, care se adaugă „foamei şi setei de Dumnezeu”, este cea a *„credinţei smerite”*. Porniţi la drum, împreună cu Hristos, avem nevoie de o *credinţă puternică, izvorâtă dintr-o inimă smerită,* după modelul oferit de Sfânta Evanghelie a *Duminicii Canaaneencei* (Matei 15, 21-28).

O mamă îndurerată de suferinţa pricinuită fiicei sale de către diavolul se apropie cu multă credinţa de Hristos, cerându-I să o izbăvească. Cu multă smerenie îşi recunoaşte starea de depărtare de Dumnezeu, ca şi câinii, care se hrănesc cu fărâmiturile ce cad de la masa stăpânilor lor.

Femeia cananeancă, cerând Mântuitorului izbăvirea fiicei sale de chinurile diavolului, şi-a exprimat credinţa în El ca Mesia, mai întâi *verbal*, numindu-L pe Dânsul: *„Fiul lui David”,* iar apoi, *prin act*, închinându-I-se, cu rugăciunea: *„Doamne, ajută-mă”.* Puterea credinţei, înveşmântată în haina smereniei, i-a adus vindecarea fiicei sale. *Credinţa puternică* şi *smerită* ne va apropia cu adevărat de Dumnezeu.

3. Legătura permanentă cu Dumnezeu, în călătoria vieţii noastre, o întreţinem prin *rugăciune*, şi nu prin orice fel de rugăciune, ci printr-una *smerită*. Apropiaţi de Dumnezeu prin credinţa puternică, vom putea păstra legătura cu El şi vom intra în comuniune cu El prin *rugăciunea smerită*, oferită ca model de Evanghelia *„Duminicii Vameşului şi a Fariseului”*, prima Duminică a Triodului (Luca 18, 10-14).

Doi oameni s-au rugat în templul Domnului, fariseul, printr-o rugăciune plină de mândrie şi sfidare, considerându-se *„împlinitorul legii”*, iar vameşul, printr-o rugăciune plină de căinţă şi smerenie, întorcându-se *„mai îndreptat la casa sa”, „fiindcă oricine se înalţă pe sine se va smeri, iar cel ce se smereşte pe sine se va înălţa”* (Lc. 18, 10-14).

Două moduri de rugăciune, cu efecte diferite, oferite de Evanghelia din Duminica Vameşului şi a Fariseului. Recunoscând propria noastră nimicnicie, în rugăciune Îl recunoaştem pe *Dumnezeu* ca *sursă, izvor al iubirii*, în care suntem contopiţi cu toţii, preţuind valoarea aproapelui, faţă de care nu te simţi cu nimic mai bun. Rugăciunea plină de umilinţă a vameşului: *„Dumnezeule, fii milostiv mie, păcătosului”* va constitui unul dintre temeiurile *Rugăciunii inimii*: *„Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine, păcătosul”.*

Păcatul abaterii din Vocație...

Pr. Conf. Dr.
CONSTANTIN NECULA

Din meditația asupra momentelor prin care trecem ca Biserică în anul Centenarului unității ca Națiune, îngăduit fie-i autorului acestor rânduri să desprindă cea mai grea dintre concluzii. Unul dintre marii psihiatrii ai Americii moderne, Irvin D. Yalom, scrie în lucrarea sa, *Călătoria către sine. Memoriile unui psihiatru* (Veillant, 2018, 400 p.), despre o serie din experiențele sale „pastorale”. La un moment dat, fiind psihiatru în Armata SUA, într-un spital din Hawai, întâlnește un sindrom greu detectabil. *Sindromul Ganser*, sindromul răspunsurilor aproximative. De exemplu: Crăciunul, în 26 decembrie; 2 plus 2 egal cu 5... răspunsuri aproape de adevăr, semn că mintea pacientului știa răspunsurile corecte. Scrie el că acești bolnavi încercau să evadeze din sistemul militar prin această folosire a aproximării, nu departe de adevăr pentru a nu fi grav… Continuă însă: „*Partea cea mai stranie, pe care am descoperit-o studiind literatura de specialitate în timpul observației de lungă durată care a urmat externării, e că un mare procent din pacienții cu Ganser chiar dezvoltă ani mai târziu tulburare psihotică!*” (p. 138). Observând comportamentul de durată în pastoralitate al preoților, astăzi remarcăm că este atins de un sindrom pastoral foarte apropiat de cel enunțat de către psihiatru. Un soi de aproximare a răspunsului pastoral necesar slujirii, care nu-i situează departe de idealul propus prin teologia pastorală a Bisericii ori de sublimitatea preoției dar nici nu rodește în împlinirea acestuia. E o abatere, fină, de la vocație, care, în timp, se dovedește dureroasă și, pentru mulți, dezastruoasă. Dincolo de a fi știința teologică anume construită pentru a realiza analiza situației concrete în care Biserica se edifică prin propriile acțiuni, teologia pastorală este și reflectarea vieții Bisericii aflate în slujba lumii, acțiunea multiformă a întregii comunități parohiale – cu reflecție în sinodalitatea deschisă a Ortodoxiei – asumate ca lucrare a Duhului Sfânt pentru a actualiza în timp proiectul de mântuire a lumii, gândit și asumat din veci de Dumnezeu. De aceea, Pastorala, inclusiv cea catehumenală, deci cu o largă articulare în pedagogia și didactica intervenției prin învățătura de credință în vederea echilibrării conținuturilor de credință cu ritualul ori manifestarea emoționalului pastoral, comportă trei dimensiuni fundamentale: viața, misiunea și acțiunea – cea din urmă, nicidecum monofazică, legată doar de preoți, ci cuprinzând și elementul mirean, al laicilor activați prin Tainele Bisericii (Botez, Mirungere, Euharistie), în lucrarea Bisericii.

Păcatul abaterii din Vocație, sindromul Ganser al pastoralei de azi, produce unele mutații la nivelul acțiunii pastorale, pe care avem obligația, legați fiind de modelul Iisus Hristos și crescuți la școala Apostolilor, să le evităm. Pentru evitare, ele trebuie diagnosticate corect. Personal le-am descoperit analizate în lucrările lui Pierre André Liege (*Position de la theologie pastorale. Le point teologique*, Paris, 1971) și în expunerile lui Luciano Pacomio (*Teologia pastorale e azione pastorale*) ori mai cunoscutul în epoca modernă Giovanni Villata (*Teologia Pastorale*, Dehoniane, 2016). În planul pastoralei catehumenale, autorul cel mai important din ultima vreme este Carmelo Torcivia, cu excelentul eseu teologic *La Parola edifica la comunita. Un percorso di teologia pastorale* (Il Pozzo di Giacobbe, 2008, 184 p.). Un suport de înțelegere ne oferă întreaga operă de teologie catehetică a distinsului profesor Luciano Meddi, unul dintre marii specialiști europeni în formarea catehetică a adulților, în descoperirea și valorizarea crizelor parohiale ca prilej de reformare și restartare a pastoralei imediate.

Lectura unor astfel de pagini te obligă la reflecție, diagnoză și sintetizare, de aceea, încercând să propun evitarea *simptomatologiei sindromului Ganser în pastorală*, voi consemna câteva dintre fracturile de vocație prin care afectăm pastorația parohiilor ori comunităților noastre:

1. *Pastorala sălbatică* – când în comunitate se instituie spontaneitatea și activismul ca singurele mecanisme de progresie vocațională, în absența ori sub presiunea diluției criteriilor valutative verificabile, realiste;

2. *Pastorala tehnocrată* – în care proliferează birocrația și excesul de organizare, anchilozând creativitatea personală și obturând intervenția în duhul realismului pastoral al primelor veacuri;

3. *Pastorala supra-tehnicizată* – în care sunt dezvoltate abilități exclusiv executive, construcția fizică a pastorației, eludând construcția duhovnicească a comunității;

4. *Pastorala abdicativă* – care aglutinează pastorația sub semnul științelor socio-culturale, lăsând să sporească tendințele laicizării câmpului pastoral, secularizând discursul și făptuirea. Tot în acest perimetru se naște construcția pastorală spontană, dar inegală, lipsită de comuniunea euharistică;

5. *Pastorala conservatoare* – realizată în manieră rigidă și împietrită, marcată de imobilism și care transformă comunitățile în rezervații mistice ori în comunități de o ineficiență pastorală cronică, dar extrem de vocale;

6. *Pastorala „uitucă”* – marcată de lipsa unei memorii comunitare reale, care uită lecțiile trecutului ori dramatica tensiune care se naște din negrija pastorală;

7. *Pastorala oarbă* – care refuză să vadă carențele și care ascunde lacunele de exprimare pastorală;

8. *Pastorala fluctuantă* – aceea marcată de oportunități sociale și în care avem mereu nevoie de sponsori ori evenimente pentru a ne trăi realismul liturgic al Bisericii;

9. *Pastorala sentimentală* – bazată numai pe ideea de „a ne simți bine”, a ține aproape, prin cultivarea unor sentimentalisme lipsite de fundament mistico-ascetic, care naște grabnic o ideologie legată de afilierea la o persoană charismatică ori o instrucție mono-fazică în ce privește mărturisirea de credință;

10. *Pastorala flegmatică* – afectată de lipsa de compasiune ori implicare a preotului în cotidianul parohiei.

Toate aceste aproximări de răspuns pastoral, unele foarte aproape, la prima vedere, de exigențele pastorației ortodoxe tradiționale și vii, nasc un surogat al vieții preoțești, un sincretism de valori teologice extrem de coroziv vieții duhovnicești ca atare. Soluția? Una dintre ele o vom prezenta într-un număr viitor, pornind din analiza pastorației prin prisma capitolului 10 din Evanghelia de la Ioan. Unul dintre izvoarele vocației noastre slujitoare.

LITURGHIE • PASTORAȚIE • MĂRTURISIRE

Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului

Vineri, 1 decembrie. Cu prilejul Zilei Naționale a României, Înaltpreasfinția Sa a oficiat o slujbă de Te Deum în fața clădirii fostului Consiliu Dirigent al Transilvaniei din centrul Sibiului și a adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare. În aceeași zi, a participat la parada militară, desfășurată pe bulevardul Coposu din Sibiu.

Duminică, 3 decembrie. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură la Biserica „Sfântul Nicolae" din localitatea Turnu Roșu, protopopiatul Avrig. În cadrul slujbei, Înaltpreasfinția Sa l-a hirotonit întru preot pe diaconul Alexandru Bran pe seama Parohiei Olteț, Protopopiatul Făgăraș II. La final, a oficiat slujba de binecuvântare a muzeului de artă populară și de obiecte bisericești din apropierea locașului de cult din Turnu Roșu.

Luni, 4 decembrie. A avut program de audiențe și lucrări de birou. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Marți, 5 decembrie. A predat cursuri de Teologie Liturgică la Facultatea de Teologie din Sibiu. Seara, a participat, la Catedrala Mitropolitană, la concertul de colinde susținut de Corala „Armonia" de la Constanța. A adresat celor prezenți un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 6 decembrie – *Sărbătoarea Sf. Nicolae.* A slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură la Biserica „Sfântul Nicolae" din Șcheii Brașovului. A oferit distincția „Crucea șaguniană pentru preoți" părintelui Gheorghe Ramba, ajuns la venerabila vârstă de 94 de ani, unul dintre preoții care au mărturisit credința ortodoxă în timpul comunismului și a avut de suferit timp de trei ani și jumătate în temniță pentru curajul său și pentru devotamentul față de Biserica străbună. Aceeași distincție a acordat-o celor cinci membri ai grupului vocal „Anatoly" din Brașov, în semn de apreciere pentru activitatea întreagă din ultimii ani, prin care a înfrumusețat slujbele arhierești, hramurile și sărbătorile parohiale din Arhiepiscopia Sibiului.

Joi, 7 decembrie. A avut program de lucru la cabinet.

Vineri, 8 decembrie. Înaltpreasfinția Sa a prezidat ședința Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Duminică, 10 decembrie. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat un cuvânt de învățătură credincioșilor prezenți la Biserica „Sfântul Nicolae" din municipiul Făgăraș, ctitoria Sfântului Voievod Constantin Brâncoveanu. În aceeași zi, Înaltpreasfinția Sa a sfințit monumentul eroilor din curtea Bisericii „Sfântul Ioan Botezătorul" din cartierul făgărășean Galați. Monumentul a fost construit în 1931 în memoria eroilor din fosta comună Galați, căzuți pe fronturile de luptă din Primul Război Mondial. La final, a oferit distincția „Ordinul Sfântului Ierarh Andrei Șaguna, Mitropolitul Transilvaniei" domnului Gheorghe Sucaciu, primarul Municipiului Făgăraș, precum și domnului Ion Bogdan, profesor al Colegiului Național „Radu Negru" din localitate.

Luni, 11 decembrie. A fost prezent în Sala Senatului Academiei Trupelor Terestre „Nicolae Bălcescu" din Sibiu, unde Înaltpreasfinției Sale i s-a conferit titlul academic de Doctor Honoris Causa. În acest context, a susținut prelegerea „Biserica și Armata, conlucrare spre întărirea unității de neam". A participat apoi, în același cadru, la festivitatea decernării titlului academic de Doctor Honoris Causa părintelui academician Mircea Păcurariu. Seara, a primit la Catedrala mitropolitană din Sibiu colinda grupurilor de elevi de la școlile și liceele din județul Sibiu (peste 300 de elevi). A adresat celor prezenți un cuvânt de învățătură.

Marți, 12 decembrie. A participat, ca referent principal, în comisia de evaluare și susținere a tezei de doctorat intitulată „Pastorația copiilor și integrarea lor în viața liturgică a Bisericii", susținută de către Pr. Drd. Ion Tărcuță, protopop de Făgăraș II.

Miercuri, 13 decembrie. A avut program de audiențe și lucrări de birou. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Joi, 14 decembrie. A avut program de lucru la cabinet.

Vineri, 15 decembrie. A participat la ședința de lucru a Academiei Române.

Sâmbătă, 16 decembrie. A oficiat la Catedrala Patriarhală din București, alături de Preafericitul Părinte Patriarh Daniel și de ceilalți mitropoliți ai Bisericii Ortodoxe Române, slujba de înmormântare a Regelui Mihai I al României.

Duminică, 17 decembrie. A slujit la Catedrala Patriarhală din București, alături de Preafericitul Părinte Patriarh Daniel și de ceilalți mitropoliți ai Bisericii Ortodoxe Române, Sfânta Liturghie. La final, Înaltpreasfinția Sa a rostit un cuvânt de felicitare cu prilejul onomasticii Părintelui Patriarh Daniel și i-a oferit, din partea Sfântului Sinod, o icoană a Maicii Domnului.

Luni, 18 decembrie. A participat, la Patriarhia Română, la lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, precum și la manifestările prilejuite de serbarea onomasticii Preafericitului Părinte Patriarh Daniel.

Marți, 19 decembrie. A primit la Reședința mitropolitană din Sibiu grupurile de colindători formate din preoți ai Protopopiatelor Sibiu sau Rupea, coruri parohiale, elevi de la Colegiul Național „Andrei Șaguna" din Brașov, comunitatea credincioșilor hipoacuzici din Sibiu, jandarmi și studenți militari. Seara, a participat la Catedrala mitropolitană din Sibiu, la concertul de colinde susținut de corul studenților Facultății de Teologie din Sibiu, adresând, la final, celor prezenți, un cuvânt de binecuvântare.

Miercuri, 20 decembrie. A avut program de lucru la cabinet. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului. A primit colindători la Reședința mitropolitană: grupuri de elevi de la Școala Gimnazială „Regina Maria" din Sibiu sau de la Liceul „Gheorghe Lazăr" din Avrig, județul Sibiu, monahii de la mănăstiri ale Arhiepiscopiei Sibiului, precum Nocrich, Rășinari și Cârțișoara, călugării de la Mănăstirea „Sfântul Dimitrie" din Sighișoara, județul Mureș, precum și ceata de colindători a Organizației Tinerilor din Sibiu. A participat, la Consiliul Județean Sibiu, la Simpozionul „Sibiu. Istorie și Revoluție", organizat de Institutul Revoluției Române din Decembrie 1989, Asociația „Sibiu Decembrie 1989" și Consiliul Județean Sibiu. A adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare. În aceeași zi, a participat la recepția oficială a Pavilionului I al Spitalului de Pneumoftiziologie din Sibiu. A oficiat o slujbă de binecuvântare și a adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare.

Joi, 21 decembrie. A participat la ședința festivă a Consiliului Județean Sibiu, în cadrul căreia a adresat mulțumiri membrilor Consiliului pentru sprijinul material acordat parohiilor din jud. Sibiu, în vederea susținerii lucrărilor de construcții sau reparații.

Vineri, 22 decembrie. A oficiat, la Brașov, la monumentul eroilor revoluției, o slujbă de pomenire, adresând celor prezenți un cuvânt de binecuvântare. A participat la ședința festivă a Consiliului Județean Brșov, în cadrul căreia a adresat mulțumiri membrilor Consiliului pentru sprijinul material acordat parohiilor din jud. Brașov, în vederea susținerii lucrărilor de construcții sau reparații.

Duminică, 24 decembrie. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat un cuvânt de învățătură credincioșilor prezenți la Biserica „Nașterea Domnului" din Sibiu. Seara, a participat, la Catedrala mitropolitană din Sibiu, la concertul tradițional de colinde susținut de Corala „Timotei Popovici" a Catedralei mitropolitane.

Luni, 25 decembrie – *Ziua Praznicului Nașterii Domnului.* A săvârșit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură la Catedrala mitropolitană. La ora 17, a participat la slujba Vecerniei la Catedrala mitropolitană, iar în aceeași zi, la reședința mitropolitană, a oferit o recepție oficială, la care au fost invitați preoții din Sibiu, autorități locale, conducerea Universității „Lucian Blaga", decanii facultăților sibiene, profesori ai Facultății de Teologie „Andrei Șaguna", precum și angajații Arhiepiscopiei Sibiului.

Marți, 26 decembrie – *A doua zi de Crăciun. Soborul Maicii Domnului.* A săvârșit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură la Biserica „Înălțarea Domnului" din Brașov. Seara, Înaltpreasfinția Sa a participat la slujba Vecerniei și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură la Biserica „Adormirea Maicii Domnului" din Parohia Sâmbăta de Sus Răsăriteană. La sfârșitul slujbei, cetele de colindători și de irozi au susținut un recital de colinde și obiceiuri specifice Țării Făgărașului.

Miercuri, 27 decembrie – *A treia zi de Crăciun. Sf. Arhidiacon Ștefan.* A slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură la Mănăstirea Sâmbăta de Sus, jud. Brașov. La final, Înaltpreasfinția Sa i-a hirotesit *arhimandriți* pe ieromonahul Atanasie Roman, starețul mănăstirii, și pe ieromonahul Daniel Breabăn, secretarul așezământului monahal. Slujirea s-a încheiat cu o slujbă de pomenire a Mitropolitului Antonie Plămădeală, ctitor al mănăstirii, dar și a celorlalți mitropoliți ai Ardealului, care-și dorm somnul de veci la Sâmbăta.

Duminică, 31 decembrie. Înaltpreasfinția Sa a slujit Sfânta Liturghie la Biserica „Sfântul Nicolae" din localitatea Olteț, Protopopiatul Făgăraș II. A împlinit, apoi, ceremonia de instalare în parohie a noului preot paroh, Alexandru Bran. De la ora 23, a oficiat la Catedrala mitropolitană din Sibiu slujba specială la trecerea dintre ani și a adresat credincioșilor prezenți un cuvânt de învățătură.

Pr. Dr. Cristian VAIDA

95333

Unirea Principatelor, Alexandru Ioan Cuza și Brașovul – într-o expoziție jubiliară în Șcheii Brașovului

Drumurile Unirii românilor au trecut totdeauna prin Braşov, pe aceleaşi artere pe care le cunoştea Mihai Viteazul, unindu-i pe români după „pohta ce-a pohtit" sau le cunoşteau luptătorii unionişti, care adunau la un loc doar Principatele Moldova şi Muntenia până la realizarea Unirii celei Mari, Braşovul situându-se la întâlnirea drumurilor care duceau spre Moldova şi Muntenia, iar personalităţile care se aflau în vâltoarea acestor evenimente au devenit simboluri populare.

Sărbătorind astăzi Unirea Principatelor, găsim prilej de popas sufletesc pentru a răsfoi în Şcheii Braşovului, în bogata arhivă a Bisericii Sf. Nicolae, paginile documentelor acoperite de colbul istoriei, deslușind simboluri braşovene generate de aceste evenimente, pe care le-am prezentat într-o expoziţie organizată în „Sala – Cartea factor de unitate naţională" din Muzeul Primei Şcoli Româneşti, alături de manuscrise, cărţi, hrisoave domneşti şi documente din Moldova, Muntenia şi Transilvania, central fiind aşezate documentele privind legăturile Braşovului cu Principatele Unite în vremea lui Alexandru Ioan Cuza .

Prezenţa lui Al.I. Cuza la Braşov este una dintre multiplele mărturii care au oferit, în timp, spectacolul bucuriei unioniste. Un prim popas al viitorului domn al Principatelor îl aflăm în condiţiile revoluţiei paşoptiste, când, împreuna cu „mai mulţi domni" veniţi de pe Câmpia Libertăţii de la Blaj, sunt găzduiţi de braşoveni la „Casina Română". O placă comemorativă de pe str. Poarta Şchei, nr. 3, imortalizează acest eveniment, consemnând că „aici a fost sediul Casinei Române, unde cu ocazia evenimentului revoluţiei din 1848 au poposit personalităţi de frunte ale vieţii culturale şi sociale din Ţara Românească şi Moldova: Vasile Alecsandri, Alecu Russo, Ion Eliade Radulescu, Cristian Tell, Gheorghe Magheru..." ş.a., între ei şi Alexandru Ioan Cuza, care, împreună cu ceilalţi invitaţi, participă la „un prânz de cereaşe" de mai, în grădina protopopului Bonifatie Pitis din Schei, unde se năştea imnul „Deşteaptă-te Române", prin prelucrarea cântecului „Din sânul maicii mele" de către dascălul şi psaltul Bisericii Sf. Nicolae, George Ucenescu, pe versurile întocmite cu această ocazie de poetul Andrei Mureşianu. Tot atunci se lansează şi „Hora Ardealului", un preludiu al „Horei Unirii", realizat la Braşov în 1848. În aceeaşi lună, Cuza este martor şi colaborator la editarea, tot la Braşov, a celor două documente, devenite platforme revoluţionare: „În numele Moldovei, a omenirii şi a lui Dumnezeu" şi „Prinţipurile noastre pentru reformarea patriei", ambele formulate şi redactate de Vasile Alecsandri împreună cu revoluţionarii moldoveni şi munteni prezenţi la Braşov. În această efervescenţă, poetul muntean Ion Eliade Rădulescu editează la Braşov „Expatriatul", un cotidian de puternică trăire unionistă.

Cuza cunoaşte atunci şi eforturile braşovenilor şi toate demersurile făcute de aceştia către autorităţi pentru înfiinţarea gimnaziului ortodox. Ca urmare, după urcarea pe tron, în urma memoriului făcut de braşoveni (protopopul Ion Popazu, ziaristul, profesorul George Barițiu, diplomatul Ion Maiorescu ş.a.), Cuza încuviinţează anual dania de 18.500 lei din partea Moldovei şi 15.750 lei din partea Munteniei (total 500 galbeni), în baza cărora gimnaziul, prin implicaţiile directe ale Mitropolitului Andrei Şaguna, îşi completează cursurile la 8 clase, devenind „gimnaziu superior", recunoscut de autorităţi în 13 octombrie 1860. Prezentând Domnitorului memoriul braşovenilor, Ion Maiorecu (căsătorit la Braşov în 1837 cu sora protopopului Ioan Popazu) ţinea să adauge: *Recomandându-Vă cu toată căldura această petiţiune, subscrisul îşi ia libertatea de a vă ruga ca să nu perdeţi din vedere că Braşovul, după poziţia sa geografică şi prin comerciul levantin sustinut de secoli prin negustorii români de acolo, a fost totdeauna punctul prin care s-a menţinut oarecari raporturi de unire între românii din Transilvania şi între Principate şi că literatura română şi-a luat începutul său în Braşov, de unde cam pe la anul 1560 încoace din tipografia diaconului Coresie s-au răspândit prin Principate cele dintâi cărţi tiparite în limba româna.* Se mai păstrează şi azi în Şchei ştampa reprezentând imaginea gimnaziului, realizată de Ion Maiorescu la Viena doar în 500 de exemplare şi prezentată Principelul Cuza, alături de memoriul amintit. Sute de documente aflate în arhiva istorică a Bisericii Sf. Nicolae redau implicaţiile pe care le-a avut această subvenţie în viaţa spirituală a românilor braşoveni. Gestul lui Cuza continua o tradiţie familiară scheienilor, care, comănduiţi de slujitorii bisericii voievodale din Şchei, fuseseră sprijiniţi de domnii de peste munţi prin impresionante privilegii, mărturie fiind de cele peste 80 de hrisoave domneşti aflate în arhiva bisericii.

Mai multe caiete folclorice ale timpului, realizate în manuscris de dascălii gimnaziului ortodox „Andrei Şaguna" din Braşov, reproduc versuri închinate voievodului Principatelor Unite, precum şi momentului istoric pe care acesta îl simboliza. Un caiet folcloric început de Bratul Baiul, cunoscutul dascăl zărneştean, fost elev al şcolii din Şchei, şi continuat de nepotul sau, protopopul braşovean Bartolomeu Baiulescu, reproduce cele mai frumoase poezii patriotice ale timpului. Alături de „Ce e patria română" lansată pe Câmpia Blajului în vâltoarea paşoptistă de Ion Cavaler de Puşcariu şi „Limba română" a poetului George Sion, aflăm şi „Hora Unirii" a lui Alecsandri, copiată de dascălul braşovean în februarie 1859, deci la foarte puţin timp după ce aceasta a fost lansată de Matei Millo, pe muzica lui Ioan Wachman, în premieră, pe scena Teatrului Naţional din Bucureşti cu ocazia numirii lui Cuza ca Domn al Principatelor (24 ianuarie 1859). Imnul este continuat de o „Hora" închinată „Prinţului românilor din 1859 Cuza Alexandrui Ioan I", dar şi de alte texte unioniste de mare popularitate. Nu poate fi lipsită de semnificaţie parabola în versuri, intitulată „Plapoma de la gerul Bobotezei", cu referire evidentă la ziua de 5 ianuarie a alegerii lui Cuza, prin care, asemeni lui Moş Ioan Roată, cântăreţul anonim îşi mărturiseşte teama ca Unirea Principatelor să nu fie furată de cei care „vor trage plapoma asupra lor".

Un alt manuscris inedit este semnat de dascălul braşovean Dumitru Oprea în aceeaşi perioadă a Unirii Principatelor. Hora Unirii poartă aici titlul „Versul naţional în privinţa împreunării Principatelor", iar cele câteva zeci de poezii unioniste au conţinut similar, ceea ce conferă încă odată convingerea că evenimentul se bucura de o popularitate deosebită în Transilvania.

În aceeaşi aureolă legendară se păstrează şi ultimul popas braşovean al domnitorului Al. Ioan Cuza, după detronarea sa. Braşoveanul Th. Mateescu, pe una dintre filele de forzat ale unei cărţi vechi din Şchei (C.V. 325) consemna: *„1866 februarie 11. Ieram în Bucureşti, plecând de la mosia Valmuci, Valta Magra, unde ieram arendaş, ţiind şi pădurea Zovaratu cu D. Noici, ctitoria ce o luasem pe cinci ani cu 8000 de galbeni şi mergând la Bucureşti am vazut căderea prinţului Cuzia, cuprinzându-l noaptea pe la 5 ore D. maior Lana* (n.n., Lamy)*, care în urmă a devenit generalu şi l-a răpus arestu a-şi da socoteală ca să afle că are datorie de 700 milioane lei – când în urmă Camera a proclamat de prinţu (pentru) amândouă Prinţipatele pe Filip I., fratele regelui Belgiei. s.s.Th. Mateescu"* (grafie chirilica). La câteva zile, Cuza, însoţit de prinţesa Maria Obrenovici a Serbiei, se găsea la Braşov, găzduit fiind de braşoveni în hotelul local (str. Lungă nr. l). Placa de pe faţada clădirii fostului hotel mai păstrează încă informaţia că *:„În această casă a locuit între 20 februarie şi 4 martie 1866, în drum spre exil... Alexandru Ioan Cuza, domn al Principatelor Unite".*

În memoria evenimentelor de atunci, în Piaţa Unirii din Şcheii Braşovului, în acest an, are loc un ceremonial religios (Liturghie, urmată de o slujbă de parastas), un moment de rugăciune şi de pomenire a celor care au realizat Unirea Principatelor în Biserica Sf. Nicolae oficiat de protopopul Braşovului, Gheorghe-Dănuţ Benga, şi un sobor de preoţi, iar la orele 11, un Tedeum în Piaţa Unirii, urmat de festivităţi dedicate Unirii Principatelor, la care au participat autorităţile locale (prefect, subprefect, preşedintele Consiliului Judeţean, miniştri şi parlamentari braşoveni), precum şi Junii Braşoveni, care alătură Horei Unirii şi Hora Junilor, fiind costumaţi cu tradiţionalele lor haine sărbătoreşti cu simboluri unioniste. A urmat şi un ceremonial de dansuri româneşti susţinut de mai multe ansambluri locale şi judeţene.

Ceremonialul s-a încheiat în cadrul muzeului Primei Şcoli Româneşti, unde, după cum am afirmat mai sus, s-a dedicat o sală evenimentului, expunând documente, cărţi, manuscrise, tablouri etc. Cu acest prilej s-a lansat şi cartea „Junii Braşoveni" a profesorului Vasile Oltean, editată recent.

Pr. Dr. Vasile OLTEAN

PARTENIE COSMA (1837-1924)

Statutul Organic al Mitropoliei Transilvaniei – 150 de ani (I)

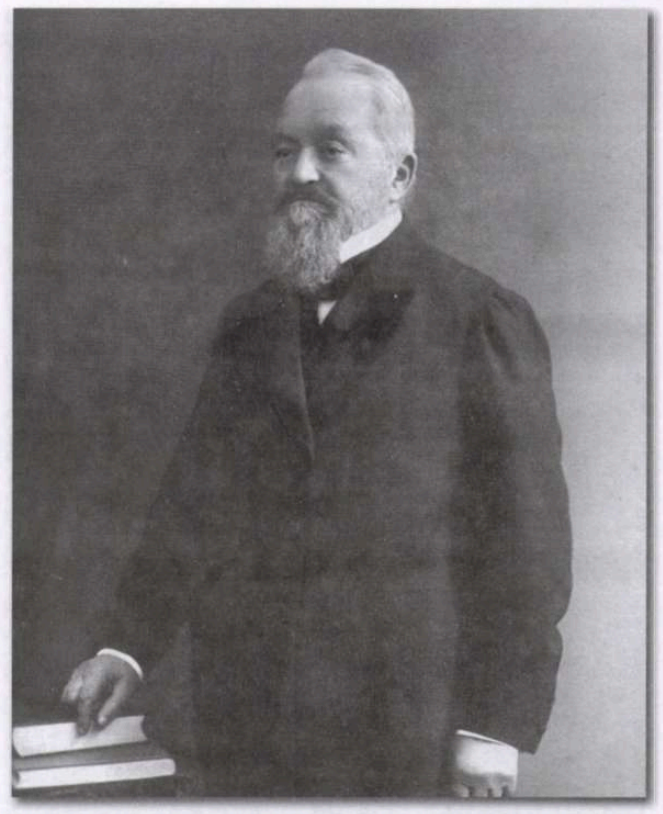

Ne amintim cu profund respect şi aleasă consideraţie de PARTENIE COSMA, un model exemplar de profesionist eficient, cu reală vocaţie de constructor şi de filantrop vizionar, de mare patriot; de aceea îi evocăm personalitatea şi performanţele.

Date biografice. Juristul, economistul, ziaristul, omul politic, omul de cultură Partenie Cosma s-a născut, în urmă cu 181 de ani, la 12 februarie 1837, la Beiuş, judeţul Bihor, în familia unui cojocar. A absolvit gimnaziul, echivalent liceului, în Beiuş, a urmat trei semestre cursuri teologice în Arad, Facultatea de Drept la Universitatea din Budapesta. Atras de presă şi de viaţa culturală, a publicat articole, a activat ca redactor al revistei „Concordia", ziar al Partidului Naţional Român ce apărea la Budapesta, a contribuit la înfiinţarea Societăţii studenţilor români „Petru Maior".

Întors în ţară, şi-a deschis un cabinet de avocatură în Beiuş, a făcut parte din Cercul Beiuş ca reprezentant al Partidului Naţional Român în Parlamentul de la Budapesta, în cadrul căruia s-a pronunţat cu privire la evenimentele timpului şi a susţinut interesele românilor. A activat în cancelaria juristului, omului politic şi filantropului EMANOIL GOJDU (1802-1870), care şi-a dobândit prestigiul şi prin activitatea sa de Maecena. În timpul vieţii şi prin Fundaţia care i-a purtat numele, creată prin testament, sume însemnate de bani au fost destinate acţiunilor culturale orientate spre afirmarea naţiunii şi limbii române, pentru „fericirea şi mărirea neamului românesc". Sume însemnate de bani au fost oferite pentru trebuinţele bisericii şi şcolii. Au fost ajutaţi numeroşi tineri, elevi şi studenţi – viitori jurişti, medici, veterinari, filosofi, silvicultori, ingineri, dar şi învăţători, preoţi, meseriaşi cu situaţii materiale precare. Remarcat pentru competenţa sa, Partenie Cosma a fost solicitat să-şi practice un timp meseria de jurist în cabinetul marelui Maecena Emanoil Gojdu. Cu siguranţă, el a învăţat mult de la maestrul jurist, a fost influenţat de modul lui de gândire juridică şi de aplecarea lui spre problemele sociale.

În 1876, la invitaţia Mitropolitului Miron Romanul, Partenie Cosma s-a mutat la Sibiu. A fost cooptat, în 1877, ca membru în Consiliul de Administraţie al Institutului de Credit şi Economii „Albina", înfiinţat, în 1871, de Visarion Roman, primul bibliotecar şi arhivar al ASTREI, apoi ca avocat şi jurist consult. În 1885, după moartea lui Visarion Roman, a devenit director executiv al Institutului „Albina", funcţie deţinută timp de trei decenii şi marcată de realizări de excepţie.

După intrarea României în Război, 1916, începe calvarul pribegiei pentru Partenie Cosma şi familia sa. Iniţial s-a retras la Iaşi, a plecat apoi în Rusia, la Petrograd, la Londra, Paris, Milano, Geneva. Aici a primit invitaţia de a prezida Congresul Românilor Refugiaţi de la Paris, în august 1918, a refuzat pe considerentul vârstei şi al stării de sănătate. La 20 octombrie 1918 a fost ales membru în Consiliul Naţional pentru Unitatea Românilor din Paris, prezidat de Tache Ionescu. Reîntors în România, a făcut parte ca senator în Parlamentul României Mari. S-a stins din viaţă la 23 septembrie 1923 în vila sa din Călimăneşti, la vârsta de 86 de ani. Absolut meritat i s-au făcut funeralii naţionale şi a fost înhumat în Cimitirul Central din Sibiu.

Relaţia cu Biserica. Partenie Cosma a avut o relaţie specială cu Biserica. Educaţia din familie, impulsul de a urma trei semestre cursuri teologice la Arad şi, mai cu seamă, relaţiile cu mari ierarhi: Andrei Şaguna, Miron Romanul, Ioan Meţianu au stat la temelia unor iniţiative constructive şi filantropice remarcabile. Se ştie că, după trecerea în lumea veşnică a Episcopului Ardealului Vasile Moga, a fost numit vicar al Eparhiei, în 1846, Andrei Şaguna, devenit episcop în 1848, mitropolit în 1864, prin reînfiinţarea Mitropoliei Ortodoxe a Transilvaniei la Sibiu. Venirea lui Andrei Şaguna la Sibiu a fost providenţială. „Om al faptelor mari", cum l-a caracterizat Nicolae Popea, Andrei Şaguna este autorul unor mari ctitorii, existente şi azi: reînfiinţarea Mitropoliei, reorganizarea Institutului Teologic, Telegraful Român, Editura Arhidiecesană, Calendarul pe anul… de la Hristos, ASTRA.

Fiindu-i recunoscută reputaţia de excelent avocat, Partenie Cosma a făcut parte din Congresul Naţional Bisericesc şi, în calitate de notar al Comisiei, constituite din 27 de deputaţi, însărcinate cu realizarea documentului juridic care să fundamenteze activitatea Bisericii Ortodoxe, plecându-se de la Proiectul dezbătut în 1864, a contribuit la conceperea şi redactarea STATUTULUI ORGANIC, rămas în vigoare până în 1925, fiind considerat cea mai liberală constituţie a unei Biserici Episcopale. Sugestia Mitropolitului Andrei Şaguna a fost ca documentul constituţional al Bisericii Ortodoxe să se numească Statut Organic, întrucât, în convingerea sa, Biserica este un organism viu ale cărui componente trebuie să se armonizeze. Două săptămâni s-a lucrat la acest document care enunţa trei principii: a) Autonomia bisericească (în raport cu statul, cu celelalte Biserici Ortodoxe, cu diferitele corporaţii bisericeşti); b) Sinodalitatea Constituţională (separarea puterilor legislativă, executivă, judecătorească, reprezentativitatea democratică, 2/3 fiind mireni); c) Poziţia întâistătătorului.

Prof. Univ. Dr. Elena MACAVEI

E păstrată, oare, în mod cuvenit moştenirea lui Emanuil Gojdu? (I)

Uneori nedreptăţită de contemporani, într-un timp condamnată la uitare de posteritate, timp de jumătate de veac marginalizată de istoriografie, figura lui Emanuil Gojdu reclamă astăzi o legitimă şi firească atenţie. Moştenirea lui Emanuil Gojdu e un subiect chinuitor, care a fost prea mult timp ţinut în sertar şi nu a fost adus la cunoştinţa românilor şi maghiarilor. Aprecierea obiectivă a istoriei trebuie să fie că Emanuil Gojdu, prin sentimentele sale, prin manifestările sale politice, culturale, ca şi prin celebrul său testament, s-a arătat a fi un om de excepţie, un om al faptelor şi un bun român.

Familia şi mediul cultural şi religios în care a trăit i-au conturat încă din tinereţe ataşamentul faţă de interesele naţiunii sale. Pe parcursul întregii sale cariere politice a fost un susţinător fervent al drepturilor comunităţii române din Transilvania şi Ungaria şi al creării unei relaţii speciale româno-maghiare.

Atitudinea împăciuitoare adoptată de Gojdu faţă de maghiari a creat o atmosferă de suspiciune în jurul său. La atacurile împotrivite asupra lui, el a răspuns în diferite forme. În 1861, când a fost denumit comite suprem în Caraş, într-o publicistică a răspuns la critici în felul următor: *„Eu sunt asediat pe vârful turnului, toate furtunile şi fulgerile mă ajung mai de grabă, decât pe cei ce se roagă în biserică, voi suferi viscolele elementelor; însă mă ierte ori şi cine, că dacă sunt pe turn nu pot fi totdeauna şi pragul bisericii, pe care poate călca tot insul. – Aşteptaţi fraţilor, până după dietă! Şi atunci judecaţi pe Gozsdu.".*

El era un om învăţat şi mândru de originea sa macedoromână, bun diplomat, spirit religios, spirit întreprinzător, spirit vizionar, în fine, om de cuvânt şi un caracter rectiliniu. Era un patriot luminat, era credincios Bisericii Ortodoxe. Ca politic reputat şi avocat celebru, Gojdu a fost cunoscut ca un om de excepţie. A trăit într-o perioadă dificilă, frământată de manifestări naţionale, pe care le-a înţeles în profunzimea lor. Cheia celor spuse la început despre el stă, poate, în declaraţia simplă pe care Gojdu a făcut-o la apogeul carierei sale politice: *„Patria mi-o iubesc nemărginit şi pentru bunăstarea ei sunt gata oricând a-mi sacrifica viaţa… Am încărunţit ca un român de omenie"*.

Dragostea faţă de ortodoxie şi cultura românească a lui Emanuil Gojdu, neputând fi împărtăşită propriilor săi copii, a început a se revărsa, în măsură tot mai largă, asupra studenţilor români de la Universitatea din Budapesta – cei mai iubiţi oaspeţi în casa şi la masa lui.

Fundaţia Gojdu, care a fost una dintre cele mai mari fundaţii din Austro-Ungaria, timp de 50 de ani a avut un important rol în activitatea şi viaţa culturală românească din Ungaria şi Transilvania. În baza prevederilor din testament, studenţi, preoţi şi învăţători săraci, familii numeroase şi îmbătrâniţi puteau beneficia din bunurile fundaţiei.

Dintre intelectualii români care au absolvit Universitatea din Budapesta şi erau bursieri ai Fundaţiei Gojdu, 32 au ajuns membri ai Academiei Române, iar 5 dintre ei au devenit prim-miniştri ai României, şi anume *Iuliu Maniu, Alexandru Vaida Voevod, Octavian Goga, Miron Cristea* (care era şi primul patriarh al Bisericii Ortodoxe Române) şi *Petru Groza*.

Cine a fost Emanuil Gojdu?

Marele mecenat al românilor din Ungaria, *Emanuil Gojdu* (1802-1870), provine dintr-o familie de negustori macedoromâni. Familia s-a refugiat din oraşul *Moscopole*, de pe teritoriul Albaniei, în 1769, din faţa primejdiei turceşti. Trecând mai întâi prin Polonia, familia s-a aşezat în Ungaria şi s-a instalat la *Miskolc*, de unde o ramură a ei s-a mutat la Oradea. De altfel, din această familie provine şi scriitorul şi ziaristul maghiar Gozsdu Elek.

Emanuil Gojdu s-a născut în *Oradea*, la 9 februarie 1802. A studiat la şcoala românească din Oradea, apoi la liceul catolic din oraş, după care s-a prezentat la Academia de Drept. Un an mai târziu, şi-a continuat studiile la Pojon (Bratislava). În 1823 şi-a terminat studiile la Pesta, unde a fost numit notar cambial şi, la vârsta de douăzeci şi doi de ani, a obţinut diploma de avocat. A lucrat trei ani în biroul lui *Vitkovics Mihály*, avocat şi poet din Pesta. Obişnuiţii casei Vitkovics erau fruntaşii literaturii maghiare de atunci, printre care *Kazinczy Ferenc, Virág Benedek, Berzsenyi Dániel*, fraţii *Kisfaludy* şi *Fáy András*. Tânărul Gojdu, ca prieten şi colaborator al gazdei, a participat deseori la aceste serate. S-a împrietenit cu literaţii invitaţi şi, prin intermediul lor, a cunoscut şi literatura maghiară. El însuşi a publicat câteva versuri în limba maghiară în revista *Szépliteraturai Ajándék* (1826). Gojdu frecventa, de asemenea, salonul literar românesc care funcţiona în casa lui *Atanasiu Grabovsky* din Pesta, unde oaspeţi obişnuiţi erau *Petru Maior, Samuil Micu Clain, Dimitrie Ţichindeal, Teodor Aaron, Damaschin Bojincă, Moise Nicoară, Zaharia Carcalechi, Ştefan P. Niagoi, Ioan Teodorovici, Eftimie Murgu, Petru Moaler Câmpianu, Andrei Mocioni, Constantin Lecca, Pavel Vasici, Partenie Cosma.*

Gojdu a fost avocat stagiar timp de trei ani, după care şi-a deschis un birou de avocatură propriu. El a fost primul avocat care, în 1826, a intentat acţiuni la consiliile din Pesta şi din Buda în limba maghiară – în locul limbii latine folosite până atunci. Tot de numele lui se leagă redactarea în limba maghiară a proceselor verbale ale Bisericii Greco-

(continuare în p. 7)

Maria BERÉNYI,
Institutul de Cercetări al Românilor din Ungaria

Încep prin a vă ura un an binecuvântat şi prin a vă cere iertare pentru puţina muncă din 2017, cu promisiunea unui efort constant în anul centenarului.

Este o perioadă în care aparent lumea nu mai caută repere, o perioadă în care momentele de slăbiciune ale contemporaneităţii sunt puse, de multe ori, şi în cârca membrilor comunităţii euharistice, Biserica lui Hristos, chiar dacă nu neapărat fără o oarecare îndreptăţire. Totuşi, şi această perioadă din istoria lumii este una în care se simte din plin nevoia reafirmării Iubirii şi a trăirii acesteia. De aceea cred că este necesar să vorbim despre o carte în a cărei postfaţă Olivier Clement se întreabă dacă „nu avem oare nevoie şi de mari creatori de iubire, de mari creatori de viaţă care să ostenească şi să facă să rodească *deşertul inimilor*? Nu mai e timpul să opunem aceste două lucruri." (p. 330).

Iubirea nebună de aproapele, viaţa şi învăţăturile maicii Maria Skobţova a fost editată la Deisis, în 2004, după o traducere în familie, Maria-Cornelia şi diac. Ioan I. Ică jr, din franceză, textul fiind o versiune apărută în anul 1995 în Franţa, apoi reeditată în 2008. Cartea prezintă documentele canonizării maicii (2004), viaţa acesteia, învăţăturile, câteva poeme ale sale, un omagiu adus de Maica Sofia şi o postfaţa scrisă de Olivier Clement.

Nu cred că o asemenea carte a fost corect primită şi percepută la noi. Anvergura unei sfinte a secolului XX este prea puţin cunoscută de către publicul român, fiind încă şi mai puţin înţeleasă şi discutată relaţia vieţii şi operei acesteia atât cu teologia, cât şi cu filologia. Avem înainte un text de o mare valoare, cu o mare încărcătură, din care se poate simţi o personalitate extrem de puternică şi o iubire de oameni, un spirit de sacrificiu pe măsura acestei personalităţi. Acesta este şi principalul motiv pentru care vă recomand lectura sa.

Olivier Clement recomandă primul cartea, spunând: „Viaţa şi moartea Mariei Skobţova – gazată şi incinerată în lagărul de la Ravensbruck – sunt profetice pentru ortodocşii de azi, pentru atâţia tineri care doresc iubirea şi riscul, dar nu mai ştiu unde anume se ascunde Dumnezeu. Dumnezeu e în inima fiinţelor şi a lucrurilor, în însăşi densitatea materiei, în suferinţa şi creaţia care transfigurează lumea. Îndrăgostită de Hristos, de dreptate, de sărăcie şi de frumuseţe, Maica Maria a fost o poetesă a vieţii. Destinul Maicii Maria – patimile ei, compătimirea ei, pătimirea ei – subliniază extraordinara diversificare necesară Ortodoxiei contemporane" (coperta patru).

Trăind între 1891 şi 1945, născută într-o Rusie aflată la trecerea dintr-un tip de societate cvasi-rural, la unul preponderent urban (cu toate implicaţiile sociale şi culturale ale unei asemenea revoluţii), Maica Maria a avut şansa apartenenţei la un *club select* de intelectuali încă din adolescenţă, până la moarte. Faptul acesta nu este unul care să fie trecut cu vederea. Crescând în capitală, în Sankt Petersburg, având parte de studii la şcoala celebrei – în acea perioadă şi nu numai – doamne Taganţeva, studiind

Începutul de secol XX şi senzaţia de retrăire

cronică de carte

poeţii germani, având acces la cele mai noi descoperiri ştiinţifice, tânăra Liza (pentru că acesta era numele său) se modelează într-o persoană puternică, cu opinii culturale şi politice serioase, cu ambiţii de a împărtăşi din bagajul intelectual acumulat tuturor celor care nu avuseseră parte de o creştere şi educaţie similare ei. Anii 1908-1910 sunt hotărâtori pentru şlefuirea intelectuală a viitoarei Maici Maria, acum intrând în cercul intelectualilor revoluţionari ai vremii – asistă la seri poetice şi face cunoştinţă cu Valeri Briussov, cu Serghei Gorodeţki şi Aleksandr Blok. În special, acesta din urmă are o mare influenţă asupra tinerei Liza. Ea nu se opreşte aici, ci se implică şi în viaţa politică, luptă pentru drepturile compatrioţilor săi, ajunge chiar în funcţia de primar al oraşului natal, însă este obligată să aleagă exilul, iar în 1920 trece marea la Tbilisi, îndreptându-se apoi spre Paris. În Franţa îl va cunoaşte pe Nikolai Berdiaev, apoi îl va avea duhovnic pe Serghei Bulgakov. Iată doar câteva aspecte care să vă convingă să vă opriţi asupra extraordinar de interesantei vieţi a Maicii Maria. Mai mult decât atât, această continuă serie de întâlniri remarcabile va fi şi prilej pentru o activitate socială şi intelectuală de marcă.

În ceea ce priveşte opera maicii Maria Skobţova, putem spune că avem o adevărată scriitoare, dar cu atât mai mult, un veritabil teolog. Atât prin articolele şi prin studiile sale teologice, cât şi prin talentul său poetic, maica Maria poate fi aşezată în galeria gânditorilor de valoare ai secolului XX. Preocuparea pentru educarea maselor, pentru problemele tuturor celor cu care venea în contact, pasiunea pe care o punea în demersurile sale teologice, filosofice şi literare, aplecarea asupra subiectelor de interes sporit cu energia vie a unui adevărat trăitor, toate acestea sunt motive de studiu, de aprofundare a învăţăturilor sale.

În încheiere, pot spune că am descoperit-o pe maica Maria în diaspora, acolo am citit pentru prima oară cartea despre viaţa şi învăţăturile sale, şi încă de atunci m-am simţit, parcă, dator să o recomand tuturor celor aflaţi în căutarea unui exemplu de trăire creştină din contemporaneitate.

Helene Arjakovsky-Klepinine, *Iubirea nebună de aproapele, viaţa şi învăţăturile maicii Maria Skobţova*, Editura Deisis, Sibiu, 2008, 333 p.

Pr. Dr. Daniel PUIA-DUMITRESCU

BIBLIOTECA „ASTRA" SIBIU

TEOLOGIE ŞI SPIRITUALITATE ORTODOXĂ

Societatea în care trăim cunoaşte un grad din ce în ce mai mare de secularizare, având ca premisă dreptul inalienabil al individului, drept ce trece uneori chiar şi dincolo de legătura omului cu Dumnezeu. Libertatea personală se transformă astfel în promovarea voii proprii, într-un libertinaj ce exprimă „drepturi", şi nu Legea divină, iar omul nu mai e privit ca fiind „chip" al lui Dumnezeu, ci un subiect auto-suficient şi auto-satisfăcut. În fapt însă, imaginea secularâ a omului de astăzi întruchipează în mod evident condiţia căzută a „primului Adam", depărtat de idealul creaţional al tinderii neîncetate spre dobândirea „asemănării" cu Creatorul prin împlinirea datoriei sale înaintea lui Dumnezeu, a Bisericii, a familiei, a naţiunii, a statului şi, în ultimă instanţă, înaintea tuturor semenilor.

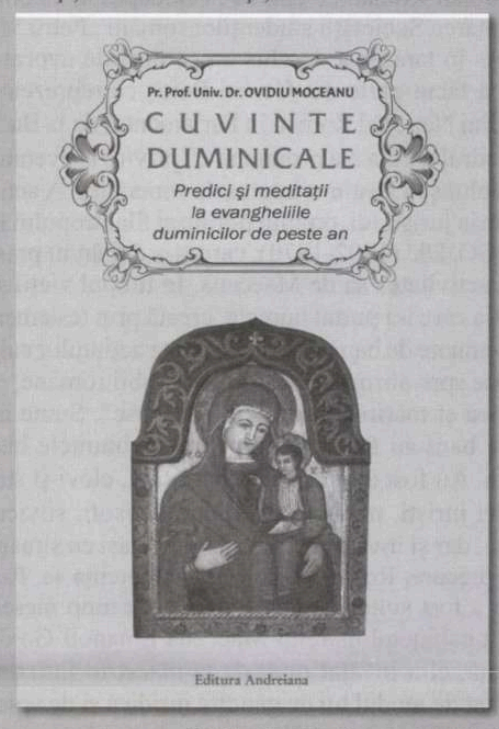
Pr. Prof. Univ. Dr. OVIDIU MOCEANU
CUVINTE DUMINICALE
Predici şi meditaţii la evangheliile duminicilor de peste an
Editura Andreiana

În acest context, Părintele Profesor **Ovidiu Moceanu** publică la Editura Andreiana volumul ***Cuvinte duminicale***, o carte semnificativă pentru activitatea sa de teolog şi filolog. Ea aduce în atenţie o dimensiune definitorie a personalităţii sale de preot al Universităţii „Transilvania" din Braşov, unde a amenajat, cu opt ani în urmă, o capelă cu hramul „Acoperământul Maicii Domnului". După un prestigios premiu al Academiei Române pentru cercetare ştiinţifică (vol. *Tratatul despre vis*, 2012) şi un roman creştin autentic (*Spovedania*, 2012), acum la a treia ediţie, Pr. Profesor a considerat că trebuie să vină în faţa studenţilor şi a credincioşilor, în general, cu o suită de predici şi meditaţii la evangheliile duminicilor de peste an. O parte din predicile şi meditaţiile de acum au mai fost publicate în volumele *Literă şi Duh* (2003) şi *Cu Hristos prin Babilon* (2004), reluarea de acum fiind un prilej de îmbunătăţire, de retuşare, de aducere „la zi" şi de reconsiderare a unor aspecte care s-au schimbat odată cu trecerea timpului.

Pr. Prof. Univ. Dr. Ovidiu Moceanu cunoaşte istoria oratoriei religioase româneşti, fapt dovedit şi de trimiterile la texte care sprijină ideile expunerii sale, provenite de la Sfinţii Ierarhi Varlaam al Moldovei (*Carte românească de învăţătură…*, 1643) şi Antim Ivireanul (*Didahii*). Predicile autorului urmăresc un plan bine definit, iar ca filolog, părintele profesor s-a ferit de anumite excese stilistice, de figuri poetice, care pot face impresie, dar nu întotdeauna îl propovăduiesc pe Hristos.

Predicile şi meditaţiile nu fac exces de răbdarea ascultătorului/cititorului, se încadrează în acel timp socotit optim pentru ca receptarea mesajului evanghelic să se facă deplin. Meditaţiile sunt propuneri de reflecţii pe marginea pericopei evanghelice şi beneficiază de o mai mare libertate. Ele invită la o prelungire a ecourilor Sfintei Liturghii în sufletele noastre prin interpretarea individuală a sensurilor, prin menţinerea atenţiei la cele minunate pe care le-a adus în suflet slujba la care tocmai am participat.

Binecuvântăm apariţia acestei lucrări şi sperăm că ea va fi de mare folos sufletesc pentru credincioşi şi va reprezenta un punct de sprijin pentru preoţii slujitori care îşi pot pregăti cuvintele duminicale de zidire sufletească pornind şi de la acest volum.

Mitropolitul Laurenţiu

Gheron Iosif Isihastul despre cinstirea şi ajutorul Maicii Domnului şi al Sfinţilor

Orice monah aghiorit acordă o cinste deosebită Maicii Domnului, în al cărei ţinut se nevoieşte [Este bine cunoscută expresia conform căreia Sfântul Munte Athos este Grădina Maicii Domnului]. Stareţul Iosif a arătat o dragoste *„mai presus de orice descriere”* [Γέροντος Ιωσήφ Βατοπαιδινού, *Γέροντας Ιωσήφ ο Ησυχαστής* (Ψυχωφελή Βατοπαιδινά 1), Ιερας Μεγιστης Μονης του Βατοπαιδιου, Αγιον Ορος, 2008, p. 22] pentru cea pe care a considerat-o drept mamă a sa (deoarece l-a primit şi i-a dat şansa de a se naşte la o nouă viaţă, cea în Hristos), numind-o şi strigându-o adeseori cu cuvintele: *„Măicuţa Mea! Dulcea mea Măicuţă!”* [*Ibidem*, Ep. 36, p. 179. Chiar dacă *„toţi sfinţii au alcătuit laude pentru Maica Domnului”*, el considera aceste cuvinte drept *„cea mai frumoasă şi mai dulce laudă”*, întrucât prin aceasta omul primeşte pe Maica Domnului drept mamă a sa].

Acest sentiment de profundă iubire şi recunoştinţă [Arhimandritul Efrem menţionează şi acest amănunt că ochii Stareţului începeau să verse lacrimi la simpla rostire a numelui ei. Γέροντος Ιωσήφ, *op. cit.*, p. 22] se datorează ajutorului primit în feluritele necazuri şi supărări pe care le-a suferit, dar şi a numeroaselor daruri duhovniceşti de care a fost învrednicit. Ne aducem aminte de episodul primirii harismei rugăciunii neîncetate pe când era simplu mirean (care ar fi fost, indirect, şi ca urmare a purtării de grijă a Maicii Domnului) [S-ar fi pogorât de la bisericuţa Maicii Domnului Panaghia (aflată la jumătatea distanţei până la vârful Athon), amănunt consemnat doar de monahul Iosif Vatopedinul (Monahul Iosif Vatopedinul, *Cuviosul Iosif Isihastul,* traducerea din limba greacă de Ieroschim. Ştefan Nuţescu, Ed. Evanghelismos, Bucureşti, 2009, p. 33), în timp ce Stareţul Iosif menţionează doar Biserica Schimbării la Faţă (Gheron Iosif, *Mărturii din viaţa monahală*, traducerea de pr. prof. Dr. Constantin Coman, ed. a 2-a, Editura Bizantină, Bucuresti, 2003, Ep. 37, p. 182; Ep. 25, p. 124)], cât şi de arătările miraculoase ale Maicii Domnului (doar o parte dintre ele fiind consemnate în scris) [*Ibidem*, Ep. 37, pp. 187, 189; Ep. 43, p. 220]. Toate acestea au avut loc în momente de mare tensiune spirituală (fie în ceea ce il privea direct, fie în raport cu ucenicii să), şi de fiecare dată primea puterea necesară de a continua lupta (cu sine, cu răutatea diavolului manifestată direct sau prin alţi oameni [Elder Ephraim, *My Elder: Joseph the Hesychast and Cave-dweller*, Saint Anthony's Greek Orthodox Monastery, Florence, Arizona, 2013, pp. 282-286]) la care se angajase prin înrolarea în armata (duhovnicească) de slujitori ai lui Hristos.

Această grijă permanentă a Maicii Domnului faţă de Stareţ (subliniată de întâmplările mai presus de fire la care a fost făcut părtaş) era determinată de râvna acestuia manifestată în împlinirea poruncilor lui Dumnezeu şi a făgăduinţelor monahale. Fiind pururea Fecioară, Maica Domnului iubeşte cel mai mult *„cumpătarea/fecioria şi curăţenia”*(την σωφροσύνην καὶ καθαρότητα) [Γέροντος Ιωσήφ, *op. cit.*, Ep. 33, p. 198. Cumpătarea aste în strânsă legătură cu virtutea curăţiei, întrucât o susţine pe aceasta, aşa cum lăcomia pântecelui este (de cele mai multe ori) cauza desfrânării. În traducerea românească s-au folosit termenii *„cumpătarea şi curăţenia”* (Gheron Iosif, *op. cit.*, p. 163.), iar în limba engleză s-a tradus aceeaşi expresie prin cuvintele *„chastity and purity”* (Elder Ephraim, *op. cit.*, p. 103)], iar Stareţul cunoscând lucrul acesta (deplin abia după încetarea războiului trupesc) s-a luptat cel mai mult împotriva trupului [Nu cu trupul în sine, ci cu patimile ce lucrează prin acesta.], primind *„în simţire harul curăţeniei”* [Γέροντος Ιωσήφ, *op. cit.*, Ep. 34, p. 203].

Din acest motiv, Stareţul a cerut tuturor celor ce îi cereau sfatul să nu ezite în a cere mijlocirea Maicii Domnului, asemenea unui copil [Gheron Iosif, *op. cit.*, Ep. 70, p. 304] (cu toată simplitatea caracteristică acestuia), întrucât ea *„nu lasă fără răspuns pe oricine o roagă ceva”* [*Ibidem*, Ep. 10, p. 69]. Ea este cea mai în măsură să povăţuiască sufletul aflat în căutarea lui Hristos, precum şi în privinţa modului în care trebuie împlinită voia Sa, întrucât este veşnic unită cu Fiul ei, pe care ni-L oferă permanent, atât în lumea aceasta [*Ibidem*, Ep. 72, pp. 309-310], cât şi în cea veşnică [*Ibidem*, Ep. 36, p. 179]. Dragostea şi simplitatea (nevinovăţie) manifestată faţă de Preasfânta Fecioară îl ajută pe om dobândească mai repede şi fără efort harisme duhovniceşti (rugăciune curată [*Ibidem*, Ep. 3, p. 163: *„Ea străbate ca un fulger mintea ta şi-ţi umple de lumină inima, atrăgând mintea spre rugăciune şi inima spre dragostea adevărată”*, mintea *„fiind ţinută de ea în rugăciune.”*], privegherea şi contemplaţia [*Ibidem*, Ep. 34, p. 166] etc.), dar şi să ajungă mai repede în Împărăţia lui Dumnezeu [*Ibidem*, Ep.72, p. 310]. Era convins şi de faptul că *„după Dumnezeu, îi datorăm toate”* [*Ibidem*, Ep. 41, p. 206], mai ales că, de cele mai multe ori, omul neavând îndrăzneală să alerge direct la Dumnezeu, o strigă mai curând pe Maica Domnului, pe care apoi o mărturiseşte drept *„acoperitoare şi ajutătoare”* [*Ibidem*, Ep. 74, p. 314], *„Maica milostivirii, izvor al bunătăţii”* [*Ibidem*, Ep. 66, p. 295], *„Împărăteasa şi Stăpâna tuturor”* [*Ibidem*, Ep. 41, p. 210]. În raport cu Sfânta Treime, cinstirea datorată ei este secundară, dar nu lipsită de importanţă, fiind *„după Sfânta Treime a doua”*, iar faţă de cereştile şi netrupeştile puteri este *„mai cinstită decât toţi îngerii, decât Heruvimii şi Serafimii, fără asemănare mai mărită”* [*Ibidem*, Ep.74, p. 314: „ασυγκρίτως ενδοξότερα” – „mai (plină de slavă, ca părtaşă a slavei lui Dumnezeu) înslăvită fără de asemănare”].

Dacă în general Dumnezeu trimite îngerii Săi pentru a îndrepta paşii omului *„pe calea păcii după voia Lui cea sfântă”* [*Ibidem*, Ep. 55, p. 257], vorbindu-ne şi arătându-ne *„căile cereşti prin intermediul bunei conştiinţe”* [*Ibidem*, Ep. 47, p. 230], Maica Domnului intervine, ca o mamă adevărată, oriunde este chemată în ajutor, întrucât permanent *„Îl ţine în braţele sale şi Îl roagă neîncetat pentru oameni”* [*Ibidem*, Ep. 74, p. 314] pe Fiul Său. De aceea Cuviosul insistă că numele ei să fie permanent pomenit [*Ibidem*, Ep. 26, p. 131.], atât prin rugăciunile de laudă adresate acesteia [*Ibidem*, Ep. 78, p. 324. Face referire la citirea Acatistului, fără să specifice care anume. Dar ţinând cont de experienţa monastică putem presupune că este vorba de cel al Buneivestiri], cât şi în faţa sfintei Sale icoane, pe care suntem datori să o purtăm la noi [*Ibidem*, p. 325]. În special asupra acestui aspect Stareţul îndeamnă la cinstirea chipului ei zugrăvit în icoană, aşa cum el însuşi o face, adică sărutându-o îndelung, vărsând multe lacrimi [*Ibidem*, Ep. 34, p. 167] şi adresându-i-se *„ca şi cum ar fi vie”* [*Ibidem*, Ep. 74, p. 314], iar semnul că rugăciunea i-a fost ascultată este tocmai sporirea dragostei faţă de Maica Domnului [*Ibidem*, Ep. 34, p. 166], dar şi primirea cu îmbelşugare din harului ei [*Ibidem*, Ep. 74, p. 314. Harul este darul şi lucrarea prin excelenţă a lui Dumnezeu, dar el devine moştenire celor ce au ajuns prietenii Săi (Ioan 15, 14)]. Acelaşi lucru este valabil şi în cazul sfinţilor, care se bucură de reuşitele bune ale omului [*Ibidem*, Ep. 5, p. 41], intervin în caz de ispită [*Ibidem*, Ep. 46, p. 227. Nu detaliază modul concret în care are loc acest lucru.], chiar înainte de a-i chema în ajutor prin rugăciune [*Ibidem*, Ep. 41, p. 207. E vorba de mijlocirea făcută înaintea lui Dumnezeu de a trimite harul Său], răsplătind pe toţi cei care au săvârşit un lucru bun în numele lor [*Ibidem*, Ep. 65, p. 293].

Pr. Dr. Cristian GROZA

E păstrată oare în mod cuvenit moştenirea lui Emanuil Gojdu?

(urmare din p. 5)

Române din Pesta, întocmite până atunci în limba germană. Deoarece grecii nu recunoşteau primatul limbii române, iar românii, primatul limbii greceşti, documentele bisericii lor comune erau redactate în limba germană. Emanuil Gojdu, cunoscut deja ca avocat cu prestigiu şi personalitate cu o mare influenţă, în 1836 a militat puternic în vederea renunţării la limba germană, iar iniţiativa lui s-a bucurat de succes.

Gojdu a devenit în scurt timp cel mai căutat avocat din Pesta. Pledoariile lui erau publicate în presa de specialitate din ţară şi din străinătate, iar el era citat ca exemplu în faţa studenţilor la drept din Pesta şi din Bratislava (Pojon). Spirit întreprinzător, Gojdu a ajuns foarte repede proprietar al unor depozite bancare considerabile, a cumpărat diverse imobile şi acţiuni la Pesta. În 1832 s-a căsătorit cu *Anastasia Pometa,* originară dintr-o familie macedoromână. În acelaşi an, din zestrea soţiei şi din economiile proprii, Gojdu a cumpărat cu treizeci de mii de forinţi casa lui *Wilhelm Sebastian*, din strada Király, mai târziu şi terenurile din vecinătatea acesteia. În 1854 a trecut la parcelarea acestor terenuri şi a construit un rând de magazine în jurul propriei case. Acest complex poartă şi în momentul de faţă numele de Pasajul Gojdu.

Gojdu a devenit cel mai mare mecenat al culturii româneşti din Pesta. Şi-a îndreptat atenţia, încă din tinereţe, spre sprijinirea progresului literaturii române din Ungaria şi a susţinut financiar tipărirea operelor în limba română, la Tipografia Universităţii din Buda. În timpul evenimentelor din 1848, Emanuil Gojdu s-a evidenţiat şi pe tărâm politic. La 21 mai, în casa lui Gojdu s-au adunat românii pentru a adopta două documente importante prin care acordau votul lor de încredere guvernului *Batthyány*. În noiembrie 1849, lui Gojdu i s-a propus, român fiind, postul de comisar imperial în Bihor, însă avocatul nu a acceptat, refuzând cu tact această funcţie.

În 1860, după publicarea diplomei din octombrie, Gojdu a fost numit comite suprem al comitatului Caraş şi a fost ales notar al casei magnaţilor. În cadrul dezbaterii purtate în parlamentul maghiar pe tema inscripţiilor, avocatul român a ţinut o prelegere excelentă. Însă nu a rămas prea mult timp comite suprem. După dizolvarea dietei, în 1861, cancelarul Ungariei i-a întrebat pe toţi comiţii dacă sunt gata să execute noile măsuri luate. Gojdu i-a răspuns: „un comite suprem constituţional, atunci când execută dispoziţiunile absolutistice ale unui guvern neconstituţional, nu se mai poate considera comite suprem constituţional şi, decât să fiu desconsiderat, mai bine demisionez”.

După dizolvarea dietei, Gojdu se retrage pentru scurt timp din politică şi se consacră în special carierei sale de jurist. Este deja familiarizat cu unele domenii ale economiei. Devine preşedintele *Societăţii de Asigurări din Pesta* şi *al Societăţii pentru morile cu aburi Concordia.* În noiembrie, după dizolvarea dietei, demisionează din funcţia de comite suprem. În 1863, după moartea soţiei sale, se însoară din nou. Îşi alege soţie tot dintr-o familie macedoromână de negustori, pe *Melania Dumcea,* din Pesta.

În 1865 este ales deputat în circumscripţia Tinca, din comitatul Bihor. În această perioadă se gândeşte din ce în ce mai serios să lase o parte din averea sa pentru scopuri culturale româneşti. Astfel se explică răspunsul lui la aclamaţiile alegătorilor, care strigau „Trăiască Gojdu”, la care el a răspuns: „Gojdu numai până atunci să trăiască, până când va lucra spre binele poporului român”.

În dietă era adept al politicii lui *Deák Ferenc,* supranumit „înţeleptul naţiunii”, de care îl lega o veche prietenie. În calitatea sa de politician, Gojdu lupta pentru convieţuirea paşnică între români şi maghiari, deşi, din această cauză, unii români îl considerau renegat. Gojdu a subliniat de mai multe ori ce primejdii poate provoca ostilitatea dintre cele două naţiuni. Astfel, în vestita lui prelegere din casa magnaţilor, a spus, printre altele: „Providenţa dumnezeiască, însuşi Dumnezeul popoarelor din lume a croit soarta comună a celor două naţiuni, română şi maghiară, pentru ca să trăiască împreună, într-o alianţă eternă, fiindcă numai laolaltă vor avea un viitor glorios, iar dacă se vor împotrivi una alteia, vor pieri.”

• TELEGRAFUL EVENIMENT

„PREOŢI CU CRUCEA-N FRUNTE”

Pr. Academician
MIRCEA PĂCURARIU

Ne pregătim să întâmpinăm cu bucurie ziua de 1 Decembrie 2018, când se vor împlini 100 de ani de la Marea Unire a tuturor românilor într-o singură ţară, România Mare, hotărâtă de Adunarea Naţională de la Alba Iulia la 1 Decembrie 1918. Dar la această unire s-a ajuns după îndelungate şi grele suferinţe îndurate de toţi românii care până în 1918 trăiau despărţiţi de hotare vremelnice: Vechea Românie, Transilvania şi Banatul, Basarabia, Bucovina. Unirea noastră statală s-a realizat prin jertfe, mai ales prin jertfele de sânge ale ostaşilor români pe câmpurile de luptă, inclusiv ale ostaşilor români din teritoriile care se vor alipi la România în 1918 şi care au fost nevoiţi să lupte în armatele ţărilor în care trăiau (Transilvania, Bucovina, Basarabia). În acelaşi timp a îndurat mari suferinţe şi populaţia civilă din Transilvania şi Banat, dar şi din Oltenia, Muntenia şi Dobrogea, care căzuseră sub ocupaţie străină. Jertfa tuturor acestor români a stat la baza Unirii din 1918, când lacrimile mamelor, ale soţiilor şi copiilor celor căzuţi în luptă s-au transformat în lacrimi de bucurie şi de mari speranţe.

Apropiindu-ne de ziua centenarului Unirii am socotit că este bine să prezentăm în paginile ziarului nostru, câteva figuri de preoţi care şi-au jertfit viaţa pentru ţară, dar şi personalitatea unor ierarhi şi preoţi care au militat pentru unire. Vom avea în vedere mai ales pe cei din Transilvania.

Pentru început trebuie să arătăm că în Vechea Românie încă din 1915, Sfântul Sinod a hotărât să numească pe preotul profesor Constantin Nazarie de la Facultatea de Teologie din Bucureşti ca protopop al preoţilor militari. La 15 august 1916, deci îndată după ce România a declarat război Austro-Ungariei, s-a creat un „Serviciu Religios” pe lângă Marele Cartier General al Armatei Române, sub conducerea aceluiaşi Constantin Nazarie, care să coordoneze activitatea viitorilor preoţi militari. În cei doi ani de război au fost mobilizaţi – pentru perioade mai scurte sau mai îndelungate – 252 de preoţi de parohie care au însoţit trupele noastre pe câmpurile de luptă. Câţiva dintre ei şi-au jertfit viaţa pe front, alţii au fost luaţi prizonieri şi deportaţi în Germania. Preoţii rămaşi în teritoriile ocupate vremelnic de armatele străine au avut o soartă şi mai tristă: aproximativ 20 de preoţi din Oltenia şi Muntenia au fost împuşcaţi de soldaţi din armata germană, iar alţii au fost deportaţi în Germania; tot vreo 20 de preoţi din judeţele Constanţa, Tulcea, Ialomiţa şi Brăila au fost împuşcaţi de soldaţi din armata bulgară de ocupaţie, iar câţiva deportaţi în lagărele din sudul Bulgariei. La îndemnul mitropolitului Pimen Georgescu al Moldovei, peste 250 de călugări şi călugăriţe au lucrat în spitale şi trenuri sanitare; câteva călugăriţe au murit la datorie.

În Bucovina mai mulţi preoţi au fost închişi în lagărul Talerhof de lângă Graz; câţiva au murit acolo. În Basarabia, mai mulţi preoţi „moldoveni” au fost înrolaţi în armata ţaristă şi trimişi pe front (între ei şi tânărul preot Alexei Mateevici, mort într-un spital militar); câţiva preoţi au fost împuşcaţi în vara anului 1917, la retragerea trupelor ruseşti bolşevizate”.

În Transilvania şi Banat, jertfele preoţimii au fost tot atât de mari. Îndată după ce România a declarat război Austro-Ungariei, autorităţile maghiare au declanşat o puternică acţiune de suprimare a oricăror manifestări româneşti din Transilvania şi Banat. Acţiunea lor s-a îndreptat, în primul rând împotriva preoţilor, singurii îndrumători ai satelor româneşti de altădată. Aproximativ 150 de preoţi români, fie ortodocşi, fie uniţi, au fost arestaţi, judecaţi şi condamnaţi la ani grei de detenţie în închisorile de la Cluj, Târgu Mureş, Odorhei, Oradea, Timişoara, Caransebeş, Seghedin. Câţiva intelectuali (între care şi poetul Coman Baca din Poplaca) au fost condamnaţi la moarte, dar sentinţa n-a fost executată. Alţi peste 220 de preoţi şi vreo 15 preotese, unele cu copii mici, au fost deportaţi în judeţul Şopron, în vestul Ungariei (între ei şi protopopul Ioan Lupaş din Sălişte); alţii au fost deportaţi în Zombor, în nordul Serbiei. Cei mai mulţi din aceşti preoţi s-au putut reîntoarce în parohiile lor abia în octombrie 1918. Peste 130 de preoţi din judeţele Sibiu, Făgăraş şi Braşov au fost nevoiţi să se refugieze în vechea Românie, de teama unor represalii din partea autorităţilor maghiare. Mai mulţi preoţi au fost mobilizaţi şi trimişi pe front, alături de regimentele româneşti, fie în Italia, fie în Galiţia. În toamna anului 1918 şi primele luni ale anului 1919, nouă preoţi din părţile Arad şi Crişana au fost împuşcaţi de trupele maghiare bolşevice ale lui Kuhn Bela.

O soartă nefericită au avut şi profesorii şi studenţii Institutului teologic din Sibiu, împreună cu asesorii de la Arhiepiscopia Sibiului. Îndată după ce trupele româneşti au intrat în Transilvania în august-septembrie 1916, Guvernul maghiar a decis ca ambele instituţii să fie mutate la Oradea. Secţia „pedagogică” a Institutului a fost transferată la Arad.

Între membrii Consistoriului sibian transferaţi la Oradea s-au numărat: arhimandritul-vicar Ilarion Puşcariu, „asesorii” Nicolae Ivan (viitorul episcop al Clujului), Matei Voileanu, George Proca şi Lazăr Triteanu (viitorul episcop Lucian de la Roman) şi secretarul Octavian Costea.

Odată cu ei au fost transferaţi la Oradea şi profesorii Institutului: arhimandritul-director Eusebiu Roşca, Vasile Stan (viitor episcop al Maramureşului), Nicolae Bălan (viitor mitropolit al Ardealului), Pavel Roşca, Remulus Cândea şi Timotei Popovici, profesorul de cântări bisericeşti. Toţi profesorii şi asesorii au fost duşi la Oradea într-un vagon de marfă, iar călătoria lor a durat patru zile şi patru nopţi (în gara Vinţu de Jos au stat 19 ore). Presa străină scria că au fost duşi cu un „tren special”. Alţi doi profesori au ajuns pe alte meleaguri: profesorul Aurel Crăciunescu era înrolat în armata maghiară ca preot militar, iar profesorul Ioan Oţoiu era refugiat dincolo de Carpaţi. Câţiva teologi sibieni au fost deportaţi în judeţul Şopron (se pare la Borisfalva): Emil Pop (viitor profesor la Universitatea din Cluj şi membru al Academiei Române), Nicolae Şonciu şi Ioan Pop. Alţi câţiva teologi au trecut dincolo de Carpaţi. Notăm între ei pe Nicolae Colan, viitorul episcop al Clujului şi apoi mitropolit al Ardealului, şi colegul său, Andrei Oţetea, din Sibiel, viitor profesor la Universităţile din Iaşi şi Bucureşti şi membru al Academiei Române; amândoi au ajuns până în Moldova şi apoi la Chişinău, unde au lucrat în redacţia ziarului „Ardealul”, devenit „România Nouă” din Chişinău, îndrumate de un alt sibian, Onisifor Ghibu din Sălişte, fost inspector şcolar la Arhiepiscopia Sibiului, mai târziu profesor la Universitatea din Cluj. Alţi patru teologi sibieni, de asemenea, au ajuns în Moldova. Trebuie să notăm că până şi hirotonia nou-alesului mitropolit al Ardealului, Vasile Mangra, (ales din 24 iulie/6 august 1916), s-a făcut tot la Oradea (la 16/29 octombrie 1916). Abia la 1 iulie 1917, autorităţile din Budapesta au aprobat reîntoarcerea la Sibiu a Consistoriului şi a Institutului teologic. Notăm şi faptul că şi clădirea Institutului teologic-pedagogic din Sibiu a fost transformată în spital militar.

În numerele următoare ale ziarului, vom prezenta alte suferinţe ale preoţilor morţi din perioada 1916-1918.

REDACTOR-ŞEF:
Î.P.S. Dr. LAURENŢIU STREZA

COLEGIUL DE REDACŢIE
Senior-editori: Pr. Academician Mircea Păcurariu; Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan. **Secretar de redacţie:** Pr. Lect. Dr. Emanuel Tăvală. **Membri:** Pr. Conf. Dr. Constantin Necula, Conf. Dr. Lucian Grozea, Diac. Dr. Ştefan L. Toma, Pr. Dr. Cristian Muntean, Pr. Dr. Vasile Gafton. **Responsabil ediţie online:** Vicenţiu-Dragoş Băşa.

ISSN 1223-8392

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se primesc pe adresa: Redacţia „Telegraful Român”, 550179 – Sibiu, str. Mitropoliei, nr. 35; e-mail: *telegrafulroman@yahoo.com*. Articolele nepublicate nu se înapoiază.

ABONAMENTUL pentru anul 2018 este de 48 lei; cod IBAN RO34 RNCB 0227 0360 5879 0001. BCR Sibiu, str. Emil Cioran, nr. 1. Cod fiscal 44 79 403.

Tiparul executat la *Tipografia Şaguniana* – Sibiu

BIBLIOTECA „ASTRA”
SIBIU

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Fondator:
Mitropolit **Andrei Şaguna**, 1853

Publicaţie bisericească a Arhiepiscopiei Sibiului

Telegraful Român

Anul 166 • nr. 5-8 **1 şi 15 februarie 2018**

TREPTELE urcuşului duhovnicesc (II)

† LAURENŢIU,
Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului

4. Sfânta Evanghelie a Duminicii următoare, a *Întoarcerii Fiului Risipitor* (Lc. 15, 11-32), ne arată modul prin care ne *întoarcem din exilul* în care ne-a aruncat păcatul, în casa Părintelui Ceresc, la comuniunea de iubire cu El.

Pericopa *„Duminicii Întoarcerii Fiului Risipitor"* ne oferă *„calea întoarcerii din exilul păcatului"*: fiul risipitor, lipsit de iubirea tatălui său, în îndepărtarea păcatului *„şi-a venit în sine"*, adică şi-a dat seama de păcatul său dublu, faţă de cer şi faţă de cei de pe pământ. S-a hotărât să se îndrepte, întorcându-se la tatăl său. S-a întors şi şi-a recunoscut şi mărturisit cu umilinţă şi lacrimi păcatul şi a primit răspunsul părintelui iubitor: inelul împăcării, îmbrăcămintea iertării şi masa comuniunii (Lc. 15, 11-32).

Etapele întoarcerii fiului rătăcit le regăsim în *Sfânta Taină a Pocăinţei*, numită de Sfinţii Părinţi „baia lacrimilor" sau „botezul pocăinţei":

a) prima treaptă a întoarcerii noastre spre Dumnezeu este *„venirea în sine" sau conştiinţa păcatului,* prin ascultarea de acest glas al lui Dumnezeu din om – *conştiinţa*. Conştiinţa păcatului va trezi în sufletul nostru *părerea de rău* pentru păcatele săvârşite;

b) următoarea treaptă este *hotărârea de îndreptare, ca decizie a ruperii legăturii cu păcatul. „Sculându-mă, mă voi duce la tatăl meu şi-i voi spune: Tată, am greşit la Cer şi înaintea ta"* (Lc. 15, 18) – şi-a zis fiul risipitor;

c) urmează *mărturisirea păcatelor* în faţa Părintelui de Sus, prin mijlocirea *părintelui duhovnicesc*, recunoscându-ne vinovăţia faţă de Dumnezeu şi faţă de aproapele nostru;

d) Primirea *semnului iubirii părinteşti – îmbrăţişarea* – şi a celui *al împăcării – inelul* în dreapta sa, *îmbrăcarea veşmintelor* şi *masa bucuriei* – se vor realiza prin *Sfânta Taină a Euharistiei*, *Masa Împărăţiei lui Dumnezeu*;

5. *Al cincilea popas* în urcuşul nostru cu Hristos îl facem în *Duminica Înfricoşătoarei Judecăţi,* luând aminte la dreptatea Lui şi la răsplătirea Lui cea după merit (cf. Matei 25, 31-46). Ni se reaminteşte că vom da seama cu toţii de faptele săvârşite în lumea aceasta şi de binele neîmplinit, pe care eram datori să-l săvârşim.

Dacă sentinţa *Judecăţii particulare*, pe care o va primi sufletul fiecăruia, îndată după moarte, este parţială şi provizorie, aceea a *Judecăţii obşteşti* se va da şi sufletului, şi trupului şi va rămâne definitivă. Judecătorul va fi *Mântuitorul lumii*, prin *conştiinţa fiecăruia*, putându-se vedea, ca într-o carte deschisă, atât faptele personale, cât şi consecinţele acestora în urmaşi. *Criteriul* judecăţii va fi *fapta bună* ca act al *iubirii faţă de aproapele* nostru: *„Adevărat zic vouă: Întrucât aţi făcut unuia dintr-aceşti fraţi ai Mei prea mici, Mie Mi-aţi făcut"* (Matei 25, 40). De iubirea aproapelui este condiţionată iubirea faţă de Dumnezeu, după cuvântul Sfântului Evanghelist Ioan: *„Dacă zice cineva: Iubesc pe Dumnezeu, iar pe fratele său îl urăşte, mincinos este"* (I Ioan 4, 20).

6. Înainte de a intra în ostenelile *Postului Mare*, după trecerea uşoară spre nevoinţă prin *Săptămâna brânzei*, *Duminica Izgonirii lui Adam din Rai* ne aminteşte unde am fost rânduiţi de Creator – în Rai – şi de unde am căzut, prin păcatul strămoşilor noştri, dar, mai ales, cum trebuie să recâştigăm Raiul, cu ajutorul harului divin şi prin efortul propriu. Tema Evangheliei acestei duminici (cf. Matei 6, 14-21) este *„iertarea": „De nu veţi ierta oamenilor greşelile lor, nici Tatăl vostru nu vă va ierta greşelile voastre"* (Matei 6, 15). De iertarea acordată altora este condiţionată şi iertarea noastră de către Dumnezeu şi împăcarea cu El, după cum ne-a învăţat Mântuitorul, în Rugăciunea Domnească*: „şi ne iartă nouă greşelile noastre, precum iertăm şi noi greşiţilor noştri"* (Matei 6, 12). Sfânta Evanghelie ne oferă acum primele îndrumări privind *valoarea tainică şi spirituală a postului smerit*, deosebit total de postul fariseic. Pentru ca ostenelile postului nostru să fie bine primite de Dumnezeu, suntem îndemnaţi să ne adunăm comori cereşti, prin săvârşirea faptelor bune, care se vor constitui în *„arvună"* pentru viaţa veşnică.

Iată, în câteva cuvinte, popasurile pregătitoare pentru *călătoria noastră cu Hristos* spre *măreaţa Înviere*. Avem nevoie, în acest itinerar spiritual, de *„foame şi sete după Dumnezeu"*, de tăria *„credinţei smerite"*, de *puterea „rugăciunii smerite"*, *de „revenirea noastră din exilul păcatului"*, aducându-ne aminte de *Înfricoşătoarea Judecată* la care trebuie să dăm răspuns, încununând astfel efortul nostru prin *iertarea* tuturor *celor care ne-au greşit*, dobândind pacea lăuntrică, necesară *postului duhovnicesc*, completat cu comorile nemuritoare ale *faptelor bune*.

Sugestia unei dezbateri necesare

Teodor BACONSCHI

În marile universităţi americane – situate pe primele locuri mondiale – studenţii pot „încerca" un curs sau altul, înainte de a-şi compune meniul semestrial. Aşa numita *shopping week*: săptămâna în care „mergi la cumpărături". Sigur, cunoaşterea nu e o (simplă) „marfă". Nu trebuie să criticăm aici mercantilismul universitar (deşi educaţia superioară, preponderent privată, e şi o „industrie", sau o „afacere" cu bugete uriaşe). Trebuie mai curând să vedem că studentul nu e privit ca o sticlă pe linia de îmbuteliere dintr-o fabrică de bere. El e o persoană liberă (să aleagă) ce i se potriveşte mai bine. Dar nu oricum: există un trunchi de discipline non-facultative şi un sistem de „credite" care asigură echilibrul de fond al „contractului cognitiv". Perioada tatonărilor iniţiale are ca scop identificarea opţiunilor intelectuale ale studentului, urmate în logica pasiunii (şi nu în cea a obligaţiei formale). Ca întotdeauna, o anumită doctrină pedagogică inspiră politicile academice ale oricărui stat modern. În ce ne priveşte, am moştenit din comunism o pedagogie mecanicistă: elevul – şi mai apoi studentul – e privit de „sistem" ca vas care trebuie umplut. Nu ca persoană care trebuie să dobândească aptitudini critice, o cultură generală bună şi valori morale menite să-i fasoneze caracterul civic şi profesional. Ar fi cazul să pledăm pentru adoptarea acestei paradigme. Ea corespunde personalismului creştin. Nu „producem" pe bandă rulantă nişte „specialişti" unilaterali şi docili, îmbuibându-le memoria cu informaţie cantitativă, ci viitori cetăţeni al căror potenţial, odată fructificat, sporeşte binele comun. Pentru a schimba paradigma, e nevoie să reintroducem selecţia. La Columbia University (New York) intră doar 6% dintre candidaţi. La Princeton, numai 4%. Odată

(continuare în p. 2)

Din cuprins:

Pr. Vasile Gafton
Ce ni se poate întâmpla atunci când vrem să-L vedem pe Dumnezeu? (I) | pagina **2**

Pr. Academician Mircea Păcurariu
Preoţi sibieni în închisori şi în deportare în anii 1916-1918 | pagina **4**

Lect. Dr. Ciprian Iulian Toroczkai
Ortodoxia şi „România Mare": comuniune, naţiune şi capcane ideologice | pagina **6**

Ce ni se poate întâmpla atunci când vrem să-L vedem pe Dumnezeu? (I)

Aflându-ne în perioada pregătitoare pentru Postul Paștilor, ne-am gândit că, poate, cel mai potrivit răspuns la această întrebare l-am putea primi lecturând fragmentul din Evanghelia după Sfântul Luca 19, 1-10. Este vorba despre fragmentul care se citește în Biserică în Duminica a XXXII-a după Rusalii.

De fapt, încercând să răspundem la întrebarea de mai sus, realizăm că vorbim tocmai despre ceea ce este esențial pentru această perioadă de pregătire, și anume despre liniștea sufletească. Liniștea aceasta este dată de siguranța cu privire la scopul pe care îl avem, de certitudinea cu privire la așteptările pe care le nutrim. În perioada Postului trebuie avem în vedere scopul spiritual, acela de a fi mai aproape de Dumnezeu, fapt care ne ajută să ne liniștim.

Se va putea spune că nu este chiar așa, deoarece postul produce de multe ori o neliniște, o agitație și generează unele situații specifice, tulburătoare. În Pericopa Apostolică a aceleiași Duminici (de la I Tim. 4, 9-15) se face însă o precizare esențială cu referire la dilemele noastre legate de liniștea din perioada postului, Sfântul Apostol Pavel spunând că, „pentru aceasta ne și ostenim și suntem ocărâți și ne luptăm, căci ne-am pus nădejdea în Dumnezeul Cel viu, Care este Mântuitorul tuturor oamenilor, mai ales al credincioșilor” (I Tim. 4,10). Liniștea provine, așadar, din nădejdea în Dumnezeu și este o liniște mântuitoare.

În versetul citat anterior întâlnim două mari categorii de oameni cărora li se adresează mântuirea: „toți oamenii” sau oamenii – în general – și „credincioșii” – sau oamenii care nutresc în sufletele lor credința în Dumnezeu. Mitropolitul Antonie de Suroj leagă credința de o cunoaștere certă a lui Dumnezeu, iar necredința, tot de o cunoaștere, dar de o cunoaștere foarte voalată, incertă, pentru că este o cunoaștere a lumii și cu privire la lume. Citând un text al Sfântului Irineu de Lyon, Mitropolitul Antonie indică două direcții sau două căi prin care putem obține cunoașterea lui Dumnezeu, una fiind directă – o cale a comuniunii depline cu Dumnezeu –, iar alta indirectă, deoarece este comuniunea din ce în ce mai profundă care se realizează nu cu Dumnezeu, ci cu lumea creată. Despre aceasta din urmă, Antonie afirmă în mod special că „nu reprezintă o respingere a voii lui Dumnezeu, ci un mod de descoperire lung, întortocheat și dificil” (Mitropolitul Antonie de Suroj, „Lumina Care strălucea în întuneric. Ultimele cuvântări”, trad. din limba engleză de Ioan-Lucian Radu, Ed. Doxologia, Iași, 2017, p. 60).

În legătură directă cu această împărțire a oamenilor și a modurilor lor de a fi și de a cunoaște putem identifica și noi două feluri de liniște, caracteristice, fiecare dintre ele, câte uneia din cele două categorii de oameni. Astfel, există o liniște a unora față de/sau cu privire la Dumnezeu, și față de propria mântuire, din cauză că, pur și simplu, Dumnezeu și mântuirea sufletului nu prezintă interes. Este o nepăsare ce caracterizează oamenii în general. O nepăsare habituală, în care se complace marea majoritate a oamenilor, care se rezumă la a-și trăi efectiv viața cu nădejdea că „și mâine este o zi”. O nepăsare care se rezumă la preocuparea de a obține din traiul lor zilnic o anumită cunoaștere, mai temeinică sau, poate, mai puțin temeinică, despre lume și viață, despre oameni și lucruri.

Al doilea tip de liniște este liniștea altora (mai puțini ca număr) față de lume. Este liniștea omului credincios, a omului care, așa cum se spune în Epistola întâia către Timotei, și-a pus nădejdea în Dumnezeu, a omului care știe cu certitudine că vrea să-L vadă pe Dumnezeu, a acelui om care vrea, efectiv, să-L cunoască pe Dumnezeu. Însă ceea ce este interesant cu privire la acest tip de liniște este faptul că el produce o reacție specifică a lumii. O reacție de dezaprobare, o reacție negativă, violentă. Vom încerca să evidențiem în cele ce urmează, pe baza relatării biblice a întâlnirii dintre Zaheu și Domnul Iisus Hristos în Ierihon, câteva etape pe care le parcurge omul care își propune să-L cunoască pe Dumnezeu prin experiență directă. Sau, fideli titlului nostru, vom încerca să evidențiem ce ni se poate întâmpla atunci când vrem să-L vedem pe Dumnezeu.

Din relatarea de la Luca aflăm despre un anume Zaheu, care, din punctul nostru de vedere, este sufletul. În Evanghelie se spune că era „mai-marele vameșilor” (Lc. 19, 2). Era „mai-mare”, dar „era mic de statură” (Lc. 19, 3). Statura mică, joasă, se referă la faptul că sufletul se achită, în mod firesc, prin funcția aceasta minunată cu care l-a înzestrat Dumnezeu, și care este conștiința, cu vămuirea tuturor realităților lumii, realități cu care vine în contact pe parcursul existenței sale. Acesta este, așa cum spuneam, modul firesc, habitual de a exista al sufletului uman care dobândește cunoaștere prin evaluarea sau vămuirea lucrurilor din lume, a oamenilor, a oportunităților etc. Zaheu este un suflet de „statură mică”, joasă. De ce? Probabil, pentru că el este preocupat în permanență cu vămuirea lucrurilor lumești și doar a lucrurilor lumești. Din acest motiv, el nu depășește un anumit nivel, de joasă altitudine, al aspirațiilor umane, rămânând prins în angrenajul, neliniștea și zarva lucrurilor mărunte.

Însă, la un moment dat, se întâmplă ceva. Un eveniment nou. Prin Ierihon, prin cetatea în care trăiește Zaheu, trece Iisus, și acesta (sau sufletul) se vede, dintr-odată, pus în situația de a „vămui”/evalua această noutate. De a o raporta la lucrurile uzuale, zilnice, observând astfel că noul nu li se subsumează acestora, că nu se încadrează în aceeași categorie, ci face parte din altă categorie de realități. Și atunci devine curios. În el se aprinde dorința, voința de a-L vedea. Dar, pentru aceasta, pentru a-L putea vedea pe Iisus, Zaheu/sufletul are nevoie de un element de sprijin sau chiar de două. Unul este tocmai voința lui de a-L cunoaște, dorința lui de a-L vedea pe Iisus, o voință care îl sustrage îndeletnicirii lui de a vămui în permanență mulțimea celor din lume, mulțime care nu-l mai lăsa să iasă din acest cerc vicios al neliniștii, al indeciziei și al evaluărilor fără sfârșit. Al doilea element, chiar din interiorul lumii, este un copac prin care seva circulă precum viața într-un trup. Trupul, care își are viața de la suflet, contribuie și el la ascensiunea sufletului spre cunoașterea lui Dumnezeu, prin osteneala necesară escaladării trunchiului. Așa că Zaheu, pentru a putea să-L vadă, „se urcă într-un sicomor” (Lc. 19, 4). Osteneala trupului reprezintă osteneala postului, prin care, întocmai ca pe un trunchi de sicomor, se poate ajunge la o cunoaștere diferită de cunoașterea pe care o poate oferi lumea, o cunoaștere a celor de dincolo de lume și de timp, pentru că, în Sfânta Scriptură, „arborele mereu evocă eternitatea” (cf. Maurice Cocagnac, „Simbolurile biblice. Lexic teologic”, trad. din limba franceză de Michaela Slăvescu, Ed. Humanitas, București, 1997, p. 125), și a lui Dumnezeu.

Zaheu se urcă în sicomor și ajunge deasupra zarvei lumii, întru liniște. Și tocmai în momentul în care se liniștește, Iisus „îl vede”, îl identifică și îl particularizează în raport cu toată acea mulțime ieșită în stradă, adresându-i rugămintea de a-L primi în casa lui. De remarcat că acest lucru nu se întâmplă atunci când Zaheu (sau, așa cum am afirmat mai sus, sufletul) se află într-o mulțime sau într-o masă amorfă și gălăgioasă (de oameni, de lucruri/obiecte sau de gânduri/reprezentări), ci doar atunci când se liniștește. Înainte de această chemare a lui Iisus, el este doar o parte din zgomotul lumii, din neliniștea lumii. Însă, odată ce se liniștește, el trece într-o stare nouă, stare în care se împărtășește de o bucurie pe care n-a mai cunoscut-o până atunci.

Sus, în smochin, cu Zaheu se petrece o schimbare radicală. Inițial, acest „mai-mare al vameșilor” căuta să-L vadă pe Iisus, „pentru că pe acolo avea să treacă”, așa cum spune Evanghelistul Luca (19, 4). Adică el nu voia să-L vadă din alte motive, ci, probabil, datorită oportunității, datorită ocaziei de a-și putea gestiona atât de ușor dorința de a avea acces la ceva nou, la o experiență nouă, din care, de ce nu, ar avea ceva de câștigat, experiență pe care i-o putea oferi trecerea lui Iisus pe acolo. Și Zaheu are, în cele din urmă, acces la o experiență nouă. Dar această experiență nouă, în pofida calculelor pe care și le făcuse, nu-i aduce niciun câștig la acest nivel, ci, dimpotrivă, doar pierderi.

Pr. Vasile GAFTON

Sugestia unei dezbateri necesare

(urmare din p. 1)

admiși, primesc bursă numai cei care se situează la vârf, în regiunea ultra-rarefiată a rezultatelor *summa cum laude*. Restul studenților (oricum foarte buni) au datorii financiare usturătoare. Firește că nu ne putem compara cu universitățile din *Ivy League*. Noi nu avem decât două universități românești în topul 1000 global: o performanță mai mult decât modestă. Însă putem vedea unde am greșit, atingând tristul record al unei populații cu 42% de analfabeți funcționali (tineri sau adulți care deslușesc un text, fără a-l înțelege cu adevărat). Scriam adineaori că pedagogia personalistă decurge dintr-o antropologie creștină. Iată de ce Biserica noastră ar fi o participantă legitimă la transformarea pe care n-o mai putem amâna, dacă ne dorim o națiune viguroasă și capabilă să facă față competiției internaționale.

Transilvania, în inima căreia apare „Telegraful român”, este cea mai evoluată regiune a țării și nu de azi, ci de mai multe secole. Cred că e firesc să înceapă chiar de aici o dezbatere (la început intra-eclezială) despre viziunea noastră cu privire la formarea tineretului. În epoca actuală – când toată cunoașterea umană este digitalizată și accesibilă – profesorul „predă”, dar are chemarea primă de a „forma” discernământul. El este mai puțin un transmițător de cunoștințe memorate ca atare, cât un educator menit să cultive gândirea în spiritul unor concepte limpezi și să rafineze, în viața ucenicilor săi, arta „navigării” pe oceanul tot mai vast al cunoașterii umane. O asemenea concepție pedagogică e utilă în școlile teologice, dar și în spațiul academic general din care acestea fac parte legal. Patristica *deosebire a duhurilor* rămâne cardinală în apariția unei metodologii sincrone cu ethosul postmodern. Să mutăm așadar accentul de pe cantitate (căci cine poate concura cu sursele deschise oferite de internet?) pe calitatea umană și intelectuală a unei judicioase inițieri în gestionarea complexității contemporane. Poate că ÎPS Mitropolit Laurențiu, patron duhovnicesc al vechii Academii Andreiene, va avea gândul generos de a binecuvânta un colocviu sibian dedicat tematicii la care mă refer. Sunt sigur că cei mai buni studenți teologi ar fi sincer interesați să participe la un asemenea laborator ideatic.

LITURGHIE • PASTORAȚIE • MĂRTURISIRE

Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului

Luni, 1 ianuarie. Înaltpreasfinţia Sa a săvârşit la Catedrala mitropolitană din Sibiu rânduiala liturgică specifică pentru noaptea dintre ani şi a adresat credincioşilor un cuvânt de binecuvântare. Dimineaţa, în acelaşi loc, a oficiat Sfânta Liturghie şi slujba de Te Deum şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură.

Miercuri, 3 ianuarie. A avut program de lucru la cabinet. A prezidat şedinţa Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Sâmbătă, 6 ianuarie – *Praznicul Botezului Domnului.* A săvârşit Sfânta Liturghie la Catedrala mitropolitană. În aceeaşi zi, împreună cu PS Ilarion Făgărăşanul, episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, şi un mare sobor de preoţi şi diaconi, a oficiat, în Piaţa Mare a oraşului, slujba de Sfinţire Mare a apei, la care au participat credincioşii din municipiul Sibiu, precum şi o serie de oficialităţi locale. A adresat credincioşilor prezenţi un cuvânt de învăţătură.

Duminică, 7 ianuarie – *Soborul Sf. Ioan Botezătorul.* A săvârşit Sfânta Liturghie la Catedrala „Sfântul Ioan Botezătorul" din municipiul Făgăraş şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură. În aceeaşi zi, a participat la sărbătoarea tradiţională a întrunirii „cetelor de feciori" din Ţara Făgăraşului, ocazie cu care a adresat celor prezenţi un cuvânt de binecuvântare.

Luni, 8 ianuarie. A avut program de audienţe şi lucrări de birou. A prezidat şedinţa Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Marţi, 9 ianuarie. A predat cursuri de Teologie Liturgică la Facultatea de Teologie din Sibiu. A avut program de audienţe.

Miercuri, 10 ianuarie. A participat la Sfânta Liturghie oficiată la capela Facultăţii de Teologie. A prezidat şedinţa Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Joi, 11 ianuarie. A avut program de lucru la cabinet.

Vineri, 12 ianuarie. A participat, la Academia Trupelor Terestre „Nicolae Bălcescu" din Sibiu, la festivitatea decernării titlului academic de *Doctor Honoris Causa* prof. univ. dr. Sorin-Mihai Cîmpeanu, rectorul Universităţii de Ştiinţe Agronomice şi Medicină Veterinară din Bucureşti şi preşedintele Consiliului Naţional al Rectorilor din România.

Sâmbătă, 13 ianuarie. Înaltpreasfinţia Sa a participat la festivitatea depunerii jurământului militar la Centrul de instruire pentru comunicaţii şi informatică „Decebal" şi la Centrul de instruire pentru artilerie terestră şi artilerie antiaeriană „Ioan Vodă" din Sibiu. A oficiat o slujbă religioasă şi a adresat celor prezenţi un cuvânt de binecuvântare.

Duminică, 14 ianuarie. A slujit Sfânta Liturghie la Biserica „Sfântul Antonie cel Mare" din Sibiu, cu ocazia hramului, şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură. A oficiat slujba de parastas pentru Mitropolitul Antonie Plămădeală, ctitor al acestui locaş de închinare, fiind pomeniţi şi alţi ctitori şi slujitori. La finalul Sfintei Liturghii, Înaltpreasfinţia Sa a hirotesit întru *iconom stavrofor* pe P.C. preoţi parohi Emanuel Benchea şi Ioan Silea.

Luni, 15 ianuarie. A avut program de audienţe şi lucrări de birou.

Marţi, 16 ianuarie. A examinat la Teologie Liturgică masteranzii anului II de la Facultatea de Teologie din Sibiu.

Miercuri, 17 ianuarie. A participat la Sf. Liturghie oficiată la capela Facultăţii de Teologie. A avut program de lucru la cabinet.

Joi, 18 ianuarie. A prezidat şedinţa Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Vineri, 19 ianuarie. A avut program de lucru la cabinet.

Duminică, 21 ianuarie. A slujit Sfânta Liturghie la Biserica „Sfânta Treime" din municipiul Braşov şi a adresat credincioşilor prezenţi un cuvânt de învăţătură. A oficiat slujba de binecuvântare a lucrărilor efectuate la biserica parohială. La sfârşitul slujbei, în semn de apreciere a activităţii pastorale şi social-filantropice desfăşurate, Înaltpreasfinţia Sa a oferit celor două parohii câte un act de cinstire.

Luni, 22 ianuarie. A avut program de audienţe şi lucrări de birou. În aceeaşi zi, Înaltpreasfinţia Sa a participat la Sala Thalia din Sibiu la şedinţa de evaluare a Inspectoratului Judeţean de Jandarmi Sibiu. Cu acest prilej, a adresat celor prezenţi un cuvânt de binecuvântare.

Marţi, 23 ianuarie. A prezidat şedinţa Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Miercuri, 24 ianuarie. A examinat la Teologie Liturgică masteranzii anului I de la Facultatea de Teologie din Sibiu.

Sâmbătă, 27 ianuarie. A participat la Capela mitropolitană la Sfânta Liturghie şi la slujba de Tedeum oficiate de către Preasfinţitul Ilarion Făgărăşanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, cu ocazia deschiderii lucrărilor şedinţei Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Sibiului. A prezidat şedinţa Adunării Eparhiale, desfăşurată în Aula „Mitropolit Ioan Meţianu" de la Facultatea de Teologie, în cadrul căreia s-au prezentat rapoartele de activitate pe anul 2017, pe sectoare şi protopopiate.

Duminică, 28 ianuarie. Înaltpreasfinţia Sa a slujit Sfânta Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură la Catedrala mitropolitană din Sibiu.

Luni, 29 ianuarie. A avut program de audienţe şi lucrări de birou. A prezidat şedinţa Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Marţi, 30 ianuarie – *Sărbătoarea Sfinţilor Trei Ierarhi: Vasile, Grigore şi Ioan.* A săvârşit Sf. Liturghie la Catedrala mitropolitană şi a adresat credincioşilor şi studenţilor prezenţi un cuvânt de învăţătură. La slujba religioasă a fost prezent şi rectorul Universităţii „Lucian Blaga" din Sibiu, prof. univ. dr. Ioan Bondrea, alături de prorectori şi cadre didactice de la mai multe facultăţi din cadrul instituţiei de învăţământ superior. După slujbă, a participat, în Aula „Mitropolit Ioan Meţianu"a Facultăţii de Teologie, la o sesiune de comunicări ştiinţifice, în cadrul căreia prof. univ. dr. Ciprian Streza a susţinut o prelegere tematică.

Miercuri, 31 ianuarie. A avut program de audienţe şi lucrări de birou. A prezidat şedinţa Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Pr. Dr. Cristian VAIDA

Pr. Academician
MIRCEA PĂCURARIU

PREOȚI SIBIENI în închisori și în deportare în anii 1916-1918

Arătam în numărul precedent al ziarului „Telegraful Român" câteva aspecte generale privind soarta preoțimii române în anii 1916-1918. În paginile de față vom consemna numele preoților din județul Sibiu care au trecut prin mari suferințe în acei ani ai Primului Război Mondial. În primul rând consemnăm numele preotului *Coman Baca* din Poplaca, implicat într-un proces de „trădare de patrie", împreună cu alți câțiva preoți și intelectuali din județul Brașov. Procesul lor s-a judecat la Cluj din octombrie 1915 până la 5 martie 1917, când s-a pronunțat sentința de condamnare la moarte prin spânzurare. Din fericire pentru ei, executarea sentinței s-a amânat mereu, până la 12/25 octombrie 1918, când toți cei condamnați au fost „grațiați" de ultimul împărat al Austro-Ungariei, Carol IV. Dar din cauza suferințelor îndurate în cei trei ani de detenție, Părintele Coman Baca a trecut la cele veșnice la 27 februarie 1921 (doi copii i-au fost uciși de obuze germane în curtea casei sale din Poplaca). El a rămas în amintirea păstoriților săi ca un adevărat „preot-martir" din timpul Primului Război Mondial.

Un alt slujitor al Bisericii pe care trebuie să-l menționăm în aceste pagini a fost protopopul *Ioan Lupaș* din Sălișteː Din cauza manifestărilor sale românești ca profesor la Institutul teologic-pedagogic și apoi ca protopop la Sălișteː Ioan Lupaș a fost arestat la 15/28 august 1916, îndată după ce România a declarat război Austro-Ungariei. A fost deportat la Ruszt, în județul Șopron, în apropierea graniței dintre Ungaria și Austria, împreună cu alți patrioți români. Dar la 13 octombrie 1916, la intervenția specială a noului mitropolit al Ardealului, Vasile Mangra, pe lângă autoritățile ungare, i s-a fixat domiciliu obligatoriu în Budapesta. S-a întors în Sălișteː abia în preajma sărbătorii Bunei Vestiri din 1917.

Între cei aproximativ 150 de preoți arestați și aruncați în închisorile maghiare s-au numărat mulți preoți din județul Sibiu. Îi consemnăm aici în ordine alfabetică: *Emilian Cioran* din Răşinari, tatăl filosofului Emil (închis la Oradea din 20 septembrie până în 24 noiembrie 1916); *Emilian Crăciun* din Glâmboaca (închis la Oradea, 16 august-15 noiembrie 1916), *Ioan Demian* din Nucet (refugiat în România, unde a fost arestat de autoritățile germane de ocupație și închis la Sibiu și Cluj din 5 mai 1917 până la 30 ianuarie 1918); *Aron Domșa* din Șeica Mare (septembrie 1916-1918), *Maniu Lungu* din Răşinari (închis la Oradea, septembrie 1916-24 noiembrie 1916), *Toma Modran* din Bungard (arestat la Drăgășani, închis la Sibiu și Cluj, 28 mai 1917-20 noiembrie 1917); *Gheorghe Modran* din Poplaca (Cluj, 1916-1917), *Andrei Moldovan* din Hendorf, azi Brădet, viitorul episcop din America (închis la Cluj din septembrie 1916 până în 4 noiembrie 1916, apoi înrolat ca preot militar); *Constantin Moldovan* din Cristian (închis, apoi înrolat ca preot militar), *Vasilie Necșa* din Apoldu de Sus (închis la Odorhei, 10 septembrie 1916-17 noiembrie 1916), *Ioan Pop David* din Scorei (închis la Târgu Mureș un an și nouă luni; a murit în închisoare în 1918); *Galaction Vasu* din Daia (închis la Cluj, 20 septembrie 1916-martie 1917); *Nicolae Vlad* din Șelimbăr, condamnat la zece ani închisoare, închis la Cluj un an, apoi la Aiud, din octombrie 1916 până la 4 noiembrie 1918, acuzat de „trădare de patrie" (maghiară). Alți preoți au suferit în închisoare, dar pentru câteva săptămâni.

Alți numeroși preoți sibieni au fost deportați în Șopron sau în diferite sate ale județului: *Ilie Beu* din Apoldul de Jos, deportat în Ruszt (29 august 1916-16 octombrie 1916), apoi închis la Oradea (17 octombrie 1916-2 mai 1917) și din nou la Șopron (3 mai 1917 până în mai 1918); *Romul Bucșa* din Sibiu (deportat în Turkeron, 29 august 1916-1 iunie 1917); *Pompiliu Constantinescu* din Felța – azi Florești (inițial deportat în Csáva, jud. Șopron, apoi închis la Brașov până la 10 aprilie 1918, după care i s-a fixat domiciliu obligatoriu în com. Daneș, jud. Mureș); *Gheorghe Conta* din Cincu Mare (Lakompak, 7 septembrie 1916-20 iulie 1917); *Dumitru Deac* din Călvasăr (deportat în Lakompak în septembrie 1916; a murit acolo la 17 iunie 1917); *Toma Doican* din Sebeșu de Jos (în Șopron, octombrie 1916-iulie 1918); *Aron Domșa* din Șeica Mare (Lakompak, septembrie 1916-1918); *Nicolae Dorca* din Loamneș (la Csáva, împreună cu soția și un copil de 10 luni, din septembrie 1916 până în iunie 1917); *Ioan Dordea* din Hașag (Lakompak, 1 septembrie 1916-30 iunie 1917); *Ioan Druhora* din Boița (în Ruszt și Șopron, 28 august 1916-mai 1918); *Ioan Filip* din Merghindeal (Șopron, 13 septembrie-mai 1917; *Petru Gruia* din Șeica Mică (Lakompak, septembrie 1916-mai 1918); *Ioan Hulea* din Buia (Lakompak, 1916-1918, mort la scurt timp după eliberare, soția, alienată mintal, a rămas cu șapte copii); *Gheorghe Ivan* din Boarta (Lakompak, din septembrie 1916 până în 1918); *Gheorghe Lupșa* din Noul Săsesc (Csáva, 28 august 1916-mai 1917); *Dumitru Mandeal* din Porumbacu de Jos (în Sercz, 4 mai 1917-15 ianuarie 1918); *Nicolae Manițiu* din Vurpăr (în Kabold, împreună cu soția și o fiică, 22 septembrie 1916-2 mai 1917; tot acolo era deportat și fiul său, Ion, preot în Seleuș-Arad, împreună cu soția, 11 septembrie 1916-2 mai 1917); *Victor Neamțu* din Șoroștin (Ruszt, septembrie 1916-mai 1918); *Ilie Piso* din Tălmăcel (în Șopron, 29 august 1916-10 octombrie 1917); *Valeriu Popovici* din Sibiel (Ruszt, 28 august 1916-3 mai 1918); *Isidor Raica* din Șalcău (Șopron, 2 octombrie 1916-martie 1917), *Ioan Roman* din Tălmăcel (Șopron, 29 august 1916-10 octombrie 1917); *Nicolae Rusu* din Veseud (Lakompak, 3 septembrie 1916-1918); *Ioan Slăvescu* din Mohu (Șopron, 19 septembrie 1916-8 noiembrie 1916), *Toma Stanciu* din Agârbiciu (Lakompak și Lakfalva, 1 septembrie 1916-4 martie 1918); *Victor Spineanu* din Răvășel (Șopron, 2 septembrie 1916-martie 1917); *Gheorghe Șerban* din Șmig (văduv cu 10 copii, deportat în Șopron dar nu se știe cât timp); *Iacob Terchilă* din Copșa Mică (Șopron , peste un an); *Ioan Vlad* din Mihăileni (posibil tot în Șopron, fără să știm data).

Reținem și numele unor preotese deportate sau închise: *Aurelia Goga* din Răşinari, mama poetului (deportată în Ruszt, 15 august 1916-10 mai 1918); *Maria Moruşca* din Șeica Mare, sora profesorului de teologie Nicolae Bălan, viitorul mitropolit, deportată în Ruszt și Șopron din august 1916 până în 10 mai 19117; o altă preoteasă, *Elvira Cioran* din Răşinari, mama filosofului se refugiase în Vechea Românie, dar apoi arestată și închisă trei luni la Sibiu și Cluj.

Un număr însemnat de preoți sibieni au fost deportați în Zombor, în nordul Serbiei. Între ei s-au numărat: *Simion Alămorean* din Alămor, împreună cu fiica (12 septembrie 1916-25 februarie 1917); *Dumitru Bunea* din Sadu (10 luni), *Emil Vancă* din Răşinari (august 1916-iunie 1917); *Toma Dragomir* din Turnu Roșu (9 septembrie 1916-18 noiembrie 1918); *Cornel Hulpuș* din Alămor (12 septembrie 1916-24 februarie 1917); *Iosif Morariu* din Hosman, de 78 de ani (închis trei săptămâni la Cluj, septembrie 1916, apoi deportat în Becicherecul Mare în Serbia, până la 10 mai 1918); *Ioan Moraru* din Bogatu (Zombor, 24 sept. 1916-10 mai 1917); *Nicolae Pinciu* din Hosman (în-

(continuare în p. 6)

Ion I.C. Brătianu și Dr. Elie Miron Cristea – primul Patriarh al României. Scurtă prezentare (I)

Comemorăm anul acesta centenarul Marii Uniri din anul 1918, eveniment pregătit de-a lungul mai multor generații de intelectuali români, clerici și mireni, și realizat în urma încheierii Primului Război Mondial prin numeroasele jertfe ale soldaților noștri. Însă și personalitățile care și-au dat concursul la transpunerea în realitate a acestui ideal au avut rolul lor pe care istoria trebuie să îl pună în lumină. În rândurile de mai jos vom înfățișa câteva aspecte ale frumoaselor și fructuoaselor relații dintre omul politic Ion I.C. Brătianu – inginer, om politic, prim-ministru al României, președinte al Partidului Național Liberal, membru de onoare al Academiei Române – și viitorul Patriarh al României, Dr. Elie Miron Cristea.

Ion I.C. Brătianu – fiul cel mare al fostului prim-ministru și fondator al Partidului Național Liberal, Ion C. Brătianu și al Piei Pleșoianu s-a născut la 20 august 1864, în conacul familiei de la Florica, județul Argeș. Drumul formării sale, pentru tumultuoasa viață politică din primele decenii ale secolului al XX-lea, a trecut prin Colegiul bucureștean „Sfântul Sava", absolvit în 1882, iar din toamna anului 1883 s-a stabilit la Paris pentru a-și definitiva studiile superioare. Acolo a frecventat Școala „Saint-Barbe", Școala Politehnică, apoi Școala de poduri și șosele, obținând diploma de inginer în 1889. În același an revine în țară și începe să profeseze ca inginer specialist la construcția căii ferate Iași–Pașcani.

Ascensiunea în viața politică a început în anul 1895, când a intrat în Parlament; pe 31 martie 1897 a fost numit ministru al Lucrărilor Publice, același portofoliu primindu-l și în 14 februarie 1901. A deținut **cinci mandate ca prim-ministru** (președinte al consiliului de miniștri): 27 decembrie 1908-28 decembrie 1910; 4 ianuarie 1914-26 ianuarie 1918; 29 noiembrie 1918-12 septembrie 1919; 19 ianuarie 1922-27 martie 1926; 22 iunie 1927-24 noiembrie 1927; **trei mandate de ministru de interne**: 12 martie 1907-15 decembrie 1909; 16 februarie 1910-28 decembrie 1910; 30 octombrie 1923-27 martie 1926 și **cinci mandate de ministru al afacerilor străine**: 9 ianuarie 1902-12 decembrie 1904; 27 decembrie 1908-1 noiembrie 1909; 8 decembrie 1916-26 ianuarie 1918; 29 noiembrie 1918-12 septembrie 1919; 22 iunie 1927-6 iulie 1927.

Despre felul de a fi a lui Ion I.C. Brătianu, cea mai interesantă descriere o face I.G. Duca, unul dintre colaboratorii săi, care nota că: *„Pentru el politica nu era nici o distracție, nici un prilej de onoruri, nici un mijloc de realizare a unor deșarte și personale ambiții. Pentru el, politica era muncă, răspundere, grijă chinuitoare, frământare."*

În cei 20 de ani de intensă activitate politică, începând cu 1907 și continuând până la moartea sa, în 24 noiembrie 1927, Ion I.C. Brătianu a fost un adevărat stâlp al Statului și al națiunii române, luptând cu toate puterile pentru realizarea idealurilor de unitate națională. În cei mai bine de 11 ani în care a fost prim-ministru al Regatului României, mai ales după Primul Război Mondial, s-au realizat importante reforme ce aveau ca scop dezvoltarea societății românești: reforma agrară, votul universal, Constituția modernă a României din 1923, Legea administrației și Legea minelor din 1924, care a reprezentat un act normativ deosebit dacă avem în vedere faptul că liberalii susțineau o economie cu capital majoritar românesc conform devizei „Prin noi înșine!" care avea în vedere dezvoltarea resurselor autohtone, principiu specific gândirii economice naționale a lui Vintilă Brătianu.

Pr. Lect. Univ. Dr. Radu TASCOVICI

PARTENIE COSMA (1837-1924)
Statutul Organic al Mitropoliei Transilvaniei – 150 de ani (II)

Partenie Cosma a fost membru în Sinodul Arhiepiscopiei Sibiu, a activat în comitete parohiale, a venit întotdeauna cu propuneri şi soluţii privind modalităţile de exprimare a vieţii bisericeşti, a colaborat şi la redactarea altor acte normative bisericeşti, a publicat articole în „Telegraful Român". A şi fost supranumit „Mitropolitul laic al Bisericii Ortodoxe". Din partea Institutului „Albina", avocatul Partenie Cosma a organizat strângerea fondurilor, s-au donat 10.000 de coroane pentru construirea Catedralei Mitropolitane din Sibiu, visul neîmplinit al lui Andrei Şaguna, el însuşi a donat 1000 de coroane, bani mulţi pe vremea aceea, numele lui aflându-se pe placa fondatorilor Catedralei. A contribuit şi la repararea şi construirea altor lăcaşe de cult. A implicat financiar Institutul „Albina" şi în realizarea extinderii construcţiilor Institutului Teologic, reorganizat din temelii de Andrei Şaguna, donându-se 116.000 de coroane din partea „Albinei", Vasile Stroescu, prietenul său, a oferit 100.000 de coroane.

Director executiv al „Albinei". Dominanta carierei lui Partenie Cosma a fost aceea de avocat şi director executiv al Institutului de Credit şi Economii „Albina". În acest context profesional, şi-a pus în practică politica economică.- financiară de excelentă eficienţă, în temeiul concepţiei sale că economicul nu trebuie să fie un scop în sine şi nici un scop exclusiv de îmbogăţire, ci un mijloc folosit pentru împlinirea trebuinţelor superioare ale vieţii comunitare economice, culturale, spirituale, religioase. A avut, într-adevăr, talentul de a face bani, dar mai cu seamă disponibilitatea de a-i investi în acte şi fapte de filantropie economică, culturală, edilitară, în conştient şi în subconştient fiind dorinţa de a lăsa semenilor, comunităţii, o moştenire demnă de aprecierea postumă. Cei care l-au cunoscut au remarcat stilul cumpătat de viaţă şi nu traiul în huzur, cu enorme averi imobiliare.

Performanţele profesionale ale lui Partenie Cosma în cadrul Institutului de Credit şi Economii „Albina" sunt exemplare. Încercăm să sintetizăm. Principala lui preocupare a fost aceea de a consolida juridic şi economic „Albina". Cum? Prin măsuri de perfecţionare a conducerii, prin normative eficiente, prin uzanţa de a angaja persoane competente, prin acţiuni de formare şi perfecţionare a personalului Băncii, tinerii cu situaţie materială precară fiind ajutaţi cu burse. Din fondurile Băncii s-au editat cărţi şi broşuri cu conţinut economic-financiar, au fost editate „Revista Economică", în 1899, prima revistă de profil din ţară, sub redacţia lui Cornel Diaconovici, funcţionar al Băncii şi coordonatorul Enciclopediei ASTRA (1898-1904), prima din România şi din S-E Europei, şi „Anuarul Băncilor Române", 1900. Crearea Fondului „Partenie Cosma" în 1911, cu suma iniţială de 40.000 coroane, avea ca principale ţinte formarea şi perfecţionarea personalului financiar-bancar şi efectuarea actelor filantropice.

Institutul „Albina" şi-a dobândit prestigiul de primă Bancă românească în Ardeal, competitivă cu instituţiile similare maghiare şi săseşti, cu eficienţă de excepţie, cu management (cum se spune astăzi) performant, temei de a-şi extinde acţiunea în teritoriul românesc prin înfiinţarea de sucursale: „Lugojana" în Lugoj, „Ardeleana" în Orăştie, „Timişana" în Timişoara, „Sebeşana" în Sebeş, „Mureşana" în Reghin, altele în Braşov, Cluj, Bucureşti. S-a încercat şi crearea unei sucursale la New York, dar, din cauza unor frâne, nu s-a finalizat această iniţiativă. Coordonarea activităţii financiar-bancare româneşti s-a realizat şi prin înfiinţarea Societăţii federale „Solidaritatea", în 1907, prima societate românească de asigurări „Prima Ardeleană", casa de împrumut pe amanet „Muntele de Pietate", „Banca Carpaţilor", în Bucureşti, 1906.

Având în vedere propria concepţie referitoare la rostul economicului eficient pentru dezvoltarea comunităţii şi una dintre direcţiile de activitate a ASTREI de ridicare a nivelului de cultură şi de prosperitate economică a românilor, un aspect al politicii Institutului „Albina" a fost înlesnirea ţăranilor, prin împrumuturi avantajoase, de a cumpăra pământ şi de a se împroprietări pentru a-şi construi gospodării prospere. Institutul „Albina" a cumpărat pământ, şi de la proprietari maghiari, care ulterior a fost parcelat şi dat, spre cumpărare, în condiţii avantajoase, ţăranilor români pentru construirea gospodăriilor prospere şi ridicarea standardului de viaţă, ceea ce s-a şi întâmplat. La această performanţă s-a ajuns şi datorită şcolilor ţărăneşti create de ASTRA.

Politica Institutului „Albina" a fost orientată de Partenie Cosma, în mod constant, spre activităţi constructive şi spre mari acte filantropice-caritabile. Prin decizia sa, Institutul „Albina" a susţinut financiar, alături de bănci săseşti, reprezentate de Karl Wolff, construcţii de modernizare a Sibiului: căile ferate Sibiu-Turnu Roşu, Sibiu-Vinţul de Jos, apeductul, instalaţii de canalizare, Societatea de Electricitate.

O iniţiativă model a fost înfiinţarea Mesei Studenţilor, în 1895, ce funcţiona într-o aripă a clădirii Institutului „Albina", considerată prima cantină din Transilvania. Anual 50 de tineri merituoşi, elevi şi studenţi, primeau prânzul gratuit şi o frumoasă educaţie din partea doamnei Maria Cosma, soţia sa (nepoata Mitropolitului Miron Romanul), membră a Reuniunii Femeilor din Sibiu. A acordat burse unor tineri, viitori oameni de cultură, printre care: Octavian Goga, Ioan Lupaş, Andrei Oţetea, D.D. Roşca. Atras de societăţile culturale, în activităţile cărora se implica, Partenie Cosma a decis finanţarea acestora. Amintim: „So-

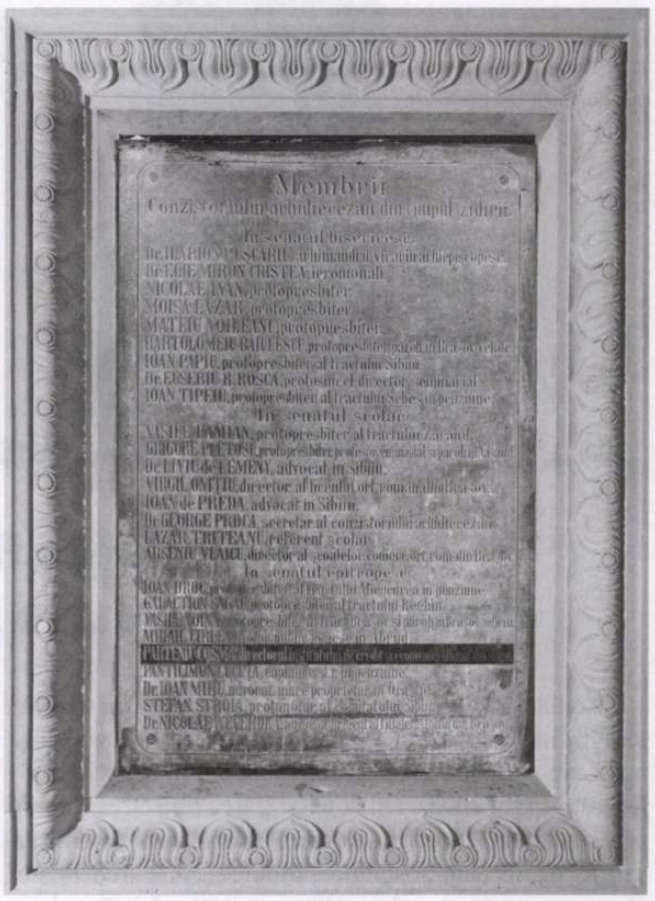

„Membrii Conzistoriului arhidiecezan" din timpul zidirii Catedralei Mitropolitane din Sibiu, între care apare şi „Parteniu Cosma, directorul institutului de credit şi economii «Albina» din Sibiiu"

(continuare în p. 10)

Prof. Univ. Dr. Elena MACAVEI

E păstrată, oare, în mod cuvenit moştenirea lui Emanuil Gojdu? (II)

Gojdu era un excelent orator, pledoariile sale erau publicate în *Jurnalul Dietei* (Országgyűlési Napló).

În 1869 a fost numit jude la Curtea Supremă a Ungariei. Bolnav fiind, a rămas în funcţie numai câteva luni, iar la 3 februarie 1870 a decedat. A fost înmormântat în cimitirul Kerepesi din Budapesta.

În testamentul din 4 noiembrie 1869, Emanuil Gojdu lasă o parte importantă a averii sale pentru înfiinţarea *Fundaţiei Gojdu („Fundaţiunea lui Gozsdu" 1870-1952)*, menită să ajute cu burse studenţii români ortodocşi din Ungaria şi din Transilvania. Imobilele din strada Dob, strada Holló şi strada Király făceau parte din importanta moştenire a Fundaţiei.

La 32 de ani după moartea fondatorului, Reprezentanţa Fundaţiei Gojdu a construit, în 1902, clădirile de la numărul 13 din strada Király şi de la numărul 16 din strada Dob, cât şi pasajele care le unesc. Locuinţele şi atelierele din incintă au fost date în chirie, iar veniturile au contribuit considerabil la creşterea patrimoniului Fundaţiei.

Ansamblul arhitectural, cunoscut azi sub numele de Pasajul Gojdu, a fost proiectat de un cunoscut arhitect al epocii, profesorul universitar *Czigler* Győző, una dintre personalităţile marcante ale arhitecturii maghiare, provenit dintr-o familie de arhitecţi de veche tradiţie din Giula.

Moştenirea lui Emanuil Gojdu

Evocarea memoriei lui Emanuil Gojdu nu este numai un fapt de conştiinţă publică, ci şi unul de exprimare a unei recunoştinţe postume, pentru acele fapte care l-au aşezat în eternitate.

Trebuie readuse în conştiinţa generaţiilor tinere numele şi personalitatea lui Emanuil Gojdu. Graţie personalităţii sale efervescente, deschise, cu mari aptitudini spre interculturalitate, el a reprezentat un catalizator al legăturilor româno-maghiare, un interlocutor apreciat şi ascultat în cercurile politice de la Budapesta, dar şi un exponent elocvent al idealurilor naţionale ale românilor.

Gojdu a fost sincer toată viaţa sa şi s-a manifestat cu aceeaşi naturaleţe ca frate al românilor şi prieten al ungurilor. Ca orice om valoros, a fost şi criticat, şi iubit, şi cei care l-au iubit au fost incomparabil mai mulţi decât cei care l-au criticat.

Viata şi opera lui Emanuil Gojdu stau sub semnul unei personalităţi de dimensiuni europene prin formaţie, prin misiunea sa politică, prin ampla sa dedicare educării şi culturalizării poporului român din Transilvania şi Ungaria.

Întreaga sa operă a fost pusă în slujba emancipării culturale şi sociale a românilor transilvăneni. A fost o personalitate enciclopedică, deschisă valorilor umaniste. Exemplul său ne arată că nimic nu este mai profund universal decât a lucra pentru propăşirea spirituală, culturală, socială şi politică a propriului neam.

În ziua de 4 noiembrie 1869, cu câteva săptămâni înainte de moarte, semnând Emanuil Gojdu actul istoric, cu atât de fericite consecinţe, în faţa martorilor testamentari şi-a exprimat dorinţa de a se ridica din mormânt peste 100 de ani să vadă, ce s-a ales de testamentul şi de fundaţiunea sa.

De la moartea sa au trecut 148 de ani. Dacă s-ar ridica din mormânt, ar vedea că nu mai există Fundaţia Gojdu, în pasajul Gojdu din Budapesta, în afară de capela ortodoxă, nimic nu mai are caracter românesc. În acest moment, din moştenirea lui este accesibilă doar entitatea morală şi intelectuală, fiind de cea mai mare actualitate. Ar mai vedea, că românii din Budapesta sunt cei mai apropiaţi de subiectul Emanuil Gojdu şi de 26 ani au o preocupare renăscută, pentru a-i cultiva memoria şi omagia amintirea. După anii 1990 a început recuperarea arhivistică şi bibliografică a subiectului Emanuil Gojdu. Începând din 1992, în fiecare an comunitatea românească din Budapes-

(continuare în p. 11)

Maria BERÉNYI,
Institutul de Cercetări al Românilor din Ungaria

Ortodoxia și „România Mare”: comuniune, națiune și capcane ideologice

„România Mare” sau „România întregită” sunt termeni care trimit la întinderea maximă pe care a avut-o statul nostru în perioada 1918-1940 (E. Stănescu et al. 2010; I. Scurtu, P. Otu 2003). Dincolo de starea obiectivă pe care o desemnează, expresia „România Mare” nu a fost lipsită uneori de accente nostalgice, utopice, chiar iredentiste. Desemnarea de către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a anului 2018 ca „anul omagial al unității de credință și de neam și anul comemorativ al făuritorilor Marii Uniri din 1918” reprezintă un bun prilej de a reflecta (critic) asupra problemelor ridicate de „românism” nu doar din perspectivă istorico-politică, ci și cultural-teologică. Acesta este și scopul pe care ni-l propunem să-l urmărim în ciclul de articole pe care-l inaugurăm începând cu acest număr din „Telegraful Român”.

A fost „România Mare” un tot național, unitar din punct de vedere etnic și religios, sau un conglomerat, mai mult sau mai puțin închegat, de „români” și „alții”? Este principala întrebare la care vom încerca să găsim un răspuns, convinși fiind că relevanța sa rămâne încă actuală. Acest lucru este demonstrat și de un volum recent publicat (L. Stan și D. Vancea 2017), în care sunt analizați, din diferite unghiuri – între retrospectivă și perspectivă – cei 25 de ani scurși de la revoluția din decembrie 1989. Să nu uităm, tot de cam un sfert de secol a fost nevoie pentru edificarea României interbelice, o perioadă definită ca fiind una „extrem de agitată politic, dar de o efervescență culturală fără precedent” (*Ibid.*, p. 7) (Despre legătura dintre cele două perioade decisive în istoria modernă a societății românești vom mai avea prilejul să revenim.).

Întorcându-ne acum la perioada de tranziție actuală, putem spune că ea s-a încheiat? Regăsim o clasă politică matură, capabilă să ofere garanții pentru păstrarea opțiunilor democratice ale României? Sistemul de valori, religioase și culturale, este unul capabil să depășească punctele de inflexiuni, tensiuni, particularități și singularități ce marchează, inevitabil, orice tranziție?

Tot în volumul amintit se atrage atenția asupra dublei moșteniri totalitare, fascistă și comunistă, cu corolarul esențial al Holocaustului, și la felul în care memoria pune în joc posibilitatea de a utiliza această experiență, ceea ce face irepetabilă experiența totalitară. Un posibil material inflamant e reprezentat aici și de resurecția naționalismului xenofob și antisemit în anii 1990, reformulat și recondiționat după 2000, precum și de revedendicările autonomiste ale unor minorități (Este recunoscut că sentimentul apartenenței la o națiune are, precum Ianus, două fețe: pe de o parte, asigură „solidaritatea celor care trăiesc în condiții sociale și culturale relativ omogene și, pe de altă parte, îi exclude pe cei care nu aparțin respectivei națiuni”, putând genera chiar o „violență națională”, în termenul propus de antropologul brazilian Federico Neiburg. Vezi S. Chelcea, 2012:275).

Între etnie și religie – cel puțin la nivelul țării noastre – există o concordanță puternică. Chiar înainte de apariția statelor naționale se utiliza religia ca susbstitut/precursor al unui concept care nu era cristalizat încă: cel de etnie/naționalitate/neam. Ca exemplu, în România, recensământul din 2002 încă demonstra o clară asociere între diversele etnii și anumite religii specifice: 1) etnicii români erau de religie ortodoxă în proporție de peste 94%; 2) etnicii maghiari erau în proporție de 46,5% reformați, 41% romano-catolici și 4,5% unitarieni; 3) cetățenii de etnie rromă (țigani) erau în proporție de aproape 82% ortodocși și 6,5% penticostali; 4) în cazul cetățenilor ucrainieni, religia predominantă era cea ortodoxă (79%), urmată de cea penticostală (10%); 5) etnicii germani (sașii) erau predominant romano-catolici (60%), luterani (11%) și ortodocși (9%); 5) rușii-lipoveni erau în proporție de 72% creștini de rit vechi și 27% ortodocși; 7) etnicii tătari și turci erau de religie musulmană în proporție de 98% (vezi S. Gog, C. Herțeliu 2012:342).

În pofida eforturilor sistematice de eradicare a religiei și a resurselor alocate în vederea impunerii ateismului ca viziune fundamentală asupra lumii și a vieții, proiectul politic comunist din România putem spune că a reprezentat un eșec. Încă la începutul anilor ’90, atesimul era redus în România – doar 6% din participanții la un studiu declarând că nu cred în Dumnezeu (*European Values Survey*, 1990). Peste mai mult de cincisprezece ani, 95,1% din participanții la un alt studiu își declarau credința în existența unei transcendențe divine (*European Values Survey*, 2008). La nivelul țărilor europene, aceste procent plasează România în eșalonul superior în privința nivelului declarativ al credinței în existența divinității (*Ibid.*, p. 347).

Acestea sunt câteva date de la care pornim în cercetarea de față. Ea va fi structurată în patru mari părți: în prima parte ne vom opri asupra noțiunilor de „universalitate” și „etnicitate” din punct de vedere teologic; în partea a doua vom analiza o critică adusă Ortodoxiei românești, în principal tocmai datorită ambivalanței cu care reprezentanții acesteia ar fi privit noțiunea de națiune/naționalism (fapt care uneori a dus la efecte negative pe plan social, cultural și religios); în partea a treia ne vom opri asupra raportului dintre Ortodoxia românească și alte minorități etnice, pentru ca în ultima parte să încercăm să oferim o aducere în actualitate a temelor tratate, în dorința de a preciza deopotrivă elementele negative (de evitat) și cele pozitive (de consolidat).

Bibliografie: E. Stănescu, Eugen, I. Stănescu, G. Preda (2010). *România Mare, Puterea politică*, Karta-Graphic Ploiești; I. Scurtu, P. Otu (2003). *Istoria românilor,* Vol. XIII: „România Întregită (1918-1940)”, Editura Enciclopedică, București; L. Stan și D. Vancea (2017), *România postcomunistă. Trecut, prezent și viitor*, Polirom, Iași; S. Chelcea (2012), „Identitatea națională a românilor: perspective psihosociologice”, în T. Rotariu, V. Voineagu (coord.), *Inerție și schimbare. Dimensiuni sociale ale tranziției în România*, Polirom, Iași, 275-291; S. Gog, C. Herțeliu (2012), „Religia în societatea românească”, în T. Rotariu, V. Voineagu (coord.), *Inerție și schimbare,* 335-360.

Lect. Dr. Ciprian Iulian TOROCZKAI

PREOȚI SIBIENI în închisori și în deportare în anii 1916-1918

(urmare din p. 4)

chis trei luni la Cluj, apoi deportat în Becicherecul Mare timp de un an și nouă luni); *Isaia Popa* din Ocna Sibiului (cu toată familia, inițial închiși la Cluj, apoi deportați în Zombor, din septembrie 1916 până în iunie 1917); *Trandafir Scorobeț* din Roșia, viitorul arhiereu Teodor de la Sibiu (închis la Cluj și Oradea, 30 august 1916-24 februarie 1917, apoi deportat în Zombor până la 24 iunie 1918); *Vasile Spătariu* din Armeni (Zombor, 5 septembrie 1916-20 iunie 1917).

După retragerea trupelor române din Transilvania, în septembrie 1916, peste 130 de preoți din părțile Brașovului, Făgărașului și Sibiului au fost nevoiți să se refugieze în vechea Românie de teama unor represalii din partea autorităților maghiare; unii dintre ei au ajuns până în Moldova și chiar în Ucraina. Dintre „sibieni” consemnăm pe preotul scriitor *Ion Agârbiceanu*, pe atunci în Parohia Orlat, împreună cu soția și patru copii; a ajuns în Moldova și Ucraina; în 1917-1918 a fost preot militar în corpul voluntarilor ardeleni constituit atunci. S-au mai refugiat: *Nicolae Berglăzan* din Porumbacu de Sus, *Valeriu Banea* din Fofeldea, ajuns și el în Ucraina, până în decembrie 1918; protopopul *Ioan Cândea* din Avrig, ajuns în Rusia până în noiembrie 1918; *Dionisie David* din Scorei; *Timotei David* din Scorei (reîntors abia în ianuarie 1919); *Ioan Doican* din Sebeșu de Jos (până în decembrie 1918); *Valeriu Florian* din Racovița; *Andrei Gâlea* din Turnu Roșu (înrolat ca preot militar în armata română); *Nicolae Giurca* din Colun, *Ioan Manta* sr și *Ioan Manta* jr, din Gura Râului; *Ioan Marin* din Râu Sadului, *Ioan Matei* din Sebeșu de Sus (ajuns până în Rusia de unde s-a întors în ianuarie 1919), *Trandafir Maxim* din Avrig (ajuns în Rusia, de unde s-a întors în ianuarie 1919); *Gavril Paștea* din Sărata (ajuns și el în Rusia, până în decembrie 1918); *Constantin Prie* din Săcădate, refugiat până în Rusia, de unde s-a întors în ianuarie 1919); *Miron Radu* din Cincu Mare, refugiat în Moldova împreună cu soția și trei copii, judecat în lipsă de Tribunalul Dumbrăveni, condamnat la moarte; *Victor Slăvescu*, preot capelan în Mohu, refugiat până în Ucraina, de unde s-a reîntors în decembrie 1918. Au mai fost refugiați și alți preoți sibieni despre care nu avem date sigure (*Iosif Aron* din Cisnădie, *Nicolae Fara* din Ludoș, *Ioan Holerga* din Chirpăr, *Andrei Milea* din Șura Mare, *Gheorghe Simplăcean* din Cornățel, *Ioan Stanciu* din Ludoș și alții).

Așadar, preoțimea din județul Sibiu a dat țării și Bisericii un număr apreciabil de „eroi” și „martiri” pentru neamul lor.

Un ierarh uitat, originar din părţile Sebeşului: Ioanichie Stratonichia (1759-1839)

Episcopul Ioanichie Stratonichia (1759-1839)
Sursă: galeria ctitorilor Bisericii „Sfântul Gheorghe" a Mănăstirii de la Cernica

Cunoscută prin bogăţia, frumuseţea şi bunătatea locuitorilor săi, zona Sebeşului a dat o serie de personalităţi, printre acestea numărându-se şi episcopul Ioanichie Stratonichia (a nu se confunda cu arhimandritul grec Ioanichie Stratonikeas, ctitor al Bisericii Stavropoleos din Bucureşti), născut în localitatea Săsciori. Pomenit în câteva scrieri memorialistice, într-o serie de lucrări dedicate vieţii bisericeşti a românilor transilvăneni sau emigrărilor dincolo de Munţii Carpaţi, în Ţara Românească şi Moldova, biografia episcopului Ioanichie Stratonichia se pierde în negura vremurilor. Recuperând aceste fragmente, aşezându-le într-o ordine cronologică şi corelându-le cu evenimentele istorice conexe, în cele ce urmează vom încerca să restituim un mic portret biografic al acestui ierarh uitat, originar din părţile Sebeşului, cu atât mai necesar cu cât acesta nu se regăseşte în niciunul dintre dicţionarele dedicate teologilor şi ierarhilor români întocmite de părintele academician Mircea Păcurariu şi de părintele profesor Alexandru Moraru.

Este arhicunoscut faptul că trecerea mitropolitului Teofil, mai apoi a mitropolitului Atanasie Anghel şi a unei părţi a bisericii sub ascultarea Romei la sfârşitul secolului al XVII-lea şi începutul celui următor a dat naştere unor puternice mişcări confesionale pe întreg teritoriul Transilvaniei, stinse, începând cu anul 1761, cu ajutorul tunurilor generalului Nikolaus Adolf von Buccow, comandantul forţelor militare austriece din Transilvania. În timpul represaliilor, alături de multe alte aşezăminte, mănăstirea din localitatea Săsciori, de pe Valea Sebeşului, atestată încă din secolul al XV-lea, a fost distrusă. În această atmosferă sumbră, s-a născut, în anul 1759, şi a copilărit, Ioan Aleman, viitorul episcop Ioanichie Stratonichia.

Tânărul Ioan Aleman şi-a început formaţia intelectuală pe plan local, în cadrul şcolii confesionale ce funcţiona pe lângă biserica din localitate, continuată, mai apoi, la şcoala grănicerească din Jina. Nu se cunosc date despre părăsirea satului natal şi trecerea munţilor, în Ţara Românească, alături de alţi membri ai comunităţii; după toate probabilităţile, aceasta s-ar fi petrecut undeva în intervalul 1774-1780, perioadă în care numele său dispare din documentele bisericeşti şi şcolare locale.

În Ţara Românească, după o serie de peregrinări prin mănăstirile din Bănia Craiovei, cu sprijinul financiar al conducerii acestora, şi-a continuat studiile la Bucureşti, în cadrul şcolii ce funcţiona pe lângă Mănăstirea Colţea. Despre aceasta, în însemnările sale, arhimandritul Eufrosin Poteca, profesor al Şcolii de la Sfântul Sava, nota următoarele rânduri: *„[...] El, ieşind din patria sa, veni aici în Bucureşti, într-acest loc milostiv, încă băieţandru fiind, în vremea domnului Alex[andru] Ipsilanti (1774-1782). Dorirea sa se vede că a fost spre învăţătură pentru că îndată ce şi-a aflat oarecare adăpostire s-a apucat de a învăţat carte românească în şcoala de la Colţea"*. O chemare lăuntrică l-a determinat ca, după finalizarea studiilor, să se îndrepte spre sacerdoţiu şi viaţa monahală. A fost tuns în monahism, primind numele Ioanichie, din această calitate slujind o perioadă la metohul Episcopiei de Râmnic şi ucenicind pe lângă episcopul Filaret (1780-1792).

Devotat bisericii, bun administrator, cunoscător al limbii greceşti, tânărul monah a fost repede remarcat de episcopul Nectarie al Râmnicului, care a păstorit în această eparhie în intervalul 1792-1812. În anul 1812, în momentul în care episcopul Nectarie a fost înălţat la rangul de mitropolit al Ungrovlahiei, monahul Ioanichie l-a însoţit pe acesta la Bucureşti, unde a fost numit vicar mitropolitan (toate sursele consultate îl pomenesc pe Ioanichie Stratonichia ca succesor ale episcopului Nectarie la Râmnic, realitatea istorică contrazicând aceste afirmaţii; episcopului Nectarie i-a succedat nepotul acestuia, Galaction, care a păstorit în intervalul 1813-1824, mai apoi Neofit, care a păstorit în intervalul 1824-1840). În calitate de episcop vicar, l-a slujit cu credinţă pe mitropolitul Nectarie, până în momentul trecerii acestuia la cele veşnice, în anul 1819, şi nu este exclus ca în perioada 1819-1821, de sedisvacanţă, afacerile mitropoliei Ţării Româneşti să fi fost conduse de însuşi Ioanichie Stratonichia.

În capitala Ţării Româneşti, episcopul Ioanichie Stratonichia s-a remarcat ca un bun gospodar, un păstor milostiv şi aplecat spre rezolvarea problemelor celor păstoriţi. S-a numărat printre cei care au rectitorit Biserica Sfânta Vineri din Bucureşti, ridicată în vremea domnitorului Matei Basarab, oferindu-i o nouă înfăţişare, care a dăinuit până în a doua jumătate a secolului al XX-lea.

Datorită activităţii desfăşurate de episcopul Ioanichie Stratonichia în eparhia Râmnicului, în semn de respect şi preţuire, banul Dinu Creţulescu i-a încredinţat spre administrare, pe perioada vieţii, Biserica Creţulescu din Bucureşti. Veniturile acestei biserici au fost întrebuinţate de către episcop parte acţiunilor caritabile, parte edificării sau restaurării altor lăcaşe de cult. Astfel, prin grija acestuia, Biserica „Sfântul Gheorghe" a mănăstirii de la Cernica, ridicată în secolul al XVIII-lea, a fost restaurată (Ioanichie Stratonichia devenind ctitor şi al acestui lăcaş de cult), înzestrată cu noi odoare şi cărţi de cult, precum şi cu noi chilii pentru monahi.

Latura filantropică nu a lipsit din activitatea episcopului Ioanichie Strotonichia, de aici decurgând respectul şi consideraţia credincioşilor încredinţaţi spre păstorire, referitor la acest aspect cărturarul Eufrosin Poteca mărturisind următoarele: *„[...] Din milosteniile sale cu mărunţişul, precum şi din alte bunătăţi câte a înfăptuit în toată viaţa sa, că orice agonisea, tot păstra pentru milostenie şi în vederea oamenilor, numai pe sine nu se miluia, pentru că ştia să trăiască sărăceşte, precum şade bine unui arhiereu cuvios, persoană duhovnicească cu apostolească şi adevărată învăţătură"*.

Episcopul Ioanichie Stratonichia, neuitându-şi originile, s-a arătat sensibil la nevoile şi problemele aşanumiţilor „ungureni", români transilvăneni stabiliţi în Ţara Românească, unul dintre cei care au beneficiat de protecţia ierarhului fiind Gheorghe Lazăr, din anul 1816 profesor al Şcolii de la Sfântul Sava din Bucureşti.

Asemeni contemporanului său, Vasile Moga (1774-1845), originar tot din părţile Sebeşului, titular al scaunului chiriarhal din Sibiu, episcopul Ioanichie Stratonichia s-a îngrijit de formarea unor tineri dascăli şi clerici, printre aceştia numărându-se şi propriul său nepot, dascălul Gheorghe Aleman, supranumit „Ardeleanul", învăţător la şcoala din Slatina, un intelectual desăvârşit, abonat al ziarelor româneşti care apăreau în Transilvania şi la Budapesta. La stăruinţele episcopului Stratonichia, acesta s-a stabilit la Slatina, unde a dezvoltat un adevărat apostolat social şi educaţional, exemplul fiind urmat şi desăvârşit de fiul său, economistul şi omul politic Petre Sebeşanu Aurelian (1833-1909), primar al Bucureştilor, prim-ministru al Regatului României, ministru în mai multe guverne, membru şi preşedinte al Academiei Române.

În anul 1839, după o călătorie efectuată pe meleagurile natale, cu scopul aducerii unui alt nepot la Bucureşti, viitorul dascăl Nicolae Aleman, episcopul Ioanichie Stratonichia, în vârstă de 80 de ani, a trecut la cele veşnice, regretat de toţi cei apropiaţi. Somnul de veci l-a dormit în propria-i ctitorie, în Biserica Sfânta Vineri din Bucureşti, netulburat până în anul 1987 când, din porunca autorităţilor comuniste, lăcaşul a fost demolat.

Cu certitudine, episcopul Ioanichie Stratonichia, originar din părţile Sebeşului, poate fi încadrat în categoria ierahilor luminaţi care au condus destinele românilor ortodocşi de dincolo de Munţii Carpaţi pe parcursul începutului şi primei jumătăţi a secolului al XIX-lea, scriind o pagină luminoasă în istoria Bisericii Ortodoxe Române. Cercetările privind viaţa şi activitatea acestui vrednic ierarh sunt doar la început, motiv pentru care articolul de faţă nu poate ridica pretenţia exhaustivităţii, aruncând doar fascicule de lumină asupra biografiei acestuia, în speranţa unor completări ulterioare bazate pe documentele şi presa bisericească a epocii respective.

Bibliografie:

1. Aleman, Nicolae; Aleman, Iacob; Aleman, Lucreţia, *Jurnal pe răbojul vremii*, transcriere manuscris, adaptare şi cuvânt înainte de Ioan Răhovean, ediţia a II-a revizuită, Editura Emma Books, Sebeş, 2011;
2. Meteş, Ştefan, *Mănăstirile româneşti din Transilvania şi Ungaria*, Tiparul Tipografiei Arhidicezane, Sibiu, 1936;
3. Meteş, Ştefan, *Emigrări româneşti din Transilvania în secolele XIII-XX*, ediţia a II-a revăzută şi adăugită, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1977;
4. Neagoe, Stelian, *Oameni politici români*, Editura Machiavelli, Bucureşti, 2007;
5. Oniţiu, Virgil, „Un registru al românilor de carte şi de inimă din anul 1829", în *Transilvania*, an. XXXVI, nr. 3, 1905, pp. 121-133;
6. Poboran, George, *Istoria oraşului Slatina*, Editura Constantinescu, Slatina, 1908;
7. Poteca, Eufrosin, *Însemnări autobiografice*, Editura Aius, Bucureşti, 2005;
8. Prodan, David, *Supplex Libellus Valachorum. Din istoria formării naţiunii române*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2013;
9. Răhovean, Ioan, *Săsciori, satul copilăriei mele. Monografie autobiografică*, Tipografia Astra Deva, Deva, 2008.

Drd. Mihai-Octavian GROZA

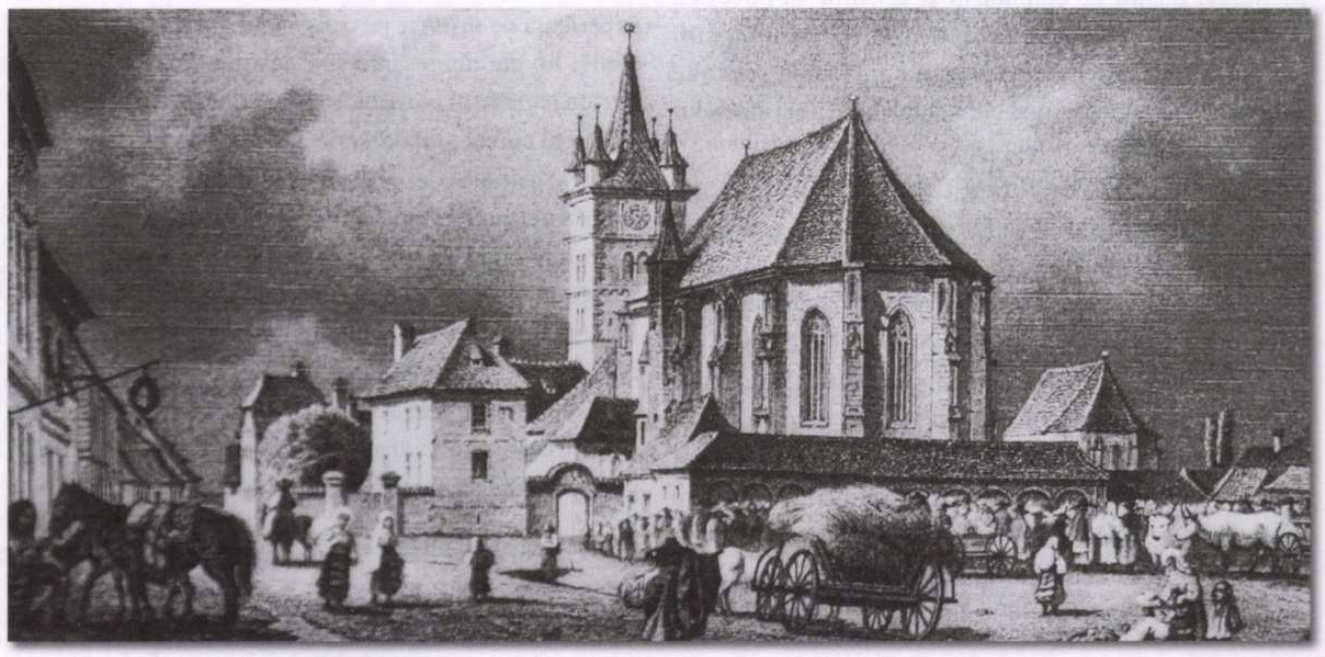

Feminitate dez-văluită, feminitate asumată

cronică de carte

Feminism. Feminin. Feminitate. O fenomenologie contemporană de multe ori exagerată a unei atât de firești ipostazieri a umanității, un complex de acțiuni, de stări, de sentimente, un conglomerat de căderi și ridicări, o punere în scenă atât de complicată a unui fenomen aparent atât de simplu, artă în și prin sine, viață și făuritoare de viață – Femeia.

Într-un articol anterior veneam cu o cronică la un alt fel de carte decât cele cu care vă obișnuisem, un contrapunct, o paranteză de realitate într-o frază de ficțiune, venită parcă tocmai pentru a ne trezi și a ne redefini Realitatea. *Maica Maria Skobțova* este, în sine, altceva. Cu toate acestea, am fi tentați să credem că povestea unei femei creștine ne este cumva la îndemână, ne poate părea cunoscută, chiar dacă suntem de acord că ne poate uimi prin intensitatea ei, prin dăruire, chiar prin *iubirea nebună de aproapele*. De aceea, astăzi voi aduce un alt exemplu de femeie, însă din lumea musulmană. De fapt este vorba despre două femei, nu una. Mai întâi autoarea, Parinoush Saniee, al cărei roman, *Cel care mă așteaptă*, a fost interzis de două ori în Iran, pentru ca apoi să devină cea mai bine vândută carte a tuturor timpurilor în această țară. Născută la Teheran, în 1949, binecuvântată cu un tată jurist și profesor la universitate, cu acces la biblioteca acestuia, Saniee a absolvit Facultatea de Psihologie, lucrând ulterior ca sociolog și psiholog. După debutul, în 2003, cu romanul despre care voi vorbi aici, a mai obținut un alt mare succes de public în Iran, *Tatăl celuilalt*, alte romane ale ei așteptând încă aprobarea comisiei pentru cenzură. Nu putem rămâne indiferenți, mai ales pe fondul nostru de comunism și cenzură, la povestea acestei autoare. Mai mult decât atât, creștinismul nostru și statutul femeii în religia Adevărului, Hristos, sunt alte avantaje care permit o mai bună înțelegere a scriiturii lui Parinoush Saniee.

Publicat la Editura Polirom, în 2012, *Cel care mă așteaptă* este povestea unei femei – am putea vorbi chiar despre un *bildungsroman* – având desfășurarea vieții acesteia din copilărie până la vârsta a doua-a treia. Cred că această carte este foarte valoroasă din punctul de vedere al unor oameni aflați în slujba oamenilor, dar și din cel al unui creștin practicant, sau, bineînțeles, al unei femei creștine. Masum sau Masumeh, personajul principal, trece printr-o serie de evenimente marcante pentru viața ei, dar și emblematice pentru destinul femeii din Iran sau al femeii musulmane în general. Personajul este un mobil pentru cititor, un mijloc prin care acesta

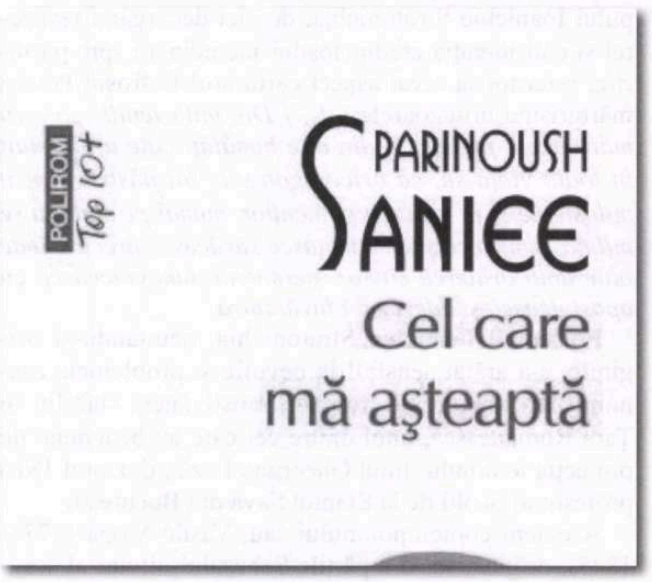

din urmă ajunge să cunoască de la nivel personal, de la nivelul cel mai de jos, nu din cărți sau precepte, mediul musulman al „dezvoltării" (sau nu?) unei femei. Trăind într-un oraș în permanent conflict politic și religios, într-o stare de semi-pace, semi-război civil, cuvintele de ordine fiind frica și instabilitatea (la toate nivelurile, de la cel emoțional-personal, la cel de familie sau de grup), Masumeh crește, este măritată aproape cu forța – conform tradiției musulmane –, însă cumva cu șansă, pentru că nu va fi dată primului venit, unui măcelar, o brută care deja avea o amantă și avea nevoie doar de un „vas" purtător de copii, ci unui tânăr deschis, cu viziuni liberale, însă foarte implicat politic și absent din viața de familie. Va deveni mamă a trei copii, fiindu-i permisă, între timp, dezvoltarea personală, adică studiile – lucru foarte rar întâlnit (după cum ne dezvăluie romanul) când vine vorba despre o femeie crescută în mod tradițional în Iran. Zbuciumul ei începe în adolescență, atunci când se îndrăgostește de un tânăr, viitor medic, care își făcea ucenicia în farmacia unchiului său. Drumul spre școală devine unul inițiatic din două puncte de vedere, atât al creșterii intelectuale, cât și al creșterii în iubire, al dezvoltării sentimentale. Din păcate, frații săi mai mari – adevărați „stăpâni" ai femeilor din familie – află și povestea se încheie dramatic. Este tulburătoare aici relația de subordonare femeie-bărbat, care începe din familie, între frați.

Romanul este unul scris în stil diaristic, la persoana întâi, cu o curgere rapidă, răsturnări de situație și o experiență de *insider*, pe care numai un jurnal o face posibilă. Foarte interesante sunt ieșirile din sine, trecerea într-un registru al *poveștii în ramă*, atunci când personajul principal suferă și își descrie suferința parcă dintr-o perspectivă a desprinderii de trup. Recomand citirea sa și din această perspectivă, mai mult, promițându-vă o experiență de lectură rapidă, ușor digerabilă, deși intensă.

Iată, așadar, o experiență pe care trebuie să o câștigăm. Femeia musulmană, lumea musulmană în general, este adusă aici spre cunoaștere într-o formă mai puțin teoretică și teoretizată, mai accesibilă și mai ușor ingurgitabilă. Este, în opinia mea, un *manual* pe care trebuie să îl parcurgem, chiar dacă nu face parte din curriculumul obligatoriu.

[Parinoush Saniee, *Cel care mă așteaptă*, Editura Polirom, 2012, 387 p.]

Pr. Prof. Dr. Daniel PUIA-DUMITRESCU

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

TEOLOGIE ŞI SPIRITUALITATE ORTODOXĂ

Anul 2018 ne oferă posibilitatea sărbătoririi în primul rând a centenarului Marii Uniri de la 1918, împlinirea dezideratului de unitate și demnitate națională al românilor, prin actul realizat acum o sută de ani, fiind posibil și prin contribuția Bisericii Ortodoxe Române.

Mai întâi, prin cuvântul rostit în predică și în cuvântări ocazionale, ierarhii și preoții Bisericii au cultivat în sufletul credincioșilor români conștiința trează că ei au aceeași obârșie ca neam, aceeași credință și aceeași limbă care-i unește.

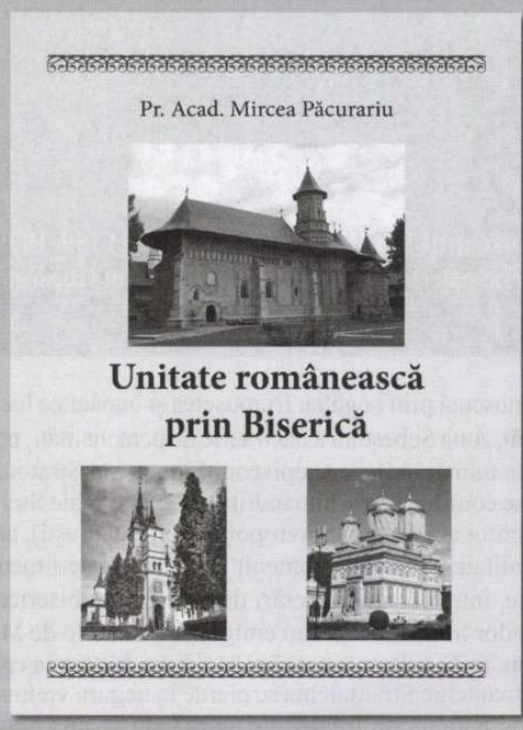

În acest an aniversar, se cuvine să aducem mulțumire preamilostivului Dumnezeu pentru marele dar al unității și libertății noastre naționale dobândite de poporul român prin credință statornică și mărturisire jertfelnică de-a lungul a multe secole de suferință creștină. În același context, *Catedrala Mântuirii Neamului*, care va fi sfințită în 25 noiembrie 2018, este ofranda credinței și mulțumirii neamului românesc adusă Preasfintei Treimi pentru darul unității de credință și neam. Dar Catedrala Mântuirii Neamului este și simbolul omagierii și cinstirii tuturor eroilor români jertfiți pe câmpurile de luptă pentru apărarea patriei, a integrității sale teritoriale, pentru libertatea și demnitatea poporului român.

Responsabilitatea noastră este aceea de a păstra și cultiva darul unității naționale ca simbol al demnității obținute prin multe jertfe și eforturi spirituale și materiale pentru binele țării și al românilor de pretutindeni. Unitatea de credință și neam constituie moștenirea sfântă pe care am primit-o de la înaintașii noștri. Cu deplină responsabilitate trebuie să o predăm urmașilor noștri, copiilor noștri, pentru că societatea în care trăim se află într-un proces profund de secularizare și există riscul marginalizării valorilor spirituale ale neamului și culturii române.

În tot acest context aniversar, nu puteam să nu găzduim în cadrul planului editorial al Editurii Andreiana lucrarea propusă de către **Părintele Academician Mircea Păcurariu, *Unitatea românească prin Biserică.*** Acest volum vine într-un context în care rolul Bisericii Ortodoxe în societate și în viața poporului român încearcă a fi minimizat, dar iată că istoria este cea care vine și ne arată contrariul. Cu capacitatea de sinteză caracteristică, Părintele Academician face o incursiune în istoria ce a premers actul de la 1918 și analizează urmările acestui act din perspectiva activității Bisericii Ortodoxe.

Binecuvântăm strădania autorului și sperăm ca acest volum să ajungă să fie lecturat de cât mai mulți preoți și tineri interesați de aspectele istorice ale actului de la 1 Decembrie 1918, care a fost bucuria cea mare a unirii provinciilor românești și sub aspect politic, nu numai lingvistic sau de credință.

Mitropolitul Laurențiu

MIRCEA CEL BĂTRÂN († 31 ianuarie 1418): cavalerul lui Hristos care se odihneşte la Cozia de 600 de ani

Împlinirea, la 31 ianuarie 2018, a şase sute de ani de la săvârşirea din această viaţă a celui „în Hristos Dumnezeu, binecinstitorul şi de Hristos iubitorul, Ioan Mircea, mare voievod şi domn a toată Ţara Românească", şi înmormântarea lui, în data de 4 februarie 1418, „la mănăstirea sa la Cozia" – cum scrie cronicarul Axinte Uricarul – constituie prilejul potrivit pentru a ne readuce aminte de acest mare cavaler cruciat român, a cărui umbră veghează la Cozia de şase veacuri.

Cu toate că zilnic circulă pe valea Oltului şi pe lângă necropola domnească de la Cozia mii de concetăţeni, mă întreb câţi dintre ei se gândesc măcar o clipă la figura maiestoasă a acestui „principe între creştini cel mai viteaz şi cel mai ager", cum îl numea un cronicar al epocii sale, sau la „bătrânul atât de simplu după vorbă, după port", care l-a înfruntat şi l-a învins pe sultanul Baiazid Fulgerul la Rovine (10 octombrie 1394), cum îl evocă, într-o minunată pagină epică din *Scrisoarea a III-a*, Mihai Eminescu. Îmi pun această întrebare pentru că asistăm, din nefericire, la o veritabilă depreciere şi chiar evacuare a istoriei naţionale din discursul public şi, mai grav, din sistemul şcolar de stat, deoarece orele de istorie s-au împuţinat, iar manualele alternative trec cu vederea (asta dacă nu înfierează sau ponegresc) personalităţile panteonului românesc. Ne întrebăm în mod firesc de unde această atitudine şi cui foloseşte? Se urmăreşte ştergerea memoriei noastre istorice colective şi distrugerea valorilor noastre naţionale şi creştine perene sau e vorba doar de prostie, nepăsare, indiferenţă? Ne putem da singuri un răspuns! De aceea, mai ales acum, în anul centenarului Marii Unirii, consider că trebuie să ne aducem aminte cu reverenţă nu numai de cei ce au luptat în războiul pentru întregirea neamului şi de făuritorii unirilor Basarabiei, Bucovinei şi Transilvaniei cu Regatul României, ci şi de ctitorii Ţărilor Române care au format în secolul XIX România modernă, iar după Primul Război Mondial, România Mare.

În şirul părinţilor fondatori ai statalităţii româneşti un loc de cinste îi revine lui Mircea cel Bătrân, domn al Ţării Româneşti între septembrie 1386 şi ianuarie 1418. Fiu al lui Radu I Basarab şi al Calinichiei, Mircea s-a născut în 1355 şi a urcat pe tron după moartea fratelui său, Dan I. El e bunicul celebrului Vlad Ţepeş. Supranumele de „cel Bătrân", în sensul de „cel vechi", „din bătrâni" sau „din trecut", i-a fost atribuit postum, de urmaşi, de cronicari şi de istoriografie, pentru a fi deosebit de ceilalţi domni ai Ţării Româneşti care au purtat acelaşi nume. Frescele Mănăstirii Cozia îl înfăţişează ca pe un cavaler apusean, bărbat matur, purtând plete şi o barbă rotundă, ochii adânciţi şi pătrunzători. E îmbrăcat cu veşminte occidentale, dar pe genunchi şi pe hlamidă are pictaţi cu auriu vulturi bicefali bizantini. La brâu poartă o sabie legată cu o cingătoare scumpă închisă cu paftale, iar pe cap are o coroană cu pietre scumpe. În mâini ţine cu evlavie biserica Mănăstirii Cozia, pe care i-o afierosește, drept şi demn, stăpânului său, Mântuitorul nostru Iisus Hristos, şi preacuratei Maicii Sale. Sub îndelungata sa domnie, Ţara Românească a înregistrat cea mai amplă extindere teritorială din istorie, stăpânirea şi autoritatea voievodului cuprinzând, „din mila lui Dumnezeu şi cu darul lui Dumnezeu", „toată Ţara Ungrovlahiei şi părţile de peste munţi, încă şi către părţile tătărăşti şi Amlaşului şi Făgăraşului herţeg şi domn al Banatului Severinului" „şi pe amândouă malurile pe toată Dunărea până la marea cea mare şi peste cetatea Dârstorului", cum ne arată titulatura sa înscrisă pe hrisoavele domneşti ale vremii [Dinu C. Arion, *Din Hrisoavele lui Mircea cel Bătrân 1386-1418. Studiu de Istorie a Dreptului Român*, Tip. România Mare, 1930, p. 7-47; *Documenta Romaniae Historica B. Ţara Românească, vol. I (1247-1500)*, volum întocmit de P.P. Panaitescu şi Damaschin Mioc, Ed. Academiei R.S.R., Bucureşti, 1966, p. 22-82].

Istoriografia a subliniat faptul că extinderea autorităţii sale asupra acestui vast teritoriu se datorează atât dezvoltării interne – economice, culturale, armate şi bisericeşti –, cât mai ales a abilităţilor sale diplomatice şi militare, prin care s-a afirmat în prim-planul politicii sud-est europene de la cumpăna veacurilor XIV-XV.

În opinia marelui medievist român P.P. Panaitescu, cel ce i-a dedicat lui Mircea cel Bătrân o monografie încă neîntrecută istoriografic, principele Mircea a fost un „domnitor medieval creator de datină, de exemplu şi de îmbărbătare". Totodată, acesta a întrupat, în opinia aceluiaşi istoric, patru calităţi esenţiale care-i caracterizează şi-i individualizează domnia în istoria noastră naţională. Mai întâi este primul „mare luptător pentru creştinătate" din neamul nostru, luptele sale cu turcii derulându-se sub acest stindard al Crucii lui Hristos, la fel cum au făcut-o după el, Ştefan cel Mare, Iancu de Hunedoara şi Mihai Viteazul. La fel ca şi aceştia, Mircea cel Bătrân a fost un protector al Bisericii Ortodoxe din ţara lui şi din afara graniţelor acesteia. A ctitorit lăcaşe de cult, a dăruit moşii, danii în obiecte de cult şi în bani bisericilor şi Mănăstirilor Cozia, Cotmeana, Vodiţa, Tismana, Snagov, Nucet, Vişina, Bolintin, Glavacioc, Dealu, Scoreiu, Răşinari, Brădet, Curtea de Argeş, Târgovişte şi Cutlumuş de la Muntele Athos. Lui i se datorează aducerea moaştelor Sfintei Muceniţe Filofteia din Bulgaria la Curtea de Argeş, aşa cum tot el are meritul de a-l fi ocrotit şi sprijinit în continuare pe Sf. Nicodim de la Tismana. În al doilea rând, Mircea a fost „un adunător de pământ românesc" în Făgăraş şi Amlaş, în părţile Huedinului prin stăpânirea cetăţii Bologa, în Banatul de Severin, în Dobrogea şi în câmpiile Chiliei. Apoi a fost un bun diplomat, „conducător al unei ţări mici care a ştiut să se strecoare între ambiţiile hrăpăreţe ale vecinilor mai mari şi mai puternici". Nu în ultimul rând, Mircea a avut „ceva ce nu mai apare la urmaşi: o îndrăzneală de inovator, de sfărâmare a datinelor", care nu „s-a aplecat sub vremi", fiindcă, subliniază P.P. Panaitescu, „în politică este un cuceritor, cu sabia lărgeşte hotarele, cucereşte ţări care nu fuseseră nicicând ale strămoşilor lui din scaunul domnesc, trece hotarul de ape al Dunării şi se aşează cu temei acolo. Cutează să gândească, el cel mic, la stăpânirea împărăţiei turceşti, înlătură un sultan, ridică pe altul (...) oştile lui luptă pe Cornul de Aur lângă Bizanţ şi la Salonic. (...) Şi înăuntru a fost un inovator, schimbă sistemul vămilor din economie naturală în cea în bani, vrea să schimbe căile negoţului, aducând cu jertfe pe negustorii din Polonia, creează industria minelor de aramă, introduce moneda măruntă în ţară şi înfiinţează târguri noi (...) Prin aşezarea fiului său la Târgovişte, pune începuturile mutării capitalei de la Argeş". În cele din urmă, Panaitescu concide: „Mircea n-a fost numai un luptător: rămâne pentru istorie unul din marii meşteri organizatori, i-am spune un bun gospodar român, nu numai un adunător de pământ românesc, dar şi un chibzuit orânduitor al acestui pământ. Asemenea oameni în trecutul nostru se numeau ctitori şi, precum Biserica are părinţii ei, care i-au aşezat temeliile, şi ţările au pe ai lor, fără de care n-ar fi fost temelia tare a începuturilor" [P.P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrân*, ediţia a II-a, îngrijită, note comentarii şi indice de Gheorghe Lazăr, Ed. Corint, Bucureşti, 2000, passim].

Desigur, noi, românii ardeleni, ne-am putea întreba sau am putea fi chestionaţi, cu vădită ironie şi rea-voinţă, de necunoscători sau de adepţii aşa-numitului curent al „demitizării" istoriei, ce legături există între noi şi Mircea cel Bătrân, domnul Ţării Româneşti? Una directă şi foarte strânsă, fundamentată pe documente, nu pe poveşti, trebuie să răspundem! De ce? Mai întâi, pentru că Mircea cel Bătrân a reunit „de jure şi de facto" sub sceptrul său regiuni întinse din Transilvania, feude şi cetăţi pe care fie le dobândiseră înaintaşii săi de la regii Ungariei, fie le ocupase ori le primise el însuşi de la Sigismund de Luxemburg. Este vorba despre „toată Ţara Făgăraşului", asupra căreia afirma „că este domn pe veci" într-un document emis în 27 decembrie 1391 [*Documenta Romaniae Historica B. Ţara Românească, vol. I (1247-1500)*, doc. 15, p. 38]; apoi despre castelul Amlaş şi satele româneşti Sălişte, Galeş, Valea, Sibiel şi Cacova (azi Fântânele) din

Mircea cel Bătrân – tablou votiv în biserica Mănăstirii Cozia

jurul lui; despre cetatea Severinului din Banat, despre cetatea Bologa de lângă Huedin şi despre cetatea Branului, pe care a dobândit-o prin 1395. Stăpânind aceste regiuni ca feude, Mircea a numit dregători, a strâns impozite, s-a îngrijit de locuitori, a conferit danii unor persoane din zonele respective şi a ocrotit comunităţile pravoslavnice locale întărind ortodoxia şi pe români. Chiar dacă urmaşii săi au pierdut aceste posesiuni ardelene, iar hotărnicia din 1520 stabilea frontiera dintre Ţara Românească şi Transilvania pe culmile Carpaţilor, tradiţia domniei Ţării Româneşti a conservat pretenţia de stăpânire politică a voievozilor munteni asupra acestor domenii. Sugestive în acest sens rămân doleanţele explicite ale lui Şerban Cantacuzino şi Constantin Brâncoveanu, din timpul tratativelor lor cu austriecii, de a lua în stăpânire ţinuturile Făgăraşului, Amlaşului şi Almăjului bănăţean. În al doilea rând, tot în timpul domniei lui Mircea cel Bătrân, în anul 1401, Patriarhia Constantinopolului a conferit mitropolitului Antim Critopol al Ungrovlahiei un titlu nou, de „exarh a toată Ungaria şi al plaiurilor", adică al ţinuturilor româneşti de peste munţi, din Transilvania. Astfel, prin actul patriarhal, de întocmirea căruia voievodul cu siguranţă nu a fost străin, mitropoliţii munteni şi-au extins de drept jurisdicţia bisericească asupra românilor ortodocşi ardeleni, autoritatea voievodală a lui Mircea cel Bătrân în Ardeal dobândind un corespondent prin autoritatea canonică a mitropoliţilor săi [Nicolae Şerbănescu, „Titulatura mitropoliţilor, jurisdicţia, hotarele şi reşedinţele Mitropoliei Ungrovlahiei", în Idem, *Biserica Ortodoxă Română de la primele întocmiri creştine pe pământ românesc, la Patriarhat*, volum îngrijit, note şi indici de pr. Mihai Ovidiu Căţoi, Ed. Basilica, Bucureşti, 2015, p. 140, 163-164]. De atunci înainte, Domnia şi Biserica din Ţara Românească au devenit patroni şi ocrotitori oficiali ai ortodoxiei transilvănene, stabilind o punte de legătură puternică, neînfrântă niciodată de-a lungul vremii, între fraţii de aceeaşi „lege" de pe ambii versanţi ai Carpaţilor.

La fel ca toţi oamenii, nici Mircea cel Bătrân nu a fost fără de păcate şi slăbiciuni. Dar cu toate acestea, cum bine afirma Dimitrie Onciul în urmă cu o sută de ani, „din depărtarea secolelor nu pătrunde decât reflexul luminos al faptelor prin care el a strălucit în domnie şi care au rămas strălucitoare pentru toate timpurile". Acum 600 de ani, în ziua de 31 ianuarie 1418, s-a închis pentru „vecie ochiul ager şi prevăzător al marelui voievod şi domn, erou al neamului românesc şi al creştinătăţii, trecut la nemurire. Din mormântul său de la Cozia, umbra lui ne însufleţeşte, îndemnându-ne la faptele iubirii de ţară şi ale tăriei de credinţă, virtuţi prin care cu vitejie şi înţelepciune el şi-a cucerit cunună de glorie nepieritoare." [Dimitrie Onciul, *Mircea cel Bătrân. Cuvântare comemorativă la cinci sute de ani de la moartea lui*, Atelierele grafice Socec, Bucureşti, 1918, p. 15].

Să ne aducem aminte de Mircea cel Bătrân, să-l pomenim şi să-l cinstim cum se cuvine!

Dr. Mircea-Gheorghe ABRUDAN

Unitatea Duhului (*Ef* 4, 3) – deziderat al omului

Tradiția ne lasă mărturie că, în perioada domniei împăratului Alexie Comnenul (1048-† 1118), s-a iscat mare vâlvă între oamenii evlavioși ai Imperiului din pricina cinstirii Sfinților Vasile cel Mare, Ioan Gură de Aur și Grigorie de-Dumnezeu-Cuvântătorul, unii lăudându-l pe Sfântul Vasile ca fiind mai mare decât ceilalți doi din pricina științei sale și a dârzeniei cu care a apărat credința cea dreaptă, alții așezându-l fruntaș pe Sfântul Ioan Gură de Aur datorită neprețuitului său dar oratoric și dragostei cu care îi primea pe toți la pocăință și, în fine, alții înclinând spre Sfântul Grigorie, care a întrecut pe toți prin erudiția sa și prin frumusețea scrierilor.

Acest eveniment a dat naștere prăznuirii Sfinților Trei Ierarhi în data de 30 ianuarie, lucru care s-a datorat nu unui acord exterior de opinii, ci descoperirii dumnezeiești pe care a avut-o Sfântul Ioan Mavropous, arhiereul Evhaitelor (prăznuit la data de 5 octombrie), prin care Sfinții Trei Ierarhi au zis într-un glas: „Noi, precum vezi, *la Dumnezeu una suntem* și nicio împotrivire sau vrajbă nu este între noi. Ci fiecare la timpul său, îndemnați fiind de Duhul Sfânt, am scris învățături pentru mântuirea oamenilor. Cum ne-a insuflat Duhul Sfânt, așa am învățat". Și astfel au cerut a fi prăznuiți împreună, după cum împreună laudă pe Dumnezeu în ceruri.

Această scurtă incursiune hagiografică are menirea de a scoate în prim-plan două aspecte: primul face referire la faptul că între diversitate și unitate există o tensiune care, la prima vedere, este de nedepășit, iar al doilea este acela că unitatea veritabilă nu este dată de raportarea la consensul unor opinii exterioare, ci de înrădăcinarea omului în viața lui Dumnezeu.

Omul, creat după chipul lui Dumnezeu, este chemat să ajungă la asemănarea cu Dumnezeu cel în Treime, Care este Modelul Comuniunii pline de viață. În acest sens, omul poartă în sine modelul unității divine și este chemat să-l facă vizibil și în cotidianul vieții, lucru posibil doar în măsură în care păstrează vie legătura dragostei cu Dumnezeu prin rugăciune și paza poruncilor. „De aceea, vă îndemn, eu cel întemnițat pentru Domnul, să umblați cu vrednicie, după chemarea cu care ați fost chemați, cu toată smerenia și blândețea, cu îndelungă-răbdare, îngăduindu-vă unii pe alții în iubire, silindu-vă să păziți unitatea Duhului, întru legătura păcii" (*Ef* 4, 1-3). Astfel, unitatea nu pornește din exterior, ci se manifestă din interior, ca *unitate a Duhului*, adică a lucrării harului primit la Botez, care unește pe tot omul cu Hristos, și, în acest sens, lupta pentru unitate nu înseamnă militantism nimicitor, ci pace duhovnicească.

Prezentul pare să contrazică perspectiva creștină asupra libertății și unității în Duhul. Mai degrabă accentul cade pe relațiile de putere, prin care armonizarea dintre unitate și diversitate este dată de opinia majorității – sau în alte cazuri, de opinia „celui mai puternic". În Biserică, unitatea este cu mult mai mult decât joc de putere, este rod al Duhului Sfânt.

A păstra unitatea nu înseamnă a pierde verticalitatea în fața unor curente care vor a se impune în numele acesteia. O unitate care nu este bazată pe valori reale, care nu este mișcată de un țel comun care să pună omul în lumina adevăratei sale meniri – asemănarea cu Dumnezeu –, este, mai degrabă, pricină de dezbinare. Astfel, între unitate și adevăr există o legătură indisolubilă, adică esența unității este adevărul. Nu un adevăr relativ, subiectivizat, ci Duhul Adevărului, Care de la Tatăl purcede. Doar unitatea care este înrădăcinată în Adevărul credinței este una durabilă.

Istoria a cernut modelele pe care lumea le-a propus pentru unitate. Tot ea a arătat că românul a înțeles, la un moment dat, că unitatea poate fi posibilă doar în măsura în care sunt mărturisite valorile Adevărului: dragostea și credința, manifestate în Duhul libertății. Astăzi, fiecare își propune/impune propriul adevăr, uitând că Adevărul nu lezează în niciun fel libertatea omului. Nesfârșita recontextualizare a valorilor și principiilor, în ideea găsirii soluției optime pentru bunăstare, sfârșește în imposibilitatea dobândirii unității.

Unitatea nu este o valoare abstractă, ci este rodul credinței împreună-mărturisite. Acest lucru nu este lesne a-l împlini, după cum și Apostolul Pavel îndeamnă la silință în a păstra unitatea Duhului. Esența Unirii de la 1918 este silința românilor de a păstra vie credința străbună și dragostea de neam. Dacă s-a pierdut vreunul dintre acești doi piloni, nostalgia vremurilor trecute va fi de netămăduit; dacă se vor pierde amândoi, din neștire se va cădea în uitare.

Unitatea credinței și împărtășirea Sfântului Duh cerând, pe noi înșine și unii pe alții și toată viața noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm!

Nicolae-Toma POSA

PARTENIE COSMA (1837-1924)

Statutul Organic al Mitropoliei Transilvaniei – 150 de ani (II)

(urmare din p. 5)

cietatea Academică" din Cluj, „Petru Maior" din Budapesta, „România Jună" din Viena", „Carmen Sylva" din Graz, „România" din Munchen ş.a. Au fost susţinute financiar, în mod constant, reuniunile de femei, reuniunile agricole, reuniunile de meseriaşi. De numeroase acte filantropice au beneficiat şi: Societatea „Crucea Roşie", „Reuniunea moaşelor" din Sibiu, Spitalul civil „Francisc Iosif", pentru a face, la rândul lor, acte caritabile.

Partenie Cosma a fost un membru marcant **ASTRA**. La scurt timp de la venirea sa în Sibiu, a devenit membru al Asociaţiunii Transilvane, a făcut parte din Comitetul Central, a participat la principalele ei activităţi, a condus Adunarea Generală de la Baia Mare, în 1903. Cu toate piedicile puse de autorităţi, s-a implicat în organizarea Expoziţiei Etnografice – a economiei de casă – în 1881, găzduită în reşedinţa de vară a Mitropolitului Miron Romanul, aceasta fiind o demonstrare a capacităţii creatoare a românilor. A sprijinit şi organizarea Expoziţiei, coordonată de Cornel Diaconovici, din 1906; o secţie a acesteia i-a reprezentat pe românii ardeleni la Bucureşti şi s-a bucurat de mare succes. Cei mai buni creatori au fost premiaţi, premii asigurate de „Albina" şi în nume propriu. La decizia sa, „Albina" a organizat colectele pentru construirea, în Sibiu, a Şcolii Civile Superioare de Fete, inaugurată în 1866, a Muzeului Asociaţiunii – Casei Naţionale, inaugurată în 1905, a Casei de Chirii a ASTREI. A administrat fondurile acordate de boierul moldovean VASILE STROESCU (1845-1926), prietenul său, alt mare filantrop, intrat în istorie pentru generozitatea cu care a făcut donaţii importante şi pentru crearea băncilor populare, şcolilor ţărăneşti, bibliotecilor, pentru editarea cărţilor şi distribuirea lor, pentru burse acordate elevilor, meseriaşilor, studenţilor, pentru trebuinţele culturale ale Bisericii.

Modelul naţional Partenie Cosma. Dictonul rămas de la marele filosof german Fr. Hegel – OMUL ESTE SERIA ACTELOR SALE – i se potriveşte perfect lui Partenie Cosma. El a intrat în istorie ca exemplar organizator economic, financiar-bancar în Transilvania, participant la redactarea documentelor de organizare juridică a Bisericii Ortodoxe Române, Maecena şi generos filantrop, om politic, om de cultură, mare patriot. Este un model şi astăzi pentru calităţile sale manageriale: talent organizatoric, iniţiativă, clarviziune, simţ practic, inteligenţă socială, forţă decizională, autoritate, exigenţă şi autoexigenţă. A avut talentul „de a face bani" şi mai cu seamă disponibilitatea de a-i investi în acte şi fapte de filantropie economică, culturală, edilitară. Este un model de om integru, altruist, patriot.

Se cuvine să fie onorată memoria lui Partenie Cosma. Să-l pomenim cu respect şi veneraţie ori de câte ori este cazul, să-i imortalizăm amintirea prin atribuirea numelui unei străzi, unei şcoli în Sibiu, să-i realizăm şi să-i amplasăm un bust. Am mai făcut asemenea propuneri şi cu alte prilejuri, dar nu au fost auzite. Poate, de data aceasta, autorităţile să fie deschise şi să răspundă pozitiv acestor propuneri.

• AGENDA PASTORALĂ •

P.S. ILARION FĂGĂRĂŞANUL
Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului

Luni, 1 ianuarie 2018 – A slujit Sfânta Liturghie la Mănăstirea Brâncoveanu (Sâmbăta de Sus) şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură.

Marţi, 2 ianuarie 2018 – A săvârşit Sfânta Liturghie la Spitalul de Psihiatrie din Sibiu; a adresat celor prezenţi un cuvânt de învăţătură.

Miercuri, 3 ianuarie 2018 – Dimineaţa a fost prezent la Catedrala Mitropolitană, unde a asistat la Sfânta Liturghie, apoi a avut activitate la cabinet.

Joi, 4 ianuarie 2018 – Dimineaţa a fost prezent la Catedrala Mitropolitană, unde a asistat la Sfânta Liturghie, apoi a avut activitate la cabinet. Seara a fost prezent la Făgăraş, la Centrul de copii cu probleme de autism.

Sâmbătă, 6 ianuarie 2018 (*Praznicul Botezului Domnului)* – A slujit Sfânta Liturghie la Biserica „Naşterea Domnului" din Sibiu şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură.

A participat la procesiunea până în Piaţa Mare alături de părintele Mitropolit Laurenţiu şi un mare sobor de preoţi, unde a avut loc slujba de Sfinţire Mare a apei.

Duminică, 7 ianuarie 2018 (*Soborul Sf. Ioan Botezătorul)* – A săvârşit Sfânta Liturghie la Sălişte (biserica Gruiu) şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură. Apoi a slujit Taina Sfântului Maslu la biserica „Sf. Ioan Botezătorul" din Ghijasa de Sus, protopopiatul Agnita, adresând credincioşilor un cuvânt de învăţătură.

Luni, 8 ianuarie 2018 – Dimineaţa a fost prezent la Catedrala Mitropolitană, unde a asistat la Sfânta Liturghie. Apoi a participat la şedinţa Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Marţi, 9 ianuarie 2018 – Dimineaţa a fost prezent la Catedrala Mitropolitană, unde a asistat la Sfânta Liturghie, apoi a avut activitate la cabinet.

Miercuri, 10 ianuarie 2018 – Dimineaţa a fost prezent la Catedrala Mitropolitană, unde a asistat la Sfânta Liturghie, apoi a avut activitate la cabinet.

Joi, 11 ianuarie 2018 – Dimineaţă a asistat la Sfânta Liturghie săvârşită la Biserica „Sf. Împăraţi Constantin şi Elena" din Sibiu. Apoi a avut activitate la cabinet.

Vineri, 12 ianuarie 2018 – Dimineaţa a fost prezent la Catedrala Mitropolitană, unde a asistat la Sfânta Liturghie, apoi a avut activitate la cabinet. Seara a fost prezent la Centrul de copii cu probleme de autism din Făgăraş.

Sâmbătă, 13 ianuarie 2018 – A vizitat Mănăstirea Brâncoveanu.

Duminică, 14 ianuarie 2018 – A asistat la Sfânta Liturghie şi a predicat.

Luni, 15 ianuarie 2018 – Dimineaţa a fost prezent la Catedrala Mitropolitană, unde a asistat la Sfânta Liturghie, apoi a avut activitate la cabinet. Seara a vizitat bolnavii la Spital de Psihiatrie din Sibiu.

Marţi, 16 ianuarie 2018 – Dimineaţa a fost prezent la Catedrala Mitropolitană, unde a asistat la Sfânta Liturghie, apoi a avut activitate la cabinet.

Miercuri, 17 ianuarie 2018 – A slujit Sfânta Liturghie la Capela Spitalului Militar, fiind prezenţi studenţi de la Teologie şi Medicina (OTS) şi le-a adresat acestora un cuvânt de învăţătură. După Sfânta Liturghie a avut activitate la cabinet.

Sâmbătă, 20 ianuarie 2018 – Dimineaţa a vizitat Mănăstirea Brâncoveanu, Sâmbăta de Sus. Apoi, la Mănăstirea Berivoi, a slujit Vecernia Mare.

Duminică, 21 ianuarie 2018 – A săvârşit Sfânta Liturghie la Mănăstirea Berivoi şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură.

Miercuri, 24 ianuarie 2018 – A slujit Sfânta Liturghie la Catedrala Mitropolitană, după care s-a făcut slujba de Tedeum pentru ziua Unirii Principatelor. P.S. a ţinut cuvânt de învăţătura despre unire şi domnitorul Al.I. Cuza. După-amiază a fost prezent la Centrul de copii cu probleme de autism din Făgăraş pentru a urmări lucrările ce se desfăşoară aici (montaj gresie, faianţă).

Joi, 25 ianuarie 2018 – La sărbătoarea Sfântului Grigorie Teologul, Preasfinţitul Ilarion Făgărăşanul, Episcopul-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, a oficiat Sfânta Liturghie în Biserica „Înălţarea Domnului" şi „Sfântul Pantelimon" din curtea Spitalului Militar din Sibiu. Răspunsurile liturgice au fost date de corul Organizaţiei Tinerilor din Sibiu (OTS). La finalul Sfintei Liturghii, PS Episcop Ilarion a rostit un cuvânt de învăţătură adecvat.

Vineri, 26 ianuarie 2018 – Dimineaţa a fost prezent la Catedrala Mitropolitană, unde a asistat la Sfânta Liturghie, apoi a avut activitate la cabinet.

Sâmbătă, 27 ianuarie 2018 – P.S. Ilarion a slujit Sf. Liturghie la Capela Facultăţii de Teologie din Sibiu, după care s-a săvârşit un Tedeum la deschiderea lucrărilor Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Ortodoxe Române Sibiu, în prezenţa IPS Laurenţiu, Mitropolitul Ardealului. A participat apoi la şedinţa de lucru a Consiliului şi Adunării eparhiale din Arhiepiscopia Sibiului.

Duminică, 28 ianuarie 2018 – În Duminica Vameşului şi a Fariseului, a liturghisit în Biserica „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena" din Sibiu.

Luni, 29 ianuarie 2018 – Dimineaţa a fost prezent la Catedrala Mitropolitană, unde a asistat la Sfânta Liturghie, apoi a avut activitate la cabinet.

Ierod. Ciprian PĂSĂRICĂ

E păstrată oare în mod cuvenit moştenirea lui Emanuil Gojdu? (II)

(urmare din p. 5)

ta, alături de corpul diplomatic al Ambasadei României din capitala ungară, organizează un pelerinaj la mormântul său din cimitirul Kerepesi şi îi oficiază parastas în Duminica Tomii la Capela Ortodoxă. De la bun început, aşa credem, cinstindu-i memoria, împlinim un act de înaltă responsabilitate istorică şi aducem în faţa contemporanilor exemplul, vrednic de urmat, al unui om deosebit, care şi-a dăruit cu fervoare atât spiritul, cât şi fapta. Locul său de frunte între marii noştri înaintaşi şi l-a câştigat prin neobosita-i strădanie pentru afirmarea naţiunii şi a limbii româneşti, dar, mai ales, prin excepţionala sa activitate de ajutorare şi de susţinere morală şi materială, a miilor de tineri dornici de învăţătură.

Avem toată speranţa că liderii oraşului său natal, Oradea, aceia care i-au evacuat statuia sa din Piaţa Unirii şi au abandonat-o la ştrandul orăşenesc, o să-i readucă în spaţiul public memoria ilustrului avocat.

Asociaţia *Cultură în Mişcare* din acest oraş, a lansat o iniţiativă, şi anume: amenajarea, în casa părintească, de pe strada Traian Moşoiu nr. 1 (sau într-un alt spatiu potrivit) a unei case memoriale/muzeu Emanuil Gojdu. Aurel Lazăr, Iosif Vulcan şi Ady Endre, orădeni iluştri ai timpurilor lor, se bucură fiecare de câte o casă memorială ce le poartă numele. Asociaţia *Cultură în Mişcare* consideră că o astfel de cinste merită şi Emanuil Gojdu. Tot în spiritul acestui respect datorat memoriei lui Emanuil Gojdu, Asociaţia face un apel către autorităţile locale pentru a schimba locul de depozitare al statuii dezafectate. Actualul amplasament (Ştrandul Ioşia) este nepotrivit şi duce la degradarea continuă a monumentului.

Ne dorim, ca în scurt timp, statuia lui Emanuil Gojdu să fie reamplasată într-un loc cuvenit al oraşului să natal. Şi de ce nu, s-ar putea grefa pe ea cuvintele emoţionante rostite de el, în 1862, la împlinirea vârstei de 60 de ani: *„Ca fiu credincios al Bisericii mele, laud Dumnezeirea, căci m-a creat Român; iubirea ce o am faţă de natiunea mea, neîncetat mă face să stărui în faptă pentru ca şi după moarte să pot erumpe de sub gliile mormântului spre a putea fi pururea în sânul naţiunii mele*".

Bibliografie:

Maria Berényi, *Istoria Fundaţiei Gojdu (1870-1952) / A Gozsdu Alapítvány története (1870-1952)*, Comp-Press Kft., Budapesta-Budapest, 1995, 136 p.

Maria Berényi, *Viaţa şi activitatea lui Emanuil Gojdu (1802-1870)*, Giula, 2002, 289 p.

Maria Berényi, *Moştenirea lui Gojdu în oglinda presei române şi maghiare (1995-2005) / Gozsdu öröksége a román és a magyar sajtó tükrében (1995-2005)*, Budapesta-Budapest, 2005, 425 p.

• TELEGRAFUL EVENIMENT •

S-a lansat Proiectul Întâlnirii Internaționale a Tinerilor Ortodocși – Sibiu 2018

În Catedrala mitropolitană din Sibiu a fost lansat vineri, 2 februarie, de Ziua Internațională a Tineretului Ortodox, proiectul Întâlnirii Internaționale a Tinerilor Ortodocși (ITO), ediția 2018. Odată cu aceasta, s-a lansat site-ul www.ito2018.ro și s-au deschis în mod oficial pregătirile pentru evenimentul care va avea loc la Sibiu în perioada 6-9 septembrie. Totodată, organizatorii au lansat și apelul către tinerii din Arhiepiscopia Sibiului pentru a se înscrie în rândul voluntarilor care vor ajuta la buna desfășurare a manifestărilor din program.

„Suntem bucuroși și pregătiți să trăim cu toții această comuniune cu tinerii noștri care sunt viitorul Bisericii și viitorul neamului. Vor avea acum posibilitatea toți să cunoască tema întâlnirii, perioada desfășurării, programul din fiecare zi și toate ofertele pe care noi le aducem înaintea tinerilor ortodocși din întreaga lume. Vor fi 2500 de tineri din toată lumea și aproximativ 1000 de tineri din partea noastră, în așa fel încât nu numai să ne împlinim cu multă dragoste datoria, ci mai ales să marcăm anul centenarului unității de neam și credință, pentru că Mitropolia Ardealului cuprinde Alba Iulia, locul unde s-a realizat Marea Unire, iar Sibiul a contribuit mult la aceasta, ceea ce dă valoare orașului și ne îndreptățește acum pe noi să oferim tinerilor dragostea noastră și unitatea noastră în credință și unitatea de neam”, a spus Înaltpreasfințitul Laurențiu, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului.

„Unitate. Credință. Neam”

Site-ul www.ito2018.ro conține toate informațiile necesare tinerilor ortodocși care doresc să participe la eveniment sau doresc să se alăture voluntarilor. De asemenea, site-ul ITO 2018 conține informații despre conceptul ITO 2018, sigla și motto-ul întâlnirii, despre voluntariat, despre cetatea Sibiului, despre ocrotitorul spiritual al Transilvaniei, Sfântul Ierarh Andrei Șaguna, precum și mesaje către tineri din partea IPS Mitropolit Laurențiu și a pr. conf. univ. dr. Constantin Necula. Tinerii care doresc să devină voluntari la ITO 2018 au posibilitatea să se înscrie prin Organizația Tinerilor din Sibiu.

Ștefan MĂRCULEȚ

Tinerii – Forța Vie a Bisericii

Dintotdeauna, tinerii au fost, pentru Biserică, forța vie, cei care dinamizează viața acesteia și ritmul vieții liturgice a fiecărei comunități parohiale în parte. În duhul respectului pentru valorile religioase ale celorlalți, Biserica Ortodoxă Română, în general, și aceea din Ardeal, în special, a dezvoltat o pastorație a tinerilor bazată pe spiritul prieteniei și al comuniunii. Tinerii ortodocși trebuie să știe că ceea ce îi unește și îi va uni de acum înainte este, în primul rând, Iisus Hristos cel Viu, propovăduit în etosul ortodox al Învierii, al luminii și al bucuriei.

Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos a fost întotdeauna înconjurat de tineri care doreau să-L urmeze și să-I asculte cuvântul. Biserica a arătat întotdeauna că tinerețea este o vârstă a mărturisirii unei credințe autentice, a trăirii unei vieți morale alese și a unui zel aparte de vestire a Evangheliei. Cea mai frumoasă podoabă a unui tânăr este, potrivit spiritualității filocalice, mintea trează și inima curată. Doar astfel tinerii pot constitui, în lucrarea Bisericii, o forță dinamică a comuniunii dintre popoare, iar Biserica să fie pentru ei locul unde aceștia găsesc sinceritate, siguranță, înțelegere, dragoste și răspunsul la problemele lor existențiale.

Biserica îi învață pe tineri cum să-și călăuzească pașii pentru a dobândi o înțelegere matură asupra vieții. Tinerețea nu este sinonimă cu naivitatea. De aceea și Sfântul Apostol Pavel îi spunea lui Timotei: „Nimeni să nu disprețuiască tinerețile tale, ci fă-te pildă credincioșilor cu cuvântul, cu purtarea, cu dragostea, cu duhul, cu credința, cu curăția” (*1 Tim* 4, 12).

Ortodoxia este chemată astăzi să reînsufletească o lume afectată de o profundă criză spirituală. Împreună cu celelalte națiuni ortodoxe trebuie să arătăm că Ortodoxia are vocația deschiderii spre dialog, fără a-și părăsi identitatea sau a promova relativismul doctrinar, ci continuând să fie ceea ce este, păstrătoarea peste veacuri a adevăratei Tradiții apostolice, în care pot fi găsite toate răspunsurile la problemele omului de azi.

Biserica Ortodoxă poate, așadar, să-i ajute pe tinerii de pretutindeni să găsească răspunsuri la marile întrebări ale vieții, îi poate ajuta să trăiască o viață morală, să nu pună știința în slujba imoralității, ci în slujba adevărului și a binelui. Îi poate ajuta pe tineri să-și însușească o cultură cu adevărat umană. Tocmai de aceea salutăm venirea a peste 2500 de tineri la Sibiu, la Întâlnirea Internațională a Tinerilor Ortodocși (ITO 2018), organizată pentru al cincilea an consecutiv, de această dată la Sibiu, pentru a vedea și a înțelege cât de importantă este unitatea, mai ales atunci când ea e ancorată în Hristos și în Biserică.

† DR. LAURENȚIU STREZA,
Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului

DESPRE ITO 2018:

Întâlnirea Internațională a Tinerilor Ortodocși de la Sibiu va marca începutul toamnei anului 2018, fiind un eveniment cu caracter național și internațional, ce va reuni în frumoasa cetate transilvană un număr de 2500 de tineri cu vârsta cuprinsă între 16 și 35 de ani. Aceasta va avea loc în perioada 6-9 septembrie 2018.

În cele patru zile ale evenimentului sunt așteptați la Sibiu tineri ortodocși din toate regiunile României, dar și din numeroase alte țări, dintre care amintim Republica Moldova, Ucraina, Grecia, Serbia, Albania, Macedonia, Germania, Franța, Belgia, Italia, Spania, Portugalia, Marea Britanie, Elveția, Turcia, India și altele.

Reuniunea din septembrie 2018 se încadrează în seria întâlnirilor de tineret organizate la Baia Mare în 2013 și 2014, la Cluj în 2015, la București în 2016 și la Iași în 2017.

Întâlnirea de la Sibiu are ca scop crearea unui cadru în care tinerii participanți să se bucure de experiențe formatoare, să trăiască sentimentul comuniunii cu tineri din alte regiuni ale țării sau din străinătate, să împărtășească valorile de viață creștin-ortodoxe și să fie multiplicatori ai mesajului creștin în comunitățile din care provin.

REDACTOR-ȘEF:
Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA

COLEGIUL DE REDACȚIE

Senior-editori: Pr. Academician Mircea Păcurariu; Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan. **Secretar de redacție:** Pr. Lect. Dr. Emanuel Tăvală. **Membri:** Pr. Conf. Dr. Constantin Necula, Conf. Dr. Lucian Grozea, Diac. Dr. Ștefan L. Toma, Pr. Dr. Cristian Muntean, Pr. Dr. Vasile Gafton. **Responsabil ediție online:** Vicențiu-Dragoș Bășa.

ISSN 1223-8392

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA se primesc pe adresa: Redacția „Telegraful Român”, 550179 – Sibiu, str. Mitropoliei, nr. 35; e-mail: *telegrafulroman@yahoo.com*. Articolele nepublicate nu se înapoiază.

ABONAMENTUL pentru anul 2018 este de 48 lei; cod IBAN RO34 RNCB 0227 0360 5879 0001. BCR Sibiu, str. Emil Cioran, nr. 1. Cod fiscal 44 79 403.

Tiparul executat la *Tipografia Șaguniana* – Sibiu

Biblioteca Județeană
ASTRA Sibiu

Fondator:
Mitropolit **Andrei Şaguna**, 1853

Publicație bisericească a Arhiepiscopiei Sibiului

Telegraful Român

Anul 166 • nr. 9-12 **1 și 15 martie 2018**

DESPĂTIMIRE ŞI SFINȚENIE
Sfânta Maria Egipteanca

† LAURENȚIU,
Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului

Duminicile Postului Mare, pe lângă temele evanghelice specifice fiecăreia, exprimă cu autoritate *ortodoxia credinței noastre*, în care trăim şi pe care o apărăm, sau exemple pilduitoare ale acestei credințe. Prima s-a numit *Duminica Ortodoxiei*, prăznuindu-se biruința Bisericii împotriva necinstitorilor de icoane. A doua Duminică ne oferă pilda unui mare teolog, apărător al tainelor Ortodoxiei, *Sfântul Grigorie Palama*. A treia a fost a *Sfintei Cruci*, ale cărei învățături se află în centrul teologiei ortodoxe. A patra Duminică ne oferă o altă pildă de ortodoxie a credinței, exprimată de viața şi opera *Sfântului Ioan Scărarul*, care ne-a descris treptele scării urcușului duhovnicesc. Iar, în Duminica a cincea ni se oferă, prin viața *Cuvioasei Maria Egipteanca,* o altă *pildă vie* de ridicare din starea de păcătoşenie şi de urcare pe treptele desăvârşirii, până la cea mai înaltă treaptă posibilă omului, prin exprimarea ortodoxiei credinței noastre în nevoințele ascetice.

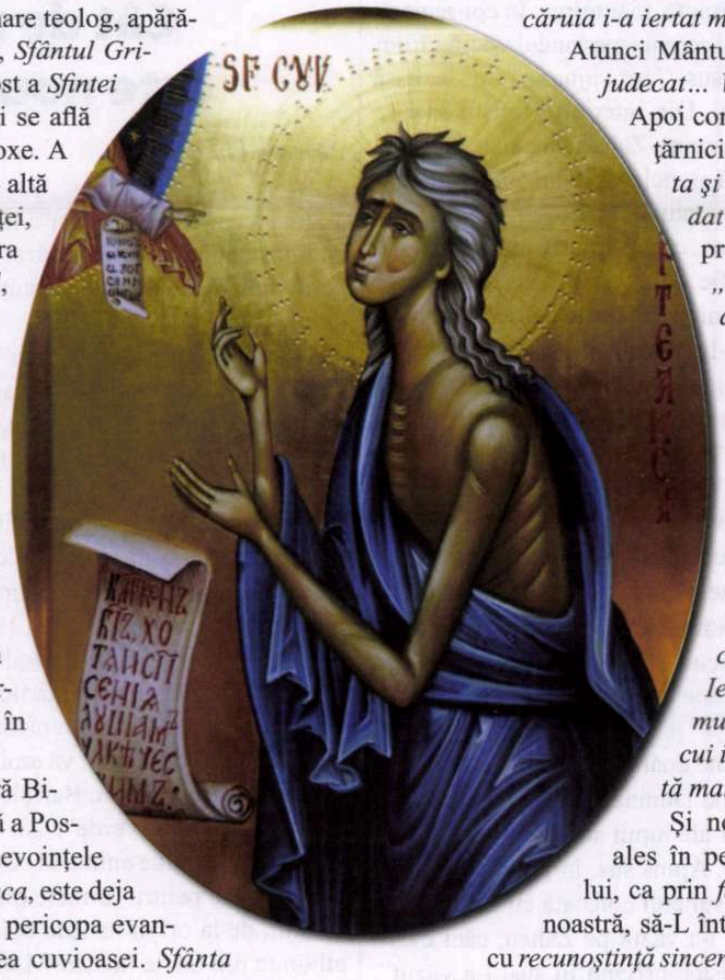

Pilda pe care ne-o oferă Biserica în această Duminică a Postului Mare, prin viața şi nevoințele *Cuvioasei Maria Egipteanca*, este deja *pregătită* şi întregită prin pericopa evanghelică rânduită în cinstea cuvioasei. *Sfânta Evanghelie* (Luca 7, 36-50) descrie o întâmplare petrecută în viața Mântuitorului, pe când se afla la masă în casa fariseului Simon. În casă a venit şi o femeie păcătoasă *„din cetate"*, care *„a adus un alabastru cu mir. Şi, stând la spate, lângă picioarele Lui, plângând, a început să ude cu lacrimi picioarele Lui, şi cu părul capului ei le ştergea. Şi săruta picioarele Lui şi le ungea cu mir"* (Luca 7, 37-38).

Mântuitorul Iisus Hristos, stând la masă, a primit această cinste şi slujire deosebită oferită de femeia păcătoasă, căreia i-a iertat păcatele pentru care vărsa lacrimile pocăinței, aşa cum a primit pocăința Sfintei Cuvioase Maria Egipteanca şi a ridicat-o pe înalte trepte ale sfințenie.

Simon, fariseu, cunoştea valoarea şi importanța *mirului de nard*, care se aducea ca cinstire doar lui Dumnezeu şi cu care erau unşi regii şi împărații. Pizmaş şi clevetitor fiind, fariseul a cugetat în inima lui: *„Acesta, de-ar fi prooroc, ar şti cine e şi ce fel e femeia care se atinge de El, că este păcătoasă"* (Luca 7, 39). Dar Mântuitorul, Care cunoştea gândul lui ascuns, a vădit îndoiala acestuia printr-o pildă, zicându-i: *„Simone, am să-ți spun ceva. Învățătorule, spune, zise el. Un cămătar avea doi datornici. Unul era dator cu cinci sute de dinari, iar celălalt, cu cincizeci* – o diferență destul de mare –, *dar, neavând ei cu ce să plătească, i-a iertat pe amândoi. Deci, care dintre ei îl va iubi mai mult?"* Şi el a răspuns: *„Socotesc că acela căruia i-a iertat mai mult"* (Luca 7, 40-43).

Atunci Mântuitorul i-a zis: *„Drept ai judecat... Vezi pe femeia aceasta?"* Apoi continuă, dându-i pe față fățărnicia lui: *„Am intrat în casa ta şi apă pe picioare nu Mi-ai dat"* – pentru spălat, aşa cum prevedea obiceiul la iudei; *„ea însă cu lacrimi Mi-a udat picioarele şi le-a şters cu părul ei. Sărutare nu Mi-ai dat"* – gest fiesc de dragoste al gazdei față de oaspete; *„ea însă, de când am intrat, n-a încetat să-Mi sărute picioarele. Cu untdelemn capul Meu nu l-ai uns; ea însă cu mir Mi-a uns picioarele. De aceea îți zic: Iertate sunt păcatele ei cele multe, căci mult a iubit. Iar cui iubeşte mai puțin, i se iartă mai puțin"* (Luca 7, 44-47).

Şi noi suntem chemați, mai ales în perioada aceasta a Postului, ca prin *faptele noastre*, prin viața noastră, să-L întâmpinăm pe Mântuitorul cu *recunoştință sinceră şi căință profundă,* după exemplul femeii din Evanghelie.

Acestei pilde i se adaugă astăzi, ca un exemplu edificator pentru străduințele noastre de mântuire, viața şi nevoințele ascetice ale *Cuvioasei Maria Egipteanca.*

Nevoințele ei nu au fost uşoare. Timp de 17 ani s-a luptat cu aceleaşi aprinderi spre desfrânare, pe care le-a învins de fiecare dată, dobândind o *statornică liniște sufletească*. La împlinirea acestor ani, Dumnezeu a trimis în întâmpinarea ei pe un ales pustnic, numit *Zosima*, spre a-i rândui creştinescul sfârşit. Zosima a venit, prin rânduiala lui Dumnezeu, de la mănăstirea sa la o mănăstire de lângă Iordan, unde vieţuitorii petreceau vremea Postului Mare în pustie. După douăzeci de zile de mers în pustie, cuviosul Zosima zăreşte o ființă umană ca *„o umbră"*, al cărei trup, lipsit de veşminte, era înnegrit de arşița soarelui, iar părul capului, alb ca lâna. Abia reuşise pustnicul Zosima să convingă acest chip uman să se oprească şi să-şi dezvă-

(continuare în p. 3)

Cât de nouă este noutatea?

Teodor BACONSCHI

Din cauza „glaciațiunii" comuniste, multe dintre revoluțiile şi evoluțiile petrecute în Occident, pe durata Războiului Rece, au colonizat spațiul românesc al ideilor abia după 1990. S-a produs o sincronizare, un soi de ratrapaj civilizațional, prin care, *volens nolens*, pendula noastră colectivă s-a aliniat la orele astrale euro-americane, cu bune şi cu rele. Ca urmare a procesului amintit, ne-am împărțit în două tabere: cea formată din toți cei care cred că adaptările/schimbările s-au produs prea încet şi cea care, dimpotrivă, nu ştie cum să le mai întârzie. Dacă vrem să fim realişti, admitem că această falie între „progresişti" şi „conservatori" defineşte peisajul cultural al României de azi (laolată cu acela euro-atlantic). Mulți combatanți din conflictul semnalat participă la el orbiți de propria îndreptățire: nu se avântă în luptă decât pentru a trage concluzii prefabricate. Lucrează cu un set specific de prejudecăți, refuzând simultan dialogul onest şi posibilitatea de a recunoaşte că, măcar în anumite privințe, s-au înşelat. S-a produs, altfel spus, o tristă şi păguboasă radicalizare. Adepții moderației, ai spiritului (auto)critic şi ai smereniei ca premiză a unei cunoaşteri scutite de stereotipuri ideologice, sunt puțini, răsfirați şi neluați în seamă. Cei mai mulți preferă tonul peremptoriu şi certitudinea fără fisuri. În ce mă priveşte, văd corpul politic al națiunii laolaltă. Nu-mi place să „văd dublu". Cred că trăitorii şi gânditorii creştinismului viu au obligația de a şti pe ce lume trăiesc, aşa cum apologeții turbo-modernizării au datoria de a nu uita din ce trecut descind. În loc să schimbăm replici acide, paralele cu bunul simț al dezbaterii civilizate, ar fi mai bine să „ascultăm şi cealaltă parte", cu nădejdea că adevărul e la mijloc şi siguranța că nuanțele completează fericit orice dialectică a ideilor.

(continuare în p. 2)

Din cuprins:

Pr. Vasile Gafton
Ce ni se poate întâmpla atunci când vrem să-L vedem pe Dumnezeu? (II) | pagina **2**

Pr. Academician Mircea Păcurariu
Preoți din Banat şi Crişana în închisori şi în deportare în anii 1916-1918 | pagina **4**

Pr. Conf. Dr. Constantin Necula
Posibilul Decalog al misiunii pastorale în Ortodoxie | pagina **5**

Biblioteca Județeană ASTRA Sibiu

Ce ni se poate întâmpla atunci când vrem să-L vedem pe Dumnezeu? (II)

În termenii psihologiei umaniste a lui Abraham Maslow – care ține să ne asigure că toate experiențele religioase țin de cadrul natural al manifestărilor umane –, Zaheu trece printr-o experiență „de vârf". Ce înseamnă în opinia lui Maslow această experiență „de vârf"? Înseamnă a trăi o experiență mistică, iluminatoare, unică, o revelație, în cel mai autentic sens al cuvântului (A.H. Maslow, „Religii, valori și experiențe de vârf", trad. din engleză de Vlad Vedeanu, Ed. Trei, București, 2017, p. 12). O astfel de experiență are forța de a schimba fundamental, din temelii, o existență. Și tocmai acest lucru se petrece și cu existența lui Zaheu.

Ascensiunea lui Zaheu pe trunchiul sicomorului sugerează în mod clar acest lucru, și anume că el trăiește o experiență „de vârf". Însă aici se ivește o întrebare legată de, așa cum spuneam, condițiile în care se poate produce experiența „de vârf". Deoarece o mulțime de oameni din Ierihon iau contact (majoritatea lor în același moment în care se afla și Zaheu acolo) cu Iisus, însă, după cum am putut constata, doar Zaheu – cel mic de statură – trăiește efectiv la nivel înalt, spiritual, această întâlnire. Din perspectiva lui Maslow, chiar și posibilitatea ca un om ca Zaheu să trăiască o astfel de experiență este exclusă, întrucât psihologul american își exprimă convingerea că oamenii pragmatici sau, cum spune el, „orientați exclusiv spre mijloace, se vor dovedi nevârfnici, din moment ce astfel de experiențe nu aduc bani, nu taie lemne, nu coc pâinea. La fel și oamenii extrem de controlați de alții, care de-abia dacă știu ce se petrece în interiorul lor" (A.H. Maslow, *op. cit.*, p. 42).

Totuși, cum de are Zaheu – deprins, prin natura îndeletnicirii lui, cu activitățile exclusiv de natură pragmatică– posibilitatea de a trăi o asemenea experiență? În primul rând, așa cum afirmam mai sus, datorită voinței sale de a-L vedea pe Iisus, voință despre care nu găsim nicio referire în legătură cu ceilalți oameni din mulțime. Voința omului atrage întotdeauna lucrarea lui Dumnezeu și Dumnezeu i Se descoperă, i Se arată. Vremea postului ne solicită tocmai spre cultivarea acestei voințe de a-L vedea pe Dumnezeu. Prin renunțarea la voința sau la așteptarea legată în mod exclusiv de lucrurile lumești, sufletul Îl atrage pe Dumnezeu. Apoi, dacă ne referim la citatul anterior, observăm cât de relevantă este precizarea pe care o face evanghelistul cu referire la Zaheu, spunând că, el nu este un vameș oarecare, ci, „mai-marele vameșilor". Adică, el nu era constrâns, nu era sub un control strict, ci avea posibilitatea de a lua inițiativa, de a coordona, de a conduce, de a (se) controla el (pe sine și) pe alții. Zaheu avea o libertate de a voi ceva și dincolo de vămuirea propriu-zisă a celor pe care i le cerea îndeletnicirea lui de zi cu zi. Avea, am putea spune, un control asupra activităților de acest tip, fiind perfect conștient și responsabil de sine.

Însă, pe lângă toate acestea, mai este nevoie de ceva. De sinceritate. Într-o întreprindere serioasă așa cum este o ascensiune spirituală spre cunoașterea lui Dumnezeu sinceritatea este capitală. Mitropolitul Antonie de Suroj spune că „trebuie să fim cinstiți cu Dumnezeu și cu noi înșine". De ce? Pentru că „Dumnezeu nu vrea să fie înconjurat de oameni creduli, ci de oameni care Îl cunosc îndeajuns cât să aibă încredere în El, în vremuri (sau în situații ca cea în care se află atât Zaheu, cât și toți cei care trec printr-o experiență de vârf, n.n.) care le depășesc limitele cunoașterii lor" (Mitropolitul Antonie de Suroj, *op. cit.*, p. 12). Mai mult decât atât, sinceritatea este și elementul care poate feri sau proteja de eventuale influențe demonice, influențe care se pot insinua în suflet pe parcursul ascensiunii spre cunoașterea lui Dumnezeu. Aceasta, datorită faptului că, în lipsa sincerității, nu poți avea pretenția de a reuși să-L găsești pe Dumnezeu la capătul efortului tău, ci, cel mult, pe diavol, preschimbat în înger al luminii (cf. II Cor. 11, 14). Efectul acestei întâlniri va fi o neliniște profundă „și, atunci, îți vei ieși din fire, vei ajunge de râsul lumii și al demonilor" (Ieromonah Maxim Aghioritul, „Filosofia ascetică potrivit Sfintei Scripturi și Sfinților Părinți", trad. din limba greacă: dr. Caroline Raluca Ghețu, Ed. Egumenița, Galați, 2017, p. 259).

Din acest motiv, ceilalți oameni de pe ulițele Ierihonului eșuează în lamentații care îi îndepărtează de orice posibilitate de a experimenta ceva cât de cât similar. Așadar, ceilalți se rezumă doar la „a-l vămui" pe Zaheu, pe Iisus, de a evalua oportunitatea întâlnirii dintre ei, așa cum îi/o vedeau ei, se lamentează în van și, în consecință, nu sunt capabili să găsească niciun „sicomor" în care să se urce pentru a-L vedea pe Adevăratul Iisus.

Pe de altă parte, trecerea lui Iisus prin Ierihon și, mai ales, faptul că trece tocmai prin acel loc, se dovedește a fi o vizită cât se poate de bine definită ca scop: mântuirea casei lui Zaheu. Oportunitățile pe care le evaluăm în fiecare zi capătă pentru noi, oamenii, o viteză ametitoare, așa încât suntem mereu obosiți, storși de vlagă, datorită atenției noastre încordate asupra multiplelor ocazii care vin și ne trec pe dinainte. Ratăm, din păcate, în permanență singurul lucru care contează, oportunitatea de a vedea cine este Iisus. De a-L vedea nu doar ca pe Învățătorul, așa cum Îl vede marea majoritate a oamenilor, ci, mai ales, de a-L vedea ca pe Cel Care vine să ne mântuiască.

Zaheu are privilegiul de a ajunge la acel moment al trăirii în care să nu mai vămuiască oportunitățile oferite de lume, ci să prețuiască liniștea oferită de singura oportunitate cu adevărat importantă, mântuirea. În consecință, el renunță aproape la tot, și aceasta, pe fondul vociferărilor răutăcioase la adresa lui Iisus, Care a ajuns să stea la masă cu vameșii și cu păcătoșii. Din interiorul liniștii sale (o liniște imperturbabilă de acum), Zaheu face risipă de cele adunate cu febrilitate până atunci, dând jumătate săracilor și întorcând de patru ori eventualilor nedreptățiți (Lc. 19, 8). Iată, un parcurs complex, care pornește de la neliniște, de la frământare (Cine să fie, oare, Acest Iisus?), și ajunge să genereze voința, curajul și îndrăzneala de a porni în căutarea Lui. Voința de a-L vedea pe Iisus naște în suflet îndrăzneala de a se liniști cu privire la mulțimea agitată și, apoi, în sfârșit, sicomorul, piscul liniștirii.

Hristos îi schimbă lui Zaheu modul de a fi printr-un cuvânt: „Astăzi s-a făcut mântuire casei acesteia, pentru că și acesta este fiu al lui Avraam" (Lc. 19, 9). Din vameș, cunoscător abil al modului în care se poate gestiona valoarea lucrurilor din lume, Zaheu ajunge moștenitor al Legământului pe care Dumnezeu l-a făcut cu Avraam. Neliniștea lumii este înlocuită în acest suflet cu liniștea cea mântuitoare și de bucurie dătătoare a prezenței Domnului Iisus Hristos.

Încheind, vom mai spune doar atât: sufletul este mânat de dorința de a-L vedea pe Dumnezeu și urcă, prin mijlocirea trupului și al celor ale lumii acesteia, spre liniște, spre tot mai multă liniște. Ajuns sus, în locul de unde Îl poate vedea pe Domnul, sufletul constată cu surprindere că și El îl vede, așa cum l-a văzut pe Zaheu, căci evanghelistul Luca spune: „Iisus, privind în sus, l-a văzut". Este zugrăvită aici o icoană impresionantă, copleșitoare: Iisus îl privește, îl vede pe Zaheu, cel care se suise într-un sicomor ca să-L vadă pe El. Învățătura Bisericii cu privire la icoană precizează că cel mai potrivit nu este să spunem că, atunci când ne aflăm în fața unei icoane noi privim icoana, ci că icoana ne privește pe noi. Întocmai cum Iisus, Chipul sau Icoana Tatălui, îl privea pe Zaheu, un suflet care voia să-L vadă.

„*Căci Fiul Omului a venit să caute și să mântuiască pe cel pierdut*" (Lc. 19,¨10). Cu alte cuvinte, având în permanență înaintea ochilor minții modelul lui Zaheu, trebuie să fim atenți, să înțelegem și să acceptăm că, atunci când avem simțământul că ne dorim să-L vedem pe Dumnezeu, înseamnă că, de fapt, Dumnezeu ne caută pe noi. Ni se poate întâmpla astfel să realizăm că avem o șansă enormă, pe care nu ne permitem s-o ratăm. Deci, trebuie să ne găsim liniștea.

Pr. Vasile GAFTON

Cât de nouă este noutatea?

(urmare din p. 1)

Tocmai pentru că trăim într-o lume complexă, bombardată cu informații greu de ierarhizat și verificat, avem interesul comunitar de a întreține tensiunea dintre „vechi" și „nou" *cum grano salis*.

De altfel, nu tot ce e „nou" se opune din start și până la capăt „moștenirii" pe care o gospodăresc iubitorii tradiției. Să luăm un singur exemplu. Sub impactul filozofiei ecologiste (care a marcat vizibil politica ultimelor decenii), tot mai mulți tineri devin vegetarieni parțiali sau integrali. O fac din convingerea că industrializarea cărnii comportă nu doar violență contra animalelor pe care le consumăm, ci și un impact negativ asupra habitatului nostru natural. Piața și economia s-au grăbit să răspundă cererii, multiplicând produsele și restaurantele „vegan", atotprezente în marile capitale europene. O grijă de acest soi față de soarta mediului înconjurător regăsim și în gândirea ortodoxă: vă amintesc, pe acest plan, opera Patriarhului Ecumenic Bartolomeu I, sistematic preocupat de o teologie „verde". Cât despre refuzul de a mânca produse de origine animală, ce să mai spunem? Nu este el caracteristic pentru formele mai aspre ale monahismului creștin, de la originile sale egiptene, până la unele lavre athonite din zilele noastre? Lăcomia pântecului a figurat pe toate listele cu păcate majore pe durata Evului Mediu și mai apoi. Practica postului ritmează anul liturgic ortodox, alternând abstinența voluntară cu festinurile succesive. Avem pe harta monahismului românesc mai multe obști de strictă obedință vegetariană. Putem spune, așadar, că moda „vegan" e mai puțin inovatoare decât pare: ea regăsește de fapt o lungă tradiție fondată pe argumente similare. Am selectat acest caz pentru a ilustra teza că un dialog între progresiști și conservatori are deja o „agendă", sub exigența de a deschide ochii și inima către celălalt, cu atât mai mult cu cât e vorba despre un compatriot. Sigur, nu mă refer la vegetarianism ca sectă hibrid orientală (ridiculizată într-o povestire de Thomas Mann), ci la conștiința de sine, aplicată armoniei cu ordinea cosmică. Din acest ultim punct de vedere, „bătrânii" postitori și junii preocupați de sănătatea planetei pot fi partenerii unei aspirații împărtășite. Biserica rămâne locul sfințitor al oricărei părtășii inteligente și, tocmai de aceea, ușile sale merită să rămână, zi și noapte, larg deschise...

LITURGHIE • PASTORAȚIE • MĂRTURISIRE

Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului

Joi, 1 februarie. Înaltpreasfinția Sa a avut program de audiențe și lucrări de birou. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Vineri, 2 februarie – *Praznicul Întâmpinării Domnului.* A săvârșit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură la Catedrala mitropolitană din Sibiu. La finalul Sfintei Liturghii, a fost lansat în mod oficial site-ul *Întâlnirii Tinerilor Ortodocși din Întreaga Lume*, ediția 2018, care va avea loc la Sibiu, în perioada 6-9 septembrie, iar o dată cu această lansare s-a deschis oficial perioada de pregătire a organizării acestui eveniment important pentru Biserica noastră.

Duminică, 4 februarie. A săvârșit Sfânta Liturghie și a adresat un cuvânt de învățătură credincioșilor prezenți la Biserica „Sfântul Ioan Botezătorul" din municipiul Făgăraș.

Luni, 5 februarie. A avut program de audiențe și lucrări de birou. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului. În aceeași zi, a participat la ședința Comitetului de organizare a *Întâlnirii Internaționale a Tinerilor Ortodocși (ITO) din 2018*, la care au fost invitați reprezentanții Centrului de presă „Basilica" al Patriarhiei Române.

Marți, 6 februarie. A avut program de lucru la cabinet.

Miercuri, 7 februarie. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Joi, 8 februarie. A avut program de lucru la cabinet.

Sâmbătă, 10 februarie. A participat, la Catedrala mitropolitană, la slujba Vecerniei, la care au fost prezenți sute de credincioși, membri ai Oastei Domnului, cu ocazia împlinirii a 80 de ani de la trecerea la cele veșnice a părintelui Iosif Trifa, întemeietorul mișcării. Cu această ocazie, a adresat celor prezenți un cuvânt de învățătură.

Duminică, 11 februarie. Înaltpreasfinția Sa a slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură la Biserica „Adormirea Maicii Domnului" din localitatea Arpașu de Sus, Protopopiatul Avrig. La sfârșit, l-a prezentat credincioșilor pe noul preot paroh, Marius Dobrin.

Luni, 12 februarie. A avut program de audiențe. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Marți, 13 februarie. A predat cursuri de Teologie Liturgică la Facultatea de Teologie „Andrei Șaguna".

Miercuri, 14 februarie. A participat la ședința de lucru a Adunării Naționale Bisericești a Bisericii Ortodoxe Române.

Joi, 15 februarie – Vineri, 16 februarie. Înaltpreasfinția Sa a participat la ședința de lucru a Sfântului Sinod

Duminică, 18 februarie. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură la Catedrala mitropolitană din Sibiu.

Luni, 19 februarie. A avut program de audiențe și lucrări de birou. Seara a participat, la Catedrala mitropolitană, la slujba Pavecerniței Mari și a Canonului Sfântului Andrei Criteanul. A adresat celor prezenți un cuvânt de învățătură.

Marți, 20 februarie. A predat cursuri de Teologie Liturgică la Facultatea de Teologie din Sibiu. Seara a participat, la Catedrala mitropolitană, la slujba Pavecerniței Mari și a Canonului Sfântului Andrei Criteanul.

Miercuri, 21 februarie. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului. A participat la Catedrala mitropolitană din Sibiu la Liturghia Darurilor mai înainte sfințite, precum și la slujba Pavecerniței Mari și a Canonului Sfântului Andrei Criteanul.

Joi, 22 februarie. A avut program de lucru la cabinet. Seara a participat la Catedrala mitropolitană din Sibiu, la slujba Pavecerniței Mari și a Canonului Sfântului Andrei Criteanul.

Vineri, 23 februarie. A avut program de lucru de cabinet.

Duminică, 25 februarie. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură la Mănăstirea Brâncoveanu – Sâmbăta de Sus, jud. Brașov.

Luni, 26 februarie. A avut program de audiențe și lucrări de birou. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului. În aceeași zi, s-a întâlnit cu doamna Astrid Fodor, primarul municipiului Sibiu, și cu doamna Daniela Câmpean, președintele Consiliului Județean Sibiu.

Marți, 27 februarie. A predat cursuri de Teologie Liturgică la Facultatea de Teologie din Sibiu. A prezidat ședința Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Pr. Dr. Cristian VAIDA

Despătimire şi sfințenie. Sfânta Maria Egipteanca

(urmare din p. 1)

luie identitatea. Această ființă necunoscută călugărului i se adresează pe nume, cerându-i rasa să-şi acopere trupul său. Apoi, la insistența lui, îi descrie toată viața sa zbuciumată, până în momentul dobândirii liniștii statornice. Umilința n-o părăsise nicio clipă pe Cuvioasa Maria Egipteanca, căci îl ruga mereu pe părintele Zosima să se roage lui Dumnezeu pentru mântuirea păcătosului ei suflet.

După o viață petrecută în neliniștea patimilor, Cuvioasa Maria Egipteanca își găsește pace sufletului său, sub ocrotirea Maicii Domnului. Trupul său, întinat de patimi odinioară, își recăpătase marea sa cinste de *„templu al Duhului Sfânt"*, ajungând la *culmea despătimirii*, posibilă oamenilor. Când se ruga sfânta, Zosima o zărise desprinzându-se de pământ şi plutind în aer, nemaifiind atrasă de nimic.

Dorința sa arzătoare a fost aceea de a se împărtăşi din nou cu Trupul şi Sângele Domnului. De aceea îl roagă pe părintele Zosima să-i îndeplinească această dorință, în anul următor. În seara din Joia Mare a anului următor, Zosima, târziu, a plecat în întâmpinarea ei cu Sfintele Taine, aşteptând-o pe malul Iordanului. Din nou s-a minunat schivnicul Zosima văzând cum sfânta, *însemnând cu semnul crucii apa Iordanului, a trecut ca pe uscat.* După rostirea Simbolului credinței şi a Rugăciunii Domneşti, dându-şi „sărutarea păcii", a fost împărtăşită sfânta cu *Trupul şi Sângele Mântuitorului Hristos*. Apoi îl roagă pe părintele Zosima să vină s-o vadă şi în anul următor, în locul unde o văzuse întâi. Venind atunci părintele, a găsit-o însă moartă. Lângă ea era scrisă pe pământ rugămintea de a înmormânta în acel loc *„trupul smeritei Maria, care s-a săvârşit întru Domnul în luna aprilie, în noaptea Sfintelor Patimi"*, la două zile după ce se împărtăşise cu Sfintele Taine.

Ajutat de un leu, în chip minunat, Zosima şi-a împlinit datoria, îngropând trupul sfintei. Apoi a mărturisit tuturor cele petrecute. Viața acestei sfinte a deşertului a fost scrisă de *Sfântul Sofronie, patriarhul Ierusalimului.*

*

Pilduitoare pentru viața fiecărui creştin rămâne îndeosebi *hotărârea fermă* a Cuvioasei Maria Egipteanca de a-L urma pe Hristos, pentru a ajunge la *starea de despătimire*, perseverența ei în lupta cu pornirile cărnii pe care le-a învins, dobândind *pacea sufletului* şi *a trupului*, precum şi încredințarea vieții sale *ajutorului* şi *ocrotirii Maicii Domnului*.

Departe de prieteni şi cunoscuți, de orice suflare omenească, timp de 47 de ani, hrănindu-se numai cu ceea ce-i putea oferi deşertul, sfânta nu s-a simțit niciodată singură. Ocrotirea divină o întărea şi-i sporea zelul în rugăciunea de căință şi de preamărire a lui Dumnezeu.

Pildă ne este, de asemenea, *smerenia*, *starea ei de umilință*, care n-a părăsit-o nici atunci când puterea divină o ajutase să treacă peste apa Iordanului.

Dorința sufletului ei a fost unirea deplină cu Hristos-Domnul prin Sfânta Împărtăşanie, după care şi-a dat viața în mâinile Creatorului.

Viața Cuvioasei Maria Egipteanca este, deci, o *pildă grăitoare* despre felul cum ne putem salva din mrejele păcatului, dar şi o confirmare a adevărului că *sfințenia*, ca dar de la Dumnezeu şi rod al eforturilor noastre, poate fi atinsă şi de ființele umane care doresc să-L urmeze pe Mântuitorul Hristos, Modelul desăvârşit al sfințeniei, pe care suntem chemați cu toții să-L urmăm.

Pentru aceasta, Sfânta Biserică a trecut-o în calendarul sfinților. Pomenirea ei se săvârşeşte la *1 aprilie* şi în *Duminica a V-a din Postul Mare*, iar canonul de rugăciune închinat ei a fost introdus în *Canonul cel mare al Sfântului Andrei Criteanul*, cântat miercuri-seara, în săptămâna a 5-a din Postul Mare.

PREOȚI DIN BANAT ȘI CRIȘANA
în închisori și în deportare în anii 1916-1918

Pr. Academician
MIRCEA PĂCURARIU

Continuăm în acest număr al ziarului nostru să publicăm listele cu preoții din părțile de vest ale țării, care au îndurat aceleași suferințe ca și frații lor din Ardeal. Astfel, din *Banat* au trecut prin închisori următorii preoți: *Alexandru Atnagea* din Vrani, jud. Caraș-Severin (închis la Lugoj, 5 septembrie 1916-5 octombrie 1916); *Serafim Băian* din Margina, jud. Timiș (închis la Seghedin, 1 februarie 1918-iunie 1919); *Coriolan Buracu* din Mehadia, jud. Caraș-Severin (închis la Caransebeș, 26 iulie 1914-21 august 1914, apoi înrolat ca preot militar în armata habsburgică); *Gheorghe Costescu* din Racovița, jud. Timiș (închis la Timișoara, 3 aprilie 1916-11 iulie 1916, apoi deportat în Veprem, 5 septembrie 1916-27 februarie 1917); *Mihai Costescu* din Ieșelnița, jud. Caraș-Severin, azi în jud. Mehedinți (arestat pentru „spionaj", închis la Caransebeș, 29 iulie 1914-octombrie 1914, apoi la Seghedin, fără să știm cât timp); *Mihail Gașpar* din Boșca Română, jud. Caraș-Severin (închis la Seghedin în 1907); *Emanuel Ciulei* din Ciuchici (închis la Seghedin și Timișoara, 1 septembrie 1916-12 ianuarie 1917), *Traian Gaspar* din Ezeriș, jud. Caraș-Severin (închis la Vaț și Seghedin, dar nu se știe cât timp); *Iosif Drăgoi* din Globurău, jud. Caraș-Severin (închis la Caransebeș, fără să știm când); *Ilie Gherban* din Gârbova, jud. Timiș, (închis la 1 februarie 1916-26 octombrie 1916 și din 10 ianuarie 1917-7 noiembrie 1917); *Arsenie Golumba* sr din Berzasca, jud. Caraș-Severin (domiciliu forțat în comuna Dalboșeț, 6 ianuarie 1916-6 noiembrie 1918); *Eftimie Jian* din Orșova, azi jud. Mehedinți, diacon și învățător, închis două luni la Caransebeș, apoi o lună în Seghedin (august-septembrie 1914); *Romul Jurchescu* din Peștera, jud. Caraș-Severin (închis la Seghedin, 19 septembrie-1 aprilie 1918); *Aurel Maghețiu* din Toager, jud. Timiș (arestat în 8 septembrie 1916, judecat la Seghedin și condamnat la patru ani de ocnă; închis la Vaț până în noiembrie 1918); *Anton Miloșescu* din Ogradena, jud. Caraș-Severin, azi în jud. Mehedinți (închis la Timișoara, 28 august 1916-1 ianuarie 1917); *Ioanichie Neagoe* din Petrovaselo, jud. Timiș (închis la Pancevo, din 25 iulie 1914, iar din 8 august până la 10 noiembrie 1914 în Arad); *Alexandru Ogârlaci* din Berzovia, jud. Caraș-Severin (închis două săptămâni la Timișoara); *Aurel Raica* din Utvin, jud. Timiș (închis la Seghedin în 1916-1918, un timp preot militar); *Cornel Ștefan* din Oravița (închis la Oravița, octombrie 1916-iunie 1917, apoi deportat pentru șase luni în Șopron); *Martin Vernichescu* din Vârciorova, jud. Caraș-Severin (închis la Vaț și Seghedin din vara anului 1917 până în noiembrie 1918).

Deportați: Simeon Bartolomeiu din Vrăninț, jud. Caraș-Severin (trei luni la Kabold și opt luni în Șopron); *Moise Bărbulescu* din Herneacova, jud. Caraș-Severin (deportat în Șopron, 29 august 1916-15 aprilie 1917); *Emil Brânda* din Hisiar, jud. Timiș (în Șopron, 15 august 1916-13 august 1917); *Petru Căprariu* din Belinț, jud. Timiș (șapte luni în Șopron, în anul 1917); *Atanasie Conceatu* din Deta, jud. Timiș, absolvent de teologie (deportat în Șopron din toamna anului 1916 până în toamna anului 1918, împușcat la 4 noiembrie 1918); *Gheorghe Costescu* din Racovița, jud. Timiș (închis la Timișoara, 3 aprilie 1916-11 iulie 1916, apoi deportat în Veperd, 5 septembrie 1916-20 iulie 1917); *Ilie Covrig* din Ilidia, jud. Caraș-Severin (în Șopron, 28 august 1916-aprilie 1917); *Nicolae Dărăbanț* din Izvin, jud. Timiș (în Șopron 1916-1918, fără să avem date precise); *Dr. Gheorghe Dragomir*, protopop în Biserica Albă, azi Serbia (deportat în Nagymárton din 1916 până în 1918, când a murit în Șopron); *Ioan Lepăduș* din Ohaba Mâtnic, jud. Caraș-Severin (într-un sat din jud. Șopron, 20 de luni); *Nicolae Martinovici* din Topolovățu Mare, jud. Timiș (în Csáva, jud. Șopron, 6 septembrie 1916-mai 1918); *Petru Mihuța* din Beba, jud. Timiș (închis două luni în Seghedin din 1907; deportat în Șopron din 1916, dar nu știm în ce perioadă); *Pavel Mioc* din Vărădia, jud. Caraș-Severin (în Veperd, 1916-1917); *Cornel Mircea* din Vrani, jud. Caraș-Severin (deportat într-un sat din jud. Șopron, un an și două luni, 1917-1918); *Emilian Novacovici*, student teolog din Gârbovăț, jud. Caraș-Severin (în Șopron, un an și două luni, 1916-1917); *Nicolae Novacovici*, din Gârbovăț, jud. Caraș-Severin (deportat într-un sat din jud. Șopron, 1 octombrie 1916-17 iunie 1917); *Aurel Popovici* din Potoc, jud. Caraș-Severin (deportat în jud. Șopron, dar nu se știe în ce perioadă), *Ioan Popovici* din Reșița, jud. Caraș-Severin (într-un sat din jud. Șopron, 5 septembrie 1916-mai 1917); *Ilie Șerban* din Gârbova, jud. Timiș (în Șopron, 1 septembrie 1916-26 octombrie 1916); *Corel Ștefan* din Oravița, jud. Caraș-Severin (închis la Oravița, octombrie 1916-iunie 1917, apoi deportat într-un sat din jud. Șopron, pentru șase luni); *Gheorghe Tocitu* din Călacea, jud. Timiș (în Șopron, 11 aprilie 1916-10 aprilie 1917); *Nicolae Vulpe* din Jadani, azi Cornești, jud. Timiș (în Șopron, septembrie 1916-mai 1917).

Din județul *Arad* numărul celor închiși sau deportați a fost mult mai redus. *Teodor Ioaneș* din Chesinț (deportat în Zak, jud. Șopron, 6 septembrie 1916-14 aprilie 1917); *Laurențiu Iuga* din Măgulicea (închis la Arad două luni în 1916, apoi deportat în Șopron împreună cu soția, 27 noiembrie 1916-27 noiembrie 1917); *Ioan Macovei* din Dumbrăvița (deportat în Ruszt, jud. Șopron, 13 septembrie 1916-15 noiembrie 1916); *Ion Manițiu* din Seleuș (deportat în Kabold, jud. Șopron, împreună cu soția, 11 septembrie 1916-2 mai 1917); *Iosif Ognean* din Săvârșin (deportat în Ruszt, jud. Șopron, 5 septembrie 1916-30 oc-

(continuare în p. 6)

Pași spre Marea Unire
Mărturii din Șcheii Brașovului

Ne-a fost dat cu binecuvântare divină să ne naștem și să trăim împreună pe aceleași meleaguri ale Daciei străbune și să conștientizăm valoarea acestui dar, pentru care am fost nevoiți să luptăm, folosindu-ne de cele două valori ale devenirii noastre: cultul ortodox și limba românească. Sentimentul trăirii în unire a tuturor românilor s-a plămădit în decursul istoriei și s-a păstat în conștiința fiecărui român, dar tendințe nefericitoare din partea celor care își formulau acțiuni stăpânitoare asupra teritoriilor noastre au făcut ca poporul român să poarte acest sentiment al Unirii în perimetrul luptei pentru unitate și continuitate. Ca atare, Marea Unire de la 1918 s-a înfăptuit în urma unei istorii bimilenare, care a dovedit în derularea ei jertefe patriotice, epoci de luptă și eroism și spațiul istoric al țării noastre confirmă prin documente și mărturii istorice valoarea acestora. Nu este spațiu fizic din pământul acestei țări care să nu fie acoperit cu mărturii care să confirmă aceste realități istorice.

Șcheii Brașovului, așezat la întâlnirea tuturor drumurilor care duceau spre Țara Românească și Moldova, păstrează un adevărat tezaur documentar, confirmând prima școală românească ale cărei începuturi le constatăm încă din veacurile XI-XII, primele tipărituri românești ale Diaconului Coresi, prima gramatică românească a lui Dimitrie Eustatievici, primele cărți populare ale dascălului Costea, primul calendar almanah a dascălului Petcu Șoanu – ca să pomenim doar câteva mărturii pentru a înțelege importanța subiectului pe care îl propunem acum în prag de sărbătoare națională a Marii Uniri. Pe bună dreptate mărturisea Nicolae Iorga că „palmă și talpă în Șcheii Brașovului este istorie și cultură", chiar dacă adeseori documentele de aici au fost supuse unor vitregii distrugătoare. La 1683, „din porunca lui Satan" – cum afirmă documentul scris de David Corbea, „s-a răpit o ladă de lăturoi plină cu documente și cărți de mare necesitate pentru orașul Șchei", iar la 1949, din porunca Anei Pauker, se ardea pe lună, în piață publică, 40 m liniari de documente și cărți din sânul bisericilor. Înțeleptul preot Ioan Prișcu de atunci le-a adăpostit în turnul bisericii din Șchei, fără a spune nimănui, și doar în 1962, în împrejurări fericite au fost descoperite (6000 de cărți vechi și peste 30.000 de documente de importanță națională.

Încercăm, prin acest material să scoatem din colbul necunoașterii mărturii documentare, care vor veni să așeze în palmaresul faptelor istorice dovezi ale sentimentului de unitate națională pe care românii și, în speță, preoții cărturari din Șcheii Brașovului l-au păstrat, l-au promovat și l-au apărat prin jertfe, devenite adeseori istorice. Ne vom începe serialul nostru cu mărturii din perioada dacică, confirmate de obiceiul Junilor din Șcheii Brașovului, pentru ca în perioada medievală să dovedim prin documente, în mare parte inedite, contribuția slujitorilor Bisericii Sfântul Nicolae, aflați în permanentă legătură cu frații de peste munți, apărând împreună cultul, limba și teritoriul. Mărturii de preț, cum ar fi hrisoavele domnești (peste optzeci), cărțile din Moldova și Muntenia aflate în Șcheii Brașovului și mai ales relațiile pe care șcheienii le aveau cu domnitorii și marile personalități din Moldova și Muntenia. Nu există perioadă istorică din toate ținuturile românești care să nu aibă reflectare în documentele din Șchei, fie ele cronici, corespondență, însemnări documentare și mai ales cărți. Suma acestor valori vine să confirme participarea impresionantă a delegaților brașoveni la Alba Iulia (92 de persoane).

Din păcate, aceste mărturii au rămas ascunse sub colbul ignoranței, necunoașterii și mai ales al lipsei de promovare în spațiul moral al culturii românești, inundate de podoabe mai mult sau mai puțin subiective ale culturii altora implantate în spațiul nostru geografic.

Pornim cu nădejdea că vom asculta motivația istorică pe care Șcheii Brașovului, prin bogata zestre documentară o va oferi.

Mulțumim pe această cale Înaltpreasfinției Sale dr. Laurențiu Streza, Arhiepiscop și Mitropolit al Ardealului, pentru binecuvânatrea pe care ne-a oferit-o pentru a așeza pe drumul cunoașterii acest serial documentar și mulțumim totodată inimosului colectiv de slujitori ai prestigiosului organ publicitar sibian „Trinitas" pentru găzduire.

Pr. Dr. Vasile OLTEAN

Posibilul Decalog al misiunii pastorale în Ortodoxie

De la un text ioaneic

Pr. Conf. Dr.
CONSTANTIN NECULA

Promiteam, în numărul din ianuarie al *Telegrafului Român*, să revin asupra problematicii legate de pastorală şi articularea ei prin catehetică în misiunea preotului şi operatorilor pastorali (cântăreţi, asistenţi sociali, pedagogi pastoral ori profesori, cateheţi). Comunităţile parohiale de astăzi propun o dinamică amplă, amplificată deseori de ecoul media sau de analiza activă a dialogului cu alte confesiuni ori arii de gândire umanist-seculare. Pentru aceea exigenţa în împlinirea misiunii şi vocaţiei asumate este mai crescută decât oricând, cere atenţie şi coroborare de planuri: intelectual, duhovnicesc şi comunicaţional. Putem identifica o serie de chei ale dinamizării misiunii pastorale şi exigenţe umane care să prelungească vocaţia omului în întâmpinarea prezenţei harului Duhului Sfânt. Pentru a putea schematiza atent cuvântul meu, voi face apel la unul dintre cele mai luminoase texte ale umanităţii: Evanghelia de la Ioan. Capitolul 10 al acestei Evanghelii propune o serie de texte de referinţă pe care le şi propun prilej de meditare asupra calităţii pastoraţiei ce o propovăduim şi trăim în Biserică.

Ce ne spun aceste texte? Să descoperim împreună, înţelegând că peste tot unde consemnez cuvântul preot socotesc prezente toate persoanele implicate în procesul pastoral-catehumenal:

1. ***Preotul să fie Păstor, nu Mercenar*** (cf. Ioan 10, 11-13). Sunt convins că vedem cu toţii că principalul reproş adus în plan public este izvorât din chestionarea asupra banilor pe care îi are sau se crede că îi are preotul. Refuzul luxului, utilizarea corectă a venitului comunităţii pastorale, transparenţa utilizării fondurilor sunt doar câteva aspecte ale acestui subiect. Este clar că preotul nu are voie să se poarte ca un prestator de servicii pastorale şi are obligaţia duhovnicească de a confirma, prin prezenţa sa, prezenţa Duhului Sfânt, nu doar a structurilor administrative din care face parte.

2. ***Să fie Uşa oilor*** *(cf.* Ioan 10, 7b) – Cu alte cuvinte, să fie garantul direcţiei spirituale care îl apropie pe om de păşunea duhovnicească (Ioan 10, 9b), un spaţiu cu specială valorizare întru mântuire. Să fie, altfel spus, măsură căutării şi aflării mântuirii. Aşa cum uşa/poarta oilor înseamnă şi loc de ordonare a darurilor pe care le aducem Păstorului – care este Iisus Hristos. Merită să revenim la disciplina de „stână" duhovnicească spre care ne îndeamnă textul ioaneic, redescoperind simplitatea şi căldura gesturilor pastorale, grijulia tandreţe a păstoritului de odinioară, privegherea turmei şi păzirea ei cu preţul vieţii.

3. ***Să fie Vocea care cheamă pe nume pe credincioşi*** (cf. Ioan 10, 3b). Cu alte cuvinte, vocea care cheamă pe credincioşi pe numele lor. Intimitatea numirii, a dialogului, descoperă şi mecanismele gripate ale pastoraţiei de astăzi, pastoraţie ce pare făcută între anonimi – nici preotul nu este cunoscut pe nume şi nici el nu-şi cunoaşte păstoriţii pe numele lor. Puţin lucru, veţi zice, şi deloc uşor de îndeplinit. Pastoraţia nu are voie să semene cu acele felicitări ce le primim gata imprimate ori cu sms-urile prefabricate ce ne vin pe ecranul telefoanelor la vremea marilor sărbători creştineşti. Ele au nevoie, pentru a ne bucura, de siguranţa că autorul mesajului a atins numele nostru scriindu-l. Lucru deloc lipsit de importanţă. Dar vocea care-i cheamă pe credincioşi trebuie să aibă inflexiunile cuvântului Mântuitorului, să conţină adevăr şi viaţă.

4. ***Să se lase cunoscut, să cunoască oamenii şi să-i facă să se cunoască între ei*** (cf. 10, 14) – Pastoraţia cunoaşterii reciproce presupune, ca prim aspect, capacitatea preotului de a se lăsa cunoscut, fără a evidenţia mereu doar aspectele de viaţă cotidiană. E important ca preotul să stea aproape de comunitate, dar pastoraţia pe bază de „grătar duminical" nu poate fi fundament unei pastorale decente, ci doar un aspect de familiaritate din care se dezvoltă sau prin care se încununează câteva linii pastorale mult mai ample. Insistenţa pe familiarităţi ieftine duce la epuizarea pastoraţiei în linii lipsite de vlagă duhovnicească. Extrema opusă, crearea unor rezervaţii mistice, convulsionează comunităţile şi aşa dispersate de interesul personal care înghite interesele comunitare în întreaga ţară. Devine astfel prioritară identificarea mijloacelor prin care relaţia de cunoaştere să păstreze intacte şi intimitatea şi distanţa comunicării personalităţii duhovniceşti a persoanelor implicate în actul pastoral. De aici nevoia diagnozei pastorale, a catehizării fluente intergeneraţionale şi a creării unor colective de pedagogi pastorali atent constituite.

5. ***Să iubească slujirea şi să fie gata să îşi dea viaţa pentru aceasta*** (cf. Ioan 10, 15b). A-şi pune sufletul pentru păstoriţi nu înseamnă a-şi pierde sufletul pentru ei. Ci a corela nevoile sale duhovniceşti cu ampla cerinţă de mântuire a bazinului uman pe care-l reprezintă comunitatea. Suntem în plină istorie a transformării omului în cyborg spiritual, lipsit de creativitate sufletească şi de reflecţie asupra nemuririi. Toată producţia de cultură imediată loveşte în miezul culturii de rezistenţă în Duhul Sfânt a omului dinaintea materialismului fals demiurgic. A-şi pune viaţa pentru oile cuvântătoare păstorite înseamnă şi că dăruieşte viaţa sa ca model de viaţă. Ca mod de a fi al lui Hristos. Sătulă de vorbe, comunitatea creştină de astăzi e însetată de model, la modul dinamic al asumării responsabilităţii modelului cât mai viu în Hristos, Viaţa veşnică. De unde greutatea vieţii preoţeşti şi a celei de creştin responsabil, care asumă discret şi atent provocările vieţii cotidiene şi le transfigurează în icoane vii ale Împărăţiei.

6. ***Să obţină maximum din toate provocările pastorale*** (cf. Ioan 10, 10b) – Belşugul de viaţă promis de Domnul Hristos nu vizează o bogăţie materială imediată, ci o continuă acumulare de bogăţii care nu se pot lua de la noi, sintetizate în Fericiri, ca structuri ale asumării Împărăţiei lui Dumnezeu în chip dinamic şi fundamental. Cultura pastorală a preotului, repet aici, inclusiv a operatorilor pastorali, nu trebuie să fie motivată altfel decât de nevoia de a împlini voia Domnului. Pastoraţia nu se supune criteriilor legate de carieră, nu se supune standardelor de rating la care îndeamnă cultura cântăririi moderne a valorilor. Suntem astfel aproape obligaţi să redistribuim în permanenţă eforturile unei culturi duhovniceşti asumate în intimitatea actului credinţei cu aceea a unei comunicări a credinţei permanent corelate cu voia lui Dumnezeu la momentul actual al istoriei. Rezultatul pastoral presupune lipsă de încrâncenare, destindere în metodologia intervenţiei pastorale, cultură a cunoaşterii propriilor limite, puse în slujba idealului pastoral.

7. ***Să puncteze mereu în relaţia de unitate între turmă şi păstor*** (Ioan 10, 16b). Preocuparea comentatorilor moderni afiliaţi ideilor de comunitate creştină ruptă, în care între clerici şi păstoriţi se cască o prăpastie de netrecut, este o construcţie a logicii care priveşte construcţia Bisericii în unii şi alţii, noi şi voi, pornind de la un model depăşit al feudalismului clerical, mai prezent în Apus, acolo unde s-au şi deprins cu ideologia. Ortodoxia nu şi-a construit astfel pastoraţia şi, în anul Centenarului Unirii, relaţia unitară prezentă mai ales în comuniunea dintre preot şi turma sa în perioada premergătoare a unui act istoric de o astfel de măreţie merită menţionat ca fundament al unităţii de Duh ce a născut unitatea de spaţiu a Ţării.

8. ***Să fie cel ce-i scoate pe oameni din ordinea seculară a gândirii*** (Ioan 10, 3c). A scoate afară din ordinea seculară turma înseamnă a dărui sens creştin aşteptării împlinirii vieţii. Asumarea unei construcţii vii a mesajului creştin obligă pe păstor să dialogheze cu oamenii şi să prindă şi ritmul societăţii. A eluda convenţiile sociale nu înseamnă a funda o pastoraţie pozitivă şi nici a-ţi îndeplini misiunea. „Pastoraţia struţ", mereu ascuns cu capul în nisipul inconsecvenţei şi fricii de responsabilitate, denotă lipsa de curaj pastoral, deseori element de obstrucţie în îndeplinirea misiunii. A-i ajuta pe oameni să înţeleagă Evanghelia nu înseamnă a-i jigni ori detrunchia din preocupările lor, ci a-i ajuta să transfigureze lumea în care trăiesc într-un colţ autentic de Împărăţie.

9. ***Să fie cel care conduce turma, mereu în fruntea ei*** (Ioan 10, 4). Înseamnă a creşte în duhul unui leadership autentic, lipsit de vedetism ori vendetism, asumat cu smerenie, dar şi cu sobrietate, ştiind că a fi ales prin vocaţie înaintea Altarului ori în vestirea Evangheliei presupune, fundamental, şi trăirea acesteia. Nicio umbră de demisie pastorală nu este îngăduită, iar împlinirea unei astfel de misiuni presupune sacrificiu şi luciditate. A crea dependenţe pastorale, a contura profiluri de contratransfer de personalitate cu o masă de credincioşi duce spre sectarizări grave, identificabile prin diagnoză pastorală ori comportament pastoral aberant, rupt de frumuseţea destinsă a pastoralei ortodoxe. Ultimii ani ne-au oferit, din nefericire, destule motive în care păstorul a smintit turma şi ea l-a urmat, deseori, în sminteală, dând sentimentul criticilor că Biserica nu poate vindeca propria sa pastoraţie, nicidecum să mai poată conferi soluţii în echilibrul moral şi iconomic al societăţii.

10. ***Gândeşte mereu la cei de departe sau încă departe de ceea ce este comunitatea creştină, parohia ori comunitatea propriu-zisă*** (Ioan 10, 16a). Biserica propune mereu o pastoraţie inclusivă, adoptând cu rigoare soluţiile pastorale cele mai bune în vederea împlinirii misiunii sale. Conflictul, ideologic, iscat în jurul sinodului de la Creta descoperă, a câta oară, greutatea înţelegerii construcţiei pastorale, fundamentată canonic, dar deschisă orizontului vieţii cotidiene. Biserica nu poate deveni un ghetto pastoral, regulile sale fiind un exerciţiu de libertate, în primul rând, asumată cu ajutor comunitar şi sprijin duhovnicesc. Purismele elitiste, afişate deseori ca pretexte unor schisme ale excesului de competenţe, dovedesc, de fiecare dată, prea multul orgoliu al soluţiei umane, în defavoarea culturii Duhului Sfânt, singurul care ne ajută să evităm cataclismele duhovniceşti şi pastorale.

Desigur că tot ce am aşezat în rândurile acestui articol nu sunt desăvârşite. Sunt părţi din gândul prin care, sper din toată inima, conştientizăm mai atent chemarea vremii de acum a Bisericii noastre. Lamentările, scrupulozităţile ieftine, orgoliile pastorale şi aerele incompatibile cu misiunea Evangheliei nu au ce căuta în fibra din care ne articulăm pastoraţia. Toate excesele sunt urmărite şi amendate de o societate flămândă de senzaţionalul greşelii bisericaşilor. Dar nu pentru aceea să ne temem. Ci pentru ca nu cumva să ne închidă Domnul Hristos în afara vocaţiilor noastre, la periferia de mediocritate din care nu raiul îşi hrăneşte înflorirea. Cred că e nevoie de noi cu toate ale noastre, dar educate, asumate cu evlavie şi creştere duhovnicească. Chipul smintitor în care păstorim, uneori, azi poartă cu sine semnele păcatelor noastre şi ale celor difuzate în ethosul nostru pastoral. Domnul Hristos ne vrea sare pământului, conservant cu gust al unei lumi atinse de virusul ideologizării anticreştine. Mucenicie nu înseamnă doar moartea de dragul lui Hristos, ci şi asumarea, în numele şi cu puterea harului Său, a vieţii ca pe un dar al Său pe care-l dăruim mai departe. A ne lăsa iubiţi de Hristos înseamnă a purta dragostea Lui dinaintea unei lumi fracţionate de ură, feliate de interesele răului. A face prezentă iubirea Lui în mijlocul unei furtuni de izolaţionism şi etică derizorie. Dacă avem de început de undeva, ei bine, cred că textul Evangheliei de la Ioan pe care l-am supus unei posibile analize catehetice poate propune un punct de reper.

Catholicitatea/universalitatea Bisericii ca „elenism creștin”: viziunea Pr. Georges Florovsky

În Simbolul de credinţă niceo-constantinopolitan, Biserica este definită ca fiind „una, sfântă, sobornicească/catholică şi apostolică”. Cel de-al treilea atribut a generat, de-a lungul timpului, o serie de interpretări teologice, vizând „plinătatea” sau „universalitatea” Bisericii ca Trup tainic al lui Iisus Hristos. În teologia ortodoxă trebuie amintite mai ales contribuţiile lui Vladimir Lossky, extrem de dense şi pertinente (Vl. Lossky 1998a; 1998b).

Şi totuşi, rămâne validă întrebarea: în ce măsură acest atribut al Bisericii reflectă o realitate concretă? Cu alte cuvinte, cum poate fi explicată realitatea unui concept care pare să reprezinte mai mult o noţiune generală? Un posibil răspuns găsim în gândirea celui de care majoritatea cercetărilor au legat apariţia mişcării neopatristice ortodoxe din secolul al XX-lea: slavistul, patrologul şi teologul rus din diaspora, Georges V. Florovsky (1893-1979). Revelatoare pentru viziunea patristică şi opţiunile sale metodologice este participarea acestuia, cu referatele „Influenţele apusene în teologia rusă” şi „Patristica şi teologia modernă”, la Primul Congres de Teologie Ortodoxă, care a avut loc la Atena, între 29.11. şi 6.12.1936 (H. Alivisatos 1939). Dacă în prima comunicare el va denunţa influenţele heterodoxe, la început de nuanţă romano-catolică, apoi de nuanţă protestantă, exercitate asupra teologiei ortodoxe, în general, şi a teologiei ruse, în special, în cea de-a doua comunicare teologul şi patrologul rus va afirma necesitatea „întoarcerii” la Părinţi: acest fapt nu echivalează cu o revenire la „litera” documentelor patristice, ca o simplă imitaţie servilă şi „oarbă”, ci la „spiritul patristic”, ceea ce presupune dezvoltarea învăţăturii patristice în mod „omogen şi congenial”. Faptul că Sfinţii Părinţi sunt mai mult decât nişte teologi, ei sunt „învăţătorii Bisericii” (*doctores Ecclesiae*), cei care au exprimat nu o mărturisirea de credinţă personală, ci chiar „mărturia Bisericii”, face ca principala lor realizare teologică, încreştinarea „elenismului” ca o „nouă filosofie”, să devină un element fundamental în viaţa Bisericii. Urmarea: „Într-un anumit sens *Biserica însăşi este elenică*, reprezintă o formaţiune elenică – sau, cu alte cuvinte, *elenismul e o categorie permanentă a existenţei creştine*. [...] Şi astfel orice teolog trebuie să treacă prin experienţa unei elenizări (sau re-elenizări) spirituale. [...] Postulatul creator pentru viitorul apropiat ar fi deci acesta: *să fim mai eleni pentru a fi cu adevărat sobornicești, spre a fi într-adevăr ortodocşi* (s.a.).” (I. Ică jr. 1982; vezi şi G. Williams 1993).

Cu referire la „filosofarea” Bisericii, Părintele Florovsky va reveni şi cu altă ocazie asupra naturii şi semnificaţiei conceptului de „elenism” creştin. În opoziţie cu opinia curentă a „elenizării Revelaţiei”, G. Florovsky crede că ar fi mult mai corect să se vorbească de o „creştinare a elenismului”, de o „îmbisericire (*Verkirchlichung*) a elenismului”, în sensul exprimării sau traducerii Revelaţiei din limbajul ebraic, poetic şi profetic, în cel elen (al dogmelor). Nerecunoaşterea dumnezeirii şi mesianităţii lui Hristos de către Israel a echivalat cu transferarea „făgăduinţei” la neamuri: Biserica este, mai întâi de toate, „Biserica neamurilor” (*ecclesia ex gentibus*). În viziunea teologului şi patrologului rus, „chemarea neamurilor” înseamnă că elenismul a devenit binecuvântat de Dumnezeu – nicidecum un „accident istoric”, ci o lucrare divină providenţială, la fel ca şi Vechiul Legământ, selectarea lui Israel ca „poporul ales” al lui Iahve. „În orice caz – adaugă Părintele Florovsky – rămâne cert faptul că Evanghelia ne-a fost dată tuturor şi pentru totdeauna în limba elină. Aceasta este limba în care noi ascultăm Evanghelia în toată integritatea şi deplinătatea sa. Aceasta *nu* înseamnă şi nu poate însemna, desigur, că Evanghelia este intraductibilă – ci că *ea se traduce întotdeauna din limba greacă* (s.n.)” (G. Florovsky 1972:32).

Devenind o permanenţă a Tradiţiei Bisericii, o categorie *sine qua non* în formularea şi expunerea corpului său doctrinar, nu se poate spune că prezentarea Revelaţiei în limba elenismului istoric „restricţionează” în vreun fel Revelaţia. Dimpotrivă, „ea demonstrează exact opusul – că această limbă deţine anumite resurse şi puteri care au ajutat la expunerea şi formularea Revelaţiei.” Are loc o transformare, o transfigurare a limbajului omenesc, care face ca toate acele cuvinte ale definiţiilor dogmatice să nu mai fie „simple cuvinte”, ce pot fi înlocuite cu altele, ci „cuvinte veşnice”, cu neputinţă de înlocuit. Rezultă o *philosophia perennis*, „ceva etern şi absolut în gândirea” Bisericii (*Ibid.* p. 33).

Cele afirmate mai sus nu trebuie înţelese în sensul că Biserica a „eternizat” un sistem filosofic aparte – atrage atenţia Părintele Florovsky. Dogmatica creştină însăşi este singurul „sistem filosofic” adecvat, iar „eclectismul” său se traduce în aceea că, deşi au fost acceptate şi receptate teme concrete aparţinând filosofiei eline, tocmai prin această receptare ele au fost modificate în chip esenţial. Terminologia filosofică greacă este menită să răspundă acum la probleme ce ţin de o cu totul altă experienţă, şi din acest motiv elenismul a privit creştinismul ca pe ceva exterior, Evanghelia creştină fiind pentru ea „nebunie” (*moria*) (I Cor. 1, 23). În continuare G. Florovsky chiar enumeră câteva din temele esenţial diferite: ideea creaturalităţii lumii; intuiţia creştină a istoriei ca împlinire creatoare unică, în sensul unei mişcări de la un început către un sfârşit; înţelegerea omului ca persoană, de neconceput în gândirea greacă, pentru care *prosopon* era o simplă mască; în fine, mesajul Învierii cu trupul, ce provoca de-a dreptul „spaimă” elenilor (vezi discursul Sfântului Apostol Pavel în areopag) (*Ibid.* p. 34). Chiar dacă s-a vorbit de o „sinteză” între creştinism şi elenism, înţelesul exact al acesteia este următorul: „Receptarea creştină a elenismului nu a însemnat doar o servilă absorbţie a unei moşteniri păgâne nedigerate. A fost mai curând o *convertire* (s.n.) a cugetului şi inimii eline. [...] Elenismul a fost despicat teribil de sabia Revelaţiei creştine, şi prin aceasta a fost polarizat pe de-a-ntregul” (G. Florovsky 1973:123).

Pe scurt, în acest fel se prezintă concepţia Pr. Georges Florovsky despre „elenismul creştin” ca o categorie perenă a Bisericii. Asupra implicaţiilor acestei concepţii, cu plusurile şi minusurile sale, vom reveni într-un număr viitor, atunci când vom analiza comparativ „elenismul” lui Georges Florovsky cu „românismul” lui Dumitru Stăniloae. În chip sintetic, mai precizăm doar următoarele: polemizând direct cu teoria „simplificatoare” a „acutei elenizări” a „creştinismului biblic”, de nuanţă semitică, promovată de Adolf von Harnack, Părintele Florovsky şi-a centrat teza „noului elenism”, „drastic încreştinat” sau „îmbisericit”, pe trei puncte principale: 1) credinţa se afirmă întotdeauna într-un „sistem filosofic”; 2) gândirea semitică nu se opune în mod radical elenismului, deoarece inclusiv iudaismul din timpul lui Iisus era unul elenizat; 3) filosofia elenă a reprezentat mediul propice, chiar providenţial, în care creştinismul şi-a putut formula şi expune propria sa experienţă.

Bibliografie (selectiv): Vl. Lossky (1998a), *După chipul şi asemănarea lui Dumnezeu*, trad. Anca Manolache, Humanitas, Bucureşti; Vl. Lossky (1998b), *Teologia mistică a Bisericii de Răsărit*, trad. Vasile Răducă, Bonifaciu, f.l., 157-167; H. Alivisatos (ed.) (1939), *Procès-Verbaux du Premier Congrès de Théologie Orthodoxe*, Pyrsos, Atena, 212-231 şi 238-242; Ioan I. Ică jr, „*«Patristica şi teologia modernă»*. Semnificaţia şi actualitatea unui program teologic (G. Florovski)”, în *MA* 27 (1982), nr. 10-12, 707-714; G. Williams (1993), „The Neo-Patristic Synthesis of Georges Florovsky”, în A. Blane (ed.), *Georges Florovsky, Russian Intellectual and Orthodox Churchman*, SVSQ, Crestwood, New York, 287-340; G. Florovsky (1972), „Revelation, Philosophy and Theology”, în *The Collected Works of Georges Florovsky*, vol. I, Nordland Publishing Company, Belmont, Massachusetts; G. Florovsky (1973), „Christianity and Civilization”, în *The Collected Works of Georges Florovsky*, vol. II, Nordland Publishing Company, Belmont, Massachusetts.

Lect. Dr. Ciprian Iulian TOROCZKAI

PREOȚI DIN BANAT ȘI CRIȘANA în închisori și în deportare în anii 1916-1918

(urmare din p. 4)

tombrie 1917); *Romul Văţian* din Ghioroc (deportat în jud. Şopron, 9 septembrie 1916-9 martie 1917).

Din *Bihor*: *Florian Hajdău* din Hidişelul de Sus (închis, dar nu se cunoaşte locul şi perioada detenţiei).

Din *Satu Mare*: *Ignatie Chirvai* din Amaţi-Sat (deportat în Şopron, 20 ianuarie 1917-6 ianuarie 1918); *Gheorghe Sinco* din Carei-Satu-Mare (închis în Satu Mare, 15 martie 1917-4 octombrie 1918).

*

În afară de aceştia, în părţile de vest ale României, mai mulţi preoţi au avut de îndurat mari suferinţe din partea trupelor maghiare bolşevizate ale lui Kuhn Bela în ultimele luni ale anului 1918, până în primele luni ale anului 1919. Consemnăm şi numele acestor martiri ai neamului: *Cornel Abrudan* din Pişcolţ, jud. Satu Mare, arestat la 20 martie 1919 şi dus în lanţuri la Budapesta, de unde a fost eliberat de armata română intrată în Ungaria abia la 5 august 1919; *Valentin Coposu* din Bobota, tatăl cunoscutului om politic Corneliu Coposu (arestat la 22 martie 1919 şi închis în Şimleul Silvaniei, apoi la Nyregyhaza şi la Budapesta, de unde a reuşit să fugă; a fost salvat de armata română la 9 iunie 1919); *Dumitru Cionca* din Bârsău Mare, jud. Satu Mare (închis în 1919, dar nu se ştie în ce perioadă); *Dumitru Coroian*, protopop în Santău, jud. Satu Mare (închis în 1919, dar nu se ştie în ce perioadă); *Aurel Ghilea* din Iaz-Sălaj (închis în 1919, dar nu se ştie în ce perioadă); *Alexandru Mirişan* din Călineşti, jud. Satu Mare (arestat la 15 martie 1919 şi închis la Seini, apoi la Satu Mare; a fugit în 2 aprilie 1919, când a fost salvat de armata română); *Alexandru Munteanu* din Tileagd, jud. Bihor (s-a refugiat în 15 februarie 1919, pe când se încerca arestarea lui; s-a refugiat în Arad, Lipova şi Sibiu, şi s-a reîntors acasă la15 mai 1919 cu armata română); *Aurel Munteanu* (s-a refugiat în 29 ianuarie 1919, fiind salvat de trupele româneşti; o fetiţă de nouă luni i-a fost omorâtă); *Emil Pereni* din Boroda Mare, jud. Bihor (a reuşit să fugă pe când urma să fie arestat, în Joia Patimilor şi a fost salvat de armata română în Sâmbăta Patimilor); *Ioan Puşcariu* din Apateu, jud. Satu Mare (salvat de armata română); *Gheorghe Rocsin* din Tinca, jud. Bihor (arestat în biserică în Săptămâna Patimilor; un tribunal maghiar bolşevic l-a condamnat la moarte, dar a fost salvat de armata română); *Ioan Silaghi* din Valea Vinului, jud. Satu Mare (salvat de armata română); *Teodor Tărău* din Săcădat, jud. Bihor (a reuşit să fugă pe când urma să fie arestat; a fost eliberat de armata română în ziua de Paşti). Zeci de alţi preoţi au fost arestaţi, alţii au reuşit să fugă din parohiile lor.

Din nefericire, câţiva preoţi au fost împuşcaţi: *Atanasie Conceat*, absolvent de teologie, din Deta, jud. Timiş (străpuns cu baionetele şi apoi împuşcat, alături de alţi români şi sârbi, la 4 noiembrie 1918); *Mihai Dănilă* din Dijir-Bihor (schingiuit şi apoi împuşcat la 14 februarie 1919); *Ioan Vasile Filip* din Lazuri, jud. Bihor, absolvent de teologie şi învăţător confesional (împuşcat în Marghita în 1919); *Cornel Gavriş* din Boineşti, jud. Satu Mare (decedat în urma suferinţelor din primăvara anului 1919); *Cornel Leucuţa* (30 de ani) şi *Cornel Popescu* (33 de ani), ambii din Şimand-Brad (schingiuiţi şi apoi legaţi cu sârmă, au fost aruncaţi într-un canal, în comuna Socodor, jud. Arad la 9 aprilie 1919, în Săptămâna Patimilor); *Dumitru Popa* din Comlăuş, jud. Arad (condamnat la moarte, dar salvat de armata română); *Ioan Puşcariu* din Apateu, jud. Satu Mare (condamnat la moarte, dar salvat de armata română); *Isidor Silaghi* din Bicău, jud. Satu Mare (40 de ani, schingiuit şi apoi ucis la 15 februarie 1919); *Augustin Târziu* din Chereluş, jud. Arad (arestat în ziua de Paşti 1919 şi dus la Budapesta, unde a fost ucis); *Ioan Vlădescu* din Sacoşu Mare, jud. Timiş. Tot aici trebuie să îl consemnăm şi pe preotul ardelean *Ioan Opriş* din Cristiş, azi cartierul Oprişani din Turda (împuşcat de jandarmii maghiari la 20 octombrie 1918, pe când urma să înfiinţeze un „sfat naţional român” în comună).

Aşadar, Biserica noastră a dat „martiri” pentru neam şi în părţile de vest ale ţării, pe care trebuie să-i cinstim după cuviinţă.

De la *scara lui Iacob* la *Scara dumnezeiescului urcuş*

Postul Mare, dincolo de a fi o perioadă de nevoinţă şi de înfrânare, este *scară către cer*, este părtăşia la timpul şi spaţiul îngerilor, o realitate dinamică care se desfăşoară între cer şi pământ. Nu poate omul să cunoască slava lui Dumnezeu dacă nu s-a conformat vieţii îngereşti.

A vorbi astăzi despre îngeri, cu atât mai mult despre îngeri în trup, este mai degrabă catalogat de către mulţi a fi un subiect desuet – cu toate că o puternică mişcare de factură New-Age încearcă să readucă în actualitate prezenţa îngerilor ca formă de terapie [Doreen Virtue, *Terapia cu îngeri. Manual practic*, Ed. Adevărul divin, Braşov, 2011, 328 p.] –, dar acest lucru nu ştirbeşte cu nimic importanţa sa în viaţa duhovnicească, ci relevă o profundă desacralizare a lumii, o îndepărtare de la subtilităţile duhovniceşti ale existenţei umane.

În acest sens, trebuie adusă în atenţia omului una dintre cărţile definitorii ale spiritualităţii răsăritene, un manual de viaţă duhovnicească, în care, „în cuvinte simple, dar cu un conţinut adânc, Sfântul Ioan Scărarul descrie cu multă atenţie şi precizie lupta duhovnicească din suflet, din minte şi din inimă, a celui care se străduieşte să urce spre Dumnezeu prin împlinirea poruncilor dumnezeieşti, prin curăţirea de patimi şi cultivarea virtuţilor" [Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, „Cuvânt înainte", în *Filocalia sfintelor nevoinţe ale desăvârşirii*, vol. IX, EIBMBOR, Bucureşti, 2013, p. 5]. ***Scara dumnezeiescului urcuş*** a fost scrisă de Sfântul Ioan Scărarul la cererea făcută de Sfântul Ioan din Raith pentru a servi drept sprijin monahilor nevoitori. Din rândurile cărţii reiese buna cunoştere pe care autorul acesteia o avea despre complicatele stări sufleteşti la care pot ajunge feluritele firi omeneşti.

Scara – simbol al întâlnirii omului cu Dumnezeu

Scara Sfântului Ioan este culmea înţelegerii duhovniceşti nu doar pentru faptul că regăseşte aspecte de o subtilitate duhovnicească extraordinară, ci şi pentru că întregeşte simbolistica pe care imaginea „scării" a dobândit-o de-a lungul veacurilor.

Scara, în sensul ei simbolic – adică de liant între două realităţi –, se defineşte ca puntea care leagă Cerul de pământ. În Vechiul Testament apare foarte bine conturată această idee în momentul în care Iacov, ieşind din Beer-Şeba spre Haran, ajunge la un loc unde se pune să doarmă (*Fc* 28, 10-22). „Şi luând una din pietrele locului aceluia şi punându-şi-o căpătâi, s-a culcat în locul acela. Şi a visat că era o scară sprijinită pe pământ, iar cu vârful atingea cerul; iar îngerii lui Dumnezeu se suiau şi se pogorau pe ea" (*Fc* 28, 11-12). Aflând Iacov glasul lui Dumnezeu Care-i făgăduise pământul unde se afla, a dat locului aceluia numele *Betel*, „casa lui Dumnezeu". Astfel, *casa lui Dumnezeu* este locul în care cerul este unit cu pământul, în care sălăşluieşte Dumnezeu în chip tainic şi în care îngerii sunt casnicii Săi.

Tradiţia creştină a văzut în scara lui Iacov pe Sfânta Fecioară Maria, care, născând pe Dumnezeu, a coborât Cerul în pântecele său fecioresc, devenind astfel „Scară cerească". Cu toate acestea, în Hristos se împlineşte profeţia Vechiului Testament, căci Fiul lui Dumnezeu S-a pogorât pe pământ, luând trup din Preasfânta Născătoare de Dumnezeu, şi S-a înălţat de-a dreapta Tatălui, în chip de Înger de Mare Sfat (*Is* 9, 5), vestind mântuirea pe care a adus-o la toată lumea prin moartea Sa pe Cruce şi prin Învierea Sa. Astfel,

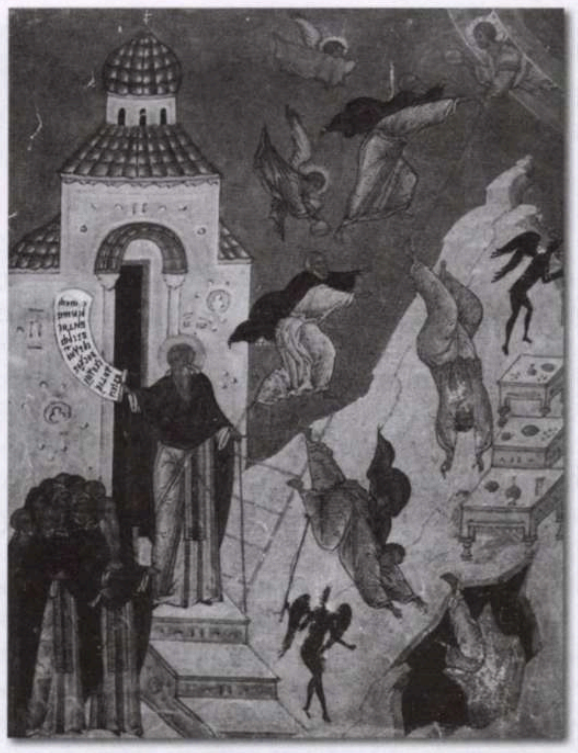

Hristos Se face începătură vieţii celei veşnice (cf. *1 Co* 15, 21.23), iar cei ce-L urmează se împărtăşesc de aceasta.

Urmarea lui Hristos – *scara către cer* – înseamnă „a fi pe cale" în mod *voit*, *asumat* şi *statornic*. Prin propriile sale puteri, omul nu poate acestea, deoarece este nestatornic, schimbător şi, de cele mai multe ori, neputincios. Dar întâlnirea cu Dumnezeu nu presupune numai efortul omului de a escalada, ci şi coborârea lui Dumnezeu spre a-L trage la

(continuare în p. 9)

Nicolae-Toma POSA

Donatismul şi ispita puritanismului sau când nu învăţăm nimic din ce ni se întâmplă

Un fel de pretext

Anul omagial al unităţii de credinţă şi de neam ne invită să celebrăm solemn şi responsabil aniversarea centenarului Marii Uniri, dar şi să luăm aminte la posibilele fisuri care pot afecta grav şi iremediabil acea ἑνότης τῆς πίστεως invocată la fiecare Sfântă Liturghie. Acest aspect al aniversării se doveşte prioritar în măsura în care devine tot mai pregnantă îndărătnicia cu care, de două mii de ani, sub pretextul unei rigori morale, încercăm să ne distingem şi să dezvoltăm în Biserică mişcări centrifuge, bisericuţe sau „ecclesii", a căror existenţă o alimentăm doar pentru a ne satisface propriile noastre vanităţi de a fi nu doar icoane ale chipului dumnezeiesc cu care ne-a cinstit Creatorul, ci şi mici dumnezei cu suite îngereşti cărora le substituim comitete mai mult sau mai puţin decorative, cu funcţii reale sau inventate, care să slujească acestor orgolii. Astfel, suntem martorii apariţiei unor „alternative" pentru parohiile constituite în structura firească şi legitimă a Bisericii. Dar nu alteritatea sau diversitatea în opinie ar fi o problemă, ci tentaţia ultimă a eccleziocraţiei pe care o evidenţia Andrei Cornea, şi anume:

> *„obsesia fundamentală a tuturor «ecclesiilor» este unitatea şi totalitatea. Orice «ecclesie» aspiră să devină Ecclesia, să unifice întreaga umanitate şi să cristalizeze, singură, întreaga conştiinţă. Or, în realitate, cu cât o «ecclesie» se arată mai dominatoare şi cu ambiţii totale mai vădite, cu atât mai mult va trezi ea rezistenţe şi va prilejui constituirea unor contra-ecclesii. Rezultatul: apar numeroase «ecclesii», toate mânate de ambiţii de unitate absolută în interior şi de dominaţie absolută în exterior, ceea ce duce la schismă în interior şi la război sfânt în exterior"* (Andrei Cornea, *Ecclesiocraţia. Mentalităţi culturale şi forme artistice în epoca romano-bizantină (300-800)*, Bucureşti, 1998, p. 41).

Aceste mişcări „alternative" au pretenţia de a fi dacă nu „unica opţiune", atunci măcar „cea mai bună alegere", iar istoria ne dovedeşte că este inevitabil un conflict între noile ecclesii şi structura tradiţională şi legitimă a Bisericii. Situaţia este şi mai alarmantă acum, când la nivelul societăţii devine tot mai vocală aşa-numita generaţie a „fulgilor de nea", tineri deosebit de fragili, „cu toleranţă redusă la frustrare şi o capacitate scăzută de a face faţă momentelor grele din viaţă. Chiar şi nivelul lor de empatie pare să fie foarte diminuat, pentru că în Universul lor interior este o stare de neputinţă de care nu sunt conştienţi adesea" (Alexandra Constanda et al., „Cum a apărut generaţia «fulgi de nea», tinerii hipersensibili, veşnic nemulţumiţi şi ofensaţi de cele mai banale lucruri", în *Adevărul*, nr. 7.02.2018). Indignaţi din principiu şi prea lesne ofensaţi de orice îi înconjoară, aceşti membri ai Bisericii sunt mobilizaţi de un criticism nefondat şi insistă pe fisurile inerente ale vieţii ecleziale. Acuzând lipsuri şi situaţii incompatibile cu vocaţia de creştin, tinerii hipersensibili se autovictimizează şi după ce epuizează desfiinţarea adversarului, vărsându-şi amarul în mediile de socializare cu postări impertinente, se refugiază sub umbrela acestor „alternative", unde se simt aleşi, speciali, importanţi şi protejaţi.

Tot mai puţinii tineri ai Bisericii noastre sunt vizaţi în mod pervers de tentaţia unei deveniri rapide care să le ofere ceea ce societatea le refuză: recunoaşterea. Dar sub pretextul unei evlavii extreme şi al unei comuniuni utopice euforia şi energia tinereţii sunt deturnate spre depersonalizare şi deformare a propriilor repere, spre îmbrăţişarea pietismului, zelotismului, (pseudo-)intelectualismului, elitismului şi criticismului – fenomene observate şi combătute cu blândeţea sa caracteristică de către Părintele Sofian Boghiu acum aproape două decenii (Arhim. Sofian Boghiu, *Smerenia şi dragostea, însuşirile trăirii ortodoxe*, ed. a II-a, Bucureşti, 2002, p. 170 ş.u.).

Eşecul major al celor ce alimentează astfel de ecclesii constă în neputinţa de a înţelege că au depăşit biologic, psihologic şi mai ales spiritual această etapă a copilăriei duhovniceşti în care ne jucăm de-a sfinţenia, mimând gesturi cu iz bizantin sau practicând un manierism pseudo-isihast. Ipocrizia ne împiedică să acceptăm faptul că aceste porniri sunt simple faze pe care într-un fel sau altul le are, la un moment dat, orice creştin, mascând în acelaşi timp (conştient sau nu) că viaţa spirituală acoperă un întreg spectru de trăiri: de la zelul neofitului la blazarea sau răcirea credinţei, şi de la descurajarea în faţa necazurilor vieţii la acceptarea unei Pronii pe care de cele mai multe ori nu o înţelegem.

Nevoia unui program liturgic special şi separat, polarizarea în jurul unei figuri excentrice, pe jumătate sanctificată, parţializarea mesajului evanghelic, tonul radical sau, dimpotrivă, ecumenismul prost-înţeles şi aplicat fără discernământ, predispoziţia la fragmentare în alte bisericuţe mai mici, cu agende şi mai extremiste sunt toate semnele unei stări nefireşti pe care un grup o întreţine dintr-un interes neformulat, dar foarte transparent: nevoia de atenţie.

Din păcate, experienţa bimilenară a Bisericii ne-a dovedit de nenumărate ori că nu putem să rupem acest cerc vicios decât printr-un act brutal – indiferent de eufemismul folosit –, şi anume: întreruperea comuniunii cu facţiunea respectivă. Dar din fericire, în înţelepciunea ei, ierarhia a încercat şi insistă, pentru cât mai mult timp cu putinţă, să ţină cât mai aproape aceste bisericuţe pentru a le oferi celor seduşi de pseudorigoarea creştină – fanatizată sub varii pretexte – posibilitatea să atingă maturitatea duhovnicească şi să înţeleagă că adevărata cale de mijloc a credinţei nu poate fi văzută ca un compromis, ci ca evitare a extremelor şi dezbrăcare a Ortodoxiei de orice ideologie care ne-ar deturna de la adevărata noastră chemare de a deveni fii după har ai lui Dumnezeu.

Prin urmare Biserica nu se confruntă pentru prima dată în istorie cu delimitarea puritanilor şi respingerea aprioric a oricărei forme de control sau cenzură teologică, ceea ce duce în timp la aberaţii, deviaţii şi gesturi extreme şi într-un astfel de context găsesc potrivită rememorarea unei suite de momente din viaţa comunităţilor creştine din nordul Africii la finele Antichităţii.

Donatismul sau rigoarea fără discernământ

Deşi era considerată de la bun început o instituţie teandrică, dorită, întemeiată şi cârmuită în chip tainic de Dumnezeu, Biserica, infailibilă în sine ca extensiune a Trupului lui Hristos – Capul ei, se confruntă de-a lungul istoriei cu o problemă caracteristică tuturor organismelor vii: mutaţia sau, în cazul nostru, alterarea unităţii prin dezbinare

(continuare în p. 9)

Dr. Dragoş BOICU

Biblioteca Judeţeană ASTRA Sibiu

Tu însă, când te rogi (Mt. 6, 6)

O istorioară din *Sefer Zohar* („Cartea spendorii") ne spune că, la un moment dat, Atotputernicul a chemat la El toate literele alfabetului, cu intenția de a alege una dintre ele spre a fi pusă „în capul Cărții", spre a fi pusă drept literă de început a Bibliei. Binențeles, fiecare a încercat să aducă o serie de argumente care să-i permită accederea la mult-râvnitul statut. Unele au vorbit despre forma lor, altele despre cuvintele în componența cărora intră, despre povestirile care încep cu una sau alta dintre litere, nefiind neglijată nici încărcătura numerologică a fiecăreia dintre ele. A câştigat litera *bet* (adică *b*), unul dintre argumente fiind acela că este litera de început al cuvântului *beraha* („binecuvântare") şi – îndrăznim să adăugăm noi, în afara *Zoharului* – datorită faptului că este litera de început a cuvântului *beit* („casă"). Şi astfel, în limba ebraică, Biblia începe cu un cuvânt a cărei literă inițială este *bet,* începe cu *Bereşit* („La început").

Or, cuvântul *beit* („casă") ne îndreaptă gândurile spre Betleem, adică spre *Beit Lehem* („Casa Pâinii", cum se numeşte în ebraică), locul unde s-a născut Domnul Hristos. În acest sens, să ne amintim cuvintele Mântuitorului: *Eu sunt pâinea vieții; cel ce vine la Mine nu va flămânzi şi cel ce va crede în Mine nu va înseta niciodată// Cel ce mănâncă trupul Meu şi bea sângele Meu are viaţă veşnică, şi Eu îl voi învia în ziua cea de apoi/ Căci Trupul Meu este adevărată mâncare şi sângele Meu, adevărată băutură./ Cel ce mănâncă trupul Meu şi bea sângele Meu rămâne întru Mine şi Eu întru el* (*In* 6, 35, 54–56).

Revenind la povestioara din *Zohar*, aceasta ne atenționează că era vorba despre alegerea primei litere a Bibliei, nu din alfabet. Şi continuă spunându-ne că Dumnezeu, în atotştiința Sa, a constatat atunci că o literă nu s-a prezentat la acel „concurs"; a fost vorba despre litera *alef* (adică litera *a* din română), care nu venise din smerenie. Ca răsplată pentru smerenia sa, Tatăl ceresc a decis ca *alef* să fie pusă ca primă literă din alfabet. Numai că asta nu este totul; din binecuvântate pricini, *Zoharul* are patru tipuri de exegeză biblică, anume *Peshat* (înțelesul literal), *Remez* (aluzia), *Derash* (analogia) şi *Sod* (înțelesul mistic), iar inițialele celor patru cuvinte alcătuiesc expresia PaRDes („Paradis"). Expresia a devenit reprezentativă pentru cele patru interpretări, dintre care cea mistică este privită ca fiind cea mai importantă dintre toate (https://www.dvartora.ro/onoarea-lui-dumnezeu-haftara-bereshit-5776/ accesat 22. 02. 2018).

Având ca reper toate acestea, am mers mai departe pe calea exegezei şi altfel am aflat că Părintele ceresc nu numai că a pus litera *alef* ca literă de început, ci a decis ca *alef* să fie literă mută. De ce? Pentru că prima datorie a credinciosului este să-L caute pe Dumnezeu, iar *această căutare se face în tăcere* (Constantin Ittu, *Instantia Crucis,* apare cu binecuvântarea ÎPS Dr. Laurențiu Streza, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului, Sibiu, Editura Andreiana, Editura Universității „Lucian Blaga" Sibiu, 2017, p. 11).

Iar, dacă Iisus a spus: *Să nu socotiți că am venit să stric Legea sau proorocii; n-am venit să stric, ci să împlinesc* (*Mt* 5, 17), atunci tot tâlcul rândurilor de mai sus se cuvine să-şi găsească o continuare. Iar această continuare, credem noi, se poate găsi în sfatul pe care Blândul Păstor l-a dat oilor sale duhovnicești: *când te rogi, intră în cămara ta şi, închizând uşa, roagă-te Tatălui tău, Care este în ascuns, şi Tatăl tău, Care vede în ascuns, îți va răsplăti ție* (*Mt*. 6, 6). Iată cum putem înveşmânta, cu ajutorul Celui de Sus, litera *alef*, cea mută, în veşminte creştinești, *Că Eu sunt Domnul şi nu M-am schimbat şi voi n-aţi încetat să fiţi fiii lui Iacov* (*Maleahi* 3, 6).

Dr. Constantin ITTU

Ion I.C. Brătianu şi Dr. Elie Miron Cristea – primul Patriarh al României. Scurtă prezentare (II)

Ionel (Ion I.C.) Brătianu a avut şi un rol important în dezvoltarea instituțională a Bisericii Ortodoxe Române. Era, de altfel, natural pentru el, atât ca fiu al Bisericii Ortodoxe, cât şi ca prim-ministru, să fie interesat de soluționarea problemelor ei. În acest scop înfățişăm pe scurt relațiile de prietenie şi colaborare cu întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Române, care, după Marea Unire, a fost Dr. Elie Miron Cristea, mai întâi ca mitropolit primat (ales în 18/31 decembrie 1919) şi ca patriarh din 1925.

Un prim episod, din ansamblul relațiilor dintre cele două marcante personalități, s-a desfăşurat la Sibiu, în 1905, cu ocazia inaugurării Muzeului Societății ASTRA, când s-a şi vernisat o expoziție etnografică românească, rod al eforturilor societății românilor ardeleni, realizată prin străduința lui Miron Cristea. Printre primii vizitatori din Regat ai acestei expoziții s-au numărat fraţii Brătieni, Ionel, Dinu şi Vintilă, apoi Nicolae Iorga, Nicolae Filipescu şi alte personalități româneşti, de a căror prezență Miron Cristea, organizatorul ei, se declara, în toate ocaziile, mândru şi fericit [Ion Rusu-Abrudeanu, *Patriarhul României Dr. Miron Cristea, înalt regent*, Bucureşti, f.a., p. 138].

Un alt episod l-a reprezentat Expoziţia jubiliară de la Bucureşti, din luna iunie a anului 1906, organizată cu prilejul împlinirii a 40 de ani de domnie a regelui Carol I. [C.I. Stan, *Patriarhul Miron Cristea...*, p. 77] După mai multe dispute avute cu autoritățile maghiare, lui Miron Cristea, pe atunci asesor (consilier) al Mitropoliei Ardealului, i s-a permis să participe la manifestările din capitala României, ca reprezentant al Sibiului. La deschiderea festivă a expoziţiei bucureştene a participat şi Octavian Goga, alături de membrii familiei lui Partenie Cosma, familie din care făcea parte şi viitoarea sa soție, Hortensia. Miron Cristea i-a logodit pe cei doi în pavilionul expoziției. Cuvântarea pe care a rostit-o cu această ocazie a fost interpretată de autoritățile maghiare şi considerată un îndemn spre unirea tuturor românilor. [Elie Miron Cristea, *Note ascunse. Însemnări personale (1895-1937),* ediție îngrijită de Maria şi Pamfil Bilțiu, cuvânt înainte de dr. Gheorghe Bodea, Editura Dacia, Cluj Napoca, 1999, p. 48] De la Bucureşti, Miron Cristea a însoţit la Craiova *Reuniunea de cântări din Sibiu*, discursurile sale conținând mesaje care îndemnau românii spre unire. [*Ibidem*] Alături de Octavian Goga şi de membrii familiei lui Partenie Cosma, Miron Cristea a făcut o vizita la Florica, lângă Piteşti, la conacul familiei Brătianu. Au fost invitaţi acolo de către Vintilă Brătianu, iar la întâlnire au participat toţi cei trei fraţi Brătianu. [Ion Rusu-Abrudeanu, *op. cit*., p. 168] Pentru că la Florica era înmormântat Ion C. Brătianu, delegaţia a depus la mormântul acestuia o coroană de flori, iar Miron Cristea a rostit o rugăciune pentru odihna sufletului celui care a luptat pentru consolidarea unirii Principatelor. A rostit, apoi, şi o rugăciune pentru membrii familiei, în mod special pentru Ion I.C. Brătianu, „rugând pe Dumnezeu să-i dea putere spre a putea completa şi desăvârşi unitatea naţională a tuturor românilor." [*Ibidem*] La terminarea rugăciunii, Ionel Brătianu, oarecum măgulitor, dar şi profetic, a rostit cuvintele: „Iar Cuvioşia ta să ajungi cel mai mare ierarh în fruntea Bisericii acestei Românii mărite." [Marin Radu Mocanu, „Miron Cristea şi Vechiul Regat", în *Sangidava*, nr. 1/2007, p. 75] Din cursul evenimentelor vedem că Dumnezeu a împlinit ambele doriri.

În anii următori, Ionel Brătianu şi Miron Cristea s-au întâlnit de mai multe ori la Sibiu. Aceste relații prietenești le consemnează Miron Cristea în Însemnările sale [Vezi Antonie Plămădeală, *Contribuții istorice privind perioada 1918 – 1939*, Sibiu, 1989, p. 322-323]. În decembrie 1909, Miron Cristea a fost ales episcop de Caransebeş. Autoritățile maghiare refuzau să îl recunoască din pricina activității naționale românești şi pentru relațiile pe care le avea cu oameni politici din România, mai ales cu Ionel Brătianu.

Sfârşitul Primului Război Mondial a adus României, ca o răsplată a jertfelor eroilor români, dar şi a luptelor din arena politică europeană, Marea Unire din 1 decembrie 1918 şi realizarea României Mari.

Imediat după ziua Unirii, luni, 2 decembrie 1918, în sala tribunalului din Alba Iulia, s-au întrunit membrii Marelui Sfat Naţional pentru a desemna reprezentanţii delegaţiei ce avea să înmâneze regelui Ferdinand, la Bucureşti, actul

† I. P. S. S. MIRON
PATRIARHUL ROMÂNIEI

Unirii. Aceştia au fost: episcopul ortodox al Caransebeşului, Dr. Elie Miron Cristea, cel greco-catolic de Gherla, Iuliu Hosu, Vasile Goldiş şi Alexandru Vaida Voievod. Delegaţia Marelui Sfat urma să prezinte Regelui hotărârile Marii Adunări Naţionale de a se uni cu România. [*Foaia Diecezană*, Caransebeş, XXXIII, 1918, nr. 49 din 16 decembrie, p. 3]

Primirea impresionantă din Gara de Nord de care s-a bucurat delegaţia ardeleană, a avut loc vineri, 1/14 decembrie 1918, la ora 5 după-amiază. Din partea conducerii României au fost prezenţi: preşedintele Consiliului de Miniştri Ion I.C. Brătianu, membri ai Guvernului, generalul Constantin Prezan, şeful Marelui Cartier General Român, reprezentanţii Academiei Române şi alte oficialități. [Constantin Stan, „Elie Miron Cristea şi prezentarea actului Unirii regelui Ferdinand", în *Angustia*, nr. 6, 2001, Editura Carpaţilor Răsăriteni, Sfântul Gheorghe, 2001, p. 147] Au rostit cuvântări preşedintele Consiliului de Miniştri şi primarul Capitalei. Ionel Brătianu a vorbit despre însemnătatea momentului şi despre dorința de unitate a românilor de pretutindeni, o dorință împlinită. I-a răspuns episcopul Miron: „Noi, românii de dincolo de Carpaţi, am venit adeseori pe aici, am călcat de multe ori pe pământul sfânt al patriei-mame. Am venit toţi îndemnaţi de o necesitate superioară, şi anume de a ne recrea sufleteşte şi a ne oţeli inima, spre a putea rezista mai uşor asupririlor ce ne aşteptau acasă, în patria de până ieri-alaltăieri..." [*Drapelul*, Lugoj, XVIII, 1918, nr. 133 din 15/28 decembrie, p. 1-2]

În 2/15 decembrie 1918 a avut loc la Mitropolie un Te-Deum de mulţumire, apoi, în jurul orei 12[00], la Palatul Regal, s-au desfăşurat festivitățile înmânării Actului Marii Uniri. După această solemnă manifestare, Ionel Brătianu, preşedintele Consiliului de Miniştri, a oferit un banchet înalţilor oaspeţi transilvăneni, iar seara a urmat un dineu de gală organizat la Palatul Regal. Consemnăm aici discuţia particulară, într-un salon privat, a regelui Ferdinand şi a preşedintelui Consiliului de Miniştri, Ionel Brătianu, cu secretarul eparhial al episcopului Miron, dr. Cornel Corneanu. S-a discutat despre situaţia românilor din Banat, a Episcopiei Caransebeşului şi despre personalitatea episcopului Miron Cristea, după care Regele Ferdinand i-a declarat interlocutorului său: „Am ţinut să verific informaţiile bune ce aveam privitoare la persoana episcopului Caransebeşului. Şi prin cine altul le puteam verifica mai bine decât prin însuşi secretarul său. Sper, deci, că nu vă veţi supăra dacă vi-l vom lua pe episcopul Cristea, făcându-l mitropolit-primat." [I. Şandru, *op. cit*., p. 122]

Pr. Lect. Univ. Dr. Radu TASCOVICI

Biblioteca Județeană ASTRA Sibiu

Donatismul şi ispita puritanismului

(urmare din p. 7)

(διαμερισμός), exact cum anticipase Mântuitorul nostru (*Lc* 12, 51-52). Încă din primul secol creştin apar o serie de comunităţi cu anumite particularităţi care le înstrăinează de kerigma propovăduită de către Sfinţii Apostoli în Orientul Apropiat şi în bazinul Mării Mediterane.

Pe fondul persecuţiilor din a doua jumătate a secolului al III-lea şi începutul celui următor au început să se contureze disensiuni pe marginea reprimirii apostaţilor în comuniunea Bisericii, care au servit ca pretext pentru reglarea unor probleme de autoritate a episcopilor din Italia şi nordul Africii. Ca şi în cazul novaţienilor şi al melitienilor, apariţia donatiştilor este strâns legată de manifestarea legitimă a unui rigorism religios care a eşuat în cele din urmă într-o serie de ostilităţi şi atrocităţi.

Când împăratul Diocleţian încercase în timpul marii persecuţii (303-305 d.Hr.) să elimine creştinismul şi prin distrugerea cărţilor folosite în cult şi a Sfintelor Scripturi, membrii Bisericii din Africa şi în special clericii s-au confruntat cu o grea decizie morală, deoarece toate opţiunile erau tragice: fie predau şi, indirect, distrugeau Scriptura, fie dădeau alte cărţi înşelându-i pe anchetatori, dovedindu-se ei necinstiţi, fie sufereau martiriu apărând cărţile sacre (Chapman, John, „Donatists", în *The Catholic Encyclopedia*, Vol. 5, Robert Appleton Company, New York, 1909. http://www.newadvent.org/cathen/05121a.htm; 6.02.2013). Cei ce s-au făcut vinovaţi de predarea Scripturilor au fost consideraţi trădători ai credinţei (*traditores*), ca unii ce au eşuat să reziste în faţa persecuţiei romane. Chiar şi Mensurius, episcopul Cartaginei în timpul acestei persecuţii, a recurs la o înşelăciune şi a înmânat reprezentanţilor proconsulului Anulius mai multe scrieri eretice pe care le prezentase ca fiind cărţile folosite în cult. La sinodul episcopilor din provincia Numidia (Cirta, 5 martie 305) s-a constant că şi alţi ierarhi africani procedaseră într-un mod similar (Gordon R. Lewis, „Violence in the name of Christ: The significance of Augustine's Donastist Controversy for Today", p. 105. http://www.etsjets.org/files/JETS-PDFs/14/14-2/14-2-pp103-110_JETS.pdf; 4.04.2013).

Cu toate acestea facţiunea rigoristă a donatiştilor, numiţi astfel după episcopul de Casae Nigra, Donatus Magnus, a extins noţiunea de *traditores* şi pentru cei ce nu şi-au asumat martiriul şi au predat autorităţilor diferite lucrări în locul Sfintelor Scripturi. Schisma propriu-zisă s-a declanşat în anul 311, când, după moartea lui Mensurius, în fruntea Bisericii din Cartagina a fost hirotonit arhidiaconul Cecilian, la consacrare participând şi episcopul Felix de Aptunga, considerat el însuşi un *traditor*. Acest fapt a provocat o nemulţumire generală în Numidia şi, în consecinţă, peste 70 de ierarhi s-au reunit în Cartagina şi au invalidat alegerea lui Cecilian sub pretextul că fusese hirotonit de un *traditor*, numindu-l în locul său pe Maiorinus, cunoscut drept „domesticus Lucillae" – o aristocrată, despre care se spunea că le plătise acestor episcopi 400 folles (monede de bronz) pentru a-l înlocui pe succesorul de drept al lui Mensurius (Geoffrey G. Willis, *Saint Augustine and the Donatist Controversy*, SPCK, London, 1950, p. 4-6.). Făcând abstracţie de acest ultim detaliu, reacţia clerului african trebuie privită în strânsă relaţie cu ecleziologia Sfântului Ciprian al Cartaginei (†258) potrivit căruia un episcop vinovat de un păcat grav precum apostazia se excludea singur din Biserică şi nu putea transmite Duhul Sfânt altei persoane (William C. Weinrich, „Cyprian, Donatism, Augustine, and Augustana VIII: Remarks on the Church and the Validity of Sacraments", în *Concordia Theological Quarterly*, nr. 4/1991, p. 278).

Cert este faptul că în Cartagina şi provinciile nord-africane s-au creat două comunităţi creştine separate: una păstorită de Cecilian şi una condusă de Maiorinus (†313), iar după moartea acestuia din urmă de către Donatus Magnus, care a reuşit să escaladeze conflictul, după cum vom vedea în episodul următor.

De la *scara lui Iacob* la *Scara dumnezeiescului urcuş*

(urmare din p. 7)

Sine. Primul pas l-a împlinit totdeauna Dumnezeu pentru dragostea Sa de a-l face pe om părtaş vieţii îngerilor – împărtăşirea de dragostea Preasfintei Treimi –, dar omului îi rămâne libertatea de a voi urmarea chemării. Astfel, viaţa omului este o continuă solicitare la răspuns, este un continuu apel la parcurgerea acestui interval aflat între chemarea lui Dumnezeu şi răspunsul său. „Iată prima treaptă: cel ce ai păşit pe ea, să nu te întorci la cele dinapoi!" sunt cuvintele cu care Sfântul Ioan Scărarul întâmpină pe cei ce au voit a răspunde chemării lui Hristos. Un sfat aparent dramatic – lucru ce nu trebuie exclus –, dar care, de fapt, vizează grija pentru a nu pierde dragostea lui Dumnezeu, care se transformă într-o sete de nestăvilit. *Acela care a cunoscut dragostea lui Dumnezeu, tânjeşte după ea şi o caută cu lacrimi* [cf. Cuviosul Siluan Athonitul, *Între iadul deznădejdii şi iadul smereniei*, Ed. Deisis, Sibiu, 2001].

Filocalia şi isanghelia

După cum am specificat, cunoaşterea nu înseamnă „contabilitate" aridă, ci o cale plină de tensiuni. Omul este culmea măreţiei creaţiei, căci, în el, spre deosebire de îngeri, materia şi spiritul se unesc în chip intim, purtând în sine nesfârşite posibilităţi de a-L cunoaşte pe Dumnezeu. Fiecare cunoaşte pe Creatorul Său prin ceea ce îi este propriu. Îngerii, deşi au o cunoaştere nemijlocită a dragostei dumnezeieşti, nu au experienţa lui Dumnezeu prin trup, căci ei sunt în întregime „minţi cereşti", după cum Sfântul Dionisie Areopagitul le numeşte [Sfântul Dionisie Areopagitul, „Despre Ierarhia Cerească", I, 2, în *Opere complete*, Paideia, Bucureşti, 1996, p. 15]. Omul, deşi este coroana creaţiei şi poate să-L cunoască pe Dumnezeu – cât îi este cu putinţă creaturii – în infinitatea manifestărilor Sale, este purtător de trup şi, după căderea în păcat, supus plăcerilor. Numai omul care supune trupul duhului prin lucrarea virtuţii poate să se împărtăşească de lumina lui Dumnezeu.

Alături de îngeri, omul urcă spre cunoaşterea lui Dumnezeu. În acest interval, omul şi îngerul îşi împărtăşesc unul altuia experienţa proprie fiecăruia, îngerul împlinindu-şi chemarea de a-l ajuta pe om în a deveni mediu transparent lucrării lui Dumnezeu în lume, iar omul aducând cu sine întreaga creaţie – inclusiv îngerii – spre unirea cu Dumnezeu. În acest sens, *omul filocalic* – iubitor de Frumos – *devine înger în trup*, iar îngerul se manifestă ca fiinţă filocalică prin purtarea sa de grijă. Filocalia şi isanghelia – iubirea de Frumos şi conformarea la firea îngerilor – sunt feţele aceleiaşi monede, adică dragostea şi nevoinţa spre despătimire (nevoinţă, adică supunerea propriei voinţe voii lui Dumnezeu).

Treaptă cu treaptă alături de îngeri

Prin viaţă, asemenea unei călătorii, omul se află sub oblăduirea unei călăuze, iar scopul acesteia este conformarea omului la realitatea spre care se îndreaptă. Dacă acesta primeşte drept călăuză duhul lumii secularizate şi se face ascultător acestuia, devine un om lumesc, desensibilizat faţă de realitatea care trece dincolo de propriile sale simţuri. Călăuza sa este una oarbă duhovniceşte, căci ochii săi nu văd cele ale lui Dumnezeu – „dacă orb pe orb va călăuzi, amândoi vor cădea în groapă" (*Mt* 15, 14). Dacă însă omul va avea drept călăuză duhul lui Dumnezeu (cf. *Evr* 1, 14), atunci mintea sa se va înălţa spre adâncimile cele greu de pătruns ale Preasfintei Treimi. Astfel, îngerul devine *pedagog* şi *păstor* al omului spre împlinirea menirii sale: îndumnezeirea sau unirea cu Dumnezeu cel în Treime slăvit.

De aceea Sfântul Ioan Scărarul aşază la începutul urcuşului duhovnicesc, ca primă virtute, ascultarea. Aceasta va servi omului drept întărire în tot ceea ce va face. Deşi *Scara* este de multe ori declamată ca fiind destinată exclusiv vieţii monahale, nu trebuie trecut cu vederea un lucru esenţial: „monahul – *cel unic* – ţinteşte tocmai înspre această unificare cu Unul" [Maica Éliane Poirot, diac. Alexandru Ioniţă, „Introducere", în *Monahismul creştin în actualitate* (Studia Oecumenica 11), Ed. Andreiana/Presa Universitară Clujeană, Sibiu/Cluj-Napoca, 2017, p. 13]. Din moment ce scopul omului în viaţă este îndumnezeirea sa, atunci fiecare om trebuie să îşi împlinească dezideratul monahal (unirea cu Dumnezeu) în locul în care a fost pus, sub ascultarea unei călăuze duhovniceşti.

Cele treizeci de trepte ale *Scării* – gândite după numărul celor treizeci de ani de viaţă ai Mântuitorului dinainte de începerea activităţii publice – se axează în jurul ascultării, „desprinderea de păcatele din trecut şi ferirea de cele viitoare fiind temelia pe care are să se clădească toată creşterea spirituală a omului" [Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, „Introducere", în *Filocalia*, vol. IX, p. 12]. Asumarea acestei căi echivalează cu purtarea Crucii. „Nimeni care pune mâna pe plug şi se uită îndărăt nu este potrivit pentru împărăţia lui Dumnezeu" (*Lc* 9, 62). Prin îndreptarea spre cele dumnezeieşti, omul, supunând duhului trupul prin despătimire şi cunoscând cele mai presus de minte prin lumina harului, devine ***ambasador al lui Dumnezeu pe pământ***, înălţat cu mintea şi cu inima la cele de Sus şi prezent în comuniune cu semenii săi pe pământ.

Este Scara un subiect de actualitate?

Din perspectivă secularizată, orice scriere care vorbeşte despre fiinţe angelice, despre scop duhovnicesc sau reprezentarea lumii pe trei paliere – Cer, pământ şi infern – contrazice evidenţele ştiinţifice, nu se încadrează în sfera naturalismului. În acest sens, *Scara*, care propune re-poziţionarea omului în raport cu Dumnezeu (accentul căzând pe intimitatea relaţiei cu Realitatea transcendentă dumnezeiască), nu este un subiect de actualitate, ci este unul perimat, iar „a vorbi sau a scrie despre îngeri denotă *un gust lipsit de măsură pentru arheologie*" [Bogdan Tătaru-Cazaban, *Corpul îngerilor. Fragmente dintr-o istorie a ierarhiilor cereşti*, Humanitas, Bucureşti, 2017, p. 18].

Desigur că, într-un anumit sens, această poziţie este justificată în prezent, prin simplul fapt că atenţia omului este multidirecţionată, iar grija pentru Dumnezeu – a Cărui pedagogie, de foarte multe ori, este una extrem de subtilă – se rezumă la vreme de necaz. De asemenea, universul omului actual întrupează într-o formă sau alta realitatea transcendentă. Spaţiul virtual este, în definitiv, un paradox de „transcendenţă" şi imanenţă artificială. Viteza furibundă ce stăpâneşte veacul acesta parcă întruchipează mişcarea ameţitoare a îngerilor. Viaţa bucuriei veşnice este devansată de „imediatul" prosperităţii. Mai nou, identitatea asexuată a îngerilor se vrea a fi înlocuită cu denaturarea identităţii sexuale a omului. Scara lui Iacob este transformată în Turnul Babel, pe treapta ultimă instaurându-se omul. Revelaţia este transformată într-un construct mental pur uman. *Deşi întoarcerea la Hristos este un act de voinţă, astăzi poartă semnele martirajului.*

Durerea omului contemporan este durerea omului fără origini. A nega realitatea Dumnezeului Creator înseamnă a nega propria ontologie umană, adâncimile cele mai profunde ale fiinţei. Oricât de mult ar sonda omul, prin instrumente fizice, profunzimile psihologice ale umanităţii, acest lucru este insuficient, pentru că **omul este o realitate profund duhovnicească**. Iar cunoaşterea de sine echivalează cu urcarea, treaptă cu treaptă, spre unirea cu Dumnezeu. În acest sens, *Scara* este, într-adevăr, un *manual veritabil de dezvoltare personală*, „un urcuş spre delicateţea şi sensibilitatea fără sfârşit a omenescului din om" [Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *op. cit.*, p. 17].

IERARHII ÎN CETATE

ANDREI ȘAGUNA, ANTONIE PLĂMĂDEALĂ și IOAN SELEJAN, trei ierarhi din Mitropolia Ardealului și statura profesională a unui istoric transilvan (I)

Spațiu al științei și culturii definitiv consacrat, al cunoașterii și înțelegerii *lumii* ăsteia, ISTORIA, nu mai puțin a Transilvaniei, și-a dovedit puterea de pătrundere în diverse segmente și episoade ale vieții societății, dacă nu și în revelarea a numeroase dintre fațetele existențiale aparent minore ale acesteia. Într-o împrejurare tristă, emoționantă și păgubitoare tocmai pentru știința *Istoriei* -trecerea la *cele veșnice* a unuia dintre cei mai aplicați istorici transilvani, Gelu Neamțu, cercetător principal I la Institutul de Istorie „George Barițˮ din Cluj [A lucrat în colective științifice (pe care le-a și coordonat) care au publicat documente din țară și din străinătate, fundamentale pentru istoria românilor, a publicat volume bine primite, a fost distins cu Premiul Academiei Române (1978). Din anul 2003 a fost conducător al unor teze de doctorat la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca. A slujit ADEVĂRUL, cel dedus din DOCUMENTE, istorice, atâtea câte i-au fost la îndemână, coroborate cu tot ce s-a scris înaintea sa despre revoluția și războiul civil pașoptist, și nu numai. Însuși faptul că-i putem asocia istoricului o relație specială cu numitele personalități este un omagiu suprem pe care ne simțim obligați să i-l aducem.], ni s-a pus în față o situație, altfel ușor de descoperit și de cuantificat, care, prin plurisemnificațiile sale trebuie desprinsă dintre *altele.* Aici ne-am oprit la calitatea istoriei *de forță intelectuală*, aceea de a atrage atenția celor mai luminate minți asupra unor subiecți, ori subiecte, fie și așa-zis *locali/locale* semnificative. Câștigul este de toate părțile, prin îmbogățirea subiectelor investigate în primul rând, apoi prin calitatea și cantitatea de cuprindere ale investigatorilor, deopotrivă. Relația istoricului nostru de referință cu ierarhii numiți în titlu, se relevă pe două paliere.

Primul este unul pe care-l construiește istoricul *scriind despre* **episcopul-lider al românilor pașoptiști și postpașoptiști, ANDREI ȘAGUNA.**Din obligație pur profesională a cercetat extrem de numeroase documente în care personalitatea ierarhului Andrei ocupa un loc central, de mare anvergură în momente cruciale ale istoriei Europei, inclusiv controversate, de care nu se putea face însă nicicum abstracție. Andrei Șaguna își înfăptuise marile lucrări în epoca ce-i era în responsabilitate profesională istoricului clujean Gelu Neamțu. În această ipostază – pe care n-o putem asimila cu o pasiune, pentru că abordările istorice nu se pot dezvolta pe terenul sentimentelor – și-a valorificat însă trăsături științifice fundamentale, creative, întâi fiind respectul față de *adevărul înscris și cinstit interpretat.* A investit o strădanie de excepție pentru a pătrunde sensuri noi ale unor date, pentru a le re-citi pe cele cunoscute, a le lansa în discuții pe cele necunoscute încă. Este știut – pe cât de regretabil este – că nu arareori pentru a spune și a susține adevărul, chiar bine documentat, este nevoie și de ...curaj, pe care el l-a avut. Oricât ar părea de

Episcopul Andrei Șaguna, Viena, 1857.
Din Atelierul Curții imperiale din Viena, Kriehuber

ciudat, deși sunt câștiguri de mult înscrise în legile deontologiei istoricilor, faptele sus-scrise trebuiau re-subliniate pentru că, fiind adeseori incomode pentru unii, existența, ca și lipsa lor, sunt în stare să strivească nu doar vieți, ci istoria însăși, lăsată pradă intereselor și sentimentelor.

Cercetător științific Ana GRAMA

Un chip de lumină și har: Episcopul Ioan Mihălțan

S-au împlinit în acest an 10 ani de la trecerea la cele veșnice a celui ce a fost episcopul Oradiei, Ioan Mihălțan (27 sept. 1926 – 17 martie 2008), un om deosebit, cu o puternică personalitate, care a marcat viața bisericească din Bihor și Sălaj vreme de 17 ani și care a lăsat amintiri neșterse în inimile tuturor.

L-am cunoscut pe vlădica Ioan în anul 1982 pe când eram student la Institutul Teologic Universitar din Sibiu, iar dânsul ne era profesor la Catedra de Îndrumări Misionare.

Fiind capelan, încă de la început m-am apropiat de el, pentru că în fiecare zi de miercuri dimineața slujea Sf. Liturghie în Capela Institutului. Era ceva sacrosant pentru el, niciodată în cei patru ani nu l-am văzut să lipsească de la altarul Capelei miercurea, iar în fiecare seară când se afla la Sibiu – pentru că de vineri până duminică se ducea la parohia Ohaba unde era preot paroh – venea la Catedrală și lângă un stâlp din pronaos asculta slujba Vecerniei.

Când plecam la practica agricolă la începutul anului universitar, în luna octombrie, programul de la Capelă era mai scurt, dar părintele Mihălțan venea la ora 5 dimineața și săvârșea miercurea Sf. Liturghie.

Îmi mărturisea că pe când era elev la Liceul „Sf. Vasileˮ din Blaj – liceu greco-catolic – el fiind ortodox, în fiecare dimineața la ora 7 era la Sfânta Liturghie săvârșită în Catedrală de mitropolitul Alexandru Nicolescu, care-l dădea exemplu elevilor greco-catolici care nu prea erau punctuali la liturghie.

Slujea frumos având un glas mlădios și dulce, nu-i plăcea fastul și nici slujbele și predicile exagerat de lungi, motiv pentru care era iubit de studenți. La curs era apropiat de auditor dând povețe și sfaturi folositoare și mustrând cu rezervă atunci când situația o impunea. Îi plăcea să meargă la plimbare prin centrul orașului după-amiaza însoțit de către un student intrând prin librării și căutând ultimile apariții editoriale.

De multe ori mă lua și pe mine la plimbare și căuta să afle ce planuri de viitor am. Când i-am mărturisit gândul de a mă face călugăr mi-a spus tăios: „*Să nu crezi că te faci călugăr ca să-ți ajuți neamurile căci n-ai să poți; să nu crezi că te faci călugăr c-ai să ajungi episcop, că n-ai să ajungi; să nu crezi că te faci călugăr ca să-ți fie ușor, că n-o să-ți fie ușor, ci greu*ˮ, cuvinte care i-au fost spuse și lui de mitropolitul Nicolae Bălan atunci când a cerut să fie hirotonit preot celib.

Odată împreună cu alți doi colegi, părintele Vasile Brete din Zalău și părintele Ioan Herda din Brașov, am fost chemați de dânsul să mergem două zile la Ohaba unde am cântat la biserică și am făcut o vizită prin parohie. Am putut vedea atunci dragostea lui pentru enoriașii săi care-i erau și consăteni, precum și respectul de care se bucura în fața acestora.

În anul II de facultate mi-a cumpărat un pardesiu negru pe care l-am purtat multă vreme. Era apropiat de studenți, pe care-i iubea și îi respecta. Nu suporta minciuna și perfidia, nici „*evlavia*ˮ debordantă de tip pietist. Zilnic ne îndemna să citim câte un capitol din Sf. Scriptură – din Vechiul și din Noul Testament, precum și alte cărți folositoare: literatură, beletristică, cerându-ne la examen să prezentăm Caietul sau registrul cu notițe și însemnări din cele citite, pe care-l controla și-l semna de fiecare dată.

Cine mai știe că de fapt, capitolul „*De vorbă cu credincioșiiˮ* din „*Cartea de Rugăciuniˮ* tipărită la Sibiu înainte de 1989 – pe vremea mitropolitului Antonie Plămădeală – a fost redactat de către părintele profesor Ioan Mihălțan, nemenționat, din păcate, la prima ediție, ci abia după aceea.

Era un om altruist, ajutând cu bani și cu sfaturi multă lume necăjită. Intervenea la medici pentru bolnavii pe care-i cunoștea și mai ales pe cei din satul său Ohaba și pe care-i vizita regulat la patul suferinței.

În anul 1984 când la Sibiu, la Muzeul Satului, s-a turnat filmul artistic „*Horea*ˮ, părintele Mihălțan împreună cu părintele Ioan Boțocan de la Catedrală au făcut figurație ca preoți la scena supliciului lui Horea, lucru ce se poate vedea pe peliculă până astăzi. Îmi mărturisea odată că de multe ori mergând la parohie, de la Cunța de unde-l lăsa autobuzul, neavând cu ce mai merge, făcea aproape 15 km peste dealuri pe jos că să poată ajunge acasă. Pentru el casa era Ohaba unde se născuse și unde lucra cu sârg în ogorul Domnului, iar Sibiul era locul unde-și desăvârșise formarea lui intelectuală și unde depunea toată osârdia în formarea duhovnicească a tinerilor teologi. Se simțea bine între tineri, întinerind odată cu ei.

Înainte de Revoluție a fost chemat ca arhiereu-vicar la Oradea de către episcopul Vasile Coman, originar din Deal-Alba, dar și episcop-vicar la Sibiu, însă dragostea față de studenți și față de parohieni l-a oprit să răspundă acestei chemări.

Totuși voia lui Dumnezeu a fost mai puternică în așa fel încât îndată după Revoluție a fost ales arhiereu-vicar la Oradea cu titlul de „*Crișanulˮ*, iar mai apoi în 1992 a devenit – împotriva multor opreliști, cum mărturisea el – episcop al Oradiei. Aici a lucrat mult și frumos lăsând o amintire plăcută și de neșters. Slujea aproape zilnic în Capela episcopală, iar duminica era întotdeauna pe teren. Dimineața hirotonea un nou preot, iar seara la Vecernie îl instala la parohie.

Am avut bucuria de a-l avea ca arhiereu slujitor la ceremonia mea de ipopsifiere ce a avut loc în 11 octombrie 1997 în Catedrala episcopală din Alba Iulia. Din păcate, n-a putut fi prezent la hirotonia întru arhiereu având o sfințire de biserică în eparhie.

Ca arhiereu, am avut întâlniri și ceasuri de taină cu vlădica Ioan care mereu mă încuraja și mă îmbărbăta în slujirea de la Sibiu ce o făceam alături de mitropolitul Antonie Plămădeală.

În anul 2004 i-am făcut o scurtă vizită la Ohaba unde se afla retras – între Crăciun și Bobotează – fiind bolnav cu picioarele și s-a bucurat mult de vizită, oprindu-mă la masă și trimițându-l pe părintele paroh Vasile – nepotul său să mă însoțească ca să vizitez Muzeul, biserica parohială și mormântul deja pregătit.

Mereu îmi spunea: „*Domnul meu să nu faci să nu vii la înmormântarea meaˮ*, și într-adevăr așa a făcut Dumnezeu. Cu trei zile înainte de instalarea ca episcop al Tulcii am fost la înmormântarea vlădicului Ioan și la așezarea lui la umbra bisericii din satul natal Ohaba pe care l-a iubit atât de mult.

Aici și-a lăsat toată agoniseala vieții: cărțile, engolpioanele și veșmintele care au fost așezate în Muzeul parohial amenajat cu exponate istorice și etnografice de către el încă de când era profesor.

Au trecut 10 ani de la despărțirea de episcopul Ioan Mihălțan și amintirea lui a rămas pururea vie în inimile celor care l-au cunoscut și l-au iubit cu adevărat.

Dumnezeu să-i facă parte de veșnica odihnă, iar memoria să-i fie binecuvântată.

† VISARION, Episcopul Tulcii

• AGENDA PASTORALĂ •

P.S. ILARION FĂGĂRĂŞANUL
Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului

Joi, 1 februarie. A asistat la Sfânta Liturghie la Catedrala Mitropolitană, apoi a avut lucrări de birou.

Vineri, 2 februarie – *Întâmpinarea Domnului.* A liturghisit în Parohia Ileni, Protopopiatul Făgăraş I, judeţul Braşov, cu ocazia hramului Bisericii. În aceeaşi zi a oficiat slujba Sfântului Maslu, cu un sobor de 17 preoţi.

Sâmbătă, 3 februarie. Dimineaţa a fost prezent la Biserica „Buna Vestire" I (pr. paroh Petru Madina), unde a asistat la Sfânta Liturghie.

Duminică, 4 februarie. A liturghisit în Biserica „Sfinţii Trei Ierarhi" din Prejmer, judeţul Braşov. În aceeaşi zi, PS Sa a oficiat slujba Sfântului Maslu în Biserica Parohiei Făgăraş-cimitir, împreună cu parohul Gheorghe Malene şi alţi preoţi.

Luni, 5 februarie. Dimineaţa a fost prezent la Catedrala Mitropolitană, unde a asistat la Sfânta Liturghie, apoi a avut program de lucru la birou.

Joi, 8 februarie. Dimineaţa a fost prezent la Catedrala Mitropolitană, unde a asistat la Sfânta Liturghie, apoi a avut program de lucru la birou.

Vineri, 9 februarie. PS Sa a vizitat Centrul de copii cu autism din Făgăraş.

Sâmbătă, 10 februarie – *Moşii de iarnă.* PS Sa a oficiat Sfânta Liturghie în Biserica „Naşterea Domnului" din Sibiu. Ierarhul a liturghisit împreună cu protopopul de Sibiu, Ioan Coşa, paroh al bisericii, şi cu pr. Ciprian Cândea, consilier eparhial. După Sfânta Liturghie, ierarhul a oficiat slujba Parastasului de obşte împreună cu soborul slujitor.

Duminică, 11 februarie – *Duminica Înfricoşătoarei Judecăţi.* PS Sa a săvârşit Sfânta Liturghie în Parohia Tălmaciu II, Biserica „Sf. Arhangheli Mihail şi Gavriil" (aflată în construcţie), unde a rostit un cuvânt de învăţătură.

Luni, 12 februarie. Dimineaţa, PS Sa a fost prezent la Catedrala Mitropolitană, unde a asistat la Sfânta Liturghie. Apoi a avut program de lucru la birou, purtând discuţii cu părinţii şi maicile din cuprinsul Arhiepiscopiei Sibiului.

Miercuri, 14 februarie şi joi, 15 februarie. PS Sa a participat la lucrările Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

Duminică, 18 februarie. A liturghisit la biserica cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" din Parohia Sebeşu de Jos, Protopopiatul Avrig. La Sfânta Liturghie au participat un număr mare de credincioşi, având alături şi pe primarul şi viceprimarul comunei. PS Sa a prezentat credincioşilor şi a instalat pe noul preot paroh Ioan Popescu.

Seara, la Mănăstirea Brâncoveanu-Sâmbăta de Sus, a participat Vecernia iertării.

Luni, 19 februarie. A participat la slujba de dimineaţa la Mănăstirea Sâmbăta de Sus, apoi a mers la Centrul de copii cu autism din Făgăraş. Seara a luat parte la slujba Vecerniei la Mănăstirea Brâncoveanu.

Marţi, 20 februarie. După slujba de dimineaţă, PS a vizitat Spitalul nr. 3 din Sibiu, întorcându-se apoi la Sâmbăta.

Miercuri, 21 februarie. PS Sa a participat la programul liturgic desfăşurat la Mănăstirea Brâncoveanu.

Joi, 22 februarie. A participat la şedinţa Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului. Apoi a vizitat Mănăstirea „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel", com. Cârţişoara, jud. Sibiu.

Vineri, 23 februarie. Dimineaţa, a participat la slujba Utreniei la Mănăstirea Brâncoveanu-Sâmbăta de Sus.

Sâmbătă, 24 februarie. Dimineaţa, a participat la Sf. Liturghie, apoi la slujba Parastasului. A slujit slujba Vecerniei alături de părintele arhimandrit Atanasie, starețul mănăstirii.

Duminică, 25 februarie. Împreună cu ÎPS Laurenţiu, a slujit Sf. Liturghie la Mănăstirea Brâncoveanu din Sâmbăta de Sus. A mers la Făgăraş, unde a slujit, alături de 20 de preoţi, slujba Sf. Maslu la Biserica „Sf. Ioan Botezătorul" (preot paroh Cornel Ursu), Protopopiatul Făgăraş I

Marţi, 27 februarie. PS a participat la Şedinţa Consiliului eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Ierod. Ciprian PĂSĂRICĂ

Părintele Protopop Militon Gheorghe Lupu a trecut la cele veşnice

În data de 26 februarie 2018, în urma unei scurte suferinţe (după ce, cu doar câteva zile mai înainte a fost învrednicit de Dumnezeu să slujească Sfânta Liturghie alături de părintele Nicolae Laţchescu în biserica Spitalului, prilej cu care s-a şi împărtăşit pentru ultima oară cu Sfintele Taine) a trecut la cele veşnice vrednicul de pomenire Pr. Protopop Militon Gheorghe Lupu, protopop al Protopopiatului Ortodox Român Avrig între anii 1990 şi 2006.

Părintele Militon Lupu s-a născut la 16 mai 1939, într-o familie numeroasă din localitatea Mohu, judeţul Sibiu. După parcurgerea etapelor de formare, în anul 1965 a fost hirotonit preot pe seama parohiei Velţ din judeţul Sibiu, de unde, după o scurtă, dar rodnică activitate desfăşurată pe tărâm pastoral-misionar, în anul 1968 a fost transferat la parohia Avrig. Aici, la Avrig, va rămâne până la pensionare, fiind, ca slujitor al altarului strămoşesc, dăruit întru totul slujirii şi împlinirii celor de folos pentru biserică şi pentru obştea credincioşilor.

Ca protopop, a fost preocupat de organizarea activităţii administrative, fiind apropiat de preoţii din parohiile protopopiatului, fiindu-le alături atât ca rugător, cât şi ca bun sfătuitor în toate cele rânduite spre bunul mers al lucrării pastorale, fapt care a făcut ca, la rândul său, părintele Militon Lupu să se bucure de o apreciere deosebită din partea preoţilor şi a credincioşilor, deopotrivă. Dovadă în acest sens este şi numărul mare al slujitorilor care, pe data de 1 martie 2018, s-au strâns în sobor, în biserica „Intrarea Domnului în Ierusalim" cu ocazia desfăşurării slujbei de înmormântare.

La finalul slujbei înmormântării s-a dat citire Cuvântului emoţionant transmis de către Înaltpreasfinţitul Părinte Laurenţiu, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului, familiei adormitului în Domnul, Cuvânt prin care ierarhul şi-a exprimat atât profunda compasiune, cât şi încredinţarea că Mântuitorul nostru Iisus Hristos, Cel Înviat din morţi, îi va răsplăti vrednicului Său slujitor, mutat din cele de aici la cele veşnice, jertfelnicia şi credincioşia anilor vieţii. Celor rămaşi, familie şi credincioşi, ierarhul le-a transmis binecuvântare arhierească şi cuvânt de întărire şi mângâiere.

• TELEGRAFUL EVENIMENT •

Serie de conferințe duhovnicești susținute de Înaltpreasfințitul Laurențiu

Sibiu

La Biserica „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil” din Sibiu a avut loc în a doua duminică a Postului Mare o conferință duhovnicească intitulată „Pelerini cu Hristos spre Înviere. Lumina Taborului – prevestirea Luminii Învierii”. Conferința a fost susținută de Înaltpreasfințitul Laurențiu, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului.

La conferința duhovnicească au participat numeroși credincioși din comunitățile parohiale arondate bisericii amintite, dar și numeroși preoți și invitați. Îi amintim aici pe decanul Facultății de Teologie Ortodoxă „Sfântul Andrei Șaguna” din Sibiu, pr. prof. univ. dr. Nicolae Chifăr, consilierul administrativ al Arhiepiscopiei Sibiului, pr. Ciprian Cândea, consilierul cultural eparhial și paroh al bisericii, pr. lect. univ. dr. Emanuel Tăvală, consilierul social eparhial, pr. Adrian Roman, protopopul de Sibiu, Ioan Coșa, protopopul de Mediaș, Ovidiu Găban și alți slujitori ai sfintelor altare.

În debutul serii, părintele Emanuel Tăvală a vorbit despre seria de conferințe duhovnicești din acest post organizate la biserica sibiană, ca o reînnodare a unei vechi tradiții. „*Șirul conferințelor duhovnicești din perioada Postului Mare începe aici, într-o biserică de care se leagă o istorie mai îndelungată pentru că începuturile parohiei din cartierul «Trei Stejari» sunt date de conferințele susținute de profesorii de la Facultatea de Teologie Ortodoxă și de consilieri eparhiali, în după-amiezele zilelor de duminică*”, a spus pr. Emanuel Tăvală.

În prelegerea sa, ÎPS Mitropolit Laurențiu a explicat înțelesurile duhovnicești ale fiecărei duminici din timpul Triodului și i-a îndemnat pe credincioși să aprofundeze aceste tematici și să se apropie cât mai mult de Tainele Bisericii. „*Teologia mântuirii nu este ceva special pentru preoți și teologi, ci pentru toți oamenii. Toți putem să înțelegem la nivelul nostru de percepere că există o iubire nemărginită a lui Dumnezeu care ne cuprinde, că în fiecare clipă a vieții noastre nici un fir de păr din capul nostru nu se schimbă fără voia lui Dumnezeu, că orice facem este un dar de la Dumnezeu pe care El ni l-a rânduit și am participat și noi. Această coparticipare se întregește prin conlucrarea noastră cu harul, o lucrare de sinergism. Fără harul lui Dumnezeu nu ne putem mântui. Harul este puterea dumnezeiască pe care ne-o trimite Fiul de la Duhul Sfânt pentru ca să lucreze și să schimbe viața noastră. Cum se schimbă viața noastră? Este foarte important să ne păstrăm credința smerită, într-o rugăciune smerită, cu conștiința că ne-a rânduit Dumnezeu să avem cel mai de preț lucru: împăcare, mulțumire. Să fim recunoscători, mulțumitori lui Dumnezeu pentru toate clipele vieții noastre pe care El ni le-a rânduit. Să-I mulțumim și pentru încercări, pentru că fiecare încercare este urmată de o biruință*”, a spus ierarhul.

Mediaș

Înaltpreasfințitul Laurențiu, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului, a conferențiat în duminica a 3-a din Postul Mare și la Mediaș. Conferința susținută de ierarh a avut loc în Catedrala „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil” din municipiu și a fost intitulată „Pelerini cu Hristos spre Înviere. Purtarea Crucii – urmarea lui Hristos pe calea mântuirii”.

La conferința duhovnicească de la Mediaș au participat consilierul cultural din cadrul Arhiepiscopiei Sibiului, pr. lect. univ. dr. Emanuel Tăvală, protopopul de Mediaș, Ovidiu Găban, primarul Mediașului, Gheorghe Roman, numeroși preoți și credincioși.

ÎPS Mitropolit Laurențiu a vorbit despre urcușul duhovnicesc la care ne cheamă Biserica în perioada Triodului și a prezentat popasurile din fiecare duminică, referindu-se în mod special la înțelepciunea Bisericii de a așeza aceste duminici într-o ordine pastoral-pedagogică.

Brașov

Înaltpreasfințitul Laurențiu, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului, a susținut duminică, 18 martie, o conferință duhovnicească la Brașov. Conferința a avut loc la Biserica „Adormirea Maicii Domnului” din Piața Sfatului, unde preoții din Brașov și credincioșii au participat în număr mare. Alături de ierarh s-au aflat protopopul de Brașov și paroh la biserica din centrul orașului, Dănuț-Gheorghe Benga, pr. prof. dr. Cristian Muntean, de la aceeași biserică, și venerabilul preot Nicolae Coman.

În prelegerea sa, ÎPS Mitropolit Laurențiu a evidențiat temele duhovnicești propuse de fiecare duminică din Triod pentru ca această călătorie spirituală către marele praznic al Învierii Domnului să ne apropie și mai mult de cele sfinte.

„*Biserica nu este numai altarul de jertfă sau locul unde ne sfințim, ci și locul unde învățăm, căci în cadrul slujbelor ne sfințim și învățăm. După ce participăm la Sfânta Liturghie ne ducem fiecare acasă cu întrebarea aceasta: «Ce-am învățat astăzi?». Dacă de fiecare dată reținem ceva și adăugăm toată această înțelepciune dumnezeiască și experiența Bisericii de 2000 de ani puținei noastre experiențe, atunci ne îmbogățim în experiența noastră duhovnicească. Numai așa putem să facem. Și când te duci la un izvor și bei un pahar de apă, îl bei cu foarte multă atenție știind că-ți folosește. Nu bei nici mai repede, nici mai încet, iei apa nici prea rece, nici prea caldă, ci exact după puterea de suportare a organismului tău. Aceste cuvinte care sunt dumnezeiești, nu sunt ale persoanei care le-a prelucrat, sunt prelucrate în așa fel încât să poate fi recepționate intelectual, dar în același timp sunt împodobite și sunt transmise în așa fel încât să coboare în inimă*”, a spus ierarhul.

Iași

Studenții din Campusul Universitar „Tudor Vladimirescu” din Iași au avut posibilitatea să participe sâmbătă, 24 martie, în ajunul praznicului Bunei Vestiri, la o conferință duhovnicească susținută de Înaltpreasfințitul Laurențiu, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului. Tema conferinței a fost „Pelerini cu Hristos spre Înviere. Împreună cu Hristos spre Betania și Ierusalim”.

Ierarhul a susținut conferința în Biserica „Sfântul Iulian din Tars” situată în campusul universitar amintit, iar alături de studenți și tineri din Iași au participat numeroși preoți și credincioși din Iași.

Ierarhul a vorbit despre călătoria duhovnicească pe care o facem în timpul Postului Mare, în care fiecare duminică reprezintă un popas plin de învățături spirituale.

„*Prin rânduiala Bunului Dumnezeu am realizat o călătorie spirituală cu Hristos, spre Înviere, în mijlocul studenților și credincioșilor de la biserica din acest campus universitar, cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Mitropolit Teofan. Am trecut prin duminicile Triodului realizând această imaginară, dar reală călătorie spirituală, poposind în fiecare duminică la mesajul dumnezeiesc al Sfintei Evanghelii ajungând până în duminica Sfintelor Pătimiri pentru ca să așteptăm cu toții bucuria Învierii prin nevoința postului și prin nevoințele rugăciunilor Bisericii și ale noastre, dar și cu faptele noastre bune*”, ne-a spus IPS Mitropolit Laurențiu.

Pentru studenții ieșeni, dar și pentru credincioșii prezenți, conferința a fost un bun prilej de a afla mai multe despre învățăturile Sfintei Evanghelii și ale Sfinților Părinți legate de perioada Triodului.

La finalul conferinței, primarul Iașului, Mihai Chirica, i-a oferit ierarhului o diplomă de excelență pentru contribuția adusă la promovarea unității de neam și de credință a românilor din provinciile istorice.

Ștefan MĂRCULEȚ

REDACTOR-ȘEF:
Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA

COLEGIUL DE REDACȚIE

Senior-editori: Pr. Academician Mircea Păcurariu; Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan. **Secretar de redacție:** Pr. Lect. Dr. Emanuel Tăvală. **Membri:** Pr. Conf. Dr. Constantin Necula, Conf. Dr. Lucian Grozea, Diac. Dr. Ștefan L. Toma, Pr. Dr. Cristian Muntean, Pr. Dr. Vasile Gafton. **Responsabil ediție online:** Vicențiu-Dragoș Bășa.

ISSN 1223-8392

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA se primesc pe adresa: Redacția „Telegraful Român”, 550179 – Sibiu, str. Mitropoliei, nr. 35; e-mail: *telegrafulroman@yahoo.com*. Articolele nepublicate nu se înapoiază.

ABONAMENTUL pentru anul 2018 este de 48 lei; cod IBAN RO34 RNCB 0227 0360 5879 0001. BCR Sibiu, str. Emil Cioran, nr. 1. Cod fiscal 44 79 403.

Tiparul executat la *Tipografia Șaguniana* – Sibiu

Biblioteca Județeană
ASTRA Sibiu

Fondator:
Mitropolit Andrei Şaguna, 1853

Publicație bisericească a Arhiepiscopiei Sibiului

Telegraful Român

Anul 166 • nr. 13-14

1 aprilie 2018

«Icoana Învierii Domnului – Chipul biruinței lui Hristos asupra morții»

Pastorală la Învierea Domnului – 2018

† LAURENȚIU,
Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului

„Milostivirea ta cea nemăsurată, cei ţinuţi în legăturile iadului văzând-o, la lumină au mers, Hristoase, cu picioare vesele, lăudând Paştile cele veşnice.” (stihiră din Canonul Învierii)

Bucuria sfântă şi mântuitoare a Slăvitului Praznic al Învierii Domnului nostru Iisus Hristos se revarsă, în această noapte de taină, peste întreaga lume, iar Sfânta noastră Biserică ne umple iarăşi sufletele de lumina cea adevărată a credinţei că Hristos, înviind, ne trece şi pe noi, împreună cu El, *„din moarte la viaţă şi de pe pământ la cer”*.

„Veniţi de luaţi lumină!” – Acestea sunt cuvintele pline de puterea Iubirii şi Învierii Domnului Hristos, Biruitorul morţii, care astăzi ne cheamă să primim în sufletele noastre nu o lumină fizică, vremelnică, ci lumina iubirii Lui jertfelnice, biruitoare asupra morţii şi a păcatului, lumina vieţii celei adevărate, în pacea şi iubirea nesfârşită a Tatălui Ceresc.

Toată viaţa noastră creştină, trăită în Taina Bisericii, este o continuă călătorie spre Înviere şi Viaţa cea adevărată. Învierea Domnului Hristos este temelia *credinţei* noastre, dar şi *nădejdea* cea mare care umple de sens viaţa noastră, căci fără Învierea Mântuitorului zadarnică ar fi credinţa noastră, după cuvântul Sfântului Apostol Pavel (I Cor. 15, 14).

Asemenea poporului lui Israel care, sub conducerea marelui Moise, a ieşit biruitor din robia Egiptului, fiind povăţuit de stâlpul luminos al ocrotirii milostive a lui Dumnezeu, la fel şi noi, noul popor ales, răscumpărat prin Taina Crucii, ne trăim viaţa în Biserică ca pelerini spre Ţara Învierii, a Împărăţiei lui Dumnezeu. Suntem ocrotiţi şi călăuziţi în urcuşul nostru de o mulţime de stâlpi de lumină care ne ajută să vedem şi să înţelegem care este Calea spre cer şi ce trebuie să facem ca viaţa noastră să fie încununată la ieşirea din această lume de Lumina Învierii şi a Vieţii veşnice.

(continuare în p. 2)

† SOFRONIE,
Episcop al Oradiei

Scrisoare pastorală la Sărbătoarea cea mare a Învierii Domnului nostru Iisus Hristos

Anul mântuirii 2018

În atmosferă de pace şi bucurie duhovnicească întâmpinăm şi de această dată cea mai mare sărbătoare a creştinătăţii: Învierea din morţi a Domnului nostru Iisus Hristos. Splendoarea de taină şi strălucirea lăuntrică, netrecătoare, a marelui praznic se sălăşluieşte în noi, prin voia şi cu puterea Atotţiitorului, după aşteptarea plină de har şi de speranţă, aducătoare de împlinire, a călătoriei noastre spirituale, a urcuşului nostru sufletesc, dublat de umile nevoinţe trupeşti, după călătoria mistică a Sfântului şi Marelui Post, după o perioadă îndelungată de aşteptare, de zece săptămâni, de la începutul Triodului, prin ostenelile Postului celor patruzeci de zile, culminând cu aşteptarea specială a Sfintei şi Marii Săptămâni a Pătimirilor, morţii pe Cruce, coborârii în Mormântul Sfânt, pogorârii la iad şi Învierii celei de a treia zi. În aşteptarea Învierii lui Hristos, ne-am regăsit cu toţii, împreună, în comuniune, în însăşi pacea şi bucuria praznicului praznicelor, sărbătoarea cununilor a tuturor sărbătorilor: Ziua Învierii Domnului.

Acum aşteptarea este împlinită, bucuria este deplină, nădejdea ne este încredinţată prin lucrarea harului, prin arătarea dragostei de Sus, prin vădirea biruinţei Împăratului Hristos asupra domniei, stăpânirii şi puterii morţii. Hristos a înviat şi toate s-au umplut de lumină. Femeile purtătoare de mir şi Învăţăceii Domnului, Apostolii, au îmbrăcat haina luminată a sărbătorii, văzându-L pe Mântuitorul viu, înviat din morţi, *„cărora S-a şi înfăţişat pe Sine viu după patima Sa, prin multe semne doveditoare, arătându-li-Se timp de patruzeci de zile şi vorbind despre Împărăţia lui Dumnezeu”* (Fapte 1, 3). În tot răstimpul de la Învierea din morţi şi până la Înălţarea la ceruri şi Şederea de-a dreapta Tatălui, Învăţătorul şi Domnul i-a întărit pe ucenicii Săi, *„până în*

(continuare în p. 3)

† IRINEU,
Arhiepiscop
al Alba Iuliei

PASTORALĂ LA ÎNVIEREA DOMNULUI – 2018

După Învierea Sa din morţi, Mântuitorul nostru Iisus Hristos S-a arătat ucenicilor Săi şi aceştia s-au bucurat *„văzându-L pe Domnul”* (In. 20, 20). Prin prezenţa Sa în mijlocul lor, Biruitorul morţii a şters lacrimile din ochii lor. Apostolul Toma n-a fost prezent la arătarea din Duminica Învierii şi, prin această absenţă, el a pierdut satisfacţia de a-L vedea pe *„Începătorul vieţii”* (Fapte 3, 15). Totodată, el nu s-a putut împărtăşi de bucuria pe care cei zece ucenici au avut-o întâlnindu-L pe Cel Care murise pe Cruce şi fusese îngropat în mormânt.

Când ucenicii i-au spus lui Toma că L-au văzut pe Domnul, ei au mărturisit aceasta cu mare încredere şi, totuşi, Toma nu se putea convinge de vestea surprinzătoare ce-i parvenise. Pretinzând o experienţă personală, el declară cu onestitate că nu va crede dacă nu va avea dovezi palpabile: *„Dacă nu voi vedea eu în mâinile Lui semnul cuielor şi dacă nu-mi voi pune degetul meu în semnul cuielor şi dacă nu-mi voi pune mâna mea în coasta Lui, nu voi crede”* (In. 20, 25). Acest ucenic, o săptămână întreagă, a fost bântuit de chinurile îndoielii, pe când ceilalţi ucenici erau plini de bucurie.

Drept-măritori creştini,

După opt zile, adică în Duminica următoare, Iisus Se arată din nou Apostolilor Săi, de data aceasta fiind şi Toma împreună cu ei. Salutându-i, le zice *„Pace vouă!”*, după care îi zice lui Toma: *„Adu-ţi degetul tău încoace; şi vezi mâinile mele; şi adu-ţi mâna Ta şi pune-o în coasta Mea; şi nu fi necredincios, ci credincios!”* (In. 20, 27). Aceste cuvinte sunt un reproş implicit la necredinţa lui Toma, dar şi o expresie a bunăvoinţei lui Hristos faţă de slăbiciunea Apostolului Său. Îndemnul de a nu fi necredincios, ci credincios, reaminteşte faptul că, în fond, credinţa nu se bazează pe vederea naturală. Sfântul Ioan Gură de Aur ne asigură zicând: *„Atunci avem credinţă, când nu ne mărginim numai la ochii trupului, ci vedem cu ochii minţii cele ce nu se văd”*.

Nu ni se spune dacă Toma a răspuns invitaţiei de a pipăi rănile pe care Iisus i le arăta. Probabil că nu a făcut-o. Vederea rănilor îi va fi fost suficientă. Atunci când Mântuitorul răspunde celui care suferă, îi arată mai întâi, precum lui Toma, mâinile Sale străpunse de răni şi, doar când vede aceste răni, omul poate simţi cu adevărat *„înfricoşata prezenţă a divinului în fiecare clipă a sărmanei noastre vieţi”*, precum afirmă scriitorul francez Georges Bernanos (†1948). Uimit de evidenţa faptului, Toma recunoaşte nu numai realitatea Învierii, ci şi dumnezeirea lui Iisus, exclamând cu profundă convingere: *„Domnul meu şi Dumnezeul meu!”* (In. 20, 28). Această mărturisire dovedeşte că inima sa este acum deplin şi definitiv pătrunsă de harul credinţei.

(continuare în p. 6)

Icoana Învierii Domnului – Chipul biruinței lui Hristos asupra morții

(urmare din p. 1)

E minunat modul în care Preabunul Dumnezeu ne povăţuieşte spre acest nou Pământ al făgăduinţei şi ne ajută să trecem prin *pustiul* plin de încercări al acestei vieţi. Sfânta Evanghelie, Sfintele Taine, sfintele slujbele şi sfintele icoane sunt *stâlpii de lumină* prin care Dumnezeu ne îndrumă în Biserică să găsim calea spre cer. Astfel, pentru ca adevărul de credinţă al Evangheliei, propovăduit prin învăţătura şi prin cultul Bisericii, să poată fi mai bine înţeles şi trăit în adevăr de toţi credincioşii, a ajuns să fie tâlcuit şi zugrăvit artistic în sfintele icoane. Prin aceste adevărate „ferestre spre cer" ajungem nu doar să cunoaştem adevărurile vieţii veşnice, ci şi să fim părtaşi la ele. Icoana nu este doar o imagine, ci este „un loc al unei prezenţe harice", este un mod în care Dumnezeu Îşi face simţită prezenţa în lumea aceasta prin materia văzută şi prin care ne cheamă la Sine. Icoanele depăşesc lumea şi istoria. Ele vorbesc despre viaţa de veci, şi astfel, prin ele, noi suntem ajutaţi să înţelegem şi să privim din perspectiva vieţii viitoare tot ceea ce cunoaştem şi trăim în această lume. Astfel, ca să înţelegem şi să cunoaştem taina cea mare a Învierii Domnului, Biserica a rânduit să fie transpus în icoană acest eveniment unic al credinţei creştine.

Iubiţi credincioşi,

În iconografia ortodoxă, Învierea Domnului apare zugrăvită ca fiind Pogorârea la iad a Mântuitorului, căci prin ea se exprimă cel mai bine transpunerea în imagine a adevărului de credinţă al Bisericii pe care îl vestim prin cântarea troparului Învierii: *„Hristos a înviat din morţi cu moartea pe moarte călcând şi celor din morminte viaţă dăruindu-le"*. Părinţii Bisericii ne învaţă că Domnul Iisus Hristos, îndată după ce a murit pe Cruce ca om, a coborât cu sufletul Său, ca Dumnezeu adevărat, în cele mai de jos ale pământului, zdrobind puterea iadului, a morţii şi a păcatului. *„Căci n-a putut fi ţinut sub stricăciune Începătorul Vieţii* – ne învaţă Sfântul Vasile cel Mare în rugăciunea Sfintei Liturghii –, *S-a făcut începătură tuturor celor adormiţi, Întâiul Născut din morţi... cale făcând oricărui trup la Învierea din morţi"*. Icoana, ca şi troparul Învierii, exprimă în chip deosebit această taină a biruinţei morţii prin puterea iubirii jertfelnice a Domnului Hristos pentru noi.

Dacă în spiritualitatea apuseană Hristos este reprezentat asemenea unui *„atlet"* sau *„cavaler biruitor"* care iese singur şi semeţ din mormânt purtând un steag, ca semn al biruinţei, flancat de un înger şi de soldaţii care Îl privesc cutremuraţi, în Biserica noastră Domnul cel Înviat este întotdeauna reprezentat în *legătura de iubire directă cu omul*. Plină de înţelesuri duhovniceşti, icoana Pogorârii la iad a Domnului Îl arată pe Mântuitorul făcându-Şi drum prin învelişul pământului, călcând în picioare porţile iadului, peste care Se înalţă, apoi, pentru a ridica pe *Adam* şi pe *Eva* din osânda neascultării şi pe toţi drepţii Vechiului Testament din legăturile diavolului şi ale morţii la viaţa cea nouă şi veşnică a Împărăţiei Sale.

Icoana Învierii are în centru Persoana Mântuitorului, noul Pom al Vieţii, Care uneşte cerul cu pământul şi Care adună sub acoperământul Său pe toţi oamenii.

Veşmântul Său nu mai este zugrăvit ca cel din timpul slujirii pământeşti, ci este realizat întotdeauna într-un *alb strălucitor*, *auriu* sau cu *lumini aurii*, simbolizând lumina Învierii, slava şi strălucirea Dumnezeirii, manifestată plenar în coborârea la iad. Din dorinţa de a exprima puterea cu care Hristos cel răstignit S-a pogorât la iad, iconarii au pictat o parte a veşmântului fluturând în sus, ca o indicare a rapidităţii cu care S-a coborât la iad. În mâna lui Iisus Hristos se află uneori pictat şi un sul de hârtie, semn al propovăduirii, care, în anumite icoane, este înlocuit cu Sfânta Cruce, ca una prin care a fost biruită moartea.

Nimbul de lumină care Îl înconjoară pe Mântuitorul apare într-o formă de *migdală,* dorindu-se astfel o accentuare a *axei verticale a Crucii*, a verticalităţii, a extremei coborâri a lui Dumnezeu la om pentru a-l ridica din robia iadului şi a morţii. Semnificativ este faptul că acest nimb de lumină devine din ce în ce mai întunecat în imediata apropiere de Persoana Mântuitorului, iconarul vrând, în acest mod, să exprime artistic taina dumnezeirii lui Hristos, precum şi faptul că noi, în lumina Învierii, Îl putem cunoaşte numai prin lucrările Lui, însă nu în Fiinţa Lui, care ne rămâne mereu inaccesibilă.

Axa orizontală a Crucii din icoana Învierii se regăseşte în gesturile biruitoare ale Mântuitorului, Care adună spre Sine întreaga umanitate reprezentată prin câteva personaje simbolice. Întotdeauna apar protopărinţii neamului omenesc, *Adam* şi *Eva*, pe care Mântuitorul îi prinde de mână şi îi ridică cu multă putere din mormintele întunericului iadului în care zăcuseră. Atât de repede se petrece totul, încât Eva este zugrăvită adesea ca neapucând să îşi scoată mâna din mâneca hainei pentru a fi ajutată de Mântuitorul. În unele icoane, Hristos apare prinzând de mână doar pe Adam, ca o accentuare a întâlnirii dintre *„Adam cel vechi"*, cel care a căzut, şi *„Adam Cel Nou"*, Care a venit să-l ridice.

În rândul drepţilor se remarcă întotdeauna chipul *Sfântului Ioan Botezătorul şi Înaintemergătorul*, cel care după moartea mucenicească, a binevestit şi în iad apropiata venire a Mântuitorului Hristos. Sunt prezenţi, de asemenea, şi unii dintre profeţii Vechiului Testament, *David, Solomon, Moise* – strămoşi şi profeţi ai Mântuitorului –, dar şi *Abel*, considerat cea dintâi jertfă umană.

În partea superioară a icoanei, cele două vârfuri de piatră arată că *„pământul s-a cutremurat şi pietrele s-au despicat"* (Matei 27, 51) în momentul morţii Mântuitorului Hristos pe Cruce. Pe de altă parte, stâncile simbolizează cosmosul întreg, lumea restaurată în Hristos, şi reflectă lumina ieşită din adâncurile pământului. Deasupra scenei apar zugrăviţi şi *doi îngeri*, adesea ţinând în mâini însemnele Patimilor, semn că atât lumea văzută, cât şi cea nevăzută participă cu bucurie la Învierea Domnului. În partea de jos, iadul este redat ca un adânc întunecat în care apare un schelet legat de mâini şi de picioare şi cu o funie de gât, simbol al *morţii.* La picioarele Mântuitorului se află dispuse, adesea pe diagonale, *cele două porţi ale iadului,* care au fost zdrobite, iar întreg spaţiul iadului este plin de *zăvoarele* şi *încuietorile* rupte ale iadului.

Icoana Învierii Mântuitorului ne este cu adevărat un *stâlp de lumină* care ne ajută să înţelegem rostul venirii în lume a Domnului Hristos şi semnificaţia vieţii Lui de *ascultare până la moartea pe Cruce*, pentru a restaura întreaga umanitate şi a arăta că Dumnezeu şi Împărăţia Lui sunt adevărata viaţă a oamenilor, ca eliberare a omului de sine însuşi şi de patimile inferioare, pentru a fi capabil de relaţia de iubire nesfârşită cu Dumnezeu.

Într-o singură imagine, în această icoană a Pogorârii Mântuitorului la iad, privim cu *ochii sufletului luminaţi de credinţă* şi înţelegem care este *taina adevăratei biruinţe* asupra răului din această lume. Şi anume: biruinţa prin puterea smereniei, a iertării şi a ascultării de Dumnezeu. Strălucirea icoanei Învierii este slava Jertfei de iubire a Domnului Hristos, Care răspunde la ura şi răutatea celor care-L răstigneau cu milostivirea Sa iertătoare – *Părinte, iartă-le lor, că nu ştiu ce fac* (Luca 23, 34) –, arătându-ne tuturor care este *Calea* cea adevărată prin care putem trece şi noi din umbra răutăţilor şi a morţii spre Lumina Învierii şi a vieţii nestricăcioase.

Cel Care a biruit porţile iadului şi moartea cu strălucirea dumnezeirii Sale caută şi uşile sufletului nostru ferecat în obezile propriilor patimi şi răutăţi, voind să-l elibereze, precum a făcut cu Adam şi Eva, scoţându-i din iad. Hristos cel Înviat, Care S-a făcut pe Sine Pâine cerească şi Hrană a toată lumea, ne cheamă mereu la Ospăţul Împărăţiei Sale, voind să intre, prin Taina Sfântului Său Trup şi Sânge, şi în întunericul inimilor noastre spre a ne umple de Viaţa Sa cea nouă şi nepieritoare. Hristos, Biruitorul morţii, Care ne-a poruncit să facem bine celor care ne fac rău, să binecuvântăm pe cei ce ne vorbesc de rău şi să iubim chiar şi pe vrăjmaşii noştri, oferindu-Se pe Sine pildă de iertare, ne dăruieşte astăzi, prin învierea Sa, Harul şi puterea de a ierta şi de a-i numi „fraţi" chiar şi pe cei ce ne urăsc pe noi.

Să primim, aşadar, în inimile noastre, cu deplină mulţumire şi recunoştinţă, Lumina Învierii Domnului Hristos, Care dezrobeşte sufletele noastre de deznădejde, răutăţi şi patimi, reaşezând mângâierea, pacea şi bucuria Harului ceresc. Darurile duhovniceşti nestricăcioase revărsate peste noi în această noapte de taină să pecetluiască un nou început mântuitor al vieţii fiecăruia dintre noi. Lumina Învierii Domnului Hristos s-o păstrăm şi s-o ocrotim mereu cu sfinţenie în viaţa noastră, a familiilor şi copiilor noştri, căci ea este înţelepciunea şi puterea cea mai presus de lume care preface viaţa noastră în *scară* către cer.

Dar această Lumină sfinţitoare s-o dăruim, prin fapte şi rugăciune, şi inimilor celor din jur, care, din diferite pricini, nu sunt astăzi împreună cu noi: celor bătrâni şi singuri, bolnavilor care zac în spitale, bunicilor noştri de departe sau din casele de bătrâni, copiilor părăsiţi sau rămaşi fără părinţi, celor îndoliaţi şi necăjiţi, celor aflaţi în lipsuri materiale sau spirituale şi tuturor celor cuprinşi de întristare sau de diferite neputinţe. Să privim chipul acestora în lumina Învierii lui Hristos, ca pe o sfântă lumânare de Paşti aprinsă în lume de iubirea lui Hristos pentru oameni. Tuturor acestora, lumina şi bucuria Praznicului de acum să le fie mângâiere, binecuvântare, întărire şi mântuire.

Iubiţii mei fii sufleteşti,

Aceasta este noaptea şi ziua Învierii Domnului. Bucuria pe care o trăim acum să sfinţească vieţile noastre şi să le ridice spre Ziua cea neînserată, pe care a făcut-o Domnul ca să ne bucurăm şi să ne veselim în ea.

Hristos cel Înviat este în mijlocul nostru! Pacea şi dragostea Lui să rodească în inimile noastre! În aceasta vor cunoaşte toţi că suntem ucenici ai Lui şi fii ai Învierii: dacă vom avea în noi dragoste unul către altul!

Sărbători cu pace şi binecuvântare! La mulţi şi fericiţi ani!

Scrisoare pastorală la Sărbătoarea cea mare a Învierii Domnului nostru Iisus Hristos Anul mântuirii 2018

(urmare din p. 1)

ziua în care S-a înălțat la cer, poruncind prin Duhul Sfânt apostolilor pe care i-a ales" (Fapte 1, 2), pregătindu-i pentru venirea Mângâietorului, îndemnându-i să se îmbrace cu răbdare, așteptând să se pogoare peste ei făgăduința Tatălui, Duhul Adevărului, spre a fi pregătiți pentru misiunea ce îi aștepta: propovăduirea Evangheliei până la marginile lumii. Astfel, *„în tot pământul a ieșit vestirea lor, și la marginile lumii, cuvintele lor"* (Psalmul 18, 4).

Bucuria Învierii Domnului, încredințarea ei prin arătările de după Înviere ale Mântuitorului înaintea Sfinților Săi Ucenici și Apostoli, starea sufletească imposibil de redat în cuvinte a discipolilor plini de uimire și în extaz, trăirile unice și extraordinare ale lor aveau să fie îmbogățite prin fericita așteptare a pogorârii Duhului Sfânt, făgăduit de Hristos Fiul lui Dumnezeu încă de la Cina cea de Taină, în Marele Cuvânt de despărțire. *„Și Eu voi ruga pe Tatăl, și alt Mângâietor vă va da vouă, ca să fie cu voi în veac"* (Ioan 14, 16). Venirea Duhului Sfânt avea să se petreacă după Înviere, pentru a aduce mărturie pentru Hristosul lui Dumnezeu, Cel înviat din morți: *„iar când va veni Mângâietorul, pe Care Eu Îl voi trimite vouă de la Tatăl, Duhul Adevărului, Care din Tatăl purcede, Acela va mărturisi despre Mine"* (Ioan 15, 26). Iar după Înviere, Fiul lui Dumnezeu înomenit este mai explicit: *„Eu trimit peste voi făgăduința Tatălui Meu; voi însă ședeți în cetate până ce vă veți îmbrăca cu putere de sus"* (Luca 24, 49). *„Și cu ei petrecând, le-a poruncit să nu se depărteze de Ierusalim, ci să aștepte făgăduința Tatălui"* (Fapte 1, 4).

Cel înviat a treia zi din morți, mai înainte de Înălțarea Sa la cer, Își îndeamnă învățăceii să aștepte venirea Duhului la Ierusalim, pentru ca, venind, Dătătorul de viață să-i îmbrace pe ucenici cu putere de Sus: *„veți lua putere venind Duhul Sfânt peste voi, și Îmi veți fi Mie martori în Ierusalim și în toată Iudeea și în Samaria și până la marginea pământului"* (Fapte 1, 8). Putere pentru a propovădui Evanghelia la toată făptura.

Iubit popor al lui Dumnezeu,

Dacă Sfinții Apostoli au primit poruncă de la Fiul lui Dumnezeu înomenit și înviat a treia zi din morți să rămână în Sfânta Cetate a Ierusalimului, în așteptarea Zilei Cincizecimii, a venirii Duhului Sfânt, dacă și călătoria noastră duhovnicească a Sfântului și Marelui Post a însemnat așteptare evlavioasă pentru întâmpinarea Împărătesei Duminicilor, Ziua Învierii Domnului, se cuvine să ne aducem aminte că și istoria mântuirii, de la căderea lui Adam și până la venirea lui Hristos, Noul Adam, pătimirile, moartea, coborârea în mormânt, învierea cea de a treia zi, înălțarea la ceruri în cea de a patruzecea zi de la Înviere și șederea de-a dreapta Tatălui a Fiului Omului, a însemnat o îndelungată așteptare. De la căderea protopărinților și protoevanghelia, făgăduința lui Dumnezeu din rai, după cădere, așteptările mesianice au însoțit călătoria prin lume, de-a lungul istoriei, a fiilor și fiicelor lui Adam și ale Evei, până la arătarea Noii Eve, Fecioara Maria, din care Se va naște Noul Adam, Adam cel de pe urmă, pentru a îndrepta greșeala cea străbună a lui Adam cel dintâi. Iar despre aceasta, lămurit vorbește Marele Pavel înaintea judecății: *„și acum stau la judecată pentru nădejdea făgăduinței făcute de Dumnezeu către părinții noștri"* (Fapte 26, 6).

Făgăduința divină din paradis, după cădere și înainte de alungarea din Grădina Edenului, protoevanghelia, o vestește deja pe Noua Evă, din care va ieși Hristos, Mielul lui Dumnezeu, Care ia asupra Sa povara păcatelor lumii: *„dușmănie voi pune între tine și între femeie, între sămânța ta și sămânța ei; aceasta îți va zdrobi capul, iar tu îi vei înțepa călcâiul"* (Facere 3, 15). Pentru aceasta a venit în lume și S-a făcut om Cuvântul veșnic al Tatălui, pentru a zdrobi capul șarpelui, pentru a nimici puterea și stăpânirea și domnia întunecatului tată al minciunii, pentru a-i zădărnici înșelăciunile, ispitirile și cursele, așa cum ne învață Apostolul Iubirii, Cuvântătorul de Dumnezeu Ioan: *„cine săvârșește păcatul este de la diavolul, pentru că de la început diavolul păcătuiește. Pentru aceasta S-a arătat Fiul lui Dumnezeu, ca să strice lucrurile diavolului"* (I Ioan 3, 8). Așteptarea venirii Mântuitorului, anunțată de proroci, avea să lumineze anevoiosul drum prin veacuri al urmașilor lui Noe după potop și va aduce speranță mereu înnoită poporului ales al lui Dumnezeu, din vremea patriarhilor biblici Avraam, Isaac și Iacob-Israel și până la venirea în lume a Cuvântului lui Dumnezeu și înomenirea Sa.

Cel mai ilustrativ și sintetic, sugestiv și simbolic mod de a reflecta așteptările mesianice ale poporului iudeu transpare din cele două genealogii ale Mântuitorului, de la începutul a două dintre Evangheliile sinoptice, respectiv cea după Sfântul Apostol și Evanghelist Matei (capitolul întâi) și cea după Sfântul Evanghelist Luca (și anume capitolul al treilea). Cea dintâi arată descendența lui Avraam până la Dreptul Iosif (Matei 1, 1-16), iar cea de a doua coboară de la Iosif până la Adam (Luca 3, 23-38). În prima, *„Cartea neamului lui Iisus Hristos, fiul lui David, fiul lui Avraam"* (Matei 1, 1), care urcă până la *„Iosif, logodnicul Mariei, din care S-a născut Iisus, Care Se cheamă Hristos"* (Matei 1, 16), evidențiază mulțimea generațiilor, a *„neamurilor"* și, implicit, a așteptării, de la Avraam până la Hristos. *„Așadar, toate neamurile de la Avraam până la David sunt paisprezece; și de la David până la strămutarea în Babilon sunt paisprezece; și de la strămutarea în Babilon până la Hristos sunt paisprezece neamuri"* (Matei 1, 17). Cea de a doua genealogie, lucanică, pornește de la Hristos Iisus, *„și Iisus Însuși era ca de treizeci de ani când a început (să propovăduiască), fiind, precum se socotea, fiu al lui Iosif, care era fiul lui Eli"* (Luca 3, 23), și coboară până la *„fiul lui Enos, fiul lui Set, fiul lui Adam, fiul lui Dumnezeu"* (Luca 3, 38). Postul Mare rememorează și recapitulează așteptările mesianice, iar Canonul cel Mare, de pocăință, al Sfântului Andrei Criteanul, este icoana poetică a acestora.

Încheierea așteptărilor mesianice iudaice o întruchipează, la întâmpinarea Domnului la Templul din Ierusalim, la patruzeci de zile de la nașterea după trup din Fecioara Maria, Noua Evă, Născătoarea de Dumnezeu, Dreptul Simeon, Primitorul de Dumnezeu: *„și iată, era un om în Ierusalim, cu numele Simeon; și omul acesta era drept și temător de Dumnezeu, așteptând mângâierea lui Israel; și Duhul Sfânt era asupra lui. Și lui i se vestise de către Duhul Sfânt că nu va vedea moartea până ce nu va vedea pe Hristosul Domnului"* (Luca 2, 25-26).

Iubiți părinți și maici, frați și surori, fii și fiice duhovnicești,

Sărbătorind Învierea lui Hristos, Începătorul învierii noastre, ne pregătim să trăim propria noastră înviere. Suntem, dragii mei, în așteptarea propriei învieri. Exact așa cum mărturisim la sfârșitul Simbolului de credință niceo-constantinopolitan, Credeul: *„aștept învierea morților și viața veacului ce va să vie"*, știind că *„Dumnezeu, Care a înviat pe Domnul, ne va învia și pe noi prin puterea Sa"* (I Corinteni 6, 14). Atotputernicul ne va dărui și nouă, la sfârșitul veacurilor și începutul veacului ce va să vie, al veșniciei, cu puterea Sa, darul învierii, pentru a-I urma Celui înviat a treia zi din morți, Hristos Iisus Domnul, *„căci dacă morții nu înviază, nici Hristos n-a înviat"*, zice Apostolul Neamurilor, Sfântul Pavel, în cea dintâi epistolă adresată corintenilor (15, 16). Dar Hristos a înviat pentru a ne dărui nouă viață veșnică, ceea ce înseamnă, implicit, și învierea noastră din morți. *„Iar dacă nădăjduim în Hristos numai în viața aceasta, suntem mai de plâns decât toți oamenii"* (I Corinteni 15, 19). Numai că noi credem și mărturisim că Domnul a înviat din morți, împreună cu Marele Pavel, care exprimă credința și mărturia întregii Biserici: *„dar acum Hristos a înviat din morți, fiind începătură (a învierii) celor adormiți"* (I Corinteni 15, 20).

Mărturisirea credinței noastre în Înviere, învierea lui Hristos și învierea noastră, credința Bisericii celei una, sfântă, sobornicească și apostolică, se întemeiază pe certitudinea creștină că patria noastră, cetatea noastră este în ceruri, și nu pe pământ, așa cum magistral le scria Sfântul Apostol Pavel filipenilor: *„cât pentru noi, cetatea noastră este în ceruri, de unde și așteptăm Mântuitor, pe Domnul Iisus Hristos, Care va schimba la înfățișare trupul smereniei noastre, ca să fie asemenea trupului slavei Sale, lucrând cu puterea ce are de a-Și supune Sieși toate"* (Filipeni 3, 20-21). Cu puterea Sa, Domnul ne va învia și pe noi, la inaugurarea cu putere, la sfârșitul acestui veac, după solemnitatea judecății universale, a Împărăției cerurilor, despre care Fiul lui Dumnezeu întrupat a vestit, atunci când era în fața judecății: *„Împărăția Mea nu este din lumea aceasta. Dacă Împărăția Mea ar fi din lumea aceasta, slujitorii Mei s-ar fi luptat ca să nu fiu predat iudeilor. Dar acum Împărăția Mea nu este de aici"* (Ioan 18, 36).

Prin urmare, dragii mei, așteptând cea de-a Doua și mărită iarăși venire a lui Hristos, pe care o pomenim deja, la Sfânta și Dumnezeiasca Liturghie, suntem în așteptarea propriei învieri din morți la sfârșitul timpurilor, evenimentul eshatologic care va marca definitiv viața noastră. Așa ni se înfățișează pelerinajul pe pământ, din rai în lumea aceasta și înapoi, din lume spre cer, al întregului neam omenesc, *„că de vreme ce printr-un om a venit moartea, tot printr-un om, și învierea morților. Căci precum în Adam toți mor, așa și în Hristos toți vor învia. Dar fiecare în rândul cetei sale: Hristos începătură, apoi cei ai lui Hristos, la venirea Lui. După aceea sfârșitul, când Domnul va preda împărăția lui Dumnezeu și Tatălui, când va desființa orice domnie și orice stăpânire și orice putere. Căci El trebuie să împărățească până ce va pune pe toți vrăjmașii Săi sub picioarele Sale. Vrăjmașul cel din urmă care va fi nimicit este moartea"* (I Corinteni 15, 21-26). Și așa vom învia cu toții în Ziua Domnului, în Ziua de Apoi. *„Aștept învierea morților și viața veacului ce va să vie"*.

Astfel, frați creștini, sărbătorim Învierea lui Hristos și așteptăm propria înviere din morți, la sfârșitul veacului acestuia trecător. Serbăm Învierea lui Hristos Domnul, rugându-L să ne învieze din moartea spirituală, să ne scoată din moartea păcatului și din întunericul patimilor, prin dragostea și cu puterea Sa, dezlegându-ne de orice greșeală săvârșită cu gândul, cu cuvântul sau cu fapta, de voie și fără de voie, cu știință sau cu neștiință, să ne ierte, să ne binecuvinteze și să ne dăruiască bucuria Învierii Sale, pacea, lumina și fericirea de a rămâne cu El, în Duhul Sfânt, în dragostea Tatălui, împreună cu Maica Domnului, Preasfânta Născătoare de Dumnezeu, în comuniunea Sfinților, atât la praznicul acesta mare și luminat al Învierii, cât și pe parcursul întregii noastre vieți pământești și, mai cu seamă, în veșnicie, în Împărăția cerurilor! Amin.

Hristos a înviat!

Biblioteca Judeteana ASTRA Sibiu

† ANDREI,
Episcopul
Covasnei şi
Harghitei

HRISTOS DOMNUL SI REALITATEA ÎNVIERII SALE

Glasul solemn al clopotelor, care reprezintă glasul lui Dumnezeu, ne-a chemat şi în această noapte la Sfintele Biserici, pentru a ne împărtăşi de bucuria Slăvitului Praznic al Învierii Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

Astăzi toate s-au umplut de lumină şi sufletele noastre vibrează mai intens atunci când credincioşii exclamă într-un glas: Hristos a înviat! Asemenea Mironosiţelor venite dis-de-dimineaţă la mormânt sunt credincioşii care vin în această noapte pentru a primi vestea cea bună că „Hristos a înviat!"

Aş vrea ca ziua aceasta, zi de sfântă amintire în istoria mântuirii, să fie şi de data aceasta, pentru noi toţi, un prilej de reînnoire a credinţei, a hotărârii de a fi mai buni, aşa cum ne-a învăţat Mântuitorul nostru Iisus Hristos. El şi-a dovedit dumnezeirea Sa şi a învăţăturilor Sale, precum zice Sfântul Apostol Pavel: „*Hristos a dovedit cu putere că este Fiul lui Dumnezeu, prin înviere*" (Romani 1, 4).

Cartea de temelie a creştinătăţii, Sfânta Scriptură a Noului Testament, prin graiul Sfinţilor ucenici ai Mântuitorului, prin mărturia lor scrisă ajunsă şi la noi, cu putere de document istoric, ne povesteşte cu multe amănunte cum s-au petrecut lucrurile şi e bine ca în aceste momente să le rememorăm şi noi. În felul acesta ne vom împrospăta cunoştinţele, ne vom întări credinţa, ne vom mângâia sufletele şi vom fi ca cei care nimic nu-i mai poate clinti din credinţa lor.

Care sunt argumentele cu care Sfânta Scriptură apără realitatea Învierii Domnului? Iată tema asupra căreia vom stărui în cele ce urmează.

În primul rând, vom spune că nu este vorba în Sfânta Scriptură de argumente propriu-zise, pentru că Sfinţii Evanghelişti şi ceilalţi Apostoli nu poartă discuţii cu cineva, nu vor să demonstreze că Hristos a înviat. Ei relatează fapte. Ca martori oculari: „*Dumnezeu a înviat pe acest Iisus şi la aceasta noi toţi suntem martori*" (Faptele Apostolilor 2, 32). „*Noi suntem martori ai acestui fapt*" (Faptele Apostolilor 3, 15).

Nu trebuie să uităm nicio clipă că ştirile ne vin de la martori oculari. Ei L-au văzut murind, îngropat şi plâns, şi-au pierdut speranţa, s-au lepădat de El când L-au văzut la strâmtorare şi apoi tot ei L-au văzut înviat din morţi, deşi nu se aşteptau la aşa ceva.

Când L-au văzut înviat, şi-au recăpătat curajul, ba chiar au devenit îndrăzneţi, au început să-L mărturisească în pieţele publice, ei care cu câteva zile înainte se temeau să spună că Îl cunosc, cum a făcut Sf. Ap. Petru. Faptele îi sileau să le adeverească şi să le mărturisească: „*Nu putem să nu grăim cele ce am văzut şi am auzit*" (Faptele Apostolilor 4, 20), spuneau acum Sfinţii Apostoli Petru şi Ioan.

Când s-au dus Mironosiţele la mormânt L-au găsit pe Acesta gol. Au venit şi ceilalţi Apostoli şi l-au găsit gol. Soldaţii care îl păzeau l-au văzut gol şi s-au dus să raporteze comandanţilor lor. Vor fi venit şi aceştia şi l-au găsit gol. A apărut şi un contraargument; căpeteniile şi bătrânii poporului, intraţi în panică, s-au asociat cu soldaţii, punând la cale o minciună: „*Să spuneţi că noaptea, când dormeaţi, au venit ucenicii Lui şi L-au furat*" (Matei 28, 13). Logica era slabă şi fără argument. Dacă dormeau, de unde ştiau că L-au furat ucenicii? De ce dormeau în timpul misiunii? Cine ar fi îndrăznit să se apropie de un mormânt păzit de soldaţi şi sigilat? Ucenicii, fricoşii, de ce L-ar fi furat din mormânt, ei care s-au temut să-L urmeze pe drumul Golgotei. Şi-apoi dacă L-ar fi furat, cum a murit pentru a fi îngropat şi păzit de soldaţi, cum a înviat? Mormântul era gol pentru că Hristos înviase. Au şi făcut cercetări, dar nu L-au găsit, pentru că El a înviat.

Era viu şi faptele vin să aducă mărturie şi de această dată că mormântul era gol. S-a arătat mai întâi mironosiţelor evlavioase, în aceeaşi dimineaţă în preajma mormântului: „*Bucuraţi-vă!*", le-a zis, „*Nu vă temeţi. Mergeţi de spuneţi fraţilor Mei să meargă în Galileea şi acolo Mă vor vedea*" (Matei 28, 9-10).

S-a arătat şi nu S-a ascuns. În aceeaşi zi S-a arătat lui Luca şi lui Cleopa pe drumul Emausului (Luca 24, 13-31). Spre seară S-a arătat şi fricoşilor Apostoli, zicându-le: „Pace vouă!"[1]. Evanghelia nu ocoleşte, nu ascunde spaima lor. Îl văzuseră mort şi era normal să se înspăimânteze şi să se tulbure; în mintea lor „*li se părea că văd duh*" (Luca 24, 37). Iar Învăţătorul le-a zis: „*Nu vă temeţi, pentru ce vă tulburaţi şi pentru ce se stârnesc asemenea gânduri în inimile voastre?*", şi le-a oferit proba materială: „*Priviţi mâinile Mele şi picioarele Mele, căci Eu însumi sunt; pipăiţi-Mă şi vedeţi că Duhul nu are carne şi oase cum Mă vedeţi că am Eu", apoi i-a întrebat: „Aveţi ceva de mâncare? Şi a mâncat în faţa lor, apoi le-a deschis mintea ca să înţeleagă Scripturile*"[2]. Tot aşa a procedat şi cu Toma peste opt zile, care a fost absent de la această întâlnire, pe care îl va lăsa să îi atingă rănile din mâini şi din coastă (Ioan 20, 26-28). S-a mai arătat la alţi şapte apostoli printre care şi Petru la Marea Tiberiadei în Galileea şi cărora le-a cerut de mâncare, tot pentru a-i încredinţa că nu este o nălucă (Ioan 4, 22).

De aceea Petru mărturiseşte când va vorbi mulţimilor: „*Am mâncat şi am băut cu Dânsul după Învierea Lui din morţi*" (Faptele Apostolilor 10, 14). Şi multor altora s-a arătat, peste cinci sute deodată (cf. I Corinteni 15, 6). Cel din urmă căruia i s-a arătat a fost Saul pe drumul Damascului – Faptele Apostolilor 9, 1 – întâlnire care a făcut din ucenicul lui Gamaliel, din prigonitorul creştinilor, cel mai înflăcărat martor al lui Iisus cel Înviat: „*Dacă Hristos n-ar fi înviat, atunci zadarnică ar fi propovăduirea noastră, zadarnică şi credinţa voastră*" (I Corinteni 15, 14).

Învierea dovedeşte că Hristos a fost Fiul lui Dumnezeu. Învierea dovedeşte că învăţătura Lui era de la Dumnezeu şi poartă pecetea adevărului şi ne descoperă pe acesta şi cunoaşterea cea adevărată.

Iubiţi fii duhovniceşti,

Sprijiniţi de faptul Învierii lui Iisus, pe care L-au văzut, cu Care au vorbit, de la Care au primit ultimele învăţături asupra a ceea ce aveau de făcut, Apostolii I-au propovăduit învăţătura şi I-au făcut-o cunoscută până la marginile lumii. Acesta este un fapt minunat.

Cei care Îl propovăduiesc pe Hristos şi învăţătura Lui sunt oameni simpli, fără şcoli şi diplome universitare. Pescari sunt cei mai mulţi, dar şi câţiva intelectuali, printre care şi Sf. Ap. Pavel, dar şi el cu o educaţie strict limitată iudaică. Şi totuşi ei cuceresc, ei convertesc filosofia antică greacă şi latină şi scriu cărţi cu talent literar. Nu există carte tipărită în lume mai mult decât cea scrisă de aceştia, Noul Testament. Alt fapt minunat!

Vă îndemn să citiţi zilnic câte un capitol din Noul Testament!

Faptele acestea minunate întăresc credinţa şi ne fac să participăm la Sărbătoarea Învierii Domnului cu încredinţarea că sărbătorim cheia vieţii şi învierii noastre, căci dacă Hristos a înviat şi noi vom învia. Hristos a înviat şi n-a mai murit. S-a înălţat la cer şi e veşnic viu şi ne ascultă, ne ocroteşte şi ne aşteaptă. Trebuie să mergem la întâlnire bine pregătiţi. Să devenim mai buni, să ne iubim unii pe alţii, să trăim în bucurie şi slujire reciprocă.

Iubiţi credincioşi şi credincioase,

Dacă în regimul trecut se nega existenţa Mântuitorului nostru Iisus Hristos, acum asistăm la o altă rătăcire, în care nu se mai neagă existenţa pe pământ a Domnului Iisus, ci se caută batjocorirea Lui şi a Sfintei Sale Biserici în diferite forme, ca bunii creştini să se îndepărteze de credinţa cea adevărată. Trăim vremea despre care Sfântul Evanghelist Ioan a zis: „*Mulţi amăgitori au ieşit în lume, care nu mărturisesc că Iisus Hristos a venit în trup, acesta este amăgitorul, acesta este antihristul*" (II Ioan 1,4).

Să sporim credinţa noastră în Înviere, fiindcă, „cel care crede însă în Înviere, cu siguranţă se va sili să trăiască în această viaţă cu bună luare aminte, pentru a putea să se bucure de bunătăţile cele veşnice"[3].

Lumea noastră de astăzi are mare nevoie de puterea Învierii lui Hristos. Renaşterea noastră spirituală, ca persoane şi ca neam, are nevoie de o credinţă sporită şi vie în Hristos cel înviat. Numai El ne poate ajuta să biruim patimile egoiste, ura şi duşmănia, care dezbină familii şi dezbină şi neamul românesc.

Să ne purtăm ca fii ai Învierii şi moştenitori ai învăţăturii Sfinţilor Apostoli şi Sfinţilor Părinţi. Jertfelnicia şi evlavia înaintaşilor noştri ne sunt nouă, slujitorilor şi credincioşilor Bisericii neamului românesc, moştenire şi poruncă.

În anul acesta, 2018, An omagial al unităţii de credinţă şi de neam şi comemorativ al făuritorilor Marii Uniri de la 1 decembrie 1918, îi pomenim pe slujitorii Sfintelor Altare şi pe credincioşii militanţi pentru unirea Ardealului cu România şi pe cei care au suferit prigoana sau închisoarea din partea autorităţilor timpului. Aceştia au ţinut flacăra aprinsă a românismului în conştiinţa enoriaşilor lor, sacrificând timp, energie, bani şi uneori chiar libertatea pentru acest mare ideal naţional, românesc. Aici amintim doar pe Patriarhul Miron Cristea, născut în Topliţa-Română, Mitropolitul Nicolae Bălan al Ardealului, precum şi cinstitul cler şi bunii credincioşi ai Sfintei noastre Biserici din arcul intracarpatic.

Fiecare dintre noi avem de oferit ţării noastre fidelitate, disponibilitate şi angajament statornic în credinţa noastră românească strămoşească.

Să-L mărturisim şi noi pe Hristos cel înviat din morţi, rugându-L să întărească Biserica noastră strămoşească, care va oferi neamului nostru ca dar de centenar, Catedrala Naţională Ortodoxă din Bucureşti, care va fi sfinţită în ziua de 30 noiembrie 2018 cu ocazia sărbătorii Sf. Ap. Andrei, Ocrotitorul neamului românesc.

Împărtăşindu-vă din inimă aceste gânduri, vă îmbrăţişez pe toţi, preoţi, cin monahal şi credincioşi, tineri şi vârstnici, dorindu-vă să petreceţi Sfintele Sărbători ale Învierii Domnului în pace, sănătate şi iubire.

Hristos a înviat!

Note

[1] *Noul Testament cu Psalmii*, EIBMBOR, Bucureşti, 2002, p. 268.

[2] *Ibidem*, p. 208.

[3] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Epistola către Filipeni*, Omilia a VII-a, traducere de Arhim. Theodosie Atanasiu, Ed. Icos, 1998, p.126.

Biblioteca Judeţeană
ASTRA Sibiu

ÎNVIERE ŞI ÎNNOBILARE „DE SUS”

1 Decembrie 1918 – Ziua triumfului dragostei între românii de pretutindeni

† GURIE,
Episcopul
Devei şi
Hunedoarei

Iubiți credincioşi!

Pentru a 100-a oară, noi, românii, prăznuim măreața Sărbătoare a Învierii Domnului împreună, uniți într-un mare stat românesc, după ce, secole de-a rândul, am fost împrăştiați în „Românii” mai mici, micro-structuri politice fragile, prin unificarea cărora s-a realizat România Mare. În limbajul medieval, când noi, „valahii”, spuneam „Țară Românească”, ne refeream la toate ținuturile locuite de români, o adevărată hartă etnică a românilor de pretutindeni, chiar dacă aceste ținuturi se aflau sub dominație străină, ca părți ale unor mari imperii; tot „țară românească” le numeam, adică „ținuturi locuite de valahi”…

Oare ce ne-a ținut uniți, deşi eram împrăştiați? În primul rând, **Ortodoxia străbună şi graiul românesc;** acestea ne-au dăruit conştiința unei identități inconfundabile. Greutățile prin care am trecut ne-au amintit permanent că există o fericire veşnică pe care ne-o face posibilă Învierea lui Hristos. Strămoşii noştri au ştiut permanent un lucru, pe care noi, astăzi, îl neglijăm: că suntem trecători pe acest pământ. *Viața este o punte; ea nu ți-a fost dăruită ca să îți construieşti o casă pe ea, ci ca să o traversezi!* Ei ştiau că sensul acestei vieți nu este în ea, ci dincolo de ea! Crezând aceasta, au trecut prin viață cu entuziasm, pentru că erau motivați de un ideal metafizic.

Viața înaintaşilor noştri avea drept ax fundamental Sărbătoarea Învierii: *„Şi zilele şi nopțile la rând / trec şi se sting uşor, ca o făclie. / Vin iarăşi Paştile împărăteşti: / Ne umplu inima de bucurie. / Când vitele şi caii şi turmele de oi / şi holdele şi apa din fântână / Învie în lumină… şi sărutăm pe bot / toți mieii şi copacii din grădină”*[1].

Mai suntem noi, românii contemporani, la fel de credincioşi? Credința dă consistență vieții, motivează profund şi electrizează cotidianul. Ne ajută să schimbăm în bine fața acestui pământ, să construim o lume mai bună, dar şi să avem la orizont, permanent, lumea veşnică, pe care ne-o pregăteşte Dumnezeu. **Şi ceea ce nu reuşim noi să întreprindem pe pământ, vor reuşi urmaşii noştri.** Cu două decenii înainte de a se realiza „Unirea cea Mare”, Ion Luca Caragiale scria: *„Doamne, fă-mă s-adorm pe drum cu speranța că ceea ce nu mi-a fost dat mie, fiilor mei le va fi dat!”*[2]. Şi rugăciunea lui s-a împlinit!

Iubiți fraţi şi surori,

Astăzi, în măreața zi a Praznicului Învierii, să luăm, împreună, o decizie: aceea de a iubi mai mult ceea ce strămoşii ne-au dăruit, şi anume **o țară unită**! Mântuitorul, înainte de Răstignire, în Grădina Ghetsimani, S-a rugat *„ca toți să fie una”* (Ioan 17, 22). Noi, românii, am ajuns „una” într-un singur stat, în binecuvântata zi de 1 Decembrie 1918, dar nu am păstrat integrală moştenirea, nu am pus pecetea definitivului pe această măreață realizare.

Aceasta, poate şi pentru faptul că am uitat avertismentul Regelui Mihai I al României, plecat recent dintre noi, în lumea veşniciei: *„Țara aceasta nu-i a noastră, ci am împrumutat-o de la înaintaşi!”*. Deci nu putem face orice din ea; este un tezaur ce se cuvine să îl păstrăm spre a-l înmâna urmaşilor, descendenților, nu pentru a-l risipi. Câți dintre noi nu ne-am dori ca, după ce murim, căsuța în care am locuit să rămână copiilor noştri drept moştenire, nu să o vindem în timpul vieții şi totul să se risipească, lor nerămânându-le nimic? Aşa se cuvine să gândim şi despre Țară. Numai aşa, la Dreapta Judecată, vom putea spune, cu mâna pe inimă: *„Iată, eu şi copiii pe care mi i-a dat Dumnezeu!”* Altfel, copiii vor fi departe, rătăciți şi înrăiți, iar inima noastră pustiită.

Drept-măritori creştini,

O lume mai bună se poate construi numai şi numai prin jertfă de sine şi prin dragoste. Acestea sunt **ingredientele obligatorii pentru orice „Proiect de Țară”**. Un pustnic bătrân a fost întrebat odată: *„De ce zbuciumul nostru, strădania noastră, nu dă roade ca şi în cazul înaintaşilor noştri?”* Bătrânul a răspuns: *„Fiule, părinții noştri aveau dragoste frățească şi fiecare ridica pe fratele său. Acum, fiindcă s-a stins dragostea, fiecare îl trage în jos pe fratele său şi, pentru aceasta, nu propăşesc oamenii, ca cei de demult…”*[3].

Ziua de Paşti este o zi a iubirii universale, a dragostei fără frontiere, a comuniunii mondiale, căci Hristos doreşte să fim, cu toții, „una cu El”: *„Dacă nu suntem una între noi, nu putem fi una nici cu El. Hristos a venit să refacă unitatea. Unde nu e unitate, acolo e egoism, e păcat. Păcatul e dezbinare, despărțire adusă de mândrie, de lăcomie, de slavă deşartă”* – spunea Părintele Stăniloae[4]. De aceea, în ziua de Paşti, creştinul adevărat este aşa de plin de bucurie şi de inocență, încât este gata *„să sărute, pe bot, toți mieii şi copacii din grădină”*.

Biserica ne invită astăzi să învățăm lecția de dragoste a Mântuitorului Hristos, Care S-a lăsat răstignit de oameni, deşi putea chema în ajutor 12 legiuni de îngeri, care să îi spulbere pe rău-făcători. Dragostea ne cere să fim buni, chiar şi atunci când am putea fi răi. *„Bun cu adevărat este cel care ar fi putut să fie rău, şi n-a fost!”* – spunea marele istoric Nicolae Iorga. Bunătatea nu este naivitate, ci o energie care dizolvă răul, nepermițându-i acestuia să se mai propage.

Sfântul Apostol Pavel îi scria ucenicului său, Timotei, că va veni o vreme când oamenii vor fi *„iubitori de sine, iubitori de arginți, lăudători, trufaşi, hulitori […], lipsiți de dragoste […], iubitori de desfătări mai mult decât iubitori de Dumnezeu”* (II Timotei 3, 2-4). Adică va exista un **declin al conviețuirii civice şi o degradare a vieții de familie**, egoismul răspândindu-se tentacular. Prorocul Isaia este foarte aspru: *„Vai de cei ce zic răului bine şi binelui rău; care numesc lumina întuneric şi întunericul lumină; care socotesc amarul dulce şi ducele amar”* (Isaia 5, 20).

Nu cumva trăim noi astăzi într-o astfel de lume? În care limita dintre bine şi rău nu mai este clar trasată, în care otrava este servită pe post de hrană? Nu constatăm noi atâta lipsă de unitate în jurul nostru? Să învățăm deci să exorcizăm răul din viața noastră şi să facem să triumfe binele în lumea în care trăim. Doar aşa vom deveni fericiți. Spune stihira pascală: *să-L vedem pe Hristos strălucind, cu neapropiată lumină a Învierii. / Şi, cântându-I cântare de biruință, luminat să-L auzim zicând: «Bucurați-vă!»”*.

Iubiți fii întru Hristos,

Praznicul Învierii este prilejul unui nou început în viața noastră, un moment de **regenerare a iubirii în familie, la locul de muncă, în societate**, atât la nivel inter-personal, cât şi la nivel macro-social. Să avem o nouă percepție a realității: *„Binele semenului meu este şi binele meu individual! Bucuria lui este şi bucuria mea! Propăşirea lui este şi propăşirea mea!”* La această înțelegere profundă a lucrurilor ne invită Ortodoxia. Aşa înțelegeau lucrurile, în trecut, moşii şi strămoşii noştri, care ştiau a se bucura, chiar dacă nu beneficiau de confortul de astăzi, căci lucrau din greu ogorul:

„Şi cât e de frumos în sat! /
Creştinii vin, tăcuți, din vale /
Şi doi de se-ntâlnesc în cale, /
Îşi zic: «Hristos a înviat!»/
Şi râde-atâta sărbătoare /
Din chipul lor cel ars de soare!”[5]

Iubiți credincioşi,

Înțeleptul Solomon, autorul multor vorbe de înțelepciune, „maxime”, cum le-am numi noi astăzi, cuprinse în cartea *Ecclesiastul* din Vechiul Testament, spune: *„Mai bun este sfârşitul unui lucru decât începutul lui”* (Ecclesiastul 7, 8). Cu alte cuvinte, **să privim întotdeauna lucrurile în finalitatea lor:** finalul contează, nu situațiile intermediare, tranzitorii. Contează câştigarea războiului, nu a unei bătălii, căci războiul este compus dintr-un şir de bătălii. Iar, dacă privim la sfârşitul Primului Război Mondial, ne

(continuare în p. 6)

ÎNVIERE ŞI ÎNNOBILARE „DE SUS”

1 Decembrie 1918 – Ziua triumfului dragostei între românii de pretutindeni

(urmare din p. 5)

dăm seama că, în pofida situației dezastruoase a României de pe front (retragerea Casei Regale, a armatei și a administrației românești în Moldova, în spatele aliniamentului, devenit simbol al rezistenței românești, Oituz – Mărăști – Mărășești, însoțită de spectrul disoluției lor ca entitate statală), Dumnezeu a întors totul în favoarea noastră: El a transformat o mare înfrângere într-o mare biruință, totul culminând cu acea zi unică de 1 Decembrie 1918, ziua unificării teritoriilor locuite de români într-un singur stat național și unitar român.

Întotdeauna să privim lucrurile în finalitatea lor – acesta este îndemnul Înțeleptului Solomon – și să ne încredem în faptul că **Dumnezeu poate transforma orice înfrângere în biruință** atât în viața noastră individuală, cât și în cea colectivă: „*Înțelepciunea prețuiește cât o moștenire; ba chiar mai mult!*” (Ecclesiastul 7, 11).

„*Înțelepciunea îl face pe cel înțelept mai tare decât zece viteji*” (Ecclesiastul 7, 19). Acest lucru îl cunosc bine strategii militari, căci, de-a lungul istoriei noastre, adeseori am învins în luptă nu prin forța numerică (sau a armamentului propriu), ci prin inteligență practică, prin folosirea, în favoarea noastră, a mai multor factori, amintindu- ne doar de victoriile Sfântului Voievod Ștefan cel Mare împotriva turcilor. În aceeași ordine de idei continuă același înțelept rege Solomon: „*Mai bună este înțelepciunea decât tăria*” (Ecclesiastul 9, 16). „*Înțelepciunea este mai de preț decât armele de război*” (Ecclesiastul 9, 18).

Iubiți creștini hunedoreni,

Finalul Primului Război Mondial este, cel mai probabil, **momentul de vârf al istoriei noastre naționale,** de aceea a și devenit ziua de 1 Decembrie sărbătoarea noastră națională. Totul este însă, ca, luminați de Dumnezeu, să folosim beneficiile acestui act cu maximă înțelepciune, spre binele tuturor românilor, acum, când suntem parte integrantă a Europei și când un al treilea cataclism sau conflict de proporțiile celui menționat ar avea efecte catastrofale pentru civilizația umană.

Dumnezeu să ne dăruiască înțelepciunea de a merge în direcția bună, neuitând că dincolo de această viață ne așteaptă Judecata și Viața cea fără de sfârșit! Înțelepciunea ne va ajuta să călătorim pe acest pământ permanent cu Dumnezeu, Protectorul nostru din umbră, Cel Care a demonstrat că ne iubește atât de mult, dăruindu-ne, în 1918, un triumf neașteptat: o Românie mult mai mare decât cea pe care o avem acum!

Un poet creștin, Costache Ioanid, cu talentu-i primit de la Dumnezeu, ni-L prezintă pe Hristos după Înviere, răspândind lumină:

„Iar în fața tuturora... ce luceafăr glorios /
Umple cerul de lumină și de har victorios? /
E Iisus! ... purtând pe frunte diadema de lumini /
Cu aceeași simplitate, cum purtase crengi de spini... /
Până-n bolți un glas răsună, larg, ca bubuitul lavei. /
Sus, acum, voi, porți eterne! Iată, Împăratul slavei! /
Cine-i Împăratul slavei? Domnul tare și viteaz, /
Care-a biruit în luptă cel mai fioros grumaz!”[6]

Acum, când *prăznuim omorârea morții, sfărâmarea iadului și începutul altei vieți, veșnice, să săltăm, lăudând pe Pricinuitorul, Cel Unul binecuvântat, Dumnezeul părinților noștri, și preaslăvit* (*Canonul Învierii*, cântarea a VII-a)!

Rememorând împreună aceste adevăruri fundamentale, împărtășindu-ne cu toții de bucuria Învierii lui Hristos, garanție a învierii noastre, a fiecăruia în parte, hotărându-ne să dăruim permanent iubire semenilor noștri, chiar și atunci când ni se pare că aceștia nu ar merita, vă urez tuturor *Sărbători fericite!* cu pace multă, cu belșug în case și cu lumină sfântă în suflete!

Note

[1] Ioan Alexandru, *Pământ transfigurat*, Editura Minerva, București, 1982, p. 167.

[2] Ion Luca Caragiale, *Nimic fără Dumnezeu*, Editura Anastasia, București, 1997, p. 48.

[3] *** *Pateric*, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 1990, p. 347.

[4] Sorin Dumitrescu, *7 dimineți cu Părintele Stăniloae*, Editura Anastasia, București, 1992, p. 14.

[5] George Coșbuc, *Poezii*, vol. I, Editura Cartea Românească, București, 1982, p. 53.

[6] Costache Ioanid, *Taine*, Editura Stephanus, București, 1994, p. 143.

HRISTOS A ÎNVIAT!

Astăzi, când „toate s-au umplut de lumină: și cerul, și pământul, și cele de dedesubt”, devenim și noi purtători ai bucuriei Sfintei Învierii celei dătătoare de viață.
Această bucurie pascală să vă aducă prinos de mulțumire sufletească și alese împliniri duhovnicești.

PASTORALĂ LA ÎNVIEREA DOMNULUI – 2018

(urmare din p. 1)

Lipsa inițială a lui Toma, la auzul veștii despre Înviere, nu trebuie înțeleasă ca o expresie a unui scepticism dizolvant. Această neîncredere a sa exprimă dorința de a fi întru totul sigur, prin apelul la proba senzorială. De aceea, în imnele Bisericii, cântăm: „*Necredința Tomei ne-ai arătat-o roditoare de credință, Hristoase!*” și, de asemenea, exclamăm: „*O, nevinovată îndoială a lui Toma! Inimile credincioșilor la cunoștință le-a adus*”. Transformarea îndoielii lui Toma în credință l-a condus pe acesta la cea mai clară mărturisire a dumnezeirii Mântuitorului, Căruia I se adresează ca „*Domnul meu și Dumnezeul meu*”. Prin aceste cuvinte, „*fericitul Toma a dat mărturia cea mai dreaptă despre Hristos*”, cum ne încredințează Sfântul Chiril al Alexandriei.

Apostolul, care foarte adesea este numit „Toma necredinciosul”, merită să fie respectat pentru credința sa. El s-a îndoit, dar îndoiala sa avea scopul de a cunoaște adevărul. El nu a stat în îndoiala sa, ci a permis lui Iisus să-l aducă la credință. Orice creștin trebuie să fie conștient că îndoiala este un obstacol în înaintarea pe calea vieții. De aceea, este dator să o îndepărteze din suflet, considerând-o cel mult ca o fază premergătoare în drumul său spre fortificare duhovnicească. E bine să ne amintim de următoarele cuvinte ale Sfântului Vasile cel Mare: „*Fericit este acela care nu s-a îndoit de Dumnezeu. Fericit este acela care n-a avut gând necredincios despre Cel Ce ne-a zidit*”.

Mântuitorul n-a fost aspru cu Toma, ci prin cuvinte blând-mustrătoare îl invită să se convingă. Domnul știa că îndoiala lui sinceră era izvorâtă din dorința de a-și consolida credința, după verificare. Clement Alexandrinul ne spune: „*Bun lucru este cercetarea unită cu credința, care, pe temelia credinței, zidește cunoașterea cea măreață a adevărului*”. Deci, a cerceta despre Dumnezeu pentru a descoperi este un lucru mântuitor. Se cuvine să-i compătimim pe cei cu inima împietrită sau care cer dovezi prin simțuri pentru o certitudine rațională. Acestora trebuie să le spunem că Toma a verificat în numele întregii omeniri, iar credința lui matură a fost răsplătită cu pacea și cu lumina Învierii.

Sfinții Apostoli, văzându-L pe Domnul înviat, s-au bucurat și, convinși de puterea Sa dumnezeiască, L-au mărturisit pretutindeni, aducând multe suflete la credința creștină. Neamul nostru a primit de la început „*credința cea bună*” (I Tim. 6, 3), ea fiind pentru el un far luminos ce l-a condus prin întunericul multor vitregii istorice. Uniți în cuget și în simțire și încrezători în providența divină, românii au purtat o luptă aprigă pentru dreptate socială și libertate. Aceasta a fost încununată, în urmă cu un secol, cu abolirea robiei seculare și cu realizarea visului lor de aur: formarea României întregite. În acea zi luminoasă, la Alba Iulia, după rugăciunea rostită de episcopul Miron Cristea, cei prezenți au intonat imnul *Deșteaptă-te, române*, încât „din ochii tuturor curgeau sfinte lacrimi ale învierii noastre naționale”.

Acum, în anul 2018, proclamat de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române *Anul comemorativ al făuritorilor Marii Uniri din 1918*, suntem chemați să exprimăm recunoștința noastră față de Dumnezeu, „*Împăratul neamurilor*” (Apoc. 15, 3). El ne-a ajutat să vedem înfăptuirea statului nostru unitar român, astfel „*clădindu-se temeliile fericirii noastre naționale viitoare*”, cum afirma atunci „*bătrânul nației*”, George Pop de Băsești. Datori suntem cu toții să păstrăm unitatea de credință și de neam, să prețuim tezaurul nostru etnic și să manifestăm cu elan sentimentul patriotic de care au fost animați înaintașii noștri bravi și bărbații Marii Uniri. Oricare ar fi obstacolele și nedumeririle privind viitorul nostru și al țării, dacă noi, românii, Îl iubim pe Mântuitorul înviat și trăim conform Legii dumnezeiești, binecuvântările Sale și darurile Învierii vor umple casele noastre și toată România Mare.

REDACTOR-ŞEF:
Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA

COLEGIUL DE REDACȚIE

Senior-editori: Pr. Academician Mircea Păcurariu; Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan. **Secretar de redacție:** Pr. Lect. Dr. Emanuel Tăvală. **Membri:** Pr. Conf. Dr. Constantin Necula, Conf. Dr. Lucian Grozea, Diac. Dr. Ștefan L. Toma, Pr. Dr. Cristian Muntean, Pr. Dr. Vasile Gafton. **Responsabil ediție online:** Vicențiu-Dragoș Bășa.

ISSN 1223-8392

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENȚA se primesc pe adresa: Redacția „Telegraful Român”, 550179 – Sibiu, str. Mitropoliei, nr. 35; e-mail: *telegrafulroman@yahoo.com*. Articolele nepublicate nu se înapoiază.

ABONAMENTUL pentru anul 2018 este de 48 lei; cod IBAN RO34 RNCB 0227 0360 5879 0001. BCR Sibiu, str. Emil Cioran, nr. 1. Cod fiscal 44 79 403.

Tiparul executat la *Tipografia Șaguniana* – Sibiu

Biblioteca Județeană
ASTRA Sibiu

Fondator:
Mitropolit **Andrei Şaguna**, 1853

Publicație bisericească a Arhiepiscopiei Sibiului

Telegraful Român

Anul 166 • nr. 15-16 **15 aprilie 2018**

SFINȚII ÎN TEOLOGIA, SPIRITUALITATEA ȘI CULTUL BISERICII RĂSĂRITENE (I)

† LAURENȚIU,
Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului

Sfinţii pe care Biserica Ortodoxă îi cinsteşte în teologia, spiritualitatea şi viaţa ei liturgică, printr-un cult special, *relativ*, deosebit de cel *absolut* acordat lui Dumnezeu, au fost *oameni asemenea nouă*, cu aceleaşi neputinţe şi slăbiciuni, dar care, prin voinţa lor, s-au devotat slujirii şi vieţuirii în Hristos şi cu Hristos, încât, cu ajutorul harului divin, au atins treptele posibile ale desăvârşirii şi au ajuns să devină *„eroii credinţei”, „prietenii”* şi *„casnicii lui Dumnezeu”, mijlocitorii* noştri prin rugăciunile lor şi *modele* vrednice de urmat, pe calea mântuirii.

1. Consideraţii teologice privind posibilitatea participării omului la sfinţenia lui Dumnezeu

Dumnezeu l-a creat pe om din iubirea Sa nemărginită, pentru a-l face părtaş slavei şi vieţii Lui veşnice şi nestricăcioase. Făptura umană a primit în sine, de la început, premisele nemuririi, dar nu plinătatea nemuririi. Omul a fost creat după *chipul lui Dumnezeu* cel veşnic viu, având posibilitatea să dobândească *asemănarea cu Dumnezeu* prin libera alegere a voinţei sale, în ascultare şi comuniune cu Dumnezeu – Izvorul vieţii veşnice –, în conlucrare, în *sinergie,* cu *Harul divin*. Incoruptibilitatea sau nemurirea nu a fost un *dat definitiv* al naturii umane, ci mai degrabă un *dar* care trebuia cultivat prin comuniunea spirituală de iubire şi viaţă a omului cu Dumnezeu. Făptura umană, însă, n-a păzit chipul dumnezeiesc de care a fost împărtăşită şi, prin neînfrânare şi neascultarea de Dumnezeu, a murit, în primul rând sufleteşte, deoarece a ieşit din comuniunea de iubire cu Creatorul (Facere 1). Prin ruperea în mod arbitrar a relaţiei sale iconice şi a mişcării lui spre Dumnezeu, omul aduce în firea sa *stricăciunea, boala, suferinţa* şi *moartea biologică*, se autonomizează, se autolimitează la spaţiul şi timpul creat, devenind rob al lăcomiei pătimaşe specifică materialismului terestru. *Chipul lui Dumnezeu se întunecă*, omul cu greu mai poate atinge asemănarea cu Creatorul său pierzându-şi veşmântul de har şi lumină *„ţesut de Dumnezeu”* şi decade dintr-o făptură cerească într-una *biologică*. După învăţătura Sfinţii Părinţi ai Bisericii, departe de Dumnezeu şi fără viaţa Lui, omul este îmbrăcat în „haine de piele”, în trăsătura pătimitoare, primind în firea sa afectele şi slăbiciunile iraţionale ale animalelor precum: frica, foamea, setea, viaţa sexuală, concepţia, naşterea, întinăciunea, bătrâneţea şi moartea. Întregul organism psiho-somatic al omului a suferit odată cu căderea, o slăbire şi astfel toate funcţiile sufleteşti au devenit iraţionale, scăpând de sub controlul minţii şi ducând voia spre cele sensibile. Trupul, negăsind viaţa cea adevărată în suflet, se întoarce spre cele din afară şi devine captiv în materie. Astfel, apar *patimile trupeşti* iubitoare de plăcere, prin care omul se luptă, amăgindu-se, să scoată viaţă şi bucurie din materie [A se vedea pe larg la: Panayotis Nellas, *Omul – animal îndumnezeit. Perspective pentru o antropologie ortodoxă,* Trad. rom de Arhid. Prof. Dr. Ioan Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 1999].

Din această robie a păcatului şi a morţii ca înstrăinare de Dumnezeu, omul nu mai putea ieşi de unul singur. Şi de aceea, cu aceeaşi iubire dumnezeiască, mai presus de înţelegerea noastră, Unul din Sfânta Treime, Fiul lui Dumnezeu, a binevoit a Se întrupa şi a Se naşte în această lume, făcându-Se şi Om adevărat, unind, în Persoana Sa, natura divină veşnică şi sfântă cu natura umană muritoare, pentru a vindeca această natură umană de înclinarea spre păcat ca moarte spirituală a sufletului şi de stricăciune. Prin Întruparea şi întreaga iconomie dumnezeiască a Fiului lui Dumnezeu, prin ascultarea Sa desăvârşită până la moartea pe Cruce, prin Învierea şi Înălţarea la ceruri, Mântuitorul Hristos a vindecat firea noastră cea stricată de păcat, *a înnoit-o, a sfinţit-o* şi a adus-o Tatălui ca o pârgă a iubirii adevărate, ca o *„euharistie”* desăvârşită.

Singur Fiul lui Dumnezeu întrupat a putut realiza în Sine această *mântuire* a noastră, ca *trecere* la modul de viaţă al comuniunii cu Dumnezeu, pentru că numai El a putut înlătura în Sine cele trei mari piedici sau obstacole care stăteau în calea unirii noastre cu Dumnezeu: *firea noastră, păcatul şi moartea*, dăruindu-ne iarăşi şansa la viaţa de comuniune cu Sfânta Treime. *„De toate aceste trei piedici* – arată Sfântul Nicolae Cabasila – *Domnul îi dă omului putere să scape, ba încă şi să se unească cu Sine, după ce le-a înlăturat pe toate una după alta; pe cea a firii, prin întrupare, unind firea noastră omenească în chip ipostatic cu firea dumnezeiască în persoana Sa, prin care nimiceşte depărtarea de la om până la Dumnezeu şi se face punte de legătură între amândouă firile; pe cea a păcatului, prin răstignire, nimicind păcatul prin jertfa Sa de bunăvoie pentru păcatele lumii; iar zidul cel din urmă al morţii, tirana, l-a surpat prin înviere, omorând moartea cu moartea Lui*” [Nicolae Cabasila, *Viaţa în Hristos,* cartea III; *PG* 150, 572; trad. rom. de pr. Teodor Bodogae, Bucureşti 1989, p. 187].

În Hristos Cel răstignit şi înviat se restaurează firea umană şi se reface comuniunea dintre Dumnezeu şi om, precum şi *posibilitatea* participării omului la viaţa lui Dumnezeu. Dumnezeu este *Unul Sfânt prin fiinţă*, iar oamenii se pot împărtăşi de sfinţenia Lui prin *har,* prin *Taina lui Hristos* [Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă,* vol. III, EIBMBOR, Bucureşti, 1978, p. 12] extinsă în lume, până la sfârşitul istoriei, sub *„chipul”* Bisericii, ca mediu al lucrării Sfântului Duh în viaţa credincioşilor, prin *Sfintele Taine*. Acestea sunt lucrările nevăzute ale lui Hristos, săvârşite prin acte văzute, prin care uneşte cu Sine pe cei credincioşi şi îi umple de puterea învierii şi a vieţii celei noi.

(continuare în numărul următor)

Lucrarea neîncetată a comuniunii

Teodor BACONSCHI

Conjuncţia *cler şi popor* face parte din abecedarul ecleziologic. Ambii termeni sunt reciproc indispensabili, făcându-ne să zărim în ei o metaforă a pleromei bisericeşti. Clerul – de succesiune apostolică – oglindeşte în veac tripla slujire a Mântuitorului. Are deci o paletă funcţională definitivă, iar rostul său, pentru creştinii ortodocşi, nu suferă modificări dogmatice, indiferent de vremuri. Poporul, în schimb, nu e niciodată identic, tocmai pentru că e subiect însumat al timpului, deci al unei continue metamorfoze. Firește, rostul său teologal (ca *popor al Lui Dumnezeu*) se bucură de stabilitate, numai că persoanele botezate care-l compun sunt în prefacere şi redefinire continuă. Scriu acestea pentru a sugera că dinamica istorică a Bisericii îşi află în popor deopotrivă matricea şi regula de creştere. Poporul *ascultă* şi, în acelaşi timp – cum spune adagiul –, exprimă însăşi vocea Lui Dumnezeu, care se cuvine ascultată.

Natural este şi faptul că poporul român – îmbisericit majoritar în Legea răsăriteană – evoluează fără încetare. Reciteam zilele acestea pagini (mereu atractive) din clasica *Istorie a literaturii române*, datorată lui G. Călinescu, şi mă minunam să constat, iarăşi, cât era de firavă şi neîmplinită limba literatorilor noştri din prima jumătate a veacului XIX, când culturile apusene îşi atingeau zenitul, producând opere de *admirabilă sofisticare*. Abia prin atari comparaţii poţi deveni mai optimist, măsurând ca pe o scală termometrică saltul uriaş făcut de atunci până azi. Poporul ortodox de la 1830 (în strivitoare majoritate rural şi fără carte) nu mai seamănă defel cu acela contemporan, diversificat în multiple straturi şi ajuns la o medie net superioară pe plan cognitiv, socioprofesional şi religios. De aceea şi clerului nostru îi revin datorii pastorale geometric adecvate prefacerii la care mă refer. Nu mi-aş permite să-i dau lecţii: descriu un tablou obiectiv. Dacă în trecut obştea

(continuare în p. 2)

Din cuprins:

Pr. Vasile Gafton
Învierea izvorâtă din Cuvânt | pagina **2**

Pr. Academician Mircea Păcurariu
Preoți din părțile de est ale Transilvaniei în închisori și în deportare în anii 1916-1918 | pagina **4**

Lect. Dr. Ciprian Iulian Toroczkai
Ortodoxie și Românism. O viziunea teologică (I) | pagina **5**

Biblioteca Județeană ASTRA Sibiu

Împărtășiri din DARURILE ÎNVIERII

Protopop
Pr. Dr. VASILE GAFTON

Se perindă clipele timpului alergând cu repeziciune unele după altele. Timpul trece şi nu-l vede nimeni, dar el pătrunde peste tot, şi toate sunt cuprinse de aceeaşi grabnică trecere a clipelor. Graba tuturor celor afectate/afectaţi de timp este grabă spre moarte, spre capătul existenţei din lumea aceasta. Timpul trece, noi trecem, toate trec.

Dar, într-un moment binecuvântat al istoriei, trecerea aceasta a căpătat alt sens. Lucrurile au început să nu mai alunece într-un mod ineluctabil spre moarte, ci spre viaţă. Odată cu Învierea lui Hristos lucrurile nu mai sunt străbătute de timp, ci de lumină. Aşa mărturisim în una dintre frumoasele cântări ale Învierii: „Acum toate s-au umplut de lumină: şi cerul, şi pământul, şi cele de dedesubt". Lumina desăvârşeşte creaţia, care se înveşniceşte prin Învierea lui Hristos din morţi.

Însă, lumina din lucruri, lumina Învierii, asemenea timpului, nu poate fi văzută cu ochii noştri trupeşti. Cu toate acestea, ea străbate lucrurile şi le transformă din interior, le schimbă condiţiile de existenţă în lume. Aşa cum lumea aceasta este atât ceea ce vedem noi, cât şi ceea ce trebuie să învăţăm din ea, ca şi când, dintr-odată, nu am mai şti nimic despre ea şi trebuie să credem în lucrurile care alcătuiesc lumea pentru a le face să vorbească, pentru a ne spune ele ce este de fapt lumea [Maurice Merleau-Ponty, *Vizibilul şi invizibilul*, trad. de Livia Cătălina Toboşaru, Delia Popa, Ed. Tact, Cluj-Napoca, 2017, p. 16], tot aşa, ochii credinţei sunt ochii necesari pentru a vedea această schimbare din miezul lucrurilor. Schimbarea însăşi se produce prin cuvântul nostru omenesc, cuvânt care capătă putere de la Cuvântul lui Dumnezeu, Domnul nostru Iisus Hristos.

Aşa încât, trebuie să vedem cu ochii credinţei cum, în cadrul Sfintei Liturghii, pâinea şi vinul aduse ofrandă de credincioşi se preschimbă, prin cuvânt, în Trupul şi Sângele lui Hristos-Cuvântul, în Trupul şi Sângele Cuvântului Celui Înviat. Cei care se împărtăşesc din acestea, cei care primesc Trupul şi Sângele lui Hristos devin şi ei parte a Trupului lui Hristos, Biserica. Cu alte cuvinte, „devin fii ai lui Dumnezeu prin înfiere, fiind uniţi cu Fiul Însuşi" [Jean-Claude Larchet, *Viaţa liturgică*, trad. din limba franceză de Felicia Dumas, Ed. Doxologia, Iaşi, 2017, p. 508].

Dar, nici chiar ceea ce spuneam anterior nu este vizibil, decât, cel mult ca o schimbare în cuvintele, modul de a fi şi/sau gândirea celor care se împărtăşesc. Învierea rămâne ascunsă în adâncul sufletelor celor care se hrănesc cu Hristos-Cuvântul, înlocuind prin această hrană/împărtăşire, în trupul şi sufletul lor, timpul cu lumina. Din acest motiv, nu ni se pare ceva atât de incredibil sau de străin de noi, faptul că Hristos a murit pe Crucea Golgotei. Nici celor apropiaţi ai Lui nu li s-a părut, în acea vreme, incredibil. De ce? Pentru că El a putut fi văzut acolo, sus, pe cruce, înălţat de ei, de semenii Săi, de neînţelegerea lor, a celor care L-au răstignit pentru nu puteau să vadă dumnezeirea Lui dincolo de carcasa trupului omenesc pătimitor al lui Iisus din Nazaret, trup pe care L-a luat ca să-l mântuiască.

Însă, pare cu totul incredibil şi străin de noi (dar şi de aceia, de atunci), faptul Învierii, care nu se produce la vedere, ca Răstignirea. Femeile mironosiţe aleargă la mormânt, ca să ungă trupul mort cu miresme, după datina evreilor. Doi dintre apostoli, Luca şi Cleopa pornesc spre Emaus, deoarece L-au văzut pe Învăţătorul lor mort şi numai frângerea pâinii de către Cel Înviat le aminteşte de Cel Viu, nu de Cel pe Care L-au văzut împuns cu suliţa („vor privi la Acela pe care L-au împuns" In. 19, 37). În fine, cei unsprezece reacţionează cât se poate de omeneşte la acea viziune sinistră a Răstignirii, pentru că se ascund într-o casă şi stau înfricoşaţi după uşile încuiate.

Nu vedem Învierea. Dar, devenim dintr-odată credincioşi ei, la auzul strigătului biruinţei: Hristos a înviat! Din acel moment, toate devin cuvânt de biruinţă care împărtăşeşte tuturor lumina negrăită a Învierii. Şi, noi, ducem mai departe zvonul acesta, care se amplifică, se extinde şi schimbă – fie şi numai preţ de un răspuns: Adevărat a înviat! – condiţiile de existentă ale lumii, ale noastre. Din nevăzători, devenim văzători prin împărtăşirea din Cuvânt. Mărturisirea acestui fapt se regăseşte la finalul Sfintei Liturghii, chiar după momentul împărtăşirii cu Trupul şi Sângele lui Hristos-Cuvântul, când credincioşii cântă mărturisind: Abia acum, după ce au gustat (din Pâine, ca din Trup, şi din Vin, ca din Sânge) „Am văzut Lumina cea adevărată". Ceea ce înseamnă o încredinţare. Încredinţarea că „lumina divină s-a manifestat în Persoana lui Hristos pe tot parcursul Liturghiei şi mai cu seamă în Euharistia în care s-a unit în profunzime cu credincioşii, amestecându-se nu numai cu duhul lor, ci cu fiinţa lor întreagă" [Jean-Claude Larchet, *op. cit*., p. 509].

Praznicul Învierii, Praznicul Luminii, este Praznicul cuvintelor care se prefac în fiinţa lucrurilor. Cuvintele pe care le rostim despre Înviere se fac fiinţa lucrurilor, pentru că, noi, atunci când le rostim, chemăm la existenţă o lume a cărei fiinţă este lumina. De aceea, Sfântul Efrem Sirul spune în Imnele Învierii că Acesta este „praznicul vesel", care „în întregime e gură şi limbă! Cei feciorelnici şi fecioarele se fac aici trâmbiţe şi corni, fetele şi băieţii harfe şi chitare. Cânt peste cânt se înalţă în zbor făcându-i pe toţi să urce până la cer lăudând pe Domnul slavei. Binecuvântat fie Cel prin care munţii tună!" [Sfântul Efrem Sirul, *Imnele Păresimilor, Azimelor, Răstignirii şi Învierii*, ediţia a II-a, studiu introductiv şi traducere de diac. Ioan I. Ică jr, Ed. Deisis, Sibiu, 2010, p. 237].

Ajunge însă un Hristos a Înviat!, ca toate să devină vii, ca toţi să devenim vii? Un foarte iubit Sfânt al Ortodoxiei, Sfântul Serafim de Sarov, ne încredinţează că, da. Şi, nu numai atât, ci, el era atât de încredinţat – şi voia să ne încredinţeze şi pe noi – că bucuria şi lumina Învierii cuprind pe toate şi pe toţi cei din lume, pentru că, el însuşi, chiar vedea pulsând acea lumină şi bucurie în toate şi în toţi. Din acest motiv, îi întâmpina pe cei care îl căutau, pe cei care veneau la el, cu acel salut plin de nădejde şi de lumină: Bucuria mea, Hristos a înviat! Ce s-ar putea răspunde la un astfel de salut decât: Adevărat a înviat!

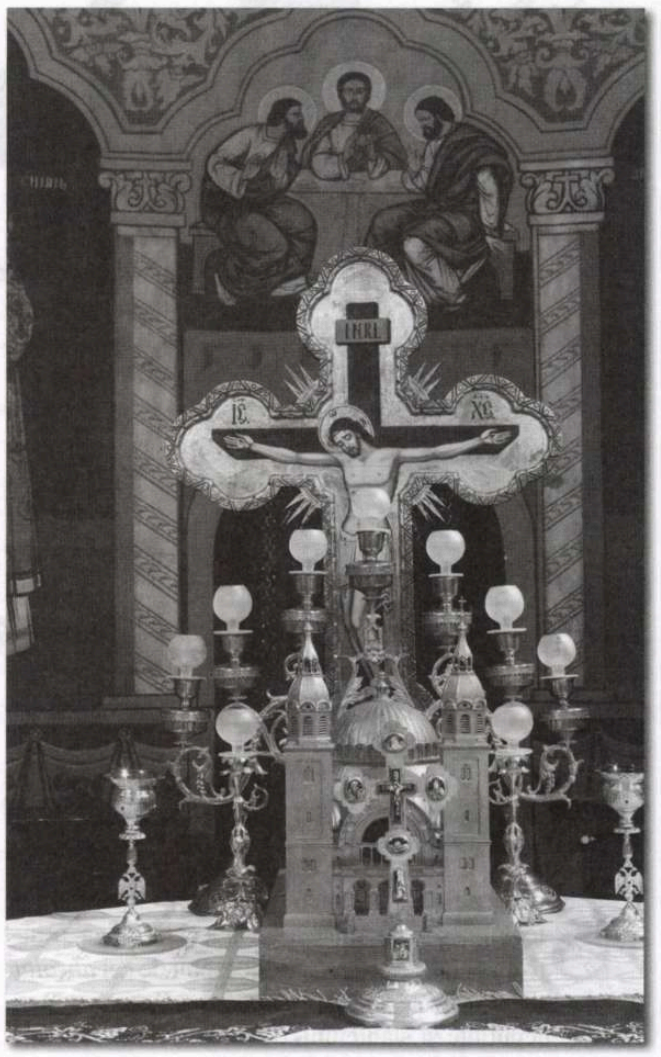

Lucrarea neîncetată a comuniunii

(urmare din p. 1)

aceasta laică era omogenă şi neînvăţată, azi ea se prezintă eterogen, centrifugal şi nuanţat, ca reuniune de persoane mult mai educate, mai fragile şi mai degrabă critice, în spiritul modernităţii târzii (care ne-a ajuns din urmă).

În contextul (re)dat, rostul clerului nu scade, ci sporeşte în dificultate. Ca nepot şi strănepot al multor generaţii sacerdotale, ştiu prea bine că şi tagma preoţească e omeneşte inegală, mai prejos de perenele sale obligaţii sacramentale: există preoţi de mare zel misionar, aşa cum există figuri rutinate, care ascund o psihodramă adesea neglijată. Există talente îndelung exersate spre învăţătură şi omilie, aşa cum există firi contemplative şi rugătoare. Dacă privim însă ansamblul, admitem pe dată că influenţa acestui corp preoţesc asupra întregii societăţi (de la micuţul prunc poate mai sărac, din mediul sătesc, până la bătrânul academician ce se cere spovedit *in extremis*) face din el un arhitect discret al ethosului naţional în pragul celui de-al doilea veac al României Mari. Vom reuşi să subzistăm ca naţiune creştină în măsura în care clerul nostru va semăna la timp toată „ţarina": prin prezenţă implicată şi darnică, prin transmiterea tradiţiei şi dialogul cu lumea secularizată, prin creaţii teologice solide şi îndemnuri argumentate. Floarea generaţiei de mijloc e desţărată, iar conflictul cultural dintre cei mai vârstnici (ştiutori ai comunismului) şi aşa-numiţii *millenials* (generaţia digitală) creşte nefast, pe zi ce trece. Nu-i deloc adevărat că acest tineret nu are nevoie de modele şi respinge conversaţia ziditoare! E firesc rebel, adesea derutat şi oarecum speriat de complexitatea lumii căreia e nevoit să-i facă faţă. Dar – aşa cum e – tocmai el deţine viitorul, incluzându-l aici pe cel al Bisericii drept-măritoare, de limbă românească. „Lăsaţi copiii să vină la Mine!", a spus Mântuitorul Hristos tocmai pentru că ucenicii Săi îi „certau pe cei ce-i aduceau" (Marcu 10, 12-16). Nu doar să-i „lăsăm" (dimpreună cu tabletele, laptopurile şi telefoanele lor inteligente), ci să-i îmbiem necontenit spre gustarea duhovnicească, pentru a-i ajuta să simtă că bun este Domnul. Răspunsul lor ne va surprinde şi va reîntemeia, mâine, comuniunea iubitoare dintre cler şi popor, ca pecete a unei Biserici vii.

LITURGHIE • PASTORAȚIE • MĂRTURISIRE

Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului

Joi, 1 martie. Înaltpreasfinția Sa a prezidat Comisia Examenului de Capacitate Preoțească, organizat de Arhiepiscopia Sibiului la Facultatea de Teologie din Sibiu.

Vineri, 2 martie. A avut program de lucru la cabinet.

Sâmbătă, 3 martie. Înaltpreasfinția Sa a participat la Școala Gimnazială „Nicolae Iorga" din Sibiu, unde s-a desfășurat Olimpiada județeană de Religie și a adresat un cuvânt de binecuvântare celor 120 de elevi sibieni care au participat. A dăruit fiecărui participant un calendar și o iconiță.

Duminică, 4 martie. A oficiat Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură la Biserica „Adormirea Maicii Domnului" din municipiul Făgăraș. În cadrul Sfintei Liturghii, teologul Alexandru Morogan a fost hirotonit diacon. În seara aceleiași zile, Înaltpreasfinția Sa a susținut conferința *„Pelerini cu Hristos spre Înviere. Lumina Taborului – prevestirea Luminii Învierii*" la Biserica cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil" din Sibiu.

Luni, 5 martie. A avut program de audiențe. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Marți, 6 martie. A predat cursuri de Teologie Liturgică la Facultatea de Teologie din Sibiu.

Miercuri, 7 martie. A susținut conferința cu tema *„Urcuș spre Înviere prin Taina Crucii*", eveniment organizat în Aula Magna a Universității „Lucian Blaga", de Organizația Tinerilor din Sibiu.

Joi, 8 martie. A avut program de lucru la cabinet.

Duminică, 11 martie. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat un cuvânt de învățătură credincioșilor la Biserica „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil" din localitatea Gura Râului. În cadrul Sfintei Liturghii, diaconul Alexandru Morogan a fost hirotonit preot pentru Parohia Săcele-Satulung III, județul Brașov. A oficiat slujba de sfințire a unei troițe în curtea bisericii vechi din sat, precum și a Centrului cultural-misionar „Adormirea Maicii Domnului". A acordat acte de cinstire principalilor ctitori și binefăcători. În seara aceleiași zile, Înaltpreasfinția Sa a susținut la Mediaș, în Catedrala „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil", conferința cu tema *„Pelerini cu Hristos spre Înviere. Purtarea Crucii – urmarea lui Hristos pe calea mântuirii*".

Luni, 12 martie. Înaltpreasfinția Sa a participat la Conferința științifică pe tema rezultatelor și continuarea procesului de evaluare a riscului, din cadrul proiectului *„Evaluarea riscului de dezastre la nivel național (RO-RISK)*".

Marți, 13 martie. A prezidat ședința Adunării Generale a Casei de Ajutor Reciproc (CAR) a Arhiepiscopiei Sibiului, desfășurată în Aula „Mitropolit Ioan Meținu" a Facultății de Teologie Ortodoxă „Sfântul Andrei Șaguna" din Sibiu.

Miercuri, 14 martie. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Joi, 15 martie. A prezidat ședința administrativă lunară a preoților aflați în subordinea Protopopiatului din Sibiu. Pe ordinea de zi o importanță deosebită a avut tema organizării *Întâlnirii Internaționale a Tinerilor Ortodocși (ITO 2018)*.

Vineri, 16 martie. A avut program de lucru la cabinet.

Duminică, 18 martie. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat un cuvânt de învățătură credincioșilor la Biserica „Sfinții Trei Ierarhi" din cartierul brașovean Bartolomeu. La final, Înaltpreasfinția Sa i-a oferit preotului Vasile Zărnescu distincția „Crucea șaguniană pentru clerici". În aceeași zi, a susținut o conferință duhovnicească la Biserica cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", în cadrul căreia au fost lansate cele două volume ale lucrării „Din exilul păcatului la Masa Împărăției", apărute la Editura Andreiana. În aceeași zi, a participat la Ghimbav, la un recital de poezie religioasă susținut de actorul Constantin Chiriac, directorul Teatrului Național „Radu Stanca" din Sibiu.

Luni, 19 martie. A avut program de audiențe. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Marți, 20 martie. A participat în Aula „Mitropolit Ioan Meținu" de la Facultatea de Teologie din Sibiu, la simpozionul intitulat „Comemorarea bicentenarului nașterii preotului profesor Ioan Hannia". A adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare.

Miercuri, 21 martie. A oficiat la Catedrala Mitropolitană din Sibiu, alături de un sobor de preoți și diaconi, slujba Deniei Canonului Mare al Sfântului Andrei Criteanul. A adresat celor prezenți un cuvânt de învățătură.

Joi, 22 martie. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului. A avut program de lucru la cabinet.

Vineri, 23 martie. A participat la monumentul eroilor din fața Inspectoratului de Poliție al Județului Sibiu, la ceremonia prilejuită de Ziua Poliției Române. În seara aceleiași zile, a oficiat slujba Deniei Acatistului Bunei Vestiri. A adresat celor prezenți un cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 24 martie. A susținut în municipiul Iași, la Biserica „Sfântul Iulian din Tars", situată în campusul studențesc „Tudor Vladimirescu", o conferință duhovnicească cu tema „Pelerini cu Hristos spre Înviere. Împreună cu Hristos spre Betania și Ierusalim".

Duminică, 25 martie. A participat la Catedrala Mitropolitană din Iași, la festivitățile prilejuite de canonizarea Mitropolitul Iosif Naniescu, trecut în calendar sub numele Sfântul Ierarh Iosif cel Milostiv, Mitropolitul Moldovei, și a nevoitorului Gheorghe Lazăr, cinstit între sfinți ca Sfântul Gheorghe Pelerinul.

Luni, 26 martie. A avut program de audiențe și lucrări de birou. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Marți, 27 martie. A predat cursuri de Teologie Liturgică la Facultatea de Teologie din Sibiu.

Miercuri, 28 martie. A avut program de lucru la cabinet.

Sâmbătă, 31 martie. Înaltpreasfinția Sa a participat la slujba Vecerniei și a Litiei din Sâmbăta Floriilor, oficiată în Catedrala Mitropolitană din Sibiu, alături de un mare sobor alcătuit din preoți și diaconi. După Vecernie a avut loc sfințirea stâlpărilor și procesiunea în jurul Catedralei Mitropolitane. La final, Înaltpreasfinția Sa a binecuvântat pe credincioșii-pelerini care au participat la această procesiune de Florii și le-a adresat un cuvânt de învățătură.

Pr. Dr. Cristian Vaida

TEOLOGIE ŞI SPIRITUALITATE ORTODOXĂ

Anul comemorativ al mărturisitorilor din închisorile comuniste s-a concretizat, printre altele, cu publicarea unui ***Dicţionar al clericilor şi mirenilor ortodocşi români mărturisitori în detenţia comunistă***, realizat de către domnul ***Adrian Nicolae Petcu***. Cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, acest volum a apărut la Editura Basilica şi reprezintă încununarea

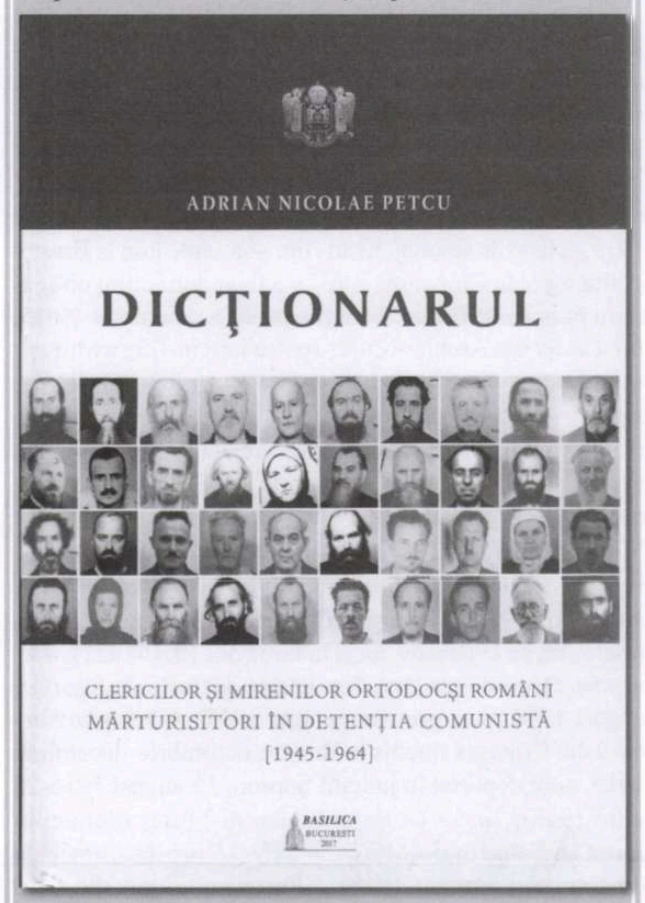

multor ani de cercetări ale autorului pe care l-am urmărit o vreme în paginile ziarului Lumina, acolo unde dezvăluia personalităţile luminoase ale celor ce au pătimit şi mărturisit în temniţele comuniste. În ciuda volumelor apărute de-a lungul celor trei decenii de la căderea comunismului la diverse edituri, volumul de faţă se constituie într-o adevărată piatră de hotar a cercetării acestui subiect, atât de delicat şi acum pentru prima dată puternic documentat din Arhivele CNSAS.

Tot în acest cadru al mărturisitorilor din perioada comunistă putem include şi volumul dedicat părintelui ***Isidor Todoran***, coordonat de Părintele Profesor Ioan Chirilă şi care se înscrie în seria *Personalităţi ale Universităţii Babeş-Bolyai*. Volumul cuprinde studii despre părintele Isidor Todoran, precum şi câteva articole ale sale care ilustrează spectrul larg al cercetării celui de care Universitatea clujeană îşi aduce aminte cu atât de mult drag. Apariţia acestui volum de cinstire se înscrie în cadrele culturii mulţumirii ce se doreşte a fi promovată în mediul universitar clujean, dar doreşte, totodată, să arate că gândirea teologică era orientată spre abordarea paradigmei interdisciplinare, deşi teologiile nu făceau parte integrantă din universitate.

Activitatea intensă desfăşurată în Biserica Ortodoxă Română în ultimul deceniu a fost succint, dar frumos prezentată într-un volum intitulat ***Patriarhia Română. Istoric. Organizare. Activităţi interne şi externe 2007-2017***. Acest volum se constituie într-o frumoasă şi atât de necesară carte de vizită a activităţii Bisericii noastre a cărei complexitate poate fi conştientizată doar răsfoind acest album. Totodată, volumul invită şi la o cercetare mai detaliată a fiecărui aspect semnalat aici şi care reprezintă câte o verigă a unui lanţ puternic ce stă strajă oricăror răuvoitori.

Mitropolitul Laurenţiu

Pr. Academician
MIRCEA PĂCURARIU

Preoți din părțile de est ale Transilvaniei în închisori și în deportare în anii 1916-1918

Din actualele județe Covasna, Harghita și Mureș au fost închiși și deportați mai mulți preoți, deși numărul lor era mai redus în comparație cu județele Sibiu și Brașov. Ei erau arestați pe baza unor denunțuri făcute de autoritățile locale și chiar a unor preoți de alte confesiuni. Consemnăm mai întâi numele celor închiși: *Gheorghe Burlea* din Barcani-Covasna (închis, inițial, din octombrie până în decembrie 1915, acuzat de spionaj; închis din nou șapte luni la Brașov și alte șapte la Cluj, după care i s-a fixat domiciliul obligatoriu în orașul Sfântu Gheorghe până în noiembrie 1918); *Ilie Ciulei* din Archita-Mureș (patru luni în Târgu Mureș); *Ioan Coman* din Sita Buzăului-Covasna (arestat la 23 octombrie 1915 și închis trei ani la Cluj; în decembrie 1916 condamnat la moarte prin spânzurare, dar sentința n-a fost executată; eliberat la 25 octombrie 1918, dar a murit la 6 noiembrie 1918 la numai 47 de ani); *Augustin Cosma* din Micfalău-Covasna (arestat în 10 februarie 1917 și închis la Brașov, apoi cu domiciliu forțat în Rotbav-Brașov până în noiembrie 1918); *Gheorghe Dogaru* din Mărcuș-Covasna (închis un an la Brașov, mort în iarna din 1920-1921); *Alexandru Donescu* din Voșlobeni-Harghita (închis la Oșorhei, august 1916-până prin vara anului 1917); *Gheorghe Furtună* din Covasna (închis la Brașov, octombrie-decembrie 1915, apoi deportat în județul Șopron, 15 august 1916-28 iulie 1918); *Vasile Gliga* din Ibănești-Mureș (domiciliu forțat în Sângeorgiu-Mureș; a avut 15 procese intentate de autorități până în 1918); *Alexandru Gligor* din Șard (Șoard)-Mureș (arestat în toamna anului 1916, după care nu s-a mai aflat nimic despre el); *Gheorghe Hamzea* din Brețcu-Covasna (închis cinci luni la Oradea, apoi cu domiciliul forțat în satul Ghiurfalău din Ungaria); *Gheorghe Maior* din Toplița-Harghita (domiciliu forțat în satul Deag-Mureș, din august 1916 până în toamna anului 1918); *Nicolae Motora* din Sângeorgiu de Mureș-Mureș (arestat la 15 august 1916 și apoi cu domiciliu forțat în Câmpeni până la 15 aprilie 1917); *Gheorghe Neagoie* din Întorsura Buzăului-Covasna (arestat în 25 octombrie 1916 și închis la Brașov, Cluj și Oradea până la 28 octombrie 1918); *Alexandru Nicolescu* Sr din Stânceni-Mureș (arestat la 11 martie 1917 și închis la Odorhei și Târgu Mureș, apoi cu domiciliul forțat în Uioara-Alba până la 11 martie 1918); *Alexandru Nicolescu* Jr din Aluniș-Mureș (închis la Târgu Mureș, dar nu se știe cât timp); *Aurel Nistor* din Araci-Covasna (arestat la 15 august 1916, închis la Cluj până în octombrie 1916, apoi deportat în mai multe sate din județul Șopron până la 26 iulie 1918); *Emil Pop* din Tușin-Mureș (închis la Cluj, septembrie-decembrie 1916); *Iosif Popovici* din Sfântu Gheorghe-Covasna (închis la Cluj, octombrie 1915-vara anului 1917); *Iosif Tătulea* din Dobârlău-Covasna (închis la Aiud, 16 august 1916-8 decembrie 1916); *Eremia Ticușan* din Boroșneul Mic-Covasna (refugiat la Buzău, dar acolo a fost arestat și închis la Târgu Mureș și Cluj, din 9 ianuarie 1917 până în 30 aprilie 1917, apoi deportat în județul Șopron); *Ioan Toma* din Dobolii de Jos-Covasna (închis la Brașov și Cluj din 12 septembrie 1915 până în decembrie 1915; arestat din nou la 15/28 august și închis la Cluj până la 10 mai 1918, apoi domiciliu forțat în Brașov până în noiembrie 1918).

În afară de aceștia au fost deportați: *Ioan Branea* din Aluniș-Mureș (în jud. Șopron, septembrie 1916-octombrie 1918); *Gheorghe Cerbu* din Întorsura Buzăului-Covasna (la Nezsider și Șopron, august-decembrie 1916 și din nou la Șopron, apoi 7 aprilie 1917 până în mai 1918); *Gheorghe Dănilă* din Bahnea-Mureș (Șopron, 29 august 1916-2 aprilie 1917); *Ioan Dima* din Sita Buzăului-Covasna (Șopron, 28 august 1916-20 mai 1918); *Nicolae Gliga* din Râpa de Sus, azi Vătava-Mureș (în jud. Șopron, 21 septembrie 1916-octombrie 1918, apoi februarie 1919); *Moise Greceanu* din Chichiș-Covasna (Șopron, mai 1917-3 decembrie 1917); *Ilie Ioanovici* din Șoimușu Român-Mureș (Nagymárton, jud. Șopron, 1 octombrie 1916-10 mai 1918); *Alexandru Lupan* din Sânmărtinul de Câmpie (Veperd, jud. Șopron, 5 septembrie 1916-4 martie 1918); *Vasile Muntenescu* din Solovăstru-Mureș (jud. Șopron, 3 septembrie 1916-18 mai 1918); *Aurel Nistor* din Araci-Covasna (închis două luni la Cluj, apoi din octombrie 1916 deportat în câteva sate din jud. Șopron, până la 26 iulie 1918); *Iuliu Nistor* din Târnăveni-Mureș (în jud. Șopron, 28 august 1916-1 iulie 1917); *Ioan Oprinca*, student teolog, apoi preot în Reghin (în jud. Șopron, aproape un an); *Octavian Petra* din Ibănești-Mureș (în jud. Șopron, de la 1 septembrie 1916 – până la 1 octombrie 1918; † 15 noiembrie 1918, la 34 de ani); *Ariton Popa* din Reghin-Mureș (în jud. Șopron, 6 septembrie 1916-12 iunie 1917); Ștefan Rusu din Târgu-Mureș (Șopron, 9 septembrie 1916 până în aprilie 1917, apoi domiciliu forțat în Uioara, jud. Alba până la 28 iulie 1918); *Onoriu Sasu* din Daneș-Mureș (Csáva, jud. Șopron, 15 septembrie 1916-iunie 1917); *Grigorie Suciu* din Laslea-Mureș (Csáva, jud. Șopron, septembrie 1916 până în martie 1917, apoi domiciliu forțat în comună până în martie 1918); *Ioan Tăslăuanu* din Bilbor-Harghita (arestat în august 1918, închis la Târgu Mureș, apoi deportat în jud. Șopron până la 25 mai 1918); *Mihai Todea* din Idicel Pădure-Mureș (în jud. Șopron, 5 septembrie 1916-12 iunie 1917); *Ioan Vătășan* din Archita-Mureș (închis la Cluj în septembrie-octombrie 1916, apoi deportat în Șopron, 30 octombrie 1916-1 august 1917).

S-au refugiat dincolo de Carpați *Ioan Ciora* din Zagon-Covasna (în Moldova și Rusia, octombrie 1916-decembrie 1918); *Zaharia Lupu* din Hodac-Mureș, *Alexandru Olteanu* din Jabenița-Mureș, *Dionisie Radu* din Aluniș-Mureș, *Ioan Sălăgean* din Idicel Sat-Mureș, *Ioan Sângeorzan* din Belini-Covasna, *Pavel Suciu* din Deda-Mureș, *Victor Șutea* din Cașva-Mureș, probabil și alții.

Junii Brașovului – mărturii de peste veacuri ale trăirii lor în spațiul dacic (I)

În ciuda unei străvechi aşezări etnice româneşti şi a continuităţii ei pe aceste meleaguri, înscrisă în contextul permanentelor legături cu Ţara Românească şi Moldova, unii istorici, greşit informaţi şi victime ale unor elemente de suprafaţă, dar străini de realităţile româneşti [Friedrich Philippi, *Aus Kronstadts Vergangeheit und Gegenwart,* Braşov, 1974, p. 12; Lucas I. Marienburg, *Geographie des Grossfurstentums Siebenburgen*, Sibiu, 1813, vol. VI-II, p. 344; Gheorghi Neşev, *Noi date despre proveniența bulgară a românilor din Șchei*, Sofia, 1970 (extras, lb. bulgară)], au creat legenda originii bulgare pentru românii din Șcheii Braşovului, ignorând cele mai elementare mărturii ale istoriei străbune, prezente şi azi, motiv pentru care ne simţim obligaţi ca, în limitele de spaţiu, să evocam câteva fapte menite să dovedească adevărul etnogenezei şcheienilor.

În cadrul săpăturilor arheologice s-a descoperit ceramica de tip Coţofeni, caracteristică neoliticului târziu şi perioadei de tranziţie spre epoca prelucrării metalelor (1900-1700 î.Hr.). Aceste urme de existenţă socială se continuă aici şi în perioada geto-dacă, constând din numeroase vase de lut ars, lucrate cu mâna sau roata olarului, vase pictate, pinteni de fier, vârfuri de săgeţi, ace, surle, brăţări, inele, fibule de bronz şi fier, râşniţe rotative, o monedă grecească de bronz, ceşti şi căţui, fiind dovezi ale unui stadiu înaintat de cultură a populaţiei geto-dacice [*Ibidem*.]. Alte vestigii ceramice descoperite la Pietrele lui Solomon aparţin culturii Ciugud şi provin de la o populaţie autohtonă românească vieţuitoare pe aceste locuri în secolele XI-XII d.Hr., anterioare colonizării germane, fapt confirmat şi de toponimia tradusă din limba băştinaşă de cei veniţi.

Julius Teutsch descoperă la începutul secolului al XX-lea urmele unei cetăţi dacice cu ziduri şi valuri pentru acces, loc care, tradiţional, se numea „Salamonsburg" [J. Teutsch, *Die Salamonsfelsen beo Kronstadt,* în „Bericht des Burzenlander sachsischen Museums in Kronstadt", 1913, p. 23-26]. La fel, E. Jekelius apreciază că în trecut i se spunea locului „Cetatea lui Solomon", întrucât aici a fost o cetate încă din vremea dacică. [E. Jekelius, *Kronstadts Gasse und Platze*, în „Das Burzeland", III, Bd., I. Teil, Kronstadt, 1928, p. 45]. Tradiţional şcheienii au păstrat ideea de cetate a Junilor pentru Pietrele lui Solomon, iar cele două stânci, care găzduiesc pătrunderea în „Cetatea lui Solomon", ei le numesc „poarta de piatră", căci aici se postau junii care pretindeau „vamă" celor ce pătrundeau la spectacolul de la Pietrele lui Solomon [Al. Surdu, *op. cit.*, p. 19].

În aceeaşi măsură, pe „Dealul Curmăturii" s-au găsit numeroase obiecte aparţinând epocii bronzului timpuriu, fapt ce a determinat numeroase transformări în viaţa economică şi socială, reflectate în cultura Schneckenberg [A. Fox, *Die Schneckenbergkultur*, în *„Verlag Burzenlandes Muzeum"*, Braşov, 1941].

Pe Tâmpa, săpăturile arheologice au scos la iveala ceramica de tip Witenberg din epoca bronzului mijlociu [K. Haredt, în „Dacia", an. IV, 1960, p. 112], iar analiza recentă a materialelor ceramice descoperite pe „Şaua Tâmpei" au dus la concluzia că aparţin secolului XI, fiind înrudite cu ceramica găsită la nivelul feudalismului timpuriu în alte locuri din Ţara Bârsei şi cu ceramica din cultura străromână Dridu [T. Vătăşanu, *Istoria artei feudale în Ţările Române*, în vol. „Studii şi articole de istorie", VII (1965), p. 10]. Totodată, săpăturile de pe Tâmpa, unde exista o cetate, pe care unii istorici o atribuie greşit cavalerilor teutoni, au scos la iveală de sub fortificaţiile de piatră întărituri mai vechi de cetate, alcătuite din valuri de pământ şi palisade [*Ibidem*], ridicate de populaţia băştinaşă înaintea venirii cavalerilor teutoni.

Pr. Dr. Vasile OLTEAN

Ortodoxie și Românism. O viziunea teologică (I)

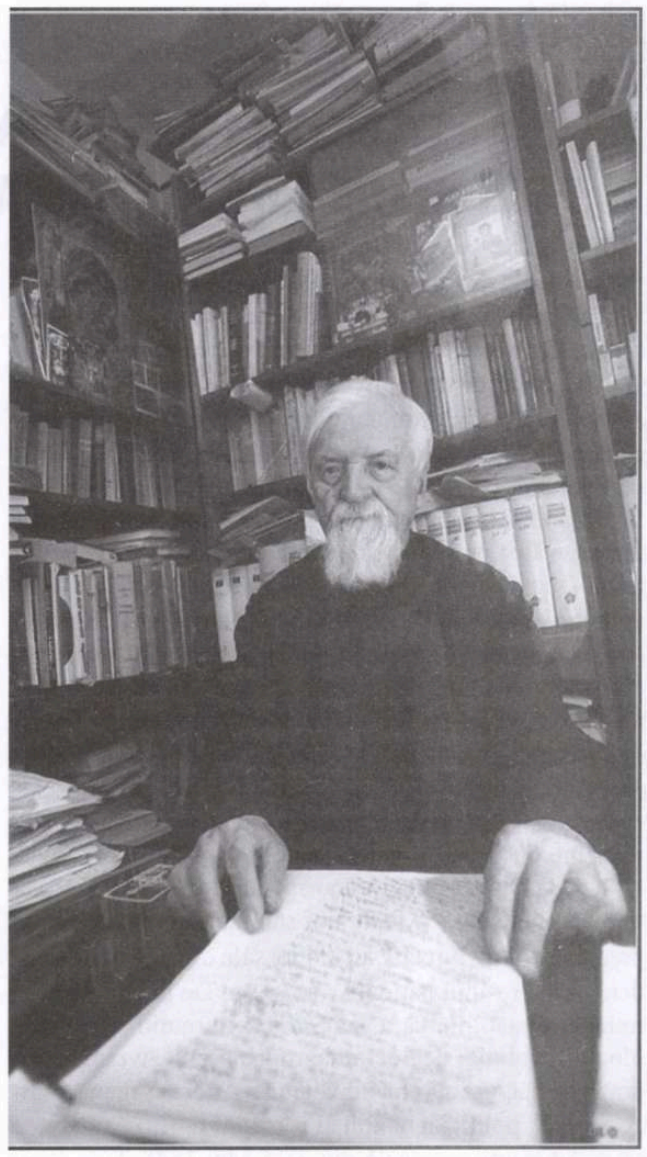

Declarat de Olivier Clément „cel mai important teolog ortodox contemporan", Pr. Prof. Dumitru Stăniloae (1903-1993) şi-a arătat originalitatea gândirii mai ales în modul în care a reuşit să îmbine gândirea patristică cu spiritul românesc (A. Plămădeală 1993:XIV). Dar „românismul" lui Stăniloae nu a fost fondat pe teorie, ci era o prelungire a unei experienţe de viaţă: „…Ce viaţă era în sat! Ce viaţă bogată în datini, în toate obiceiurile lor, în cumineţenia lor, ce viaţă extraordinară era la sat!" – exclama el într-un interviu (R. Ioan 1993:197). De altfel, de câte ori a avut ocazia el şi-a arătat admiraţia faţă de satul natal, Vlădeni, pe care l-a evocat în cuvinte calde şi luminoase (D. Stăniloae – M.-A. Costa de Beauregard 2000:22-33; M. Bielawski 1998:96). Lidia Stăniloae, fiica sa, spune că „aici era tata într-adevăr acasă, nicăieri nu s-a simţit mai acasă decât în căsuţa modestă de la răscrucea Uliţei Mici cu cea a Cimitirului" (L. Stăniloae 2000:22).

Teologia Pr. Stăniloae se situează în interiorul unei căutări a identităţii româneşti ce şi-a avut apogeul în perioada interbelică, făcând parte dintre colaboratorii revistei „Gândirea", condusă din 1926 de Nichifor Crainic (S. Alupei 2003:11-12). Pe acesta Pr. Stăniloae îl preţuia pentru faptul că vedea Ortodoxia ca pe o componentă esenţială a spiritualităţii româneşti, dar nu a ajuns niciodată la o poziţie atât de extremă încât să respingă, pe baza diferenţei de rasă, democraţia. Nichifor Crainic promova o „etnocraţie" în care cerea, în numele calităţii, şi nu al cantităţii populaţiei, o excludere a minorităţilor de la guvernarea noului stat, ce avea să se dedice exclusiv bunăstării comunităţii etice româneşti. Pr. Stăniloae afirma însă că în creştinism nu există „nici un fel de *anti*, împotriva nici unui popor, nici unei etnii", destinul neamurilor fiind nu să se dezbine în luptă, nici să se unifice în mod exterior, ci să se dezvolte „în sensul acesta spiritual care să însemne dezvoltare, diversitate în Dumnezeu Care este şi unit" (vezi interviul cu S. Dumitrescu 1987:175-194).

Istoricul american Keith Hitchins (1992:224-225) îl aşeza pe Stăniloae, alături de Nichifor Crainic şi filosoful Vasile Băncilă, în aripa „de dreapta" a gândirismului, care ar fi promovat un „naţionalism în haină creştină". Interesant este că şi anchetatorii Pr. Dumitru Stăniloae au văzut în acesta un „legionar", deşi iniţial scriseseră „apolitic", acest cuvânt fiind tăiat cu pixul în actul de condamnare. Oricum, Părintele şi-a executat pedeapsa de cinci ani de temniţă la care fusese condamnat… (A se vedea G. Enache 2003:7, unde se găseşte, în facsimil, fişa din dosarul penal). Acelaşi George Enache (2005:390) a arătat însă că în cazul „Rugului aprins" (din a cărui lot de condamnaţi se va afla şi Stăniloae) nu a fost vorba în nici un caz de activitate legionară. De fapt, în pledoaria sa de la proces, inculpatul însuşi a insistat asupra acestui aspect (A. Petcu 2013:202-205).

Zigu Ornea (1996:116), studiind „generaţia treizeci", respinge la Pr. Stăniloae denunţarea influenţelor Apusului şi îl acuză (în mod fals, credem noi) de a nu fi declarat latinitatea ca un factor consubstanţial al poporului român, dar îl declară „negreşit mai echilibrat în opinii decât Nichifor Crainic". În acelaşi timp, Dumitru Stăniloae a respins şi opiniile „ortodoxiştilor" Nae Ionescu, Radu Dragnea şi Dragoş Protopopescu, pe care îi acuza de protestantism şi îi denunţa ca având intenţii politice, uşor deplasabile înspre naţionalismul extremist. Tuturor acestora le sunt adresate cuvintele: „naţionalismul, în sine luat, nici nu mântuie, nici nu pierde. Dar în practică orice naţionalism, sau mântuie sau pierde, după cum este sau nu străbătut de *credinţa creştină* (s.n.)" (detalii la D. Zamfirescu 1993:170-171). (Un ucenic al lui Stăniloae prelua ideea că, „desigur, raportul dintre Ortodoxie şi românism nu trebuie să fie exploatat în sens politic naţionalist". I. Bria 1993:91)

Cele mai strălucite pledoarii pentru rolul creator al Ortodoxiei româneşti le-a avut însă Pr. Stăniloae în disputele cu Constantin Rădulescu-Motru şi Lucian Blaga. Primul, teoreticianul *românismului*, influenţat de filosofia germană, face distincţie între „cultură" (adică societatea română agrară) şi „civilizaţie" (adică Apusul industrializat şi urbanizat) şi, denunţând imitarea Occidentului, afirmă funcţia vitală a satului în păstrarea caracterului naţional (K. Hitchins 1992:212: „el lăuda ţărănimea ca pe un bastion al neamului, iar statul era prima linie de apărare împotriva forţelor burgheze dezintegratoare"). Lipsea însă o definiţie clară a ceea ce el credea că reprezintă caracterul naţional român, singura precizare fiind aceea că între Ortodoxie şi românism nu există o simbioză, sau, chiar dacă a existat una, ea trebuie să înceteze – în caz contrar, ortodoxismul şi-ar pierde caracterul de spiritualitate religioasă creştină iar românismul ar trebui să abdice de la rolul de promotor al progresului economic şi politic. Perspectiva dualistă sau monistă este respinsă de Pr. Stăniloae; creştinismul răsăritean a fost primit în fiinţa poporului român odată cu formarea lui şi a avut rolul de permanentizare, de păstrare a identităţii proprii. „Una a păstrat-o pe alta: fiinţa noastră naţională a păstrat permanent ortodoxia şi ortodoxia a păstrat nealterată fiinţa noastră naţională. Ele au format un întreg identic cu sine însuşi de-a lungul întregii sale istorii, de la începuturile poporului român şi a creştinismului originar şi până astăzi" (D. Stăniloae 1978:594). Această împreună-lucrare şi creştere a două realităţi trebuie văzută prin prisma antinomiei, singura care poate explica unitatea simfonică dintre Ortodoxie şi naţiune. Dogma de la Calcedon, care afirma în persoana lui Iisus Hristos două firi, dumnezeiască şi umană, trebuie luată drept criteriu pentru a înţelege o lume „care e mai misterioasă, adică mai adâncă în sensul ei, de cum şi-o închipuie C. Rădulescu Motru" (D. Stăniloae, 1939:45).

Cea mai celebră polemică a avut-o Pr. Stăniloae cu filosoful L. Blaga. Preluând anumite idei de la O. Spengler şi dezvoltându-le, el numeşte „matricea stilistică" românească (ce îşi are locul în categoriile subconştientului, zona adevăratelor impulsuri creatoare) *spaţiu mioritic*, adică plaiul, „mereu ondulatul orizont" de dealuri şi văi, care formează „substratul spiritual al creaţiilor anonime ale culturii populare româneşti". Prin Ortodoxie este desemnată mai degrabă aria etno-geografică diferită de cea romano-catolică sau protestantă din Europa; în timp ce prima este mai potrivită dezvoltării satului, ultimele au favorizat creşterea oraşelor. Sensul dat de Blaga termenului „ortodox" era deci mai mult cultural şi nu religios, filosoful dovedindu-se „precreştin şi eretic, dacă nu ateu". El a subliniat faptul că originalitatea spiritului românesc nu trebuie căutată în dogma ortodoxă, ci în „derogările" de la ea aduse de „spiritul de erezie" – adică, de găsit în folclorul semi-păgân păstrat în legende sacre, în bocete şi colinde. Lui i se părea că doctrina ortodoxă a avut un efect de nivelare asupra popoarelor din sud-estul Europei; în consecinţă, elementele stilistice care îi deosebesc pe români de coreligionarii lor bulgari şi sârbi se manifestă cel mai puternic în poezia şi arta populară. În dosul „măştii" ortodoxismului românii şi-au păstrat credinţele şi obiceiurile antice precreştine, ce ar proveni din fondul vechi al tracilor (K. Hitchins 1992:231).

Polemica Stăniloae-Blaga îşi avea premisa în faptul că mediile ortodoxe se aşteptau ca filosoful să creeze un sistem care să pună în valoare substratul tradiţional al gândirii creştine ortodoxe. Recunoscând anumite elemente pozitive în opera lui, „pagini minunate care i-au creat dlui Blaga gloria de filosof al specificului nostru etnic şi ortodox", Pr. Stăniloae ajungea însă să declare, deziluzionat, că „nici neamul, nici ortodoxia nu-l mai pot urma, căci nu se mai recunosc în ea" (D. Stăniloae 1997:135-136 şi 149). Criticile Pr. Stăniloae vizau în special asimilarea Ortodoxiei de către spiritualitatea românească, proclamarea religiei ca fiind un produs al spiritului omenesc, negând în acelaşi timp Revelaţia, caracterul sofianic al creaţiei (înţeles de Blaga, asemeni filosofilor ruşi, ca la S. Bulgakov), transcendenţa absolută a Marelui Anonim, care prin cenzura impusă îi interzice fiinţei umane orice acces la cunoaşterea revelaţiei divine, negarea dumnezeirii Mântuitorului, care ar fi fost doar divinizat de un grup de adoratori, formându-se cu timpul un „mit mesianic". Dacă Iisus Hristos nu e Dumnezeu, învierea şi mântuirea sunt imposibile, iar credinţa devine o „jalnică iluzie". „Creştinismul însă este clădit pe temelia Revelaţiunii şi în speţă pe revelaţiunea desăvârşită a lui Dumnezeu întrupat ca om" (*Ibid.* p. 37). Metafizicii îi lipseşte certitudinea realităţii ultime şi calitatea acestei realităţi de a revendica pe om, proprie caracterului ei personal. „Trăsătura personalistă a ultimelor coordonate ale existenţei" face ca în locul mitului să fie aşezată credinţa, al cărei „obiect" e superior ordinii naturii şi are la bază capacitatea de autorevelare a realităţii divine (*Ibid.* p. 67-69). Satul încetează de a mai fi un leagăn al superstiţiilor magice, căci gândirea teologică pune în contradicţie religiosul cu magicul – Blaga le armoniza în conceptul de cultură – iar mitul este văzut doar ca „elementul cel mai coborât al conştiinţei religioase" (vezi S. Frunză 1996:47). Concluzia pe care o trăgea Pr. Stăniloae era aceea că nu subconştientul creează credinţa, ci ea provine dintr-o „victorie a treziei, a spiritului" asupra acestuia. Falsa opoziţie între *pasivismul* răsăritean şi *activismul* apusean nu ţine seama de rolul moral al credinţei: „există şi în Răsărit un activism, dar el e interior, e pus în slujba adevăratei perfecţiuni a omului", în timp ce în Apus el e exterior, are scopuri imanente şi materialiste. Filosofia blagiană este antiortodoxă şi antiromânească pentru că este „individualistă şi anti-etică", pe când Ortodoxia este sobornicească, adică etică şi comunitară (D. Stăniloae 1997:140-145).

Abordând o perspectivă teologică asupra noţiunii de etnic, Pr. Stăniloae a subliniat că nu există om anaţional. Umanul poate exista numai în formă naţională, ţine de calitatea lui, un om „necolorat" din punct de vedere naţional este o abstracţie. Chiar şi în perechea arhetipală era conţinut, ca dat ontologic, virtualitatea dezvoltării ulterioare în comunităţi particulare a omenirii. Departe de a fi urmări ale căderii în păcat, neamurilor li se fixează un fundament metafizic în însăşi Raţiunea divină. „La baza fiecărui tip naţional acţionează un model dumnezeiesc etern pe care acea naţiune are să-l realizeze şi în sine, în mod cât mai deplin". Dezvoltarea acestui „model forţă" are loc prin colaborarea între Dumnezeu, ca Proniator, cu lumea (D. Stăniloae 1939:28-32). Între naţional şi uman nu există un antagonism, calitatea naţională fiind însuşi umanul într-o anumită formă a lui. Ipostasurile umane îşi au modele eterne în Dumnezeu, nu ca idei statice, ci ca forţe care lucrează la alcătuirea chipurilor lor în lumea creată. Schema originală apriorică conţine însă şi anumite determinări din trecut: „ipostasul fiecărui om vine de la Dumnezeu, dar vine străbătând prin mediul unui trecut acumulat în părinţii pământeşti, şi acest drum se integrează în actul constituirii sale după imaginea ce-o are în ceruri" (*Ibid.* p. 8-9).

Lect. Dr. Ciprian Iulian TOROCZKAI

Biblioteca Județeană ASTRA Sibiu

IERARHII ÎN CETATE

ANDREI ŞAGUNA, ANTONIE PLĂMĂDEALĂ şi IOAN SELEJAN,
trei ierarhi din Mitropolia Ardealului şi statura profesională a unui istoric transilvan (II)

Dorind să atragem atenţia asupra subiectului principal, din multitudinea de exemple care pot ilustra o adevărată concentrare intelectuală critică a istoricului Gelu Neamţu pentru episcopul Andrei, oferim cititorilor câteva extrase din textul intitulat „Episcopul Andrei Şaguna «regele românilor» la 1848" [Gelu Neamţu, *Faţa necunoscută a Revoluţiei* [Cluj, Argonaut, 2004, p, 278-284].

„Despre Andrei Şaguna s-a scris mult. Aşa se şi cuvenea. A fost un titan. A dominat o epocă. A fost şi contestat – de duşmani şi de unii dintre ai săi. Istoria i-a dat dreptate lui Şaguna.(...) Fără îndoială, personalitatea lui Andrei Şaguna şi-a depăşit epoca şi, în ciuda ofensivei unei părţi a istoriografiei maghiare şi a celei rolleriene şi neorolleriene, figura lui străluceşte astăzi mai minunat ca oricând, iar spiritul său deschis stă demult la baza ortodoxiei româneşti.

Deşi atât de cunoscut şi atât de studiat, cercetând documente publicate şi nepublicate, mai ales despre revoluţia de la 1848-1849 din Transilvania, am putut aduce la lumină unele date şi fapte noi sau mai puţin cunoscute, precum şi o interpretare a poziţiei sale din punctul de vedere al interesului naţional românesc./De la bun început trebuie să stabilim că, dacă Simion Bărnuţiu a fost ideologul revoluţiei democratice româneşti şi Avram Iancu braţul de apărare al românilor, atunci Andrei Şaguna a fost „creierul", politicianul abil al românimii. (...) Atitudinea sa la Adunarea naţională din 3/15 Mai 1848 de la Blaj, ar merita o analiză deosebită, ne limităm însă la raportul comisarilor guberniali Szabó Lajos şi Bánffy Miklós către Guberniu, în care meritele şi prestigiul lui Şaguna sunt recunoscute fără rezerve. Iată ce spune raportul respectiv din Blaj, 15 mai 1848: „... avem sincera datorie să vă raportăm că desfăşurarea paşnică de până acum a acestei mari adunări populare se poate atribui aproape în exclusivitate popularităţii deosebit de mari a episcopului Şaguna în rândul participanţilor, indiferent de religie, precum şi capacităţii sale intelectuale" [*Documente 1848...*, IV, 1988, doc. 7, p. 57. Blaj, 15 mai 1848]. (...) Iată cum se oglindeşte acest „zvon-dorinţă" în procesul verbal al anchetei. (...)

Primul care vorbeşte despre aşa ceva, a fost martorul 37, minerul Ürmösi Ferenc, care a auzit de la un oarecare Gh. Cosma a lui Ştefan din Bucium, că în „Ardeal trebuie să fie rege român" [*Revoluţia de la 1848 în Transilvania. Ancheta Kozma din Munţii Apuseni*, coordonatori Gelu Neamţu şi Ioan Bolovan, Centrul de Studii Transilvane, Fundaţia Culturală Română, Cluj-Napoca, 1998, p. 60.]. (...). Eu, depune mărturie mai departe Kovács József, am întrebat că „unde vor să-l instaleze pe regele român dorit, şi acesta până unde şi-ar extinde imperiul?" La aceasta, preotul român Vasile Balint i-a răspuns: „Vor să-i unească pe românii din Ardeal cu cei din Moldova şi Ţara Românească şi vor să formeze un singur regat" [*Ibidem*, p. 88]. – Martorul a dezaprobat planul, desigur, dar este remarcabilă sinceritatea preotului Vasile Balint (?!) român. (...) Proprietarul de mină Szuba Jovitze jr. din Roşia Montană (romano-catolic) confirmă că în urmă cu 4 săptămâni (deci tot în mai), venind împreună cu mama lui şi cu alţii la Abrud, s-au întâlnit pe drum cu un om pe nume Gh. Buciuman al lui Ştefan, care, printre multe alte vorbe, a rostit următoarele: Avem speranţa că nu peste mult timp Şaguna va fi regele nostru român" [*Ibidem*, p. 128]. (...). Gh. Cosma a lui Ştefan din Bucium (...): „Şaguna va fi rege român" [Ibidem, p. 207].

Datorită descoperirii nu demult a unui document extrem de interesant în Arhivele Statului de la Budapesta, suntem în măsură să stabilim că zvonul cu nominalizarea regelui român continuă să cutreiere spaţiul transilvan, transformându-se chiar în certitudine, (...) „5. Preotul român din Sălcuţa [Filipan Vasile] aşa a declarat ieri preotului maghiar Szabó Sámuel, că în curând Şaguna va fi regele românilor" [*Original.* Arhivele Naţionale Maghiare, Budapesta, Fond G. Pr., Foto 28.770-28.772, p. 207, la colectivul de editare a documentelor de la 1848. Institutul de Istorie „George Barit" din Cluj-Napoca]. (...) formula de adresare a căpeteniilor satului Cuşma (Bistriţa) către înaltul ieromonah (era nn. AG): „Prea luminate, prea sfinţite şi bun neam, prea încoronatul [sb.n. – G.N.] de legea răsăriteană în Ardeal d.d. episcop Andrei Şaguna" [Arhiva Consistorială Ortodoxă, Sibiu, nr. 15 (60), 18/5 iulie 1848. Arhiva Mitropoliei Ardealului, Sibiu].

(...) „Naţia noastră să fi umblat ziua cu lumina, nu se învrednicea în critica epocă de acum a dobândi bărbatul virtuţilor şi dorirlor, care eşti însuţi Măria Ta" [Silviu Dragomir, *Studii şi documente privitoare la revoluţia românilor din Transilvania în anii 1848-1849*, II, Sibiu, 1944, p. 176-178].

Şi Dumnezeu i-a şi ajutat ca, în pofida tuturor răutăţilor şi piedicilor, să-i unească pe români într-o Mitropolie, din păcate nu de dimensiunile pe care le-ar fi dorit (...).

În concluzie, suntem pe deplin îndreptăţiţi să-l considerăm pe Andrei Şaguna drept unul dintre marii premergători ai unităţii noastre naţionale, fapt confirmat şi de acest zvon care circula atât de insistent la 1848 în Transilvania".

Al doilea palier (2), mult mai impresionant, poate pentru că este mai greu (rar) previzibil, este cel în care detectăm interesul, înţelegerea şi disponibilitatea unor ierarhi de a privi cu atenţie spre munca istoricilor şi a-şi expune propriile opinii asupra rezultatelor activităţii specialiştilor. Este, apoi, un loc comun ca istoricii să-şi îndrepte atenţia spre personalităţi revolute, din orice structură, dar privirea valorizatoare a ierarhilor în grădina ştiinţelor, a istoriei pure, prezenţa lor activă în cetate, în *mijlocul frământărilor cercetărilor de actualitate,* se dovedeşte a fi cu totul binefăcătoare, încurajatoare, confirmând, ori contrazicând, direcţii de idei, derapaje, evidenţiind nevoi culturale etc., fiind *acolo unde se întâmplă ceva important*. Fireşte, de-a lungul timpului, numeroşi ierarhi au fost prezenţe remarcabile *pe terenul istoriei* – unii *scriind-o* înşişi – ca Andrei Şaguna, de pildă. Noi vom invoca întâi, în pasaje scurte, intervenţia unuia dintre ei, din a doua jumătate a secolului al XX-lea, ca exemplu de ierarh academician *cu faţa la trecut şi la prezent*, deopotrivă, informat şi în permanentă căutare a noutăţilor ce meritau reţinute.

Cercetător ştiinţific Ana GRAMA

Donatismul şi ispita puritanismului (II)
Adâncirea câtorva conflicte personale

Datarea cu precizie a izbucnirii schismei ridică în continuare semne de întrebare, cert fiind doar că Mensurius a murit în timpul domniei lui Maxenţiu (306-312), deci după încheierea „marii persecuţii" şi înainte de victoria lui Constantin asupra lui Maxenţiu (28 octombrie 312). Pornind de la aceste *termina* (post quem şi ante quem), istoricii care s-au aplecat asupra cercetării Africii romane şi a donatismului au fixat debutul schismei fie în anul 307, fie în iarna 311/312, dată pe care, personal, o consider mai uşor de integrat în suita de evenimente şi sinoade desfăşurate în intervalul 313-315.

Revenind la desemnarea unui succesor al lui Mensurius, trebuie menţionat că iniţial fuseseră propuşi doi clerici, pe nume Botrus şi Celestius, cărora episcopul Cartaginei le-a încredinţat câte o parte din tezaurul bisericii din localitate înainte de călătoria sa la Roma, de vreme ce custozii (*seniores*) îşi însuşiseră din bunuri, iar inventarul l-a lăsat la o enoriaşă în vârstă. Niciunul dintre cei doi candidaţi nu se bucura de o susţinere unanimă şi se pare că nici de încrederea ierarhului lor. În această situaţie comunitatea s-a orientat către arhidiaconul Cecilian, căruia i s-au adus inventarul şi piesele de tezaur recuperate până atunci. Totuşi, nici episcopul proaspăt ales nu avea de partea sa totalitatea credincioşilor, fiind blamat pentru reţinerile sale cu privire la cultul martirilor. La acestea se adăuga opoziţia pe care i-o făceau alţi clerici nord-africani.

Neputând conta pe sprijinul total al maselor, Cecilian nu a putut ţine piept numeroşilor săi oponenţi, între care se număra şi Lucilla, o nobilă de origini iberice care se stabilise în Cartagina de mai mulţi ani. Aceasta nu avea să-i ierte niciodată lui Cecilian că, încă dinainte de declanşarea „marii persecuţii" (303), pe când el era simplu diacon, a mustrat-o că sărutase osemintele unui presupus martir înainte de primirea Euharistiei, iar acum, după aproape un deceniu, Lucilla găsise prilejul să se răzbune pe el. Astfel l-a acuzat pe Cecilian că ar fi un „duşman al martirilor" şi l-a susţinut pe unul dintre servitorii ei, un anume Maiorinus – citeţ în subordinea lui Cecilian –, să devină contracandidat pentru scaunul Cartaginei. Hirotonia lui Cecilian săvârşită de doar 3 episcopi – în loc de 12, potrivit tradiţiei locale – veniţi din Africa Proconsulară (Novellus de Thizica şi Faustinus de Thuburbo) şi de cel din Byzacenia (Felix de Aptunga) a oferit pretextul de care se vor prevala inamicii săi grupaţi în jurul lui Secundus de Tigisis. Venind în Cartagina împreună cu circa şaptezeci de episcopi numidieni au invalidat alegerea lui Cecilian sub pretextul că fusese hirotonit de un *traditor* (Felix de Aptunga), suspendându-l şi numind un *interventor* care trebuia să administreze temporar viaţa eclezială a metropolei. Uciderea acestui locţiitor în biserica-reşedinţă a fost pusă pe seama susţinătorilor lui Cecilian, iar Secundus l-a chemat în faţa unui sinod pentru a-şi clarifica participarea la evenimentele petrecute. Cecilian a refuzat înfăţişarea şi a încercat să dezamorseze situaţia arătându-se dispus să mai primească o dată hirotonia din diacon întru preot, respectiv episcop şi din mâinile episcopilor numidieni, dacă asupra lui Felix planează acuzaţia de *traditor*. Urmărind diacronic această afirmaţie W.H.C. Frend accentuează pericolul la care s-a expus Cecilian prin această disponibilitate, acreditând el însuşi ideea că hirotonia lui este invalidă din pricina săvârşirii de către un *traditor*. Astfel a alimentat criticile episcopilor numidieni, care l-au contestat şi mai mult, cum a fost cazul lui Purpurius de Limata care susţinea că la această nouă hirotonie, drept pedeapsă şi de dragul pocăinţei, i-ar lovi capul lui Cecilian (Optatus de Mileve, *Libri VII*, I, 19, *CSEL* 26, p. 21).

Potrivit lui Optatus de Mileve ruptura a fost provocată de trei grupuri de persoane, fiind vorba întâi de acei *seniores* care aveau în custodie tezaurul bisericii, neintenţionând să i-l predea lui Cecilian, cu atât mai mult cu cât faţă de aceşti curatori ai eparhiei trebuia să ia măsuri căci se făcuseră vinovaţi de delapidare a bunurilor bisericeşti, după cum îl atenţionase încă înainte de plecarea la Roma episcopul Mensurius. În al doilea rând, clericii Botrus şi Celestius au contribuit cu intrigile lor, sperând că în cele

(continuare în p. 7)

Asist. Dr. Dragoş BOICU

Biblioteca Judeţeană ASTRA Sibiu

• AGENDA PASTORALĂ •

P.S. ILARION FĂGĂRĂŞANUL
Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului

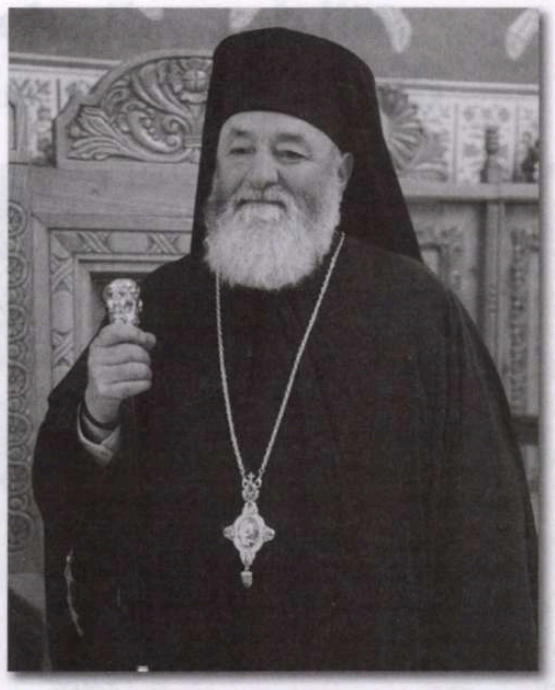

Marți, 6 martie. Dimineața a fost prezent la Catedrala Mitropolitană, unde a asistat la Sfânta Liturghie, apoi lucru la birou.

Joi, 8 martie. După ce a asistat la Sfânta Liturghie de la Catedrala Mitropolitană, P.S. Ilarion a oferit flori angajatelor din cadrul Arhiepiscopiei Sibiului și a avut activitate la birou.

Sâmbătă, 10 martie. În sâmbăta din săptămâna a treia a Sfântului și Marelui Post, P.S. Ilarion Făgărășanul a slujit Sfânta Liturghie la Mănăstirea „Sfânta Treime", comuna Orlat, jud. Sibiu.

Duminică, 11 martie. În Duminica a treia a Sfântului și Marelui Post (a Sfintei Cruci), a slujit Sfânta Liturghie la Biserica „Adormirea Maicii Domnului și Sf. Ierarh Nicolae" Armeni, Protopopiatul Sălișteț.

Vineri, 16 martie. P.S. Ilarion a asistat la Sfânta Liturghie în Catedrala Mitropolitană, apoi a avut întrevederi cu părinții și maicile stareț din Arhiepiscopia Sibiului.

Duminică, 18 martie. În Duminica a 4-a din Postul Mare (a Sfântului Cuvios Ioan Scărarul), P.S. Ilarion Făgărășanul a slujit Sfânta Liturghie la Biserica „Sfânta Treime și Sfântul Efrem cel Nou" din Parohia Viscri, Protopopiatul Rupea, județul Brașov.

Vineri, 23 martie. A vizitat Maternitatea din Sibiu unde a oficiat o slujbă de binecuvântare pentru femeile care au născut sau vor naște, dar și pentru personalul medical. Seara P.S. a slujit Denia Acatistului Bunei Vestiri la Biserica „din Groapă" – Sibiu.

Sâmbătă, 24 martie. P.S Ilarion a slujit Sfânta Liturghie la Biserica „Buna Vestire", Sibiu, alături de preoții slujitori ai acestei parohii, urmată de slujba parastasului. Seara, a slujit Vecernia Bunei Vestiri, urmată de Litie, la Biserica „Sf. Împărați Constantin și Elena" – Sibiu.

Duminică, 25 martie. În Duminica a 5-a a Sfântului și Marelui Post, a oficiat Slujba Sfintei Liturghii la Biserica „Sf. Arh. Mihail și Gavriil" din Sibiu. Alături de P.S. Sa au slujit: părintele consilier Emanuel Tăvală, ieromonah Nifon Baboi (Mănăstirea Prislop), pr. Simion Luca, pr. Ioan Mircea Ielciu, pr. Gheorghe Șebu și alți preoți și diaconi. Credincioșii au venit în număr foarte mare, participând, după săvârșirea Sfintei Liturghii, și la slujba parastasului (la 7 ani), pentru cel care a fost ctitorul acestei biserici, pr. Nichifor Todor (1915-2011).

Luni, 26 martie. Preasfințitul Ilarion Făgărășanul, a oficiat slujba de înmormântare a doamnei preotese Cornelia Onciu, soția preotului Vasile Onciu, ctitorul Bisericii „Sfinții Trei Ierarhi" din Făgăraș-Combinat. În cuvântul rostit cu acest prilej, Părintele Episcop dat citire mesajului de condoleanțe transmis familiei îndoliate de Înaltpreasfințitul Laurențiu, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului.

Marți, 27 martie. P.S Ilarion a slujit, la Catedrala Mitropolitană din Sibiu, slujba de Tedeum la 100 de ani de la Unirea Țării Românești cu Basarabia.

Joi, 29 martie. P.S. Sa a participat, la Colegiul „Aurel Vijoli" din Făgăraș, la festivalul-concurs „Tradiții și obiceiuri de Paști în Țara Făgărașului", unde a făcut parte din juriu.

Vineri, 30 martie. P.S. Sa a avut program de spovedit și împărtășit. După-amiaza, a acordat un interviu postului de televiziune DIGI 24, la Mănăstirea Brâncoveanu – Sâmbăta de Sus.

Ierod. Ciprian PĂSĂRICĂ

Donatismul şi ispita puritanismului (II)
Adâncirea câtorva conflicte personale

(urmare din p. 6)

din urmă unul din ei va ajunge episcop. În cele din urmă, Lucilla şi anturajul ei şi-au adus aportul, exploatând fisurile deja existente. Prin urmare, schisma a fost mai mult produsul ambiţiilor şi rivalităţilor persoanelor din anturajul lui Mensurius şi al lui Cecilian, decât rezultatul presiunilor clerului numidian.

Dacă încercăm să delimităm etapele activării acestei schisme, atunci respingerea lui Cecilian trebuie văzută ca prima fază.

Următoarea etapă o reprezintă concluziile sinodului din toamna anului 312, când fiecare episcop a luat cuvântul, potrivit practicii nord-africane, constatând unilateral schisma provocată de clerul ce s-a desprins de Hristos-viţa prin tăgăduire, căci mlădiţele ce nu aduc roadă se taie şi se aruncă. În consecinţă, nici cei hirotoniţi de traditores nu pot rămâne în Biserică, până ce nu-şi vor recunoaşte greşeala şi se vor pocăi şi nici nu pot accepta comuniunea cu Cecilian care nu a întrunit aceste criterii. Astfel s-a formulat poziţia rigoristă a episcopilor numidieni şi s-a articulat opoziţia faţă de succesorul lui Mensurius, reproşându-i-se pe deasupra că pe când era diacon a refuzat să le ducă hrană creştinilor închişi la Abitina (Fer. Augustin, *Breviculus Collationis,* III. 14. 26).

Amintisem că Cecilian nu se bucura nici de simpatia populaţiei, caracterizată un secol mai târziu de Fericitul Augustin drept „gloata sălbatică îmbătată de băuta rătăcirii şi a coruperii" (Fer. Augustin, *Ep.* 43. 5. 14). Grupurile sociale defavorizate s-au raliat sinodului disident, lăsându-se antrenate de viziunea critică a celor 70 de episcopi numidieni, iar legătura dintre donatişti şi clasele inferioare ale societăţii va rămâne o constantă de-a lungul timpului.

Cea de-a treia şi ultima fază a declanşării schismei a fost hirotonirea lui Maiorinus, cunoscut drept „domesticus Lucillae" – o aristocrată, despre care se spunea că le plătise acestor episcopi 400 folles (monede de bronz de mică valoare) pentru a-l înlocui pe succesorul de drept al lui Mensurius. Firește, suma ar fi nesemnificativă, motiv pentru care s-a speculat că era vorba, de fapt, de 400 de pungi de piese de bronz, ceea ce ar creşte considerabil valoarea sumei cu care au fost stimulaţi ierarhii numidieni.

Câteva decenii mai târziu Optatus de Mileve prezenta succint acest moment:

„Astfel au procedat şi s-a înălţat altar împotriva altarului şi s-a celebrat hirotonia nelegitimă şi Maiorinus, ce fusese citeţ când Cecilian era diacon, slujitorul Lucillei, căreia făcându-i-se pe plac, a fost hirotonit de trădători (ordinatus este a traditoribus), care în sinodul numidian, menţionat deja, şi-au mărturisit greşelile unii altora şi s-au iertat unii pe alţii. Este deci clar că s-au rupt de Biserică atât Maiorinus, care a fost hirotonit, cât şi cei ce l-au hirotonit şi care au trădat [unitatea]*"* (Optatus de Mileve, Libri VII, I, 19, CSEL 26, p. 21).

De remarcat ar fi faptul că Optatus îi califică pe separatişti drept „traditores", imputându-le aceeaşi vină a trădării, ca unii ce s-au rupt voluntar de trupul Bisericii.

Îndată după hirotonie, sinodalii dizidenţi au trimis scrisori irenice pentru recunoaşterea lui Maiorinus către scaunele episcopale din Roma, Spania şi Galia, comunicând clericilor din toate provinciile africane deciziile luate.

Şi totuşi în relatările Sfinţilor Părinţi care s-au confruntat cu mişcarea donatistă un loc deosebit îl ocupă această aristocrată care i-a susţinut pe separatişti. Sfântul Optatus de Mileve lasă chiar impresia că schisma este rezultatul capriciilor Lucillei, întrucât a încercat să eludeze eventualele dispoziţii canonice date împotriva ei pentru excentricităţile liturgice pe care le practica:

„Din cauza [acestei femei] care era mâniată şi suferea ca nu cumva să ajungă sub sancţiunea [Bisericii] s-a întâmplat să izbucnească deodată furtuna persecuţiei" (Optatus de Mileve, *Libri* VII, I, 16, CSEL 26, p. 18-19).

Este adevărat că Sfântul Optatus exagerează cultul aparte pentru relicvele martirilor pe care l-ar fi practicat Lucilla, dar putem să îi dăm crezare când afirmă:

„Lucilla, femeie influentă şi înclinată spre răzvrătire, care înainte nu a putut suferi disciplina [Bisericii], a refuzat cu toţi ai săi să fie unită în comuniune [cu Cecilian]" (Optatus de Mileve, *Libri* VII, I, 18, CSEL 26, p. 20).

Cert este că aristocrata iberică a fost doar una dintre numeroasele femei de vază ale comunităţii, susţinătoare ale schismei, care au dobândit o importanţă deosebită în noua structură de conducere, intrând „în competiţie cu autoritatea ierarhică, şi în mod evident cu puterea politică". Dar în cazul Lucillei trebuie totuşi să ne întrebăm dacă ea şi-a folosit averea pentru a se răzbuna pe Cecilian sau mai degrabă exponenţii comunităţii religioase africane s-au folosit de resursele ei pentru a schimba conducerea episcopiei din Cartagina (Paola Marone, „Le donne nel movimento donatista", în *Augustinianum* 51 (2011), p. 98).

Rivalitatea dintre cele două comunităţi creştine din Cartagina, dar şi tendinţele secesioniste ale Africii au atras cu siguranţă atenţia autorităţii seculare. În acelaşi timp, încurajaţi de deschiderea împăratului Constantin cel Mare faţă de Biserică şi problemele ei, aşa cum a devenit evident prin textul Edictului de la Mediolanum din 313, donatiştii au apelat la el ca instanţă supremă în judecarea cauzei lor, invocând diverse învinuiri la adresa lui Cecilian, şi astfel au creat un precedent implicând puterea imperială în rezolvarea unei probleme bisericeşti, aşa cum vom vedea în numărul următor.

• TELEGRAFUL EVENIMENT •

Mii de credincioșii la Slujba Învierii de la Catedrala mitropolitană din Sibiu

Mii de credincioși au participat la Slujba Învierii oficiată la Catedrala mitropolitană din Sibiu. Sfânta Lumină a fost oferită credincioșilor de Înaltpreasfințitul Laurențiu, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului, iar Slujba Învierii a fost oficiată pe o scenă amenajată pe treptele Catedralei mitropolitane. După slujba religioasă, a fost citită pastorala IPS Mitropolit Laurențiu la Praznicul Învierii Domnului, intitulată „Icoana Învierii Domnului – Chipul biruinței lui Hristos asupra morții".

Slujba Învierii a continuat în Catedrala mitropolitană, după care a fost oficiată Sfânta Liturghie. Răspunsurile liturgice au fost date de Corala „Timotei Popovici" a locașului de cult, dirijată de pr. lect. univ. dr. Dan Alexandru Streza.

În cadrul Sfintei Liturghii au fost sfințite pâinea și vinul cunoscute sub numele de „paști" care au fost împărțite la final tuturor credincioșilor. De asemenea, mulți dintre credincioșii prezenți s-au împărtășit cu Trupul și Sângele Mântuitorului Iisus Hristos.

La final IPS Mitropolit Laurențiu i-a binecuvântat pe credincioși și le-a transmis urările specifice acestei mari sărbători a creștinătății.

„Mulțumim Bunului Dumnezeu pentru că ne-a învrednicit să petrecem împreună această noapte sfântă. Vă mulțumim pentru că ați participat în număr atât de mare și ați arătat dragoste față de Biserică, și vă dorim ca Lumina lui Hristos să lumineze sufletele noastre pentru ca să ne putem bucura acum, în Săptămâna Luminată, și apoi în fiecare duminică să ne amintim de ziua de Paști, pentru că fiecare duminică este legată de această mare sărbătoare", a spus ierarhul.

La slujba Vecerniei din Duminica Paștilor, numită și „A doua Înviere", preoții din Protopopiatul Sibiu au venit la Catedrala mitropolitană din Sibiu pentru a fi alături de Înaltpreasfințitul Laurențiu, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului și de Preasfințitul Ilarion Făgărășanul, Episcopul-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului. În cadrul slujbei, Evanghelia rânduită pentru această Vecernie a fost citită în 12 limbi, o veche tradiție prin care se arată universalitatea mesajului dumnezeiesc.

După Vecernie a urmat tradiționala Procesiune a Învierii. Preoții și credincioșii au vestit minunea Învierii Domnului pe străzile cetății Sibiului, pe traseul: Catedrala mitropolitană-strada Mitropoliei-Piața Mare-Strada N. Bălcescu-Parcul „ASTRA"-Catedrala mitropolitană. Cu icoana Învierii Domnului în brațe și cântând imnurile specifice Paștilor, preoții și credincioșii au dus în cetate bucuria marii minuni.

„Să întărim mărturisirea pe care o facem acum prin salutul dintre noi. Este o mare bucurie să ne salutăm cu «Hristos a Înviat!-Adevărat a Înviat!», dar pentru ca bucuria să nu piară, să nu treacă după această perioadă post-pascală, trebuie să-L luăm pe Hristos în noi periodic, să reînnoim legătura directă cu El prin Sfânta Împărtășanie. Mântuitorul Hristos Care a Înviat și ne-a creat mare bucurie să fie cu noi cu toți, să ne dea putere să ne putem bucura privindu-ne unii pe alții și să iertăm toate pentru Înviere", a spus ÎPS Mitropolit Laurențiu.

Ștefan MĂRCULEȚ

ITO 2018

ÎNTÂLNIREA INTERNAȚIONALĂ A TINERILOR ORTODOCȘI
Sibiu, 6-9 septembrie 2018

Gânduri la Zile de Toamnă

Suntem atinși de sindromul dezbinării, conflictului între ideologii și uneori ne jignim, ne rănim. Fragilitatea tinereții poate vindeca lipsa de cordialitate a maturilor? Poate generația celor 100 de ani de România să vindece fuga din România a generației tinere? Suntem chemați să mărturisim că, deocamdată, singura instituție care ne cuprinde tinerețea în toate idealurile ei este Biserica, oricât de dificil le-ar fi unora să creadă acest lucru. Chemați să mărturisim unitatea unui Neam, știm că ea se naște din unitatea de Duh întru Hristos, Domn și Dumnezeu strămoșilor noștri și nouă. Asta nu înseamnă că nu ne bucurăm să fim oameni de știință ori profesioniști în domenii de graniță, că nu știm cu ce anume se consumă gândirea lumii moderne. Nu, Hristos nu ne încurcă în a fi oameni. Ne obligă ca omenia noastră să fie lucidă, realistă, o omenie legată de motivația Învierii. Oare ce mai înseamnă asta pentru lumea în care trăim? Cum se leagă Unitatea unui Neam de Învierea lui? Dumnezeu, contemporan cu noi, cu fiecare generație altfel doar în ce ne privește, ne aduce aminte că suntem oameni numai în măsura în care nu uităm să fim bucurie unii altora.

Sibiul, în această toamnă a Centenarului Românesc, va încerca să aducă aminte tineretului că Dumnezeu este Bucurie, Unitate, Sfințenie și că Liturghia este un Dar prin care toate acestea se restartează în conștiințele noastre. Nu știm încă nimic din ce poate fi toamnei ce vine bucurie. Știm doar că Tânărul cel dintâi chemat la întâlnire cu tinerii Ortodoxiei este El, Dumnezeul nostru Înviat. Asta va face toată Bucuria posibilă!

Pr. Constantin NECULA

ITO 2018

ÎNTÂLNIREA INTERNAȚIONALĂ A TINERILOR ORTODOCȘI
Sibiu, 6-9 septembrie 2018

REDACTOR-ȘEF:
Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA

COLEGIUL DE REDACȚIE

Senior-editori: Pr. Academician Mircea Păcurariu; Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan. **Secretar de redacție:** Pr. Lect. Dr. Emanuel Tăvală. **Membri:** Pr. Conf. Dr. Constantin Necula, Conf. Dr. Lucian Grozea, Diac. Dr. Ștefan L. Toma, Pr. Dr. Cristian Muntean, Pr. Dr. Vasile Gafton. **Responsabil ediție online:** Vicențiu-Dragoș Bășa.

ISSN 1223-8392

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA se primesc pe adresa: Redacția „Telegraful Român", 550179 – Sibiu, str. Mitropoliei, nr. 35; e-mail: *telegrafulroman@yahoo.com*. Articolele nepublicate nu se înapoiază.

ABONAMENTUL pentru anul 2018 este de 48 lei; cod IBAN RO34 RNCB 0227 0360 5879 0001. BCR Sibiu, str. Emil Cioran, nr. 1. Cod fiscal 44 79 403.

Tiparul executat la *Tipografia Șaguniana* – Sibiu

Biblioteca Județeană
ASTRA Sibiu

Fondator:
Mitropolit **Andrei Şaguna**, 1853

Publicație bisericească a Arhiepiscopiei Sibiului

Telegraful Român

Anul 166 • nr. 17-20 **1 şi 15 mai 2018**

SFINȚII ÎN TEOLOGIA, SPIRITUALITATEA ȘI CULTUL BISERICII RĂSĂRITENE (II)

† LAURENȚIU,
Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului

În Hristos Cel răstignit şi înviat se restaurează firea umană şi se reface comuniunea dintre Dumnezeu şi om, precum şi *posibilitatea* participării omului la viaţa lui Dumnezeu. Dumnezeu este *Unul Sfânt prin fiinţă*, iar oamenii se pot împărtăşi de sfinţenia Lui prin *har,* prin *Taina lui Hristos* [Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă,* vol. III, EIBMBOR, Bucureşti, 1978, p. 12] extinsă în lume, până la sfârşitul istoriei, sub „*chipul*" Bisericii, ca mediu al lucrării Sfântului Duh în viaţa credincioşilor, prin *Sfintele Taine*. Acestea sunt lucrările nevăzute ale lui Hristos, săvârşite prin acte văzute, prin care uneşte cu Sine pe cei credincioşi şi îi umple de puterea învierii şi a vieţii celei noi.

Taina Sfântului Botez, poarta de intrare în Biserică, ne *naşte din nou*, sădeşte în noi, ne împărtăşeşte darul vieţii celei noi în Hristos cel înviat. Botezul creştin este cu adevărat *moarte şi înviere în şi împreună cu Hristos*. „*Oare nu ştiţi* – zice Apostolul – *că toţi câţi în Hristos Iisus ne-am botezat, întru moartea lui ne-am botezat? Deci ne-am îngropat cu El, în moarte, prin Botez, pentru ca, precum Hristos a înviat din morţi, prin slava Tatălui, aşa să umblăm şi noi întru înnoirea vieţii*" (Romani 6, 3-4; Efeseni 2, 5-6; Coloseni 2, 12).

Prin *Taina Mirungerii* ni se împărtăşesc darurile Sfântului Duh, prin care Hristos *ne întăreşte* ca să creştem ca făpturi noi, în viaţa cea nouă, în Hristos. Prin *Taina Spovedaniei – „botezul lacrimilor"* – ne înnoieşte viaţa prin iertarea păcatelor, prin *Taina Sfântului Maslu* ne vindecă bolile noastre sufleteşti şi trupeşti, prin *Taina Cununiei* ne binecuvintează şi ne sfinţeşte familiile, iar prin *Taina Hirotoniei* alege şi consacră pe slujitorii sfintelor Sale altare. Însă modul cel mai deplin în care omul în această lume poate să se unească cu Hristos cel înviat, să se împărtăşească de viaţa cea nouă a Împărăţiei Preasfintei Treimi, este *Taina Sfintei Euharistii*, împărtăşirea cu Sfântul Trup şi Sânge al Domnului, la Taina cea mare şi cerească a Sfintei Liturghii. Scopul Sfintei Liturghii, arată Sfântul Nicolae Cabasila, este *sfinţirea darurilor* pentru *sfinţirea credincioşilor* [Sf. Nicolae Cabasila, *Tâlcuirea Dumnezeieştii Liturghii,* trad. din lb. greacă de pr. prof. Ene Braniște, Editura Arhiepiscopiei Bucureştilor, 1997, p. 15].

Sfânta Liturghie nu este doar modul prezenţei reale a Mântuitorului în Sfânta Euharistie, ci şi extinderea în cei credincioşi a vieţii Sale noi, îndumnezeite. Este tainică prezenţa Domnului cel răstignit şi înviat sub chipul pâinii şi al vinului şi este plină de mister şi atragerea credincioşilor în această stare de jertfă. Mântuitorul a intrat la Tatăl prin Taina Crucii, cu scumpul Său Sânge şi rămâne acolo în stare de jertfă neîncetată, „*dobândind o veşnică răscumpărare*", după cum ne învaţă Sfântul Apostol Pavel (Evrei 9, 12). În acest sens, părintele ***Dumitru Stăniloae*** arată că actul jertfirii lui Hristos este veşnic şi are eficienţă mântuitoare; prin el, umanitatea Sa a intrat în stare de jertfă permanentă, care este starea ei de înviere, de sfinţenie a vieţii celei noi îndumnezeite [Pr. Dumitru Stăniloae, *Legătura dintre Euharistie şi iubirea creştină*, în rev. „Studii Teologice", XVII (1965), nr. 1-2 p. 11], izvorul şi sursa *„pentru toate gradele stării de jertfă a credincioşilor, care trebuie să includă atât moartea faţă de egoism, cât şi sfinţenia unei vieţi noi, de înviere*" [Idem, *Iisus Hristos, Arhiereu în veac*, în rev. „Ortodoxia", XXXI (1979), nr. 2, p. 218]. Iisus Hristos Se primeşte de credincioşi, în Sfânta Euharistie, ca răstignit şi înviat în acelaşi timp, imprimându-ne şi pe noi de această stare de jertfă şi înfăţişându-ne împreună cu Sine Tatălui, ca jertfe vii binemirositoare [Idem, *Dumnezeiasca Euharistie în cele*

(continuare în p. 3)

Paradoxul ospitalității creștine

Teodor BACONSCHI

Viaţa politică dintr-o democraţie emergentă e îndeobşte pasională, ba chiar vehementă, pentru că subiecţii jocului electoral au ceva infantil: iau totul drept bun, se limitează adesea la aparenţe, dar au şi aşteptări nerealiste, idealizate, schematice sau fanatice. E un fapt confirmat de studioşii acestor democraţii „noi sau restaurate". După dictaturi – cu lunga lor glaciaţiune şi aerul lor stătut – pluralismul opiniilor şi diversitatea forţelor politice îşi fac loc mai greu. Putem spune că asemenea societăţi (cum e şi cea românească, de aproape trei decenii) se află cumva într-o stare de tranziţie, asemănătoare cu aceea de convalescenţă. În democraţiile mature, foarte rodate, cetăţenii se luptă cu fenomene opuse, de pildă cu blazarea rezultată din sentimentul că alternativele disponibile sunt aproape identice. Veţi spune, pe bună dreptate, că şi democraţiile funcţionale au de gestionat crize şi nu vă voi contrazice. Şi ele au momente de polarizare extremă, când alunecă pe pâlnia retoricii populiste. Şi ele au datoria, dificilă, de a reinventa periodic virtutea moderaţiei, adică bunul simţ al căii de mijloc. Altfel spus, democraţia însăşi e un regim politic mai curând agitat, în care definiţiile şi certitudinile sunt mereu puse la îndoială şi sunt mereu negociate, în vederea unui aranjament social mai bun.

Am deschis articolul meu de azi prin amintirea acestor evidenţe specifice democraţiei pentru a ridica un subiect legat de tactica pastorală a Bisericii noastre. Vedem adesea, în presă sau pe internet (unde opiniile cele mai contrastante îşi fac loc sub tonuri tot mai pestriţe), felurite critici legate de faptul că ierarhii noştri se întâlnesc „oficial" cu diferite personalităţi variabil contestate. În fond, cu cât o figură publică e mai notorie, cu atât trebuie să admitem că ea nu place tututor. Criticii BOR susţin că un episcop n-ar fi trebuit să se vadă cu X sau cu Y, pentru că acela nu

(continuare în p. 2)

Din cuprins:

Pr. Prof. Dr. Cristian MUNTEAN
„În căutarea timpului pierdut"...
| pagina **2**

Pr. Academician Mircea Păcurariu
Preoți din Banat și Crișana în închisori și în deportare în anii 1916-1918
| pagina **4**

Prof. Univ. Dr. Elena Macavei
O viață pe baricadele Unirii – Onisifor Ghibu (1883-1972) | paginile **6-7**

Biblioteca Județeană ASTRA Sibiu

Pr. Prof. Dr.
CRISTIAN MUNTEAN

„În căutarea timpului pierdut”...

Într-una din conferințele numite Norton Lectures de la Universitatea Harvard, Umberto Eco ținea un discurs despre „Plăcerea zăbavei”, făcând un elogiu fenomenologiei tehnicilor de încetinire a lecturii care poate spori tensiunea înțelesurilor și a trăirii unui text, amintindu-ne de povestea plină de zăbavă a *Divinei Comedii*, unde călătoria lui Dante putea să se desfășoare la nivel oniric într-o singură noapte, dar, ca să ajungi la apoteoza finală, trebuie parcurse cele o sută de cânturi.

Din păcate, societatea postmodernă nu mai e o civilizație a zăbavei, iar graba cu care trăim presiunea timpului diminuează disponibilitatea de a aștepta.

Întreg contextul vieții cotidiene s-a transformat într-un câmp de permanentă exercitare a voinței, o adevărată civilizație a spectacolului, în care industria de divertisment a devenit prioritară.

Că ne place sau nu, impactul mijloacelor de comunicare (televiziune, internet, telefon) asupra vieții noastre este imens, provocând o adevărată revoluție a digitalizării. Nu trebuie uitat că în ultimii ani s-au aprins adevărate revoluții politice și culturale în spațiul virtual, la fel de mult ca și cele fundamentaliste.

Am putea spune, după cuvintele lui Roland Brunner, că s-a dus vremea în care lumea avea timp să trăiască. Toată lumea se grăbește pentru că a nu te grăbi înseamnă a pierde timpul. Se pare că societatea în care trăim nu mai e o civilizație a așteptării („Psihanaliză și societate postmodernă”).

Presiunea permanentă a timpului și graba cu care bifăm tot mai multe evenimente diminuează disponibilitatea de a aștepta și creează dificultăți în prelucrarea informației, în cultivarea atenției și a capacităților de reflecție.

Așteptarea n-ar trebui să însemne doar tensiune. Ea ar putea fi un răgaz pentru o reflecție de perspectivă care ar putea „amenaja” starea lăuntrică pregătind-o pentru ceea ce e de așteptat. Neavând dispoziția de a aștepta s-ar putea să ne sărăcim viața de evenimentele cu caracter inițiatic.

Unul din fundamentele culturii occidentale este răgazul, ne amintește filosoful creștin german Josef Pieper în clasica lui lucrare: „Răgaz și cult” unde ne reamintește că numele „răgaz” înseamnă, atât în greacă și latină, cât și în germană, școală. Deci numele cu care numim locul educației și chiar educația însăși înseamnă răgaz.

Dacă am redefini conceptul educațional din perspectiva răgazului, am detensiona în primul rând presiunea concurenței în mediul școlar care abundă de concursuri și recompense pentru câștigători, dar care a descurajat (poate axiologic) dispoziția pentru compasiune, întrajutorare și bunătate.

Răgazul este o formă de așteptare ce nu trebuie confundată cu lenea sau pasivitatea. Este un tip de așteptare evanghelică ce presupune prezență și slujire, asumând o activitate utilă/o sarcină. Așteptarea se întreține prin faptă, administrând timpul parcurs în așteptare.

Nu cred că putem înțelege realitatea și necesitatea răgazului/așteptării decât prin căutarea „timpului pierdut” al Duminicii.

În „Eseuri de Duminică”, Constantin Noica începea o critică a omului modern pornind de la mediocritatea zilei sale de duminică de care s-a înstrăinat în așa măsură încât nu-i mai înțelege rostul: „Duminica nu e lăsată întru odihnă; ci pentru ca, nemuncind în înțelesul obișnuit, să nu te mai înstrăinezi lucrului și lumii. Ea nu trebuie deci privită ca un interval de refacere, între două perioade de trudă; ci drept întâia zi în care nu te mai îndeletnicești cu altceva decât cu tine și cu tainele ce țin de tine. E ziua Domnului; adică ziua singurătății tale, a întoarcerii tale la izvor”.

A ieși din acest tip de mediocritate înseamnă a introduce în timpul diurn al vieții noastre timpul „cel mare” al sorocului eshatologic ce se consumă euharistic în fiecare Sfântă Liturghie.

Roger Scruton explica destul de plastic „exercițiul” credinciosului prezent duminical în taina Bisericii. „În ritual credinciosul se confruntă cu Dumnezeu și e purificat prin aceea că suportă privirea Domnului. Vigilența față de liturghie este asemeni vigilenței lui Dumnezeu față de idoli” („Cultura modernă pe înțelesul oamenilor inteligenți”).

Vigilența poate fi privită aici ca „trezvie”, ca mod de a conlucra cu „neașteptatul”, pentru că cel care așteaptă suspendă caracterul „neașteptat” al venirii „pe neașteptate” (A. Pleșu).

Astfel, „în căutarea timpului pierdut” regăsim posibilitatea descoperirii duminicii ca timp câștigat, ca pedagogie a Împărăției, în care retrăim prezentul „aici” fără a fi nicio clipă absenți din „dincolo”. E un exercițiu spiritual la care suntem invitați duminică de duminică, de a trăi simultan în timpul tău și în timpul lui Dumnezeu sărbătorind timpul Împărăției.

„Plăcerea zăbavei” s-ar putea traduce în termeni creștini cu „bucuria așteptării smerite”. O așteptare plină de responsabilitate și fără pierderea timpului.

Paradoxul ospitalității creștine

(urmare din p. 1)

ne place „nouă” sau „altora”, ori pentru că respectivul oaspete nu figurează în sinaxar. E o ipocrizie uriașă în aceste nemulțumiri de circumstanță! Pentru că episcopii (ca și preoții de mir) nu pot deschide lăcașurile sau reședințele doar pentru cei mai presus de orice suspiciune. Ei sunt, prin succesiune apostolică, urmași ai lui Hristos, Cel care i-a primit la Sine pe toți păcătoșii, pe străini, vameși, femei ușoare, pe copii și pe bolnavi și pe marginalii de toate categoriile. Sunt de acord că întâlnirea unui ierarh cu o personalitate politică sau intelectuală, sportivă sau din mediul de afaceri, are carate pedagogice și îndeplinește o funcție implicită de legitimare. Asta nu înseamnă că episcopul respectiv validează toate faptele din biografia celui primit. N-ar fi însă creștinește ca un ins botezat (ortodox sau chiar de altă confesiune) să găsească ușa bisericii sau a vreunui salon episcopal închisă. Nici mie nu-mi place să văd cutare fotografie a unui mitropolit cu vreo figură deloc populară în societatea civilă, în mediile intelectuale pretențioase ori în lumea academică. Înțeleg însă că Biserica e locul pocăinței, al iluminării, al îndreptării și al dialogului duhovnicesc: o poză atestă doar faptul că o întâlnire s-a produs, că a existat disponibilitate pastorală pentru ca ea să nu fie retezată din start, dar nu ne livrează (și bine face!) nici tot ce s-a discutat cu acea ocazie, nici ce urmări ori ecouri sufletești va fi avut. Dacă Biserica e liberă – așa cum e normal să fie într-un regim democratic –, apoi și ierarhia e liberă să predice mesajul Evangheliei în orice mediu: nu există un creștinism de protocol și nu se cuvine să reducem convorbirea pastorală dintre ierarhie și mireni la câteva cadre prestabilite, scrobite, apretate sau mecanic previzibile. Faceți analogia cu medicina trupească! Imaginați-vă un doctor care-și selectează pacienții după parfum și curățenia sau luxul veșmintelor...

De acord: chiar nu trăim într-o lume desăvârșită. Există destule aspecte discutabile în viața socială a Bisericii. De pildă, tentația de a confunda vrednicia cuiva cu generozitatea sa de ctitor. Sau oportunismul politic, de care ne-am putea cu folos emancipa. Dincolo de aceste prea omenești criterii, pledez însă pentru deplina incluziune a iubirii și duhului îndreptării, două valori pe care se fondează libertatea pastorală a fiecărui slujitor al Bisericii. Un adevărat păstor de suflete vede persoana în slăbiciunea ei constitutivă, desfide orice discriminare și situează fiecare chip în perspectiva nelumească a vieții veșnice. La urma urmelor, puterea spirituală a ierarhiei bisericești se sprijină tocmai pe depășirea virtuală a oricărei ierarhii vremelnic stabilite de oameni...

LITURGHIE • PASTORAȚIE • MĂRTURISIRE

Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului

Duminică, 1 aprilie – *Praznicul Intrării Domnului în Ierusalim.* Înaltpreasfinția Sa a slujit Sfânta Liturghie şi a adresat un cuvânt de învățătură credincioşilor prezenți la Catedrala mitropolitană din Sibiu. În aceeaşi zi, a participat, la Casa Artelor din Sibiu, la vernisajul expoziției intitulate „Crucea, de la comunitate la comuniune. 100 de cruci la 100 de ani", organizată de Asociația „Eleon" şi Muzeul „ASTRA" din Sibiu. A adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare. Seara, a participat la slujba Deniei, oficiată la Catedrala mitropolitană, precum şi la concertul de cântări specifice Postului Mare, susținut de către corul „Timotei Popovici" al Catedralei mitropolitane din Sibiu.

Luni, 2 aprilie. A avut program de audiențe şi lucrări de birou. Seara, a participat la slujba Deniei, oficiată la Catedrala mitropolitană.

Marți, 3 aprilie. A participat la manifestările organizate în fața Cercului militar din Sibiu cu ocazia Zilei Jandarmeriei Române. În aceeaşi zi, la Biserica „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" din localitatea Şura Mare a oficiat slujba de sfințire a clopotelor noii biserici, precum şi a Sf. Cruci, care va fi aşezată pe cupola locaşului de cult închinat. Seara, a participat la slujba Deniei, oficiată la Catedrala mitropolitană.

Miercuri, 4 aprilie. A prezidat şedința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului. Seara, a participat la slujba Deniei, oficiată la Catedrala mitropolitană.

Joi, 5 aprilie. A slujit Sfânta Liturghie a Sf. Vasile cel Mare la Catedrala mitropolitană şi a adresat credincioşilor prezenți un cuvânt de învățătură. Seara, a oficiat, în acelaşi loc, slujba Deniei celor 12 Evanghelii.

Vineri, 6 aprilie. A slujit Taina Sf. Maslu la Catedrala mitropolitană şi a adresat celor prezenți un cuvânt de învățătură. Seara, a oficiat, în acelaşi loc, slujba Deniei Prohodului Domnului.

Sâmbătă, 7 aprilie. A întâmpinat, la Aeroportul Internațional din Sibiu, Sfânta Lumină adusă de o delegație de la București. Au fost de față reprezentanți ai eparhiilor din Mitropolia Ardealului, protopopi, preoți şi autorități locale. Înaltpreasfinția Sa a adus Sfânta Lumină la Catedrala mitropolitană, iar la miezul nopții a fost oferită credincioşilor care au participat la slujba de Înviere.

Duminică, 8 aprilie. La orele 0,00 a oficiat Slujba Învierii, Sfânta Liturghie din Ziua Învierii Domnului şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învățătură la Catedrala mitropolitană din Sibiu. A oficiat, de asemenea, slujba Vecerniei (A doua Înviere) la Catedrală, iar apoi a participat la procesiunea liturgică pascală, pe care a inițiat-o şi organizat-o prin centrul oraşului. După amiază, a oferit o recepție oficială la reşedința mitropolitană, la care au participat oficialități locale, profesori de la Facultatea de Teologie, consilieri şi angajați ai Arhiepiscopiei Sibiului, precum şi preoții din municipiul Sibiu.

Luni, 9 aprilie. Înaltpreasfinția Sa a săvârşit Sfânta Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învățătură la Biserica „Învierea Domnului" din Braşov. După Sfânta Liturghie, a premiat câştigătorii Concursului Național Cultural-Artistic „Unirea: libertate şi unitate" – etapa la nivelul Protopopiatului Braşov.

Marți, 10 aprilie. A slujit Sfânta Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învățătură la biserica „Adormirea Maicii Domnului" din oraşul Avrig.

Miercuri, 11 aprilie. A oficiat la Capela mitropolitană din Sibiu slujba Tainei Botezului pentru pruncul Alexandru Emilian Vaida, cel de-al patrulea fiu al P.C. pr. Cristian Vaida, secretarul eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Vineri, 13 aprilie – *Sărbătoarea Izvorul Tămăduirii.* Înaltpreasfinția Sa, alături de Preasfințitul Ilarion Făgărăşanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, şi de un mare sobor de preoți şi diaconi, a slujit cu ocazia hramului la Mănăstirea Brâncoveanu – Sâmbăta de Sus, jud. Braşov. A oficiat sfințirea apei la fântâna din curtea mănăstirii. A săvârşit, în continuare, la altarul de vară Sfânta Liturghie, iar apoi, Taina Sfântului Maslu. A adresat celor prezenți un cuvânt de învățătură.

Duminică, 16 aprilie. A oficiat Sfânta Liturghie şi a adresat un cuvânt de învățătură credincioşilor prezenți la Catedrala mitropolitană din Sibiu.

Luni, 17 aprilie. A avut program de audiențe şi a prezidat şedința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Marți, 17 aprilie. A predat cursuri de Teologie Liturgică la Facultatea de Teologie din Sibiu. În aceeaşi zi, a participat la sediul Protopopiatului Sebeş, județul Alba, alături de Înaltpreasfințitului Irineu, Arhiepiscopul de Alba Iulia şi alți preoți şi oameni de cultură ai județelor învecinate, la un simpozion dedicat evocării personalității episcopului Vasile Moga (1774-1845).

Miercuri, 18 aprilie. A prezidat şedința comitetului de organizare a *Întâlnirii Internaționale a Tinerilor Ortodocşi – Sibiu 2018.*

Joi, 26 aprilie. A participat la festivitatea de premiere a câştigătorilor Concursului Național Cultural-Artistic „Unirea: libertate şi unitate" – etapa eparhială. Evenimentul s-a desfăşurat în paraclisul Facultății de Teologie Ortodoxă „Sfântul Andrei Şaguna" din Sibiu. Înaltpreasfinția Sa i-a felicitat pe elevii, preoții şi profesorii de religie pentru rezultatele remarcabile şi pentru dragostea lor față de valorile neamului românesc, oferindu-le diplome, cărți şi iconițe.

Vineri, 27 aprilie. A avut program de lucru la cabinet.

Duminică, 29 aprilie. A slujit Sfânta Liturghie şi a adresat un cuvânt de învățătură credincioşilor la Biserica „Înălțarea Domnului" din localitatea Tohanul Vechi, protopopiatul Bran-Zărnești. A oficiat slujba de binecuvântare a lucrărilor de renovare şi amenajare interioară şi exterioară care au fost executate la sfântul locaş. În cadrul Sfintei Liturghii l-a hirotonit preot pe diaconul Vlad Mircea Postolea pe seama Parohiei Ormeniş, protopopiatul Rupea, județul Braşov. De asemenea, tânărul teolog Cristian Ştefan Voinicu a fost hirotonit diacon. La finalul Sfintei Liturghii, Înaltpreasfinția Sa l-a hirotesit *iconom stavrofor* pe părintele paroh Vasile Alexandru Prodea. A oferit, apoi, distincția „Ordinul Sfântului Ierarh Andrei, Mitropolitul Transilvaniei" domnului ing. Alexandru Lucian Igrişan, primarul oraşului Zărneşti, precum şi domnului Marcel Butuza. De asemenea, a oferit acte de cinstire principalilor ctitori şi binefăcători.

Luni, 30 aprilie. A avut program de audiențe şi lucrări de birou.

Pr. Dr. Cristian Vaida

SFINȚII ÎN TEOLOGIA, SPIRITUALITATEA ŞI CULTUL BISERICII RĂSĂRITENE (II)

(urmare din p. 1)

trei confesiuni, în rev. „Ortodoxia", XXVI(1953), nr. 1, p. 95]. Aşadar, arată același mare teolog român, *„unindu-ne prin Sfânta Împărtăşanie toți cu Hristos pentru a ne dărui cu El Tatălui, ne unim toți nu numai cu Hristos, dar şi cu Tatăl şi cu Duhul, ne unim şi între noi la Cina Împărăției: aceasta este Împărăția Sfintei Treimi, intimitatea maximă între Dumnezeu şi om*" [Idem, *Spiritualitate şi comuniune în Liturghia Ortodoxă*, EIBMBOR, București, 204, p. 375].

În viața sacramentală a Bisericii, credincioşii, creați după *chipul lui Dumnezeu*, în conlucrarea cu harul divin, înaintează prin Sfintele Taine pe calea desăvârşirii, ajungând la *asemănarea cu Dumnezeu* şi la *sfințenia vieții*. În această comuniune, Hristos, Cel Care S-a jertfit pentru noi, este sursa de sfințenie a Bisericii *„ca stare de jertfă şi de iubire în fața Tatălui, din iubirea Tatălui. Şi pentru că iubirea lui Dumnezeu este nesfârşită şi veşnică, dă şi iubirii noastre această calitate, Dumnezeu făcându-ne în Hristos sfinți ne dă viață veşnică. Făcându-ne sfinți, Dumnezeu înveşniceşte persoanele noastre, pune în evidență valoarea lor netrecătoare. Din acea stare de sfințenie din Hristos şi, deci, de iubire între noi şi Dumnezeu ne împărtăşim în Biserică şi ea e forța care ține Biserica sau pe membrii ei în unitate*" [*Ibidem,* p. 281].

2. Sfânt şi sfințenie în cultul şi spiritualitatea Bisericii Ortodoxe

Încă de la începuturi, Biserica primară a numit *sfinți* pe toți cei botezați în Hristos, născuți *„din apă şi din Duh"* (Ioan 3, 5) şi deveniți membrii primelor comunități creştine. Cu această demnitate, Sfinții Apostoli cinstesc pe credincioşii noilor Biserici, în epistolele adresate acestora. Sfântul Apostol Pavel, spre exemplu, spune: *„Pavel, apostol al lui Iisus Hristos prin voința lui Dumnezeu,* ***sfinților*** *care sunt în Efes şi credincioşilor întru Hristos Iisus: Har vouă şi pace de la Dumnezeu, Tatăl nostru şi de la Domnul Iisus Hristos!"* (*Ef* 1, 1-2) Curând însă, aceştia au fost numiți ***creştini*** (închinători ai lui Hristos), iar *sfinți* s-au numit ***„eroii credinței creştine****, adică acei care s-au distins prin zelul misionar şi ostenelile lor în răspândirea Evangheliei, prin viața lor exemplară, prin suferințele îndurate pentru credința lor, pentru activitatea lor socială în slujba semenilor, sau prin alte merite deosebite, pentru care Biserica îi pomeneşte de-a pururi şi îi cinsteşte*" [Pr. Prof. Ene Branişte, *Liturgica generală,* Ed. Basilica, București, 2015, vol. I, p. 331].

După Părintele **Stăniloae**, Sfinții sunt *„oamenii care s-au eliberat de toate patimile: de lăcomia de avere, de mâncare, de voluptate, de comoditatea trupească, de orice fel de răutate, de mânie şi de mândrie, de pizmă şi duşmănie, omul care a ajuns la o stare de desăvârşită înfrânare, răbdare, smerenie, iubire, la o stare de permanentă vedere înțelegătoare a lui Dumnezeu şi de convorbire cu El în rugăciune. În ei s-a acumulat o uriaşă forță de respingere a oricărei ispite spre lăcomie şi interes egoist, de ținere la sine, o uriaşă forță a uitării de sine, a bunătății, a smereniei. Ei au topit în sine orice frică de moarte, de nesiguranță ce întreține în om toate formele şi grijile de asigurare prin bunuri, prin apărarea intereselor proprii, toate formele grijii de sine. Iar această forță reprezintă o întărire dumnezeiască a spiritului şi prin el şi a trupului, un fel de ciment care încheagă si consolidează nisipul firii omeneşti, pornită spre împrăştiere şi plină de frica împrăştierii*" [Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Sfințenia în Ortodoxie,* în rev. „Ortodoxia", XXXII (1980), nr. 1, p. 35-36].

Pr. Academician
MIRCEA PĂCURARIU

Preoți din Banat și Crișana în închisori și în deportare în anii 1916-1918

Continuăm în acest număr al ziarului nostru să publicăm listele cu preoții din părțile de vest ale țării, care au îndurat aceleași suferințe ca și frații lor din Ardeal. Astfel, din *Banat* au trecut prin închisori următorii preoți: *Alexandru Atnagea* din Vrani, jud. Caraș-Severin (închis la Lugoj, 5 septembrie 1916-5 octombrie 1916); *Serafim Băian* din Margina, jud. Timiș (închis la Seghedin, 1 februarie 1918-iunie 1919); *Coriolan Buracu* din Mehadia, jud. Caraș-Severin (închis la Caransebeș, 26 iulie 1914-21 august 1914, apoi înrolat ca preot militar în armata habsburgică); *Gheorghe Costescu* din Racovița, jud. Timiș (închis la Timișoara, 3 aprilie 1916-11 iulie 1916, apoi deportat în Vezprem, 5 septembrie 1916-27 februarie 1917); *Mihai Costescu* din Ieșelnița, jud. Caraș-Severin, azi în jud. Mehedinți (arestat pentru „spionaj", închis la Caransebeș, 29 iulie 1914-octombrie 1914, apoi la Seghedin, fără să știm cât timp); *Mihail Gașpar* din Boșca Română, jud. Caraș-Severin (închis la Seghedin în 1907); *Emanuel Ciulei* din Ciuchici (închis la Seghedin și Timișoara, 1 septembrie 1916-12 ianuarie 1917), *Traian Gaspar* din Ezeriș, jud. Caraș-Severin (închis la Vaț și Seghedin, dar nu se știe cât timp); *Iosif Drăgoi* din Globurău, jud. Caraș-Severin (închis la Caransebeș, fără să știm când); *Ilie Gherban* din Gârbova, jud. Timiș, (închis la 1 februarie 1916-26 octombrie 1916 și din 10 ianuarie 1917-7 noiembrie 1917); *Arsenie Golumba* sr din Berzasca, jud. Caraș-Severin (domiciliu forțat în comuna Dalboșeț, 6 ianuarie 1916-6 noiembrie 1918); *Eftimie Jian* din Orșova, azi jud. Mehedinți, diacon și învățător, închis două luni la Caransebeș, apoi o lună în Seghedin (august-septembrie 1914); *Romul Jurchescu* din Peștera, jud. Caraș-Severin (închis la Seghedin, 19 septembrie-1 aprilie 1918); *Aurel Maghețiu* din Toager, jud. Timiș (arestat 8 septembrie 1916, judecat la Seghedin și condamnat la patru ani de ocnă; închis la Vaț până în noiembrie 1918); *Anton Miloșescu* din Ogradena, jud. Caraș-Severin, azi în jud. Mehedinți (închis la Timișoara, 28 august 1916-1 ianuarie 1917); *Ioanichie Neagoe* din Petrovaselo, jud. Timiș (închis la Pancevo, din 25 iulie 1914, iar din 8 august până la 10 noiembrie 1914 în Arad); *Alexandru Ogârlaci* din Berzovia, jud. Caraș-Severin (închis două săptămâni la Timișoara); *Aurel Raica* din Utvin, jud. Timiș (închis la Seghedin în 1916-1918, un timp preot militar); *Cornel Ștefan* din Oravița (închis la Oravița, octombrie 1916-iunie 1917, apoi deportat pentru șase luni în Șopron); *Martin Vernichescu* din Vârciorova, jud. Caraș-Severin (închis la Vaț și Seghedin din vara anului 1917 până în noiembrie 1918).

Deportați: Simeon Bartolomeiu din Vrăninț, jud. Caraș-Severin (trei luni la Kabold și opt luni în Șopron); *Moise Bărbulescu* din Herneacova, jud. Caraș-Severin (deportat în Șopron, 29 august 1916-15 aprilie 1917); *Emil Brânda* din Hisiar, jud. Timiș (în Șopron, 15 august 1916-13 august 1917); *Petru Căprariu* din Belinț, jud. Timiș (șapte luni în Șopron, în anul 1917); *Atanasie Conceatu* din Deta, jud. Timiș, absolvent de teologie (deportat în Șopron din toamna anului 1916 până în toamna anului 1918, împușcat la 4 noiembrie 1918); *Gheorghe Costescu* din Racovița, jud. Timiș (închis la Timișoara, 3 aprilie 1916-11 iulie 1916, apoi deportat în Veperd, 5 septembrie 1916-20 iulie 1917); *Ilie Covrig* din Ilidia, jud. Caraș-Severin (în Șopron, 28 august 1916-aprilie 1917); *Nicolae Dărăbanț* din Izvin, jud. Timiș (în Șopron 1916-1918, fără să avem date precise); *Dr. Gheorghe Dragomir*, protopop în Biserica Albă, azi Serbia (deportat în Nagymárton din 1916 până în 1918, când a murit în Șopron); *Ioan Lepăduș* din Ohaba Mâtnic, jud. Caraș-Severin (într-un sat din jud. Șopron, 20 de luni); *Nicolae Martinovici* din Topolovățu Mare, jud. Timiș (în Csáva, jud. Șopron, 6 septembrie 1916-mai 1918); *Petru Mihuța* din Beba, jud. Timiș (închis două luni în Seghedin din 1907; deportat în Șopron din 1916, dar nu știm în ce perioadă); *Pavel Mioc* din Vărădia, jud. Caraș-Severin (în Veperd, 1916-1917); *Cornel Mircea* din Vrani, jud. Caraș-Severin (deportat într-un sat din jud. Șopron, un an și două luni, 1917-1918); *Emilian Novacovici*, student teolog din Gârbovăț, jud. Caraș-Severin (în Șopron, un an și două luni, 1916-1917); *Nicolae Novacovici*, din Gârbovăț, jud. Caraș-Severin (deportat într-un sat din jud. Șopron, 1 octombrie 1916-17 iunie 1917); *Aurel Popovici* din Potoc, jud. Caraș-Severin (deportat în jud. Șopron, dar nu se știe în ce perioadă), *Ioan Popovici* din Reșița, jud. Caraș-Severin (într-un sat din jud. Șopron, 5 septembrie 1916-mai 1917); *Ilie Șerban* din Gârbova, jud. Timiș (în Șopron, 1 septembrie 1916-26 octombrie 1916); *Cornel Ștefan* din Oravița, jud. Caraș-Severin (închis la Oravița, octombrie 1916-iunie 1917, apoi deportat într-un sat din jud. Șopron, pentru șase luni); *Gheorghe Tocitu* din Călacea, jud. Timiș (în Șopron, 11 aprilie 1916-10 aprilie 1917); *Nicolae Vulpe* din Jadani, azi Cornești, jud. Timiș (în Șopron, septembrie 1916-mai 1917).

Din județul *Arad*, numărul celor închiși sau deportați a fost mult mai redus. *Teodor Ioaneș* din Chesinț (deportat în Zak, jud. Șopron, 6 septembrie 1916-14 aprilie 1917); *Laurențiu Iuga* din Măgulicea (închis la Arad două luni în 1916, apoi deportat în Șopron împreună cu soția, 27 noiembrie 1916-27 noiembrie 1917); *Ioan Macovei* din Dumbrăvița (deportat în Ruszt, jud. Șopron, 13 septembrie 1916-15 noiembrie 1916); *Ion Manițiu* din Seleuș (deportat în Kabold, jud. Șopron, împreună cu soția, 11 septembrie 1916-2 mai 1917); *Iosif Ognean* din Săvârșin (deportat în Ruszt, jud. Șopron, 5 septembrie 1916-30 octombrie 1917); *Romul Vățian* din Ghioroc (deportat în jud. Șopron, 9 septembrie 1916-9 martie 1917).

Din *Bihor*: *Florian Hajdău* din Hidișelul de Sus (închis, dar nu se cunoaște locul și perioada detenției).

Din *Satu Mare*: *Ignatie Chirvai* din Amați-Sat (deportat în Șopron, 20 ianuarie 1917-6 ianuarie 1918); *Gheorghe Sinco* din Carei-Satu-Mare (închis în Satu Mare, 15 martie 1917-4 octombrie 1918).

*

În afară de aceștia, în părțile de vest ale României mai mulți preoți au avut de îndurat mari suferințe din partea trupelor maghiare bolșevizate ale lui Kuhn Bela în ultimele luni ale anului 1918, până în primele luni ale anului 1919. Consemnăm și numele acestor martiri ai neamului: *Cornel Abrudan* din Pișcolț, jud. Satu Mare, arestat la 20 martie 1919 și dus în lanțuri la Budapesta de unde a fost eliberat de armata română intrată în Ungaria abia la 5 august 1919; *Valentin Coposu* din Bobota, tatăl cunoscutului om politic Corneliu Coposu (arestat la 22 martie 1919 și închis în Șimleul Silvaniei, apoi la Nyregyhaza și la Budapesta, de unde a reușit să fugă; a fost salvat de armata română la 9 iunie 1919), *Dumitru Cionca* din Bârsău Mare, jud. Satu Mare (închis în 191, dar nu se știe în ce perioadă); *Dumitru Coroian*, protopop în Santău, jud. Satu Mare (închis în 1919, dar nu se știe în ce perioadă); *Aurel Ghilea* din Iaz-Sălaj (închis în 1919, dar nu se știe în ce perioadă); *Alexandru Mirișan* din Călinești, jud. Satu Mare (arestat la 15 martie 1919 și închis la Seini, apoi la Satu Mare; a fugit în 2 aprilie 1919, când a fost salvat de armata română); *Alexandru Munteanu* din Tileagd, jud. Bihor (s-a refugiat în 15 februarie 1919 pe când se încerca arestarea lui; s-a refugiat în Arad, Lipova și Sibiu, și s-a reîntors acasă la 15 mai 1919 cu armata română); *Aurel Munteanu* (s-a refugiat în 29 ianuarie 1919, fiind salvat

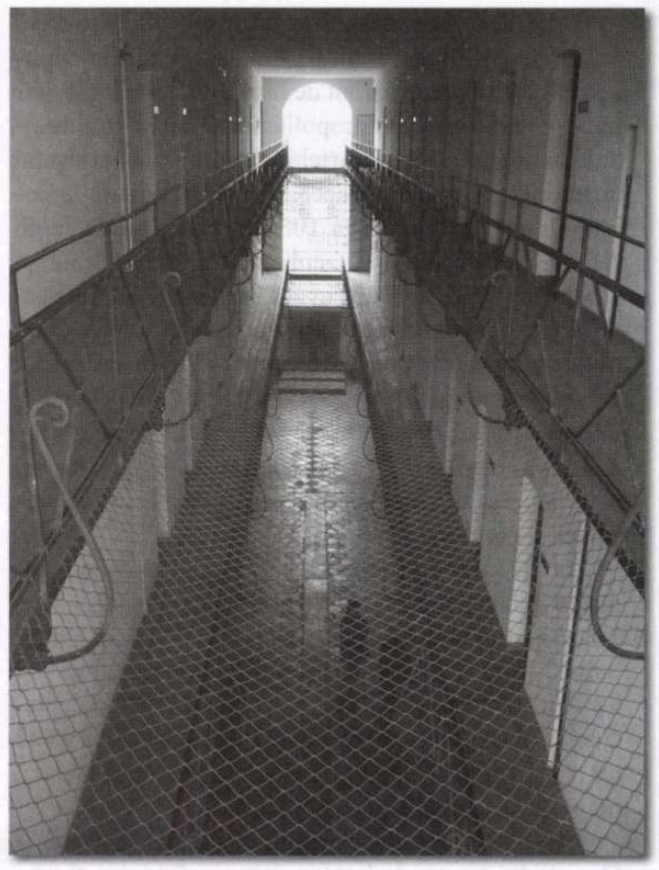

de trupele românești; o fetiță de nouă luni i-a fost omorâtă); *Emil Pereni* din Boroda Mare, jud. Bihor (a reușit să fugă pe când urma să fie arestat, în Joia Patimilor, și a fost salvat de armata română în Sâmbăta Patimilor); *Ioan Pușcariu* din Apateu, jud. Satu Mare (salvat de armata română); *Gheorghe Rocsin* din Tinca, jud. Bihor (arestat în biserică în Săptămâna Patimilor; un tribunal maghiar bolșevic l-a condamnat la moarte, dar a fost salvat de armata română); *Ioan Silaghi* din Valea Vinului, jud. Satu Mare (salvat de armata română); *Teodor Tărău* din Săcădat, jud. Bihor (a reușit să fugă pe când urma să fie arestat; a fost eliberat de armata română în ziua de Paști. Zeci de alți preoți au fost arestați, alții au reușit să fugă din parohiile lor.

Din nefericire, câțiva preoți au fost împușcați: *Atanasie Conceat*, absolvent de teologie, din Deta, jud. Timiș (străpuns cu baionetele și apoi împușcat, alături de alți români și sârbi, la 4 noiembrie 1918); *Mihai Dănilă* din Dijir-Bihor (schingiuit și apoi împușcat la 14 februarie 1919); *Ioan Vasile Filip* din Lazuri, jud. Bihor, absolvent de teologie și învățător confesional (împușcat în Marghita în 1919); *Cornel Gavriș* din Boinești, jud. Satu Mare (decedat în urma suferințelor din primăvara anului 1919); *Cornel Leucuța* (30 de ani) și *Cornel Popescu* (33 de ani), ambii din Șimand-Brad (schingiuiți și apoi legați cu sârmă, au fost aruncați într-un canal, în comuna Socodor, jud. Arad, la 9 aprilie 1919, în Săptămâna Patimilor); *Dumitru Popa* din Comlăuș, jud. Arad (condamnat la moarte, dar salvat de armata română); *Ioan Pușcariu* din Apateu, jud. Satu Mare (condamnat la moarte, dar salvat de armata română); *Isidor Silaghi* din Bicău, jud. Satu Mare (40 de ani, schingiuit și apoi ucis la 15 februarie 1919); *Augustin Târziu* din Chereluș, jud. Arad (arestat în ziua de Paști 1919 și dus la Budapesta, unde a fost ucis); *Ioan Vlădescu* din Sacoșu Mare, jud. Timiș. Tot aici trebuie să îl consemnăm și pe preotul ardelean *Ioan Opriș* din Cristiș, azi cartierul Oprișani din Turda (împușcat de jandarmii maghiari la 20 octombrie 1918, pe când urma să înființeze un „sfat național român" în comună).

Așadar, Biserica noastră a dat „martiri" pentru neam și în părțile de vest ale țării, pe care trebuie să-i cinstim după cuviință.

FALSIFICAREA BIOGRAFIEI PĂRINTELUI ARSENIE BOCA (1910-1989)

De curând a apărut cartea *„Ei mă consideră făcător de minuni". Viaţa lui Arsenie Boca*, scrisă de Tatiana Niculescu (Ed. Humanitas, 15 mai 2018). Aceasta conţine „superstiţii mai savante" în comparaţie cu alte broşuri de pe tejghele. Redăm un exemplu „de încălzire" din această nouă apariţie parazitară: „Respirând rar când pe o nară, când pe cealaltă, cu ochii închişi, cel care urmăreşte dezvoltarea spirituală începe să vadă valuri de culoare gălbuie învârtindu-i-se în jur, în spirale" (p. 188). Să fie aceasta metoda de cercetare a autoarei? Deşi în „argument" autoarea scrie că este vorba de „o biografie documentară" (p. 7), ne dăm seama că nu a respectat metodologia şi nici etica cercetării. Nu are nici măcar bibliografie; doar câteva note de subsol aruncate ici-colo. Umberto Eco susţinea în faimoasa sa lucrare despre întocmirea unei lucrări de cercetare că „operele citate în note vor trebui să se regăsească în bibliografia finală", ceea ce nu se întâmplă în cazul acesta. Prin urmare, cartea este o ofensă adusă cercetării universitare. După primele pagini, cititorul îşi dă seama că are în faţă un roman slab care ar fi trebuit încadrat în colecţia de ficţiune a editurii („Raftul Denisei", Humanitas Fiction). Să fie o eroare a directorului editorial?

Câteva detalii despre stadiul cercetărilor trebuie menţionate în acest context. Autoarea afirmă că a scris această carte, în primul rând, pe baza dosarelor de urmărire a Părintelui Arsenie, însă ascunde faptul că acestea, în mare parte, au fost publicate la Sibiu cu ani în urmă, în trei volume, sub coordonarea d-lui Florian Bichir. În plus, cercetări bazate pe aceste documente fuseseră întocmite de istoricii Adrian Petcu şi George Enache, fără o perspectivă de teologie istorică însă. Am tras concluzia din lucrările acestora că cercetarea vieţii Pr. Arsenie Boca nu se putea limita la dosarele de la CNSAS, care sunt necesare, dar nu suficiente. Prin urmare am considerat că aceasta trebuia extinsă în cadrul universitar teologic prin căutarea, consultarea şi interpretarea documentelor din arhivele bisericeşti (corespondenţa obştii monahale de la Prislop cu Episcopia Aradului), din arhiva fostului Departament al Cultelor, din arhivele parohiale etc., rezultând o lucrare de licenţă la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Bucureşti, sub coordonarea Pr. Prof. Dr. Daniel Benga, punctată cu notă maximă de comisia examinatoare (Florin Duţu, *„Şi cărţile au fost deschise"(Apocalipsa 20, 12). Pr. Arsenie Boca – o biografie (1910-1989)*, Floare Albă de Colţ, 2013; 2015). Între timp, au mai fost descoperite în diverse arhive multe documente care fac lumină în privinţa altor aspecte din viaţa Părintelui Arsenie şi, prin urmare, se impunea întocmirea unei lucrări de doctorat, sub coordonarea Pr. Prof. Dr. Mihail-Simion Săsăujan.

Titlul cărţii este mincinos: „Ei mă consideră făcător de minuni" nu este o declaraţie a Părintelui Arsenie, cum dezinformează autoarea (vezi coperta IV; sursa citatului nu a fost menţionată în carte!), ci este o notă informativă a colaboratorului „Vasile", preluată şi bătută la maşina de scris de lt. de Securitate Păduraru (ACNSAS, fond Informativ, dosar 2637, vol. IV, f. 27). De altfel, nota informativă a fost publicată cu ani în urmă în: coord. Florian Bichir, *Pr. Arsenie Boca în arhivele Securităţii, vol. III*, Ed. Agnos, 2016, p. 422. Un biograf onest ar fi menţionat acest lucru. Cu alte cuvinte, cititorul este păcălit. Iată că „Vasile" şi Păduraru au ajuns să dea un titlu la Humanitas!

Un şir de fantasmagorii, scriitoarea îl proiectează de-a lungul întregii cărţi, începând cu copilăria Părintelui Arsenie, nerespectând principiul identificării surselor şi notând tot ce-i trece prin cap, vrute şi nevrute: „în serile cu lună plină, îşi însoţeşte bunica la cules de ierburi de leac şi de descântec… Dacă se îmbolnăveşte, bunica îi ia capul în poala ei şi îl descântă de deochi, ţinând alături o strachină cu apă în care a pus un ou crud" (p. 15). Autoarea a preluat probabil informaţia de mai sus din nişte arhive „astrale" şi „ultrasecrete" la care biografii neiniţiaţi nu au acces fără exerciţiile nazale de care vorbea mai sus. Lucrarea dă impresia că a fost scrisă în câteva zile *pe genunchi*, iar cititorul îşi dă seama că are în faţă o ficţiune.

Autoarea se prezintă ca jurnalistă, însă sare-n ochi faptul că nu cunoaşte istoria presei româneşti, susţinând că „Telegraful Român" a fost înfiinţat de Mitrop. Nicolae Bălan (p. 59). Nu ştie că această gazetă este cea mai veche din istoria presei româneşti şi a fost lansată la 3 ian. 1853 de către Sfântul Ierarh Andrei Şaguna, când Mitrop. Nicolae Bălan (1882-1955) nici nu se născuse. Mai grav, nu face diferenţa între clerici şi laici (p. 115). Nu ştie unde se află Mănăstirea Brâncoveanu (p. 44)! În schimb, ţine să-i jignească pe făgărăşeni şi să le ofenseze memoria strămoşilor şi amintirea Părintelui Arsenie. Nu a cercetat sursele autentice, cum ar fi mărturia de la faţa locului a Pr. Dumitru Stăniloae: „prin ceea ce a făcut din sine şi prin ceea ce propovăduieşte [Pr. Arsenie Boca] este o vie restaurare a celui mai autentic duh ortodox…" (în: *Telegraful Român*, 8 aug. 1943). Autoarea nu ştie să facă diferenţa între duhul *Filocaliei* şi tot felul de superstiţii ori practici băbeşti sau antropozofice. Zece ani s-a străduit Părintele Arsenie la Sâmbăta şi la Sibiu pentru publicarea *Filocaliei* alături de Acad. Nichifor Crainic (în 1938 a lansat un apel către Sfântul Sinod) şi de Pr. Dumitru Stăniloae, iar autoarea îl prezintă (fără dovezi!) ca pe un adept al învăţăturilor lui Steiner.

Tatiana Niculescu nu a făcut cercetare jurnalistică de teren, în schimb a preluat scrierile unor fundamentalişti religioşi recenţi de pe internet (pp. 170-171), pe care i-a girat ca biografi ai Părintelui Arsenie. Citind această carte mi-am adus aminte de broşurile difuzate de aceştia pe la marile hramuri din Bucureşti. În scrierile împărţite trecătorilor (nu au avut curajul să le publice cu ISBN) îl denigrau pe Părintele Arsenie Boca şi instigau la haos social şi ură interreligioasă. Dovadă stau actele jandarmilor care i-au sancţionat. Fiind abordat de unul dintre aceşti „domni" pe holurile facultăţii, care auzise că am alcătuit o lucrare de licenţă (la Universitatea din Bucureşti) despre Pr. Arsenie Boca, i-am recomandat să scrie un articol ştiinţific în care să respecte metodologia şi etica cercetării, cu bibliografie şi note de subsol, în care să-şi argumenteze punctul de vedere. Au trecut cinci ani de atunci şi persoana respectivă, certată cu bunul simţ şi dreapta judecată, nu a publicat nimic, în afara unor comentarii stupide pe internet.

Autoarea nu ştie că Zian-Vălean Boca a fost student la clasa maestrului Costin Petrescu (numele acestuia nu apare în carte!), nici că a pictat sub îndrumarea acestuia două biserici şi scena „Intrării Domnitorului Mihai Viteazul în Alba-Iulia" de la Ateneul Român. Nimic în carte despre arhitectul George M. Cantacuzino, Francisc Şirato, Alexandru Tzigara-Samurcaş, maestrul Gh. Popescu, Ottilia Oteteleşeanu, Gheorghe Vânătoru, Pr. Sofian Boghiu etc. Nimic despre parcursul Părintelui Arsenie în arta bisericească. În schimb, autoarea vede „hristoşi arieni şi antropozofici" (p. 177-178) la Drăgănescu şi dezinformează când susţine că Părintele Arsenie „va realiza pictura murală din interior după un proiect propriu şi fără nicio oprelişte din partea preotului" (p. 173). S-a arătat – în cartea *Pr. Arsenie Boca. Pictor bisericesc la Drăgănescu* – că proiectul iconografic a fost întocmit de Părintele-pictor Sofian Boghiu. Autoarea nu ştie că, în regulamentul Comisiei de Pictură Bisericească a Patriarhiei Române, se interzicea ca proiectul să fie alcătuit de către pictorii care participă la licitaţie. Cu toate că este diletantă în materie de pictură bisericească, autoarea nu ţine cont de părerile specialiştilor. Pictorul şi restauratorul Ion Grigorescu susţinuse într-un interviu că Părintele Arsenie a folosit în materie de pictură „formula contemporanilor săi" şi, totodată, „şi-a depăşit maestrul" (în: Revista *Lumea credinţei*, decembrie 2014, pp. 59-61).

Tatiana Niculescu scorneşte tot felul de lucruri („Anastase"?) şi confundă „Canalul morţii" cu o firmă de audit, crezând că în colonia de muncă Părintele Arsenie „se ocupă de întocmirea registrelor contabile" (p. 127). Se vede că autoarea nu a cercetat contextul istoric şi nu ştie să analizeze documentele în contextul în care au fost elaborate. Din cartea lui Alexandru Salcă, intitulată *Canalul* (Ed. Transilvania Expres, Braşov, 2000), aflăm că nu puteai să-ţi trimiţi cartea poştală la care aveai dreptul dacă nu reieşea din primele rânduri că o duci bine. În epocă circula şi un banc „reacţionar" pentru care intrai în atenţia organelor de represiune: „Pentru reabilitare un fost membru de partid a fost trimis la Canalul Dunăre-Marea Neagră; de acolo respectivul i-a scris mamei sale despre «*fericirea*» pe care o simte că munceşte la aşa operă gigantică. «Am o singură amărăciune, mamă, că nu m-ai trimis la canal de când eram mic»" (ACNSAS, dosar 375829, f. 61).

Autoarea falsifică rezultatele altor cercetări pe care le indică în nota de subsol (p. 173). Documentele ne arată că Părintele Arsenie pictase în 1961 fresca de la Bogata Olteană, nu în 1967. Iar cauza acoperirii frescei nu a fost „calitatea artistică", ci faptul că Pr. Spiridon Cândea s-a gândit să decoreze interiorul cu mozaic de Murano în loc de frescă şi a aşteptat o sponsorizare din partea lui Iosif C. Drăgan, tergiversând astfel lucrările în frescă. După câţiva ani, Pr. Spiridon Cândea a fost implicat într-un proces (Securitatea îi instalase microfoane în casă şi auzise injuriile la adresa regimului comunist), a fost arestat şi nu i s-a mai dat voie să se implice în pictarea bisericii. Dar fresca Părintelui Arsenie a rămas pe absida altarului. A fost mult mai târziu acoperită, odată cu întocmirea altui proiect în frescă în 1978. Lucrurile au stat cu totul altfel faţă de cum le prezintă autoarea. În plus, Părintele Arsenie a fost lăudat şi promovat pentru fresca de la Bogata Olteană de pictori excepţionali.

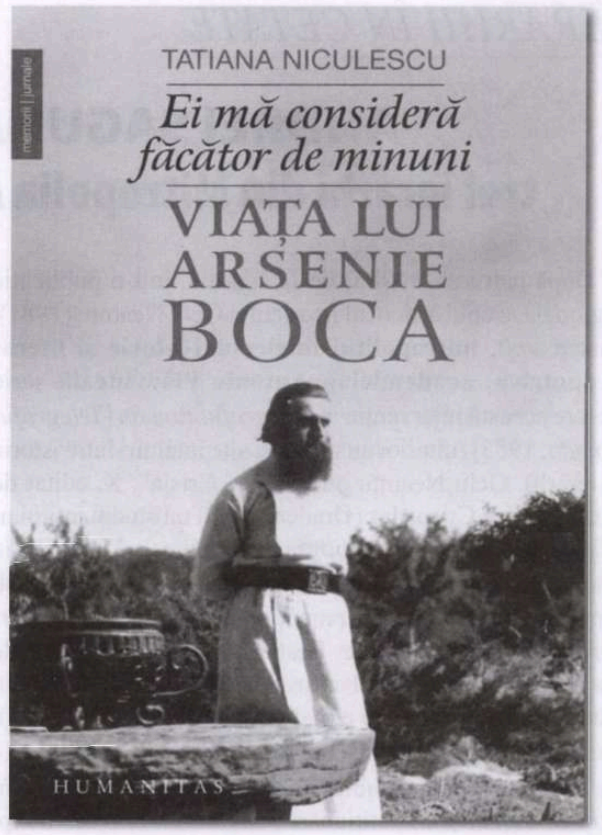

Operaţiunea autoarei de denigrare a Mitropolitului Ardealului Nicolae Bălan, salvatorul evreilor şi unul dintre ctitorii Filocaliei (publicată cu lipsuri inclusiv la Humanitas), este ilegală (art. 28 alin. 3 din O.U.G. nr. 24/2008; Legea nr. 293/2008). Sub presiunea agenţilor şi a Armatei Sovietice s-a încercat epurarea acestuia din postul de mitropolit, după cum scria Rabinul Şef Alexandru Şafran în memoriile sale, pregătindu-i-se un dosar cu materiale contrafăcute, pe care autoarea le preia fără discernământ. Gravă eroare de metodologie, căci „«adevărurile» istorice sunt de discernământ, nu de simplă constatare şi reproducere" (N. Iorga, *Generalităţi cu privire la studiie istorice*, Bucureşti, 1944, p. 348). Iar biografia este o formă de istorie. În plus, autoarea întreprinde ceva ieftin şi uşuratic: preia cercetările altora, adesea fără să le citeze, le stilizează puţin, şi le prezintă drept cercetări proprii. Fără să citeze vreo sursă, la pagina 191, Tatiana Niculescu a preluat din cartea *Mistica ortodoxă şi schimbarea la faţă a teologiei româneşti: Nichifor Crainic, Arsenie Boca, Dumitru Stăniloae* (Ed. Floare Albă de Colţ, 2013, pp. 22, 331-334). Etimologic, cuvântul plagiat provine din lat. „plagiarius, plagium" şi se traduce prin „cel care răpeşte copilul sau sclavul altuia pentru a-l vinde", adică a te folosi de bunurile şi descoperirire altcuiva pentru a obţine foloase necuvenite. Prin urmare, cum se pot numi aceia care se folosesc de cercetările altora fără a cita sursele? Umberto Eco spunea că „notele folosesc spre a plăti datorii", iar a arăta sursa din care s-a preluat înseamnă a plăti o datorie.

Autoarea pomeneşte de „Ecaterina Teodorescu" (p. 186), în loc de Ecaterina Constantinescu – numele bătrânei care i-a oferit găzduire Părintelui Arsenie Boca, după ce a fost alungat din mănăstire. O confundă cu Ecaterina Teodoroiu, eroina de la Jiu? În acelaşi paragraf îl prezintă drept „preot consilier la Patriarhie" (p. 186) pe părintele pictat la Drăgănescu în scena botezului. Nu ştim cât de mult şi-ar fi dorit această funcţie părintele Constantin Grigorescu, căci despre el este vorba. Însă ştim sigur din cercetările întreprinse că nu a fost niciodată consilier patriarhal, deşi avea toate calităţile necesare. Nici nu ar fi avut timp. Cu vocea sa de bas, caracterizată de maestrul Dumitru Botez (1904-1988) ca „valoare naţională", părintele Grigorescu cânta în corul Radiodifuziunii şi la Filarmonica „George Enescu". Câtă superficialitate să mai suporte cititorul?

Nu există nicio dovadă privind colaborarea Maicii Zamfira, dar „jurnalista" susţine că aceasta „colaborează de bunăvoie cu Securitatea" (p. 149). Autoarea poate fi dată în judecată pentru asemenea acuzaţii grave fără acoperire documentară. În plus, nu există niciun material olograf în care „Zamfira monahia" să se semneze „Zamfira Mândrina" (p. 122; p. 185).

În final, avem certitudine că această carte este una parazitară şi avem, totodată, regretul că a fost irosită hârtia pentru asemenea denaturări. „Scriitoarea" se adresează probabil unor pitecantropi din „Secta Credulitate fără Frontiere", care citesc primul lor roman. Lecturând scrierea aceasta a Tatianei Niculescu, ne-am mai adus aminte de următoarele însemnări ale Părintelui Arsenie Boca: „de ce proastă calitate e apocrifa aceasta, a unui fanatic, incult şi mincinos" (*Cărarea Împărăţiei*, p. 343), „model de strâmbare" (*Cărarea Împărăţiei*, p. 342).

Drd. Florin DUŢU
Şcoala Doctorală a Universităţii din Bucureşti

Biblioteca Judeţeană ASTRA Sibiu

IERARHII ÎN CETATE

ANDREI ŞAGUNA, ANTONIE PLĂMĂDEALĂ şi IOAN SELEJAN,
trei ierarhi din Mitropolia Ardealului şi statura profesională a unui istoric transilvan (III)

După patru ani (1985) de la apariția, într-o publicație regională, a unui articol al istoricului Gelu Neamțu (1981), născut *unit*, **mitropolitul intelectual-istoric şi literat deopotrivă, academician Antonie Plămădeală** scrie despre această intervenție în *Telegraful Român* [*Telegraful Român*, 1985] (ulterior au urmat şi alte întâlniri între istoric şi ierarh). Gelu Neamțu publică în „Crisia", X, editat de Muzeul Țării Crişurilor (Oradea, 1980) un studiu intitulat: „Ecaterina Varga în istoriografia românească". Avem în față un studiu bine informat şi mai ales bine echilibrat sub raportul obiectivității. Am menționa cel puțin două lucruri care merită să fie reținute: Ecaterina Varga, prezentată de vechea istoriografie când ca eroină, când ca aventurieră, în studiul lui Gelu Neamțu e o «figură luminoasă»" (p. 125), «nici agentă provocatoare, nici înşelătoare, nici aventurieră» (p. 143), ci o femeie «iubitoare de dreptate», care «a stat în fruntea unei mişcări petiționare populare extrem de vii» (p. 143)". Argumentarea lui Gelu Neamțu rezistă.

Al doilea lucru pe care îl elucidează Gelu Neamțu este acela privitor la rolul lui Andrei Şaguna în prinderea ei de către autorități pe la anul 1847, pe când Şaguna era numai vicar la Sibiu. Sprijinindu-se pe documente limpezi, autorul arată mai întâi că Şaguna s-a amestecat în această afacere «din ordin», precum a spus la vremea lui şi Barițiu. De altfel, odată cu el au mers la fața locului şi tatăl lui I. Sterca Şuluțiu, Ioan Şuluțiu, şi fratele său, Dionisie Şuluțiu. (...). El îşi apără tatăl şi fratele, zicând că au participat «din ordin» la arestarea Ecaterinei Varga, dar când e vorba despre Şaguna, se face că nu ştie că şi acesta a participat tot din ordin! Gelu Neamțu arată, cu probe, că Şaguna a stat de vorbă cu Ecaterina Varga în biserică, nu afară, aşa că nu pot fi adevărate cele povestite cu privire la rolul lui în arestarea ei. [În propriile mărturii] Ea scrie că întâlnirea s-a produs în biserică şi că nu Şaguna a luat-o, ci «domnul vice-comite şi judele nobiliar». (...) Studiul lui Gelu Neamțu e mai mult decât binevenit pentru că tema n-a încetat să intereseze până în vremea noastră. (În anii noştri a încins şi imaginația cineaştilor! nn. AG.) Adevărul în legătură cu această problemă, de mai bine de o sută de ani e tracasat şi supus torturilor de resentimente confesionale evidente. Gelu Neamțu restabileşte adevărul care se dovedeşte a fi exact acela povestit de contemporanii lui Şaguna şi de Şaguna însuşi (...)".

În urmă cu doar 3 ani, sub pana unui alt ierarh din Mitropolia Ardealului, IPS. Ioan, Arhiepiscop al Covasnei şi Harghitei, a apărut o altă intervenție ce merită evidențiată, intitulată: „Niciun compromis cu istoria neamului românesc" [Din Munți, † Ioan (IPS Ioan Selejan, Arhiepiscop al Episcopiei Covasnei şi Harghitei din Mitropolia Ardealului, astăzi, din decembrie 2014, al Arhiepiscopiei Timişoarei şi Mitropolit al Banatului), *Nici un compromis cu istoria neamului românesc în Profesioniştii noştri, 11, Istoricul Gelu Neamțu la 75 de ani*, Sfântu Gheorghe, Editura Eurocarpatica, 2014, p. 71. Centrul european de studii Covasna-Harghita].

„În cartea de față s-a încercat prezentarea unuia *dintre cei mai importanți istorici* contemporani pe care i-a dat glia românească. *Aruncând o privire asupra numărului impresionant de studii publicate de* Istoricul Gelu Neamțu, *îți pui câteva cuvenite întrebări:* câte vieți a trăit Omul acesta şi cât de mare a fost anvergura aripilor sale de a putut străbate imense spații istorice şi – de ce n-aş spune – şi terestre?!

A reuşit să aducă acasă, prin condei, şi o parte din viața românilor care, datorită vitregiilor vremii din Transilvania, au trecut Atlanticul, ducând cu ei acolo şi o parte din România./ Am avut bucuria să-l aud de multe ori ținând prelegeri şi conferințe de o probitate ştiințifică deosebită şi, *cu fiecare frază rostită, se făcea încă un pas–lumină în istoria neamului nostru românesc.*

Prin lucrările publicate şi de multe ori prin viu grai, Cercetătorul ştiințific Gelu Neamțu a făcut lumină în multe din întunecatele şi ascunsele unghere ale istoriei./ Fără lucrările acestui mare iubitor de neam şi țară, o parte din istoria neamului nostru ar fi astăzi încă adormită.

Am observat că *Cercetătorul Gelu Neamțu* s-a aplecat în mod deosebit asupra *Revoluției din Transilvania (1848-1849),* perioadă de mari încercări şi tensiuni, când învrăjbirea interetnică din acest spațiu transilvan atinsese cote înalte. Fără studiile pertinente ale *Dr. Gelu Neamțu* şi acest moment important, care a marcat istoria transilvană, ar fi rămas mai puțin cunoscut generațiilor de astăzi şi de mâine şi poate anumiți cercetători ar judeca momentul istoric cu o oarecare doză de subiectivitate. (...)".

Cercetător ştiințific Ana GRAMA

Donatismul şi ispita puritanismului (III)
Constantin cel Mare şi o mediere imposibilă

Apelul adresat de către donatişti împăratului Constantin cel Mare este perceput ca un moment de cotitură în Istoria Bisericii, deoarece prin el puterea imperială a fost invitată să gestioneze aspecte specifice comunităţilor creştine, constituind un precedent periculos, care, nu de puţine ori, a dus la abuzuri ale politicului în viaţa Bisericii.

Nu era prima dată când creştinii apelau la judecata împăratului roman pentru a tranşa un conflict ce privea Biserica. După înfrângerea reginei Zenovia a Palmirei în anul 273, fiind lipsit de protecţia ei, Pavel de Samosata a fost reclamat de alţi episcopi autorităţilor civile care, la rândul lor, au transmis solicitarea împăratului Aurelian. Fără a avea nici un interes pentru problemele doctrinare ale Bisericii, dar dornic să restabilească ordinea în provinciile proaspăt recâştigate, Aurelian a încredinţat rezolvarea conflictului episcopilor din Roma şi Italia, care s-au pronunţat unanim împotriva ierarhului antiohian.

Urmând modelului iniţiat de împăratul Aurelian, Constantin cel Mare a delegat şi el medierea conflictului din Africa tot episcopului Romei. Caracterul emblematic al acestui moment constă în importanţa pe care i-o acordă împăratul şi intensitatea cu care se desfăşoară încercările de pacificare a Bisericii din Nordul Africii. Stăruind asupra documentelor reunite prin stăruinţa editorului francez Jean-Louis Mayer, se poate observa că doar din timpul domniei împăratului Constantin cel Mare (306-337) s-au păstrat peste 20 de documente ce vizează problema donatistă, iar trecerea lor în revistă oferă amănunte interesante şi inedite care evidenţiază, pe de o parte, unilateralitatea declanşării acestei schisme, iar pe de altă parte, disponibilitatea şi eforturile concrete depuse de împăratul Constantin.

Primele documente imperiale păstrate pe marginea acestei probleme sunt mai degrabă circumstanţiale, aşa cum sunt, de pildă, scrisoarea adresată lui Anulius, proconsulul Africii, prin care împăratul ordonă ca să fie restituite Bisericii averile ei, dar şi o epistolă adresată lui Cecilian, căruia nu doar că îi pune la dispoziţie o sumă de 3000 (de legături) de folii de bronz, dar îi şi cere să pună capăt dezbinării ivite în Cartagina, asigurându-l de toată susţinerea autorităţilor civile. Pe aceeaşi direcţie trasată de cele două texte întocmite la finele anului 312 sau începutul lui 313 se plasează o altă scrisoare adresată de împăratul Constantin cel Mare către Anulius înainte de 15 aprilie 313, în care acordă imunităţi şi cere scutirea de orice sarcină publică a clericilor.

Dar răspunsul lui Anulius, care confirmă la 15 aprilie 313 aplicarea scutirilor, atestă deja un prim apel al donatiştilor către împăratul Constantin cel Mare, pentru ca în acelaşi an să fie înregistrată o nouă solicitare adresată de către donatişti biruitorului de la Pons Milvius:

> *„Preabunule, împărat Constantin, fiindcă eşti din neam drept, al cărui părinte, dintre ceilalţi împăraţi, nu a dat curs persecuţiei şi Galia a fost scutită de această ticăloşie, întrucât în Africa între noi şi ceilalţi episcopi sunt tensiuni, te rugăm şi cerem ca pietatea ta să poruncească a ne fi daţi judecători din Galia. Dată de Lucianus, Dignus, Nasutius, Capito, Fidentius şi ceilalţi episcopi de partea lui Donatus"* [Optatus de Mileve, *Libri* VII, I, 22, CSEL 26, p. 25-26].

Textul aduce în atenţie trei probleme: întâi de toate, Maiorinus a încetat să mai fie liderul separatiştilor, rol asumat acum de Donatus; în al doilea rând se cer judecători [iudices], iar nu episcopi-judecători, fiind astfel vorba de un apel la o instanţă civilă, şi nu eclezială; iar în al treilea rând, preferinţa pentru funcţionarii din Galia se clarifică din chiar prima parte a solicitării, specificându-se că fenomenul persecuţiilor nu afectase Galia, sub protecţia lui Constanţiu Chlor, şi astfel nici nu se confruntase cu cazuri de *traditores*, putând judeca nepărtinitor.

Ca urmare a acestor solicitări, împăratul Constantin a decis constituirea unui tribunal la Roma pentru a tranşa situaţia din Africa. Respectând doleanţele donatiştilor, augustul numeşte în componenţa acestui for trei episcopi gali sub preşedinţia episcopului Miltiade al Romei, înaintea căruia trebuia să se prezinte Cecilian însoţit de 10 episcopi partizani alături de alţi 10 ierarhi donatişti.

Episcopul Miltiade a organizat forul de judecată solicitat, transformându-l într-un veritabil sinod, la care a mai convocat 15 ierarhi italieni. Cecilian, susţinătorii, dar şi acuzatorii săi s-au prezentat în faţa conciliului la Roma, în ziua de 2 octombrie 313, în casa Faustei din Lateran. Pe parcursul celor trei şedinţe s-au audiat învinuirile şi apărarea, pentru că, în cele din urmă, cei 19 episcopi însărcinaţi cu limpezirea situaţiei l-au achitat în unanimitate pe Cecilian de toate acuzaţiile aduse de donatişti.

Prin decizia finală, Miltiade şi restul ierarhilor reuniţi la Roma recunoşteau alegerea şi consacrarea canonică a lui Cecilian şi se respingea numirea lui Maiorinus şi a succesorilor săi; condamnând practica donatistă de a readministra Sfintele Taine celor care le-au primit de la clerici căzuţi. Prin urmare, sinodul nu a pus în discuţie problema hirotonirii lui Cecilian de traditori, ci a recunoaşterii valabilităţii hirotoniilor acestora.

Verdictul favorabil lui Cecilian formulat de sinodul din Roma i-a scandalizat şi mai mult pe donatiştii care au contestat decizia şi au înaintat un apel pentru anularea sentinţei, pe care i l-au prezentat vicarului Africii, fiind transmise mai departe împăratului Constantin cel Mare. Acesta acceptă noul apel şi dispune organizarea unei noi reuniuni, de astă dată la Arelate, solicitându-i vicarului Aelafius să facă toate eforturile pentru a-i trimite pe delegaţii ambelor părţi cu poşta imperială în Galia.

Textul acestei scrisori indică faptul că împăratul Constantin cel Mare şi-a formulat deja o opinie cu privire la mişcarea donatistă, fiind profund dezamăgit de atitudinea lor conflictuală

(continuare în p. 11)

Asist. Dr. Dragoş BOICU

Bibliioteca Județeană
ASTRA Sibiu

Ortodoxie și Românism. O viziunea teologică (II)

Aşadar la baza dimensiunii etnice a gândirii Pr. Stăniloae nu stau motive politice, economice, sociale sau biologice, ci teologice. Nefăcându-se o distincţie între etnicul căzut şi etnicul restaurat în Hristos se poate ajunge la înţelegerea neamului ca o unitate naturală la care se adaugă o unitate supranaturală, creştinismul. Este vorba de dualismul ontologic, romano-catolic, demonstrând o viziune naturalistă, pozitivistă şi empiristă. Naţiunea este fie o într-ajutorare umană şi o apărare comună, o „maşină socială" ce are drept caracteristici automatismul, eteronomia şi pasivitatea, fie un factor abstract, o „realitate convenţională", cu baza în subconştient (detalii la I. Moldovan 1993:121-123). Alte orientări – ca de exemplu cea idealistă, axiologică şi voluntaristă, care vede în neam o solidaritate de grup (E. Renan), o bogată moştenire de amintiri, completată de voinţa de a o continua; orientarea realistă, organicistă şi spiritualistă, în care neamul e un organism viu, lipsit însă de dimensiunea spirituală, ce îi dă o finalitate, sau e identificat în sens biologic cu rasa; perspectiva transcendentă, promovată de Fr. Paulsen, identifică patria cu o plăsmuire ideală a omului, în care sunt incluse toate valorile vieţii sale – încearcă să definească naţiunea, eşuând însă datorită excluderii colaborării între factorul imanent şi cel transcendent (*Ibid.,* p. 123-126).

Catolicitatea, definită ca atribut al Bisericii la Sinodul al II-lea de la Constantinopol, nu exclude etnicul pe baza unei universalităţi a răscumpărării. Iisus Hristos Însuşi i-a trimis pe Sfinţii Apostoli la propovăduire cu cuvintele: „Mergând, învăţaţi toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh" (Matei 28, 19).

Interpetarea textului biblic de la Gal. 3, 28 („nu mai este nici iudeu şi nici elin, nu mai este rob şi nici slobod, nu mai este parte bărbătească şi nici parte femeiască, căci voi toţi una sunteţi în Hristos") ca însemnând dispariţia neamurilor şi aducerea tuturor la o identitate comună creştină nu ia în considerare unitatea naturii umane, pe de-o parte, şi nici diversitatea personală, pe de altă parte. Natura umană a fost „unsă" în Hristos, fapt care nu coincide însă cu o depersonalizare, cu o nivelare universală. La fel se vorbeşte că neamurile îşi au „căile lor" (F.Ap. 14, 16), pentru că la judecata universală ele „vor aduce măreţia şi slava lor înaintea lui Dumnezeu, Dreptul Judecător" (Apoc. 21, 26). Evanghelistul Matei spunea şi el: „şi se vor aduna înaintea Lui toate neamurile, şi îi va despărţi pe unii de alţii, precum desparte păstorul oile de capre" (Mt. 25, 32). Supusă şi ea urmărilor căderii în păcat, etnicitatea este deci un dat fundamental, concilierea catolicităţii cu etnicitatea având loc în chip spectaculos la Cincizecime. Invers ca la Babel, atunci Duhul Sfânt a sancţionat existenţa neamurilor, recunoscându-le caracterul specific, limba fiecăruia. Limba vorbitorilor – a Apostolilor – era în acelaşi timp unică şi diferită (A. Plămădeală 1992:18-32). Sunt anulate efectele căderii din etnicitatea primordială: slăbirea credinţei în Dumnezeu prin pierderea fidelităţii faţă de chipul lui Dumnezeu din om, imprimat nu doar în constituţia noastră ca ins, ci şi în făptura noastră ca neam; atenuarea răspunderii pentru soarta neamului, transformat într-o masă de indivizi, „unitatea" nefiind menţinută de legi morale ci administrative; pierderea viziunii sacramentale a lumii prin slăbirea puterii de înrădăcinare într-un pământ (I. Moldovan 1993:129).

Reflecţiile Pr. Stăniloae în ce priveşte neamul românesc se înscriu în această perspectivă restaurată, fiind utilizată expresia de *lege a neamului*. Deosebită de legea morală naturală, ea este o pecete pusă nu doar în conştiinţa, ci şi în fiinţa oamenilor. Respectarea ei conduce la conformarea cu structura lor interioară, în aşa fel încât ei devin, în manifestarea lor în afară, ceea ce sunt de fapt în esenţa lor. „Legea neamului, de a cărei autoritate atârnă îndeobşte orice popor creştin, are menirea să descopere toată măreţia şi toată frumuseţea etnicităţii reînnoite în Hristos" (*Ibid.*, p. 130).

Acesta este „fundamentul sănătos" al poporului român, care are un rol special de jucat faţă de celelalte naţiuni, în special faţă de Occident. Dacă acolo este promovat un personalism individualist, Ortodoxia propune un personalism comunitar (S. Dumitrescu 1987:161 şi 231). „Cultura occidentală este individualistă sau panteistă, în timp ce cultura românească pune accentul pe spiritul de comuniune interpersonală, rămânând legată de viaţa şi preocupările poporului" (D. Stăniloae 1939:54). Pornind chiar de la reflecţiile Părintelui Dumitru Săniloae, un alt teolog român scria: „Românul are două pasiuni mari: pământul şi credinţa. Sunt cele două realităţi organice şi esenţiale ale vieţii. Românul simte că din ele îi curge viaţa. Din pământ viaţa trupului, din Dumnezeu viaţa sufletului" (D. Radu 1993:72).

Caracterul teandric al culturii româneşti este pus în relaţie cu structura comunităţii liturgice a satului românesc. „Latinitatea răsăriteană", definind poporul român, ne deosebeşte de celelalte popoare ortodoxe, cu care avem în comun credinţa: „suntem latini şi, în acelaşi timp, ortodocşi. E aici o sinteză originală între spiritul latin deschis, vesel şi luminos, şi spiritualitatea mistică, profunzimea Ortodoxiei. Ne deosebim de ceilalţi ortodocşi, de greci şi de ruşi, care sunt doar răsăriteni. La noi există o raţionalitate foarte latinică, senină, comunicativă, vioaie, veselă […] Ea îşi are rădăcinile în Dumnezeu, în taină, întrucât chiar în mister există o raţiune, un sens" (D. Stăniloae – M. Costa de Beauregard 2000:30).

Menţinerea fiinţei româneşti între Orient şi Occident are ca urmare declararea echilibrului ca dimensiune generală formală a spiritului românesc după Pr. Stăniloae, urmată de o serie de alte caracteristici ale acestui ethos: armonia complexă, luciditatea şi duioşia, umorul, dorul, omenia, ospitalitatea şi conştiinţa propriei valori, umanismul, spiritualitatea străvezie şi transfiguratoare a satului românesc (D. Stăniloae 2001:39-134). Evocarea acestor valori şi dimensiuni ale poporului român, deşi pot apărea ideale, au fost trăite de Păr. Stăniloae în satul natal, înainte de şirul de nefaste dictaturi pe care le-a cunoscut România. Intenţia teologului nu era să evoce, în chip abstract, nişte presupuse trăsături etnice româneşti ci, după cum el însuşi mărturiseşte, să ofere un program pentru înnobilarea omului, căci „numai în comuniunea bucuroasă cu alţii, aşa cum e practicată de poporul român, se înnobilează omul" (*Ibid.*, p. 204). Dimensiunile perene ale „sufletului românesc" izvorând dintr-o geografie spirituală românească, fac din România un „spaţiu punte" şi o „spiritualitate punte" cu rol de *via media* între aparent incompatibilele Orient şi Occident.

O evaluare a reflecţiilor privitoare la natura şi destinul poporului român urmează să o facem în alt studiu viitor. Aici precizăm doar că, declarat a fi „teolog panortodox", Pr. Stăniloae trebuie văzut şi ca un teolog ortodox român. Lipsa de referire la teologia română anterioară, în special la „Mărturisirea" lui Petru Movilă, poate părea surprinzătoare (I. Bria 1999:54), însă ea se explică prin denunţarea influenţelor raţionalismului, teosofiei, pozitivismului şi scolasticismului. Teologia „de şcoală" promovată de teologii români în secolul XIX depindea de traducerile din scrierilor autorilor greci şi ruşi, ale căror „Manuale" erau puternic influenţate de scolasticism. Pr. Stăniloae s-a luptat să elibereze teologia ortodoxă românească de aceste influenţe, recurgând la sursele patristice, dar şi la viaţa comunitară a satului românesc; ambele erau animate de acelaşi *duh* autentic al Ortodoxiei, care nu se mai regăseau în seminariile şi academiile teologice (E. Bartoş 1999:19-20).

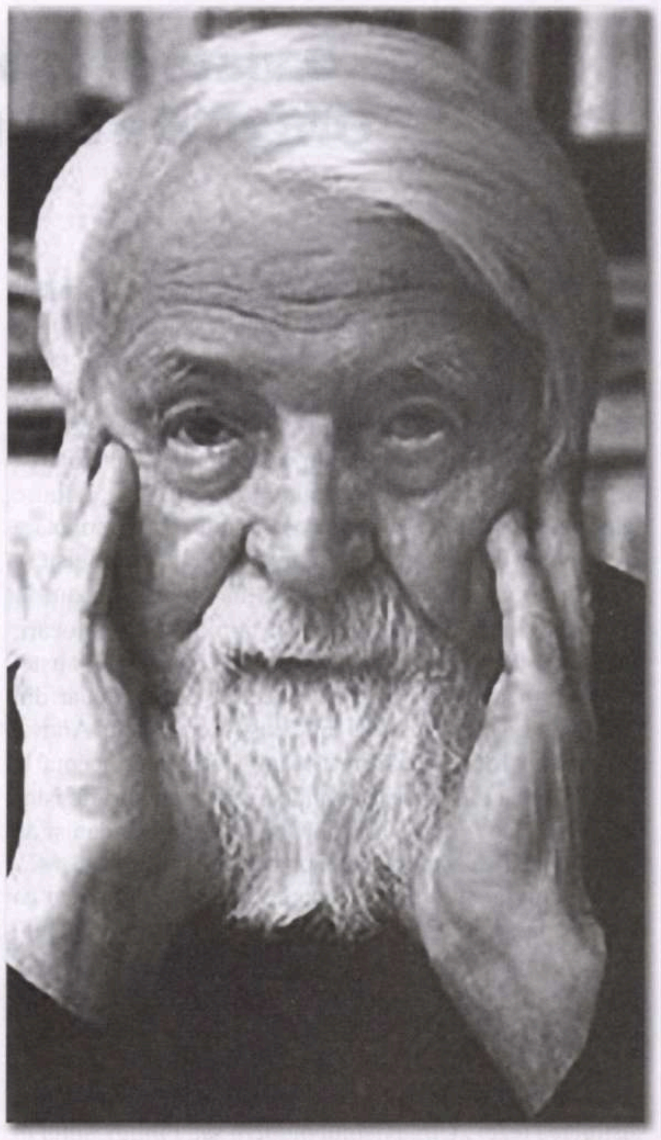

Bibliografie:

Antonie Plămădeală, „Generaţia Stăniloae", în Ioan I. Ică jr (ed.) (1993), *Persoană şi comuniune. Prinos de cinstire preotului profesor academician Dumitru Stăniloae (1903-1993)*, Editura şi tiparul Arhiepiscopiei ortodoxe Sibiu, Sibiu; Remus Andrei Ioan (1993), „Părintele Stăniloae. Fragment autobiografic", în *O* nr. 3-4, p. 196-197; Dumitru Stăniloae – Marc-Antoine Costa de Beauregard, *Mica Dogmatică vorbită. Dialoguri la Cernica,* ediţia a II-a, trad. Maria-Cornelia Ică jr., Ed. Desis, Sibiu, 2000; F. Strazzari – L. Prezzi (ed.), *Una teologia filocalica. Intervista a padre Dumitru Stăniloae,* în *Il regno – attualita*, nr. 34/1989, p. 106 *apud* Maciej Bielawski (1998), *Părintele Dumitru Stăniloae, o viziune filocalică despre lume,* trad. Ioan I. Ică jr, Ed. Deisis, Sibiu; Lidia Ionescu Stăniloae (2000), *„Lumina faptei din lumina cuvântului". Împreună cu tatăl meu, Dumitru Stăniloae*, Ed. Humanitas, Bucureşti; Silviu Alupei (2003), „Ortodoxie şi Românism", în *Rost. Manifest românesc* I, nr. 9, p. 11-12; Keith Hitchins (1992), *Conştiinţă naţională şi acţiune politică la românii din Transilvania (1868-1988)* vol. 2, trad. Sever şi Codruţa Trifu, Ed. Dacia, Cluj; Adrian Nicolae Petcu (2013), „Aspecte inedite privind arestarea, condamnarea şi detenţia Părintelui Dumitru Stăniloae", în *ST*, IX, nr. 1, p. 189-241; Sorin Dumitrescu (1987), *7 dimineţi cu părintele Stăniloae,* Ed. Anastasia, Bucureşti; Zigu Ornea (1996), *Anii treizeci: extrema dreaptă românească*, Ed. Fundaţiei Culturale Române, Bucureşti; Dan Zamfirescu (1993), „Însemnări despre părintele profesor dr. Dumitru Stăniloae", în *O*, XLV, nr. 3-4 (1993); Ion Bria (1993), „Spaţiul îndumnezeirii. Eternizarea umanului în Dumnezeu în viziunea teologică a Părintelui Stăniloae", în *O*, XLV, nr. 3-4; Dumitru Stăniloae (1978), „Rolul Ortodoxiei în formarea şi păstrarea fiinţei poporului român şi a unităţii naţionale", în *O*, XXX, nr. 4; Dumitru Stăniloae (1939), *Ortodoxie şi românism,* Ed. Arhidiecezană, Sibiu; Dumitru Stăniloae (1997), *Poziţia d-lui Lucian Blaga faţă de creştinism şi ortodoxie*, Ed. Paideia, Bucureşti; Sandu Frunză (1996), *O antropologie mistică,* Ed. Omniscop, Craiova; Ilie Moldovan (1993), „Actualitatea gândirii Părintelui Dumitru Stăniloae cu privire la etnic şi etnicitate", în *Persoană şi comuniune. Prinos de cinstire preotului profesor academician Dumitru Stăniloae (1903-1993)*, Editura şi tiparul Arhiepiscopiei ortodoxe Sibiu, Sibiu; Antonie Plămădeală (1992), „Catolicitate şi etnicitate", în *Ortodoxia românească*, EIBMBOR, Bucureşti; Dumitru Radu (1993), „O culme actualizată a teologiei patristice", în *O*, XLV, nr. 3-4; Dumitru Stăniloae (2001), *Reflecţii despre spiritualitatea poporului român,* Ed. Elion, Bucureşti; Ion Bria (1999), *Tratat de teologie dogmatică şi ecumenică,* Ed. România creştină, Bucureşti; Emil Bartoş (1999), *Conceptul de îndumnezeire în teologia lui Dumitru Stăniloae,* Ed. Institutului Biblic „Emanuel" din Oradea.

Lect. Dr. Ciprian Iulian TOROCZKAI

O viaţă pe baricadele Unirii
ONISIFOR GHIBU (1883-1972)

Prof. univ. dr. Elena MACAVEI

Destinul i-a trasat omului de cultură, ziaristului, pedagogului naţiunii române, patriotului ONISIFOR GHIBU o viaţă complicată, spectaculoasă, marcată de obstacole care i-au solicitat forţele fizice, mentale şi atitudinale, reuşind să trăiască cu maximă intensitate evenimentele timpului, să se implice în derularea lor, să ia decizii pentru a-şi pune în practică idei dintre cele mai îndrăzneţe. Evocăm personalitatea complexă a lui Onisifor Ghibu, membru marcant al elitei unioniste.

Onisifor Ghibu s-a născut în urmă cu 135 de ani, în 31 mai 1883, la Sălişte, Sibiu, în familia unor cojocari, fiind al şaptelea copil. Şcoala primară a făcut-o în Sălişte, cursurile medii le-a urmat la Liceul de stat maghiar din Sibiu şi la Liceul românesc din Braşov, ctitoria lui Andrei Şaguna din 1869. Pregătirea sa universitară a început la Universitatea din Bucureşti unde a urmat cursuri de istorie cu Nicolae Iorga, Dimitrie Onciul, Ioan Bogdan şi de filosofie cu Titu Maiorescu, Constantin Dimitrescu-Iaşi.

A continuat studiile la Budapesta unde a activat şi ca redactor la „Lupta", revista Partidului Naţional Român. În Germania a urmat cursuri de filosofie şi pedagogie la universităţile din Strasbourg, Yena – centrul mondial al pedagogiei pe vremea aceea. Aici a urmat cursurile celebrului Wilhelm Rein, urmaşul lui Friedrich Herbart – creatorul unui durabil sistem de gândire pedagogică. După susţinerea tezei „Utraqvismul modern sau bilingvismul în şcoala populară", devine doctor în filosofie şi pedagogie, se întoarce în ţară şi este numit referent şcolar (inspector) al învăţământului primar în Sibiu. La Seminarul Teologic-Pedagogic din Sibiu suplineşte catedra de pedagogie, în perioada 1911-1913, după moartea lui Petru Şpan.

Din 1914, se află la Bucureşti unde, împreună cu alţi refugiaţi ardeleni, militează pentru intrarea României în război împotriva Austro-Ungariei, alături de Antanta, în speranţa realizării unităţii naţionale. În 1916 i se publică, în Analele Academiei, Memoriile Secţiei Literare, lucrarea „Din istoria literaturii didactice româneşti", o analiză pertinentă a bucoavnelor, abecedarelor şi cărţilor de citire, apreciate fiind, între altele, manualele lui Visarion Roman, Zaharia Boiu, Ioan Popescu, Petru Şpan, reprezentanţi ai şcolii Mitropolitului Andrei Şaguna. Propus de Nicolae Iorga, în 1916, de a deveni membru al Academiei, i se confirmă titlul de Membru Corespondent în 1919.

În 1916 Onisifor Ghibu se refugiază în Moldova şi de aici, în 1917, a plecat, cu familia, în Basarabia, perioadă pe care a considerat-o a fi „cea mai mare aventură a vieţii". Şederea sa în Basarabia a fost un adevărat apostolat. A militat pentru coagularea forţelor româneşti basarabene, pentru conştientizarea identităţii lor şi împlinirea idealului Unirii cu românii din Ţara-Mamă.

A contribuit, alături de fruntaşii mişcării naţionale din Basarabia: Pan Halippa, Ion Pelivan, Ion Inculeţ, Ştefan Ciobanu, toţi au devenit membri ai Academiei Române, la întemeierea Partidului Naţional Moldovenesc, în primăvara anului 1917, a publicat numeroase articole cu mesaj unionist în ziarul „Cuvântul Moldovenesc". S-a implicat în acţiuni de românizare a învăţământului, a acţionat pentru introducerea, în şcoli, a manualelor în limba română, a creat programe de învăţământ, un Abecedar. A adus, cu mari eforturi, o tipografie cu litere latine, creându-şi astfel logistica pentru propriile publicaţii: „Ardealul", 1917, devenit „România Nouă", în 1918, „Şcoala Moldovenească". În Declaraţia-program a ziarului „România Nouă", ardeleanul basarabean, cum mai era numit O. Ghibu, scria: *„Ţara de mâine a românilor trebuie să cuprindă întreg pământul locuit de ei, de la Tisa şi până la Nistru, şi încă dincolo de acest râu. Nimeni nu ne poate tăgădui dreptul asupra pământurilor în care noi suntem cei mai vechi şi cei mai mulţi locuitori*".

O. Ghibu s-a implicat cu pasiune în organizarea congreselor învăţătorilor, ţăranilor, studenţilor. A difuzat, prin publicaţiile sale, mesajele congreselor şi ale altor manifestări de solidarizare cu ideea Unirii. Încrezători în idealul Unirii, liderii studenţilor au transmis în „Cuvântul tinerimii din Basarabia: *„Noi socotim că mântuirea neamului nostru este numai unirea tuturor fiilor noştri într-o singură ţară.... Nu ne trebuie Rusie federativă, noi vrem o Românie a tuturor românilor... Suntem fericiţi că, pentru ajungerea aceluiaşi scop, putem da mâna cu fraţii noştri din Transilvania, Bucovina, România, Serbia şi Macedonia, adunaţi în jurul gazetei „România Nouă" şi putem lucra umăr la umăr pentru aşezarea unei ţări a noastre a tuturor...*" A înfiinţat Asociaţia Învăţătorilor Basarabeni şi Societatea pentru Cultura Românilor în Basarabia în scopul pregătirii „luminătorilor satelor" în spiritul Unirii prin valorile culturii, a înfiinţat o universitate populară.

În 21 noiembrie 1917 s-a deschis Sfatul Ţării, parlamentul liber al Basarabiei, preşedinte – Ion Inculeţ, vicepreşedinte – Pan Halippa. Din lucrările publicate de O. Ghibu despre Basarabia: „Cum s-a făcut Unirea Basarabiei", Sibiu, 1925; „De la Basarabia rusească la Basarabia românească", Vălenii de Munte, 1926, „Cu gândul la Basarabia", Arad, 1926; „Trei ani pe frontul basarabean", Chişinău, 1927; „Ardealul şi Basarabia", Cluj, 1928, reies date privind şedinţa istorică a Unirii în Sfatul Ţării.

Actul Unirii a fost redactat de un grup condus de Constantin Stere, jurist, om politic, scriitor, adept al curentului literar poporanist, şi s-a votat în unanimitate la 26 martie 1918. În ziua de 27 martie, în Adunarea Sfatului Ţării, după citirea Actului Unirii, a vorbit, din partea delegaţiei României, Primul Ministru Alexandru Marghiloman care, în discursul său, a enunţat propunerile Guvernului României: *Basarabia îşi va păstra autonomia. Se vor respecta drepturile minorităţilor. Doi reprezentanţi basarabeni desemnaţi de Sfat vor intra în Consiliul de Miniştri Român. În Parlamentul Ţării vor fi şi reprezentanţi basarabeni. Alegerile se vor face prin vot universal, secret, egal, direct. Se vor respecta drepturile la exprimare, de credinţă.*

(continuare în p. 7)

Contribuţia românilor-americani la Marea Unire din 1918

Note preliminare

În zilele noastre, când milioane de români îşi părăsesc ţara, există tentaţia ca contribuţia lor la propăşirea României să fie minimalizată. Bazaţi însă pe experienţa celei mai vechi diaspore a românilor, cea din America, observăm că cei care au părăsit ţara în trecut, niciodată nu au uitat-o, ci mai de grabă au sprijinit-o. În lumina acestui crez, subliniez de la bun început, faptul că fiii Bisericii Ortodoxe Române plecaţi în America au avut pe lângă misiunea de a aduce credinţa apostolică în America şi un alt rol care – odată cu scurgerea timpului – devine tot mai clar: acela de a sprijini România la marile răscruci ale istoriei. De altfel, acest lucru se poate spune despre toţi românii, indiferent de apartenenţa lor religioasă. Istoria arată că suferinţa întotdeauna i-a înfrăţit pe oameni. În cazul românilor americani, aportul tuturor fraţilor la izbânda cauzei româneşti în timpul primului război mondial, a fost considerabil, desigur, proporţional cu mărimea comunităţii respective. În acest sens, comunitatea ortodoxă a avut, desigur, precedenţă în comparaţie cu alte comunităţi religioase. De aceea, la sărbătoarea centenarului desăvârşirii unirii provinciilor României (1918), consider că am datoria sfântă să consemnez unele aspecte din contribuţia acestor fii ai neamului la realizarea acestui mare act istoric al poporului nostru.

În speranţa că încercarea mea va stimula interesul tinerilor pentru această temă, la acest an centenar – când se cuvine să rememorăm şi să omagiem eforturile generaţiei care a făurit România Mare – m-am apucat să caut şi să răsfoiesc arhivele spre a cerceta şi consemna, după puterile şi limitele mele, rolul pe care românii-americani l-au jucat în acel ceas crucial din istoria poporului român. Deşi marii noştri istorici din România au menţionat de obicei în trecere acest aspect, datorită distanţei care mă desparte de marile biblioteci, mărturisesc că uneori nu am avut acces la tot ce s-a publicat în România. Întrucât scopul prezentării mele este spaţiul american, mă voi baza mai mult pe resursele care mi-au stat la îndemână aici, pe acest continent. Între acestea, menţionez studiile publicate de-a lungul anilor, în secolul trecut, de: Theodore Andrica (1943), Sofron Fekete (1956), Episcopul Valerian D. Trifa (1954), Arhiepiscopul Nathaniel Popp (1985) şi alţii, iar în ultimii 25 de ani de istoricii: Alexandru Nemoianu, mitropolitul Antonie Plămădeală (1978), Gelu Neamţu (1997), Gabriel Viorel Gârdan (2007) [Gabriel-Viorel Gârdan, *Episcopia ortodoxă română din America – parte a ortodoxiei americane*, Presa Universitară Clujeană, 2007, pp. 175-183]. Aşadar, spre cinstirea marelui centenar al unirii provinciilor alcătuitoare ale României, în acest studiu, mă voi strădui să prezint rezultatul cercetării mele cu privire la rolul şi contribuţia românilor-americani la Marea Unire din 1918.

În cele ce urmează, m-am străduit să punctez mai cu seamă etapele şi contribuţiile specifice ale românilor din America, între anii 1916 şi 1920, cu un deosebit accent asupra importanţei acţiunilor lor la promovarea imaginii Romîniei pe scena politicii americane a acelei vremi. Menţionez că, în acest scop, m-am folosit atât de bibliografie americană, cât şi românească, dar mai ales de colecţia ziarului *America* şi de arhivele parohiilor din nord-estul statului Ohio, Pensylvania de Vest şi din Michigan. Mă simt dator să mulţumesc Înaltpreasfinţitului Arhiepiscop Nathaniel, precum şi Părintelui Vicar David Oancea, de la Episcopia de la Vatra Românească, care mi-au înlesnit cercetarea colecţiei ziarului *America* şi a altor documente aflate la *Centrul Moştenirii Româneşti Valerian D. Trifa*.

Este azi bine ştiut că prezenţa românilor în America datează încă de la mijlocul secolului al XVIII-lea, când preotul Samoilă Damian [Demetrius Dvoichencko-Markov, „A

(continuare în p. 8)

Pr. Remus GRAMA

O viaţă pe baricadele Unirii – ONISIFOR GHIBU (1883-1972)

(urmare din p. 6)

La sfârşitul şedinţei, Primul Ministru Alexandru Marghiloman a mai rostit un discurs. A spus, printre altele: *„Domnilor deputaţi. În numele poporului român şi al Majestăţii Sale Regele Ferdinand I, cu adâncă emoţie şi cu falnică mândrie iau act de hotărârea istorică cvasiunanimă a Sfatului Ţării şi la rândul meu declar că de azi înainte Basarabia este pentru vecie unită cu România, una şi nedespărţită... Să ne unim cu toţii inimile şi să strigăm, împreună cu cei care s-au abţinut de la vot: Trăiască România una şi nedespărţită...”*

S-au citit în plen declaraţiile din partea moldovenilor şi din partea minorităţilor: ruşi, germani, evrei, bulgari (s-au abţinut), ucrainieni, polonezi. Au votat 125 de persoane: 86 au fost pentru Unire, 36 s-au abţinut, 3 au fost contra. Au lipsit 13 persoane. În final s-a declarat Unirea Basarabiei cu România. Au urmat: slujba Te Deum la Mitropolie, oficiată de arhimandritul Gurie, o paradă militară a trupelor române şi moldovene la care au fluturat steagurile basarabenilor şi ale românilor din Braşov, Jiu, Oituz, Mărăşeşti, Mărăşti, Siret. Oamenii plângeau de bucurie. A urmat un banchet şi s-au rostit toasturi. George Enescu, împreună cu Orchestra din Iaşi, a susţinut trei concerte. În scurt timp, după Pacea de la Buftea-Bucureşti, impusă de Germania, s-au creat confuzii în toată ţara, şi în Basarabia. Au fost persecutaţi ardelenii şi bucovinenii aflaţi în poziţii oficiale, au fost suspendate gazete româneşti, a fost confiscată tipografia adusă de O. Ghibu. El părăseşte supărat Basarabia.

La Adunarea de la Alba Iulia, 1 Decembrie 1918, când s-a decis MAREA UNIRE, Onisifor Ghibu, secretar al Secţiunii Şcolare a ASTREI, din 1912, este ales, în lipsă, Secretar general al Resortului de Instrucţiune Publică din cadrul Consiliului Dirigent al Transilvaniei, având misiunea organizării învăţământului românesc din Transilvania. Statisticile arată că, în scurtă perioadă, au fost fondate 1300 de şcoli primare, 20 de licee, 40 de şcoli civile, 11 şcoli de arte şi meserii, 8 şcoli normale. S-a remarcat ca organizator al învăţământului românesc, ca teoretician al educaţiei naţionale. A criticat prevederile Legii Appony, a îndrumat realizarea planurilor de învăţământ, programelor şi manualelor. În concepţia sa, şcoala trebuie să fie „concentrativă naţională, nu enciclopedică, o pepinieră de cultură naţională”.

Din partea aceluiaşi organism, Consiliul Dirigent al Transilvaniei, Onisifor Ghibu, în fruntea unei delegaţii, a primit misiunea de a prelua Universitatea maghiară din Cluj şi de a înfiinţa Universitatea românească numită „Dacia Superioară”, ceea ce s-a întâmplat în 1919. Instituţia de învăţământ superior românesc de pe Someş va purta, din 1927, numele, Universitatea „Regele Ferdinand I”. La acest eveniment istoric, au fost chemaţi să pună temelia învăţământului superior românesc clujean cei mai de seamă intelectuali şi savanţi de renume mondial: Nicolae Iorga, Vasile Pârvan, Sextil Puşcariu, Dimitrie Gusti, Gheorghe Ţiţeica, Emil Racoviţă, Gheorghe Marinescu, Victor Babeş ş.a. Au fost invitaţi să facă parte din elita universitară clujeană şi: dr. Iuliu Haţieganu, dr. Iuliu Moldovan, Florian Ştefănescu-Goangă, Vladimir Ghidionescu, Gh. Bogdan Duică, Ştefan Bezdechi, Ioan Lupaş; Gheorghe Vâlsan ş.a.

O exemplară solidaritate a înaltelor spirite româneşti din toate provinciile României întregite la Universitatea din Cluj, proiectată a fi, a şi fost, un templu al ştiinţei şi culturii româneşti. În Aula primei universităţi româneşti din Ardeal, s-a rostit prima lecţie românească „Datoria vieţii noastre” de către istoricul Vasile Pârvan. S-a susţinut primul curs de pedagogie în limba română – „Prolegomene la o educaţie românească” – de către Onisifor Ghibu, titularul primei catedre de pedagogie a primei universităţi româneşti din Ardeal. Inaugurarea festivă a Universităţii a avut loc în 1-2 februarie 1920, în prezenţa Regelui Ferdinand I şi a familiei sale, a înalţilor prelaţi ai Bisericii, Miron Cristea şi Vasile Suciu, a personalităţilor diplomatice din SUA, Marea Britanie, Franţa, Italia, Spania, Cehia, Polonia. S-au primit numeroase felicitări din străinătate.

Onisifor Ghibu, „pedagog de baricade”, cum s-a autointitulat, a avut şi alte iniţiative. A propus crearea unei Constituante Filosofice-Pedagogice pentru a stabili direcţiile politicii educaţionale. A propus şi, un timp, a funcţionat Consiliul Literaturii Didactice, pentru a îndruma realizarea manualelor şcolare. La Sibiu a înfiinţat şi a condus Seminarul Pedagogic Universitar căruia i-a atribuit numele marelui înaintaş Gheorghe Lazăr. În 1910 a propus realizarea Muzeului Pedagogic, gândit ca un centru naţional de educaţie.

Ne-a transmis, alături de 100 de lucrări în volum, 1500 de studii şi articole, profesiunea sa de credinţă: *„Am năzuit în permanenţă să fiu un educator al vremii mele şi al poporului meu, îmbrăţişându-i cu ardoare toate problemele care îmi păreau că sunt hotărâtoare pentru a face din el o naţiune sănătoasă, harnică, luminată, vrednică şi fericită... Idealul meu de pedagog a fost acela de pedagog al naţiunii, în sensul că pedagogul este un glas al naţiunii cu tot ce o constituie. El trebuie să fie identificat cu întreaga fiinţă a ei şi cu întreaga misiune a ei în această lume, lucrând cu toate puterile sale pentru punerea în valoare a tuturor potenţelor ei*”. Pentru el educaţia *„nu este numai o chestiune de ştiinţă, de tehnică, de artă, mai mult decât orice, ea este o chestiune de credinţă şi de voinţă, este operă de eroism*”.

O altă etapă spectaculoasă, „aventuroasă” a lui O. Ghibu a fost revenirea sa la Chişinău în calitate de Comisar general pentru propagandă culturală a ASTREI, în vederea extinderii ASTREI în Basarabia. Ocupa funcţia de preşedinte al Secţiunii Şcolare a ASTREI, din 1922. La Adunarea Generală de la Arad, 1924, se desemnase o delegaţie condusă de Vasile Goldiş, preşedintele ASTREI, din care făceau parte: mitropoliţii Nicolae Bălan şi Vasile Suciu, Octavian Goga, Ioan Lupaş, Valeriu Branişte, Sextil Puşcariu, Gh. Bogdan-Duică, Tiberiu Brediceanu, Ion Agârbiceanu, Ion Lapedatu ş.a. pentru a se stabili relaţii cu intelectualii basarabeni şi a se colabora în acest scop. O. Ghibu a ajuns la Chişinău în aprilie 1926. Aici a reeditat „România nouă” şi „Cuvânt Moldovenesc” (suspendate în 1918), a procurat o nouă tipografie cu litere latine, a înfiinţat colecţia de cărţi „Biblioteca ASTREI Basarabene”, în care s-au publicat conferinţe.

Propaganda culturală a fost îndreptată spre emanciparea culturală a poporului prin crearea ASTREI Basarabene, 1926 / 1927, ca o „academie militantă”. Drept urmare, s-au înfiinţat 10 secţiuni care au coordonat pregătirea şi susţinerea conferinţelor pe diferite teme, s-au creat cămine culturale, biblioteci, muzee, echipe teatrale, fanfare, cooperative economice, farmacii. La 30 octombrie 1927, ASTRA Basarabeană a devenit Regionala Basarabeană. O. Ghibu se retrage din conducerea ASTREI Basarabene, revine la Cluj unde îşi ocupă postul de profesor la Universitatea „Dacia Superioară” – „Regele Ferdinand I”, în a cărei înfiinţare, în 1919, prin preluarea universităţii maghiare, s-a implicat. Aici a funcţionat până în 1945, când a fost „epurat” pe considerentul atitudinilor naţionalist-şovine, a fost deportat, în aprilie 1945, în lagărul cu deţinuţi politici de la Caracal, unde a creat, nici mai mult nici mai puţin, decât o universitate populară.

În perioada decembrie 1956-ianuarie 1958 a fost condamnat de Tribunalul Militar Sibiu din cauza unui memoriu trimis conducătorilor sovietici prin care a cerut repararea „crimei” de a se fi ocupat, în 1940, prin Dictatul de la Viena, Basarabia, Bucovina de Nord, Herţa şi retragerea trupelor sovietice. La intervenţia dr. Petru Groza, Onisifor Ghibu a fost graţiat, apoi şi-a continuat scrierea lucrărilor, şi-a organizat arhiva.

La 31 octombrie 1972, cel care a fost considerat de Nicolae Dabija *„ un clopot al deşteptării naţionale, într-o bucată de Ţară înstrăinată de Ţară, ctitorul din umbră al Unirii, părintele spiritual al Unirii”*, a încetat din viaţă, fiind înhumat în Cimitirul Central din Sibiu. În anii `70 i-au fost publicate unele lucrări, dovadă dreapta şi meritata reconsiderare. Prima comemorare de anvergură a avut loc la Sibiu, în 1983, cu ocazia centenarului naşterii, eveniment UNESCO, la Institutul de Învăţământ Superior din acea vreme de la Sibiu, în prezenţa familiei sale: Octavian, Mihai Ghibu, Ileana, dr. Mircioiu, ginerele său, universitarilor şi cercetătorilor bucureşteni, clujeni şi sibieni.

TEOLOGIE ŞI SPIRITUALITATE ORTODOXĂ

La începutul anului 2018 a apărut, sub egida Editurii Andreiana, ***Istoria Colegiului naţional „Gheorghe Lazăr” din Sibiu. De la origini până în anul 2017***, semnată de **Cosmin-Crăciun Cruciat**. Prestigioasa instituţie de învăţământ sibiană beneficiază astfel de o voluminoasă monografie actualizată în ciuda dificultăţilor întâmpinate de autor în cercetarea sa. Autorul păstrează împărţirea clasică a perioadelor istorice ale

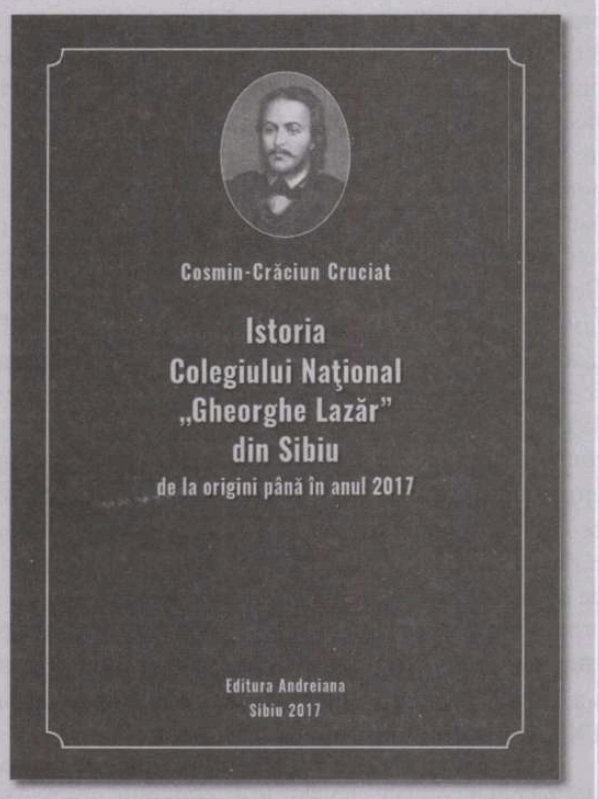

liceului în funcţie de limba de predare (latină, germană, maghiară şi română), dar, foarte interesant, introduce o *proto-perioadă* de aproape un secol (1692-1790) pe care o denumeşte *perioada legendară,* datorită lipsei arhivelor şcolare din prima perioadă a evoluţiei şcolii iezuite. Totodată autorul, prin cercetarea sa, a dorit să infirme unele inexactităţi care s-au perpetuat în timp sau să confirme şi să completeze supoziţiile care s-au dovedit corecte. Felicităm autorul pentru destoinicia de a fi dus la capăt o asemenea cercetare şi suntem convinşi că lucrarea va beneficia de o receptare pozitivă în rândul istoricilor şi lăzăriştilor sibieni.

Părintele **Constantin Necula**, neobositul nostru colaborator şi misionar, ne-a dăruit una dintre ultimele sale publicaţii apărute sub egida Editurii Citta di Vitta din Italia şi care se cheamă ***Icoana – Chipul slavei Tale celei negrăite. Scurte cateheze estetice.*** Lucrarea reprezintă un dialog între părintele Constantin Necula şi părintele **Eugen Răchiteanu**, director al Editurii Citta di Vitta de la Florenţa. Dialogul vizează arta sacră, comunicarea şi reflectarea vieţii liturgice şi comunitare în domeniul iconografiei etc. O lucrare interesantă prin sensurile noi descoperite cititorului de către cei doi interlocutori şi care este de foarte mare folos pentru cititorii interesaţi de ceea ce înseamnă arta şi Liturghia la un loc.

Pe adresa redacţiei au venit două volume de poezii ale ***preotului bihorean Dan Marcel Iluţa***. Cele două volume – ***Dor de cer*** şi ***Tezaurul iubirii*** – cuprind strânse creaţiile poetice ale unui promiţător continuator al poeţilor creştini din toate timpurile. Poeziile au un caracter catehetic ce răzbate din fiecare rimă şi din fiecare temă abordată de către autor, dar, dincolo de aspectul acesta catehetic, există şi un filon tematic, mai aproape de lirism şi de stările interioare ale celui care se roagă în strădania lui spre cer. Totodată unele poezii scrise pe teme legate de praznicele împărăteşti se constituie în veritabile mărturisiri de credinţă. Îl felicităm pe autor şi îl încurajăm în cultivarea acestui duh poetic cu care Dumnezeu l-a binecuvântat aşteptând deja următoarele volume de versuri.

Mitropolitul Laurenţiu

CONTRIBUȚIA ROMÂNILOR-AMERICANI LA MAREA UNIRE DIN 1918

(urmare din p. 6)

Romanian Priest in Colonial America", *The American Slavic and East European Review, XIV, 1955, 2,* pp.383-389. Vezi de asemenea: *South Carolina Gazette* şi scrisorile lui Benjamin Franklin (1753 şi 1755)] (Domien, 1748), temerarul cleric ardelean, pasionat de electricitate, i-a vizitat pe Benjamin Franklin şi Thomas Edison. Probabil că un alt român, pe nume John Batut (1775) [Gerald J. Bobango, „Romanian-Americans and the First World War", lucrare prezentată la al Treilea Colocviu de Istorie, Sibiu, August 30, 1970, publicată ulterior în revista Transilvania], a ajuns timpuriu în America, iar în războiul de independenţă american ar fi căzut prizonier la englezi. Prezenţa românilor în America a crescut, mai ales în veacul al XIX-lea, iar numele unora dintre pionierii emigraţiei noastre sunt acum atât de cunoscute încât au devenit deja legendare. Nu putem să nu amintim între aceştia pe generalul de brigadă George Pomutz [Aurel Sasu, George Pomutz, *The Legend Lives On*, Ed. Galaxia, Bucureşti, 1996; vezi şi George Filman, *George Pomutz*, Galaxia, 1996. Vezi şi Ioan Podea, *O scurtă privire asupra istoriei Statelor Unite*, Youngstown, 1917, pp. 14-28. Aceasta este prima semnalare a eroului român-american Gheorghe Pomutz.] (1818-1882), care a ajuns consul general al Statelor Unite în Rusia, precum şi ceilalţi bravi luptători care au luat şi ei parte cu vitejie la războiul civil american (1862-65). Între aceştia, amintim de asemenea pe ofiţerii Eugen Alcaz si Nicolae Dunca. Au urmat apoi marile valuri de emigraţie de după 1895 şi, apoi, emigraţia masivă din Transilvania, Banat şi Bucovina, care s-a intensificat în perioada legilor de maghiarizare, de după 1907, din cadrul Imperiului dualist Austro-Ungar.

Suferinţele românilor din ţinuturile aflate sub ocupaţie străină pot fi corelate cu valurile de emigraţie înspre America. Astfel, iniţial, cei mai mulţi dintre aceşti emigranţi, înregistraţi în documentele serviciului de emigraţie american, veneau cu paşapoarte ungureşti. Potrivit unei lucrări realizate de Christine Galitzi, în anul 1929, doar 4.9% dintre noii sosiţi intrau cu paşaport românesc, din Vechiul Regat al României, 86,9% din Transilvania, Bucovina şi Banat, iar alţi 8,2% din Macedonia, Tracia, Bulgaria, Serbia şi din alte părţi [Christine Avghi Galitzi, *A Study of Assimilation Among the Romanians of the United States* (New York: Columbia Univ. Press, 1929), p. 25].

La începutul Războiului I Mondial, în America şi Canada existau deja 24 de parohii româneşti. Dintre acestea, 16 făceau parte din Protopopiatul de Cleveland, înfiinţat de Mitropolia Ardealului, în 1912, sub îndrumarea Părintelui Ioan Podea. Potrivit informaţiilor păstrate prin grija înaintaşilor mei, care au alcătuit studii istorice, preotul Ioan Podea (*Românii din America*, 1912), bine-cunoscutul preot şi cărturar, Vasile Haţegan (1915-2003) şi, în special, istoricul Gerald Bobango, în anii primului război au mai apărut cel puţin şase alte parohii în Statele Unite şi trei în Canada. Astfel, pe la sfârşitul anului 1918, numărul total al acestor comunităţi ortodoxe româneşti din America de Nord se ridicase la 30. Cifra totală a românilor din America în anii războiului era de 125,000-150,000 [*Calendarul Naţional Bisericesc*, 1918, Editura Librăriei Naţionale, Youngstown, Ohio, Pr. Ion Podea, editor]. Indiferent din care regiune proveneau, toţi românii erau afectaţi de aceleaşi nevoi şi împărtăşeau idealuri similare. Odată cu izbucnirea războiului, grijile şi situaţia românilor americani s-au complicat mai mult decât înainte. Astfel, cei care trebuiau să se reîntoarcă la familiile lor din „ţară", adică în Ardeal, Crişana, Banat şi Bucovina, erau siliţi, de acum, să aştepte. Alţii, nefiind încă cetăţeni americani, au primit ordin de concentrare în armata austro-ungară, iar unii dintre ei au plecat în România, unde s-au înrolat în cadrul armatei române. În acelaşi timp, parohiile româneşti din America au avut de suferit nemaiputând primi preoţi de acasă. Dacă lucrurile stăteau astfel în perioada neutralităţii României (1914-1916) şi a Americii (1914-1917), odată cu intrarea acestora în marea conflagraţie situaţia românilor-americani s-a îngreunat mai mult. Bărbaţii români erau apăsaţi nu numai de grija pentru familia lăsată acasă, ci mai ales de acţiunile agenţilor consulatului maghiar şi austriac din Statele Unite, care făceau presiuni în comunităţile româneşti tunând şi fulgerând ameninţări împotriva celor care nu se supuneau chemării la arme.

Într-un astfel de context, parohiile româneşti din America, dar nu numai ele, fierbeau de nelinişte. În comunităţile româno-americane funcţionau şi numeroase societăţi „fraternale", care aveau atât scopuri de într-ajutorare reciprocă, cât şi culturale. Fiind înfiinţate de oameni care îşi părăsiseră căminele de nevoie, toate aveau steag propriu şi denumiri care mai de care mai pătrunse de iubirea de patrie: *Vulturul român, Carpatina, Clubul Român, Unirea românilor, Plugarul român, Apolzana, Fraţii Români, Negru Vodă, Olteanul, Bucovina, Fârşerotul, Bănăţeana, Dulce Bucovină, Dunăreana, Fiii României, Falnicul Zarand* şi multe altele [Aurel Sasu, *Cultura română în Statele Unite şi Canada*, Ed. Limes, Cluj, 2002]. În timpul Războiului Întâi Mondial, numărul acestora a crescut rapid, ele incluzând nume dragi ale monarhiei române: *Carmen Sylva, Regele Ferdinand, Principele Nicolae, Principele Carol, Domnitza Ileana, Regina Maria,* sau nume ale unor distinse personalităţi naţionale: *Iuliu Maniu, General Dragalina, Mihai Viteazu, Vasile Alecsandri, Cuza Vodă* etc.

Este necesar să notez faptul că, în 1929, pe lângă parohiile ortodoxe, greco-catolice şi puţinele comunităţi baptiste cunoscute, existau peste 300 de astfel de societăţi. Roseta Meteş scria că în primele trei decenii ale secolului al XX-lea, existau 27 de biserici ortodoxe, 16 greco-catolice şi 12 baptiste [Roseta Metes, *The Iuliu Maniu American-Romanian Foundation, A Quarter Century of Activity, 1951-1976*, Editura America, 1976, p. 3]. Ştirile de orice natură, orientările politice şi coeziunea culturală comunitară erau facilitate prin numeroase ziare româneşti, dintre care doar unul a supravieţuit vreme de un secol, fiecare cu orientarea sa politică. Dintre acestea, cele mai cunoscute erau, la începutul secolului al XX-lea: *„Românul"* (1905-1928) şi *„America"* (1906-2004), publicate în Cleveland, *„Sămănătorul"* (1918) şi altele. Acestea erau conduse de jurnalisti cu experienţă, care erau şi înflăcăraţi iubitori de cultură şi de neam. Aşa au fost, de pildă, nu numai bine-cunoscutul Părinte Moise Balea, iniţiatorul ziarului *America (1906)*, ci şi publicistul român V.E. Moldovan, fost redactor al ziarului *Libertatea* din Orăştie. Fiind persecutat de autorităţile maghiare pentru activitate pro-românească, el a emigrat în America, unde a devenit redactor al ziarului *Românul (1905)*. Acestora li se pot adăuga şi alte nume de bărbaţi educaţi, între care amintim pe Ilie Martin Selişteanul, Ioan Papaion şi alţii.

După cum se ştie, Marele Război a izbucnit în 1914, între Imperiul Austro-Ungar şi Serbia, dar s-a răspândit rapid, devenind o conflagraţie mondială. Caracterul punitiv care a generat conflictul, precum şi proporţiile pe care le-a atins războiul în anul 1917 anunţau mari schimbări politice şi teritoriale. La acea vreme, Regatul României cuprindea Muntenia şi Moldova, însă Basarabia, Bucovina, Banatul, Crişana şi Maramureşul erau sub stăpâniri străine. După cum afirmă istoricul Dinu Giurescu, în 1914, mai mult de jumătate dintre români trăiau în afara României [D. Giurescu, *Istoria ilustrată a României*, Bucureşti, 1981, p. 369], în provincii ocupate de puteri străine.

În urma acordului secret încheiat cu puterile Antantei, Regatul României, care până acum păstrase o stare de neutralitate, în 14-27 august, 1916, a declarat război Imperiului Austro-Ungar, revendicând pretenţii teritoriale asupra Ardealului, care era leagănul istoric de formare al poporului român. Prin aceasta, războiul se amplifică, deoarece ea intra totodată în conflict şi cu Germania şi Bulgaria.

În ceea ce priveşte America, probabil că, dacă n-ar fi avut loc provocările germane, aceasta nu ar fi avut motive ca să se amestece în acest conflict, iniţial, european. Însă, după ce vaporul american de croazieră Lusitania a fost torpilat de U-Boat-ul U-20 , în 7 mai 1915, cu 1134 de pasageri la bord, iar în februarie 1917, un alt submarin german a intrat în apele americane până în Newport, RI., Preşedintele Wilson a anunţat în faţa congresului american că S.U.A. a întrerupt relaţiile diplomatice cu Germania [Harry J. Carman and Harold C. Szrett, *A History of the American People since 1865*, Columbia Univ., vol. II, p. 414]. Cu toate acestea, provocările germane au continuat, Germania instigând pe ascuns statul Mexic să revendice teritoriile sale pierdute şi să atace Statele Unite. Depeşa secretă trimisă de nemţi spre Mexic a fost însă descoperită şi, prin urmare, în aprilie 1917, în ciuda dorinţei sale de a păstra pacea, S.U.A. se afla la un pas de război. Zece milioane de soldaţi au fost imediat chemaţi la arme. După pregătirea armatei, declararea formală a intrării S.U.A. în război a avut loc în ziua de 7 decembrie 1917. În următorul interval de peste un an, 1,400,000 de solaţi americani au luat apoi parte la lupte, plătind cu peste 700,000 de morţi şi răniţi preţul încheierii celui mai sângeros război, mai cu seamă pe fronturile din Franţa şi Italia.

Văzând intrarea Americii în Marele Război, în inimile emigranţilor est şi central-europeni aflaţi în America, mai cu seamă ale românilor, sârbilor, cehilor şi slovacilor sosiţi cu paşaport maghiar, s-a născut o nouă speranţă, aceea a eliberării ţărilor lor de origine de sub Imperiul Austro-Ungar. În 1917, după câteva luni de război, România se afla deja într-o situaţie deosebit de grea. Armatele Puterilor Centrale (Germania, Austro-Ungaria) împinseseră frontul românesc pe linia Mărăşti, Mărăşeşti, Oituz, unde doar disperarea şi eroismul românilor i-a oprit. În Transilvania, zeci de mii de ardeleni, care sprijiniseră armata română, au fost siliţi să se retragă de dinaintea prigoanei maghiare, de multe ori împreună cu preoţii lor [Rev. Dr. Mircea Pacurariu, *The Policy of the Hungarian State Concerning the Romania Church in Transylvania under the Dual Monnarchy, 1867-1919*, Bucharest, p. 1986, p. 271-295]. Guvernul şi monarhia României erau refugiate în Moldova. În sufletul românilor-americani, care erau de acum conştienţi de marea putere a Americii, a crescut însă încrederea că numai aceasta va putea schimba soarta războiului.

Dar, sprijinul guvernului american pentru „cauza românească" nu s-a câştigat uşor. Mulţi politicieni americani credeau că existenţa Imperiului Austro-Ungar este necesară, ca factor de stabilitate, în centrul Europei. Numai după o vreme, Preşedintele Woodrow Wilson va afirma angajamentul că S.U.A. va lupta pentru „drepturile şi libertăţile naţiunilor mici", alegând să plătească orice preţ pentru a face „lumea sigură din nou" [Harry J. Carman and Harold C. Szrett, *op. cit.*, p. 415].

Cortegiul Românilor din America în drum spre mormântul Eroului Necunoscut.

• AGENDA PASTORALĂ •

P.S. ILARION FĂGĂRĂŞANUL
Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului

Duminică, 1 aprilie 2018. În Duminica Floriilor – *Intrarea în Ierusalim a Domnului, Dumnezeului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos*, P.S. Părinte Episcop Ilarion Făgărăşanul a liturghisit la Făgăraş – U.M. 01041, Biserica „Sf. Arhangheli Mihail şi Gavriil".

Luni, 2 aprilie 2018. După slujba Utreniei la care a participat la mănăstirea Brâncoveanu, P.S. Ilarion a vizitat mănăstirile Berivoi şi Dejani.

Marţi, 3 aprilie 2018. După participarea la slujba Utreniei, la Mănăstirea Brâncoveanu, P.S. Ilarion a vizitat mănăstirile Turnu Roşu şi Veştem.

Miercuri, 4 aprilie 2018. A asistat, la Mănăstirea Brâncoveanu, la slujba Utreniei. A vizitat apoi mănăstirile Breaza, Şinca Veche şi Bucium.

Joi, 5 aprilie 2018 – *Joia Mare*. P.S Ilarion Făgărăşanul a oficiat în Joia Mare Sfânta Liturghie la Biserica „Sf. Împăraţi Constantin şi Elena" din Sibiu.

Vineri, 6 aprilie 2018 – *Vinerea Mare*. Aflat la Mănăstirea Brâncoveanu, P.S. Ilarion a participat dimineaţa la slujba Ceasurilor Împărăteşti urmată de Taina Sfântului Maslu. Seara a luat parte la Denia Prohodului Domnului.

Sâmbătă, 7 aprilie 2018. P.S. Ilarion a asistat la slujba Sfintei Liturghii săvârşită la mănăstirea Brâncoveanu.

Duminică, 8 aprilie 2018. Slujba Învierii oficiată la Mănăstirea Brâncoveanu din comuna Sâmbăta de Sus. Începând cu ora 13, P.S. Ilarion Făgărăşanul a participat la slujba Vecerniei „A doua Înviere", oficiată la Catedrala mitropolitană din Sibiu de Înaltpreasfinţitul Laurenţiu, înconjurat de un ales sobor de preoţi, în prezenţa a numeroşi credincioşi.

Luni, 9 aprilie 2018. În a doua zi de Paşti, a oficiat Sfânta Liturghie la Catedrala Mitropolitană din Sibiu.

Marţi, 10 aprilie 2018. În a treia zi de Paşti, a oficiat Sfânta Liturghie la Biserica „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului", Sibiu – Lazaret II.

Joi, 12 aprilie 2018. P.S. Ilarion a efectuat o vizită canonică la Mănăstirea Cârţişoara.

Vineri, 13 aprilie 2018. Sărbătoarea *Izvorului Tămăduirii* a adunat mulţimi de pelerini la Mănăstirea „Brâncoveanu" de la Sâmbăta de Sus, judeţul Braşov. Din soborul slujitor, condus de ÎPS Laurenţiu, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului, a făcut şi PS Sa parte.

Sâmbătă, 14 aprilie 2018. A slujit Sfânta Liturghie la Schitul „Duminica Tuturor Sfinţilor", din comuna Şinca Nouă, jud. Braşov.

Duminică, 15 aprilie 2018. A liturghisit la Făgăraş VI, biserică comună cu Făgăraş V, împreună cu părintele protopop Dr. Marius Corlean, părintele Gheorghe Malene şi un sobor de preoţi.

Luni, 16 aprilie 2018. A vizitat mănăstirile Sibiel şi Orlat.

Marţi, 17 aprilie 2018. A vizitat schiturile Răşinari şi Păltiniş.

Miercuri, 18 aprilie 2018. P.S. Ilarion a vizitat mănăstirile Nocrich şi Pelişor.

Joi, 19 aprilie 2018. P.S. Ilarion Făgărăşanul a oficiat Sfânta Liturghie la Biserica „Înălţarea Domnului" şi „Sf. Pantelimon" din curtea Spitalului Militar din Sibiu.

Vineri, 20 aprilie 2018. P.S. Ilarion Făgărăşanul a liturghisit la Catedrala Mitropolitană din Sibiu

Sâmbătă, 21 aprilie 2018. A vizitat schitul metoc mitropolitan din comuna Şura Mare.

Duminică, 22 aprilie 2018. A liturghisit la Mănăstirea Măgura-Jina cu prilejul celui de-al doilea hram al Paraclisului de iarnă. Sărbătoarea hramului din acest an a fost încununată prin hirotonia întru diacon a părintelui Mircea Postolea, pentru parohia Ormeniş, protopopiatul Rupea.

Luni, 23 aprilie 2018. La prăznuirea Sfântului Mare Mucenic Gheorghe, a oficiat Sfânta Liturghie la Biserica „Sf. Cuv. Paraschiva", din comuna Gura Râului.

Marţi, 24 aprilie 2018. În ziua prăznuirii Sfinţilor Ierarhi Ilie Iorest, Simion Ştefan şi Sava Brancovici, Mitropoliţii Transilvaniei şi a Sfântului Ierarh Iosif Mărturisitorul din Maramureş, a liturghisit la Biserica „Sf. Împăraţi Constantin şi Elena" din Sibiu. În cadrul Sfintei Liturghii a fost hirotonit întru diacon, părintele Emanuel Lucian Stupu, pentru Biserica cu hramul „Sf. Nicolae" din Comana de Jos, Protopopiatul Rupea.

Miercuri, 25 aprilie 2018. A vizitat Mănăstirea „Sfântul Gheorghe", comuna Bunești, jud. Braşov.

Joi, 26 aprilie 2018. A vizitat mănăstirile din Predeal şi Poiana Braşov.

Vineri, 27 aprilie 2018. A vizitat Mănăstirea „Colţul Chiliilor" şi schitul din Moeciu de Jos.

Sâmbătă, 28 aprilie 2018. A slujit Sfânta Liturghie la Parohia „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" din Valea Viilor împreună cu PS Macarie al Episcopiei Ortodoxe Române a Europei de Nord.

Duminică, 29 aprilie 2018. A slujit la slujba de resfinţire a Bisericii „Sfântul Arhidiacon Ştefan" din Parohia Maieru, Protopopiatul Năsăud.

Luni, 30 aprilie 2018. A vizitat Mănăstirea „Înălţarea Sfintei Cruci", comuna Loamneş, sat Sădinca.

Ierod. Ciprian PĂSĂRICĂ

Donatismul şi ispita puritanismului (III)

(urmare din p. 10)

şi de îndărătnicia cu care apară dincolo de orice logică o poziţie ce sfidează eforturile depuse de autorităţile civile şi neagă, totodată, eficienţa dispoziţiilor sinodale contestând capacitatea episcopilor de a aprecia obiectiv o situaţie anume. În ciuda acestor observaţii împăratul Constantin face o nouă concesie, dispunând reunirea celor două tabere nord-africane în faţa unui conciliu ce avea să se reunească la 1 august la Arelate (Arles), în sudul Galiei, aproape de ţărmul Mării Mediterane.

Ne surprinde discrepanţa dintre modul responsabil în care împăratul încearcă să gestioneze această problemă, deşi ar fi putut să intervină brutal şi arbitrar aşa cum, în mod paradoxal, au acţionat sacerdoţii unei religii declarate a iubirii. Frustrarea cauzată de comportamentul infantil al donatiştilor îl determină pe august să caute noi soluţii de împăcare, deşi se ghiceşte în spatele acestor rânduri convingerea că are de-a face cu nişte caractere ireconciliabile, blocate de rigorismul sec ţesut în jurul unor precepte evanghelice deformate şi neînţelese în autenticul sens şi duh al cuvintelor lui Hristos. Deşi nu putem afirma cu certitudine că marele Constantin ar fi fost la acea dată iniţiat în învăţăturile creştine, maturitatea şi înţelegerea de care dă dovadă în această scrisoare, anticipează direcţia pe care o va urma în gestionarea conflictelor religioase, susţinând întotdeauna calea dialogului eliberat de prejudecăţi şi de invitabilele animozităţi apărute între căpeteniile Bisericii.

Idei similare regăsim într-un alt document contemporan, trimis de împăratul Constantin cel Mare episcopului Chrestus de Siracuza, căruia îi face cunoscute problemele ivite în medierea conflictului dintre creştinii nord-africani. Sunt menţionate din nou încăpăţânarea nejustificată şi irosirea în obiecţii nefondate cu care donatiştii contestă decizia sinodului de la Roma, sub pretextul unei tratări superficiale sau părtinitoare a solicitărilor lor.

În ciuda experienţelor nefericite, împăratul Constantin speră ca un număr semnificativ de episcopi să fie un factor de presiune asupra donatiştilor pentru a-i determina să renunţe la extremismul lor, mizând pe „ruşinea" pe care o vor resimţi cei ce dezbină cu certurile lor creştinătatea, dar şi Imperiul. Reactivarea unei conştiinţe comune a episcopatului se conturează deja ca un principiu de bază al politicii religioase a marelui împărat, convins că doar acest consens al majorităţii îi poate determina pe dizidenţi să înţeleagă anormalitatea pe care o promovează şi în numele căreia se rup de Trupul lui Hristos, clamând că doar ei sunt deţinătorii Adevărului deplin şi pur.

Experienţa politică a marelui Constantin îl făcea să anticipeze că disputa nord-africană va avea consecinţe grave pentru Imperiu dacă nu va fi soluţionată cât mai curând. În acelaşi timp devine evident că donatiştii nu sunt nişte parteneri de dialog credibili ori rezonabili, iar sub masca autovictimizării se ascunde o profundă neînţelegere a valorilor creştine pe care autoritatea seculară miza să le capaciteze prin Edictul de la Milano. Din contră, atitudinea susţinătorilor lui Donatus se remarcă doar prin rigoare fără discernământ şi acrivie fără iconomie.

Dar chiar şi aşa, împăratul Constantin încearcă să le facă toate concesiile posibile pentru a anula din faşă contestaţiile pe care le fac cu obstinaţie. Un astfel de caz găsim menţionat şi în epistola către episcopul Chrestus, unde augustul aminteşte reproşul făcut de donatişti care puneau decizia defavorabilă lor de la sinodul roman pe seama unui număr mic de participanţi. De aceea Constantin pregăteşte o participare masivă la Arelate pentru ca prin consensul cât mai multor episcopi decizia sinodală, indiferent dacă va fi favorabilă sau nu cauzei donatiste, să fie în acest chip irefutabilă.

Hotărârile şi rezultatele discuţiilor de la Arelate – care l-au achitat din nou pe Cecilian de toate învinuirile – au fost comunicate nu doar papei, ci şi împăratului Constantin cel Mare, care a primit înştiinţări şi din partea donatiştilor, solicitându-i din nou intervenţia. Drept urmare împăratul le adresează sinodalilor de la Arelate o scrisoare în care îşi manifestă regretul că nu s-a putut realiza mult dorita unitate, atacându-i dur pe partizanii lui Donatus: aceştia abandonează modul propriu Bisericii de a realiza pacea printr-o decizie comună şi fac apeluri necontenite la forurile judiciare civile dovedind o profundă lipsă de credinţă şi o categorică neconcordanţă între convingerile evanghelice afişate şi judecata imperială pe care o cer ca formă de arbitraj, deşi instanţele ecleziale s-au pronunţat deja în câteva rânduri pe seama netemeiniciei cauzei lor. Ridicolul la care se expun este proporţional cu discreditarea creştinismului în general, aducând o gravă lovitură de imagine, dar mai ales o profundă criză de credibilitate Bisericii, cu atât mai mult cu cât donatiştii s-au pretat la alcătuirea de documente şi înscrisuri false cum au fost cele întocmite de Ingentius, decurion în cetatea Ziqua, incriminându-l pe Felix de Abthunga.

Pentru a desluşi realitatea dincolo de calomniile şi dezinformările lansate de ambele părţi, împăratul Constantin cel Mare a cerut investigarea situaţiei episcopului Felix de Abthunga, anchetă coordonată de proconsulul Aelianus la începutul anului 315 şi încheiată cu achitarea ierarhului de acuzaţiile de predare şi incendiere a Sfintelor Scripturi şi implicit de orice suspiciune că ar fi fost vreun „traditor". Cu speranţa că se vor face totuşi paşi spre împăcare, marele Constantin le va scrie şi episcopilor donatişti arătând că le-a acceptat şi noul apel la judecata imperială, care se va soluţiona în Nordul Africii. Alte două scrisori adresate vicarului Domitius Celsus (toamna 315) şi vicarului Eumalius (noiembrie 316) sugerează că împăratul Constantin este de partea lui Cecilian, în care nu a găsit nicio vină. *Întrucât atitudinea separatiştilor a devenit şi mai vehementă în c*iuda tuturor concesiilor făcute, acest ultim document a fost însoţit de un edict de confiscare a lăcaşurilor de cult folosite de donatişti, respectiv de trimitere în exil a elementelor recalcitrante. Măsurile imperiale au întâmpinat o rezistenţă violentă, înregistrându-se victime, declarate aproape imediat de către donatişti drept martiri ai dreptei credinţe.

Acest moment reprezintă capătul răbdării la care a ajuns împăratul Constantin cel Mare în audierea solicitărilor venite din partea donatiştilor, şi începutul unei noi faze în evoluţia schismei nord-africane.

• TELEGRAFUL EVENIMENT •

Sărbătoarea Catedralei mitropolitane din Sibiu

Praznicul Rusaliilor a adunat şi în acest an mulţimi de credincioşi la Catedrala mitropolitană din Sibiu, unde Înaltpreasfinţitul Laurenţiu, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului, a oficiat Sfânta Liturghie împreună cu slujitorii locaşului de cult şi cadre didactice de la Facultatea de Teologie Ortodoxă „Sfântul Andrei Şaguna". Credincioşii au avut posibilitatea să se roage pentru ca Duhul Sfânt să le ocrotească viaţa şi să reverse darurile Sale peste familiile creştine şi peste întreaga lume. Foarte mulţi dintre credincioşi au primit Sfânta Împărtăşanie în cadrul slujbei de Rusalii şi au aflat mai multe despre acest mare praznic şi despre lucrarea Duhului Sfânt în lume din cuvântul de învăţătură rostit de IPS Mitropolit Laurenţiu.

„Duhul Sfânt, a treia Persoană a Sfintei Treimi, purcede din veci din Tatăl şi se odihneşte în Fiul. Duhul Sfânt vine asupra noastră când îl chemăm noi în rugăciunile pe care le facem. Prin rugăciunea «Împărate Ceresc» ne adresăm Duhului Sfânt şi îi cerem să vină şi să îşi facă locaş în inimile noastre. În nicio rugăciune nu mai cerem cu o asemenea insistenţă. Duhul Sfânt nu lucrează împotriva voinţei noastre, ci El lucrează doar dacă noi voim. Harul lui Dumnezeu nu ne lucrează fără a-L chema şi fără a împlini voia lui Dumnezeu, pentru ca Duhul Sfânt să ne transforme în fiinţe bineplăcute lui Dumnezeu", a subliniat ierarhul.

Praznic ales

Sărbătoarea Rusaliilor a pregătit marea sărbătoare a hramului Catedralei mitropolitane din Sibiu, a Sfintei Treimi. Răspunsurile liturgice din această duminică au fost date de Corala „Timotei Popovici" a Catedralei mitropolitane, dirijată de pr. lect. univ. dr. Dan Alexandru Streza. De asemenea, diaconul Valentin-Viorel Badiu a fost hirotonit preot pentru Parohia Ludişor, Protopopiatul Făgăraş 2, judeţul Braşov.

La final credincioşii s-au închinat moaştelor Sfântului Ierarh Andrei Şaguna, Mitropolitul Transilvaniei.

Hramul Catedralei mitropolitane din Sibiu

La praznicul Sfintei Treimi, Catedrala mitropolitană din Sibiu şi-a sărbătorit hramul. Credincioşii din cetatea transilvăneană şi din împrejurimi au umplut locaşul de cult la Sfânta Liturghie din ziua hramului. Slujba religioasă a fost oficiată de un sobor de arhierei din care au făcut parte Înaltpreasfinţitul Laurenţiu, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului, Înaltpreasfinţitul Irineu, Arhiepiscopul Craiovei şi Mitropolitul Olteniei, Preasfinţitul Sofronie, Episcopul Oradiei, Preasfinţitul Andrei, Episcopul Covasnei şi Harghitei, Preasfinţitul Visarion, Episcopul Tulcii, şi Preasfinţitul Ilarion Făgărăşanul, Episcopul-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului. Alături de ierarhi s-au aflat cadre didactice de la Facultatea de Teologie Ortodoxă „Sfântul Andrei Şaguna" din Sibiu, consilieri eparhiali, protopopi şi slujitori ai Catedralei mitropolitane. Răspunsurile liturgice au fost date de Corala „Timotei Popovici" a Catedralei mitropolitane din Sibiu, dirijată de pr. lect. univ. dr. Dan Alexandru Streza, şi de Corul „Anastasis" al Catedralei episcopale din Deva, dirijat de Paul Dorin Kladni.

Ocrotirea Preasfintei Treimi

Cuvântul de învăţătură de la Sfânta Liturghie a fost rostit de IPS Mitropolit Irineu, care a vorbit credincioşilor despre taina Sfintei Treimi şi lucrarea celor trei Persoane divine în lume.

„*Mărturisim că Preasfânta Treime are aceeaşi Fiinţă. Fiinţa este în toate cele trei Persoane ale Sfintei Treimi, Tatăl o împărtăşeşte Fiului prin naştere şi Duhului Sfânt prin purcedere. Toate Persoanele sunt egale şi au aceeaşi Fiinţă, care este identitatea Persoanei, este conţinutul Persoanei. La Preasfânta Treime această Fiinţă este egală în Tatăl, în Fiul şi în Sfântul Duh, nu se separă, nu se desparte şi nici nu se împarte*", a subliniat ierarhul.

La finalul Sfintei Liturghii, diaconul Adrian Nicolae Ursu a fost hirotesit arhidiacon. IPS Mitropolit Laurenţiu le-a mulţumit apoi ierarhilor veniţi la hramul Catedralei mitropolitane din Sibiu, preoţilor, oficialităţilor şi tuturor credincioşilor participanţi la această sărbătoare deosebită.

„*Ziua acesta este cea mai importantă sărbătoare pentru Catedrala noastră. Preasfânta Treime ne-a fost nouă, românilor, ocrotitoare. De aceea, cei care s-au luptat, au dorit şi au împlinit această lucrare, începând cu Sfântul Andrei Şaguna, Mitropolitul Transilvaniei şi ajungând la cel de-al treilea Mitropolit al Ardealului, care a ridicat această Catedrală, au avut multă ocrotire din partea Sfintei Treimi, aşa cum a avut şi dorinţa de unitate a tuturor românilor din cele trei provincii româneşti. Şi iată că anul acesta sărbătorim 100 de ani de la această lucrare pe care Sfânta Treime a împlinit-o cu noi, românii*", a spus IPS Mitropolit Laurenţiu.

Hramul Catedralei mitropolitane din Sibiu s-a încheiat în faţa locaşului, unde cele două coruri şi o fanfară au interpretat mai multe cântece patriotice.

Ştefan MĂRCULEŢ

REDACTOR-ŞEF:
Î.P.S. Dr. LAURENŢIU STREZA

COLEGIUL DE REDACŢIE

Senior-editori: Pr. Academician Mircea Păcurariu; Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan. **Secretar de redacţie:** Pr. Lect. Dr. Emanuel Tăvală. **Membri:** Pr. Conf. Dr. Constantin Necula, Conf. Dr. Lucian Grozea, Diac. Dr. Ştefan L. Toma, Pr. Dr. Cristian Muntean, Pr. Dr. Vasile Gafton. **Responsabil ediţie online:** Vicenţiu-Dragoş Băşa.

ISSN 1223-8392

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se primesc pe adresa: Redacţia „Telegraful Român", 550179 – Sibiu, str. Mitropoliei, nr. 35; e-mail: *telegrafulroman@yahoo.com*. Articolele nepublicate nu se înapoiază.

ABONAMENTUL pentru anul 2018 este de 48 lei; cod IBAN RO34 RNCB 0227 0360 5879 0001. BCR Sibiu, str. Emil Cioran, nr. 1. Cod fiscal 44 79 403.

Tiparul executat la *Tipografia Şaguniana* – Sibiu

Biblioteca Județeană
ASTRA Sibiu

Fondator:
Mitropolit **Andrei Şaguna**, 1853

Publicație bisericească a Arhiepiscopiei Sibiului

Telegraful Român

Anul 166 • nr. 21-24 **1 și 15 iunie 2018**

SFINȚII ÎN TEOLOGIA, SPIRITUALITATEA ȘI CULTUL BISERICII RĂSĂRITENE (III)

† LAURENȚIU,
Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului

2.1. Cultul sfinților în Biserica Ortodoxă

Biserica Ortodoxă aduce cinstire sfinților printr-un ***cult relativ***, numit de *venerare* sau *dulie*, deosebit de ***cultul absolut*** de *adorare* sau *latrie,* care se cuvine numai lui Dumnezeu. Aceeaşi venerare se aduce Sfinților Îngeri, Sfintelor Moaşte, Sfintei Cruci şi Sfintelor Icoane. Maicii Domnului, celei *„binecuvântate între femei"* (*Lc* 1, 42) pentru rodul pântecelui său, i se aduce un cult de *preacinstire*, *supravenerare* sau *hiperdulie*.

Pe Dumnezeu Îl adorăm *„**pentru El Însuşi**, pentru măreția şi perfecțiunea Lui, pentru faptul că El este Creatorul şi Providențiatorul nostru, Stăpânul şi Părintele nostru... Pe Sfinți îi cinstim **nu pentru ei înşişi** (pentru că şi ei sunt ființe create, au fost oameni ca şi noi), ci venerăm într-înşii darurile supranaturale pe care le-a dăruit Dumnezeu prin puterea sau trecerea deosebită pe care El le-a dat-o pe lângă Sine"* [Pr. Prof. Ene Branişte, *Liturgica generală,* p. 91-92].

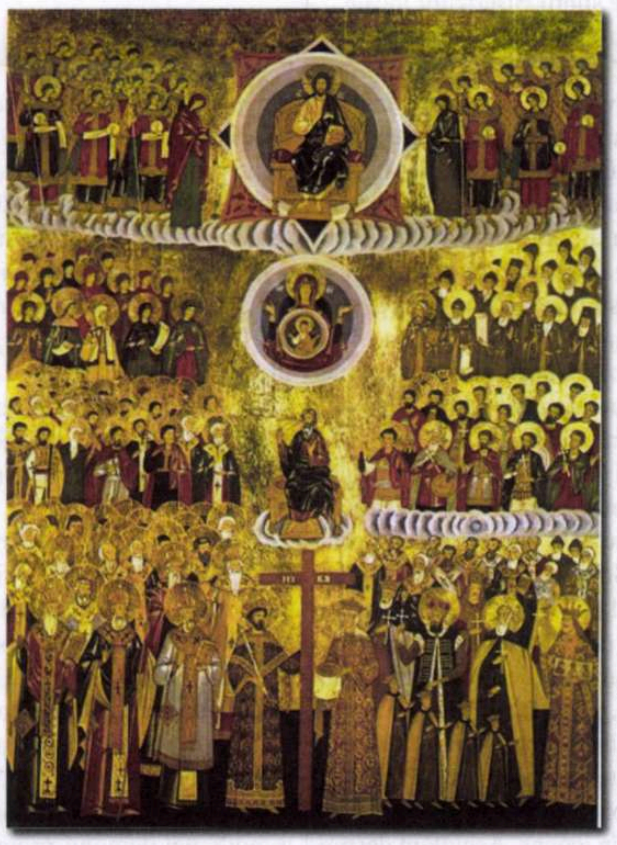

Prin cinstirea sfinților noi Îl cinstim pe Însuşi Dumnezeu, Izvorul sfinţeniei, Care *„este minunat întru sfinții Săi"* (*Ps* 67, 36), realitate mistică exprimată în formularea liturgică a ecfonisului Utreniei: *„Că sfânt eşti Dumnezeul nostru şi **întru sfinți te odihneşti** şi Ție slavă înălțăm, Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh..."* [*Liturghier,* Bucureşti, 2012, p. 92].

2.2. Canonizarea sfinților în Biserica Ortodoxă

Aşa cum istoria nu creează personalități, ci doar le consemnează, la fel *Biserica nu creează sfinți, ci doar **îi recunoaşte***. De la începuturile ei, Biserica creştină a cinstit pe eroii credinţei, pe *martiri*, şi *sfinții* ei, întocmind liste ale acestora, numite *Martirologii*, începând cu cele locale, pe baza cărora s-au alcătuit Martirologiile generale ale Bisericii din Răsărit şi din Apus. Aceste liste erau comunicate şi altor comunități locale şi Biserici de către cele care i-au declarat şi trecut în rândul sfinților pe mucenicii lor. Alături de mucenici, în Martirologii au fost trecuți şi sfinții mărturisitori ai credinţei, Sfinții Apostoli, Drepți ai Vechiului Testament, Preacuvioşii Părinți ai pustiei, Sfinții mari Dascăli şi Ierarhi ai Bisericii etc. Listele sfinților, cu consemnarea zilei trecerii lor spre viața veşnică, au stat la baza alcătuirii ***calendarului creştin***. Acest procedeu numit ***canonizare*** [Pentru explicarea termenului *canonizare*, vezi: Pr. Prof. Dr. Ene Branişte, Prof. Ecaterina Branişte, *Dicționar...,* p. 82], în tradiția ortodoxă, este *„actul prin care Biserica recunoaşte, declară şi aşază pe eroii dreptei credințe adormiți în Domnul în rândul sfinților pe care îi venerează, pe temeiul învățăturii sale dogmatice"* [Pr. Prof. Liviu Stan, *Despre canonizarea sfinților în Biserica Ortodoxă,* în rev. „Ortodoxia", II (1950), nr. 2, p. 260].

2.2.1. Semnele sfințeniei

Primul semn al sfinţeniei pe care Biserica îl constata şi în urma căruia declara şi trecea în rândul sfinților pe eroii credinţei era ***moartea martirică***, considerată *„dovada completei lepădări de sine şi mărturia cea mai sigură a credinței desăvârşite"* [*Ibidem,* p. 264]. Ca semn al sfinţeniei era considerată şi ***mărturisirea statornică a dreptei credințe***, suportând ameninţări, chinuri şi deportări, chiar dacă mărturisitorii nu au primit moarte martirică. ***Sfinţenia vieții***, prin asceză, curăție, iubire de Dumnezeu şi slujirea aproapelui, superlativul moral şi religios, se adaugă la semnele care stau la baza canonizării. Aceasta este urmată de învrednicirea de către Dumnezeu a acestor personalități cu *darul facerii de minuni*. Lupta pentru apărarea şi biruinţa dreptei credinţe consacră pe ostaşii lui Hristos. Un alt semn al sfinţeniei, ca dar de la Dumnezeu, este şi *nestricăciunea trupului* după moarte. *Sfintele moaşte* sunt însoţite întotdeauna de *semnul minunilor* care se lucrează în Biserică, prin mijlocirea sfântului făcător de minuni, ca răspuns la rugăciunile credincioşilor. Păstrarea lor ca *„izvorâtoare de mir"* este o minune prin care se continuă faptele minunate săvârşite de sfinți în timpul vieții lor.

În actul de canonizare, *inițiativa* a avut-o şi o are *poporul lui Dumnezeu, format din cler şi credincioşi,* care i-a identificat pe adevărații sfinți şi i-a cinstit creân-

(continuare în p. 2)

O pastorală a lumii digitale

Teodor BACONSCHI

Dilemele etice ale inteligenței artificiale sunt enorme. De curând, în SUA, o maşină autopilotată a ucis un pieton: cine poartă răspunderea penală? Tot de curând, un robot feminin programat să socializeze, în baza unui algoritm sofisticat, a emis fraze rasiste, cu substrat eugenic. Computerele – care au înfrânt deja campionii mondiali la şah – au ajuns acum să-i umilească şi pe campionii mondiali la jocul chinezesc de *Go*, socotit a fi cu mult mai complicat. Firește, în viața noastră zilnică, nu ne întâlnim încă nici cu roboți ultra-evoluați, nici cu accidente de soiul celui pomenit mai sus. În acelaşi timp, aplicațiile economice ale inteligenței artificiale sunt tot mai invazive. E clar că robotizarea activităților industriale (dar şi din sfera serviciilor) va distruge zeci de milioane de joburi în lumea dezvoltată, la marginea căreia ne aflăm. Tocmai de aceea au început diverse guverne din aria bogată a planetei să mediteze la politici publice menite să înlocuiască joburile eliminate prin evoluția tehnologiei şi chiar să asigure (în viitorul previzibil) un venit universal garantat. Nu s-a ajuns la o ripostă integrată şi consensuală. Filozofii se mobilizează, alături de inginerii din companiile digitale globale, pentru a salva dimensiunea umană a societăților de mâine, insinuate deja, cu toate schimbările lor dramatice, în țesătura actualității.

Mi se pare că şi Bisericile (de toate confesiunile) au datoria de a elabora, încă din prezent, o pastorală a lumii digitalizate. În cursul primelor revoluții industriale, maşinile erau folosite doar ca *mijloace*. De acum înainte, prin autoînvățare, ele au primit capacitatea de a urmări şi *scopuri*. Aceste scopuri trebuie să rămână sub puterea

(continuare în p. 2)

Din cuprins:

Pr. Academician Mircea Păcurariu
Preoți brașoveni și făgărășeni în închisori și deportare în anii 1916-1918 | pagina **4**

Prof. Elena Marica
Care era credința lui Eminescu? | pagina **6**

Dr. Mircea-Gheorghe Abrudan
Gramata episcopală a mitropolitului Andrei Șaguna | paginile **7-8**

Biblioteca Județeană ASTRA Sibiu

SFINȚII ÎN TEOLOGIA, SPIRITUALITATEA ȘI CULTUL BISERICII RĂSĂRITENE (III)

(urmare din p. 1)

du-le un *cult neoficial, spontan*. Autoritatea bisericească supraveghează aceste manifestări de pietate liturgică, dând lămuriri credincioșilor, după caz, pentru evitarea de excese sau greșeli. Grija permanentă a Bisericii este de a se păstra nealterată credința ortodoxă, manifestată prin cultul sfinților. *„Trebuie relevat faptul că Biserica n-a căutat niciodată să impună cultul vreunui sfânt, ci ea numai l-a constatat, și l-a însușit, și l-a legalizat, definindu-l mai precis. Nu există în viața Bisericii Ortodoxe nici un caz în care vreun Sinod să fi încercat a crea, a institui și a impune credincioșilor cultul vreunui sfânt neconsacrat în prealabil prin evlavia poporului*" [*Ibidem*, p. 269-270].

Chiar dacă cineva este înzestrat cu darul facerii de minuni, recunoașterea lui ca sfânt, de către Biserică, prin actul canonizării se poate face numai după moartea celui în cauză, întrucât, în timpul vieții pământești, omul încă mai poate fi supus păcatului.

2.2.2. Condițiile canonizării

Pentru canonizarea unui sfânt trebuie îndeplinite următoarele *condiții de fond*:

a) *ortodoxia credinței*, până la moarte;

b) preamărirea lui Dumnezeu prin cel puțin unul dintre daruri sau puteri: *moarte martirică*; *mărturisirea dreptei credințe*, înfruntând primejdii și suplicii; *viață religios-morală desăvârșită*; *puterea facerii de minuni; apărarea credinței și a Bisericii Ortodoxe.*

c) răspândirea miresmei sfințeniei după moarte, cinstită de credincioși prin *cultul spontan.* De la aceasta pot face excepție numai martirii.

2.2.3. Canonizarea ca act canonic și liturgic al Bisericii

Actul canonizării este precedat de împlinirea unor *lucrări pregătitoare*, a unui *tipic special* pentru proclamarea solemnă a canonizării și a unor *acte după canonizare*.

– *Actele pregătitoare* sunt următoarele:

a) alcătuirea *Dosarului de canonizare* de către *„Comisia pentru canonizare a Sinodului mitropolitan"*, în vederea constatării existenței condițiilor de fond și menționarea lor în *Studiul-Document*; b) studierea *Dosarului de canonizare* de către *„Comisia Teologică, liturgică și didactică"* a Sfântului Sinod, care face propunerea de aprobare a canonizării plenului Sfântului Sinod; c) *hotărârea Sfântului Sinod* de a se proceda la canonizarea solemnă; d) alcătuirea *Sinaxarului,* a *Acatistului* și a *Slujbei* Sfântului și aprobarea lor de către Sfântul Sinod; e) aprobarea de către Sfântul Sinod a *icoanei* sfântului; f) stabilirea de către Sfântul Sinod a *tipicului* și a *datei* canonizării solemne; g) întocmirea *Tomosului* sinodal de canonizare, semnat de toți membrii Sfântului Sinod.

– *Tipicul* canonizării solemne [A se vedea pe larg: Arhid. Prof. Dr. Ioan Floca, *Dreptul canonic ortodox. Legislație și administrație bisericească,* vol. II, București, 1990, p. 189-199] constă în: pregătirea sfintelor moaște – dacă există –, săvârșirea ultimului parastas, privegherea de toată noaptea și săvârșirea Sfintei Liturghii arhierești, în cadrul căreia se va citi *Tomosul de canonizare*. Solemnitatea se încheie cu procesiunea cu sfintele moaște și așezarea lor și a icoanei Sfântului la locul potrivit în biserică.

– *Actele următoare* canonizării solemne sunt: publicarea *Tomosului de canonizare* și transmiterea lui tuturor Bisericilor Ortodoxe, publicarea Vieții, a Acatistului și a Slujbei Sfântului, înscrierea datei de serbare în calendar și introducerea rânduielilor liturgice în cărțile de ritual, răspândirea icoanei Sfântului și atribuirea numelui Sfântului ca hram pentru biserici noi [Pr. Prof. Liviu Stan, *Despre canonizarea sfinților...,* p. 272-275].

3. Rolul și importanța cultului sfinților în viața Bisericii și a credincioșilor

În viața liturgică a Bisericii, sfinții sunt chemați în rugăciune ca *mijlocitori* și *rugători* apropiați lui Dumnezeu, fiind numiți și *casnicii* sau *prietenii* Lui. *„Prin harul pe care îl au și prin rugăciunile lor,* ***sfinții*** *cărora noi ne rugăm ne apără și ne ocrotesc, mijlocind între noi și Dumnezeu și câștigând pentru noi mila și îndurarea lui Dumnezeu. Rămășițele pământești ale sfinților, acolo unde s-au mai păstrat, sunt* ***sfinte moaște,*** *pe care Biserica ne învață să le cinstim, pentru că ele conțin aceleași daruri dumnezeiești și puteri supranaturale care au însuflețit pe sfinți cât au fost în viață*" [Pr. Prof. Dr. Ene Braniște, Prof. Ecaterina Braniște, *Dicționar de cunoștințe religioase*, Editura Andreiana, Sibiu, 2010, p. 403].

Sfinții Bisericii sunt, în același timp, *modele* desăvârșite de viață creștină, pilde de urmat în împlinirea poruncilor, a iubirii lui Hristos și a slujirii aproapelui. *Ei sunt dovada de netăgăduit că sfințenia lăsată de Hristos Bisericii Sale este accesibilă și omului*, pe măsura stăruinței lui în conlucrare cu harul dumnezeiesc, pe calea mântuirii. Chipurile lor transfigurate, zugrăvite în icoane și în pictura care împodobesc locașurile de închinare, constituie o *„Evanghelie în imagini"*, care apropie sfințenia lui Dumnezeu de sufletele credincioșilor. Astfel, după natura misiunii lor, cinstim pe apostoli, martiri, cuvioși, ierarhi, mărturisitori, proroci etc., iar după istoria și geografia în care au trăit, cinstim pe sfinții epocii apostolice, pe părinții vremurilor sinoadelor ecumenice, pe sfinții capadocieni, antiohieni, apuseni, pe cei ce umplu paginile Patericului și pe sfinții Bisericilor locale.

Toate slujbele Bisericii Ortodoxe, Sfânta Liturghie, Laudele bisericești, Tainele și Ierurgiile sunt împodobite de imnele liturgice și duhovnicești închinate cinstirii sfinților serbați în cursul anului bisericesc. Fiecare zi din an este dedicată prăznuirii unuia sau mai multor sfinți ai Bisericii: mucenici, cuvioși, ierarhi jertfelnici, împărați sau slujitori, din diferite locuri sau timpuri, care au făcut din viața lor, prin împreună-lucrarea cu harul Sfântului Duh, o *Evanghelie vie.* Nu cinstim în sfinți natura umană căzută, ci prezența și lucrarea lui Dumnezeu în oameni. În sfinți noi nu cinstim semnele firii căzute, orgoliul sau greșelile omenești, ci în sfinți cinstim lucrarea Duhului Sfânt care iartă păcatele și care rodește în ei darurile Sale, virtuțile sufletești și iubirea Preasfintei Treimi. Spre exemplu, în Sfânta Maria Egipteanca noi nu cinstim pe femeia păcătoasă, ci pe femeia pocăită și ridicată prin pocăință și prin harul lui Dumnezeu. În viața Sfântului Apostol Pavel noi nu cinstim pe prigonitorul Saul din Tars, ci pe cel care s-a convertit și a iubit atât de mult pe Hristos pe care mai înainte îl prigonea, încât a pătimit moarte de martir pentru El.

În cultul Bisericii Ortodoxe, părtășia noastră la frumusețea și slava sfinților, ca rodire a harului dumnezeiesc în viața lor, capătă o intensitate deosebită prin faptul că putem vedea și ne putem apropia de chipurile lor spiritualizate, transfigurate, înfățișate în icoane. Ascultăm despre faptele *vieții lor pilduitoare* din sinaxarele și cărțile liturgice, dar putem și vedea chipurile lor pline de sfințenie în reprezentarea iconografică. Pereții locașurilor de cult ortodoxe sunt pictați cu chipurile sfinților, căci, după cum Sfânta Scriptură arată, prin cuvinte, lucrarea mântuitoare a lui Dumnezeu în istorie, tot așa iconografia ortodoxă arată, prin imagini și culori, aceeași lucrare mântuitoare a lui Dumnezeu în istorie, prin sfinții Săi, dar și taina vieții dumnezeiești nestricăcioase și veșnice din Împărăția lui Dumnezeu în care aceștia au intrat. Icoanele sfinților folosite în cult amintesc Bisericii rugătoare că Hristos este prezent în mijlocul ei (cf. Matei 8, 20; 18, 20).

Prezența harică a Sfinților în lucrarea tainică a Bisericii, prin imne de laudă și rugăciuni de mijlocire a ajutorului lor și prin reprezentarea lor în icoane, îi ajută și îi întărește pe credincioși în viața lor duhovnicească, prin înmulțirea virtuților sufletești, pe drumul cu Hristos spre câștigarea mântuirii.

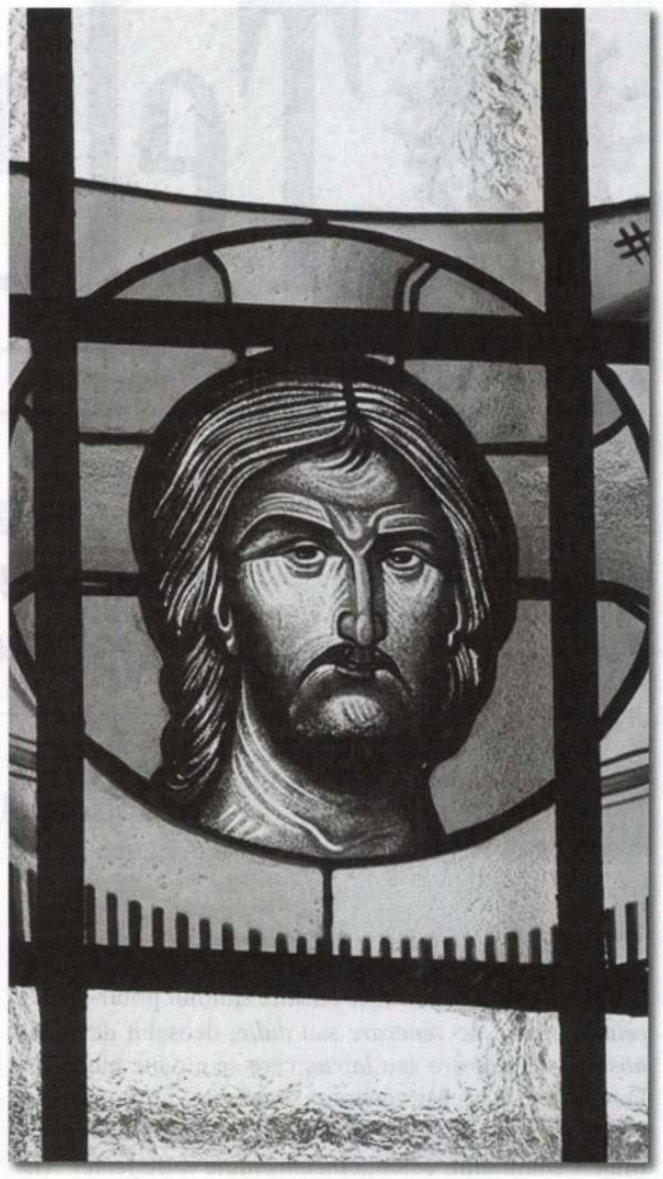

O pastorală a lumii digitale

(urmare din p. 1)

umanității, pentru a nu i se întoarce împotrivă. Știu, pare un scenariu de *science fiction,* așa cum am văzut în destule filme produse recent. Asta nu le face mai puțin realiste și amenințătoare. De ce susțin că și Ortodoxia are obligația de a prelua această problematică? Pentru că – deși creștinii sunt adesea văzuți ca paznici ai unui patrimoniu – ei trăiesc în această epocă și vor fi nevoiți să i se adapteze creator, inteligent, nu pasiv, adică prin refugierea în discursuri de idealizare a trecutului și demonizare sumară a prezentului. Autoritatea magisterială a Bisericii va suferi dacă teologii, apologeții, intelectualii umaniști și inteligența tehnică din sânul trupului mistic al Domnului nu vor intra în reflecția polivalentă și interdisciplinară la care epoca noastră le provoacă. E nevoie de un dialog intens, competent, în care fiecare să-și spună punctul de vedere, aducând dezbaterii toate luminile disciplinei sale de căpătâi. Întrebările fundamentale, structurale, nu lipsesc. De pildă: este inteligența artificială (care contribuie la dezvoltarea armatelor, dar și a științelor medicale, a educației, dar și a cercetării științifice) un fenomen validabil din perspectiva antropologiei creștine? Măsoară ea înmulțirea talanților și porunca biblică de a stăpâni pământul sau e doar o formă a modernei demonii prometeice scăpate de sub control? Mulți vor spune: nu avem încă o infrastructură modernă (de la autostrăzi, până la spitale) și ne batem capul cu asemenea vaporoase dileme legate de „drepturile" mașinilor sau de responsabilitatea legală a producătorilor și proprietarilor de inteligență artificială? Da, pentru că noutatea tehnologică sfidează orice frontieră fizică și tinde să se difuzeze accelerat, indiferent că ne place sau nu. Sigur, la nivel strategic, vor reacționa (și pentru noi) statele membre ale UE, ale căror corpuri de experți sunt într-o continuă alertă preventivă. Politic, confruntarea cu impactul revoluției digitale (și a transformării umanității într-un rezervor de *big data*) beneficiază de atenția cuvenită. Defazarea s-ar putea afirma tocmai în registrul pastoral, de care vorbeam. Biserica e un tot universal, intensiv, netrecător și teandric: ea are vocația de a genera o meditație cuprinzătoare despre raportul dintre Dumnezeu, om și creațiile sale în veacul 21. Iată o misiune deloc simplă, și cumva inevitabilă, la care merită să ne gândim ceva mai sistematic.

LITURGHIE • PASTORAȚIE • MĂRTURISIRE

Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului

Joi, 3 mai. În Aula „Mitropolit Ioan Meţianu” de la Facultatea de Teologie din Sibiu, Înaltpreasfinţia Sa a prezidat întâlnirea de lucru cu studenţii facultăţii şi profesorii de religie din judeţul Sibiu în vederea pregătirii *Întâlnirii Internaţionale a Tinerilor Ortodocşi 2018* care se va desfăşura la Sibiu.

Vineri, 4 mai. A avut program de lucru la cabinet.

Duminică, 6 mai. A slujit Sfânta Liturghie şi a adresat un cuvânt de învăţătură credincioşilor de la Biserica „Sfântul Ioan Botezătorul” din municipiul Alba Iulia.

Luni, 7 mai. A avut program de audienţe. A prezidat şedinţa Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Marţi, 8 mai. A predat cursuri de Teologie Liturgică la Facultatea de Teologie „Andrei Şaguna” din Sibiu.

Miercuri, 9 mai – *Ziua Independenţei de Stat.* A fost prezent în localitatea Cristian, judeţul Braşov, unde a primit titlul de cetăţean de onoare al comunei. Apoi, împreună cu Înaltpreasfinţitul Teodosie, Arhiepiscopul Tomisului, şi un sobor de preoţi şi diaconi a binecuvântat locaşul de cult al schitului cu hramul „Sfântul Efrem cel Nou” din localitatea Cristian, iar apoi a particpat la Sfânta Liturghie, adresând credincioşilor prezenţi un cuvânt de învăţătură. În aceeaşi zi, un convoi militar a însoţit de la Cristian raclele cu moaştele Sfântului Apostol Andrei şi ale Sfinţilor Epictet şi Astion în mai multe locuri cu semnificaţie istorică din Braşov, precum şi la mai multe instituţii din oraş, unde Înaltpreasfinţia Sa a săvârşit slujbe religioase de pomenire a eroilor şi martirilor jertfiţi originari din aceste locuri. A participat la sesiunea de comunicării ştiinţifice cu tema „Centenarul Marii Uniri”, eveniment desfăşurat la Biserica „Schimbarea la Faţă” din Braşov. A participat la vernisajul „Paşi spre Marea Unire. Jertfă, statalitate şi identitate naţională” organizat la Muzeul „Prima Şcoală Românească” de la Biserica „Sfântul Nicolae” din Şcheii Braşovului.

Joi, 10 mai. La Academia Forţelor Terestre „Nicolae Bălcescu” din Sibiu, Înaltpreasfinţia Sa a oficiat slujba de *Te-Deum*, care a marcat începutul *Întâlnirii preoţilor militari* care activează în cadrul Statului Major al Forţelor Terestre din România. A adresat celor prezenţi un cuvânt de binecuvântare.

Vineri, 11 mai. A prezidat Colocviul teologic „Sfinţii şi cultul sfinţilor în Răsărit şi Apus”, desfăşurat la Academia Evanghelică din Sibiu, organizat de Mitropolia Ardealului în colaborare cu Academia Evanghelică Transilvania, Institutul German-Român „Ex fide lux” şi Biblioteca teologică germano-română. În cadrul acestuia, Înaltpreasfinţia Sa a prezentat referatul „Sfinţii în teologia, spiritualitatea şi cultul Bisericii Răsăritene”.

Duminică, 13 mai. Înaltpreasfinţia Sa a oficiat împreună cu Înaltpreasfinţitul Irineu, Arhiepiscopul Alba Iuliei, Înaltpreasfinţitul Varsanufie, Arhiepiscopul Râmnicului, Preasfinţitul Andrei, Episcopul Covasnei şi Harghitei, şi Preasfinţitul Gurie, Episcopul Devei şi Hunedoarei, slujba de târnosire a noii biserici a Mănăstirii Dumbrava, judeţul Alba, locaş de cult cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”. La final a dat citire mesajului Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, intitulat „O nouă poartă a cerului la Mănăstirea Dumbrava” – ocrotită de Maica Domnului. Pentru vrednicia de care a dat dovadă şi pentru osteneala depusă în slujba Bisericii şi a semenilor aflaţi în nevoi, părintelui arhimandrit Vasile Crişan, duhovnicul mănăstirii, i-a fost conferită distincţia „Crucea Patriarhală”, iar maicii stareţe, monahia Mina Cerceş, i-a fost oferită Diploma de aleasă cinstire, din partea Părintelui Patriarh Daniel.

Luni, 14 mai. A avut program de audienţe. A prezidat şedinţa Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Marţi, 15 mai. A predat cursuri de Teologie Liturgică la Facultatea de Teologie „Andrei Şaguna” din Sibiu.

Miercuri, 16 mai. A avut program de lucru la cabinet.

Joi, 17 mai – *Praznicul Înălţării Domnului.* A oficiat slujba de sfinţire a altarului de vară al Schitului „Înălţarea Domnului” din localitatea Veştem, judeţul Sibiu. A slujit Sfânta Liturghie şi a adresat un cuvânt de învăţătură credincioşilor prezenţi. În cadrul Sfintei Liturghii, Înaltpreasfinţia Sa l-a hirotonit preot pe diaconul Alexandru Rareş Armie pentru Parohia Şoala, Protopopiatul Mediaş.

Vineri, 18 mai. A avut program de lucru la cabinet.

Duminică, 20 mai. A oficiat slujba de sfinţire a bisericii cu hramul „Sfânta Treime” din localitatea Caţa, protopopiatul Rupea, jud. Braşov. A oficiat Sfânta Liturghie şi a adresat un cuvânt de învăţătură credincioşilor prezenţi. În cadrul Sfintei Liturghii, diaconul Emanuel Lucian Stupu a fost hirotonit preot pentru Parohia Comăna de Jos, Protopopiatul Rupea. La sfârşit, l-a hirotesit *iconom* pe P.C. pr. paroh Gheorghe Varga, iar principalilor ctitori şi binefăcători le-a acordat acte de cinstire.

Luni, 21 mai – *Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena.* A liturghisit împreună cu un sobor de preoţi şi diaconi la altarul de vară al Mănăstirii „Sfântul Gheorghe” din Bunești, judeţul Braşov. A adresat credincioşilor prezenţi cuvânt de învăţătură. În cadrul Sfintei Litughii, diaconul Ştefan Cristian Voinicu a fost hirotonit preot pentru Parohia Augustin, judeţul Braşov.

Marţi, 22 mai. A participat la Simpozionul „Unirea din 1918. Marea împlinire”, desfăşurat la Cercul Militar din Sibiu, unde a susţinut prelegerea intitulată „Unitatea de credinţă şi de neam. Centenarul Marii Uniri”.

Miercuri, 23 mai. A prezidat şedinţa Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului. A avut program de lucru la cabinet.

Joi, 24 – Vineri, 25 mai. A participat la şedinţa de lucru a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, desfăşurată la Sala Sinodală din Reşedinţa Patriarhală, sub preşedinţia Preafericitului Părinte Patriarh Daniel.

Duminică, 27 mai – *Duminica Pogorârii Duhului Sfânt.* A slujit Sfânta Liturghie la Catedrala Mitropolitană din Sibiu şi a adresat credincioşilor prezenţi un cuvânt de învăţătură. În cadrul Sfintei Liturghii, l-a hirotonit pe diaconul Valentin-Viorel Badiu întru preot pentru Parohia Ludişor, Protopopiatul Făgăraş 2, judeţul Braşov.

Luni, 28 mai – *Praznicul Sfintei Treimi.* Cu prilejul hramului Catedralei Mitropolitane din Sibiu, Înaltpreasfinţia Sa a slujit Sfânta Liturghie împreună cu Înaltpreasfinţitul Irineu, Arhiepiscopul Craiovei şi Mitropolitul Olteniei, Preasfinţitul Sofronie, Episcopul Oradiei, Preasfinţitul Andrei, Episcopul Covasnei şi Harghitei, Preasfinţitul Visarion, Episcopul Tulcii şi Preasfinţitul Ilarion Făgărăşanul, Episcopul-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului. A adresat celor prezenţi un cuvânt de învăţătură.

Marţi, 29 mai. A predat cursuri de Teologie Liturgică la Facultatea de Teologie din Sibiu.

Miercuri, 30 mai. A prezidat şedinţa Comitetului de organizare a *Întâlnirii Tineretului Ortodox de la Sibiu 2018*.

Joi, 31 mai. A prezidat şedinţa Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului. A avut program de lucru la cabinet.

Pr. Dr. Cristian VAIDA

Pr. Academician
MIRCEA PĂCURARIU

Preoți brașoveni și făgărășeni în închisori și deportare în anii 1916-1918 (I)

Ca și în cazul preoților sibieni, mulți preoți din fostele județe Brașov și Făgăraș au trecut prin mari suferințe, fie în închisori, fie în deportare în județul Șopron. Alții au fost nevoiți să se refugieze dincolo de Carpați, după ce trupele românești intrate în Transilvania pe Valea Oltului sau pe valea Prahovei au fost silite să se retragă. Vom consemna în paginile de față numele preoților închiși sau deportați din județul Brașov în configurația sa de azi.

Preoți în închisori: *Ioan Bercan*, protopop în Rupea (închis la Brașov încă din 1914, bătut și schingiuit încât a înnebunit și la scurt timp a murit); *George Boeriu* din Telechi Recea (arestat în Câmpulung Muscel împreună cu soția și închis la Brașov și Făgăraș până la 29 noiembrie 1917, când a trecut la cele veșnice); *Ioan Bogdan* sr din Zizin (închis un an la Brașov, Târgu Mureș și Cluj); *Ioan Bogdan* jr din Zizin (retras cu armata română, arestat în București de autoritățile germane de ocupație și închis la Brașov, Sibiu și Cluj); *Ioan Capătă* din Șona (condamnat la cinci ani de închisoare, închis la Cluj din 16 mai 1917 până în 28 mai 1918); *Iosif Cațavei* din Lisa (condamnat la patru ani de închisoare, 1 octombrie 1916, mort în detenție la 14 ianuarie 1918); *David Coman* din Vama Buzăului (refugiat la Buzău, unde a fost arestat și închis la Brașov și Cluj din martie 1917 până în octombrie 1917, apoi deportat în județul Șopron); *Ioan Dumitrescu* din Hălmeag (condamnat la doi ani de închisoare, executați la Târgu Mureș timp de 11 luni, iar din decembrie 1917 înrolat ca simplu soldat în Regimentul 24 honvezi din Mezötur-Ungaria); *Toma Frateș* din Baciu (închis trei luni la Brașov, a înnebunit în închisoare); *Mihail Garcea* din Veneția de Jos (condamnat la opt ani și jumătate, închis la Cluj, eliberat la 2 noiembrie 1918, dar la 2 decembrie 1918 a murit, în vârstă de 48 de ani); *Ioan Gavrilescu* din Țânțari (azi Dumbrăvița; arestat la 7 ianuarie 1917 în Urziceni, închis la Făgăraș, Târgu Mureș și Cluj, până în 4 decembrie 1917; a murit în 1921 și au rămas șapte copii orfani); *Damaschin Ghircoiașu* din Bucium (închis la Cluj, 11 ianuarie 1918-23 octombrie 1918); *Ilarie Gonțea* din Țânțari, azi Dumbrăvița (închis la Făgăraș, Târgu Mureș și Cluj, 5 ianuarie 1917-15 aprilie 1918); *Dumitru Greceanu* din Hărman (închis la Cluj, octombrie 1915-octombrie 1918, deși fusese condamnat doar la cinci luni); *Ioan Leucă* din Mercheașa (condamnat la patru ani temniță grea, închis la Cluj, noiembrie 1916-1 noiembrie 1918); *Ioan Marin* din Rotbav, închis la Brașov și Cluj, 21 noiembrie 1916-25 mai 1917); *Ioan Maximilian* din Brașov-Stupini (închis la Cluj și Oradea, decembrie 1916-decembrie 1917); *Iosif Maximilian* din Brașov Vechiu (un an, nu se știe unde); *Cornel Măeruțan* din Crizbav (șapte luni la Brașov și Cluj); *Iosif Micu* din Feldioara, împreună cu preoteasa Maria (condamnați la trei ani și trei luni, respectiv doi ani și două luni; închiși la Brașov și Cluj din 3 iuie 1917 până în martie și noiembrie 1918); *Ioan Mihăilă* din Dăișoara (închis la Odorhei în octombrie-noiembrie 1916, apoi la Aiud, 20 aprilie 1918-3 noiembrie 1918); *Ioan Modroiu* din Vama Buzăului (condamnat la patru ani de temniță grea, acuzat de „spionaj în favoarea României"; 14 ianuarie 1916 – grațiat la 23 octombrie 1918); *Nicolae Munteanu* din Lisa (arestat la 1 octombrie 1916; condamnat la patru ani de închisoare, mort la 17 martie 1917 în Cluj); *Aurel Mușat* din Ucea de Sus (arestat la 21 mai 1916, închis la Brașov și Târgu Mureș, iar din 25 decembrie 1916, deportat în județul Șopron până în 5 iunie 1917); *Ioan Nan* din Sânpetru (arestat la 22 octombrie 1915, acuzat de „spionaj în favoarea României", închis la Brașov, Oradea și Cluj; grațiat 23 octombrie 1918); *Ioan Pop* din Sâmbăta de Sus (refugiat în Moldova și Rusia, apoi închis la Cluj în august-octombrie 1918); *Lazăr Popa* din Șinca Nouă (condamnat la 8 ani temniță grea, pentru „trădare" de patrie; închis la Cluj, 15 ianuarie 1917-octombrie 1918); *Ioan Popița* din Comana de Jos (închis la Cluj, noiembrie 1917-noiembrie 1918); *Andrei Radeș* din Berivoii Mici (refugiat în România, arestat la Craiova, închis acolo, apoi în Brașov și Făgăraș); *Ilarie Reit* din Bran-Poartă (arestat în august 1916 și închis opt luni la Cluj; reușește să se refugieze în România, unde s-a înrolat ca preot militar); *Dumitru Tătulea* din Bran-Predeal (arestat în august 1916, închis opt luni la Brașov, apoi cu domiciliu forțat în Măeruș, până în noiembrie 1918); *Dionisie Turcu* din Șoarș (închis la Sighișoara, dar nu se știe cât timp). Tot aici trebuie să-l consemnăm pe cunoscutul compozitor și dirijor *Gheorghe Dima*, profesor la Liceul ortodox „Andrei Șaguna" din Brașov și fost profesor la Institutul teologic-pedagogic din Sibiu. El se refugiase la București, dar acolo a fost arestat de autoritățile germane de ocupație și trimis în închisoarea de la Cluj, unde a stat timp de aproape 15 luni.

Şaguna şi Puşcariu la înfiinţarea ASTREI – o prietenie din satul Veneţia de Jos, judeţul Braşov

Studiu dedicat Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918 şi făuritorilor ei (I)

Se împlinesc o sută de ani de la unirea Transilvaniei cu România. Evenimentul s-a petrecut faptic la 1 decembrie 1918, pecetluit prin Tratatul de la Trianon, semnat în 4 iunie 1920.

Momentul înfiinţării Asociaţiei Transilvane pentru Literatura şi Cultura poporului român sau, mai simplu, **ASTRA** reprezintă unul din pilonii principali pe care se reazemă Marea Unire de la 1918 [Pop, Ioan Aurel; Bolovan, Ioan *Istoria Transilvaniei*, ediţia a II-a, Cluj-Napoca, 2016, p. 285-293], pentru care a trudit enorm Ioan Cavaler de Puşcariu, pretor (şef de administraţie şi poliţie) la Veneţia de Jos, în colaborare cu marele mitropolit, Sfântul Ierarh Andrei Şaguna, cu care a avut o lungă şi fructuoasă prietenie.

Intimitatea unei prietenii

Marele istoric şagunist Ioan Lupaş, în *Mitropolitul Andrei Şaguna – monografie istorică*, are o remarcă surprinzătoare: „*corespondenţa* [lui Ioan cavaler de Puşcariu, *n.n.*] *cu Şaguna e dintre cele mai interesante*" [Lupaş, Dr. Ioan *Mitropolitul Andrei Şaguna – monografie istorică*, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, Sibiu, 1911, p. 242]. Să redăm un mesaj intim dintre cei doi, pe care îl vor înţelege cel mai bine clericii, mai ales că vine de la Mitropolitul Andrei Şaguna către un laic, Puşcariu: „*eu tot scad în putere fizică; astăzi am slujit în capela domestică, căci am avut de a sfinţi pe un cleric, şi eram aşa de slab, încât abia am putut săvârşi slujba dumnezeiască. Nu face nimic, eu sunt gata cu toate ale mele, şi odihnit şi liniştit aştept ceea ce trebuie să se întâmple*" [*Ibidem*, p. 314. Inclusiv mitropolitul Antonie Plămădeală îl consideră pe Ioan Puşcariu *prieten al lui Şaguna* (*ASTRA – ctitorii şi ctitoriile ei*, Sibiu, 1987, p. 45)] După un an şi jumătate, vrednicul ierarh va părăsi lumea vremelnică pentru cea veşnică, intrând definitiv în panteonul protectorilor românilor ardeleni.

Am subliniat acest aspect pentru că în anii în care Ioan Puşcariu coresponda intim cu Mitropolitul Andrei Şaguna ocupa funcţia de **pretor la Veneţia de Jos** (un fel de şef al administraţiei şi al poliţiei) în perioada absolutistă a istoriei Transilvane, mai exact între 21 noiembrie 1854 şi 25 ianuarie 1862, anii cei mai grei pentru naţiunea majoritară supusă din Transilvania [Josan, Nicolae, *Ioan Puşcariu (1824-1911). Viaţa şi activitatea*, Alba Iulia, 1997, p. 43-50]. „*Competenţa sa* [în această funcţie, n.n.] *i-au atras elogiile superiorilor şi faima de funcţionar militant pentru emanciparea neamului său*" [Iuga de Sălişte, Vasile *Ioan Cavaler de Puşcariu – schiţă biografică*, apud Ioan Cavaler de Puşcariu, *Date istorice privitoare la familiile nobile române*, ediţia a II-a, Editura Societăţii Culturale Pro Maramureş „Dragoş Vodă", Cluj-Napoca, 2003, p. 24]

Ca să întărim cele de mai sus, folosim şi memoriile lui Ioan Cavaler de Puşcariu, unde povesteşte o întâmplare petrecută în 1870 „într-o căruţă de poştă", fiind împreună cu mitropolitul Şaguna, după Dieta de la Cluj: „*Când eram în vârful dealului între Apold şi Sălişte, unde mai mulţi lucrători diregeau drumul, caii de la căruţa poştii se speriară de o zeghe neagră, ce o lăsă un lucrător la marginea drumului, şi căruţa poştii se răsturnă cu noi. De abia puturăm să ieşim. Nu e semn bun de ce am izbutit la Cluj – zisei eu. Ba e semn bun, răspunse Şaguna că nu ne-am răsturnat în prăpastia ce se începea tocmai lângă locul răsturnării*" [Puşcariu, Ioan cavaler de, *Notiţe despre întâmplările contimporane*, Sibiu, 1913 (220 de pagini), p. 94, nota 1]. Ba mai mult, Sfântul Ierarh i se plânge lui Puşcariu de activitatea proastă a profesorilor de teologie de la Sibiu: „afară de profesură îşi ocupă timpul lor cu specule, cum să-şi facă parale" [Abrudan, Mircea-Gheorghe, *Ortodoxie şi Luteranism în Transilvania între Revoluţia paşoptistă şi Marea Unire*, Ed. Andreiana/Presa Universitară Clujeană,

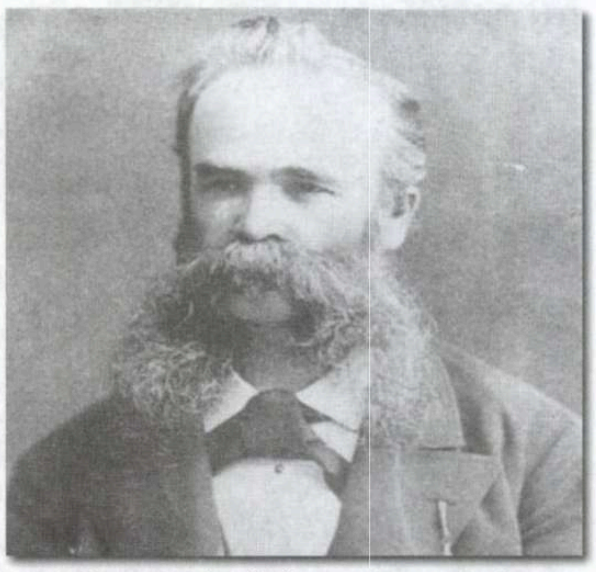

Ioan cavaler de Puşcariu - portret

Sibiu/Cluj-Napoca, 2015, p. 237]. Suntem convinşi că nu toată corespondenţa Şaguna-Puşcariu s-a desfăşurat în timpul activităţii lui Puşcariu la Veneţia de Jos, dar o redăm şi ca să subliniem importanţa prieteniei dintre cei doi.

De altfel, „Revista Teologică" a Mitropoliei Ardealului edita în numărul 3 din 1912 un articol omagial dedicat lui Ioan Cavaler de Puşcariu, ce scoate în evidenţă marea lui însemnătate pentru poporul ardelean şi dăinuirea lui în teritoriul intracarpatic. Printre multe altele, autorul Verax spune următoarele: „*cine va cerceta trecutul poporului nostru de la 1848 încoace, va afla, desigur, pe fiecare pagină numele lui Ioan Puşcariu. [...] Se bucura de o deosebită prietenie şi consideraţie din partea Mitropolitului Şaguna*" [Verax, *† Ioan cav. de Puşcariu*, „Revista Teologică", Sibiu, An.VI, nr. 3/1912, p. 84].

Pr. Alexandru SOCACIU

Terapia foamei şi a visului

cronică de carte

Într-o ordine nu foarte ordonată a abordării diaristicii demne de parcurs şi de studiat, după *Jurnalul scoţian* propus cu ceva timp în urmă, îmi îndrept şi vă atrag atenţia asupra unui alt jurnal de autor, unul completat printr-o parte a doua teoretică, ce poate fi foarte folositoare în contemporaneitate. Călătoria pe şoseaua dintre *terapia de canapea* sau psihanaliza de şcoală freudiană şi *psihologia individuală* de sorginte *adleriană* găseşte o schimbare de sens, o repoziţionare în raport cu omul, dar şi cu timpul (primele două concentrându-se pe trecut), în psihoterapia în căutarea sensului sau *logoterapia* propusă de Viktor E. Frankl. Este cu atât mai interesant cu cât această nouă formă de psihoterapie este expusă pornind de la un jurnal al suferinţei, jurnalul anilor petrecuţi în lagărele de la Auschwitz.

Omul în căutarea sensului vieţii, traducere a cărţii lui Viktor E. Frankl (1984), apărută mai întâi în 2009, reeditată în 2017, la Meteor Press, este împărţită în două capitole, *Experienţe din lagărul de concentrare* şi *Logoterapia pe scurt*. Ajunsă la a 73-a ediţie în limba engleză în anul 1984 – ediţia tradusă în limba română, cartea lui Frankl a devenit un punct de reper al poveştii de groază despre Auschwitz. Experienţa şi experienţele trecute prin filtru propriu în prima parte a acestei cărţi au un mare impact asupra cititorului, în ciuda fundalului deja cunoscut şi al unei abordări deja în gardă. Ne aflăm în anul 2018; am citit, am auzit şi am vizionat multe despre perioada descrisă de autor; de aceea ar trebui să nu ne mai înspăimânte povestea lagărului. Însă, probabil mai ales în cazul nostru, al românilor – trecuţi ca naţiune prin lagăre şi închisori poate nu de o aceeaşi finalitate, dar de o cruzime şi de o intensitate măcar asemănătoare –, episoadele prezentate aici nu pot rămâne fără ecou, nu pot trece fără a ne marca. Cu atât mai mult cu cât le punem şi în lumina creştinismului şi a Învierii, a iubirii jertfelnice şi îndelung-răbdătoare.

Deţinutul numărul 119 104 nu a fost dus într-unul dintre marile lagăre, în care se murea prin gazare. În cea mai mare parte a timpului a săpat şi a montat şine de tren. O singură dată a fost pus să sape de unul singur un tunel pe sub un drum, pentru o conductă de apă. Majoritatea deţinuţilor, nişte numere, nu oameni, erau împărţiţi în echipe, mărşăluiau – indiferent de vreme – către locul unde erau repartizaţi şi săpau/munceau până la epuizare. Rareori, foarte puţini aveau şansa să muncească în interior, în vreo fabrică. Frigul şi foamea, înghesuiala şi mizeria erau ceva obişnuit, făceau parte din experienţa zilnică a unui condamnat de la Auschwitz. Singurele *premii* erau nişte cupoane oferite de firmele contractante – cu acestea îşi puteau procura un pic mai multă mâncare – plus ţigările, obiect de schimb sau de încheiere de capitol. Frankl povesteşte că unii îşi păstrau ţigările până când le era clar că nu mai scapă, până când voinţa de a trăi îi părăsea şi priveau cu seninătate perspectiva morţii prin fum. Mărturia înfometării este una cutremurătoare: „Când se epuizară ultimele straturi de grăsime subcutanată. Iar noi arătam ca nişte schelete travestite în piele şi zdrenţe, am putut urmări cum trupul se devora pe sine însuşi. Organismul îşi digera propriile proteine, iar muşchii se topeau. Corpul nu mai avea atunci puterea să reziste. Unul câte unul, membrii micii comunităţi din baraca noastră s-au dus. Oricare dintre noi putea calcula cu destulă precizie cine era viitoarea victimă şi când urma să-i vină lui însuşi rândul". Singura evadare, după cum spune autorul, era în vis. În timpul somnului, fiecare putea fi oriunde şi putea avea orice – inclusiv accesul la orice fel de mâncare –, nevoia cea mai acută în detenţie. I se mai pare interesant că, spre deosebire de armată sau de alte tabere de acest gen, în prezenţa exclusivă a bărbaţilor, unde perversiunile sexuale sunt ceva comun, omul din lagăr aproape că nu mai putea fi numit fiinţă sexuală, oamenii lucrau, dormeau unul lângă altul, unul într-altul, fără nici o tendinţă spre a-şi manifesta sexualitatea.

Bazată pe o teorie dinainte de viaţa în lagăr, psihoterapia în căutarea sensului, logoterapia, pe care o descrie *pe scurt* în partea a doua a cărţii, găseşte un sprijin real în experienţa prin care trece Frankl în anii de detenţie. Aceasta, cu atât mai mult cu cât aducerea aminte şi repetarea acestei teorii în minte şi prin diverse mijloace mnemotehnice îl ajută să îşi păstreze mintea limpede, îi dă un sens experienţei. De aceea nici nu este de mirare faptul că multe dintre cele prezentate ca secvenţe ale teoriei sale, în capitolul al doilea, sunt exemplificate prin episoade din timpul vieţii de lagăr. Acestea sunt completate prin istorisirea unor întâmplări cu pacienţii săi din viaţa de după Auschwitz. Voinţa de sens, sensul suferinţei, sensul dragostei, sensul suprem sunt numai câteva puncte pe care se sprijină logoterapia – această a treia şcoală vieneză de psihoterapie, întemeiată de Viktor E. Frankl.

Pentru o înţelegere mai bună şi – cred eu – pentru o folosire (nevoia fiind resimţită) a experienţei autorului în activitatea pastorală, vă recomand să citiţi nu numai această carte a lui Frankl, ci şi altele dintre cele 39 ale sale, *logoterapia* fiind o şcoală ale cărei teorii ar trebui măcar cercetate.

Viktor E. Frankl, *Omul în căutarea sensului vieţii*, Ed. Meteor Press, Bucureşti, 2017, 174 p.

Pr. Dr. Daniel PUIA-DUMITRESCU

Tripticul, între pietate şi economia culturii

Cuvântul *triptic* trimite la mediul ecleziastic, la lumea practicii semiotice religioase. Întâlnim această practică inclusiv în teatru, în textul literar al acestuia, iar *Lorenzaccio,* de Alfred de Musset (1834), cu acţiunea în Florenţa secolului al XVI-lea, cea a dinastiei de Medici, este poate cel mai adecvat exemplu în acest sens, fiind o piesă de teatru scrisă spre a fi citită, nu jucată (Gerda Taranow, *Sarah Bernhardt. The Art Within the Legend,* Princeton, Princeton Univerity Press, 1972, p. 158). *Triptic* vine din lumea greacă, însemnând o lucrare de artă – de obicei, pictură pe lemn – structurată în trei părţi. Apărut în arta creştină timpurie, tripticul va ajunge tipar standard în Evul Mediu, atât în lumea ortodoxă, cât şi în cea catolică (Celestina Albişor Romocian în *Think Colour*). Cel mai vechi triptic de pe teritoriul de azi al României este cel al Bisericii fortificate din Prejmer, din judeţul Braşov, datat între 1450 şi 1460. De reţinut, în context, faptul că ansamblul arhitectonic al Bisericii fortificate din Prejmer a primit statut de patromoniu UNESCO în 1999.

S-a afirmat până nu demult că Ştefan cel Mare şi Sfânt (1457 şi 1504) ar fi purtat cu sine, inclusiv în războaie, un *triptic* – Iisus Hristos în centru, avându-i, de o parte şi de alta, pe Maica Domnului şi pe Sf. Ioan Botezătorul, compoziţie numită *Deisis* – păstrat la Mănăstirea Putna. Să-l „ascultăm" mai întâi pe Sadoveanu, ce ne istoriseşte în *Fraţii Jderi,* apoi să facem apel la părerea specialiştilor: *Vodă intră în cămara lui obişnuită, unde primea pe dregătorii cei mai de credinţă şi unde avea plăcerea să poruncească diacilor să scrie* [...]. *În păretele dinspre răsărit, iconostasul de argint, cu candelă, alcătuit din trei bucăţi ce se puteau închide una peste alta. Acest iconostas, lucrat de argintarii din Cafa şi sfinţit de egumenul Varlaam în Mănăstirea Zografu la Muntele Atonului, întovărăşea pe Măria Sa în expediţii şi-n taberi* (Mihail Sadoveanu, *Fraţii Jderi*, Bucureşti, 1963, p. 70-71). Numai că istoria acestui triptic e mai bogată – dacă nu mai încâlcită: *dezvoltări necontrolate ale unei aşazise „tradiţii populare", în care se amestecă fără discernământ elemente de ficţiune literară cu reconstituiri posibile* (Maria Magdalena Székely) –, specialiştii afirmând că este o piesă care a aparţinut lui Ilie Herescul, mare medelnicer, primită ori cumpărată înainte de 1781. Donaţia către mănăstire s-a petrecut după 1796, anul când a fost alcătuit un inventar la Putna, în care tripticul nu apare, şi înainte de 1863, de când datează primul său număr de inventar, cu menţiunea că nu se ştie cum a ajuns tripticul la Putna (Maria Magdalena Székely, *Tripticul „lui Ştefan cel Mare" de la Mănăstirea Putna,* https://www.analeleputnei.ro/wp-content/uploads/2011/08/II-2006-1-2-p.105-110-Maria-Magdalena-Szekely.pdf, accesat 18.04.2018).

În lumea artei contemporane, *tripticul* capătă conotaţii aparte, în sensul că, dezvoltat iniţial în arta fotografică, este experimentat prin abordări artistice care includ fie imagini separate cu statut de variante ale unei singure teme, fie o imagine secvenţializată în trei (Celestina Albişor Romocian în *Think Colour*). În principiu, dar şi în practică, operele de artă, inclusiv cele din categoria *triptic*, sunt investiţii de capital cu valoare permanent ascendentă, numai că sunt atipice, motiv pentru care atât scoţianul Adam Smith (1813-1893), cât şi David Ricardo (1772-1823), fondatorii teoriilor financiare, le-au negat pur şi simplu existenţa. Dimpotrivă, studiile recente despre *economia culturii* recunosc atât o industrie culturală, cât şi o capitalizare prin opere de artă (Nicu Ilie, *Arta, marele „bubble"* (1). *Un triptic dogmatic şi o concluzie-filosofie pop,* în „Cultura", Fundaţia Culturală Română, nr. 318, 7.04.2011 (http://revistacultura.ro/nou/2011/04/arta-marele-%E2%80%9Ebubble%E2%80%9C-1-un-triptic-dogmatic-si-o-concluzie/, accesat 18.04.2018). Un singur exemplu: în noiembrie 2013, tripticul *Three Studies of Lucian Freud*, pictat de Francis Bacon în 1969, a fost adjudecat pentru suma record de 142 milioane de dolari, la o licitaţie organizată la New York, unde s-a pornit de la 80 de milioane. Expuse, cu prilejul *Retrospectivei Bacon,* la Grand Palais, Paris, între 1971-1972, cele trei tablouri au fost separate la mijlocul anilor '70, ca ulterior să fie reunite. Importanţa tripticului este dată atât de cariera pictorului, cât şi de prestigiul celui portretizat. Francis Bacon (1909-1992), artist celebru de sorginte irlandeză, tematizează suferinţa corpului omenesc, deformat de violenţa vieţii cotidiene (cea a *fetidului cotidian* – Andrei Pleşu). Lucien Freud (1922-2011) a fost nepotul celebrului psihanalist Sigmund Freud, fiind iniţiatorul şi susţinătorul reintroducerii picturii figurative după cel de-al Doilea Război. Celebru este autoportetul său din 1993, în care apare sub forma uni om în vârstă ce ameninţă cu periuţa de dinţi ca şi când ar ameninţa cu o armă. (Teodora Nicolau, *Record mondial. Un triptic devine cea mai scumpă operă de artă vântută vreodată la o licitaţie,* Dnews, 13.11.2013 (http://www.descopera.ro/dnews/11674051-record-mondial-un-triptic-devine-cea-mai-scumpa-opera-de-arta-vanduta-vreodata-la-licitatie-fotovideo, accesat 18.04.2018).

Dr. Constantin Ittu

Expoziția itinerantă și conferințele „Crucea – de la comunitate la comuniune” – 100 de cruci la 100 de ani

Crucea – antropologia speranței

Am parcurs expoziția aceasta cu o mare bucurie, pentru că obiectele, vechi și noi, și lucrările artiștilor consacrați, au avut darul să inspire Rugăciunea privirii, a pătrunderii înțelesurilor și a Comuniunii cu cele de Sus! Iată o cale de a cinsti 100 de ani de Românie Mare, rotundă ca o Grădină a Maicii Domnului, rotunjindu-ne spiritele întru bucuria vieţuirii ca neam liber! Și o mențiune, de care nu trebuie să ne sfiim: chiar dacă în lume România nu mai este, vremelnic, rotundă, în sufletele noastre ea rămâne la fel de mare ca în vremea Sfintei Încoronări de la Alba Iulia.

Libertatea este darul acestui eveniment artistic – pentru că ne dezvăluie prezentul continuu al evenimentului spiritual, libertatea de a asuma Crucea ca o formă interioară, durabilă, pentru viața românească.

În acest context aniversar, nu putem lăsa la o parte starea de astăzi a țării și a etniei, realități creștine aflate sub vremi tot mai potrivnice...

Acad. Profesor Ioan Aurel Pop ne avertizează, în aceste momente istorice, că românii trebuie să fie „în Europa, alături de francezi, germani, polonezi...” Dar, românii au probleme de integrare în Europa „nu fiindcă nu ar fi destul de europeni, ci pentru că nu mai știu să fie români !!” De aceea, asemenea expoziții sunt binevenite, arătând celor tineri și arătând și străinilor modelul nostru de civilizație – model statornic CREȘTIN!

În Sibiu, expoziția a prilejuit și o extraordinară seară de dialog creștin, în jurul unor scurte cuvântări pe tema Crucii, susținute din partea organizatorilor de doamna Dana Prioteasa de la Institutul de Arheologie și Istoria Artei din Cluj, iar din partea gazdelor de Părintele prof.dr. Constantin Necula, doamna etnolog dr. Mirela Crețu, cercetătoare la Muzeul național ASTRA și Părintele George Pit, moderator. Prezentările s-au structurat mai mult în formă de dialog cu sala, plină de tineri studioși, și au avut ca temă generică „Crucea – axa satului românesc de odinioară”.

Tema fertilă s-a așezat în contextul general al expoziției și a luminat orizonturi complementare, lămurind realitatea că așezările românești tradiționale se instalau organic în peisajul cultural strămoșesc, dar statornicia și durabilitatea structurii lor erau asigurate de axa spirituală creștină, de comuniunea între oameni și comuniunea cu cele sfinte! O cunoscută paradigmă prin care putem adeveri cum „cele nevăzute... cele din inimă” ridică așezarea de piatră și lemn, întru care locuiește Comunitatea!

La Casa Artelor din centrul Sibiului am verificat și cu acest prilej că sălile de sus ale acestei clădiri medievale există tocmai pentru asemenea evenimente – de la reușita scenografică a structurării pieselor în „instalații de obiecte și sugestii spirituale” și până la succesul de public neașteptat, mai ales în seara porților deschise, la două zile de la Înălțare.

Se poate spune chiar că, de această dată, am avut demonstrația faptului că se poate organiza o expoziție numai cu CAPODOPERE! Cu atât mai mult cu cât a fost o comuniune mirabilă între creațiile tradiționale anonime (piese de etnografie, fotografii de la cumpăna secolelor XIX și XX – colecția sibianului Fischer) și operele artiștilor contemporani din grupul Prolog, dintre cei apropiați lor, până la creațiile soților Vasile Gorduz – Silvia Radu.

Iată că se poate realiza ambientul prin care chiar un public grăbit-decreștinat poate integra realitatea Crucii în existența neamului, faptul că Semnul creștin ESTE așezarea noastră într-un Loc! Și locul este prezența Domnului!

Se simțea, în spațiul multi-dimensional al expoziției, că realitatea depășește materia, că brațele Crucii ne situează la intersecția lumilor, unde ne putem ruga, adică unde putem intra în comuniune cu straturile lumii nevăzute. Această comuniune este miza efortului artistic, care ne aduce Duhul aproape – prin inspirația dată artistului de la rădăcinile Vieții.

Mai era și binecuvântarea prezenței familiei creștine (de-aceea și rămasă familie, deși soțul s-a mutat la Domnul) a artiștilor Silvia Radu și Vasile Gorduz – prin care se putea simți murmurul basoreliefurilor cu chipuri îngerești, care atestă comunicarea peste fire a Silviei cu arheii cetelor de sus; iar ansamblul sculpturilor gorduziene, aducând semnele nemuritoare ale lumilor spirituale, care ne modelează gândurile, viața, se roteau în centrul de foc al expoziției! Smerite în materialitatea lor, cu atât mai pregnante în spirit și mesaj!

Și peste toate, plutea duhul brâncușian desprins din misterul stâlpilor funerari, ca niște desfășurări de semnesunete, adunate din atelierul parizian – spre a le revărsa în panteonul geniului românesc. Geniul care a așezat pecetea Crucii pe trupul acestei țări – printr-o Poartă și o Coloană!

Arhitect Dorin I. Boilă / Sibiu

Donatismul şi ispita puritanismului (IV)
Între decepţie şi lehamite.
Constantin cel Mare şi tolerarea donatiştilor

Repetatele apeluri ale donatiştilor la intervenţia lui Constantin cel Mare au avut inevitabil efecte din prisma dreptului civil asupra proprietăţii, întrucât, pronunţându-se în favoarea episcopului Cecilian, împăratul era acum obligat să preia bisericile deţinute de donatişti pentru a le preda catolicilor, consideraţi proprietarii legitimi ai spaţiilor ecleziale din Nordul Africii.

După câţiva ani de restricţionare a activităţii donatiştilor, împăratul Constantin cel Mare a constatat că nu reuşeşte să-i determine să renunţe la schismă, ci, din contră, s-au îndârjit şi mai mult, autovictimizându-se şi legitimându-şi persistenţa prin cultul dedicat martirilor ucişi accidental în timpul operaţiunilor de evacuare a bisericilor pentru a fi cedate catolicilor.

Totuşi evenimentele desfăşurate în intervalul 316-321 stau sub semnul incertitudinii, iar lipsa de consens a istoricilor sporeşte dubiul ce planează asupra lor. Majoritatea cercetătorilor interpretează puţinele izvoare ce acoperă această perioadă drept semne ale unei persecuţii atroce a donatiştilor lansată de trupele imperiale din porunca marelui Constantin. Dar în afară de scrisoarea adresată vicarului Eumalius (noiembrie 316) şi textul donatist *Passio Sancti Donati* (sec. V) nu avem nicio altă dovadă care să ateste respectivele persecuţii. Fără îndoială că restituirea bisericilor s-a făcut cu dificultate şi, de multe ori, cu forţa, dar soldaţii trimişi de împăratul Constantin erau instrui şi să folosească doar ciomege [qui non gladiis sed impia fustium caede tricidabantur] pentru a pune în aplicare dispoziţia sa, ceea ce subliniază şi mai mult intenţia augustului de a prelua edificiile fără să se ajungă la uciderea dizidenţilor. Această mărturie este oferită chiar de textul donatist deja menţionat care surprinde printre alte informaţii şi uciderea unui cleric – episcopul Honoratus de Sicilibba –, în circumstanţe mai degrabă accidentale, fiind „înţepat” în gât de sabia tribunului în timpul unei busculade.

Această opinie pare a fi susţinută şi de Optatus de Mileve care aminteşte de numeroasele plângeri depuse de donatişti în urma uciderilor provocate de Paul şi Macarie în Cartagina, Bagai şi Petro Nova (în 347), dar fără ca schismaticii să îi blameze pe Leonţiu şi Ursacius care au coordonat retrocedările dintre 317 şi 321. Prin urmare, nu există nicio dovadă solidă că acest interval ar putea fi caracterizat de represalii sistematice şi sângeroase, ci doar de aplicarea moderată a dispoziţiilor imperiale care prevedeau cedarea bisericilor către clerul catolic şi exilarea ierarhilor donatişti turbulenţi.

În ciuda măsurilor luate de Constantin, dizidenţii şi-au consolidat poziţia, profitând de confruntările cu forţele de ordine pentru a-şi legitima statutul de victimă în vreme ce împăratul şi clerul cecilian sunt consideraţi agenţi sau asociaţi ai satanei pentru că s-au folosit de bani şi diverse favoruri cu scopul de a-i ademeni pe donatişti şi de a le frânge rezistenţa. Mai mult chiar, până în 321 i-au adresat lui Constantin cel Mare un document în care respingeau categoric orice fel de comuniune cu Cecilian şi susţinătorii săi, ceea ce-l determină pe august să suspende eforturile de a mai reface unitatea Bisericii din Africa, deoarece calea dialogului nu a fost niciodată deschisă, donatiştii meniţinându-şi cu obstinaţie aceeaşi poziţie radicală formulată încă dinainte de anul 314.

Prin urmare, augustul emite un rescript de toleranţă în care, fără a da câştig de cauză schismaticilor, *încetează* persecutarea lor şi acceptă existenţa unei rupturi de proporţii în Biserica din Nordul Africii. În consecinţă, îi cheamă din exil pe clericii donatişti şi proclamă în Africa o relativă libertate religioasă, iar la 5 mai 321 îi trimite lui Verinus, vicarul Africii o scrisoare prin care îi aduce la cunoştinţă dispoziţiile rescriptului de toleranţă.

Schimbarea atitudinii imperiale faţă de donatişti a provocat o agitaţie teribilă în Africa, motiv pentru care Constantin cel Mare se vede nevoit să adreseze episcopatului catolic o epistolă în care îşi justifică renunţarea la constrângerile aplicate dizidenţilor. Documentul exprimă îngrijorarea împăratului pentru bunăstarea tuturor cetăţenilor şi evidenţiază regretabila încăpăţânare a donatiştilor, dar în acelaşi timp afirmă nevoia acordării unei forme de indulgenţă şi propune o formă concretă de toleranţă. Urmărind aceste patru elemente care alcătuiesc structura epistolei, Noel Lenski consideră că documentul se aseamănă extrem de mult edictului de toleranţă publicat de Galeriu în anul 311. Evident, există şi numeroase diferenţe aşa cum se poate observa mai ales în partea finală a textului, unde, spre deosebire de Galeriu care acordă toleranţa în baza generozităţii personale din care izvorăşte *indulgentia*, Constantin face apel la o virtute specific creştină – *patientia* –, şi chiar recomandă episcopilor să îşi exerseze răbdarea, îndurând nedreptăţile venite din partea donatiştilor:

> Totuşi, până ce leacul ceresc îşi face efectul, trebuie să ne ţinem în frâu planurile ca astfel să cultivăm răbdarea

(continuare în p. 11)

Asist. Dr. Dragoş BOICU

Un edificiu din cărămizi nearse

Cartea despre viaţa Preacuviosului Părintelui nostru Arsenie Boca de la Prislop, apărută recent la Editura „Humanitas" din Bucureşti – în Anul Centenarului 2018 –, este o adevărată blasfemie şi infamie, ce pare scrisă mai degrabă de un demon ce şi-a luat drept pseudonim numele autoarei, care alcătuieşte o adevărată „postfaţă" şi sinteză la dosarele de la CNSAS, de urmărire antihristică, vreme de zeci de ani, a celui ce-L urma neabătut pe Iisus Hristos, Părintele Arsenie Boca. Spicuind doar neghine şi calomnii din partea celor fără Dumnezeu, autoarea se dovedeşte a fi o discipolă fidelă şi consecventă a celor ce i-au întocmit aceste dosare „de urmărire" Părintelui Arsenie. Nenumindu-l vreodată în cele 208 pagini ale cărţii „Părintele" Arsenie Boca, autoarea vădeşte faptul că este lipsită de cel mai elementar bun-simţ, respect sau consideraţie faţă de Părintele Arsenie Boca, care mişcă aproape o ţară întreagă înspre Hristos-Dumnezeu. Poate că acest lucru o deranjează cumplit pe autoare şi poate chiar pe editorii cărţii. Sprijinită pe o bibliografie ieftină şi subţire, neintrând nici măcar în pridvorul teologic al „Cărării Împărăţiei", sau în pronaosul predicilor „Cuvinte vii", autoarea rămâne împietrită şi insensibilă în naosul picturii Părintelui Arsenie de la Drăgănescu şi nemişcată înaintea Epitafului „Adormirii Maicii Domnului" de la Sâmbăta sau a icoanelor împărăteşti şi diaconeşti de la Prislop. Se vede că diavolul încornorat care-şi ţine mâna pe creştetul celui care spune încruntat în colţul din stânga jos, în pictura Părintelui „Biserica şi lumea": *„Nu este suflet. Totul e biochimie."*, nu-şi va fi ridicat nicidecum aceeaşi mână demonică de pe capul autoarei în vremea scrierii acestei cărţi, neluminată şi nepătrunsă de vreo rază de lumină harică din „Dosarul cel din ceruri" al vieţii, operei, teologiei, învăţăturii ortodoxe şi a moştenirii duhovniceşti a Preacuviosului Părintelui nostru Arsenie Boca. Poate că Părintele o iartă şi se roagă pentru ea, dar Adevărul nu o va ierta niciodată. Ruşine autoarei, editurii şi celor care cred că pot scrie orice despre oricine; ruşine celor ce încearcă să arunce cu tină şi noroi împotriva Părintelui Arsenie, prin cărămizile nearse ale acestei cărţi, scrisă în duh neopăgân, necreştinesc şi neortodox, ce va fi aruncată odată „de-a stânga" Dreptului Judecător, „unde va fi plângerea şi scrâşnirea dinţilor" a celor ce scrâşnesc din dinţi împotriva lui Hristos, a sfinţilor Săi şi a Părintelui Arsenie Boca.

Nimic din anii studenţiei de la Sibiu, despre teza de licenţă în teologie „Încercări asupra vieţii duhovniceşti", întocmită şi susţinută sub îndrumarea exigentului părinte profesor Dumitru Stăniloae. Din vremea studenţiei la Bucureşti, nimic despre contribuţia Părintelui Arsenie la pictarea scenei Intrării lui Mihai Viteazul în Alba Iulia, sub îndrumarea maestrului Costin Petrescu, la Ateneul Român. Din vremea slujirii şi propovăduirii de la Sâmbăta, nimic despre Epitaful „Adormirii Maicii Domnului", realizat acolo, nimic despre chilia sihăstrească săpată sub „Fereastra" Sâmbetei. Din anii activităţii la Sfânta Mănăstire Prislop, întrerupţi de dese arestări, nimic despre manuscrisele de predici publicate mai târziu sub titlul „Cuvinte vii". Referindu-se, la pagina 200 din carte, la acuza nedreaptă adusă de împăratul iconoclast Sfântului Ştefan cel Nou, cum că acesta i-ar fi făcut „temniţa mănăstire", autoarea mai comite încă o eroare, scriind

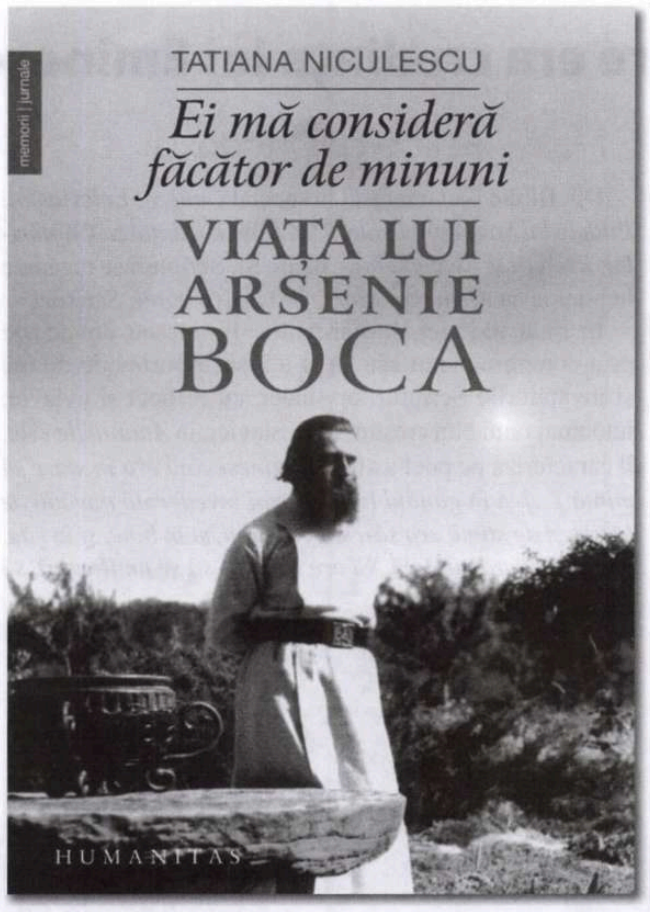

„temută mănăstire", în loc de „temniţa mănăstire". Mă întreb dacă nu cumva Sfânta Mănăstire a Prislopului cu mormântul Părintelui Arsenie Boca a devenit pentru psihicul tulburat al autoarei şi pentru cei asemenea dânsei o „temută mănăstire" în jurul căreia gravitează şi se adună, precum oile lângă Păstor mai înainte de furtună, toţi cei ce vor să se ferească şi să scape de duhul şi curentul antihristic, în şuvoiul căruia autoarea s-a lăsat prinsă şi dusă…

După audierea celor trei luări de cuvânt din după-amiaza zilei lansării cărţii la ROMEXPO, m-am convins o dată în plus că această carte este scrisă în duhul în care Ernest Renan a scris în sec. XIX „Viaţa lui Iisus", încercând să-L dezbrace pe Fiul lui Dumnezeu întrupat de dumnezeirea Sa. La lansarea cărţii infame despre Părintele Arsenie Boca n-a fost pomenit nici măcar o singură dată Numele lui Dumnezeu sau al Fiului Său, Iisus Hristos, ca şi cum Părintele Arsenie Boca nu şi-ar fi închinat întreaga viaţă prin călugărie doar lui Dumnezeu şi n-ar fi fost preotul, poate unic în slujire, în propovăduire şi în mărturisire, al lui Hristos, din veacul XX, în spaţiul ninivitean românesc, ci al lui Steiner, dr. König sau al altcuiva. De cinci ori iudeii au luat, după Evanghelia de la Ioan, pietre ca să arunce împotriva lui Iisus, dar nu I-au putut face niciun rău. Atunci I-au pregătit piroane romane. Nu-i e nimănui frică de cartea d-voastră, doamnă, cum i-aţi asigurat pe cititori la lansare. D-voastră ar trebui să vă fie frică, precum frică l-a cuprins pe Iuda, după aruncarea arginţilor în templu. Sunt sigur că dacă l-aţi fi văzut şi cunoscut în viaţă pe Părintele Arsenie, n-aţi mai fi scris cum aţi scris. Părintele n-a avut şi nu are alt piedestal decât crucea pe care i-au cioplit-o cei din arhivele cărora vă inspiraţi din belşug şi fără discernământ.

Nu vă aflaţi între cei ce l-au ascultat, l-au văzut şi l-au urmat, cu dragoste creştinească, pe următorul lui Hristos, ci între cei ce l-au scuipat şi pălmuit. Părintele Arsenie vă întoarce şi obrazul celălalt! Aşteptăm din partea dumneavoastră o *Spovedanie la Prislop* – dar sub Epitrahilul Părintelui, pe care încă nu-l numiţi Părinte… Altfel, să vă aşteptaţi la o palmă zdravănă de la Dumnezeu, în care nu ştiu cât credeţi şi dacă credeţi, precum nu s-a aşteptat Arie cel nebun, de la Sfântul Ierarh Nicolae, la Sinodul I ecumenic, pentru că L-a batjocorit pe Hristos!

PS DANIIL STOENESCU

Junii Braşovului – mărturii de peste veacuri ale trăirii lor în spaţiul dacic (II)

Cetatea „Braşovia" de pe Tâmpa nu are nimic comun cu ordinul acestor cavaleri, aşa cum alte cetăţi din Ţara Bârsei o mărturisesc onomastic: „Mariemburg" (Cultul Mariei); „Kreutzburg" (Cultul crucii); „Schwarzburg" (Cultul crucii negre); „Tortzburg" (Cultul „frater Teodoricus"), pe când numirea cetăţii de pe Tâmpa se leagă de numele cetăţii Braşov, atestată în veacul al XIII-lea, iar arheologia îşi spune cuvântul în privinţa continuităţii bimilenare.

Un studio recent [Liviu Pandele, *op. cit.*, p. 319] apreciază că în zonaTâmpa sunt altare pentru sacrificii, şi cercetătorii saşi au descoperit o fântână cu oase ce demonstrează că s-a practicat un cult păgân aici. Folosind metoda analizei semantico-mitologice aplicată zonei Braşovului, ca element de cercetare, se poate afirma că toponimele şi hidronimele existente în zonă au origine arhaică. „Valea Putredă" – spune autorul studiului – ne reaminteşte obiceiul geto-dacilor de a ţine trupurile celor decedaţi timp de 40 de zile înfăşurate în piei de animale şi agăţate în pom. Muntele Postăvarul s-a numit Muntele Ruia, denumire ce poate proveni de la Rajacşi – se traduce liber din limba sanscrită prin Muntele Regelui. În Muntele Postăvarul se găsesc Crucul Mare şi Crucul Mic, nume ce sugerează că aici se executau măsurători astronomice. Denumirea de Scaunul Predicatorului confirmă existenţa unui „scaun al zeului" în acest nod orografic.

În urma săpăturilor din anul l962 (căci de atunci nu s-a mai făcut nicio săpătură) realizate de către colectivul Muzeului Judeţean Braşov şi Institutul de Arheologie Bucureşti pe „Dealul Păducel", situate între Tâmpa şi Goria, lucrările au identificat aşezări înainte de secolele X-IX î.Hr. şi ceramica de tip Hallstadt, întocmai ca în Poiana Braşov. Sistemul de fortificaţii, constând din valuri şi şanţuri de pământ, vizibile şi astăzi, caracteristic modului de apărare al dacilor de mai târziu, precum şi ceramica găsită pe „Dealul Păducel" duc la concluzia că sunt contemporane cu aşezarea din „Valea Răcădăului" (Valea Cetăţii) din aceeaşi perioadă daco-getică.

Tot aici exista, cu mult înainte de înfiinţarea cetăţii Braşovului medieval, o veche aşezare românească cu numele „Cutun" sau „Cotun", de formă circulară, limitată de actualele străzi: Pe Coastă, I. Barac, Valea Morilor şi Coastei, ai căror locuitori din vechime erau apărătorii cetăţii de pe Tâmpa [Fr. Millye, *Formarea şi evoluţia comitatului*, în „Sudii şi articole de istorie",VII (1965), p.10]. Această aşezare a continuat să existe şi după înfiinţarea cetăţii Braşov, dar după înălţarea zidurilor şi a bastioanelor (1455) a rămas înafara incintei, marcându-se astfel poziţia de inferioritate social-politică a românilor din Cutun, faţă de coloniştii şi întemeietorii cetăţii de fortificare. Cu cca 20 de ani în urmă mai străjuia aici celebra cruce din Cutun, care purta inscripţionat pe ea anul 1292, dar fiind la cheremul trecătorilor, care i-au distrus acoperişul şi îngrădirile din lemn pentru a le folosi la încălzitul caselor, crucea a fost instalată în cimitirul Bisericii „Sf. Treime" din Cetate (str. G. Bariţiu), cu concursul colectivului muzeului din Şcheii Braşovului. Crucea încă mai confirmă aşezarea sătească de altădată în această zonă, şi reaşezarea ei acolo unde a fost este mai mult decât necesară [Vasile Oltean, *Odiseia unei troiţe*, în „Primăria Braşov", nr. 23 (1994), p. 3].

Pe de altă parte, toponimia locală dovedeşte romanitatea populaţiei prin păstrarea şi perpetuarea peste veacuri a unor numiri autohtone ca: Varişte, Cutun, Tâmpa, cât şi a celor formate în cadrul simbiozei slavo-române: Ciocrac, Gorita, Cacova, Vaglenişte. Saşii, în momentul venirii lor, nu creează toponime noi pentru Şchei, ci traduc pe cele găsite şi păstrate de populaţia existentă: „Pe coastă" devine „Ripegasse"; „Gorita" – „Gottesberg"; „Valea putredă" – „Pulvergrund"; „La Mănăstire" – „In Kloster"; „Ulia Mare" – „Angergasse"; sau altele le preiau fără traducere, neînţelegând termenul românesc: strada „Înălbitori"; „La Dyrstary" (= dârstari).

Pr. Dr. Vasile OLTEAN

Care era credința lui Eminescu?

După 1989 s-a deschis o nouă posibilitate de cercetare a operei poetului Eminescu, din punctul de vedere al credinței acestuia și al religiozității sale; deși nu se credea, există ceva ce nu s-a mai rostit despre Eminescu în timpul scurs de la intrarea sa în cultura și conștiința românească. Reprezentarea Divinității și trăirile poetului în raport cu aceasta este unul dintre orizonturile operei lui Eminescu. Deși la o privire superficială s-ar părea că o asemenea temă l-a reținut doar accidental, realitatea operei dezvăluie cu totul altceva… Unii critici au văzut în opera poetului o doză de ateism și răzvrătire, de dușmănie împotriva a tot ceea ce poate pune în lanțuri gândirea și spiritul liber.

Doar răsfoind scrierile sale, un cititor neavizat criticii constată referiri mitologice, filosofice-orientale și religioase creștin-ortodoxe. Cititorul întâlnește cuvinte preluate din universul religios creștin: rugăciune, înger, icoană, candelă, divin, cer, sfințenie, lumină, Prea Curată, rai, profet, cuvinte care dovedesc că Eminescu nu este străin unor trăiri specifice creștine. În același timp, în poezii precum „Împărat și Proletar" condamnă religia, considerând-o un jug. Această oscilație între aclamare și declamare a credinței ne face curioși. Opera poetului Mihai Eminescu se confundă cu viața sa, astfel că se poate afla temelia credinței sale și parcursul acesteia de-a lungul vieții sale, reflectată, desigur, în operă. Cei mai mulți critici văd în Eminescu poetul religios universal neimplicat personal într-o doctrină sau alta, sentimentele religioase îndreptate asupra divinului fiind rostite în opera sa în funcție de perioadele vieții și a stărilor sufletești.

Copilăria. Este puțin cunoscut faptul că Eminescu a avut primele învățături de la preotul satului din Ipotești care, firește, l-a inițiat în buchiile vechilor scrieri bisericești, și de atunci i-a rămas lui Eminescu acea știință a descifrării manuscriselor vechi și rare. Din partea mamei a avut trei mătuși monahii, Fevronia, Olimpiada și Sofia, cât și doi unchi monahi, Calinic și Iachint. Gala Galaction preciza că Eminescu își vizita în copilărie, în repetate rânduri, mătușile la Mănăstirea Agafton, de la care a deprins noțiuni și practici creștin-ortodoxe. De atunci s-a născut în el atașamentul, respectul și admirația pentru instituția Bisericii Naționale.

Adolescența. O experiență dureroasă și de neînțeles pentru un adolescent i-a zdruncinat sensul existenței, așa cum era conceput în normele și rânduielile credinței. O rană i se deschise la întâlnirea cu moartea fetei de care era îndrăgostit, pe nume Elena. Atunci face o consemnare în *Mortua est*, poem publicat în 1871, a viziunii sale despre credința în nemurirea sufletului, și apreciază moartea ca fiind o veșnicie și se întreabă hamletian: „*…cine știe de este mai bine a fi sau a nu fi…*". Întrebările au sporit întruna de atunci și îndrăznește în aflarea rostului vieții, relevând o nouă atitudine.

Studenția. Studiile academice universitare la Viena și Berlin, unde este trimis de protectorul său, Titu Maiorescu (1869-1874), îi oferă ocazia să exploreze un volum imens de informații din istorie și filosofie, literatură veche, artă, drept, economie politică și științe exacte. Filosofia a fost cea care l-a înrobit. A citit enorm, a meditat și și-a însușit unele puncte de vedere în materie de cunoaștere filosofică, care se regăsesc fie în note, fie în operă, de la gândirea indiană, la gnostici și neoplatonici, până la Schopenhauer, Hegel și filosofii romantici Fichte și Schelling. Nuvelele *Sărmanul Dionis*, *Avatarii Faraonului Tla*, *Archeus* dovedesc cunoașterea acestor concepte filosofice. Mai mult, în biblioteca sa s-au aflat, pe lângă acești mari filosofi, Sfânta Scriptură, precum dovedește Al. Elian [Al. Elian, *Eminescu și vechiul scris românesc*, în „Studii și cercetări bibliologice" (SCB) I, 1995, București, p.132-133], și opere ale Sfinților Părinți, ca Vasile cel Mare sau Grigore Teologul.

Relația cu Ortodoxia

Din Biblie l-au interesat în special *Geneza, Ecleziastul, Pildele lui Solomon, Psalmii lui David, Cântarea Cântărilor, Profeții* și *Evangheliile.* Ideile Sf. Scripturi se regăsesc în poeme ca *Memento Mori*, *Glossa*, *Strigoii*, *Scrisori*.

În mod indirect, însuși Mihai Eminescu dovedește prin comportametul său că și-a însușit poruncile divine și învățăturile Scripturilor sincer, cu respect și evlavie, întocmai unui bun creștin. Ioan Slavici, în *Amintirile* sale, îl caracteriza pe poet astfel: *„Eminescu nu era în stare să mintă […] și în gândul lui, cea mai învederată dovadă de iubire și de stimă era să-i spui omului, și în bine, și în rău, adevărul verde în față. El era în stare să se umilească, să*

stăruie, să cerșească pentru vreun nevoiaș, pentru sine însuși însă, cu nici un preț. Vorba lui era vorbă și angajamentul luat de dânsul era sfânt. Niciodată nu lua asupra lui sarcini pentru care nu se socotea îndeajuns pregătit ori pe care nu era gata să le poarte cu toată inima" [Ioan Slavici, *Amintiri Eminescu – Creangă – Caragiale – Coșbuc – Maiorescu,* Editura Cultura Națională, București, 1924, p. 28].

Cu toate acestea, Eminescu nu a devenit nici teolog, nici ascet în sensul pe care îl cunoaștem. „Ascetismul" său a fost de ordin filozofic, dar a păstrat în fond acea nostalgie religioasă creștină, dovadă fiind imposibilitatea asimilării totale a gândirii inzilor.

Paul Miron, în lucrarea *O însemnare pe o carte – Litus Maris si lumen jucundum*" citată de Nae Georgescu, vorbește despre o însemnare pe un Ceaslov al duhovnicului Mănăstirii Neamț la care poetul se spovedise și împărtășise „Pe ziua de Sf. Voievozi la anul 1886. Iar Mihai Eminescu era *limpede la minte, numai tare posac și trist. Și mi-au sărutat mâna și mi-au spus: Părinte, să mă îngropați la țărmurile mării și să fie într-o mânăstire de maici, și să ascult în fiecare seară, ca la Agafton, cum cântă «Lumină lină»*" [N. Georgescu, *Ibidem*, p. 159].

Versul din cântarea de la Vecernie, *Lumină lină a sfintei slave*, se regăsește în poezia *Răsai asupra mea*, în care este invocată imaginea Fecioarei Maria, ca și în poeziile *Rugăciune* și *Melancolie.*

Eminescu dorea să se călugărească înainte cu un an de momentul căderii nervoase de la 28 iunie 1883 și îi scria lui Zamfir Constantin Arbore, redactor la ziarul „Românul", despre această intimă dorință de a se călugări. „*Știi ce, dragul meu, hai să demisionăm, tu de la «Românul», eu de la «Timpul», și hai să ne călugărim, căci nu suntem făcuți să trăim între lupi*". Deși era prezentat ca un credincios, cu nenumărate dovezi, Eminescu s-a ridicat împotriva corupției din cadrul sistemelor religioase, împotriva jugului neștiinței, al fanatismului și al întunecimii mistice. Această idee a exprimat-o în poemul „Împărat și Proletar".

Eminescu este un spirit religios fără religie, căci pentru religie găsea o definiție cu acorduri de îndemn: „este o frază de dânșii inventată", de aceea e hotărât să inducă în eroare pe aclamatorii creației sale prin diferite „***mărturisiri de credință***" pe care le oferă: „Eu sunt Budist"; apoi, „Eu nu cred nici în Iehova, nici în Buddha Sakya Muni"… „EU rămân ce-am fost: romantic" – adică un visător lăsat în voia lui, ca apoi să implore „Lumina lină", în apropiata cădere din sine (de la 1883), să răsară asupra sa, ca o mângâiere și ultimă nădejde pentru refacerea rupturii, din *Oda în metru antic*. Cui să-i mai ceară acel „Pe mine, mie rădă-mă" decât lui Dumnezeu… Eminescu se roagă pentru sine și pentru omenire Maicii Domnului, „nădejdea creștinilor și grabnic ajutătoarea", cum e numită în Acatistier, în poezia ***Rugăciune:***

Crăiasă alegându-te,
Îngenunchem rugându-te,
Înalță-ne, ne mântuie
Din valul ce ne bântuie;
Fii scut de întărire
Și zid de mântuire,
Privirea-ți adorată
Asupră-ne coboară,
O, maică prea curată
Și pururea fecioară,
Marie!
Noi, ce din mila sfântului
Umbră facem pământului,
Rugămu-ne-ndurărilor
Luceafărului mărilor;
Ascultă-a noastre plângeri,
Regină peste îngeri,
Din neguri te arată,
Lumină dulce clară,
O, maică prea curată
Și pururea fecioară,
Marie.

Ce concluzie trasăm?

Acesta este Eminescu, poetul nostru drag, ce poartă „chipul și asemănarea" unui bodhisatva (în termeni sanscriți, un învățat care vine în lume pentru a vorbi despre adevăr și a rosti mesajul divinității).

În opera sa, Eminescu se află în căutarea divinității, și nu a lui Dumnezeu (IHWH), motiv pentru care apreciază religiile lumii, pentru că percepe adevărul din ele, indiferent în ce termeni e spus, și, categoric, nu-și alege o religie. Le acceptă pe toate și oscilează. De credința sa în Dumnezeu nu ne îndoim, având o operă plină de mărturii. Cu toate acestea, emitem ipoteza că, dacă este român și patriot, nu-și poate trăda credința străbună ortodoxă în care a crescut și care este emblema prin care ne identificăm ca neam.

BIBLIOGRAFIE

1. Călinescu, George. *Viața lui Mihai Eminescu*, Editura Junimea, Iași, 1977.
2. Galaction, Gala. *Mihai Eminescu,* Editura Junimea, Iași, 1987.
3. Georgescu, Nae. *Eminescu și editorii săi,* Editura Floarea Albastră, București, 2000.
4. Slavici, Ion. *Amintiri: Eminescu, Creangă, Caragiale, Coșbuc*, Editura Cultura Națională, București, 1924.
5. Ștefanelli, V.T. *Amintiri despre Eminescu*, Editura Junimea, Iași, 1983.

Prof. Elena MARICA

Gramata episcopală a mitropolitului Andrei Șaguna

Pe 18 aprilie 1848, în Duminica Tomii, arhimandritul Andrei Șaguna primea harul și darul arhieriei în catedrala mitropolitană din Carlovițprin punerea mâinilor mitropolitului Iosif Raiacici și a episcopilor Evghenie Iovanovici al Karlstadtului și Ștefan Popovici al Vârșețului. Cu acel prilej, noul ierarh Andrei Șaguna a ținut o cuvântare în care, după ce a arătat că trăiește „cel mai însemnat eveniment" din viața sa, a specificat în mod limpede că obiectivul central al programului său misionar-pastoral este „reînvierea diecezei noastre transilvane", care va trebui „să corespundă trebuinței Bisericii, mântuirii poporului și spiritului timpului". Totodată, acestui obiectiv eclesial, ierarhul îi asocia unul național românesc, arătând, pe de o parte, profunda sa ancorare în osmoza puternică dintre ortodoxie și naționalitate în spațiul central și sud-est european, iar pe de altă parte, devotamentul său față de națiunea română din Transilvania: „Tu, Doamne, știi că către scopul meu a alerga doresc: pe românii transilvăneni din adâncul lor somn să-i deștept și cu voie către tot ce e adevărat, plăcut și bun să-i trag! Tu Doamne, umbrează-mă cu puternicul tău scut! Tu îndulcește-mi în ceasul morții fructele amarelor mele osteneli. Amin!" [*Mitropolitul Andrei Șaguna, Texte alese*, selecție realizată de Mircea Păcurariu, Constantin Necula, Paul Brusanowski, Editura Andreiana, Sibiu, 2010, p. 11-14]

Arhiepiscopul și mitropolitul Iosif Raiacici „a tot slaveno-sârbesc și românescului de legea grecească neunită din monarhia austriască popor" i-a conferit episcopului Andrei Șaguna, în aceeași zi de 18 aprilie 1848, gramata sau „singhelia" de hirotonie prin care era atestată hirotonia sa în treapta arhierească și îi era conferită autoritatea ierarhică și jurisdicție canonică asupra clerului și mirenilor din „scutita eparhie a Principatului Transilvaniei". Necesitatea singheliei, ca atestare a jurisdicției canonice era reglementată de către dreptul canonic al secolului al XIX-lea. În cunoscutul său „Compendiu de Drept canonic", publicat în anul 1868, Mitropolitul Andrei Șaguna arăta că potrivit tradiției canonice răsăritene noul episcop trebuia înzestrat cu gramată mitropolitană de către mitropolitul său, astfel ierarhul primind „dreptul de jurisdicțiune" în eparhia sa: „Ce se ține de înzestrarea noului episcop cu gramată metropolitană, aceea se dă de către metropolitul respectiv, în vigoarea căreia noul episcop capătă dreptul de jurisdicțiune în acea eparhie, pe care s-a ales și s-a hirotonit de către metropolitul său, căci legiuește canonul: «că întărirea celor ce se fac pentru un episcop nou, să se deie metropolitului»" [Andrei Șaguna, *Compendiu de dreptul canonic al unei sântei, sobornicesci și apostolesci Biserici*, Tipografia arhidiecezană, Sibiu, 1868, p. 122].

Tot în aceeași zi, mitropolitul Raiacici se adresa printr-o circulară tuturor protopopilor, preoților, diaconilor, domnilor, ostașilor și tuturor dreptcredincioșilor creștini din Transilvania vestindu-le că pe „arhimandritul Andrei Șaguna cu puterea nouă de la Dumnezeu dată în 18 aprilie a(nul) c(urent) chemând darul Preasfântului Duh întru episcopul Ardealului (...) după rânduiala de biserică prescrisă l-am sfințit", recomandându-le tuturor „ca lui toată înalta prețuire, cinste și ascultare să-i deie și pre acela de aci înainte, ca pre legiuitul lor arhiereu în biserici în ectenii și în alte obișnuite după locuri așezământul bisericii, în obișnuitul chip să-l pomenească, în treburile lor către dânsul să se întoarcă și de acolo să aibă toată trebuincioasa dezlegare a aștepta" [*Iosif Raiacici către credincioșii ortodocși din Episcopia Transilvaniei*, Carlovițt, 18 aprilie 1848, în *Andrei Șaguna, Corespondența I/2*, ediție, studiu introductiv și note de Nicolae Bocșan, Ioan-Vasile Leb, Gabriel-Viorel Gârdan, Bogdan Ivanov, Vasa Lupulovici, Ioan Herbil, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2007, doc. 13, pp. 84-85].

Consacrat arhiereu, Andrei Șaguna a plecat de la Carlovițspre Transilvania chiar în după-masa zilei hirotoniei sale, fiindcă revoluția pașoptistă de la Viena și Pesta dezlănțuise și spiritele națiunilor din sud-estul Monarhiei austriece. După cinci zile, sâmbătă, 24 aprilie, Șaguna a ajuns la Sibiu unde a fost întâmpinat cu entuziasm de tineretul revoluționar românesc și săsesc, a doua zi liturghisind pentru „întâia oară ca episcop în biserica de la Poarta Turnului", cunoscută și ca „biserica din groapă" cu hramul Buna Vestire [Andrei Șaguna, *Memorii din anii 1846-1871*, Tipografia arhidiecezană, Sibiu, 1923, p. 14]. În acest fel începea o nouă etapă în viața lui Șaguna și a Eparhiei Ardealului, o perioadă de ample transformări, înnoiri și reforme care a fost reținută de istorie drept „epoca lui Andrei Șaguna".

La împlinirea a 170 de ani de la acel eveniment fundamental al vieții Sfântului Andrei Șaguna și a românilor ortodocși din Transilvania am socotit că este necesar să reproducem în paginile oficiosului șagunian gramata mitropolitană emisă de mitropolitul Iosif Raiacici, primatul Bisericii Ortodoxe din Imperiul Austriac, pentru a fi cunoscută de cler, de șagunești și de toți cei pasionați de istorie. Documentul se păstrează în patrimoniul Colecțiilor Speciale ale Bibliotecii Centrale Universitare „Lucian Blaga" din Cluj-Napoca, purtând descrierea „act de hirotonisire Andrei Șaguna, manuscris sertar 155/12". Cel mai probabil documentul a ajuns în colecția BCU-Cluj prin intermediul lui Teodor V. Păcățian (1852-1941), istoric și redactor vreme îndelungată al Telegrafului Român, care a avut acces nemijlocit în arhiva și biblioteca mitropolitană de unde a extras și folosit o serie întreagă de surse în lucrările sale numeroase de istorie a mișcării naționale românești și în monografiile dedicate unor personalități precum Ioan Mețianu, Andrei Șaguna și Iosif Gall. Mutându-se la Cluj după Marea Unire din 1918, Păcățian a luat cu sine mai multe documente șaguniene, pe care le-a donat ulterior Bibliotecii Universitare.

Actul de hirotonie este scris în limba română cu grafie chirilică pe o hârtie de bună calitate, îngălbenită de vreme, cu dimensiunile 74 cm x 54 cm. Fiind un document festiv, singhelia este încadrată în partea superioară de stema mică, iar în cea inferioară de pecetea cea mare a Mitropoliei Carlovițului, purtând în dreapta jos semnătura ologrfă a emitentului: „smeritul emerit Arhiepiscop și Mitropolit Iosif Raiacici".

Gramata de hirotonie a episcopului Andrei Șaguna,

Carlovițt, 18 aprilie 1848

„Iosif

Cu mila lui D(umne)zeu pravoslavnic arhiepiscop al Carlovițtului și a tot slaveno-sârbesc și românescului de legea grecească neunită din monarhia austriacă popor mitropolit precum și a preasfințitei țezaro-crăiești și apostolicești Maiestăți actualnic sfetnic dinlăuntru.

Spre umilitele rugări precum a clerului de pravoslavnica credință a răsăritului neunită din Marele Principat a Transilvaniei, așa și a smereniei noastre a Sa Preasfințită Țezaro-Crăiască și Apostolească Maiestate Preamilostivul nostru monarh, văduvul de la anul 1845 prin moartea în Domnul fericit odihnitului episcop Vasile Moga, carea s-au întâmplat în 17 oct(ombrie) a aceluiași an, episcopat a Marelui aceluiași Prințipat a Transilvaniei de pravoslavnica credință a răsăritului neunită a-l deplini și oare acest sfârșit preaîndurat a îngădui au binevoit ca sub președenția comisarilor de crăiască în acel Prințipat ocârmuire numiți prin însuși clerul românesc transilvan să se aleagă și mai vârtos să se prezenteze de episcop un bărbat activ și harnic de limbile de acolo, iară mai ales cea românească, precum și de drepturile, orânduielile și datinile în Transilvania obicinuit cunoscător, carele deodată dragostea și încrederea subordinatului cler și popor către sus număratele însușiri în mai mare măsură le-ar avea în sine împreunate și cu înfrânarea, curățenia vieții și a năravurilor și cu credință către stăpânire și către stat s-ar deschilini (deosebi/distinge n.n.); așa fel de alegere în 20 septembrie/ 2 octom(brie) a(nul) t(recut) 1847 în orașul Turda prin protospresbiterii (protopopii, n.n.) și trimișii protopresvite(rate)lor (protopopiatelor, n.n.) de legea răsăritului neunită, în ființa de față a comisarilor prin crăiasca ocârmuire la actul acesta anumit rânduiți, sfârșindu-să și Prea Sfinției Sale a Maiestății înștiințare despre aceea făcându-se, a Sa Preasfințită Maiestate din trei persoane care au fost prin cler reprezentate, pre ANDREI ȘAGUNA fostul arhimandrit a s(fintei) mănăstiri Covil și vicar general și administratorul văduvului până aci episcopat de legea grecească neunită a Marelui Prințipat a Transilvaniei ca pre un bărbat cu învățătura, cunoașterea limbilor în Transilvania întrebuințate și cu curățenia năravurilor întră acele deschilinit, întru episcopul de legea răsăritului neunită în Transilvania preaîndurat a-l denumi și a-l rândui de bine au cugetat. Deci în urmarea efectuatei înștiințări despre denumirea episcopului de legea noastră în Transilvania prin mijlocirea prezidialei scrisori a cancelarului înălțatei Cănțălarii transilvane nouă făcute, după ce au venit denumitul episcop încoacea la Noi, chemând darul D(umne)zeului l-am sfințit pre el, pre suslăudatul domn Andrei Șaguna întru episcopul Marelui Prințipat a Transilvaniei, încredințându-ne mai cu samă în alegerea clerului care știe drept credincioasa mărturisire a bisericii noastre, așișderea și în făgăduințele lui în scris și cu gura înaintea feții bisericii despre Credeu și credință date. De unde prin punerea mâ(i)nilor Smere-

(continuare în p. 8)

Cercertător științific III
Dr. Mircea-Gheorghe ABRUDAN

Elenism și/sau românism: două viziuni teologice și limitele lor (I)

Într-un studiu publicat anterior am rezumat câteva din criticile aduse deopotrivă „elenismului" lui Georges Florovsky, cât și „românismul" lui Dumitru Stăniloae (C. Toroczkai 2013). Privitor la primul concept, Aidan Nichols (1995:135) ridica următoarele întrebări: în primul rând, în ce mod s-a manifestat „mintea Bisericii", definită de Florovsky ca intrinsec elenă, în cazul Părinților ne-eleni, în experiența constitutivă a propriei lor culturi (ca, de exemplu, în cazul tradiției siriace)?; în al doilea rând, Florovsky a privit consensul Părinților sub forma unui „bloc monolitic", de factură greacă, adoptând zicerea Sfântului Ioan Damaschin potrivit căreia „un Părinte nu se luptă împotriva Părinților", căci toți aceștia primesc „o singură minte" prin lucrarea Duhului Sfânt. Cu toate acestea, Florovsky însuși lansa o veritabilă provocare pentru teologia ortodoxă viitoare în vederea realizării unei „sinteze" (neo)patristice, ceea ce demonstrează că această presupusă coerență a gândirii patristice nu era încă (pe deplin) realizată. În plus, Ch. Künkel (1989:272 nota 52) amintea că încă din anul 1931 Karl Barth a văzut la Florovsky o supralicitare a istoricității teologiei, în care este inclus și „elenismul creștin", cu o estompare a dimensiunii eshatologice a Bisericii – în același timp, G. Florovsky observa cu un ochi critic tentativa de „dez-istoricizare" (*Entgeschichtlichung*) a Revelației la Barth. (Probabil însă că tocmai în acest punct s-ar fi fundamentat și apărarea Părintelui Florovsky față de concepția sa despre „elenismul creștin": acesta constituie o *evidență istorică* stringentă în istoria Bisericii și nu poate fi eludată. Simultan, el era conștient și a afirmat în repetate rânduri că „dogmele nu epuizează experiența, la fel cum Revelația nu se epuizează în «cuvintele» sau în «literele» Scripturii. Experiența și cunoașterea Bisericii sunt cu mult mai cuprinzătoare și mai bogate decât articularea ei dogmatică." Așadar, teologia „dogmatică" nu poate desființa, nici înlocui teologia „kerygmatică". În perspectiva Eshatonului, plinătatea cunoașterii și înțelegerii, pe care o posedă Biserica, este doar gradual și parțial dezvăluită și mărturisită; cu toate acestea, „incompletitudinea" cunoașterii noastre de aici și acum nu-i afectează caracterul autentic și apodictic învățăturii Bisericii (G. Florovksy 1948:45-48), păstrată și continuată ca Sfânta Tradiție. Vezi C. Toroczkai 2014).

Dimensiunea etnică a teologiei Păr. Stăniloae a întâmpinat, la rândul ei, o serie de critici, fiind chiar considerată „o limită serioasă" a gândirii lui (I. Ică jr. 2000; M. Neamțu 2006). Afirmarea relației strânse, chiar a identității dintre românism și Ortodoxie, integrarea sa în Tradiția Părinților, denunțarea uniatismului, afirmarea „unilaterală" a superiorității ortodoxiei românești asupra celorlalte tradiții creștine – toate acestea ar demonstra loialitatea față de Biserica Ortodoxă – ceea ce face să fie privit ca un „tradiționalist sau chiar fundamentalist" – precum și o „posibilă presiune politică exercitată asupra sa", prețul plătit pentru a-și putea publica opera (idee comună la S. Rogobete 2001:261, A. Louth 1997:260, J. Henkel 2003 și E. Bartoș 1999:456, care susțin și ei o anumită atitudine negativă față de teologia apuseană, care ar alterna însă cu o anumită deschidere, rezultând o poziție oarecum ambiguă). În încercarea de a evita cenzura, teologul ar fi trebuit să adere la un „comunism naționalist" dezvoltat în timpul erei Ceaușescu, o împletire a practicii totalitare cu vechi tendințe naționaliste. Astfel, exemplul „Stăniloae" ar relua la o scară mai mică întreaga colaborare dusă de ierarhia Bisericii Ortodoxe Române cu statul comunist, care a dus la o veritabilă „simfonie" între cele două (Pentru mai multe detalii vezi O. Gillet 2001). Proprie lui Stăniloae i-ar fi o „viziune mitică" asupra țării sale, amestecată cu „mituri și exagerări", reluată la bătrânețe „dintr-o perspectivă a nostalgiei". Aceasta este însă o eroare, față de care s-ar impune luată o distanță critică; de-a lungul vieții sale Păr. Stăniloae ar fi avut „atitudini naționaliste cam exagerate", complăcându-se în a juca rolul unui „teolog al poporului român", al unui „profet" național (M. Bielawski 1998:95-102). (Se ajunge chiar la afirmații cel puțin bizare în care teologul apare în postura unui *guru*, alături de C. Noica, ridicat la „rang de cult prin anii '60" – adică exact perioada în care a fost închis, sic! – reprezentând liderii spirituali ai extremei dreapta românești. G. Tamas 2001). Exemplul cel mai flagrant de exagerare îl constituie prezentarea României ca un paradis (cu un rol „mesianic" față de celelalte națiuni), aducându-se slavă poporului român și culturii lui exact în perioada cea mai grea de dictatură comunistă (M. Bielawski 1998:87-91).

Criticile făcute Părintelui Stăniloae sunt preluate și de un ierarh ortodox – singurul care a recunoscut, de altfel, colaborarea cu fosta Securitate (sic!) – pentru care afirmarea superiorității Ortodoxiei nu este altceva decât o concesie în fața presiunilor politice exercitate de comuniști, la care se adaugă „modul aproape barbar de a-l desființa pe unul din cei mai mari gânditori români, Lucian Blaga". († Nicolae Corneanu, „Cuvânt înainte" la S. Rogobete 2001:5. În această „recomandare din suflet", Mitropolitul Banatului afirma: „E regretabil că un teolog de talia preotului profesor Dumitru Stăniloae, care a trecut și prin închisorile comuniste, a făcut atare concesii pe care Silviu Rogobete nu ezită să le reliefeze. E încă un merit al său comparativ cu restul comentatorilor marelui teolog". Vezi *Ibid*., p. 6).

Dar o altă critică adusă, mult mai coerentă și mai validă decât cele anterioare, vizează o anume „mistică a naționalului" ce poate duce la extreme, de genul fenomenului mesianist „Noul Ierusalim" sau al „vizionarismului" de la Vladimirești. (Încercările Păr. Stăniloae de a valida „viziunile" lui Petrache Lupu, pe baza citatelor din Sf. Grigorie Palama, se înscriu în aceast cadru. Vezi D. Stăniloae 1939:179-235. Detalii la M. Urzică 1993 și M. Weber 2012:134 ș.u.) De asemenea, Păr. Stăniloae nu ar fi oferit soluții concrete la criza prin care trece poporul român, mulțumindu-se cu „punerea pe tapet" a „creștinismului românesc" ca viziune populară asupra lumii și tipul de „om comunitar" (dincolo de individualism și colectivism) al cărui „model îl dă satul românesc". Acestea sunt dovada – spune Ioan I. Ică jr. (2002:545-546) – unei credințe nostalgice, cu accente antimoderne și anti-intelectualiste.

Lect. Dr. Ciprian Iulian TOROCZKAI

Gramata episcopală a mitropolitului Andrei Șaguna

(urmare din p. 7)

niei Noastre cu darul Duhului Sfânt are pre sine vrednicie arhierească și ocârmuirea bisericii pomenitei sale eparhii și putere după arătarea sf(in)tei biserici a Sfinții Cinstitorii Cântăreți și Ipodiacon diacon și desăvârșit prezviter și protoprezviter, către aceia în mănăstiri egumeni și tot ce lui ca arhiereului de a Sa Maiestate preaîndurat denumit iară de nou după dreptate și lege sfințit de așezământul bisericii încredințate și îngăduite a face și a lucra spre zidirea duhovnicești sale turme; întru altele în cele dogmatice și duhovnicești de lege atingătoare lucruri Arhiepiscopului acestuia a Carlovițului nu mai puțin și al Mitropolicescului Sinod după preaînaltul așezământ este supus și are a să întoarce. Drept aceea tuturor vouă carii în de D(umne)zeu scutita eparhie a Prințipatului Transilvaniei de rândul duhovnicesc sau mirenesc de toată dignitatea treapta, vrednicia, diregătoria și starea vă aflați de a Noastră sf(ân)tă Biserică a răsăritului neunită creștinilor are Preasfinția Sa domnul Andrei Șaguna prin această singhelie de episcopul vostru diețezan vi-l trimitem, arătân(d) vestea vi-l publicăm sfătuindu-vă și părintește încredințându-vă pre el de acela să-l cunoașteți aveți și să-l cinstiți întru toate cele bune și credincioase lui să vă aplecați și să vă supuneți ca învățătoriului lor și ca turma păstorului său carele poartă pre sine fața Mai marelui Păstorilor a lui H(ri)s(tos) Mântuitoriul.

Datu-s-au în Mitropolia noastră în Carlovit, în 18 aprilie în Dumineca Tomii al anului Domnului 1848.

Smeritul emerit Arhiepiscop și Mitropolit

Iosif Raiacici mitr(opolit)"

Circulara mitropolitului Iosif Raiacici către credincioșii ortodocși români din Episcopia Transilvaniei, Carlovit, 18 aprilie 1848

„Iosif

Cu mila lui D(umne)zeu pravoslavnicul arhiepiscop al Carlovițului și al tot slaveno-sârbescului și românescului de legea grecească neunit din monarhia Austriei popor mitropolit și țezaro-crăiești și apostolicești Maiestați actualnic sfetnic din lăuntru.

Binecuvântaților protopresviteri, cucernicilor preoți, diaconi și toatei cete preoțești, înțălepților și de bun neam născuților domni, ostașilor și oastei, precum și tuturor de toată diregătoria și starea, neamul și vârsta dreptcredincioșilor creștini, cari se află în de Dumnezeu scutitul protoprezviterat, iubiților noștri în Duhul Sfânt fii, dar și pacea de la Domnul Dumnezeu și Mântuitoriul nostru Isus Hristos să se înmulțească.

Cu puterea diregătoriei și a datoriții Nouă către ocârmuirea stării pravoslavnicii noastre greco-neunite biserici a răsăritului cuvenite despre urmarea și deplinirea vacantelor scaune arhierești din inimă îngrijindu-ne, ca Voi credincioșilor, cari prin moartea celui mai de pe urmă arhiereu al Vostru, a lui Vasilie Moga ați rămas săraci, să fiți îndelung lipsiți de pășunea voastră cea duhovnicească și vacanta eparhie în ocârmuirea sa scădere să nu pătimească, n-am lăsat în deșert Majestății Sale despre deplinirea aceiași eparhii și denumirea episcopului reprezentație a face; și deoarece a Sa Maiestate, după îndurarea Sa privind spre duhovniceasca trebuință a credincioșilor Săi supuși și spre rugarea noastră, precum și spre actul alegerii de la Turda, s-au milostivit pre preacinstitul arhimandrit Andrei Șaguna întru episcopul de Dumnezeu scutitei eparhii a Marelui Prințipat al Ardealului, preaîndurat a-l denumi și pre El pentru sfințire la Noi a-l îndrepta au binevoit; iară Noi pre zisul arhimandrit Andrei Șaguna cu puterea Nouă de la Dumnezeu dată în 18 aprilie a(nul) c(urent) chemând darul preasfântului Duh întru episcopul Ardealului și a cetăților, orașelor și satelor ce se cuprind întru acela după orânduiala de biserică prescrisă l-am sfințit.

Drept aceea, Vouă, celor ce în de Dumnezeu scutitul protoprezviterat ... precum și de starea duhovnicească așa și de cea mirenească vă aflați de sfânta noastră pravoslavnică mărturisire a răsăritului neunit creștinilor, pre bine numitul Preasfințitul domn Andrei Șaguna, ca pre adevăratul vostru episcop vestindu-l, clerului și poporului protoprezviteratului acestuia recomandăm: ca lui toată înalta prețuire, cinste și ascultare să-i deie și pre acela de aci înainte, ca pre legiuitul lor arhiereu în biserici în ectenii și în alte obișnuite după locuri așăzământul bisericii, în obișnuitul chip să-l pomenească, în treburile lor către dânsul să se întoarcă și de acolo să aibă toată trebuincioasa dezlegare a aștepta.

Datu-s-au în mitropolia noastră în Carlovit, în 18 aprilie, anul Domnului 1848.

Iosif Raiacici m.p.

Arhiepiscop și Mitropolit"

• AGENDA PASTORALĂ •

P.S. ILARION FĂGĂRĂŞANUL
Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului

Marți, 1 mai 2018. P.S. Ilarion a vizitat schiturile din comunele Cristian și Augustin în vederea realizării lucrării „Repertoriul schiturilor și mănăstirilor ortodoxe Românești”.

Duminică, 6 mai 2018. Preasfințitul Părinte Ilarion Făgărășanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, a liturghisit la Făgăraș – biserica „Sfântul Ioan Evanghelistul”, alături de părintele protopop Dr. Marius Corlean și un sobor de preoți.

Marți, 8 mai 2018. Dimineața P.S. Sa a fost prezent la Catedrala Mitropolitană, participând atât la slujba Utreniei cât și la Sfânta Liturghie.

Sâmbătă, 12 mai 2018. Dimineața, P.S. Ilarion a participat alături de Î.P.S. Teodosie al Tomisului, în paraclisul „Sfinții Brâncoveni” de la Mănăstirea Sâmbăta de Sus, la un Tedeum prilejuit de simpozionul „Sfinții răsăriteni și apuseni” ținut în Aula Academiei Sâmbăta de Sus.

Duminică, 13 mai 2018. A liturghisit la Biserica „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil”, din localitatea Sânpetru, jud. Brașov.

Marți, 15 mai 2018. Dimineața P.S. Ilarion a fost prezent la Catedrala Mitropolitană, apoi la birou unde s-a întâlnit cu maica stareță Dionisia de la Mănăstirea „Sfânta Treime” – Orlat și a participat la ședința Permanenței.

Miercuri, 16 mai 2018. Dimineața P.S. Ilarion a fost prezent la Catedrala Mitropolitană apoi la birou unde s-a întâlnit cu majoritatea starețiilor și egumenilor de schituri și mănăstiri din Arhiepiscopia Sibiului.

Joi, 17 mai 2018. Preasfințitul Părinte Ilarion a săvârșit Sfânta Liturghie la Schitul „Duminica Sfinților Români”, comuna Augustin, jud. Brașov cu ocazia hramului acestui așezământ monahal.

Sâmbătă, 19 mai 2018. P.S. Ilarion a fost prezent la mănăstirea Brâncoveanu – Sâmbăta de Sus.

Duminică, 20 mai 2018. A liturghisit la Mănăstirea „Sfânta Treime”, comuna Sibiel, jud. Sibiu. Seara a oficiat slujba Vecerniei unită cu Litia la biserica „Sf. Împărați Constantin și Elena”, din Sibiu.

Luni, 21 mai 2018. A oficiat Sfânta Liturghie din ziua de prăznuire a Sfinților Împărați Constantin și Elena la Mănăstirea „Nașterea Maicii Domnului” din Făget, comuna Beclean, sat Boholț, jud. Brașov.

Joi, 24 mai 2018. P.S. Ilarion participă la lucrările Sfântului Sinod împreună cu Î.P.S. Laurențiu.

Vineri, 25 mai 2018. Dimineața P.S. Ilarion a fost prezent la Catedrala Mitropolitană, iar după-amiază a plecat la Mănăstirea Brâncoveanu – Sâmbăta de Sus.

Duminică, 27 mai 2018. A oficiat Sfânta Liturghie în Duminica Cincizecimii, a Pogorârii Duhului Sfânt la Mănăstirea „Adormirea Maicii Domnului (Sf. C-tin Brâncoveanu)”, comuna Sâmbăta de Sus, jud. Brașov.

Luni, 28 mai 2018. Preasfințitul Ilarion Făgărășanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, a oficiat Sfânta Liturghie la Catedrala Mitropolitană din Sibiu.

Marți, 29 mai 2018. Cu ocazia sfârșitului de an școlar, Preasfințitul Părinte Ilarion Făgărășanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, a liturghisit la Făgăraș – biserica „Sfântul Ioan Evanghelistul”, alături de părintele protopop Dr. Marius Corlean, de pr. Vasile Stan și un sobor de preoți profesori ai Seminarului teologic.

Joi, 31 mai 2018. A fost prezent la Capela Facultății de Teologie din Sibiu unde a oficiat, în prezența Î.P.S. Laurențiu, slujba Tedeumului, apoi a participat la ședința de instituire a membrilor Adunării Eparhiale și a Consiliului Eparhial.

Ierod. Ciprian PĂSĂRICĂ

Donatismul şi ispita puritanismului (IV)

(urmare din p. 10)

(*patientia*) şi orice ar încerca sau face în aroganţa lor prin practicile necumpătării ei, să îndurăm totul prin virtutea calmului *(totum tranquillitatis virtute toleremus*). Nedreptăţii să nu i se răsplătească cu nimic rău (Rm 12, 17), căci într-adevăr trebuie să-I slujim lui Dumnezeu, fiind o nebunie să ne însuşim răzbunarea [ce stă în] mâinile [Lui] (*Rm* 12, 19), mai ales atunci când credinţa noastră ar trebui să ne dea certitudinea că orice lucru am îndura de la astfel de oameni din pricina nebuniei lor, se va socoti la Dumnezeu drept dar al martiriului [Optatus de Mileve, App. 9, *CSEL* 26, p. 213].

Şi acest pasaj din scrisoarea adresată episcopatului african exprimă aceeaşi frustrare şi neputinţă a împăratului de a-i determina pe donatişti să renunţe la schismă, deşi le-a făcut repetate concesii şi a încercat chiar să obţină cu forţa recunoaşterea lui Cecilian, lipsindu-i de lăcaşurile de cult şi expunându-i unor tratamente mai dure cu speranţa că privaţiunile îi vor face mai conciliant sau chiar îi vor determina să pună capăt rezistenţei faţă de Biserica din care s-au desprins, readucându-i la unitatea mult dorită de Constantin.

Este evident şi faptul că împăratul desconsideră poziţia donatistă şi am putea spune că, după cum schismaticii au rămas neclintiţi în convingerile lor formulate îndată după alegerea lui Cecilian ca episcop al Cartaginei, la fel şi Constantin cel Mare îşi menţine cu fermitate prejudecata exprimată încă din 312 când îi acuza că „stăruie în nebunia lor”. Concesiile făcute dizidenţilor vin cu preţul unui ton condescendent şi al construirii unei retorici a dezaprobării, elemente care pot fi identificate şi în epistola adresată de Constantin episcopilor africani în anul 330, ultimul document alcătuit în timpul domniei lui pe această temă. Textul exprimă şi mai clar dezaprobarea augustului care nu ezită să-i caracterizeze pe susţinătorii lui Donatus ca nebuni, încăpăţânaţi, bolnavi şi puşi în slujba satanei. Lehamitea împăratului devine şi mai evidentă din dispoziţia lui ca episcopii catolici numidieni să nu mai încerce să îşi recâştige biserica din Cirta, ocupată abuziv de donatişti, asigurându-i că le va construi o nouă biserică, doar să nu mai aibă nicio legătură cu aceşti dizidenţi lipsiţi de bun-simţ şi de dispoziţie spre dialog. Din contră, aceştia trebuie lăsaţi în grija lui Dumnezeu:

> Într-adevăr, din această (situaţie) judecata Dumnezeului Celui Preaînalt se vede mai mare şi mai dreaptă, că El îngăduie astfel de oameni cu calm şi condamnă cu răbdare toate nelegiuirile pe care ei le comit, suportându-le, de vreme ce Dumnezeu a făgăduit că El este Răzbunătorul tuturor [Optatus de Mileve, *App.* 10, CSEL 26, p. 215].

Desigur, relaxarea restricţiilor ce-i vizau pe donatişti poate fi văzută şi în contextul mai larg al politicii interne a Imperiului Roman şi mai cu seamă pusă în legătură cu conflictele dintre Constantin cel Mare şi Liciniu. Astfel se poate observa că în momentul instalării primelor animozităţi dintre cei doi augusţi între 314 şi 316, fiul lui Constanţiu Chlor alege calea dialogului şi a sinoadelor, iar după încetarea războiului civil, Constantin intervine mai brutal în chestiunea donatistă şi, nefiind presat de alţi factori, îşi poate permite micile tulburări din Nordul Africii. Totuşi în 321, tensiunile dintre Liciniu şi cumnatul său reapar după ce Constantin încălcă prevederile tratatului de pace din anul 316, intrând cu trupe pe teritoriile lui Liciniu în urmărirea unor sarmaţi ce-i invadaseră posesiunile. Situaţia s-a repetat câteva luni mai târziu, când Constantin îi atacă pe goţii ce devastau Tracia, motiv pentru care augustul Orientului îl acuză de încălcarea înţelegerii şi începe pregătirile pentru un nou război civil. De aceea suspendarea restricţiilor şi enunţarea toleranţei ar surveni într-un moment în care împăratul avea nevoie de provincialii africani, dar şi de asigurarea loialităţii acestei regiuni care furniza proviziile de grâu necesare Romei şi Italiei întregi.

Coincidenţă sau nu, intervalele de conflict politic corespund celor în care împăratul Constantin cel Mare se arată conciliant. Dar chiar şi atunci el rămâne convins că donatiştii se găsesc într-o mare rătăcire şi este frustrat de încăpăţânarea cu care aceştia îşi susţin cauza. Totuşi după anul 324, când devine singurul stăpânitor al Imperiului Roman, Constantin nu mai reia prigoana schismaticilor, decizie influenţată, pe de o parte, de agravarea crizei ariene care a dus la convocarea Sinodului I Ecumenic (Niceea – 325), dar şi de convingerea că rezistenţa donatistă consolidată de-a lungul unui deceniu nu mai poate fi spulberată decât de judecata divină, aşa cum s-a putut vedea din cele două texte constantiniene din anul 321, respectiv 330.

Dincolo de aceste mici detalii rămânem uimiţi în faţa convingerii donatiştilor că ei sunt „fiii martirilor” care constituie „Biserica adevărului” şi ne frapează abilitatea cu care au reuşit să îşi construiască o identitate în jurul noţiunii de martiraj într-o epocă în care, cel puţin teoretic, între creştinism şi Imperiu nu mai exista un conflict. Totuşi, folosindu-se de orice prilej care antagoniza autorităţile cu dizidenţii, aceştia nu ratează niciun moment pentru a se prezenta ca victimele agresiunilor unui împărat care nu se dovedeşte cu nimic mai bun decât persecutorii Diocleţian şi Galeriu, în timp ce donatiştii se prezintă drept descendenţii autentici ai martirilor şi nu ezită ei înşişi să devină martiri când situaţia o impune. Autoritatea acumulată prin sacrificiul dizidenţilor conferă grupării donatiste un elan greu de stăvilit, dar şi o autosuficienţă tipică care alimentează şi mai mult aroganţa „puţinilor aleşi”, radicalizându-i pe o cale tot mai distantă de preceptele evanghelice. Intraţi pe acest făgaş care escaladează zi de zi în situaţii tot mai aberante, prezentate drept încercări ce trebuie depăşite cu aceeaşi obstinaţie, schismaticii ajung la săvârşirea de atrocităţi înfiorătoare, care nu au nimic în comun cu spiritualitatea, nobleţea morală şi tezaurul liturgico-dogmatic pe care pretind că le întruchipează şi protejează. Dar asupra acestor aspecte vom stărui în materialul următor.

Biblioteca Judeţeană ASTRA Sibiu

• TELEGRAFUL EVENIMENT •

Președintele Academiei Române, IOAN AUREL POP, a conferențiat la Sibiu

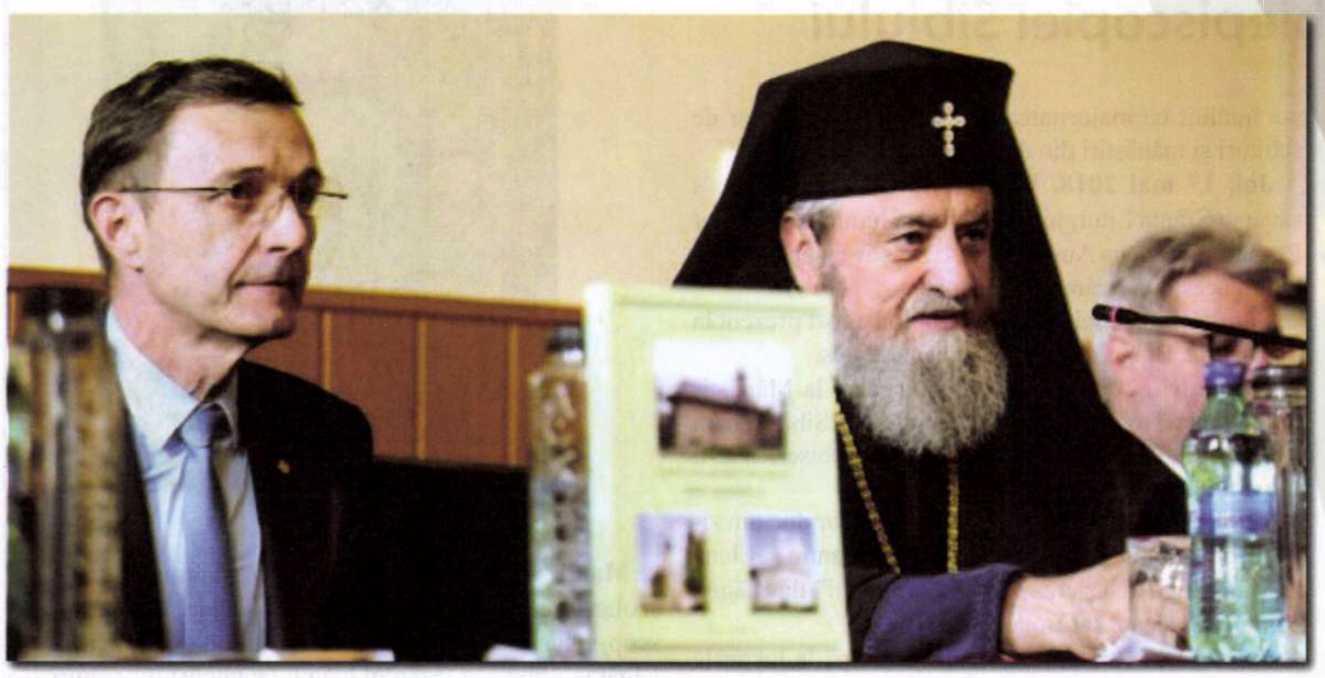

Preoții din cele cinci protopopiate ale județului Sibiu au participat vineri, 8 iunie, la ultima conferință preoțească de primăvară din acest an din Arhiepiscopia Sibiului. Preoții și toți participanții au ascultat prelegerea președintelui Academiei Române și rector al Universității „Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca, prof. univ. dr. Ioan Aurel Pop.

Aula „Mitropolit Ioan Mețianu" a Facultății de Teologie Ortodoxă „Sfântul Andrei Șaguna" din Sibiu a fost plină la conferința susținută de președintele Academiei Române. Alături de preoții din cele cinci protopopiate din județul Sibiu (Sibiu, Mediaș, Avrig, Agnita și Sălișteș) au participat la evenimentul academic mai multe cadre didactice de la Facultatea de Teologie din Sibiu, dar și de la alte facultăți din cadrul Universității „Lucian Blaga" din Sibiu, reprezentanți ai instituțiilor de cultură din oraș, studenți și numeroși oaspeți.

Conferința preoțească a fost prezidată de Înaltpreasfințitul Laurențiu, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului. Alături de ierarh și de oaspetele de la Cluj-Napoca s-au aflat rectorul Universității „Lucian Blaga" din Sibiu, prof. univ. dr. Ioan Bondrea, decanul Facultății de Teologie din Sibiu, pr. prof. univ. dr. Nicolae Chifăr, prodecanul instituției, pr. prof. univ. dr. Aurel Pavel și consilierul cultural eparhial, pr. lect. univ. dr. Emanuel Tăvală.

„Vreau să-i mulțumesc din tot sufletul invitatului nostru de onoare, domnul președinte al Academiei Române, prof. univ. dr. Ioan Aurel Pop. Trebuie să-l prezentăm așa cum îl cunoaștem noi și așa cum știm că a fost dintru început: un om atât de apropiat Bisericii, crescut în Biserică, devotat Bisericii și neamului, sprijinitor al tuturor acțiunilor noastre și amintim acel deziderat de a redobândi ceva de la moștenirea Gojdu, iar domnul președinte al Academiei Române a fost printre fondatorii acestei inițiative de a redeschide fundația Gojdu, împreună cu părintele Aurel Pavel", a spus ierarhul la începutul conferinței.

Un mesaj de bun-venit a venit și din partea rectorului universității sibiene.

„Mă bucur că domnul rector Ioan Aurel Pop este aici și oare unde putea, în acest an aniversar să fie președintele Academiei Române în Sibiu dacă nu în Universitatea «Lucian Blaga», în Facultatea de Teologie, o facultate reprezentativă a universității, discutând astăzi despre unitate prin credință și neam, dar mai ales discutând despre adevărurile istorice", a spus rectorul Ioan Bondrea.

Stâlpii identității: credința și limba

Prelegerea prof. univ. dr. Ioan Aurel Pop s-a intitulat „Contribuția Bisericii la promovarea conștiinței naționale a poporului român și la făurirea statului unitar modern". Președintele Academiei Române a evidențiat în cuvântul său principalele elemente de cultură, limbă și credință care i-au ținut pe români uniți de-a lungul secolelor și care au contribuit la realizarea unirii într-un singur stat.

„Cine zice că unirea s-a făcut pripit și târziu pentru că n-am avut coeziune fie nu știe ce zice, din ignoranță, fie știe bine ce zice și vrea să ne atragă pe căi rătăcite sau să ne defăimeze. Românii din Evul Mediu nu pot fi acuzați că au trăit după rânduieli care nu existau în Evul Mediu. În Evul Mediu nu există nici libertate, nici egalitate, nici fraternitate, nici democrație, nici liberalism, nici individualism. În Evul Mediu oamenii se ghidau după cu totul alte principii și în funcție de aceste principii trebuie să-i judecăm pe oameni, iar aceste principii sunt egale ale unor noțiuni fundamental morale. Oamenii Evului Mediu se ghidau după credință, după ierarhie, după supunere, după onoare, după privilegiu, neîncăpând în mintea lor ideea de egalitate. Ideea de egalitate este o cucerire a lumii moderne și atunci este evident că între aceste componente credința a jucat un rol fundamental. (...) Dacă ar fi să stabilim împreună care sunt stâlpii identității noastre, ei trebuie să fie la fel cam la fiecare națiune, dar uneori există diferențe de ierarhizare. De pildă, poporul evreu nu se adună prin limbă în primul rând, ci prin credință. Evreii sunt vorbitori de mai multe limbi, sunt unii care nu știu limba oficială din statul Israel, care înseamnă o reînviere modernă a limbii ebraice și totuși se consideră o națiune. La noi, cred că alături de credință, limba a fost factorul fundamental. (...) Forța de coeziune a credinței ne-a așezat împreună și cea mai mare primejdie care s-a ivit la finalul Evului Mediu a fost momentul Reformei protestante, care aici, la Sibiu, a avut ecou prin comunitatea sașilor, Sibiul fiind «Hauptstadt», «Hauptstuhle», principalul scaun și principalul oraș, administrativ vorbind. (...) Termenul etnic «valah» are și componentă religioasă, pentru că în loc să ne zică uneori «schismatici» sau altfel, ne ziceau «valahi» și prin aceasta înțelegeau creștini răsăriteni, pentru că eram singurul popor din această zonă care eram de credință a Răsăritului. Această credință ne-a ținut uniți împreună și când Nicolae Iorga a venit la sfârșitul secolului al XIX-lea pentru prima oară în Transilvania a observat taina aceasta cea mare a supraviețuirii noastre, care după el avea două elemente de bază: Biserica și satul. Și-a intitulat cartea «Sate și preoți în Ardeal» și a explicat celor din vechiul Regat că prin sat și prin Biserica ținută de preoți care erau și învățătorii poporului am reușit să păstrăm credința. Păstrându-ne credința, ne-am păstrat și naționalitatea", a spus Ioan Aurel Pop.

În ultima parte a conferinței preoțești s-a prezentat cartea invitatului, volum intitulat „Istoria, Adevărul și Miturile" și ajuns la a treia ediție. Prezentarea cărții a fost făcută de pr. prof. univ. dr. Nicolae Chifăr care i-a mulțumit rectorului Ioan Aurel Pop pentru efortul de a veni la Sibiu și a vorbi preoților în cadrul conferinței preoțești. Preoții și ceilalți participanți au avut posibilitatea să achiziționeze această lucrare precum și alte cărți ale președintelui Academiei Române și să primească autografe. Nu în ultimul rând, invitatul a răspuns la mai multe întrebări venite din partea preoților, legate de unitatea de credință și de limbă a românilor din jurul Carpaților.

Ștefan MĂRCULEȚ

REDACTOR-ȘEF:
Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Senior-editori: Pr. Academician Mircea Păcurariu; Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan. **Secretar de redacție:** Pr. Lect. Dr. Emanuel Tăvală. **Membri:** Pr. Conf. Dr. Constantin Necula, Conf. Dr. Lucian Grozea, Diac. Dr. Ștefan L. Toma, Pr. Dr. Cristian Muntean, Pr. Dr. Vasile Gafton. **Responsabil ediție online:** Vicențiu-Dragoș Bășa.

ISSN 1223-8392

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA se primesc pe adresa: Redacția „Telegraful Român", 550179 – Sibiu, str. Mitropoliei, nr. 35; e-mail: *telegrafulroman@yahoo.com*. Articolele nepublicate nu se înapoiază.

ABONAMENTUL pentru anul 2018 este de 48 lei; cod IBAN RO34 RNCB 0227 0360 5879 0001. BCR Sibiu, str. Emil Cioran, nr. 1. Cod fiscal 44 79 403.

Tiparul executat la *Tipografia Șaguniana* – Sibiu

Biblioteca Județeană
ASTRA Sibiu

Biblioteca Județeană
ASTRA Sibiu

Fondator:
Mitropolit **Andrei Şaguna**, 1853

Publicaţie bisericească a Arhiepiscopiei Sibiului

Telegraful Român

Anul 166 • nr. 25-28

1 şi 15 iulie 2018

Păstrarea unităţii în săvârşirea cultului divin şi importanţa ei pentru unitatea Bisericii Ortodoxe Române (I)

† LAURENŢIU,
Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului

Cultul Bisericii Ortodoxe, în mijlocul căruia se află Sfânta Liturghie, este numit *cultul divin* pentru că îşi are originea în viaţa, activitatea şi învăţătura Mântuitorului Hristos, pentru că prin realismul lui se actualizează întreaga istorie a mântuirii, iar prin lucrările lui ni se împărtăşeşte harul sfinţitor necesar dobândirii vieţii celei veşnice. Prin rânduielile sale, cultul ortodox păstrează cu fidelitate toate elementele cultului primar, cu întreaga lor bogăţie.

El nu este opera unor personalităţi sau sinoade, ci opera colectivă şi anonimă a Bisericii întregi, în care s-au imprimat întreaga spiritualitate şi experienţă a Ortodoxiei [Pr. Prof. L. Streza, „Originea şi sensul divin al cultului ortodox", în *Îndrumătorul bisericesc misionar şi patriotic*, V, Oradea, 1988, p. 32-39].

Unitatea, uniformitatea şi stabilitatea cultului ortodox

Între trăsăturile caracteristice ale cultului divin ortodox, de mare importanţă sunt unitatea, uniformitatea şi stabilitatea lui. Rânduielile şi slujbele cultului ortodox sunt aceleaşi în întreaga Ortodoxie. Ele se săvârşesc după reguli şi norme precise „şi se exprimă în forme definitiv stabilite, care sunt aceleaşi pentru toţi credincioşii ortodocşi, în orice parte a lumii, constituind un limbaj comun de exprimare a cinstirii lui Dumnezeu" [Pr. Prof. E. Branişte, *Liturgica generală,* Bucureşti, 1985, p. 95]. Astfel, săvârşirea actelor de cult în Ortodoxie nu este lăsată la inspiraţia şi improvizaţia de moment a liturghisitorilor, ca în alte confesiuni creştine al căror cult a devenit astfel un permanent câmp de experienţă al acestora.

Cultul divin, ca mod de exprimare a sentimentelor religioase de preamărire şi mulţumire aduse de către credincioşi lui Dumnezeu, prin caracterul său latreutico-euharistic, este în strânsă legătură cu doctrina Bisericii, cu întreaga sa învăţătură de credinţă. Astfel, fiecare confesiune are formele ei de cult caracteristice, un *modus orandi* propriu, adecvat dogmei şi spiritului respectiv, care îl inspiră [Idem, „Cultul B.O.R. faţă de cultul celorlalte confesiuni creştine şi secte din ţara noastră", în *Studii Teologice*, nr. 1-2/1951, p. 3].

În nici o altă Biserică sau confesiune creştină nu se vede mai bine strânsa legătură organică dintre cult şi religie, dintre dogme şi formele de cult, ca în Ortodoxie.

În procesul lung al evoluţiei cultului ortodox, un rol deosebit l-a avut „echilibrul liturgic" [Idem, „Cultul ortodox în cadrul lumii de azi", în *Mitropolia Olteniei*, nr. 3-4/1974, p. 248]. S-a urmărit menţinerea constantă a unui echilibru just între fondul religios (adevăruri şi sentimente religioase) şi formele lui de exprimare, după vechiul prin-

(continuare în p. 2)

Spre dialog

Teodor BACONSCHI

Fiecare dintre noi posedă o identitate concentrică: suntem, în ordine, oameni (*homo sapiens)*, creştini, europeni şi români. Oameni, în primă şi ultimă instanţă. Creştini, ca profil spiritual patrimonial şi moral. Europeni, ca membri într-o comunitate democratică bazată pe cultura libertăţii şi pe drepturile omului. Români, pentru că aici e casa noastră terestră: am moştenit un teritoriu, o cultură, o limbă şi o misiune de coerenţă istorică prin solidaritate creatoare. Ordinea aceasta firească e adesea trăită şi asumată în... dezordine. Vedem în jurul nostru oameni care pun creştinismul înaintea umanităţii şi românismul înaintea genului proxim european. Primii riscă să transforme religia lor într-un sectarism xenofob. Ceilalţi, să cadă în erezia filetismului, care substituie patriotismului axiologic un esenţialism ontologic potenţial agresiv. E deci vital să ne convingem că ordinea acestor identităţi concetrice rămâne sursa de bun simţ al unei atitudini care sporeşte fără să dezbine şi adânceşte fără să excludă.

Dintr-un veac de Românie Mare, am trăit aproape jumătate sub dictatura comunistă şi încă vreo zece sub cele naţionalist-fascizante din anii interbelici. În fond, acestea nu au fost opţiunile noastre libere, ci reflexele interne ale unor conjuncturi internaţionale pentru noi imparabile. Nu susţin că nu avem partea noastră de vină: puteam rezista mai mult, dacă am fi avut o tradiţie a libertăţii mai îndelungată. N-a fost cazul, aşa că ne-am supus vremurilor cu tot cu doza noastră individuală şi comunitară de dramatică renunţare la principiile evanghelice. Secolul trecut, deraiat în idolatrie ideologică, fanatism genocidar şi distopie, a lăsat urme în toate generaţiile care l-au apucat, fie şi la capătul său însângerat. Secolul 21, primul din cel de-al treilea mileniu creştin, nu şi-a fixat încă fizionomia, de-

(continuare în p. 2)

Din cuprins:

Pr. prof. dr. Nicolae Dura
Preoţi ortodocşi români în armata austriacă până în 1918 | pagina **4**

Col. (r.) Victor Neghină
Slujitorii Bisericii şi Unirea din 1918. Interviu cu Pr. Academician Mircea Păcurariu | paginile **5-6**

Asist. dr. Dragoş Boicu
Donatismul şi ispita puritanismului (V) | paginile **6-7**

Biblioteca Județeană ASTRA Sibiu

Păstrarea unității în săvârșirea cultului divin și importanța ei pentru unitatea Bisericii Ortodoxe Române

(urmare din p. 1)

cipiu: *lex orandi, lex credendi.* Aceeași lege s-a aplicat și celor trei funcții sau scopuri ale cultului: latreutică, harismatică și didactică. În cadrul rânduielilor și slujbelor și chiar al rugăciunilor liturgice se păstrează un echilibru în privința celor trei forme de manifestare a funcțiilor latreutice ale cultului: laudă (preamărire), mulțumire și cerere.

Unitatea și stabilitatea cultului ortodox contribuie la păstrarea atât a unității de credință a întregii Ortodoxii, care formează o singură comunitate rugătoare, cât și a unității interne din cadrul fiecărei Biserici naționale sau autocefale. Ataşamentul și dragostea credincioșilor față de bogatele și variatele rânduieli stabile ale Bisericii noastre întruchipează statornicia lor în învățătura ortodoxă, dar și cea mai înaltă formă de manifestare a rezistenței lor față de orice fel de propagandă sau prozelitism la care nu rareori au trebuit să facă față.

Participarea la aceleași slujbe și rânduieli, în același locaș de închinare, creează și sporește nu numai „unitatea religioasă, ci și o identitate de simțiri și mentalitate, precum și simțul de solidaritate și frățietate care leagă între ei pe toți membrii sau adepții aceleiași religii sau confesiuni, nu numai în locașul de cult, ci și în afară, în viața de toate zilele" [Diac. Asist. E. Branişte, „Uniformitate în săvârșirea serviciilor divine", în *Studii Teologice*, nr. 9-10/1949, p. 799].

Cultul ortodox, prin unitatea, stabilitatea și uniformitatea lui, a creat în cadrul Bisericii Ortodoxe Române o puternică unitate de credință între fiii ei, care a influențat și a întărit unitatea lor sufletească, națională. Orice credincios dintr-o margine sau alta a țării, intrând în orice biserică românească, se simțea „acasă" nu numai pe plan religios, între frații de aceeași credință, ci și național, între frații de același sânge și neam. De aceea, trebuie amintit de la început, că încercarea sub orice formă de a schimba rânduielile de cult este o tentativă împotriva acestei unități plenare dintre credincioșii Bisericii noastre.

1. Uniformitate și diversitate liturgică în Biserica veche. Primele trei veacuri creștine s-au caracterizat printr-o uniformitate liturgică mai accentuată. Sfânta Liturghie se săvârșea după o schemă generală fixă și uniformă, de origine și autoritate apostolică, susceptibilă însă de modificări de amănunt. Această rânduială, cât și alte practici de origine apostolică au fost răspândite de la Ierusalim în tot Răsăritul creștin de către primii misionari, Sfinții Apostoli și ucenicii lor. O mărturie a acestei uniformități este faptul că, la 155, Sfântul Policarp al Smirnei a putut coliturghisi la Roma cu papa Anicet [*Ibidem,* p. 781]. În grupa documentelor numite „Rânduieli bisericești", care provin din diferite regiuni ale creștinătății, se poate constata o consonanță a rânduielilor prezentate.

Uniformitatea liturgică nu era însă absolută. Exista de la început posibilitatea unor deosebiri de amănunt, exemplu: dreptul slujitorului de a înălța rugăciuni la sfințirea darurilor, câte putea de multe, dar într-un cadru bine definit, după mărturiile din *Apologia I* a Sfântului Iustin Martirul (cap. 57), scrisă pe la anul 150 [*Apologeți de limbă greacă,* în col. „Părinți și scriitori bisericești", 2, București, 1980, p. 71]. Aceasta a dus la înmulțirea numărului anaforalelor euharistice, impunându-se cele din metropole, legate de numele unor mari personalități, și care vor sta la baza așanumitelor „rituri liturgice surse".

2. Uniformitate și diversitate în cultul ortodox. Așa cum nu s-a putut realiza o *uniformitate absolută* a cultului în cadrul întregii Biserici creștine, ea nu s-a putut înfăptui nici în cadrul Ortodoxiei. Uniformitatea liturgică n-a fost impusă oficial și nu este opera cărții numite *Tipic*, ci „Tipicul este creația și expresia tendinței de uniformizare" [Diac. Asist. E. Branişte, „Uniformitate în săvârșirea serviciilor divine", p. 784].

La realizarea și întărirea uniformității liturgice, în cadrul Ortodoxiei, au contribuit *cărțile de slujbă,* în manuscrise sau tipărite (de la sfârșitul sec. al XV-lea). Exemplarele grecești au constituit modelul și originalul după care s-au tradus cele slave și românești.

Uniformitatea liturgică în cadrul ritului bizantin privește rânduiala slujbelor, textul cântărilor și al rugăciunilor, cuprinsul cărților liturgice ș.a. Amănuntele proprii și particularitățile naționale și locale existente în cadrul ritualului diferitelor Biserici Ortodoxe nu strică unitatea liturgică a cultului ortodox.

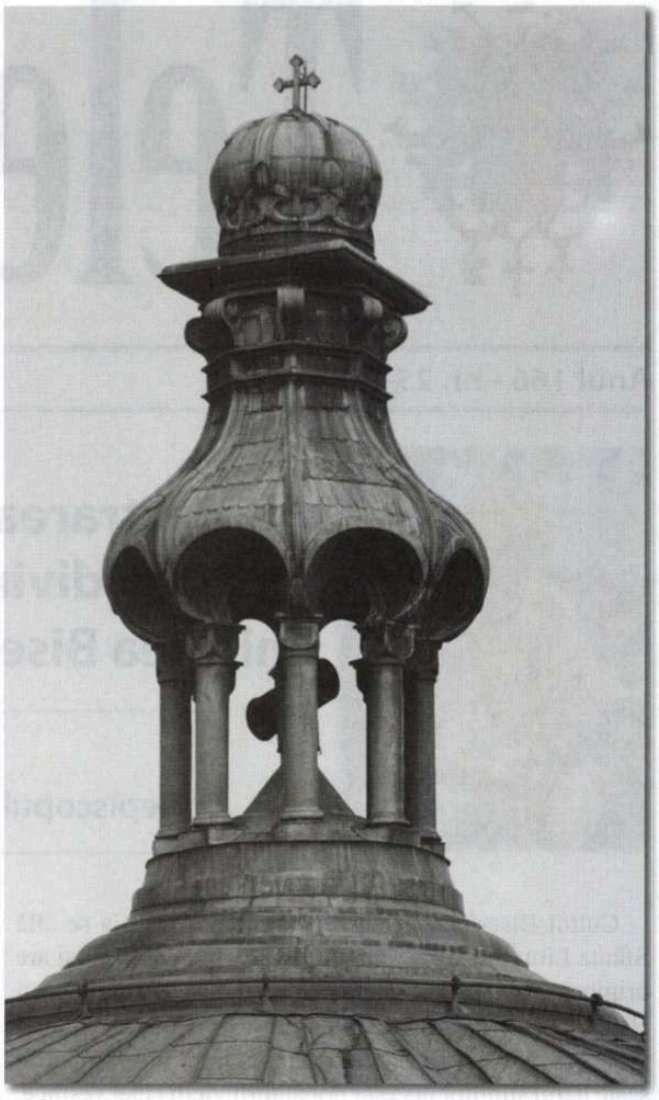

Spre dialog

(urmare din p. 1)

rutându-ne adesea prin rapidele transformări pe care ni le impune.

Înainte de a-și fi lămurit memoria recentă și de a-și fi exorcizat umbrele din epoca totalitară, Biserica Ortodoxă Română s-a reconstruit fizic și produce germenii unei renașteri duhovnicești, slujindu-și vocația într-o societate românească fracturată (sat-oraș, regiuni avansate/zone subdezvoltate, bogați/clasă de mijloc/săraci, rămași/plecați în diaspora). Biserica are resurse intelectuale și pastorale pentru a se adapta acestui peisaj radical modificat (deși preia pasivul anilor recenți). Dacă o iubim, ca mădulare ale Trupului mistic și urmași ai Mântuitorului, avem, cred, chemarea de a refuza consolările triumfaliste, ocolind simultan depresia sau abandonul. Căci se dă, cu noi și în mijlocul nostru, o luptă: războiul cultural dintre conservatori și progresiști, tensiunea dintre generații, presiunea unei occidentalizări dezirabile până la un punct și chestionabile dincolo de el... Nu urmează decenii de serenitate garantată, ci mai curând unele de reașezare a structurilor sociale, economice și imaginare ale întregului neam românesc, acum răspândit nu doar în patrie, ci și în lumea largă. E, desigur, mai bine să fim preveniți, lucizi și pro-activi, decât să ne lăsăm surprinși de aceste inevitabile transformări într-o poziție defetistă, protejată de închipuiri pioase.

Deși suntem triștii campioni ai formei fără fond – soldată cu un mimetism frenetic, prost asimilat –, se cuvine să ne amintim că formele sfârșesc prin a-și produce fondul! Retorica anticlericalistă a unei părți din noua generație urbană, *corporate*, practicantă de *romgleză* și, cum se spune, „nedusă la Biserică" va genera un ethos umanist secular străin sau ostil Ortodoxiei. Aici, ierarhia, elita mireană a Bisericii și credincioșii educați nu trebuie să răspundă prin demonizarea post-modernității iconoclaste și confuz-avangardiste, ci să riposteze subtil, argumentat, inteligent și iubitor, pe fondul unui dialog necesar și așteptat. Nu putem păstra moștenirea strămoșilor noștri într-o Românie ruptă în două. Re-evanghelizarea societății românești va dura decenii și trebuie să înceapă printr-o strategie ambițioasă, nu prin uși trântite și anateme. Prima etapă logică e formularea unui diagnostic. Să nu ne ferim de acest exercițiu critic, introspectiv și, să sperăm, profetic...

LITURGHIE • PASTORAȚIE • MĂRTURISIRE

Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului

Vineri, 1 iunie. Înaltpreasfinția Sa a vizitat șantierul Schitului „Acoperământul Maicii Domnului" din localitatea Șura Mare, jud. Sibiu.

Duminică, 3 iunie. A oficiat slujba de sfințire a bisericii cu hramul „Schimbarea la Față" din localitatea Brateiu, protopopiatul Mediaș, precum și catapeteasma nouă a acesteia. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor prezenți un cuvânt de învățătură. La final, părintele paroh Nicolae Clinciu a fost hirotesit iconom.

Luni, 4 iunie. A avut program de audiențe și lucrări de birou. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Marți, 5 iunie. A predat cursuri de Teologie Liturgică la Facultatea de Teologie din Sibiu.

Miercuri, 6 iunie. A prezidat lucrările primei conferințe preoțești, desfășurată la sediul Protopopiatului Făgăraș, unde s-au reunit preoții din Protopopiatele Făgăraș I și II și Rupea. Invitatul conferinței a fost dl. dr. Mircea Abrudan, cercetătorul științific III de la Institutul de Istorie „George Barițiu" al Academiei Române, filiala Cluj-Napoca. Acesta a prezentat prelegerea intitulată „Contribuția Bisericii la promovarea conștiinței naționale a poporului român și la făurirea statului unitar modern" și a evidențiat rolul esențial pe care l-au avut clericii ortodocși ardeleni români la realizarea unității de neam și de țară.

Joi, 7 iunie. A prezidat lucrările celei de-a doua conferințe preoțești, desfășurată la Biserica „Sfântul Nicolae" din Șcheii Brașovului, la care au participat preoții din Protopopiatele Brașov, Bran-Zărnești și Săcele. Preoții au avut posibilitatea să asculte prezentările a doi invitați, pr. prof. dr. Viorel Ioniță (consilier patriarhal onorific) și cercetătorul științific III dr. Mircea Abrudan de la Institutul de Istorie „George Barițiu" al Academiei Române, filiala Cluj-Napoca. Înaltpreasfinția Sa i-a oferit domnului dr. Mircea Abrudan distincția „Crucea șaguniană pentru laici", ca semn de prețuire pentru activitatea sa de cercetare prin care a pus în valoare personalitatea Sfântului Mitropolit Andrei Șaguna.

Vineri, 8 iunie. A prezidat lucrările celei de-a treia conferințe preoțești, desfășurată în Aula „Mitropolit Ioan Mețianu" din cadrul Facultății de Teologie „Andrei Șaguna" din Sibiu, la care au participat preoții din Protopopiatele Sibiu, Mediaș, Avrig, Agnita și Săliște. Invitat special a fost domnul prof. univ. dr. Ioan Aurel Pop, Președintele Academiei Române, care a susținut prelegerea intitulată „Contribuția Bisericii la promovarea conștiinței naționale a poporului român și la făurirea statului unitar modern".

Duminică, 10 iunie. A participat, ca delegat al Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, la sfințirea Bisericii „Sfântul Apostol Andrei" din Oradea. A slujit Sfânta Liturghie împreună cu Preasfințitul Sofronie, Episcopul Oradiei, Preasfințitul Iustin, Episcopul Maramureșului și Sătmarului, Preasfințitul Visarion, Episcopul Tulcii, Preasfințitul Ignatie, Episcopul Hușilor, Preasfințitul Timotei, Episcopul Ortodox Român al Spaniei și Portugaliei, Preasfințitul Siluan, Episcopul Ortodox Român al Ungariei, Preasfințitul Macarie, Episcopul Ortodox Român al Europei de Nord, și Preasfințitul Paisie, Episcopul-vicar al Arhiepiscopiei Timișoarei. La final a adresat credincioșilor prezenți un cuvânt de învățătură. De asemenea, a oferit Bisericii „Sfântul Apostol Andrei" un fragment din moaștele Sfântului Ierarh Andrei, Mitropolitul Transilvaniei.

Luni, 11 iunie. A avut program de audiențe și lucrări de birou. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Marți, 12 iunie. A predat cursuri de Teologie Liturgică la Facultatea de Teologie din Sibiu.

Miercuri, 13 iunie. A prezidat ședința Comitetului de organizare a Întâlnirii Internaționale a Tinerilor Ortodocși la Sibiu din 6-9 septembrie 2018.

Joi, 14 iunie. A avut program de lucru la cabinet.

Vineri, 15 iunie. A participat la Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu" din Sibiu, unde s-a desfășurat festivitatea acordării titlului de Doctor Honoris Causa pentru domnul Emil Hurezeanu, jurnalist, scriitor și ambasador al României în Germania.

Duminică, 17 iunie. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat un cuvânt de învățătură credincioșilor prezenți la Biserica „Sfântul Nicolae" din Șercaia, Protopopiatul Făgăraș. În cadrul Sfintei Liturghii, l-a hirotonit *diacon* pe teologul Marius Istrate. În aceeași zi, a oficiat sfințirea casei parohiale din localitate și a centrului social-cultural amenajat în aceeași clădire. Tot aici, prin eforturile comunității a fost amenajat și un spațiu muzeal cu obiecte tradiționale din localitate.

Luni, 18 iunie. A participat la slujba de *Te-Deum* desfășurată în Paraclisul mitropolitan „Sfântul Nichita Romanul" cu prilejul începerii cursurilor pentru obținerea gradelor profesionale în preoție. A adresat preoților prezenți un cuvânt de învățătură.

Marți, 19 iunie. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului. A predat cursuri de Teologie Liturgică preoților înscriși pentru obținerea gradelor profesionale în preoție.

Miercuri, 20 iunie. A avut program de lucru la cabinet.

Joi, 21 iunie. A vizitat șantierul Schitului „Acoperământul Maicii Domnului" de la Șura Mare, Protopopiatul Sibiu.

Vineri, 22 iunie. A prezidat ședința Comitetului de organizare a Întâlnirii Internaționale a Tinerilor Ortodocși de la Sibiu din 6-9 septembrie 2018.

Duminică, 24 iunie – *Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul.* A slujit Sfânta Liturghie și a adresat un cuvânt de învățătură credincioșilor prezenți la Biserica „Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul" din Sibiu. În cadrul Sfintei Liturghii, teologul Lucian-Toma Luca a fost hirotonit diacon, iar diaconul Marius Istrate a fost hirotonit preot pentru Parohia Lupșa, Protopopiatul Rupea, județul Brașov. În aceeași zi, a oficiat la Catedrala mitropolitană slujba de înmormântare a regretatului Ilie Dumitru Haralambie Mitea, fost prefect de Sibiu și membru în Adunarea Națională Bisericească, precum și în Adunarea și Consiliul eparhiale ale Arhiepiscopiei Sibiului. A adresat celor prezenți un cuvânt de învățătură.

Luni, 25 iunie. A fost prezent la Facultatea de Teologie din Sibiu, la semnarea unui acord de colaborare pe plan academic între Facultatea de Teologie Ortodoxă „Sfântul Andrei Șaguna" din Sibiu și Institutul Ortodox „Sfântul Vladimir" din New York. În aceeași zi, a săvârșit la Catedrala Mitropolitană slujba de binecuvântare a Drapelului Național.

Marți, 26 iunie. A participat, în Piața Mare din Sibiu, la festivitatea prilejuită de Ziua Drapelului Național. A adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare.

Miercuri, 27 iunie. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Joi, 28 iunie – Duminică, 1 iulie. La invitația Preasfințitului Părinte Episcop Ioan Casian al Episcopiei Ortodoxe Române a Canadei și cu înalta binecuvântare a Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, Înaltpreasfinția Sa a participat la al II-lea Congres al Episcopiei Ortodoxe Române a Canadei, organizat la Catedrala „Sfântul Gheorghe" din Windsor, unde paroh este părintele George Săndulescu.

Vineri 29 iunie 2018 – *Sărbătoarea Sfinților Apostoli Petru și Pavel.* A slujit Sfânta Liturghie la Catedrala „Sf. Gheorghe" din Windsor împreună cu Preasfințitul Părinte Ioan Casian și cu un mare sobor de preoți, iar apoi un „Te Deum" cu prilejul deschiderii lucrărilor congresului. În continuare, a susținut conferința intitulată *„Unitatea de credință și neam. Centenarul Marii Unirii"*, în care a prezentat succint contribuția complexă a Bisericii Ortodoxe Române la realizarea dezideratului de veacuri a românilor – unitatea națională, precum și responsabilitatea românilor (mai ales a celor din diaspora) în privința păstrării și cultivării darului unității de credință și neam.

Pr. Dr. Cristian VAIDA

TEOLOGIE ŞI SPIRITUALITATE ORTODOXĂ

Dintre toate năzuinţele oamenilor din toate timpurile, una ocupă un loc cu totul aparte şi aceasta este năzuinţa spre linişte. Poate, nu întotdeauna, dar, măcar aşa, din când în când, simţim fiecare dintre noi nevoia de linişte, de pace sufletească. Avem nevoie să ne liniştim pentru a ne reface forţele, pentru a ne odihni mintea ca să putem gândi mai bine, mai aşezat, mai productiv. Atunci când suntem liniştiţi vedem altfel lucrurile decât atunci când suntem stresaţi sau supăraţi. Când suntem liniştiţi suntem bucuroşi.

Numai cel care, dintr-un motiv sau altul, şi-a pierdut liniştea sufletească ştie care este cu adevărat valoarea ei. Şi, odată cu pierderea liniştii sufleteşti, află care este valoarea lucrurilor acestora pe care le căutăm încontinuu şi ştie cât mai valorează ele fără să ai tihna de a te putea bucura de ele în linişte. Spunem aceste lucruri

Pr. Dr. Vasile Gafton
BUCURIA LINIŞTIRII
Incursiuni în lumea spirituală a Sfântului Serafim de Sarov
Editura Andreiana

într-o vreme în care oamenii caută din ce în ce mai mult lucrurile lumii, care nu sunt rele nici ele şi este bine să ni le dorim. Dar problema este că, din păcate, oamenii nu mai au deloc linişte pentru a se putea bucura de lucrurile pe care le dobândesc cu sudoare.

Bucuria şi liniştea sufletească despre care se vorbeşte în volumul apărut de curând la Editura Andreiana au fost două teme mult îndrăgite de Sfântul Serafim de Sarov. Un Sfânt care s-a nevoit în mijlocul naturii, undeva în apropierea Mânăstirii Sarov din Rusia, fiind pildă vie de trăire în post, rugăciune şi priveghere, fără a neglija vreo clipă lectura Sfintelor Scripturi şi a operelor Sfinţilor Părinţi. Această vieţuire l-a făcut să strălucească, la propriu, dar, mai ales, l-a împodobit cu o înţelepciune deosebită, încât mii de oameni de toate categoriile sociale veneau la dânsul pentru a primi îndrumare şi liniştire.

În anul 2014, la 12 iulie, am avut bucuria de a săvârşi lucrarea de sfinţire a unui astfel de locaş de închinare într-o zonă pitorească, sus, pe Valea Avrigului, locaş care a primit ca hram Sărbătoarea Înălţării Domnului, dar şi pe Sfântul Serafim de Sarov.

Acum, la patru ani de la sfinţirea bisericii de pe Valea Avrigului, care îl are ca ocrotitor pe Sfântul Serafim, ne bucurăm de apariţia acestui nou volum al părintelui protopop Vasile Gafton de la Avrig, volum închinat tot Sfântului Serafim de Sarov şi în paginile căruia ne sunt prezentate unele aspecte din viaţa şi învăţătura acestui mare Sfânt al Ortodoxiei.

Mitropolitul Laurenţiu

Preoţi ortodocşi români în armata austriacă până în 1918

Pr. Prof. Dr.
NICOLAE DURA

Prezenţa românilor care au trăit în Austria este o parte constitutivă a unei vieţuiri comune de trei secole. Aceasta este strâns legată de istoria Monarhiei. Provincii cu majoritate de populaţie românească au aparţinut Imperiului habsburgic: Transilvania (1688-1867-1918), Oltenia (1718-1739), Banat (1718-1918) şi Bucovina (1775-1918, cf. Nicolae DURA, *Biserica trăită departe. Viaţă religioasă a românilor din Austria*, Ed. IBMBOR, Bucureşti, 2005, p. 50). În Viena şi în împrejurimi au desfăşurat activitatea mii şi mii de soldaţi români, însoţiţi de ofiţeri şi preoţi militari de acasă: din Transilvania, din Banat sau din Bucovina. Până astăzi există mai multe cimitire cu mii de soldaţi români căzuţi şi înmormântaţi pe meleagurile actuale din Austria.

Până în primul deceniu al secolului al XIX-lea, preoţii români militari au reprezentat o realitate mai rară în cadrul armatei austriece, dar din deceniul al treilea au apărut schimbări semnificative pentru acordarea asistenţei religioase a ortodocşilor şi a greco-catolicilor din armata imperială. Potrivit unor decrete imperiale, devenea obligatoriu pentru soldaţi să participe cel puţin o dată pe lună la Sfânta Liturghie, iar dacă într-un regiment existau 1000 de soldaţi care aveau aceeaşi confesiune, aceştia aveau dreptul să primească la regiment un preot militar propriu, care să ţină slujbe pentru ei. În aceste împrejurări, preoţii

Comitetul de caritate pentru soldaţii români răniţi, Viena, 1914

români militari au început să devină o prezenţă constantă în spaţiul vechii monarhii austriece – din 1868, monarhia austro-ungară. Prin asistenţa religioasă, pastorală şi filantropică oferită de preoţii militari s-a încercat să se face faţă spaimelor, deznădejdii, suferinţei sau dorului de casă. Potrivit Arhivelor de Război din Viena (Kriegsarchiv), existau în vremea Primului Război Mondial peste 800.000 de soldaţi români (Ionela ZAHARIA, *Clerul militar român din Austro-Ungaria în marele război*, teză de doctorat, Universitatea „Babeş-Bolyai" Cluj-Napoca, Facultatea de istorie şi filosofie, Cluj Napoca 2016). În această situaţie au fost recrutaţi preoţi cu o educaţie superioară aleasă, cunoscători de limbi străine şi buni oratori, au fost mobilizaţi pentru a păstori numărul mare de soldaţi de pe front, din spitale şi din lagăre de prizonieri. Preoţii militari aveau ca sarcină principală acordarea asistenţei religioase (spoveditul şi împărtăşitul militarilor, binecuvântarea lor, serviciile liturgice din Duminici şi zilele de sărbătoare, prohodirea şi îngroparea celor căzuţi în lupte, pomenirea lor), dar şi acordarea primului ajutor răniţilor, precum şi urmărirea condiţiilor în care se pregătea hrana trupei şi, mai ales, a bolnavilor (Adela VÎLCU, *Locul şi rolul preoţilor militari în armata României* (The role and place of military priests in the Romanian army), în vol. *Biserica si Armata – Slujire si Jertfă*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, Bucuresti, 2006). Ei erau o prezenţă importantă alături de soldaţi şi ofiţeri, ei trebuiau să îmbine: curajul, înţelepciunea, dar şi înalta vocaţie sacerdotală şi în condiţii cu totul şi cu totul deosebite.

Iată câteva nume ale preoţilor români care au activat o perioadă mai îndelungată în armata imperială la Viena: Protopopul Sava Popovici-Săvoiu, Protosinghelul Prof. Dr. Virgil Ciobanu, Protopopul Pavel Boldea, Preotul Ilie Hociotă, iar pentru perioade mai scurte au fost şi preoţii: Ioan Dihn (1914-1915), Aurel Raica (1915-1916), Ioan Imbroane (1916), Victor Racoce (1916), Demeter Turanu (august- septembrie 1917), Paul Popa şi Gheorghe Opreanu.

Protopopul Sava Popovici-Săvoiu (1818-1906) s-a nascut la 11/23 octombrie 1818 în localitatea Râu Sadului în apropierea Sibiului. Între anii 1835 şi 1837, tânărul Sava a urmat cursurile Şcolii Grănicereşti, apoi Şcoala Normală Catolică din Sibiu şi din 1838, la Institutul Terezian din acelaşi oraş. A funcţionat la Deva ca învăţător (1845-1849), prilej cu care a fost martor, a simţit şi a observat direct desfăşurarea revoluţiei din 1848-1850. În anul 1850 episcopul Andrei Şaguna l-a hirotonit preot şi l-a ajutat să ocupe o funcţie de preot militar în armata habsburgică (cf. Claudiu MUNTEANU, *Pe urmele Corifeilor Ardeleni din Comuna Sadu*, Sibiu, 2015).

Despre acest preot militar de regiment, despre protopopul ortodox Sava Popovici-Săvoiu avem o mărturisire emoţionantă: era *„un bătrân foarte respectabil, cu plete lungi şi albe, un moş foarte simpatic de vreo 70 de ani, a fost prin toate războaiele în care Austria a trimis regimente româneşti... era o inimă bună, pioasă, românească, o inimă de aur"* (Iuliu MOISIL, *Viaţa studenţilor români din Viena în a doua jumătate a veacului al XIX-lea, Amintiri,* în APORV 1969, p. 54). Acesta slujea în Biserica garnizoanei din Viena.

Vreme de 23 de ani, în perioada 1875-1897 a stat la Viena. Având talent s-a dedict picturii şi sculpturii, fiind ales, în 1879, membru al societăţii vieneze de pictură „Albrecht Dürer". El a fost un biograf a cărui operă descrie probleme sociale, politice, economice, religioase, militare etc. din Transilvania şi o parte a Europei (Polonia, Ungaria, Germania, Austria, Italia, Croaţia, Serbia ş.a.), evenimente pe care el însuşi le-a trăit.

Preotul Sava Popovici-Săvoiu a murit la 16/29 martie 1906 şi a fost înmormântat în curtea vechii biserici a localităţii natale.

Protosinghelul Prof. Dr. Virgil Ciobanu a văzut lumina zilei la Roşia Montană, în Munţii Apuseni, la 10 februarie 1876. După absolvirea Liceului Şaguna din Braşov a studiat la Academia Teologică din Sibiu şi apoi la Facultatea de

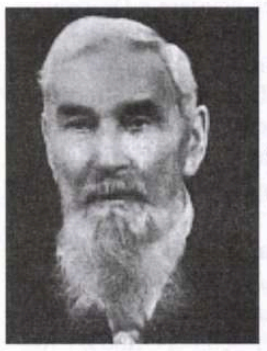

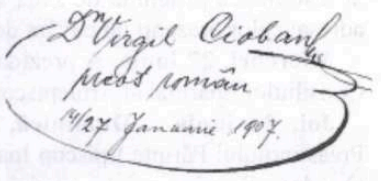

Teologie din Cernăuţi, obţinând doctoratul în Teologie. A studiat şi medicina la Viena şi Praga, obţinând doctoratul. În anul 1905 se afla la Viena în calitate de preot militar la cele două regimente româneşti din capitala imperiului.

Virgil Ciobanu venise de la Sibiu, oraş numit odinioară „mica Vienă" (Dr. Nicolae MLADIN, Mitropolitul Ardealului, *Biserica Ortodoxă Română şi unitatea poporului,* în APORV, 1968, p. 39), şi s-a impus printre românii dornici de a se aduna într-o comunitate ortodoxă română. A contribuit la închirierea şi amenajarea spaţiului pentru o capelă în centrul Vienei, în Löwelstrasse 8, în Palatul Dietrichstein, în anul 1906. A slujit ca preot al capelei până în 21 februarie 1912. Reîntors în ţară, a intrat în învăţământul medical universitar, ajungând şef de lucrări la catedra de medicină legală de la Cluj (http://ot.ubbcluj.ro/despre-noi/misiune-istoric/fosti-profesori 22.4.2018). A predat şi la Academia Teologică din Cluj cursuri de Medicină pastorală, iar între 1954 şi 1962 a predat aceeaşi disciplină la Facultatea de Teologie din Bucureşti. În anul 1953 s-a închinoviat în Mănăstirea Hodoş-Bodrog, de lângă Arad. A adormit întru Domnul la 24 septembrie 1965 la Cluj, la înaintata vârstă de 89 de ani.

Protopopul Pavel Boldea (1862-1920) a fost preot militar la Viena între anii 1898 şi 1906, apoi a fost transferat la Sibiu, unde avea şi un fiu ofiţer. La venirea sa la Viena dispunea deja de o experienţă frumoasă de preot militar la Sibiu şi Budapesta. Acesta a reuşit „cu devotament sfânt" să susţină lucrarea catehetică şi românească organizată cu copiii românilor vienezi pe lângă capelă. *„Capela din Viena a devenit în ultimii ani un centru important al Românilor aflători în Viena. Ea îngrijeşte nu numai de nevoile sufleteşti ale conaţionalilor noştri, dar contribuie şi la răspândirea culturii române printre ai noştri"* (N. MIŞU, Ministru Plenipotenţiar al României la Viena, cf. Ic. Stavr. Coriolan BURACU, *Scrisoare despre protopop militar Pavel BOLDEA. Arhiva parohială*). A predat religia şi limba română la 60 de copii, cinci ore pe săptămână.

Pr. Pavel Boldea era un bănăţean foarte energic şi demn. El a fost străbunicul renumitului critic literar şi profesor Virgil Nemoianu (Ziarul *„Învierea"*, Timişoara

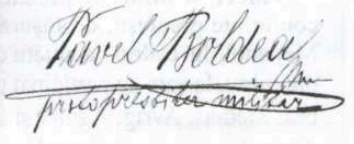

1 nov. 1995, p. 9). În timpul Primului Război Mondial era conducătorul a 42 de preoţi români transilvăneni care se aflau în armata austriacă. Şi în 27 octombrie 1917 era pe front ca protopop militar.

Preot Ilie Hociotă, venit din Sălişte Sibiului, a slujit la Viena (12 aprilie 1914 – 1 decembrie 1914 şi 25 decembrie 1916-1919). Sălişte a dat cărturari vestiţi (11 membrii ai Academiei Române), dar şi sfinţi mucenici: pe preoţii Ioan din Galeş, comuna Sălişte, şi Moise Măcinic din Sibiel şi ciobanul Nicolae Oprea Miclăuş (Daniela Cârlea ŞONTICĂ, *Locul din care izvorăsc academicieni şi sfinţi*, „Ziarul Lumina", 4 Aprilie 2008, http://ziarullumina.ro/locul-din-care-izvorasc-academicieni-si-sfinti-59653.html, 29.4.2018). În martie 1919, preotul Hociotă „s-a strămutat la postul său nou din Orăştie".

Acest preot a avut o soră, Marina Hociotă (1896-1977), ce a devenit călugăriţă în Mănăstirea Văratec cu numele Mina şi a servit ca soră de caritate în ambele războie mondiale. Această monahie vrednică şi curajoasă a primit gradul de sublocotenent şi a primit înalte decoraţii pentru devotamentul şi slujirea ei. După 1945 s-a întoars la Mănăstirea Văratec cu conştiinţa împăcată: „Noi, călugăriţele şi călugării, ne-am pus în nesiguranţa vieţii... pentru ţară şi am slujit cu credinţă şi am mers în război cu toată conştiinţa, în ajutorul răniţilor pentru care am muncit cu un sentiment sfânt, să le ajutăm în suferinţă... Ne-am împlinit datoria nu ca nişte oameni, ci ca ostaşi ai Domnului şi ai ţării noastre, făcând ascultarea până la capăt, la terminarea războiului". Ce frumoasă mărturisire şi slujire.

Preoţii ortodocşi români şi-au făcut datoria pretutindeni unde au fost trimişi împreună cu soldaţii lor.

Slujitorii Bisericii și Unirea din 1918

Interviu cu Pr. Academician Mircea Păcurariu

A existat o colaborare între Biserică și Armată în trecutul poporului român?

În tot decursul istoriei, oștile române au fost însoțite pe câmpurile de luptă de preoți. De pildă, oștile lui Ștefan cel Mare au fost însoțite și de preoții care săvârșeau slujba de îngropare a celor căzuți la datorie. În oastea lui Mihai Viteazul se cunosc preoți care au luptat cu sabia în mână împotriva oștirilor invadatoare otomane. Mai târziu, în Transilvania, se cunosc zeci de preoți care au fost alături de țăranii răsculați, în 1784, sub conducerea lui Horea, Cloșca și Crișan. În timpul Revoluției de la 1848-1849 din Transilvania, Avram Iancu, conducătorul acestei revoluții, a înființat în Munții Apuseni „Legiunea XIII Gemina". În cadrul acesteia s-au aflat și mulți preoți din localitățile din Apuseni și din vecinătate.

În prima jumătate a secolului al XIX-lea, în cadrul „Miliției naționale", care s-a creat în Țara Românească, au activat trei preoți. În timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza (1859-1866) s-au creat primele posturi de preoți militari în armata română. Iar în Războiul de Independență din 1877, trupele românești au fost însoțite pe front de zece „confesori militari". În timpul Războiului de Independență, în Mănăstirea Horezu a fost înființat un spital militar și 15 măicuțe, în frunte cu maica stareță Eufrosina Șteflea, au mers voluntar la spitalul militar din Turnu-Măgurele, iar alte 15, în spitalul militar din Craiova, în care au fost internați și îngrijiți sute de răniți, de către medici din Rm. Vâlcea și maicile mănăstirii.

Deci, s-a creat o adevărată tradiție de conlucrare între Biserică și Armată.

Care a fost situația în timpul Primului Război Mondial?

Încă înainte de intrarea României în război, în 1915, preotul Constantin Nazarie, profesor la Facultatea de Teologie din București, a fost numit protopop al preoților militari activi și al celor care vor fi mobilizați în caz de război. La 15 august 1916 acest preot a fost numit șef al Serviciului Religios de pe lângă Marele Cartier General al Armatei Române.

În cursul războiului au slujit ca preoți militari peste 250 de preoți din vechea Românie, câțiva dintre ei și-au jertfit viața pe câmpurile de luptă pentru apărarea patriei. Alții au fost luați prizonieri și deportați în Germania sau în Bulgaria, unde au trăit și au fost obligați să muncească în condiții umilitoare. Toți acești preoți și-au făcut din plin datoria pe câmpurile de luptă fiind apreciați de comandanții armatei și decorați. Preoții care au rămas alături de credincioși în teritoriile ocupate de trupele germane (Oltenia și Muntenia) au cunoscut suferințe și mai mari. Aproximativ 20 de preoți din aceste părți de țară au fost împușcați de soldații din armata germană. Alții au fost deportați în Germania, unde și-au pierdut viața. În județele Constanța, Tulcea, Brăila și Ialomița, alți 20 de preoți au fost împușcați de soldații din armata bulgară.

Nu trebuie trecuți cu vederea cei peste 250 de călugări și călugărițe care s-au înrolat ca voluntari în serviciile medical-sanitare ale armatei române și câțiva au murit la datorie. Un singur exemplu: Maica Mina Hociotă din Sălișteș, jud. Sibiu, devenită măicuță la Mănăstirea Văratic, pe frontul din Moldova din vara anului 1917, a fost rănită iar după externare a îndeplinit funcția de șef al trenului militar cu care s-au transportat răniții la spitalele din Iași de pe frontul din sudul Moldovei. Pentru merite deosebite, a fost decorată cu „Crucea Comemorativă de Război", precum și cu Insigna „Mărășești". După război, autoritățile superioare ale Bisericii Ortodoxe Române i-au încredințat funcția de maică stareță la Mănăstirea din loc. Nămăești, jud. Argeș, unde a slujit până în anul 1977, când a trecut în lumea cerurilor. A fost înhumată în Cimitirul Eroilor din comuna Nămăești.

Într-o altă zonă a pământului românesc, în Bucovina, mai mulți preoți au fost închiși într-un lagăr de lângă Graz; câțiva au murit acolo din cauza condițiilor inumane de viață.

În Basarabia, mai mulți preoți „moldoveni" au fost mobilizați în armata țaristă și trimiși pe front. Printre ei s-a numărat și tânărul preot Alexei Mateevici, mort într-un spital militar din cauza tifosului. Câțiva preoți au fost împușcați la retragerea trupelor rusești bolșevice în vara anului 1917. În primele luni ale anului 1918, armata română care a intrat în Basarabia a fost însoțită de peste 30 de preoți, fie din vechea Românie, fie din Transilvania.

Care a fost situația preoților români din Transilvania în anii 1916-1918?

După ce România a intrat în război, la 14-27 august 1916, alături de puterile Antantei, autoritățile maghiare au declanșat o puternică acțiune de reprimare a oricăror manifestări cu caracter românesc. Atenția lor s-a manifestat în primul rând împotriva intelectualilor, mai cu seamă a preoților, îndrumătorilor satelor românești.

Aproximativ 150 de preoți români – fie ortodocși, fie uniți – au fost arestați, judecați și aruncați în închisorile din Cluj, Tg. Mureș, Odorhei, Oradea, Timișoara, Caransebeș și Seghedin. Ei erau acuzați de „trădare de patrie" (maghiară) sau de „spionaj în favoarea României".

Alți peste 220 de preoți și vreo 15 preotese, dintre care unele cu copii mici, au fost deportați în județul Sopron, regiunea cea mai îndepărtată din vestul Ungariei, unde au trăit în cea mai neagră mizerie, unii până la sfârșitul anului 1918. Majoritatea celor închiși sau deportați erau din județele Sibiu, Făgăraș și Brașov sau din actualele județe Covasna, Harghita și Mureș.

După retragerea trupelor române din Transilvania, în septembrie 1916, peste 130 de preoți din părțile Sibiului, Făgărașului și Brașovului au fost nevoiți să se retragă în vechea Românie de teama represaliilor autorităților maghiare.

Menționăm și faptul că peste 20 de preoți au fost mobilizați și trimiși pe front pentru îngrijirea sufletească a soldaților români care erau nevoiți să lupte în armata austro-ungară, în Italia sau în Galiția.

În primele luni ale anului 1919, au fost uciși în Transilvania aproximativ 10 preoți, după destrămarea monarhiei habsburgice și a bolșevizării armatei maghiare și secuiești, de către trupele maghiare devotate regimului comunist în frunte cu Béla Kun.

Care a fost aportul slujitorilor Bisericii la realizarea actului de la 1 Decembrie 1918?

(continuare în p. 6)

A consemnat col. (r.) Victor Neghină

Junii Brașovului – mărturii de peste veacuri ale trăirii lor în spațiul dacic (III)

De remarcat este faptul că toponime și cuvinte ungurești intrate în limba română a locuitorilor din Șchei nu se ivesc înainte de secolul al XIV-lea, nici în documentele slavo-române, după cum apreciază slavistul Ion Bogdan [Ion Bogdan, *Documente şi regeste privitoare la relaţiile Ţării Româneşi cu Braşovul şi Ungaria*, București, 1902].

Că sunt cei dintâi care au făcut pași spre Marea Unire o confirmă cu prisosință atât istoria lor, cât și costumele și ritualurile junilor.

Puțini brașoveni mai știu că după ce Junii și-au ales șarjele (vătaful, armașul mare, sutașul, surlașul și stegarul) se duc în spatele casei vătafului, se dezbracă până la brâu și se bat cu ciomegele. Respectă obiceiul dacic al verificării luptătorilor înainte de o mare bătălie.

De asemenea, mai puțin este cunoscut (deși se mai practică, dar cu mai puține pompozități) „îngroparea vătafului", care se desfășura după alegerea vătafului prin luna februarie, când își preluau vătaful la miez de noapte, îl legau pe o scară și-l țineau legat toată noaptea, timp în care junii chefuiau, iar dimineața porneau cu el legat pe sacră în munți, la Pietrile lui Solomon, fostul loc al cetății dacice. Pe drum îl brutalizează în diferite forme, aruncând scara pe mușuroaie de furnici sau prin locuri murdare. Ajungând la „groapa dracului", unul din juni se deghiza în preot, altul în dascăl, cântă un prohod alcătuit de ei și-l aruncă în groapă. Dacă dă bine de băut (de obicei un butoi de vin), îl scot din groapă. Este ritualul dacilor de a trimite pe fiul de domn la zeul lor Zamolxis. În joia mare, fiecare june este pus pe un „țol" (o pătură groasă) și aruncat de un grup de juni mai sus decât clădirea, vestind astfel larii de prezența lui. Tot astfel se aruncă de către fiecare june „ buzduganul" pe tot timpul ritualului, tot pentru a prevesti larii. Sunt numeroase alte ritualuri de asemenea natură, care confirmă vechimea acestor locuitori pe aceste meleaguri.

Ei au conservat mărturii pentru fiecare etapă istorică. Cultul pentru Mihai Viteazul și „mica Unire" este conservat atât prin prezența chipului marelui voievod pe steagurile lor, cât și prin purtarea căciulii model „Mihai Viteazul" de către trei grupuri de juni: „Junii Albiori", „Junii Curcani" și „Junii Dorobanți". Chipul lui Mihai Viteazul se păstrează și în tinda Bisericii „Sf. Nicolae", într-o pictură murală în frescă, care reprezintă episodul intrării lui Mihai Viteazul în Brașov, fiind întâmpinat de protopopul Mihai de la Biserica „Sf. Nicolae" din Șchei și de fonogul cetății, Mihail Greising.

Următorul episod istoric al devenirii noastre, Independența României, este conservat și în ritualul junilor care poartă costumația ritual a celor trei grupări de luptători pentru Independență: „Junii Roșiori", „Junii Curcani" și „Junii Dorobanți". Junii fiind în Ardeal și neavând „dreptul" de a lupta pentru Independența României, au purtat „agresiv" aceste costume (și le poartă și azi) mărturisind participarea lor morală la aceste evenimente.

Sunt foarte legați de Sfânta Biserică. Încă și azi la începutul ritualului anual, preoții bisericii le „sfințesc" steagurile, lentele și obiectele de ritual și primul episod din ritual se petrece de Buna Vestire (25 martie), pe care junii îl promovează prin „ieșirea cu surla", zi în care surlașul iese cu surla mai întâi în piața din fața bisericii și apoi pe Coasta Prundului, trăgând din surlă în patru direcții ale Brașovului un cântec foarte tribal, vestind astfel anul nou de la daci. Ei înșiși protejează numeroase troițe (din cele 64 existente), care poartă, ca bisericile, hram, și la ziua de hram, după slujba religioasă de la troițe fac „maial", o sărbătoare câmpenească în cadrul căreia fac ritualul aruncării buzduganului și al scoaterii fetelor la joc, înainte de a se căsători. În vremurile vechi, preoții de la Biserica Sf. Nicolae, înainte de Sfânta Liturghie făceau slujbe de dimineața la troițele junilor din preajma bisericii.

Faptul că și la Marea Unire de la Alba Iulia au fost și Junii noștri îmbrăcați în aceste pitorești costume și faptul că și azi acest ritual se păstrează în toată complexitatea sa, confirmă pe deplin importanța pe care Junii din Șcheii Brașovului a avut-o în decursul istoriei.

Pr. Dr. Vasile OLTEAN

Slujitorii Bisericii și Unirea din 1918

(urmare din p. 5)

Încă din 1917, Guvernul României a trimis într-o „misiune patriotică" în Statele Unite și apoi în unele capitale din Europa Occidentală pe preoții Ioan Moța din Orăștie și Vasile Lucaciu din Șișești – Maramureș. Ei au fost primiți de diferiți români americani și de însuși președintele W. Wilson. Iar în noiembrie 1918, Consiliul Național Român Central cu sediul la Arad, l-a trimis pe profesorul Nicolae Bălan, de la Institutul Teologic din Sibiu, la Iași pentru a prezenta Guvernului României doleanțele poporului român din Transilvania.

De acolo, el a trimis o scrisoare lui Vasile Goldiș prin care îl sfătuia să convoace o mare adunare națională la Alba Iulia și să ceară unirea necondiționată cu România. În cursul lunii noiembrie 1918 toți preoții au lucrat pentru constituirea consiliilor naționale românești locale și a gărzilor naționale românești din localitățile Transilvaniei.

La Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918, între cei 1.228 de delegați oficiali, peste 300 erau slujitori ai Bisericii. Lucrările adunării au fost prezidate de Gheorghe Pop de Băsești și de episcopii Ioan de la Arad și Dimitrie Radu de la Oradea. Între cei care au vestit poporului unirea cu România, „pe câmpul lui Horea", s-au numărat și câțiva episcopi și preoți. În Marele Sfat al Națiunii Române constituite la Alba Iulia la 2 Decembrie 1918, între cei 250 de membri, figurau toți episcopii, mulți profesori de teologie, protopopi și preoți. Actul Unirii a fost prezentat la București Regelui Ferdinand și guvernului de o delegație a Adunării de la Alba Iulia din care au făcut parte și episcopii Miron Cristea de la Caransebeș și Iuliu Hossu de la Gherla. De consemnat și faptul că, în cele două corpuri de armată înființate de Consiliul Dirigent în Transilvania, au fost încadrați peste 40 de preoți, în cadrul structurilor la nivel de Regiment și Divizie, care au însoțit trupele ardelene și cele din Regatul nou al României în luptele purtate în vara anului 1919 împotriva trupelor maghiare, campanie care s-a încheiat la 2 august 1919, cu ocuparea Budapestei de către Divizia 16 Infanterie, comandată de ardeleanul General de Brigadă Alexandru Hanzu (originar din localitatea Cacova, jud. Sibiu).

Așadar, slujitorii bisericii s-au numărat printre cei care au contribuit la realizarea statului român unitar.

Au mai activat preoți români în armata română și după 1918?

La scurt timp după Unire, s-a înființat Episcopia Armatei cu sediul la Alba Iulia. Ea a fost condusă de episcopii Ioan Stroia (1923-1937) și Partenie Ciopron (1937-1948). S-au creat posturi noi de preoți militari pentru principalele garnizoane din țară. Îl consemnăm aici pe preotul Ioan Dăncilă din garnizoana Sibiu, care a activat ca preot – colonel și vicar al Episcopiei Armatei până în anul 1947, când autoritățile comuniste au desființat structurile religioase din rândul armatei, inclusiv Episcopia Armatei, iar preoții militari au fost înlăturați din armată, fără a li se asigura condiții minime de existență. Am trăit un mare sentiment de bucurie, după Revoluția din decembrie 1989, când noile autorități statale și religioase au reînființat serviciul religios în structurile Armatei, care își aduce o substanțială contribuție la educarea militarilor în spiritul dragostei de patrie și de credința străbună.

În încheiere, vă rog să transmiteți un mesaj cititorilor publicațiilor în care va apărea acest interviu de mare importanță în contextul anului centenar 2018.

Acum, în anul 2018, proclamat de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române – „Anul comemorativ al făuritorilor Marii Uniri din 1918", suntem chemați să exprimăm recunoștința noastră față de Dumnezeu, „Împăratul neamurilor" (Apoc. 15, 3). El ne-a ajutat să vedem înfăptuirea statului nostru unitar român, astfel „clădindu-se temeliile fericirii noastre viitoare", cum afirma atunci „bătrânul nației", George Pop de Băsești. Datori suntem cu toții să păstrăm unitatea de credință și de neam, să prețuim tezaurul nostru etnic și să manifestăm cu elan sentimentul patriotic de care au fost animați înaintașii noștri bravi și bărbații Marii Uniri. Oricare ar fi obstacolele și nedumeririle privind viitorul nostru și al țării, dacă noi, românii, Îl iubim pe Mântuitorul Înviat și trăim conform Legii dumnezeiești, binecuvântările Sale și darurile Învierii vor umple casele noastre și toată România Mare. Toți cei ce slujim țara cu Crucea și Spada să fim uniți în vecie și vom birui toate obstacolele. Dumnezeu să ne ajute!

În numele cititorilor vă adresez cele mai calde și sincere mulțumiri pentru amabilitatea cu care ați dat curs acestui interviu, dar și pentru valoarea lui istorico-documentară, prin evocarea contribuției slujitorilor din armata română, cu Crucea în frunte și cu Biblia în mâini, în lupta pentru făurirea și apărarea visului de veacuri al poporului român, înființat cu 100 de ani în urmă la 1 Decembrie 1918, în cetatea Alba Iulia, cetate-simbol al primei Uniri din 1600, înfăptuită de marele conducător de oști Mihai Viteazul.

Dumnezeu să vă ocrotească sănătatea și harul în slujba Bisericii Ortodoxe Române și să dați spre lumină noi opere scrise despre strânsa legătură dintre Biserică, poporul român și armata sa.

Donatismul şi ispita puritanismului (V)
Şi creştinii îşi au fundamentaliştii lor!

Moartea marelui Constantin a lăsat un gol profund în viaţa politică a Imperiului Roman, dar acest lucru nu a însemnat şi stoparea procesului de transformare a spaţiului mediteranean într-o societate în care elementul creştin devine dominant. Însă această evoluţie se va dovedi una plină de contraste şi paradoxuri. Imperiul a fost împărţit între fiii lui Constantin – Constantin al II-lea (337-340), Constanţiu al II-lea (337-361) şi Constans (337-350) – după cum urmează: „partea ce fusese cândva a bunicului său (Constanţiu I) i-a lăsat-o fiului său mai mare (Galia, Britania şi Spania cu Mauritania Tingitana); răsăritul (Egiptul, Orientul, Asia, şi Pontul), celui de-al doilea; iar întinderile cuprinse între acestea două (Italia, Africa, Pannonia, Illyricum şi Tracia), celui de-al treilea" (Eusebiu de Cezareea, *VC*, IV, 51, 1).

Dar pacea Imperiului avea să fie tulburată repede, atunci când fraţii vitregi ai marelui Constantin, Iulius Constantius, Dalmatius, Hannibalius, precum şi toţi descendenţii pe linie bărbătească din „ramura Theodorei", soţia legitimă a împăratului Constanţiu (I), vor fi masacraţi, doar Galus şi Iulian, copii pe atunci, scăpând cu viaţă. Istoricul Philostorgiu, recunoscut pentru înclinaţia sa ariană, pentru a justifica acest act, în urma căruia principalul beneficiar devenea Constanţiu (al II-lea), afirmă că aceste măsuri sângeroase au fost represaliile împotriva celor despre care se zvonea că l-ar fi otrăvit pe marele Constantin, moartea sa nefiind deloc naturală.

A urmat o serie de războaie civile între cei trei fraţi, Constantin al II-lea fiind ucis în cursul bătăliei de la Aquileea din 340, iar Constans este răpus în anul 350 de uzurpatorul Flavius Magnetius Maximus, care va fi şi el lichidat în anul 354 la Lugdunum, lăsându-l astfel pe Constanţiu singur stăpânitor peste întregul Imperiu.

Pentru Biserica din Africa războaiele civile din intervalul 340-353 au reprezentat un moment de întărire a dizidenţilor donatişti care şi-au cristalizat opoziţia faţă de tot ce însemna *ecclesia traditorium*, iar un rol însemnat în consolidarea opiniei lor l-a avut un amestec ciudat de autovictimizare şi răbufnire violentă. Dizidenţa episcopului Donatus şi a clerului concentrat în jurul său a luat forma unei intransigenţe grave, afirmată ca refuz al compromisului, dar dovedită ca simptomă a autosuficienţei care nu are decât „motivaţia (impură) a orgoliului".

Radicalismul promovat de Donatus Magnus era extrem de atractiv, astfel încât circa 300 de episcopi africani i-au recunoscut autoritatea, iar către sfârşitul domniei lui Constantin cel Mare, 270 de ierarhi se reunesc într-un sinod la Cartagina sub preşedinţia lui Donatus, unde au dezbătut timp de 75 de zile problema validităţii tainelor săvârşite de clericii traditores – validitate care, potrivit concepţiilor Sfântului Ciprian, era strâns legată de starea morală sau vrednicia săvârşitorului. Deşi în decursul celor două luni şi jumătate de discuţii nu s-a ajuns la o decizie tranşantă, Donatus a susţinut rebotezarea tuturor cecilienilor care intră în comuniune cu el, considerând că în afara acestei comuniuni nu exista botez valid. Acest punct de vedere va fi îmbrăţişat şi aplicat de către ceilalţi ierarhi, deşi au existat şi excepţii, precum situaţia expusă de episcopul Deuterius de Macri pe care trebuia să o gestioneze în Mauritania (Augustin, *Epistola* 93, 43).

Prin urmare, momentul morţii lui Constantin cel Mare îl găseşte pe Donatus sporindu-şi autoritatea, în vreme ce despre urmaşii lui Cecilian la cârma Bisericii din Cartagina nu se mai ştie nimic timp de aproape un sfert de veac.

De altfel, cu câteva excepţii, autoritatea episcopului Donatus era recunoscută pe cuprinsul tuturor provinciilor africane, ba chiar se întrevedea recunoaşterea lui de către împăratul Constans ca întâistătător al Cartaginei şi, prin urmare, primat al întregii Africi Romane. Prezenţa ştearsă a lui Gratus, episcopul cecilian al metropolei mediteraneene, a contribuit şi ea din plin la întărirea elementului donatist, precum şi la generalizarea stării de schismă prin izolarea de toţi cei suspectaţi a fi *traditores* sau în vreo relaţie cu aceia. Se pare că nu era vorba doar de o separare bisericească, ci şi de una socială în care contactele dintre cele două tabere se mărgineau doar la atacuri la persoană şi, uneori, violenţe de stradă. Deşi este tentant să se facă o asociere simplistă între anumite categorii sociale care au îmbrăţişat donatismul sau care au rămas pe mai departe în comuniune cu Biserica Romei şi clerul cecilian, nu se poate realiza o delimitare precisă care să suprapună opţiunea religioasă cu un mediu anume, ori cu o anumită orientare politică. Din contră, în absenţa unei opoziţii reale, donatismul a fost îmbrăţişat deopotrivă de cetăţeni de vază şi de sclavi, de locuitori ai marilor oraşe ori din mediul rural, de intelectuali şi de fermieri.

Tot în acest interval facţiunea donatistă se va dezvolta şi din punct de vedere patrimonial, fiind acaparate numeroase proprietăţi, ceea ce, potrivit reputatului istoric William Hugh Clifford Frend, era mai degrabă simptomul pierderii entuziasmului iniţial pe care l-a avut mişcare donatistă ca reacţie spontană de opoziţie faţă de cei ce l-au trădat pe Hristos şi o consecinţă a dezvoltării unei rutine specifice unui organism instituţionalizat. Aceste schimbări, precum şi diferenţele de opinii dintre principalii lideri ai donatiştilor au predispus gruparea la fragmentări succesive din care au rezultat 6 facţiuni: rogatiştii – cei

(continuare în p. 7)

Asist. Dr. Dragoş BOICU

• AGENDA PASTORALĂ •

P.S. ILARION FĂGĂRĂȘANUL
Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului

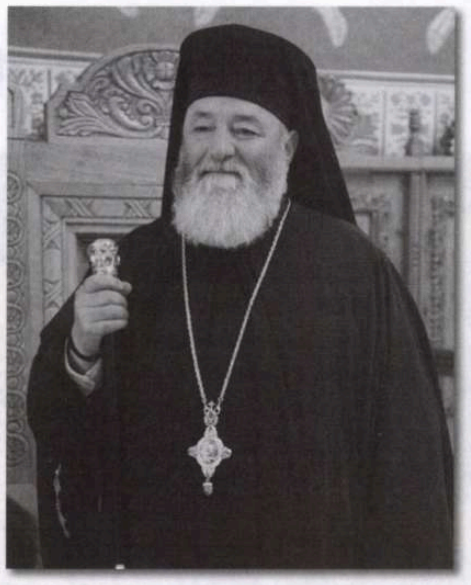

Vineri, 1 iunie 2018. P.S. Ilarion Făgărășanul este prezent la Mănăstirea Brâncoveanu – Sâmbăta de Sus.

Sâmbătă, 2 iunie 2018. A săvârșit Sfânta Liturghie la Biserica „Sfânta Cuvioasă Parascheva" din Metiș, protopopiatul Agnita, județul Sibiu. Părintele Episcop a slujit alături de părintele paroh și alți slujitori ai Sfintelor Altare. După săvârșirea Sfintei Liturghii Părintele Episcop Ilarion Făgărășanul a oficiat taina Sfântului Botez, pentru tânărul Filip-George, al treilea copil al părintelui paroh. În continuare P.S. Sa a participat la Taina Sfintei Cununii la Catedrala Mitropolitană din Sibiu, alături de P.S. Visarion, Episcopul Tulcii, pentru un cuplu de tineri apropiați ai Bisericii.

Duminică, 3 iunie 2018. Schitul „Nașterea Maicii Domnului" din comuna Șinca Veche, județul Brașov, și-a sărbătorit în prima duminică după Rusalii, dedicată Tuturor Sfinților, al doilea hram. Cu acest prilej, Preasfințitul Părinte Ilarion Făgărășanul, Episcopul-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, a săvârșit Sfânta Liturghie binecuvântând obștea condusă de egumena schitului, monahia Serafima Antofe, precum și credincioșii veniți în număr mare din Ardeal și din alte zone.

Duminică, 10 iunie 2018. P.S. Ilarion Făgărășanul participă la Sfânta Liturghie la Capela Spitalului Floreasca din București.

Luni, 11 iunie 2018. Participă la Sfânta Liturghie la Capela Spitalului Floresca din București cu ocazia pomenirii Sfântului Luca al Crimeii, ocrotitorul acestui sfânt locaș.

Sâmbătă, 23 iunie 2018. PS Părinte Ilarion Făgărășanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, a participat sâmbătă seara, în biserica mare a Mănăstirii Scărișoara Nouă, la slujba ipopsifierii sau chemării la treapta arhieriei a părintelui arhimandrit Timotei Bel, ales de Sfântul Sinod, în data de 24 mai 2018, Arhiereu-vicar al Episcopiei Maramureșului și Sătmarului.

Duminică, 24 iunie 2018. Mii de credincioși din Episcopia Maramureșului și Sătmarului au participat duminică, 24 iunie, la Sfânta Liturghie arhierească săvârșită la Mănăstirea Scărișoara Nouă, județul Satu Mare, de un impresionant sobor de ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române. În cadrul slujbei, arhimandritul Timotei Bel a fost hirotonit întru arhiereu, devenind Arhiereu-vicar al Episcopiei Maramureșului și Sătmarului, cu titulatura de „Sătmăreanul".

Luni, 25 iunie 2018. Dimineața P.S. Sa a fost prezent la Catedrala Mitropolitană, apoi la birou și a participat la ședința Permanenței.

Miercuri, 27 iunie 2018. Dimineața P.S. Sa a fost prezent la Catedrala Mitropolitană, apoi la birou. Pleacă apoi la Mănăstirea „Nașterea Maicii Domnului" – Nocrich-Hârtibaci și la schitul „Sfântul Serafim de Sarov" – Chirpăr, unde poartă discuții cu maicile și părinții duhovnici.

Joi, 28 iunie 2018. P.S. Ilarion Făgărășanul a oficiat slujba Sfintei Liturghii precum și slujba înmormântării pentru cel care a fost părintele protopop Zenovie Moșoiu, la Biserica „Sfânta Treime"-Barițiu din Brașov, alături de părintele protopop de Brașov Dănuț Gh. Benga, pr. decan Nicolae Chifăr, pr. prodecan dr. Aurel Pavel, pr. lector Vasile Sorin Dobre, profesor dr. Sebastian Moldovan, pr. Stelian Manolache, pr. protopop de Săcele Sorin Șerban, pr. Raul Valer Șerban, Pr. Tudor Sicoe, și un sobor impresionant de preoți.

Vineri, 29 iunie 2018. Cu ocazia cinstirii Sfinților Apostoli Petru și Pavel, P.S. Ilarion Făgărășanul a oficiat slujba Sfintei Liturghii la hramul Mănăstirii Cârțișoara din județul Sibiu.

Sâmbătă, 30 iunie 2018. La sărbătoarea Mănăstirii „Soborul Sfinților Apostoli" din comuna Șimon Bran, județul Brașov, P.S. Ilarion Făgărășanul a fost prezent, oficiind seara slujba de priveghere (Vecernia unită cu Litia și Utrenia) iar a doua zi, ziua hramului, Sfânta și dumnezeiasca Liturghie.

Ierod. Ciprian PĂSĂRICĂ

Donatismul şi ispita puritanismului (V)

(urmare din p. 6)

mai moderaţi, urbaniştii, claudienii, primianiştii, maximianiştii şi violenţii circumcellioni.

Aceştia din urmă, denumiţi şi „agonistici" sau „luptătorii" erau o grupare donatistă radicală alcătuită în bună parte din berberi nomazi şi zilieri care trudeau „cu spatele încovoiat şi cu tâmplele asudate", fiind menţionaţi de Fericitul Augustin ca ţărani sau lucrători agricoli (agrestes), care şi-au abandonat parcelele şi trăiau răspândind spaima pe marile proprietăţi, latifundiarii fiind percepuţi ca agenţi ai Satanei (Augustine, *Contra Gaudentium*, I.28.32). Prin urmare, acţiunile circumcellionilor aveau atât un caracter religios, cât şi unul economic, îndreptându-şi agresiunile împotriva aşa-numiţilor traditores, dar şi împotriva marilor creditori şi a deţinătorilor de mari domenii agricole.

Totuşi, aspectul de revoluţie socială era unul secundar, cicumcellionii fiind, în ultimă instanţă, nişte fanatici, care abandonaseră traiul sedentar pentru a vagabonda prin diferite sate, trăind de pe urma celor pe care îi îndoctrinau cu principiile extremiste. Însăşi denumirea de circumcellioni deriva din formula „circum cellas" (în jurul altarelor), ceea ce indică faptul că aceşti donatişti radicali erau hrăniţi şi întreţinuţi în preajma micilor temple rurale, preschimbate în capele sau în jurul sanctuarelor ridicate pe mormintele unor martiri. Activitatea lor se desfăşura cu preponderenţă în mediul rural sub forma unui pelerinaj perpetuu de la o capelă la alta, sălăşluind temporar în preajma mormintelor sfinţilor şi actualizând vocaţia creştinului de călător al acestei vieţi „căci nu avem aici cetate stătătoare, ci o căutăm pe aceea ce va să fie" (Evr. 13, 14). Dar chiar şi aşa s-au putut identifica câteva centre din care erau coordonate acţiunile circumcellionilor, acestea fiind localizate tot în spaţiul rural din nordul Numidiei în aşa-numitele *castella* (fortificaţiile) din Fussala şi Sinitum.

Traiul nomad şi devoţiunea pentru martiri au facilitat inocularea în grupurile de circumcellioni a unei concepţii proprii şi denaturate asupra martiriului, pe care aceşti donatişti se arată prea lesne dispuşi să-l îmbrăţişeze. Sensibilitatea pentru martiriu era de fapt expresia unei lehamite generale cauzate de lipsa de perspectivă socială şi/sau materială pentru aceste grupuri de populaţie defavorizate, survenită pe fondul inechităţilor sociale specifice societăţii antice. Această stare generală de insatisfacţie crea o disponibilitate psihică pentru martiraj, pregătit printr-un proces de purificare din care nu lipseau dansurile rituale şi nici libaţiile degenerate în veritabile orgii bahice, menite să mijlocească binecuvântarea şi puterea mucenicilor înmormântaţi în locurile respective. Înveşmântaţi în culori cernite ca nişte monahi, după cum reţine Isidor de Sevilia, se năpusteau asupra nefericitelor victime agitând în văzduh temutele bâte despre care Fericitul Augustin spunea că circumcellionii le folosesc pentru a-şi ameninţa inamicii deşi,

„Nu se poate dovedi că această [violenţă] a fost îngăduită nici de Hristos, nici de împărat, [ca să fie folosite] bâte şi fiare înroşite ori nebunia nelegiuită. Întrucât scris este «Pune sabia în teacă» (Mt. 26, 52), au crezut că uzul de bâte nu este o crimă, pentru ca să nu moară omul (lovit), ci să fie zdrobit foarte tare şi, astfel, să moară după aceea, chinuit deja în agonie. Dar dacă chiar le-ar fi milă, l-ar putea ucide dintr-o singură lovitură de bâtă. (Circumcellionii) numesc bâtele Israele pentru că Dumnezeu a pronunţat acest nume cu cinste şi acelaşi nume l-au prăpădit mai mult decât trupul pe care l-au ciopârţit [prin lovituri]" (Augustin, *Psalmus contra partem Donati*, 147, 154-162).

Textul reflectă deopotrivă îndârjirea celor ce se intitulau „milites Christi", dar şi o oarecare prudenţă în actul de violenţă, fiind folosite arme „neletale", a căror posesie era îngăduită de autorităţi. Totuşi, acest lucru nu diminua în sine agresivitatea cu care circumcellionii îşi susţineau şi impuneau punctul de vedere doctrinar şi social, ci, din contră, augmenta pasiunea deosebită pentru martiri şi martiraj, pe care îl căutau provocând legiunile romane pentru a fi ucişi şi trimişi în rândul sfinţilor, strigând în timp ce se îndreptau spre moarte „Deo laudes!" (formulă ce, inevitabil, ne duce cu gândul la mult mai recent uzitatul „Allahu akbar", scandat de atacatorii islamişti).

Pornirile suicidale sunt atestate atât de sursele donatiste, cât şi de cele catholice. Astfel, Tyconius († 423), un autor cu simpatii donatiste, excomunicat în cele din urmă pentru opiniile sale diferite pe tema rebotezării cecilienilor, spunea despre circumcellioni că „nu trăiesc la fel ca ceilalţi fraţi, ci se nimicesc pe ei înşişi ca dintr-o iubire de martiri, ca să fie numiţi şi ei mucenici după ce au părăsit în mod violent această viaţă". Pe de altă parte, Sfântul Philastrius, episcopul Bresciei († cca 397), ne informează că

„în Africa sunt cei ce se numesc circuitores (împrejmuitorii), ei încercuiesc domeniile şi îi adună pe cei pe care îi descoperă pe drum ca să fie ucişi de către aceia, zicând că îşi doresc să sufere martiriul şi din această cauză mulţi se dedau uneori la tâlhării. Fiind daţi la cazne, îndură totuşi nimicirea potrivnică a nenorocirii şi sunt ucişi în mod violent unii dintre aceştia, care se grăbesc astfel să piară fără motiv şi întreţin chinurile pentru o moarte onorabilă, dar în loc să se despovăreze, mai degrabă se încurcă la judecata viitoare a lui Dumnezeu" (Philastrius, *Diversarum Haereseon Liber*, 85).

Un prim conflict în care sunt implicaţi circumcellionii izbucneşte în anul 340, iar reacţia imperială nu a întârziat, şi, intuind crearea unei mişcări centrifuge concentrată pe dizidenţa donatistă, spre sfârşitul domniei împăratului Constans (337-350), a avut loc o nouă încercare de lichidare a schismei. Prin urmare, a fost reînnoit în anul 347 Edictul emis în 317, pentru ca donatiştii să treacă sub autoritatea episcopului cecilian al Cartaginei, Gratus, iar opozanţii hotărârii imperiale erau ameninţaţi cu represalii dure, în vreme ce episcopii extremişti se expuneau exilului (cazul lui Donatus Magnus), sau chiar execuţiei publice (cazul lui Marculus şi al altor 9 ierarhi).

Dar despre modul în care au fost luate măsuri împotriva donatiştilor vom vedea în numărul următor.

Asist. Dr. Dragoş Boicu

Biblioteca Județeană ASTRA Sibiu

• TELEGRAFUL EVENIMENT •

IPS Laurenţiu a resfinţit Catedrala din Windsor, Canada

În perioada 29 iunie-2 iulie, Înaltpreasfinţitul Laurenţiu, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului, a participat la mai multe manifestări duhoivniceşti în Canada. Astfel, vineri, 29 iunie, ierarhul a săvârşit Sfânta Liturghie împreună cu Preasfinţitul Ioan Casian, Episcopul ortodox român al Canadei, în Catedrala „Sfântul Gheorghe" din Windsor, după care a urmat un „Te Deum". Mai apoi, IPS Laurenţiu Streza a susţinut conferinţa intitulată „Unitatea de credinţă şi neam. Centenarul Marii Unirii" în cadrul celui de-al doilea Congres al Episcopiei Ortodoxe Române a Canadei găzduit de Catedrala „Sfântul Gheorghe" din Windsor, Canada, unde paroh este părintele George Săndulescu. Părintele Mitropolit a evidenţiat, în conferinţă, legăturile bisericeşti dintre Ţara Românească şi Moldova cu Transilvania, realizarea şi circulaţia cărţilor Bisericeşti, cultivarea unităţii de credinţă şi neam prin slujirea cultică, jertfelnicia slujitorilor Bisericii în mărturisirea unităţii de credinţă şi neam, reprezentarea Bisericii în actul Unirii din 1918, Sfântul Ierarh Andrei Şaguna, Mitropolitul Transilvaniei, promotor al unităţii de credinţă şi neam, semnificaţia Catedralei Mântuirii Neamului.

Părintele Mitropolit a îndemnat pe cei prezenţi la conferinţă la unitate şi promovarea tradiţiilor şi datinilor româneşti: „Unitatea de credinţă şi neam constituie moştenirea sfântă pe care am primit-o de la vrednicii noştri înaintaşi, pe care cu multă cinstire îi comemorăm în acest an. Cu deplină responsabilitate, acest dar, al unităţii şi al dreptei credinţe, trebuie să-l predăm mai departe, urmaşilor noştri, copiilor noştri."

Duminică, 1 iulie, Părintele Mitropolit a resfinţit Catedrala „Sfântul Gheorghe" din Windsor împreună cu PS Episcop Ioan Casian, iar luni, 2 iulie, cei doi ierarhi au liturghisit la hramul Bisericii „Sfântul Ştefan cel Mare" din Oshawa, unde preot paroh este părintele Petre Busuioc.

IPS Laurenţiu, invitat la Congresul Episcopiei Ortodoxe Române a Canadei

Clericii şi delegaţii mireni ai parohiilor din cadrul Episcopiei Ortodoxe Române a Canadei s-au întrunit în perioada 29 iunie – 1 iulie la Catedrala ortodoxă română „Sfântul Gheorghe" din Windsor, Ontario (Canada), cu prilejul celei de-a doua ediţii a Congresului Episcopiei. Invitat a fost IPS Părinte Laurenţiu, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului. Lucrările Congresului Episcopiei Ortodoxe Române a Canadei au fost precedate de şedinţa Consiliului eparhial, care a avut loc joi, 28 iunie.

În prima zi a întâlnirii, vineri, 29 iunie, au fost săvârşite Sfânta Liturghie şi slujba de Te Deum de către IPS Părinte Mitropolit Laurenţiu şi PS Părinte Episcop Ioan Casian, al Episcopiei Ortodoxe Române a Canadei, înconjuraţi de soborul de preoţi şi diaconi. Înainte de începerea lucrărilor Congresului, IPS Părinte Mitropolit Laurenţiu a susţinut în cadrul unei conferinţe pastorale prelegerea intitulată „Unitatea de credinţă şi neam. Centenarul Marii Uniri". Înaltpreasfinţia Sa a reliefat legăturile bisericeşti dintre Ţara Românească, Moldova şi Transilvania; tipărirea cărţilor bisericeşti şi circulaţia lor; cultivarea unităţii de credinţă şi neam prin slujirea cultică; jertfelnicia slujitorilor Bisericii în mărturisirea unităţii de credinţă şi neam; reprezentarea Bisericii în actul Unirii din 1918, reliefând şi rolul Sfântului Ierarh Andrei Şaguna, Mitropolitul Transilvaniei, ca precursor al Marii Uniri. „În societatea noastră de acum, care se află într-un proces profund de secularizare, iar valorile spirituale sunt marginalizate sau chiar disprețuite, noi, cei de astăzi, avem datoria sfântă de a păstra şi cultiva, prin credinţă, cultură şi educaţie darul unităţii naţionale, obţinut cu multe jertfe şi eforturi spirituale şi materiale pentru binele ţării şi al românilor de pretutindeni. Unitatea de credinţă şi neam constituie moştenirea sfântă pe care am primit-o de la vrednicii noştri înaintaşi, pe care cu multă cinstire îi comemorăm în acest an. Cu deplină responsabilitate, acest dar, al unităţii şi al dreptei credinţe, trebuie să-l predăm mai departe urmaşilor noştri, copiilor noştri", a precizat IPS Părinte Mitropolit Laurenţiu.

REDACTOR-ŞEF:
Î.P.S. Dr. LAURENŢIU STREZA

COLEGIUL DE REDACŢIE
Senior-editori: Pr. Academician Mircea Păcurariu; Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan. **Secretar de redacţie:** Pr. Lect. Dr. Emanuel Tăvală. **Membri:** Pr. Conf. Dr. Constantin Necula, Conf. Dr. Lucian Grozea, Diac. Dr. Ştefan L. Toma, Pr. Dr. Cristian Muntean, Pr. Dr. Vasile Gafton. **Responsabil ediţie online:** Vicenţiu-Dragoş Băşa.

ISSN 1223-8392

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se primesc pe adresa: Redacţia „Telegraful Român", 550179 – Sibiu, str. Mitropoliei, nr. 35; e-mail: *telegrafulroman@yahoo.com*. Articolele nepublicate nu se înapoiază.

ABONAMENTUL pentru anul 2018 este de 48 lei; cod IBAN RO34 RNCB 0227 0360 5879 0001. BCR Sibiu, str. Emil Cioran, nr. 1. Cod fiscal 44 79 403.

Tiparul executat la *Tipografia Şaguniana* – Sibiu

Biblioteca Judeţeană ASTRA Sibiu

Biblioteca Județeană
ASTRA Sibiu

Fondator:
Mitropolit **Andrei Şaguna**, 1853

Publicație bisericească a Arhiepiscopiei Sibiului

Telegraful Român

Anul 166 • nr. 29-32 **1 şi 15 august 2018**

BUCURĂ-TE, MAICĂ, PURUREA FECIOARĂ!

† LAURENȚIU,
Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului

Cununa sărbătorilor din calendarul creştin ortodox capătă strălucire şi frumuseţe mai ales prin salba de sărbători închinate Maicii Domnului.

Astfel, anul bisericesc începe cu praznicul *Naşterii Maicii Domnului,* la 8 septembrie, continuă cu *Intrarea în biserică a Maicii Domnului,* la 21 noiembrie, *Buna Vestire,* la 25 martie, şi *Adormirea Maicii Domnului,* la 15 august. În afară de cele patru sărbători principale ale Sfintei Fecioare, calendarul ortodox mai consemnează şi alte câteva *sărbători, mai puţin importante, ale Născătoarei de Dumnezeu.* Toate aceste sărbători, într-o admirabilă simetrie calendaristică, exprimă dragostea noastră faţă de Maica Domnului, ca răspuns la marea dragoste şi la mijlocirea Maicii Domnului pentru noi faţă de Fiul său.

Importanţa şi locul aparte pe care Maica Domnului îl ocupă în cadrul iconomiei dumnezeieşti şi al cultului ce i se cuvine adus sunt date de *demnitatea ei de Născătoare de Dumnezeu. Sfinţenia* ei, garantată de viaţa pe care a dus-o şi de cei care au zămislit-o, sfinţii părinţi Ioachim şi Ana, precum şi pururea *fecioria,* care i-a caracterizat toată viaţa, rămân taine de neînţeles şi surse ale cultului de preacinstire de care ea are parte.

Fecioria ei este prevestită de proorocii Vechiului Testament (Isaia 7, 14; Ezechil 42, 2) şi este mărturisită de ea însăşi la Buna Vestire: *„Cum va fi aceasta, de vreme ce eu nu ştiu de bărbat?"* (Luca 1, 34).

„Întru naştere fecioria ai păzit" ne spune Troparul Adormirii, iar, la rândul său, Sfântul Maxim Mărturisitorul formulează rânduri nemuritoare: *„Vederea şi cuvântul Maicii celei nenuntite şi cu totul nestricate erau mai presus de orice har şi slavă, iar rânduiala chipului ei era mai adâncă decât orice cunoştinţă omenească. Nimic din rânduiala durerilor şi din neputinţele naşterii nu se vedea în ea, ci după naştere era şi mai strălucitoare şi mai frumoasă, căci era plină de harul şi lumina naşterii ei, şi era lucru minunat pentru toţi cei ce o priveau"* [Sf. Maxim Mărturisitorul, *Viaţa Maicii Domnului,* Deisis, Sibiu, 1998, p. 38].

Curăţenia ei feciorelnică este garantată şi de faptul că de mică a fost rânduită să-şi petreacă anii copilăriei şi ai tinereţii la Templu, departe de ispitele lumii şi în ascultare desăvârşită. Modelată în educaţie după rânduielile scripturistice, mintea şi fiinţa ei au fost pe deplin pregătite să primească mesajul

(continuare în p. 2)

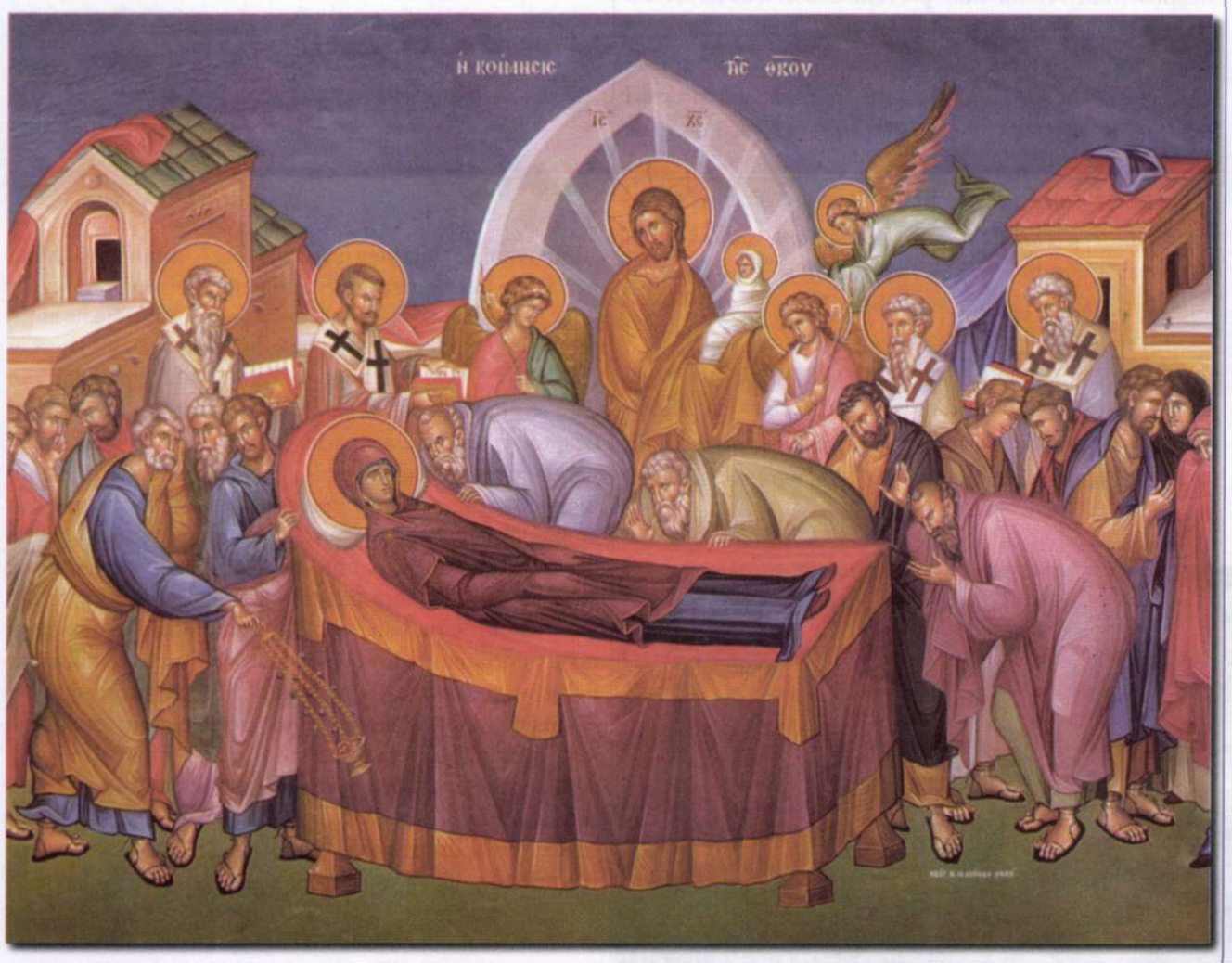

Tehnologia duhovnicească

Teodor BACONSCHI

Suntem *homo sapiens*, dar şi *homo faber.* În lunga istorie a omului, uneltele au fost prelungiri ale corpului, conceptute ca instrumentar de supunere a naturii (ostile): focul civilizează dieta şi conservă alimentele, roata scurtează distanţele, cioplirea silexului ameliorează performanţa cinegetică (deci rata de supravieţuire), busola permite navigaţia în relativă siguranţă şi tot aşa. Oricâte unelte ar fi creat omul, imitându-şi Creatorul, acestea i-au fost mereu supuse: le-a folosit punctual, pentru operaţiuni specifice, de scurtă durată, chiar dacă repetate. Chiar şi când s-a produs prima revoluţie industrială – bazată pe motorul cu aburi – consecinţele sale au fost spectaculoase, fără să diminueze suverana autonomie a omului, ca utilizator liber al propriilor tehnici. Firește, *Modern Times* (filmul lui Chaplin) denunţa deja, în termenii lui Huxley din romanul *A Brave New Word*, riscul mecanizării producţiei: muncitorul devenea, acolo, o anexă a maşinii. Iată că acest risc a crescut exponenţial odată cu revoluţia digitală, care ne-a legat de „terminalele" noastre printr-o conexiune permanentă, adictivă şi fără alternativă. Gândurile prezentului editorial mi-au fost inspirate de o fotografie cu o serie de monahi, aşezaţi pe o bancă (din curtea obştei lor). Toţi erau cu ochii pironiţi în telefon. Pentru că telefonul inteligent nu mai e un instrument printre altele. Nu se aseamănă cu un briceag elveţian, pe care-l foloseşti la nevoie, pentru a decoji un măr sau a deschide capacul unei sticle. E o proteză tehnologică adictivă, care face din orice utilizator un punct în uriaşa reţea de telecomunicaţii globale, via internet: mitul Ucenicului vrăjitor ajuns la paroxism!

Sigur că, dacă primim sfaturile vreunui călugăr îmbunătăţit, vechi în zile şi adânc în rugăciunea inimii, acela ne va spune scurt: „să nu fie!". Lăsaţi, fraţilor,

(continuare în p. 2)

Din cuprins:

Pr. Academician Mircea Păcurariu
Preoți brașoveni și făgărășeni în închisori și deportare în anii 1916-1918 | pagina **4**

Pr. Prof. Dr. Nicolae Dura
Ofițeri superiori şi militari români în armata austriacă până în 1918 | paginile **4** şi **5**

Pr. Dr. Vasile Oltean
Primele relații ale Braşovului cu Țara Românească şi Moldova | paginile **5** şi **6**

Biblioteca Județeană ASTRA Sibiu

BUCURĂ-TE, MAICĂ, PURUREA FECIOARĂ!

(urmare din p. 1)

Bunei Vestiri, în virtutea căruia va deveni *Născătoare de Dumnezeu,* după cum ne spune Nicolae Cabasila: *„întâmplarea a fost nu numai lucrarea Tatălui, a Virtuții Sale și a Duhului Său, ci și lucrarea voinței și credința Fecioarei. Fără consimțământul Celei-fără-de-prihană, fără credința ei, această lucrare ar fi fost tot atât de nerealizabilă ca și fără intervenția Celor Trei Persoane divine"* [după V. Lossky, *Teologia mistică a Bisericii de Răsărit*].

Aceste trăsături ale sfințeniei și pururea fecioriei se vor amplifica pe măsură ce va fi *martoră nemijlocită* a vieții Pruncului sfânt, pe care L-a născut în Peștera Bethleemului. Toată viața Fiului lui Dumnezeu va fi o garanție și un suport al acestor calități ale Sfintei Fecioare.

Născătoarea de Dumnezeu nu este doar mama Pruncului Sfânt, ci și *mama și ocrotitoarea Sfinților Ucenici și a întregii umanități,* după cum cunoaștem din Sfânta Evanghelie de la Ioan: *„Iisus, văzând pe mama Sa și pe ucenicul pe care îl iubea stând alături, a zis mamei Sale: Femeie, iată fiul tău! Apoi a zis ucenicului: Iată mama ta!"* (Ioan 19, 26-27).

De asemenea, Maica Domnului este o *sursă de sfințenie și curățenie spirituală* – și de aici, *cultul de preacinstire* care i s-a acordat. Adevărul exprimat de femeia din popor: *„Fericit este pântecele care te-a purtat și pieptul la care ai supt"* (Luca 11, 27), devine una din rădăcinile cultului Maicii Domnului.

La mutarea ei din această lume, troparul o preamărește ca pe nelipsita noastră mijlocitoare, când zice: ***„întru adormire lumea nu ai părăsit, de Dumnezeu Născătoare"***.

Grija pe care Fiul ei i-a purtat-o în timpul vieții pământești n-a încetat nici după adormirea sa: *„Dar puterea Fiului lui Dumnezeu s-a arătat nu numai în nașterea Lui mai presus de fire din Fecioară și, ca urmare, în biruirea morții, primită cu voia, ci și în faptul că nu lasă trupul Maicii Lui, din care s-a format Trupul Lui, să se corupă în mormânt, ci îl învie și-l înalță la cer, unde este și El"* [Pr. D. Stăniloae, *Iisus Hristos, lumina lumii și îndumnezeitorul omului,* București, Ed. Anastasia, 1993, p. 210].

Faptul Adormirii Maicii Domnului devine, după Sfântul Maxim Mărturisitorul, o garanție a învierii ce va să vină: *„A urcat la cer prin har și sub călăuzirea Fiului ei înainte de învierea obștească, făcându-ne să nădăjduim în învierea ce va să vină. A fost înălțată cu totul: mai întâi, deosebi cu sufletul ei sfânt, atunci când a cerut-o Domnul, iar mai apoi, și trupul fără prihană, după cum a voit Domnul"* [Sf. Maxim Mărturisitorul, *op. cit.,* p. 122].

Tot ce se leagă de Maica Domnului stă sub *semnul minunii:* nașterea ei a fost o *minune;* viața ei a fost o *minune;* adormirea ei a fost o *minune.* În lumina acestor minuni, cultul Maicii Domnului s-a amplificat continuu. Dacă preocuparea oficială pentru ridicarea la rang de dogmă a vredniciei ei de Maică a Domnului a început la Sinodul III Ecumenic, prin Sinodul VII Ecumenic, Biserica investește cu tărie de dogmă cultul de *supravenerare* a Maicii Domnului, așezând-o deasupra tuturor sfinților și chiar a îngerilor: ***„Ceea ce ești mai cinstită decât heruvimii și ești mai mărită, fără de asemănare, decât serafimii..."***

Toate aceste elemente conduc, în cadrul cultului închinat Maicii Domnului, spre rolul deosebit de important pe care îl joacă Născătoarea de Dumnezeu în viața noastră spirituală. Mijlocirea specială a Maicii Domnului este elocventă în cultul Bisericii, care are rugăciuni și cereri pe care le adresăm *numai* Preasfintei Născătoare de Dumnezeu.

Ea este, după același Sfânt Maxim Mărturisitorul, *„tăria puterii care izgonește pe demoni, stânca vieții din care cei însetați bem apa nemuririi, stâlpul de foc ce călăuzește pe cei ce sunt în întuneric și cea care-i unește pe oameni cu Dumnezeu, vrednică Marie"*.

Iată de ce nu putem încheia aceste gânduri decât cu minunatele cuvinte din Troparul Adormirii Maicii Domnului: ***„mutatu-te-ai la viață, fiind Maica Vieții, și cu rugăciunile tale izbăvești din moarte sufletele noastre"***.

Tehnologia duhovnicească

(urmare din p. 1)

„drăcoveniile" acestea care vă toacă timpul, vă mută gândul de la Dumnezeu și vă aruncă în prizonieratul celor lumești. Există, desigur, și această decizie radicală de auto-protecție, numai că ea te scoate brusc, fie că ești laic sau cleric, din fluxul profesional, social și informațional din care se compun interacțiunile contemporane. Nu e vorba despre „riscul" de a rata nu știu ce *fake news* de două parale, ci despre acela de a-ți pierde „clienții", prietenii, dialogul cu familia (care poate sfida, azi, geografia). Nu comunicăm, nu mai existăm socialmente, cu toate urmările acestei absențe. Or, o știm de la Aristotel, suntem ființe sociale. Și învățătura creștină ne vede ca mădulare ale Bisericii, în comuniune visată, „aspirațională", cu semenii noștri apropiați sau mai îndepărtați. Firește, îndemnul delfic – *meden agan* – reciclat de Părinții Cappadocieni – rămâne la fel de util ca și principiul paulin: „toate îmi sunt îngăduite, dar nu toate îmi sunt de folos". De aceea suntem sub guvernarea propriei rațiuni: pentru a ne putea doza gesturile, practicile, nevoile cotidiene, ferindu-ne de excese și disproporții. Să recurgem, așadar, la aceste pârghii de autocontrol, pentru a rămâne teferi sufletește.

Adevăratul pericol vine din confuzia între viața spirituală și cea virtuală. Pe Facebook vezi și icoane, oameni care pomenesc sfântul zilei, rugăciuni, linkuri către conferințe interesante, postate pe YouTube, recomandări de lectură ziditoare. O parte din comunitatea creștină reală s-a mutat în această dimensiune digitală. Biserica însăși recurge tot mai mult la transmiterea vieții liturgice pe unde radio sau prin televiziune și mi se întâmplă adesea să primesc, de la feluriți ierarhi, *meme* pioase, pe *Whatsapp*... E dovada faptului că Biserica se adaptează timpurilor noastre – și bine face! – dar și proba a ce spuneam: o parte tot mai însemnată din identitatea noastră creștină, vie, se derealizează prin internet. Întrucât lumea virtuală *există* (și e clar mai comodă decât cea fizică), suntem tot mai des tentați să ne refugiem în ea ca într-o viață fără constrângeri, obligații și apăsări trupești: ea e suficient de seducătoare pentru a deveni lumea noastră de referință. Iată o perspectivă care merită atenția noastră critică, până și în lunile calde, de vară... Sper că deschiderea temei v-a pus pe gânduri.

LITURGHIE • PASTORAȚIE • MĂRTURISIRE

Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului

Duminică, 1 iulie. Înaltpreasfinția Sa a oficiat, alături de Preasfințitul Părinte Episcop Ioan Casian al Episcopiei Ortodoxe Române a Canadei, slujba de resfințire a Catedralei „Sfântul Gheorghe" din Windsor (Canada), eveniment desfăşurat cu prilejul împlinirii a 100 de ani de la înființarea Parohiei Ortodoxe Române. A adresat celor prezenți un cuvânt de învățătură. La final, a dăruit parohiei ortodoxe din Windsor un fragment din sfintele moaşte ale Sfântului Ierarh Andrei, Mitropolitul Transilvaniei.

Luni, 2 iulie. A slujit Sfânta Liturghie la hramul Bisericii „Sfântul Voievod Ştefan cel Mare şi Sfânt" din Oshawa, unde preot paroh este părintele Petre Busuioc. A adresat credincioşilor prezenți un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 4 iulie. A prezidat şedința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Joi, 5 iulie. A prezidat şedința Comitetului de organizare a Întâlnirii Tinerilor Ortodocşi de la Sibiu 2018.

Vineri, 6 iulie. A participat la Sfânta Liturghie săvârşită cu prilejul absolvirii studenților promoției 2014-2018 de la Facultatea de Teologie Ortodoxă „Sfântul Andrei Şaguna" din Sibiu. După Sfânta Liturghie, a adresat un cuvânt absolvenților şi credincioşilor prezenți un cuvânt de binecuvântare.

Duminică, 8 iulie. A oficiat slujba de resfințire a bisericii cu hramul „Buna Vestire" din localitatea Ucea de Sus, protopopiatul Făgăraş II. A slujit Sfânta Liturghie, iar în cuvântul de învățătură a explicat credincioşilor rânduiala săvârşită prin care biserica lor a fost resfințită şi a primit al doilea ocrotitor pe Sfântul Ierarh Andrei Şaguna, Mitropolitul Transilvaniei. De asemenea, a oficiat slujba de sfințire a altarului de vară aflat în apropierea locaşului de cult. Pentru întreaga activitate pastoral-misionară şi administrativă din cei 12 ani de slujire la Ucea de Sus, părintele Alexandru Stanciu a fost hirotesit *iconom stavrofor*, iar principalii ctitori şi binefăcători au primit acte de cinstire.

Luni, 9 iulie. A avut program de audiențe şi lucrări de birou.

Marți, 10 iulie. A prezidat şedința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Miercuri, 11 iulie. A avut program de lucru la cabinet.

Joi, 12 iulie. Înaltpreasfinția Sa a oficiat Sfânta Liturghie la sărbătoarea Icoanei Maicii Domnului „Prodromița" şi a sfințit o copie a renumitei icoane din Muntele Athos donată Bisericii „Sfântul Gheorghe" din Hârseni, jud. Braşov, de familia Erhu Eugen şi Liliana. Cu această ocazie, biserica din Hârseni a primit şi al doilea hram: sărbătoarea acestei icoane, prăznuită la 12 iulie. A adresat celor prezenți un cuvânt de învățătură. La final, părintele paroh Iulian Avram a fost hirotesit iconom stavrofor.

Vineri, 13 iulie. A prezidat şedința Comitetului de organizare a Întâlnirii Tinerilor Ortodocşi de la Sibiu.

Sâmbătă, 14 iulie. A oficiat slujba de sfințire a bisericii care deserveşte ca locaş de rugăciune pentru persoanelor cu deficiențe de auz din Sibiu. Biserica a primit hramurile Intrării în Biserică a Maicii Domnului, Sfântului Ierarh Vasile cel Mare şi Sfântului Efrem cel Nou. A săvârşit Sfânta Liturghie şi a adresat credincioşilor prezenți un cuvânt de învățătură. Întreaga slujbă de târnosire a fost tradusă credincioşilor hipoacuzici în limbajul mimico-gestual. Părintele paroh Marian Vlăduț a fost hirotesit iconom stavrofor. Înaltpreasfinția Sa a oferit acte de cinstire tuturor credincioşilor care au sprijinit lucrările de renovare a locaşului de cult.

Duminică, 15 iulie. A slujit Sfânta Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învățătură la Mănăstirea Predeal, jud. Braşov.

Luni, 16 iulie – marți, 31 iulie. Cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, Înaltpreasfinția Sa a efectuat un pelerinaj în Grecia.

Pr. Dr. Cristian VAIDA

TEOLOGIE ŞI SPIRITUALITATE ORTODOXĂ

Nu cu mult timp în urmă, în seria „Restituiri", inaugurată la Editura Andreiana din Sibiu, binecuvântam apariția unui valoros curs de *Teologie Fundamentală*, operă de căpătâi a Pr. Prof. Corneliu Sârbu. Pus la dispoziție spre tipărire de fiul său, Corneliu Sârbu jr, acel manuscris nu cuprindea şi capitolele de față, având ca temă argumentele raționale privind existența lui Dumnezeu. După ce am intrat în posesia lor, am considerat că se cuvin a fi publicate, chiar şi separat, din mai multe motive. *În primul rând*, ținea de structura logică a unui curs de Teologie Fundamentală să cuprindă şi un asemenea capitol. Raționalitatea umană ține de însăşi structura umană, creată „după chipul" lui Dumnezeu (Fac. 1, 26). Astfel, Ortodoxia nu a subscris niciodată la celebrul dicton (nebiblic totuşi, aşa cum ar crede unii!): „crede şi nu cerceta". Dimpotrivă, cercetarea Scripturilor, a tainelor dumnezeieşti, a fost mereu secondată de dobândirea unei educații alese, în conformitate cu timpurile în care au trăit, iar Părinții Capadocieni reprezintă exemplul cel mai strălucit în acest sens. *În al doilea rând*, lumea de astăzi cunoaşte

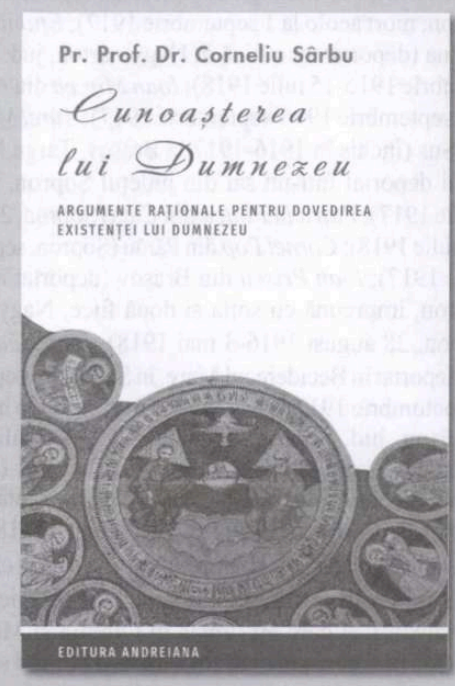
Pr. Prof. Dr. Corneliu Sârbu
Cunoaşterea lui Dumnezeu
ARGUMENTE RAȚIONALE PENTRU DOVEDIREA EXISTENȚEI LUI DUMNEZEU
EDITURA ANDREIANA

un curent secular care merge de la indiferență până la opoziția directă față de Biserică. Membrii acesteia sunt priviți ca obscurantişti şi retrogazi, opunându-se progresului tehnologic şi ştiințific. Nimic mai fals! Iarăşi, lupta Bisericii nu este împotriva uzului rațiunii, ci împotriva abuzului de tehnologie, care poate merge chiar până la anihilarea unui grup de semeni (vezi folosirea irațională a biotehnologiilor). *În al treilea rând,* teologia naturală ține de aşa-numita cale catafatică (pozitivă, rațională) de cunoaştere a lui Dumnezeu. În general, ea este situată mai prejos decât calea apofatică (negativă) de cunoaştere a tainelor divine, dacă nu mai amintim şi cea de-a treia cale, prin experiență, numită de Pr. Dumitru Stăniloae „cunoaşterea lui Dumnezeu în împrejurările concrete ale vieții". Totuşi, deşi limitată, cunoaşterea catafatică nu este mai puțin validă. În fapt, orice formă de cunoaştere umană îşi arată limitele atunci când are ca „obiect" Subiectele dumnezeieşti, Sfânta Treime.

Ținând cont de aceste motive, sperăm ca acest mic tratat, care trebuie citit ca un apendice al cursului de Teologie Fundamentală al Pr. Prof. Corneliu Sârbu, să fie de folos tuturor celor interesați de teologia ortodoxă: nu doar clerici, monahi, studenți teologi sau seminarişti, ci şi intelectuali. În acest sens socotim de folos să o dăruim tuturor participanților la *Întâlnirea Internațională a Tineretului Ortodox de la Sibiu*, care fie acum, fie ceva mai încolo vor avea la îndemână un volum de mare folos pentru înțelegerea profundă a credinței lor în dialog cu celelalte religii ale lumii. Scopul său este, prin excelență, unul apologetic. Tuturor ni se adresează îndemnul: „să nu ne temem de ştiință şi de elanul său impetuos, ci să-i apreciem după cuviință toate creațiile ei pozitive, bineştiind că progresul ei înseamnă – implicit şi explicit – şi dezvăluirea puterii şi măreției lui Dumnezeu" (p. 109).

În încheiere, mulțumim dlui Lect. Dr. Ciprian Iulian Toroczkai, care s-a îngrijit, din încredințarea noastră, de publicarea textului.

Mitropolitul Laurențiu

Pr. Academician
MIRCEA PĂCURARIU

Preoți brașoveni și făgărășeni în închisori și deportare în anii 1916-1918 (II)

Preoți deportați în județul Șopron: *Gheorghe Babeș* din Sohodol (deportat din 4 octombrie 1916 până în 6/18 decembrie 1918); *Ioan Bunea* din Vad (un an și opt luni, probabil în Șopron); *Petru Cațavei* din Rodbav (într-un sat din județul Șopron, 1 septembrie 1916-15 martie 1917); *David Coman* din Vama Buzăului (refugiat la Buzău, arestat și închis la Brașov și Cluj, apoi deportat în județul Șopron, octombrie 1917-iulie 1918); *Filip Creițaru* din Bod (80 de ani, arestat la 30 august 1916, deportat în județul Șopron până la 30 iulie 1918); *Iordan Curcubătă* din Budila (deportat patru luni în județul Bichiș); *Ioan Dan* din Zărnești (închis la Brașov, ajuns deportat în județul Șopron, fără să se știe cât timp, decedat la 9 iunie 1919); *Ioan Hamzea* din Apața (în Șopron din 2 septembrie 1916 până în 16 iulie 1918); *Petru Langa* din Șercaia (deportat în Füles, jud. Șopron, mort acolo la 1 septembrie 1917); *Eftimie Maniu* din Fântâna (deportat cu o fiică în Nagymárton, jud. Șopron, 12 septembrie 1916-15 iulie 1918); *Ioan Mircea* din Augustin (Șopron, septembrie 1916-septembrie 1917); *Aurel Mușat* din Ucea de Sus (închis în 1916-1917 la Brașov, Târgu Mureș și Cluj, apoi deportat într-un sat din județul Șopron, ianuarie 1917-iunie 1917); *Patriciu Pintea* din Cața (Șopron, 27 august 1916-15 iulie 1918); *Cornel Pop* din Părău (Șopron, septembrie 1916-mai 1917); *Ioan Prișcu* din Brașov (deportat în Ruszt, jud. Șopron, împreună cu soția și două fiice, Nagymárton, jud. Șorpon, 28 august 1916-3 mai 1918); *Ioan Răduleț* din Seliștat (deportat în Beciderecul Mare, în Serbia, 25 septembrie 1916-24 octombrie 1917); *Dr. Vasile Saftu*, protopop în Brașov (Nagymárton, jud. Șopron, 15 august 1916-7 iulie 1918, împreună cu doi copii minori); *Dr. Nicolae Stinghe* (deportat cu soția și doi copii, unul de doi ani, altul de șase săptămâni, la Nagymárton, jud. Șopron, 15 august 1916-10 mai 1918); *Vasile Stoicanea* din Șercaia (în jud. Șopron, dar nu se știe cât timp).

Numărul preoților refugiați în vechea Românie este tot atât de ridicat. Cei care au rămas în Oltenia și Muntenia, ocupate de trupe germane, au fost arestați curând și trimiși în Ardeal, unde au fost judecați și condamnați la închisoare. Cei mai mulți s-au refugiat însă în Moldova, unii ajungând până în Ucraina și Rusia. Consemnăm pe următorii: *Nicolae Aron* din Galați-Făgăraș (septembrie 1916-decembrie 1918); *Ioan Balca* din Peștera (15 octombrie 1916-14 aprilie 1919); *Dumitru Bărbat* din Șercăița (septembrie 1916-noiembrie 1918); *Ilarie Boeru* din Grid (septembrie 1916-decembrie 1918); *Nicolae Boeru* din Breaza (în Moldova și Rusia, septembrie 1916-noiembrie 1918); *Pavel Borzea* din Vișlea de Jos (septembrie 1916-decembrie 1918); *Ioan Broșu* din Brașov-Dârste (septembrie 1916-martie 1918); *Ioan Brotea* din Mateiaș (în Rusia din septembrie 1916 până în noiembrie 1918); *Eremia Bucșa* din Roadeș (în Moldova și Rusia, septembrie 1916-decembrie 1918); *Ioan Budu* din Șirnea (septembrie 1916-februarie 1919); *David Chiujdea* din Șinca Nouă (condamnat la moarte, a reușit să se refugieze la Roman, iar de acolo în Ucraina, până la sfârșitul anului 1918); *Nicolae Clonța* din Beclean (refugiat în Moldova, iar de acolo a ajuns în America de Nord, septembrie 1916-până în 1919); *Ilarie Cocan* din Mândra (în Moldova și Rusia, septembrie 1916-decembrie 1918); *Daniil Cojocaru* din Teliu (septembrie 1916-septembrie 1918); *Iosif Comănescu* din Codlea (14 septembrie 1916, în 1918 s-a înrolat ca preot militar în armata română); *Ioan Conora* din Boholț (septembrie 1916-februarie 1919); *Valeriu Crișan* din Mărgineni (refugiat la Huși, Iași și Kerson în Ucraina, reîntors în decembrie 1918); *Dionisie David* și *Timotei David* din Scorei (15 august 1916-20 ianuarie 1919); *Petru Debu* din Toderița (în Moldova și Rusia, septembrie 1916-decembrie 1918); *Ioan Dragolea* din Vulcan (septembrie 1916-decembrie 1918); *Trandafir Dragomir* din Arpașu de Sus (în Moldova și Rusia, 20 august 1916-28 noiembrie 1918); *Gheorghe Enescu* din Moeciu de Jos (în Moldova și Ucraina, 15 august 1916-20 noiembrie 1918); *Isaia Enescu* din Cheia (în Moldova și Basarabia, 24 septembrie 1916-21 mai 1919); *Solomon Făgărășan* din Drăguș (în Moldova, 1 noiembrie 1916-10 decembrie 1918); *Toma Giurgiu* din Purcăreni (la Buzău, 24 septembrie 1916-octombrie 1918); *Aron Gogonea* din Poiana Mărului (Moldova și Urcaina, septembrie 1916-sfârșitul lui 1918); *Constantin Grama* din Râușor (septembrie 1916-ianuarie 1918); *Ioan Hamzea* din Zărnești (Tecuci, 6 octombrie 1916-20 decembrie 1918); *Valeriu Judele* din Mărgineni (Moldova și Rusia, septembrie 1916-mai 1919); *Petru Leucă* din Satulung (Moldova și Rusia, septembrie 1916-mai 1919); *Valeriu Literat* din Luța (septembrie 1916-1919); *Dumitru Manole* din Târlungeni (în Moldova, unde a murit în 1918; au rămas soția și copiii); *Vasile Mereț* din Brașov-Cetate (Moldova și Rusia, 25 septembrie 1916-15 ianuarie 1919); *Moise Micu* din Poiana Mărului (la Roman și în Ucraina, preot în parohii din Moldova până în martie 1919); *Pavel Monea* din Streza-Cârțișoara (în Muntenia, unde a fost arestat de bulgari); *Ioan Moșoiu* din Șimon (în Moldova și Rusia, 26 septembrie 1916-10 ianuarie 1919); *Ioan Nan* din Râșnov (septembrie 1916-8 decembrie 1918; înrolat ca preot militar în armata română); *Matei Nicoară* din Rucăr (în Moldova și Rusia, 2 septembrie 1916-4 decembrie 1918); *Aurel Oancea* din Baciu (septembrie 1916-noiembrie 1918); *Ioan Pascu* din Turcheș (septembrie 1916-noiembrie 1918); *Traian Păcală* din Galați-Făgăraș (septembrie 1916–decembrie 1918); *Ilarie Plotogea* din Tohanul Nou (în Moldova și Rusia, 4 octombrie 1916, refugiat, s-a reîntors în Transilvania și închis la Cluj); *Ioan Pop* și *Vincențiu Pop* din Sâmbăta de Sus (în Moldova și Rusia, 1916-august 1918); *Alexandru Popa* din Lisa (septembrie 1916-sfârșitul anului 1918); *Iacob Popa* din Făgăraș (în Moldova și Rusia, 1916-1918); *Ioan Popa* din Arașul de Sus (29 august 1916-15 ianuarie 1919); *Victor Popea* din Satulung (septembrie 1916-decembrie 1918); *Zenovie Popovici* din Satulung (23 septembrie 1916-10 decembrie 1918); *Constantin Proca* din Râșnov (septembrie 1916-decembrie 1918); *Dumitru Purece* din Hurezi (septembrie 1916-decembrie 1918); *Victor Pușcariu* din Sohodol (Moldova și Ucraina, 10 septembrie 1916-6 decembrie 1918); *Ioan Rafiroiu* din Poiana Sărată (refugiat și înrolat în armata română); *Matei Răduleț* din Berivoii Mari și *Vasile Răduleț* din Berivoii Mici (în Moldova și Rusia, august 1916-ianuarie 1919); *Vasile Runceanu* din Măgura (refugiat în jud. Tecuci, cu soția și opt copii); *Gheorghe Solca* din Calbor (septembrie 1916-februarie 1919); *Ioan Străvoiu* din Zărnești (refugiat la Bârlad, septembrie 1916-14 aprilie 1917, mort acolo); *Gheorghe Tișca* din Moeciu de Sus (1916-1917, mort în Moldova); *Gheorghe Vasu* din Voila (septembrie 1916-decembrie 1918); *Iacob Zorca* din Vlădeni (în Moldova și Rusia, septembrie 1916-decembrie 1918); *Bartolomeu Zaharia* din Ludișor (septembrie 1916-noiembrie 1918).

Despre câțiva preoți brașoveni nu avem date sigure privind refugiul lor în Moldova: *Dionisie Bucur* din Crihalma; *Nicolae Frateș* din Teliu; *Emil Gheaja* din Paloș; *Grigorie Ludu* din Prejmer; *Candid Mușlea*, diacon în Brașov.

Câțiva dintre acești preoți refugiați s-au înrolat ca preoți militari, cum am subliniat în paginile precedente: *Iosif Comănescu* din Codlea, *Ioan Nan* din Râșnov, *Zenovie Popovici* din Satulung, *Ilarie Reit* din Bran-Poartă.

Așadar, și preoții brașoveni și făgărășeni au îndurat aceleași suferințe din partea autorităților ca și cei din alte zone ale Transilvaniei.

Ofițeri superiori şi militari români în armata austriacă până în 1918 (I)

Pr. Prof. Dr.
NICOLAE DURA

În Viena şi în alte provincii ale fostului Imperiu austriac au desfăşurat activitatea mii şi mii de soldaţi români, însoţiţi de ofiţeri de acasă: din Transilvania, din Banat sau din Bucovina, în vremea în care aceste provincii au aparţinut imperiului. Numai aşa pot să fie înţelese şi multele cimitire cu mii de soldaţi români căzuţi şi înmormântaţi pe aceste meleaguri. În continuare voi prezenta câteva date şi mai ales nume ale unor personalităţi româneşti dintre ofiţerii români de la Viena.

Înalţi ofiţeri români

La 31 octombrie 1918 s-a întemeiat la Viena Senatul Militar Român, cu participarea a 100 de ofiţeri români. Cu acest prilej s-au ales ca preşedinte militar generalul Ioan Boeriu şi locţiitor căpitanul Traian Popa. La constituirea acestui Senat Militar Român la Viena au mai participat: căpitanii Coilban, Luca Popovici şi Dr. Muntean, de asemenea, preotul militar Ilie Hociotă. Acest Senat Militar Român a ţinut mai multe întruniri de organizare şi de orientare a militarilor români (Dr. Antonie PLĂMĂDEALĂ, Metropolit von Transsilvanien, *Ein rumänischer Militärsenat in Wien, einen Monat vor der Vereinigung vom 1. Dezember 1918,* în „Almanahul Parohiei Ortodoxe Române din Viena" (APORV), 1988, p. 25). Foarte interesant şi mişcător, aceştia au depus – la Viena – jurământul pe tricolorul românesc, rostind aceste cuvinte: „Jur credinţă naţiunii române şi supunere în toate Consiliului Naţional Român. Nu voi sta decât în serviciul neamului românesc, pe care nu-l voi părăsi la nici un caz şi sub nicio împrejurare". Misiunea de bază a Senatului Militar din Viena era să susţină militarii români din Austria pentru a se reîntoarce în Transilvania sau în Bucovina. Au fost înştiinţaţi soldaţii români de pe toate fronturile pe care a acţionat armata austro-ungară şi li s-a dat dispoziţie să nu comită jafuri sau acte samavolnice, să nu se lase jigniţi în sentimentele lor naţionale, să se comporte cu omenie şi demnitate în drumul lor spre casă.

La Viena şi la Wiener Neustadt, 50 km în sudul Vienei, se aflau în 1918 aproximativ 60.000 de ofiţeri, subofiţeri şi soldaţi români. Aceştia au fost organizaţi să plece prin Iugoslavia în Banat şi Ardeal, luând parte la Marea Adunare de la Alba Iulia. Protocoalele notate de către preotul Gheorghe Opreanu, păstrate în Arhiva mitropolitană din Sibiu, au fost publicate de către Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Transilvaniei, în lucrarea: „Calendar de inimă românească". La propunerea preotului Gheorghe Opreanu, mai multe întruniri s-au organizat în cancelaria parohială din Löwelstrasse 8, din centrul Vienei. Secretarul acestui Senat a fost preotul Gheorghe Opreanu, care a ajuns apoi protopop de Târnăveni. La 27 noiembrie, Dr. Iuliu Maniu, preşedintele politic al acestui for, în cadrul şedinţei de la Senatul Militar din Viena, „roagă toţi ofiţerii ca, fără amânare, să plece acasă, cu atât mai vârtos, că scopul acestui Senat militar e împlinit deja întru toate şi acum chemându-ne dorinţa acasă".

Dintre înalţii ofiţeri români care au activat la Viena amintim pe generalii: *Alexandru Lupu şi Ioan Boeriu*.

Generalul Alexandru Lupu s-a născut la Lugoj în anul 1838. La îndemnul marelui Andrei Şaguna, a urmat Şcoala normală de matematică din Caransebeş. De la simplu soldat a urcat, printr-o muncă perseverentă şi prin talent, până la

(continuare în p. 5)

Pr. Prof. Dr. Nicolae DURA, Viena

Ofiţeri superiori şi militari români în armata austriacă până în 1918 (I)

(urmare din p. 4)

gradul cel mai mare în armata imperială. Iată câteva cuvinte din caracterizările ce au fost făcute de superiorii lui: „Este un ofiţer capabil şi cu multă îndemânare… Faţă de superiori este foarte ascultător din convingere şi foarte respectuos. Faţă de subalterni este pretenţios, dar drept" (anul 1869). „Are un caracter foarte solid şi corect… Este un căpitan foarte inteligent, stăruitor, fapt ce mă convinge că poate fi un ofiţer de stat major" (scria maiorul Josef Wellesacher în anul 1881). Alexandru Lupu a participat la războaiele din Italia (1859) şi Prusia (1866). A fost decorat cu Medalia de război şi Meritul în Serviciu clasa I, Crucea de Cavaler clasa I cu şoim alb (1866) şi Crucea meritul militar (1896). La 25 februarie 1908, împăratul i-a acordat înaltul grad de general. După 42 de ani de slujire în armata imperială solicită pensionarea în anul 1896 şi rămâne cu domiciliul în Viena. „Fără îndoială, a avut de suferit de pe urma faptului că a rămas în credinţa străbună, dar şi datorită faptului că, în 1878, şi-a ales drept soţie tot o româncă, pe Blanca, originară din Arad. Dacă soţia ar fi fost din Germania sau din Austria, dacă familia ar fi trecut la romano-catolicism, alta ar fi fost situaţia" (Mărturisea cu convingere Ing. Alexandru Lupi, care trăieşte la Lugoj şi care a primit primele date de la bunicul său care era strănepot de frate al generalului, la Cristian Ghinea, *La Viena, pe urmele legendei generalului Alexandru Lupu,* în „Redeşteptarea", nr. 712 din 3-9 feb. 2005, p. 12). Acest român ortodox a reuşit să strângă elementul românesc şi să susţină închirierea, în inima capitalei imperiale, a unui spaţiu care adăposteşte de 112 ani capela românească ce se păstrează şi se foloseşte până astăzi.

Generalul Alexandru Lupu a trecut întru nemurire la înaintatea vârstă de 87 de ani, în 3 aprilie 1925. El a lăsat românilor, drept testament, îndemnul: *„Să ţineţi morţiş la credinţa strămoşească, căci ea ne-a făcut ceea ce suntem: popor civilizat cu speranţa într-un viitor tot mai bun şi mai consolidat"* (Dr. Cornel CORNEANU, *Generalul Alexandru Lupu,* în „Foia Diecezană", Caransebeş, nr. 49/1945, p. 6). Locul de veci al generalului Alexandru şi al soţiei sale, Blanca Lupu, se află în Cimitirul central din Viena, parcela 116, rândul 12, mormântul nr. 9.

Generalul Ioan Boeriu s-a născut la 10 octombrie 1859 în Recea, din Ţara Făgăraşului. Mama lui ar fi dorit, ca fiul ei să urmeze teologia, să devină preot ortodox în satul natal, dar el a urmat cariera militară. După absolvirea Şcolii de Cadeţi de Infanterie (Kadettenschule) din Sibiu a ajuns sublocotenent în Budapesta, apoi în 1900 a devenit căpitan, iar în 1914 a fost avansat la gradul de colonel. A fost activ în regimente din Bosnia, Budapesta şi Viena.

În luptele de la Sulozcsova, Boeriu a fost rănit grav şi, ajungând infirm, a fost transferat la Ministerul Cezaro-Crăiesc de Război, ca expert militar şi preşedinte al Consiliului de Onoare al Ministerului. În anul 1917 a obţinut titlul de baron şi Ordinul Maria Tereza. La 11 noiembrie 1918, Boeriu a fost avansat la gradul de Feldmarschal-leutnant (Camelia ONCIU, *Eroi uitaţi ai României Mari. Primul general al Transilvaniei*, http://www.monitorulexpres.ro/?mod=monitorulexpres&p=mozaic&s_id=141929 20.3.2018). El a fost un mare om de arme, care şi-a păstrat gradul de general în două regimuri politice atât de diferite: Imperiul Austro-Ungar şi Regatul României.

După întoarcerea din Viena, generalul Boeriu a participant la Marea Adunare Naţională de la Alba Iulia, care a consfinţit Unirea de la 1 Decembrie 1918, apoi a devenit comandantul armatei din Transilvaniei. Pentru meritele sale a fost decorat atât de împăratul austro-ungar Carol I, cât şi de Regele Ferdinand I al României (Bianca PĂDUREAN, Pagina de istorie: Generalul Ioan Boeriu, românul care a ocupat Viena, Praga şi Budapesta, 10 Octombrie 2017. https://www.rfi.ro/cultura-98388-pagina-de-istorie-generalul-ioan-boeriu-romanul-ocupat-viena-praga-budapesta, 20.03.2018).

În 1921, generalul Boeriu a trecut în rezervă, apoi s-a implicat în activităţi culturale în ASTRA. A fost membru al Senatului României. S-a stins din viaţă la 90 de ani, pe 2 aprilie 1949, la Sibiu, şi a fost înmormîntat – precum ceruse el – în satul natal, Recea.

Este demn de amintit, în acest context, că la Viena a funcţionat pe toată durata razboiului (1914-1918) Comitetul de Caritate din Viena (Nicolae DURA, *Biserica trăită departe*, Bucureşti, 2005, p. 245-247). Acesta a fost întemeiat de către Comunitatea Ortodoxă Română Vieneză. S-a propus alegerea unui comitet de doamne române, care să ia asupra lor datoria de „surori de caritate" şi să ajute împreună cu toţi medicii români din Viena.

Consiliul bisericesc a pus la dispoziţia Comitetului de caritate suma de 2.000 de coroane şi-şi propunea să strângă colecte şi să le pună la dispoziţia Crucii Roşii. În spaţiul închiriat pentru capelă, în centrul capitalei habsburgice, s-a organizat o „staţiune sanitară cu 4 până la 6 paturi pentru răniţi". Activitatea acestui Comitet avea să cuprindă şi vizitarea soldaţilor români internaţi prin diferite spitale din Viena şi împrejurimi, ajutarea şi încurajarea lor, oferirea de cărţi ziditoare de suflet. Soldaţii erau ajutaţi să-şi procure obiectele dorite şi să comunice cu familiile lor. Această iniţiativă depăşea puterile celor zece doamne alese şi se extindea asupra tuturor românilor vienezi ca o expresie a dragostei lor creştineşti.

Sfinţirea drapelului Senatului Militar Român din Viena, 14 noiembrie 1918
(Fotografia a fost făcută de soldatul Samoilă Mârza, din Galtiu, judeţul Alba, care a fost fotograf militar la Viena. Aparatul acesta de fotografiat se păstrează în Muzeul Unirii din Alba Iulia.)

Primele relaţii ale Braşovului cu Ţara Românească şi Moldova

Ele sunt o urmare firească a evoluţiei economiei interne a Braşovului, în speţă Şcheii Braşovului, precum şi a apropierii lor din punct de vedere geografic, dar mai ales a vieţii creştine ortodoxe patronate de Biserica „Sf. Nicolae" şi slujitorii săi. Braşovul, mai evoluat economic decât celelalte două ţări române, va găsi aici un loc de unde se putea face aprovizionarea cu materii prime. În acest sens, constituie o mărturie grăitoare şirul privilegiilor comerciale care reglementau activitatea comercială a negustorilor braşoveni în ţările române. Ca să dăm câteva exemple, prezentăm sumar doar câteva documente, mai întâi pe cele din Ţara Românească. 20 ian. 1368 – Vladislav: Limitarea plăţii de vamă la Câmpulung şi la Dunăre, scutirea de vamă la Slatina [Arhivele Statului Braşov, *Privilegii,* 807; cf. Vasile Oltean, *Configuraţia istorică şi bisericească a Braşovului (sec. XIII–XX)*, p. 65]; 7 sept. 1412, Braşov – Stibor, vv. Transilvaniei, Tarife vamale pentru comerţul în Ţara Românească [Idem, *Privilegii,* 40]; 8 iunie 1413, Câmpulung – Mircea cel Bătrân, Tarife vamale pe drumul Brăilei [Idem, *Privilegii,* 779, lb. slavă]; 25 august 1413, Câmpulung – Mircea cel Bătrân, Tarife vamale în Ţara Românească [Idem, *Privilegii*, 768, lb. latină, transcris de Dan II. 1431]; 21 noiembrie 1421, Târgovişte – Radu Praznaglava, Tarife vamale pe drumul Brăilei [Idem, *Privilegii,* 771];23 oct. 1422, Târgovişte – Dan II, Tarife vamale pe drumul Brăilei [Arhivele Naţionale Maghiare, Budapesta]; 10 noiembrie 1424, Târgovişte – Dan II, Tarife vamale în Ţara Românească [Arhivele Statului Braşov, *Privilegii,*774, cf. *Configuraţia istorică şi bisericească a Braşovului (sec. XIII-XX)*, p. 65]; 10 noiembrie 1424, Târgovişte – Dan II, Tarife vamale pe drumul Brăilei [Idem, *Privilegii,* 780]; 30 ian. 1431, Târgovişte – Dan II., Tarife vamale în Ţara Românească [Idem, *Privilegii,* 768]; 24 ian. 1437, Târgovişte – Vlad Dracul, Libertatea comerţului pe drumul Brăilei, stabilirea de tarife vamale (Inst. Istorie St. Petersburg); 8 aprilie 1437, Târgovişte – Vlad Dracul, Tarife vamale pe drumul Brăilei [Idem, *Privilegii,* 770] ; 2 mart. 1443, Szeged – Nicolae de Ujlak şi Ioan de Hunedoara, vv. Transilvaniei, Tarife vamale pentru comerţul în Ţara Românească [Idem, *Privilegii,* 97]; 7 august 1444, Târgovişte – Vlad Dracul confirmă prevederile documentelor lui Mircea cel Bătrân şi Ioan de Hunedoara din 1443 [Idem, Fronius, I. 17]; 11 iul.1475, Târgovişte – Basarab Laiotă confirmă privilegiul tatălui său Dan II. din anul 1422 [Idem, *Privilegii,* 769]; 7. oct. 1476, Braşov – Vlad Ţepeş confirmă privilegiul din 8 apr. 1437 [Idem, *Privilegii,* 773].

Menţionăm şi o parte din privilegiile emise pe pergament, privind comerţul Braşovului cu Moldova: 1400–1432 – Alexandru cel Bun, libertatea comerţului pentru negustorii braşoveni în Moldova (documentul nu s-a păstrat); 11 sept.1448, Suceava – Petru II confirmă privilegiile comerciale de la Alexandru cel Bun, Iliaş şi Ştefan II; 3 aug. 1449, Vaslui – Alexăndrel, confirmă privilegiul lui Alexandru cel Bun,tarife vamale pentru comerţul în Moldova [Idem, *Privilegii,* 775]; 12 aug. 1452, Vaslui – Alexăndrel, confirmă privilegiul lui Alexandru cel Bun, tarife vamale pentru comerţul în Moldova;2 iun. 1455, Suceava – Petru Aron confirmă vechile privilegii privind comerţul braşovenilor în Moldova [Idem, *Privilegii*, 778]; 13 mart. 1458, Suceava – Ştefan cel Mare confirmă vechile privilegii după documentele din 1449 şi 1452 [Idem, *Privilegii,* 777].

Obştea românească din Şcheii Braşovului şi-a creat un statut de existenţă socială într-o oarecare independenţă faţă de Cetate, bucurându-se de sprijinul preţios al domnilor de peste munţi şi suportul moral patronat de Biserica „Sf. Nicolae", o ctitorie multivoievodală, ale cărei începuturi le găsim încă de la 1292, când cronica locală consemnează o troiţă folosită ca locaş de cult. Până şi autorităţile cetăţii se foloseau de prestigiul pe care îl aveau slujitorii acestei biserici în faţa voievozilor de peste munţi. *„Poate să socotească fieştecine* – scria cu admiraţie cronicarul Radu Duma

(continuare în p. 6)

Pr. Dr. Vasile OLTEAN

Primele relaţii ale Braşovului cu Ţara Românească şi Moldova

(urmare din p. 5)

pe unul dintre catastifele bisericii – *precum au fost saşii către ticăloşii* (n.n., în sesnul de „săracii") *şcheai, avându-i la cinste şi dragoste pentru multe lucruri bune ce le aveau de la şcheai, că unde era ca să trimită cu vreo solie, tot din Şcheai trimitea şi când avea Sfatul nescaiva greutăţi, trimitea de aducea pe protopopul şi cu doi juraţi la Sfat şi se sfătuia"* [Ziarul „Dreptatea", I, 1905, nr. 5, p. 1].

Prima mărturie de această natură este confirmată de documentele care privesc pe primul preot al bisericii de piatră, popa Costea (1474-1477), pentru care Laiotă Basarab cel Bătrân se adresează autorităţilor cetăţii Braşov că este *„omul nostru şi mi-a slujit domniei mele de multă vreme, astfel doresc să-l pui la o biserică lângă domnia mea ca să-l hrănesc, deci vă rog ca pe nişte buni prieteni ai mei să-l petreceţi frumos şi cu cinste..."* [Candid Muşlea, *Biserica...*, vol. I, p. 50]. Doar moartea survenită în acelaşi an nu i-a permis preotului şcheian să se stabilească în Muntenia. Fiul fostului domn, Basarab cel Tânăr, adresează scrisori similare pentru popa Coman şi dascălul Radu din Şchei avertizând pe autorităţile Cetăţii (pe cei 12 pârgari) că *„voiesc să vină în ţara Domniei Mele, să nu le faceţi greutăţi şi să-i lăsaţi în pace pentru voia mea... căci când eram în nevoie mult bine am văzut de la ei, de aceea vreau să le fac şi eu bine ... Vă rog şi vă cer: lăsaţi-i să vie în pace..."* [Ion Bogdan, *Documente şi regeşte...*, p. 217]. Pe acelaşi preot Coman îl aflăm la curtea lui Vlad Călugărul, care la 1495 începe construcţia în piatră a Bisericii din Şchei, continuată între 1518-1521 de Neagoe Basarab, de la care se păstrează şi azi o cădelniţă şi un Minei slavon copiat la 1515 la Târgovişte. Prin strădania protopopilor Iane şi Mihai, în urma daniei lui Petru Cercel al Munteniei *„s-a lungit sfânta biserică, cu sfântul altar, cu cel două hori înainte şi cu tindas dinapoi pentru partea femeiască şi a împodobit biserica cu multe icoane"* [Arhiva Muzeului Bis. „Sf. Nicolae", *Catastif* 2, p. 72]. La rândul său, Aron Vodă al Moldovei *„s-au sculat de la Moldova de au ajutat sfânta biserică de ce n-au isprăvit Petru Vodă (Cercel)...şi au zugrăvit biserica pe dinăuntru şi pe dinafară cu mulţime de istorii ale sfinţilor ... şi au mai înălţat turnul la 1595"* [Radu Tempea, *Istoria Sfintei Besearecii...*, p. 2]. După ce emisese şi hrisov de danie (păstrat azi în muzeul şcolii), în urma căruia s-a construit şi clădirea în piatră a şcolii, oferă şi preţioase daruri consemnate în catastifele bisericii, care ţine să precizeze: *„de atunci până la mijlocul secolului al XVII-lea s-a dat din visteria Moldovei în toţi anii numita sumă de 12.300 de aspri..."* [Arhiva Muzeului, *Catastif* II, p. 275]. Hrisovul său este reluat *ad literam* de Gheorghe Ştefan la 1666.

Documentele Braşovului confirmă numeroasele acţiuni diplomatice ale protopopului Mihai, care, în dubla calitate de *„scriitor la Cetate"* şi protopopul românilor din Şchei, poposeşte la curtea mai multor domni din Moldova şi Muntenia, înlesnind legăturile acestora cu Braşovul. Fapta sa este completată de alţi slujitori ai lăcaşului de cult din Şchei, în persoana protopopilor Petru şi fiul său, Grama (la Petru Rareş, Mircea Ciobanul şi Nicolae Pătraşcu), Dobre (la curtea lui Pătraşcu cel Bun şi Alexandru Lăpuşneanu) ş.a. [Vasile Oltean, Faust Remus, *Preoţii bisericii Sf. Nicolae din Şcheii Braşovului şi legăturile lor cu Muntenia şi Moldova,* în „Mitropolia Moldovei şi Sucevei", an. LIV, nr. 21-24, p. 741-749]. Ni se pare interesantă afirmaţia lui Constantin Brâncoveanu, din 1706, în scrisoarea către judele braşovean Andreiaş: *„pentru bucatele Şcheailor ce vor fi în munţi să le dea pace, precum au fost obiceiul, însă numai ce vor fi ale Şcheailor, iar nu şi ale altor oameni din Ţara Ungurească* (n.n., Transilvania)" [Dr. Laurenţiu Streza, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului; Pr. Prof. Dr. Vasile Oltean, *Sfântul Constantin Brâncoveanu şi braşovenii,* Editura Andreiana, Sibiu, 2014 p. 169]. La rândul său, Duca Vodă porunceşte lui Hărman Mihai din Şchei *„să aibă a ţinere oile lui, aici în Ţara Domniei mele, şapte ciobani, însă să fie oameni străini (n.n., şcheieni) fără bir şi fără nici o gâlceavă, însă oameni de ţară să nu fie niciunul"*. Este vorba de un drept exclusiv al şcheienilor de a ţine vitele şi oile în ţinuturile româneşti de peste munţi, fiind scutiţi de taxele văcăritului, oieritului, goştinitului etc.

Hrisoavele domneşti (cca 80 la număr) aflate în Şcheii Braşovului, pe care o să le prezentăm într-un material viitor, confirmă o continuă relaţie a domnilor de peste munţi cu obştea şcheiană şi biserica lor.

Pr. Dr. Vasile OLTEAN

Donatismul şi ispita puritanismului (VI)
Sfârşit martiric sau moarte nesăbuită?

În materialul anterior am văzut că circumcellionii alcătuiau „veritabile bande de terorişti nomazi, recrutaţi la întâmplare din păturile sărace ale populaţiei, dintre oamenii nemulţumiţi, indiferent de rasă sau provincia de origine, dintre sclavii fugari, fermierii faliţi, colonii asupriţi şi criminalii proscrişi, dintre rebuturile societăţii, chiar şi dintre catolicii excomunicaţi, dar mai ales fanatici religioşi" (R. Pierce Beaver, „The Donatist Circumcellions", în *Church History*, vol. 4, no 2 (1935), p. 125).

Dar, deşi reprezentau avangarda Bisericii donatiste, căci fără sprijinul acestor „bande de sălbatici" donatismul ar fi fost zdrobit rapid de forţele imperiale, componenţa pestriţă a acestei grupări radicale şi impredictibilitatea circumcellionilor i-au făcut pe episcopii schismatici să se dezică uneori de acţiunile lor, chiar dacă se foloseau de ei ca instrument al urii şi al răzbunării. Acest lucru a devenit evident în timpul răscoalei din anul 340 conduse de „căpitanii sfinţilor" (duces sanctorum), Fasir şi Axido, care s-au remarcat printr-un sadism ieşit din comun şi îşi terorizau victimele trimiţându-le scrisori de ameninţare în care descriau feluritele suplicii pe care aveau să le şi pună în aplicare când îi prindeau pe cei vizaţi.

De fapt, unii dintre episcopii donatişti au fost atât de oripilaţi de excesele aliaţilor lor, încât s-au reunit într-un sinod şi s-au plâns comitelui Taurinus că „astfel de oameni nu pot fi îndreptaţi în Biserică" (Optatus de Mileve, *Libri VII*, III, 4), reclamându-i că nu acceptă disciplina bisericească şi i-au solicitat să intervină pentru pacificarea lor.

În cursul acestei acţiuni conduse de Taurinus numeroşi circumcellioni au fost reprimaţi în târgurile unde se reuneau şi câţiva dintre ei şi-au pierdut viaţa în timpul confruntărilor, aşa cum s-a întâmplat la Octava în Numidia. Cei ucişi au fost de îndată declaraţi sfinţi martiri, iar preotul Clarus din localitatea Subbula i-a înhumat în biserică, acordându-le cinstea de care în mod normal nu se bucurau decât episcopii. Cu acest prilej ierarhii donatişti participanţi la un sinod în Numidia au interzis de acum înainte îngroparea unor astfel de persoane în basilici.

În ciuda pretenţiilor lor exagerate de a se înfăţişa ca apărători ai dreptei credinţe, în toiul acestor confruntări donatiştii au ales să cocheteze şi cu arienii. Astfel schisma africană şi marea erezie orientală păreau să facă front comun împotriva Bisericii Ortodoxe/Catholice. Astfel se explică trimiterea unui exemplar al actelor sinodului semiarian de la Sardica sau Philippopoli din anul 343 episcopului Donatus Magnus. Totuşi, aceste contacte ocazionale cu arienii nu au avut consecinţe grave asupra purităţii doctrinare a donatiştilor.

Lipsa de carismă a noului episcop catolic al Cartaginei – Gratus – a favorizat creşterea autorităţii lui Donatus Magnus de Casae Nigra, care revendica pentru sine primatul Bisericii Africane şi recunoaşterea imperială ca episcop „senior" al Cartaginei. Tratativele purtate cu împăratul Constans au avansat destul de mult şi s-a decis chiar trimiterea în Africa a unei comisii cu sarcina să cerceteze situaţia din teren şi să o raporteze monarhului, care urma să aprobe solicitarea lui Donatus.

Cei doi notari imperiali, Paul şi Macarie, au sosit în Africa în primăvara anului 347 şi şi-au manifestat de la bun început simpatia faţă de clerul cecilian, participând la slujbele oficiate de episcopul Gratus. Anarhia africană, brigandajul periodic al circumcellionilor şi al aliaţilor lor berberi, impertinenţa donatiştilor, rapiditatea cu care se înmulţeau comunităţile dizidente, dar şi relaţiile suspecte cu arienii i-au îngrijorat pe reprezentanţii puterii centrale. Împăratul Constans s-a considerat totuşi suficient de abil şi de convingător pentru a restabili pacea şi pentru a suprima schisma africană. De aceea a încercat să abordeze situaţia cu delicateţe, momindu-i pe donatişti cu însemnate ajutoare materiale, pentru a-i convinge să revină paşnic în sânul Bisericii Universale. Prin urmare, Paul şi Macarie erau consideraţi artizanii unităţii, însărcinaţi să pregătească unificarea celor două Biserici, împărţind ajutoare comunităţilor şi daruri generoase episcopilor donatişti mai influenţi.

Donatus s-a arătat indignat de atitudinea oficialilor, iar când Paul şi Macarie au încercat să ia legătura cu el în vederea finalizării anchetei, liderul schismaticilor le-ar fi replicat „quid est imperatori cum ecclesia?" (ce are de-a face împăratul cu Biserica?). Mai mult de atât, le-a poruncit clericilor din subordinea sa să ignore deopotrivă cererile comisiei sau vreun ajutor pe care li l-ar oferi cei doi notari. De asemenea, pentru a-şi justifica atitudinea faţă de trimişii împăratului, acum este lansat şi răspândit zvonul că în timpul celebrării euharistice săvârşite de Gratus, ei ar fi pus pe sfânta masă un bust al lui Constans şi i-au adus jertfe de tămâie (Optatus de Mileve, *Libri VII*, III, 12). Acest nou element a dus la o antagonizare şi mai puternică a maselor care dispreţuiau din tot sufletul idolatria şi îi asociau pe Paul şi Macarie cu administraţia persecutoare a lui Diocleţian şi a tetrarhiei.

Înţelegând rapid că nu pot ajunge la niciun acord cu donatiştii, Paul şi Macarie au raportat acest lucru împăratului, care primise deja din partea lui Donatus o scrisoare mustrătoare. În consecinţă la jumătatea anului 347 Constans va promulga un edict de unire, poruncind contopirea celor două Biserici rivale sau, mai bine spus, desfiinţarea tuturor comunităţilor schismatice şi transferarea basilicilor şi a celorlalte bunuri pe seama catolicilor.

La 15 august 347 era deja afişat în Cartagina un edict proconsular ce cuprindea măsurile de impunere a decretului imperial, care relua în mare dispoziţiile documentului lui Constantin cel Mare din anul 317: cedarea bisericilor, exilarea episcopilor donatişti şi interdicţia rebotezării.

Cu acest prilej, un oarecare donatist pe nume Maximianus, a rupt documentul. Drept urmare a fost reţinut şi supus torturilor, în vreme ce un al disident, Isaac, prezent la incident i-a batjocorit pe catolici, fiind şi el arestat şi torturat sălbatic, încât a şi murit în aceeaşi zi. Din porunca proconsului trupurile ambilor donatişti au fost aruncate în mare provocându-i şi mai mult pe dizidenţi.

După înfrângerea slabei rezistenţe din preajma Cartaginei, Paul şi Macarie s-au avântat în Numidia, unde pe

(continuare în p. 7)

Asist. Dr. Dragoş BOICU

• AGENDA PASTORALĂ •

P.S. ILARION FĂGĂRĂȘANUL
Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului

Duminică, 1 iulie 2018. În Duminica a 5-a după Rusalii, P.S. Ilarion Făgărășanul a oficiat Sfânta Liturghie la biserica (aflată în construcție) „Sf. Petru și Pavel”, protopopiatul Făgăraș I.

Duminică, 8 iulie 2018. În Duminica a 6-a după Rusalii, P.S. Ilarion Făgărășanul a oficiat Sfânta Liturghie la Mănăstirea „Sfântul Apostol Andrei”, comuna Recea, sat Berivoi, jud. Brașov, alături de protosinghelul Iosif Toma, duhovnicul acestei mănăstiri.

Marți, 10 iulie 2018. A oficiat Sfânta Liturghie la biserica „Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil” I din Sibiu, alături de preot Emanuel Pavel Tăvală, părintele protopop Ioan Coșa, părintele consilier Ciprian și alți slujitori ai sfintelor altare din Sibiu, cu prilejul trecerii la Domnul a celui care a fost părintele Vasile Cârstea născut la 14.02.1932.

Joi, 12 iulie 2018. Cu ocazia cinstirii Sfintei Icoane a Maicii Domnului „Prodromița” de la Muntele Athos, părintele Ilarion Făgărășanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, a fost prezent la Mănăstirea „Nașterea Maicii Domnului” – Măgura, comuna Jina, jud. Sibiu, care are spre închinare și ca al doilea hram această icoană. Alături de invitații mănăstirii pentru această sărbătoare, au fost prezenți membri ai O.T.S., precum și copii cu însoțitorii lor, veniți în tabără la mănăstire.

Duminică, 15 iulie 2018. În Duminica a 7-a după Rusalii, Preasfințitul Ilarion Făgărășanul, Episcopul-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, a oficiat Sfânta Liturghie la Biserica „Sfinții Trei Ierarhi” din Făgăraș – Combinat, alături de preotul pensionar Vasile Onciu, preotul Gheorghe Bica și alți slujitori ai sfintelor altare.

Duminică, 22 iulie 2018. În Duminica a 8-a după Rusalii, Preasfințitul Ilarion Făgărășanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului a oficiat Sfânta Liturghie la Biserica „Adormirea Maicii Domnului” din localitatea Scoreiu, protopopiatul Avrig, jud. Sibiu. Sărbătoarea a început prin săvârșirea Sfintei Liturghii, unde P.S. Ilarion Făgărășanul i-a avut alături slujitori pe protopopul de Avrig, preotul dr. Vasile Gafton, pe părintele Iancu Ionel Banciu parohul bisericii, precum și alți slujitori ai sfintelor Altare.

Vineri, 27 iulie 2018. Mănăstirea de la „Colțul Chililor”, aflată lângă orașul Zărnești, jud. Brașov, și-a serbat hramul, avându-l ca ocrotitor pe Sfântul Mare Mucenic și Tămăduitor Pantelimon. Cu acest prilej, Preasfințitul Părinte Ilarion Făgărășanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, a săvârșit Sfânta Liturghie alături de părintele stareț, protosinghel Emilian Kadar, arhimandritul Hristofor Bucur starețul Mănăstirii „Sfântul Ioan Botezătorul” din stațiunea Poiana Brașov, precum și cu alți slujitori ai sfintelor altare.

Sâmbătă, 28 iulie 2018. Preasfințitul Ilarion Făgărășanul, Episcopul-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, a oficiat Sfânta Liturghie, precum și slujba parastasului la 40 de zile de la trecerea la Domnul a părintelui Zenovie Moșoiu, fost protopop de Brașov, la Biserica „Sfânta Treime” – Bariţiu din Brașov, alături de protopopul de Brașov, Dănuț Gheorghe Benga, preotul profesor Nicolae Moșoiu și un sobor de preoți.

Duminică, 29 iulie 2018. În Duminica a IX-a după Rusalii, Preasfințitul Ilarion Făgărășanul, Episcopul-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, a oficiat Sfânta Liturghie la Mănăstirea „Brâncoveanu” din comuna Sâmbăta de Sus. Seara, Preasfințitul Ilarion Făgărășanul a sosit la Mănăstirea Miclăușeni, jud. Iași, pentru a participa la întâlnirea membrilor Comisiei canonice, juridice și pentru disciplină a Sfântului Sinod al B.O.R.

Luni, 30 iulie 2018 – marți, 31 iulie 2018. Preasfințitul Ilarion Făgărășanul participă la mănăstirea Miclăușeni, jud. Iași, la întâlnirea membrilor Comisiei canonice, juridice și pentru disciplină a Sfântului Sinod al B.O.R., în vederea alcătuirii într-o primă formă a broșurii dedicate familiei.

Ierod. Ciprian PĂSĂRICĂ

Donatismul şi ispita puritanismului (VI)

(urmare din p. 6)

măsură ce înaintau erau întâmpinaţi de o tot mai mare ostilitate. Sentimentul era întreţinut de zvonul că notarii imperiali aveau misiunea de a-i pune pe donatişti să jertfească în faţa bustului împăratului Constans. De aceea, de multe ori când ajungeau prin sate sau ferme izolate cei doi oficiali le găseau abandonate. Schismaticii se vor grupa în jurul episcopului Donatus din Bagai care va face apel şi la circumcellioni pentru a fortifica această cetate, strângând provizii şi pregătindu-se de o confruntare armată.

Ţinând cont de această situaţie, Paul şi Macarie nu au ezitat să facă apel la Silvestru, *comes Africae*, solicitând trupe cu care să înainteze împotriva circumcellionilor comandaţi de Donatus. Armata imperială a ocupat poziţiile de atac şi s-a năpustit cu sălbăticie asupra donatiştilor, răzbunând torturile pe care un grup de cercetaşi militari le îndurase în ajun din partea dizidenţilor. Ofiţerii nu au putut face nimic pentru a-şi opri trupele dezlănţuite asupra locuitorilor din Bagai. În timpul masacrului episcopul Donatus a fost şi el prins şi ucis, schismatii atribuindu-i de îndată calitatea de martiri, şi l-au cinstit ca atare.

Demoralizaţi de această înfrângere, episcopii donatişti din Numidia s-au reunit grabnic într-un sinod şi au decis să trimită o delegaţie de 10 ierarhi în întâmpinarea lui Macarie pentru a condamna violenţele, dar şi pentru a căuta o soluţie de a restabili pacea. Întâlnirea cu oficialul roman a avut loc la Vegesala, în nordul munţilor Aures, dar s-a soldat cu eşec, episcopii donatişti insultându-l pe Macarie care a trecut îndată la represalii: a dispus să fie bătuţi în public cu bastoane, după care i-a eliberat pe nouă dintre ei, în vreme ce pe Marculus, ierarhul care se remarcase prin impertinenţa lui ieşită din comun, l-a reţinut şi l-a purtat ca prizonier şi trofeu prin localităţile pe care le străbătea, inspirând teamă în rândul donatiştilor. Totuşi, o serie de istorici în frunte cu W.H.C. Frend, plasează întâlnirea dintre episcopii dizidenţi şi oficialul roman la 29 iunie 347, deci cu o lună şi jumătate înaintea incidentului din Cartagina, ceea ce ar însemna că şi confruntarea din Bagai a avut loc la începutul verii, până să fie publicat edictul proconsular.

Cert este că Macarie a reuşit să pacifice prin teroare comunităţile dizidente punând capăt rezistenţei şi preîntâmpinând viitoarele, cel puţin deocamdată, violenţe ale circumcellionilor. În cele din urmă, când coloana imperială a ajuns la Nova Petra, Marculus s-a aruncat de pe stânci sau, potrivit surselor donatiste, a fost ajutat de soldaţi să sară în gol. Schismaticii l-au proclamat de îndată martir, cinstindu-i cu evlavie relicvele şi ziua de pomenire, şi întreprinzând peregrinaje la locul unde îşi sfârşise viaţa la Nova Petra. În toamna anului 1933, în timpul săpăturilor arheologice din Ksar el-Kelb (Algeria) – vechea aşezare Vegesela – a fost descoperită în stânga naosului basilicii de acolo inscripţia „memoria domni Marchuli” şi, întrucât acest locaş a aparţinut fără niciun dubiu donatiştilor, cercetătorii l-au identificat pe Marculus cu episcopul ucis în timpul lui Macarie.

Acest marş violent condus de „artizanii unităţii” a creat o impresie negativă atât în rândul donatiştilor, cât şi al catolicilor cărora le era ruşine să proclame unirea Bisericii pe baza actelor de cruzime comise în mod special de Macarie. De fapt, atât de puternic va fi impactul acestor evenimente în mentalul colectiv nord-african, încât se va vorbi de acum înainte despre „epoca lui Macarie” (Macariana tempora) sau despre „persecuţia lui Macarie” (Macariana persecutio), iar catolicii vor fi de acum numiţi Macarieni (macariani), gruparea lui Macarie (pars Macari) sau Biserica lui Macarie (Macariana Ecclesia). Donatiştii îşi vor cristaliza opoziţia nonviolentă prin lucrări din genul Actelor martirice menite să glorifice victimele (*Passio Maximiani et Isaaci* şi *Passio Marculi*) şi să exprime dispreţul pentru persecutorii neputincioşi să corupă sufletele curate ale martirilor, autorităţile romane acţionând ca agenţi ai diavolului în lupta contra sfinţilor lui Dumnezeu. Nici împăratul Constans nu va fi cruţat de autorii acestor texte care îl înfierează ca „tiran” şi „înaintemergătorul lui Antihrist” (precursor Antichristi) (*Passio Marculi*, *PL* 8:761). Cele două bestii trimise în Africa (duabus bestiis ad Africam missis) dau dovadă de o cruzime inimaginabilă, iar meritul celor ce îndură suferinţele este cu atât mai mare, cum reiese din acest pasaj din *Passio Maximiani et Isaaci*:

„Astfel acolo s-a purtat războiul între trup şi pedepsele corporale, între profanatori şi cel devotat, între virtuţile sufletului şi mutilări, între ostaşul lui Hristos şi soldaţii diavolului, între pătimitor şi judecător şi, întrucât s-a războit atâta împotrivă, el singur (Maximianus) a fost de ajuns să lupte în chip mai slăvit cu mulţimea suferinţelor şi a vrăjmaşilor ca printr-o singură înfruntare să fie repurtată mai mult decât o singură izbândă”.

Pentru donatiştii de pretutindeni eroismul dovedit de „martiri” legitima şi mai mult poziţia lor radicală, chiar dacă momentan nu puteau decât să fie martorii neputincioşi ai acestei uniri forţate. Însuşi Donatus Magnus a fost silit să părăsească Cartagina şi Africa şi a fost purtat în exil până la moartea sa, survenită în anul 355, şi din acest motiv dizidenţii l-au proclamat şi pe el martir căzut pentru cauza Bisericii celor puri.

În ciuda triumfului nominal obţinut de trupele imperiale, Biserica catolică nu a reuşit să valorifice victoria, iar episcopul Gratus al Cartaginei a întârziat să dea curs impulsului creat de Paul şi Macarie. În anul 348 sau 349 convoacă un sinod la care participă circa 50 de ierarhi, printre care şi câţiva donatişti „reîntorşi”, dar nu reuşeşte să se impună ca lider al Bisericii Africane, cum o va face câteva decenii mai târziu Aurelian sau Augustin. Pe lângă cele 12 canoane care vizau disciplina eclezială – semn al laxismului instalat de-a lungul schismei – sunt formulate două canoane care fac trimitere specială la donatişti: unul interzicând repetarea botezului (can. 1) şi celălalt oprind cinstirea ca martiri a celor care s-au sinucis sau s-au expus conştient unor situaţii ce le-au fost fatale (can. 2).

Donatiştii au recuperat rapid poziţiile pierdute aşteptând momentul prielnic pentru a se manifesta din nou. Chiar la sinodul din Cartagina din 348/349 episcopul catolic de Madauros se plângea de faptul că sub pretextul reconcilierii şi al unificării episcopul donatist „revenit” i-a acaparat toată comunitatea, situaţie frecvent întâlnită în Numidia, anticipând revirimentul din timpul împăratului Iulian Apostatul.

Dar despre toate acestea vom vedea în materialul următor.

Biblioteca Județeană ASTRA Sibiu

• TELEGRAFUL EVENIMENT •

Hram la Mănăstirea „Brâncoveanu" de la Sâmbăta de Sus

Pelerini din întreaga țară, credincioși din satele Țării Făgărașului și numeroși oaspeți au participat miercuri, 15 august, la hramul Mănăstirii „Brâncoveanu" de la Sâmbăta de Sus, județul Brașov. Praznicul Adormirii Maicii Domnului i-a adunat pe credincioși în jurul vechiului așezământ monahal de la poalele Munților Făgăraș cu nădejdea de a primi binecuvântare cerească și ajutor în viețile lor.

Programul liturgic din ziua de hram a început cu sfințirea apei la fântâna din incinta mănăstirii, locul unde zi de zi poposesc pelerini pentru a gusta din această apă despre care se crede că este vindecătoare și aduce alinare sufletească și trupească. Slujba de sfințire a apei a fost oficiată de Înaltpreasfințitul Laurențiu, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului, împreună cu Preasfințitul Ilarion Făgărășanul, Episcopul-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului și un sobor de preoți și diaconi din care au făcut parte starețul mănăstirii, arhimandritul Atanasie Roman, ieromonahi, protopopi și preoți din parohii ale Arhiepiscopiei Sibiului.

După slujba de sfințire a apei a urmat Sfânta Liturghie, oficiată de sobor la altarul de vară al mănăstirii, aflat în pădurea din vecinătate.

În cadrul Sfintei Liturghii, ierodiaconul Nicolae Danco de la Mănăstirea „Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul" din Poiana Brașov a fost hirotonit ieromonah.

Răspunsurile liturgice au fost date de Corala „Timotei Popovici" a Catedralei mitropolitane din Sibiu, dirijată de pr. lect. univ. dr. Dan Alexandru Streza.

„Un praznic al frumuseții maternității"

Cuvântul de învățătură de la Sfânta Liturghie a fost rostit de pr. conf. univ. dr. Constantin Necula de la Facultatea de Teologie Ortodoxă „Sfântul Andrei Șaguna" din Sibiu.

„Adormirea Maicii Domnului este un praznic al frumuseții maternității și al frumuseții femeii în Biserică. Astăzi prăznuim o femeie cu totul specială, primul om pomenit în Crez, căci spunem în Crez că din Fecioara Maria Mântuitorul născându-Se se face astfel înaintea noastră model de mântuire. Maica Domnului poartă cu sine această taină a împlinirii Scripturii, a împlinirii tuturor profețiilor din Vechiul Testament, începând cu cea mai grea dintre toate, și anume că sămânța femeii va zdrobi capul șarpelui. Maica Domnului este cea care prin aducerea Mântuitorului în mijlocul lumii căzute zdrobește prin călcâiul său șarpele", a spus părintele Necula.

La finalul Sfintei Liturghii, IPS Mitropolit Laurențiu i-a binecuvântat pe credincioșii veniți în număr mare la hramul mănăstirii făgărășene și a vorbit despre cinstirea Maicii Domnului în Biserica Ortodoxă și despre mijlocirea ei pentru oameni înaintea Fiului ei.

„Maica Domnului și astăzi a vărsat lacrimi pentru noi. Întrebarea este: noi ce facem? Noi pentru ce vărsăm lacrimi când suntem supărați și nu știm cum să ne schimbăm sau să ne îndreptăm supărarea? Câte lacrimi de pocăință, câte lacrimi de smerenie, câte lacrimi de responsabilitate vărsăm noi? Uneori, da, plângem, dar de foarte multe ori, luați cu valurile vieții, uităm de Maica Domnului", a spus ierarhul.

Hramul s-a încheiat cu slujba Sfântului Maslu la care preoții și credincioșii s-au rugat pentru sănătate trupească și pentru iertarea păcatelor.

Ștefan MĂRCULEȚ

REDACTOR-ȘEF:
Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA

COLEGIUL DE REDACȚIE

Senior-editori: Pr. Academician Mircea Păcurariu; Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan. **Secretar de redacție:** Pr. Lect. Dr. Emanuel Tăvală. **Membri:** Pr. Conf. Dr. Constantin Necula, Conf. Dr. Lucian Grozea, Diac. Dr. Ștefan L. Toma, Pr. Dr. Cristian Muntean, Pr. Dr. Vasile Gafton. **Responsabil ediție online:** Vicențiu-Dragoș Bășa.

ISSN 1223-8392

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA se primesc pe adresa: Redacția „Telegraful Român", 550179 – Sibiu, str. Mitropoliei, nr. 35; e-mail: *telegrafulroman@yahoo.com*. Articolele nepublicate nu se înapoiază.

ABONAMENTUL pentru anul 2018 este de 48 lei; cod IBAN RO34 RNCB 0227 0360 5879 0001. BCR Sibiu, str. Emil Cioran, nr. 1. Cod fiscal 44 79 403.

Tiparul executat la *Tipografia Șaguniana* – Sibiu

Biblioteca Județeană
ASTRA Sibiu

Biblioteca Județeană
ASTRA Sibiu

Fondator:
Mitropolit **Andrei Şaguna**, 1853

Publicație bisericească a Arhiepiscopiei Sibiului

Telegraful Român

Anul 166 • nr. 33-36

1 şi 15 septembrie 2018

ÎNTÂLNIREA INTERNAȚIONALĂ A TINERILOR ORTODOCȘI | SIBIU, 6-9 SEPTEMBRIE 2018

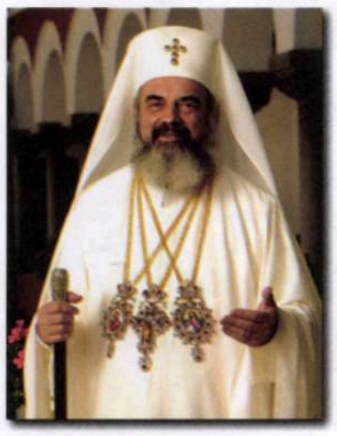

ITO 2018

Cuvântul Preafericitului Părinte DANIEL la deschiderea ITO 2018

Cu multă bucurie duhovnicească vă adresăm un cuvânt de binecuvântare, vouă, tinerilor participanți la Sibiu, în centrul României, la *Întâlnirea Internațională a Tinerilor Ortodocşi (ITO)*. Evenimentul acesta este organizat în perioada 6-9 septembrie 2018 de Arhiepiscopia Sibiului, având ca temă: *„Unitate. Credință. Neam"*, în contextul *Anului omagial al unității de credință și de neam* în Patriarhia Română, cu prilejul *Centenarului Marii Uniri a românilor din 1918.*

Maica Domnului este icoana Bisericii şi Ocrotitoarea familiei

Este deosebit de semnificativ faptul că, în Biserica Ortodoxă Română, aceste adunări internaționale ale tinerilor creştini ortodocşi se desfăşoară în comuniune de credință, de rugăciune şi cântare, de dialog şi prietenie, la începutul noului An Bisericesc, care ne cheamă la sfințirea timpului vieții pământeşti ca timp al mântuirii.

În acest sens, prima mare sărbătoare din luna septembrie este *Naşterea Maicii Domnului* (8 septembrie), Maica Domnului fiind *icoana Bisericii*, deoarece ea este ființa umană prin care Fiul Cel veşnic al lui Dumnezeu, Iisus Hristos, devine om în istoria umană, ca să dăruiască oamenilor muritori viaţa veşnică (cf. *Ioan* 11, 25). Cifra 8 simbolizează viaţa eternă şi lumina infinită din Împărăția Cerurilor.

(continuare în p. 2)

ITO 2018

Cuvântul Înaltpreasfințitului LAURENȚIU la deschiderea ITO 2018

Organizarea la Sibiu a celei de-a V-a ediții a *Întâlnirii Internaționale a Tinerilor Ortodocşi,* eveniment important al *Bisericii Ortodoxe Române*, constituie pentru noi un prilej de mare cinstire şi împlinire sufletească. Este o aleasă binecuvântare să găzduieşti o mulțime de tineri frumoşi şi luminoşi, veniți din toate părțile țării noastre, dar şi tineri din diaspora românească şi din celelalte Biserici surori, pentru a mărturisi împreună bucuria comuniunii şi a credinței noastre ortodoxe.

De aceea, cu deplină bucurie, vă adresăm tuturor un călduros *Bine aţi venit la Sibiu*, în capitala Ortodoxiei transilvane, oraşul ales şi consacrat de Marele ocrotitor al nostru – *Sfântul Ierarh Andrei Şaguna*, spre a fi reşedința istoricei Mitropolii a Ardealului.

Aniversăm împlinirea unui centenar de la înfăptuirea Statului Național Unitar Român, iar tema *Întâlnirii* de acum, binecuvântată de Preafericitul Părinte Patriarh Daniel şi aprobată de Sfântul Sinod al Bisericii noastre, este *„Unitate. Credință. Neam"*.

Au trecut 100 de ani de la împlinirea dezideratului de veacuri al românilor – *Marea Unire din 1918*. Această împlinire măreaţă a unității şi libertății noastre naționale s-a realizat cu multe sacrificii umane, spirituale şi materiale. Mulțimea eroilor români, cunoscuți şi necunoscuți, pe a căror jertfă s-a edificat România de astăzi, libertatea şi demnitatea noastră națională, trebuie să rămână conştiința vie a neamului nostru. De aceea, la fiecare Sfântă Liturghie, cu smerenie şi evlavie îi pomenim pe *eroii şi martirii neamului românesc de pretutindeni,care s-au jertfit pe toate câmpurile de luptă pentru apărarea țării, pentru libertatea şi demnitatea poporului român*. Ei au apărat nu numai integritatea teritorială a țării, dar şi integritatea spirituală şi valorile morale ale poporului român, care a traversat întunericul istoriei sale zbuciumate prin *lumina credinţei* şi *dreapta viețuire creştină.* Amintirea lor ne cheamă să nu despărțim darul libertății de darul credinţei şi al demnității mo-

(continuare în p. 3)

ITO 2018 în oglinda timpului

Teodor BACONSCHI

Modernitatea debutează prin Revoluția Franceză, petrecută într-o monarhie catolică de unde protestanții fuseseră brutal expulzați. Europa nordică era deja cucerită de Reformă. Italia Contrareformei trăia, prin baroc şi manierism, o decadență brodată cu subtilități machiavellice. Aşa arăta, în mare, Europa vlăguită de războaie confesionale, căreia Iluminismul avea să-i dea o lovitură de... dizgrație: regicidul revoluționar e, în primul rând, un deicid simbolic. Violența iacobină şi Teroarea au pregătit marea substituire: Dumnezeu e înlocuit, inclusiv prin scenografia Noului Timp, printr-un cult al Rațiunii, prezentată ca zeiță cu bonetă frigiană, patroană a unui calendar menit să reseteze era creştină la ora Drepturilor (abstracte) ale unui Om generic, exaltat în teorie şi masacrat în practică. Evenimentele istoriei occidentale de după 1789 au influențat, mai târziu, şi lumea ortodoxă, strivită sub turcocrație. La şase decenii după cutremurul francez, Revoluția de la 1848 atinge Țările Române. Elita liberală din România veacului XIX preia programul iluminist, dedicându-se naționalismului anticlerical, pe care domnia lui A.I. Cuza avea să-l traducă prin reforme instituționale secularizante. Practic, duhul masoneriei s-a confruntat cu timida renaştere filocalică paisiană, având în final câştig de cauză.

Monarhia a fost ceva mai „reacționară" în spirit, lăsând Ortodoxiei din Vechiul Regat un rost pedagogic menit să ajute modernizarea conservatoare a vechiului Regat. Instituțiile publice au fost copiate după modele apusene, în vreme ce Biserica garanta, printr-o pastorație a continuității tradiționale, pacea socială. Între Unirea Principatelor – binecuvântată de Napoleon al III-lea, şi rotunjirea diplomatico-militară a României Mari, inspirată de principiul wilsonian al naționalităților, Ortodoxia a

(continuare în p. 2)

Din cuprins:

„ITO 2018 a demonstrat că românii sunt frumoşi" | pagina **4**

Emil Hurezeanu
Nu putem fi la Kyoto ca la Răşinari sau la Hamburg ca la Salonic. Discurs la Conferința „Unitate. Credință. Neam. De 100 de ori România" | pagina **6**

Pr. Dr. Daniel Puia-Dumitrescu
ITO 2018: impresii de insider | pagina **7**

Cuvântul Preafericitului Părinte DANIEL la deschiderea ITO 2018

(urmare din p. 1)

Copiii şi tinerii sunt un dar sfânt şi o mare binecuvântare pentru familie şi Biserică, pentru ţară şi popor

Tinerii sunt dornici să trăiască în comuniune de iubire, să iubească şi să fie iubiţi, în familie şi în societate, dar şi să cultive un ideal, să dea un sens vieţii lor prezente şi viitoare, prin acumulare de cunoştinţe noi şi prin creativitate.

În această privinţă, ei *reprezintă nu doar viitorul Bisericii şi al societăţii, ci şi prezentul lor dinamic şi înnoitor la nivel naţional şi internaţional*.

Participând la programele de tineret susţinute de Biserică, tinerii au şansa de a se cunoaşte mai bine între ei, de-a lega prietenii şi de a preţui mai mult moştenirea culturală şi bogăţia tradiţiilor specifice Ortodoxiei româneşti din diferite oraşe ale României, dar şi de a afla date noi despre bogăţia spirituală a Ortodoxiei universale.

Dacă, anul trecut, ITO – 2017 de la Iaşi a avut ca temă principală *libertatea*, în anul acesta, ITO – 2018 de la Sibiu ne cheamă să gândim şi să trăim mai intens legătura dintre *libertate şi unitate*: în familie, în Biserică şi în societate, având ca lumină şi exemplul făuritorilor Marii Uniri din 1918.

*Libertatea şi unitatea sunt două componente esenţiale şi permanente ale vieţii umane, deoarece **omul a fost creat pentru a trăi în comuniune de iubire**, după chipul lui Dumnezeu, Care este Iubire (cf. 1 Ioan 4, 16), adică Treime de Persoane distincte, libere şi nedespărţite, vieţuind în unitate desăvârşită.*

În acest sens, starea sănătoasă a vieţii umane, în care libertatea persoanelor distincte se armonizează cu unitatea dintre ele, se exprimă în *comuniune de iubire*.

Această comuniune de iubire rodeşte pace şi bucurie, respect reciproc, dialog şi cooperare, solidaritate şi coresponsabilitate în familie, Biserică şi societate. *Aceasta este viaţa umană binecuvântată de Dumnezeu şi binefăcătoare pentru persoană şi comunitate*.

Însă, când din cauza păcatului, care este atitudine şi acţiune egoistă, posesivă şi agresivă a omului în relaţie cu semenul său, libertatea persoanei se afirmă împotriva unităţii sau a comuniunii de iubire, această libertate devine *libertate distructivă*. Aşa au apărut în lume certurile în familie, în societate, dar şi conflictele şi războaiele violente de cucerire şi apoi revoltele şi războaiele de eliberare a popoarelor cucerite şi oprimate.

Preasfânta Treime este izvorul unităţii şi al libertăţii în comuniune de iubire

Înţelegem, aşadar, că deşi *păcatul egoismului dezbină persoane şi popoare între ele, totuşi, iubirea milostivă a lui Dumnezeu sau harul Preasfintei Treimi adună în comuniune persoane diferite şi popoare sau etnii diferite* (cf. *F. Ap.*, cap. 2). De aceea, în Biserica lui Hristos, viaţa creştină începe prin Botezul în apă şi în Duh Sfânt, săvârşit de Biserică *în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh*, adică în relaţie spirituală cu iubirea eternă a Preasfintei Treimi.

Apoi, viaţa creştină se dezvoltă prin participarea creştinilor la viaţa liturgică şi social-filantropică a Bisericii, pentru a primi prin rugăciune şi a transmite ulterior prin fapte bune iubirea smerită şi darnică a Preasfintei Treimi în viaţa familială, comunitară şi socială.

În fiecare Sfântă Liturghie euharistică ortodoxă, noi mărturisim credinţa noastră comună în Dumnezeu Tatăl, Fiul şi Duhul Sfânt (*Crezul ortodox*), mulţumim Preasfintei Treimi pentru darul vieţii şi pentru „toată darea cea bună".

Apoi, prin împărtăşirea cu Trupul şi Sângele lui Hristos Cel răstignit şi înviat, noi primim în suflet *„harul Domnului nostru Iisus Hristos şi dragostea lui Dumnezeu Tatăl şi împărtăşirea Sfântului Duh"* (*2 Corinteni* 13, 13). Iar către sfârşitul Sfintei Liturghii, cântăm: *„nedespărţitei Sfintei Treimi să ne închinăm, că aceasta ne-a mântuit pre noi"* (Cântarea *Am văzut lumina cea adevărată*).

De fapt, toată viaţa liturgică ortodoxă este ritmată de semnul Sfintei Cruci şi de doxologia: *„Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin!"*.

Credinţa în iubirea lui Hristos Cel răstignit şi înviat a întărit iubirea de neam şi solidaritatea între români

Pentru fiecare popor creştin ortodox, credinţa în Preasfânta Treime a fost, de-a lungul veacurilor, izvor de iubire sfântă în Biserică, familie şi societate. Iar semnul Sfintei Cruci, ca semn al suferinţei, dar şi al biruinţei prin Înviere, a fost chemare la iubire jertfelnică pentru Biserică şi neam, în lupta de eliberare de sub stăpâniri nedrepte şi opresive, precum şi în lupta de apărare a identităţii etnice şi de realizare a unităţii naţionale.

În acest sens, este semnificativ faptul că în Transilvania mai multe catedrale eparhiale au ca hram sau patron spiritual Sărbătoarea Preasfintei Treimi (Sibiu, Arad, Baia Mare, Blaj – greco-catolică – şi, în mod deosebit *Catedrala Reîntregirii Neamului* de la Alba Iulia), subliniind astfel, deopotrivă, ***dorinţa românilor de libertate şi de unitate naţională***.

Prin cărţile de cult tipărite în limba română şi prin dragostea de neam a slujitorilor ei, *Biserica a contribuit mult la cultivarea conştiinţei naţionale a românilor*, când aceştia locuiau în trei principate româneşti aflate sub dominaţie străină: Moldova şi Ţara Românească, aflate sub stăpânire otomană, şi Transilvania, aflată sub stăpânire habsburgică.

În acest sens, un cronicar umanist, membru al elitei maghiare, constata, la sfârşitul secolului 16, că victoria lui Mihai Viteazul în Transilvania a fost pregătită şi *„prin lucrarea tainică a preoţilor şi a călugărilor"* [Cf. *Istoria Transilvaniei*, volumul II, *Academia Română*, Cluj-Napoca, 2007, p. 100].

De asemenea, *preoţii ortodocşi militari* prezenţi pe front alături de soldaţii români în Primul Război Mondial (1916-1918) au insuflat acestora mult curaj şi multă credinţă în realizarea idealului Marii Uniri a românilor din toate provinciile româneşti.

Identitatea naţională va fi cultivată chiar şi în cooperarea internaţională

Astăzi însă, *din cauza secularizării sau a slăbirii credinţei în Dumnezeu – Izvorul iubirii veşnice, slăbeşte şi comuniunea de iubire între oameni, în familie şi în societate.*

Astfel, se constată adesea că, fără iubirea reciprocă, smerită şi sinceră din familie, libertatea şi unitatea membrilor acesteia se transformă repede în conflict şi dezbinare între soţ şi soţie sau între părinţi şi copii.

De asemenea, fără iubirea de ţară şi de neam, libertatea şi unitatea naţională se transformă treptat în înstrăinare de sine, iar patriotismul firesc este adesea înlocuit cu dorinţa de profit material imediat: *patria ubi bene* (patria este acolo unde trăiesc bine).

Însă, dincolo de această slăbire a cultivării valorilor naţionale, avem convingerea că *aceste valori, adică identitatea, libertatea şi unitatea naţională, nu vor dispărea, ci vor fi cultivate de naţiuni chiar şi în timpul cooperării lor internaţionale.*

De ce? ***Pentru că aceste valori naţionale sunt valori identitare**, care exprimă specificul sau unicitatea, bogăţia şi demnitatea fiecărui popor în relaţie cu celelalte popoare.*

Dragi tineri creştini ortodocşi din România şi din alte ţări, *voi sunteţi apostoli sau misionari ai libertăţii şi ai unităţii etnice sau naţionale, dar şi ai comuniunii între etnii şi ai cooperării între popoare*, când cultivaţi iubirea generoasă în familie, în prietenie, în parohie, în eparhie, în societate şi în toate întrunirile ortodoxe naţionale şi internaţionale, spre bucuria Ortodoxiei întregi şi comuniunea între popoarele lumii.

Ne rugăm lui Dumnezeu să vă binecuvinteze pe toţi, să folosiţi timpul şederii voastre la Sibiu ca fiind un timp de cultivare a credinţei, a dialogului, a prieteniei şi a unităţii creştine ortodoxe, spre slava Preasfintei Treimi, binele Bisericii şi bucuria voastră a tuturor!

Vă invităm pe toţi la Bucureşti, anul acesta, în 25 noiembrie, pentru a fi prezenţi la sfinţirea Catedralei Naţionale!

ITO 2018 în oglinda timpului

(urmare din p. 1)

devenit instrumentul unui stat binevoitor, dar prea puţin dispus să opereze transformări democratice. Regimul politic interbelic a dovedit că reforma agrară din anii '20 ai veacului trecut şi parlamentarismul nu pot rezista derapajelor totalitare ilustrate prin succesive dictaturi. Privind în urmă, putem spune că societatea românească – şi Biserica ei majoritară – s-a bucurat de o relativă libertate doar vreo două decenii, între 1919 şi 1939. A urmat al Doilea Război Mondial, în care am pierdut teritorii şi am căzut de partea proastă a baricadei geopolitice, intrând – pentru aproape o jumătate de secol – în sfera de influenţă sovietică. De trei decenii, culisele opresiunii comuniste au ieşit treptat şi incomplet la iveală: azi, putem spune că ştim cât şi cum a suferit BOR sub cizma bolşevismului stalinist şi, apoi, sub chingile naţional-comunismului ceauşist, aşa cum cunoaştem şi formele sale de compromis. Ne rămâne să onorăm capitalul ei martiric şi să privim critic realitatea (tactic, dar nu şi spiritual justificată) a instrumentalizării sale prin propaganda regimului de *ateism ştiinţific*.

Anul Centenarului Marii Uniri ne găseşte în UE şi NATO, sub presiunea relativistă şi seculară a postmodernităţii. Ne-am găsit locul, sursa de prosperitate şi dezvoltare, dar nu şi aşezarea spirituală în veacul acesta fără noimă. Elita BOR – episcopat, cler şi intelectuali mireni cu vocaţie apologetică – se străduieşte să armonizeze tradiţia şi provocările contemporane, deloc puţine, adesea insidioase, mereu mai solicitante. Bătălia simbolică se dă pentru sufletul şi mintea tinerei generaţii, cea care va duce mai departe o moştenire bogată, adaptată inteligent timpului ce-i va fi dat. E o generaţie mobilă (adesea născută în diaspora), conectată, exigentă, a cărei busolă nu mai indică de la sine Nordul hristocentric al regalităţii umane. O generaţie care vrea modele, dar şi libertate, care înţelege să-şi construiască propria fizionomie, revendicând totodată mai multă justiţie socială. Din unghiul dreptei credinţe, ea nu-şi doreşte un ghetou muzeal de ceară, ci o viaţă împlinită, armonioasă, înţeleaptă şi cât mai sigură. Recenta ITO 2018 – organizată cu trudă şi succes la Sibiu – e doar un pas către inima ei îngrijorată şi dornică de adevăr.

Cuvânt rostit de Înaltpreasfințitul Părinte Laurențiu, Mitropolitul Ardealului,

către tinerii de la ITO 2018 la finalul Procesiunii Unității în fața Catedralei mitropolitane din Sibiu

Dragi tineri,

Ne aflăm în fața istoricei Catedrale mitropolitane din Sibiu, care are hramul Sfânta Treime. Pe frontispiciul superior al bisericii puteți observa, în vitraliu, icoana simbolică a Preasfintei Treimi, anume chipul celor trei îngeri primiți de Avraam, marele Patriarh al Vechiului Testament, la stejarul din Mamvri, așa cum relatează Cartea Facerii în cap. 18. Această icoană, realizată de Sfântul Cuvios Andrei Rubliov, arată dragostea mântuitoare a lui Dumnezeu cel întreit în Persoane, Care îl caută necontenit pe om, dar și ospitalitatea omului credincios, care Îl poate primi și cunoaște pe Dumnezeu numai în lumina iubirii și credinței. Această icoană simbolică a Sfintei Treimi exprimă modelul de unitate desăvârșită, dar și comuniunea de viață și de iubire la care suntem chemați cu toții.

În chip profetic, Catedrala noastră mitropolitană din Sibiu, Mamă a tuturor bisericilor din Ardeal, a primit acest hram la sfințirea ei, în anul 1906, prin aceasta exprimându-se simbolic năzuința continuă și dorința fierbinte de unitate și comuniune a românilor ortodocși din Transilvania cu toți frații lor de dincolo de Carpați.

În acest sens, ne bucurăm de faptul că, în acest An Centenar, ați venit cu toții aici în chip atât de minunat și ne-ați încântat, ba mai mult ați umplut Biserica cu frumusețea tinereții și entuziasmului vostru. Voi sunteți Biserica neamului, voi sunteți Biserica viitorului, voi sunteți cei în care ne punem toată nădejdea că darul dreptei credințe va continua să lumineze și generațiile viitoare. Dacă voi ați venit la noi și noi dorim să venim la voi! Suntem cu voi și vom fi mereu alături de voi. Ne vom strădui să avem mult mai multă atenție de modul în care voi vă croiți viața voastră, la doleanțele și așteptările voastre. Noi, cei maturi, suntem în felul nostru, poate, puțin mai egoiști, deși dorim binele vostru. Este bine să vă școliți, este bine să faceți tot ceea ce trebuie pentru a vă educa și forma pentru viața aceasta, dar cerem părinților voștri să aibă mai mult timp pentru voi. Vom încerca și noi să avem mai mult timp pentru comuniunea cu voi, să vă chemăm în lucrările și activitățile acestea frumoase ale Bisericii, în pelerinaje, în tabere, în întâlniri tematice, pentru că, de fiecare dată, ne predați o lecție de suflet și de bucurie și nouă. Și sunt atâtea frumusețe ale vieții voastre care ne folosesc și nouă. Acum, voi ne învățați pe noi, nu noi pe voi! Voi aveți cea mai sinceră, cea mai curată manifestare a comuniunii și iubirii pe care noi am pierdut-o, am pervertit-o, deoarece au trecut peste noi greutăți și ani. Voi aveți acum elanul acesta sufletesc atât de viu, uniți-l cu credința în Hristos și întăriți dragostea între voi, în așa fel încât să nu mai existe dezbinare, să nu mai existe nicio deosebire între voi. Ați crescut frumos în familiile voastre, v-ați creat apoi în mediul vostru prietenii; ați fost și sunteți în școală într-o unitate și comuniune de prietenie; colegialitatea din școală nu se uită niciodată! Sunt acele întâlniri periodice ale colegilor, ale absolvenților școlilor noastre, de aceea dragostea aceasta față de unitatea noastră ca ființă, unitatea noastră națională, dar și unitatea noastră religioasă, voi o manifestați în tot ceea ce faceți. În imnul ITO din acest an, care sperăm să rămână la loc de cinste în memoria voastră, se repetă în refren: „Uniți în credință, mereu împreună, vom putea construi o lume mai bună! Împreună să fim una, doar așa vom izbândi, căci cu noi întotdeauna, Hristos este și va fi!". De asemenea, atât de expresiv este versul care arată că prin jertfa atât de mare a înaintașilor noștri, eroi și martiri de pretutindeni, am primit dreptul de a spune răului nu. Voi aveți cea mai mare îndreptățire de a spune nu răului.

Pe drumul vieții care vi se deschide înainte din darul Bunului Dumnezeu, să pășiți cu credință, să ascultați cuvintele și sfaturile părinților voștri, să-i respectați și să-i iubiți, pentru că veți deveni și voi părinți. Să luminați drumul vieții voastre cu iubirea față de Dumnezeu și cu iubirea față de Biserica în care v-ați născut, ați crescut și în care sperați să rămâneți până la sfârșitul vieții fiecăruia cu Hristos împreună.

Hristos în mijlocul nostru! Totdeauna acum și pururi și-n vecii vecilor, Amin! Dumnezeu să vă binecuvânteze și bucuria și dragostea noastră să le primiți cu toții! Vă iubim din tot sufletul! La mulți ani!

Cuvântul ÎPS LAURENȚIU la deschiderea ITO 2018

(urmare din p. 3)

rale a vieții, pentru că **viitorul copiilor noștri nu poate exista fără morală, fără credință și fără amintirea trecutului de jertfă al înaintașilor noștri**.

Am fost și suntem, așa cum adeseori a remarcat Preafericitul Părinte Patriarh Daniel, un *„popor al Crucii și al Învierii"*. Indiferent de granițele pe care vicisitudinile istoriei le-au ridicat între provinciile noastre, românii și-au păstrat cu jertfelnicie *unitatea și identitatea de neam*, având *aceeași credință* și vorbind *aceeași limbă*. Amintirea vrednicilor noștri înaintași, a *eroilor* și *martirilor neamului* ne obligă să nu uităm cât de mare este prețul jertfei lor pentru darul unității noastre și, astfel, să ne vindecăm de *vrajbă* și *dezbinare*, de *egoism* și *indiferență*, să ne apărăm credința și valorile morale, educația sănătoasă, limba română curată și adevărata cultură a sufletului românesc. În cele nouă cuvinte testamentare ale sale, Sf. Ierarh Andrei, Mitropolitul Transilvaniei, ne îndeamnă și pe noi: *„Fiți pe pace, aveți-vă bine, nu vă sfădiți!"*.

Darul unității de credință și neam constituie ***moștenirea sfântă*** pe care am primit-o de la vrednicii noștri înaintași și pe care cu multă gratitudine o oferim vouă, tinerilor de azi. Să prețuiți acest dar și să-l cultivați cu demnitate și responsabilitate, pentru ca, la rândul vostru, să-l transmiteți mai departe generațiilor viitoare.

Dragi tineri,

Cu aceste gânduri de suflet, Vă invităm să petreceți aceste câteva zile la Sibiu, cetatea de suflet a Sfântului Ierarh Andrei Șaguna, Mitropolitul Transilvaniei (1864-1873), unul dintre marii promotori ai unității noastre naționale în rândul românilor transilvăneni din a doua jumătate a secolului 19, de la a cărui naștere se împlinesc 210 ani. Suntem încredințați că toate activitățile din aceste zile: întâlnirile, dezbaterile, atelierele de lucru, împletite cu alte bucurii: prieteniile, muzica, descoperirea valorilor etnografice, precum și cele culturale din muzeele Sibiului, vă vor îmbogăți sufletește și vor înnoi în inimile voastre curate dragostea față de țară și față de Biserica strămoșească, întărind conștiința unității și identității noastre naționale.

Cu adâncă recunoștință și mulțumire pentru toți cei care sunteți alături de noi, organizatori, parteneri și sprijinitori ai acestui eveniment al tinereții și al comuniunii, devenit emblematic pentru Biserica Ortodoxă Română, cu aleasă prețuire, îl rugăm pe Preafericitul Părinte Patriarh Daniel să ne împărtășească tuturor, cu părintească dragoste, cuvântul său de binecuvântare și învățătură.

Peste 3000 de tineri din întreaga lume au trăit bucuria întâlnirii în Piața Mare din Sibiu

Cea de-a cincea ediție a Întâlnirii Internaționale a Tinerilor Ortodocși (ITO) a fost deschisă joi, 6 septembrie, în Piața Mare din Sibiu. Inima cetății transilvănene a fost plină de tineri din toată țara și din Bisericile ortodoxe din întreaga lume, mândri să poarte steagurile locurilor de unde provin și portul popular, să aducă la Sibiu cântul și tradițiile vechi din toate regiunile țării și din îndepărtate locuri unde Ortodoxia aduce binecuvântare, speranță și iubire de Dumnezeu și față de oameni, din țări precum Grecia, Cipru, Bulgaria, Serbia, Republica Moldova, Statele Unite ale Americii, Germania, Italia, Spania, Portugalia, Turcia, Franța și mai multe state africane.

Festivitatea deschiderii oficiale a ITO 2018 a fost un adevărat spectacol al tinereții și al bucuriei de a trăi frumos credința străbună. Tinerii au fost primiți de gazde în Piața Mare, alături de oaspeți de seamă veniți să binecuvânteze această manifestare unică, să-i încurajeze pe inimoșii participanți, să le vorbească și să-i asculte. Organizatorii au pregătit două scene în Piața Mare pentru ca festivitatea să capete amploarea unei adevărate sărbători a tinereții. Pe scena mare au urcat Preafericitul Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Înaltpreasfințitul Laurențiu, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului, ierarhi din Bisericile Ortodoxe surori și din eparhii ale țării, secretarul de stat pentru culte, Victor Opaschi, consilierul din cadrul Ministerului Educației Naționale, Romeo Moșoiu, prefectul județului Sibiu, Adela Muntean, vicepreședintele Consiliului Județean Sibiu, Marcel Luca, primarul Sibiului, Astrid Fodor, rectorul Universității „Lucian Blaga" din Sibiu, pr. prof. univ. dr. Ioan Bondrea, rectorul Academiei Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu" din Sibiu, generalul Ghiță Bârsan, ambasadorul Emil Hurezeanu, precum și alți numeroși oaspeți.

După intonarea imnului de stat de către fanfara militară și grupul vocal „Anatoly" din Brașov, a urmat prezentarea delegațiilor participante din țară și din străinătate. Moderatorii serii au fost omul de televiziune Dan Negru, actorul Ovidiu Cuncea și actrița Alexandra Șerban-Zavate.

Atmosferă de sărbătoare

Festivitatea a continuat cu o slujbă de Te Deum oficiată de Preasfințitul Andrei, Episcopul Covasnei și Harghitei, și un sobor de preoți și diaconi. Răspunsurile liturgice au fost date de Corala „Timotei Popovici" a Catedralei mitropolitane din Sibiu, dirijată de pr. lect. univ. dr. Dan-Alexandru Streza. După slujba religioasă au urmat cuvintele de salut adresate tinerilor de IPS Mitropolit Laurențiu, PF Părinte Patriarh Daniel și de oficialitățile prezente.

În a doua parte a festivității organizatorii au pregătit tinerilor mai multe surprize. Spectacolul artistic a fost deschis de grupul vocal „Anatoly" care a interpretat pricesne, iar mai apoi alături de ei au urcat pe scenă interpreții Marcel Pavel, Vlad Miriță și Iordache Basalic. Acestora li s-au adăugat corul de copii „Concertino" din Gura Râului, corul Parohiei din Ireşti, Vrancea, preotul Doru Gheaja și pr. lect. univ. dr. Sorin Dobre. Piața Mare a răsunat de pricesnele, cântecele patriotice și populare pregătite de artiștii invitați. Spectacolul a conținut și momente de poezie oferite de actorul Florin Coșuleț, sceneta „Meșterul Manole" interpretată de studenți la actorie și membri ai Ansamblului „Junii Sibiului".

Spectacolul a adus bucurie și entuziasm în rândul tinerilor care au cântat în Piața Mare alături de cei de pe scenă, s-au prins în hore, au aprins lumini și au intonat într-un cor de mii de glasuri imnul ITO 2018.

În cadrul festivității a fost adusă torța ITO 2018 care va fi înmânată la finalul manifestării delegației Arhiepiscopiei Craiovei, gazdele de anul viitor al tinerilor ortodocși din întreaga lume.

„ITO 2018 a demonstrat că românii sunt frumoși"

Cei peste 400 de voluntari ai Întâlnirii Internaționale a Tinerilor Ortodocși (ITO) Sibiu 2018 au primit duminică, 9 septembrie, după încheierea evenimentului, binecuvântarea, mulțumirile și felicitările Înaltpreasfințitului Laurențiu, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului. Întâlnirea cu voluntarii ITO 2018 a avut loc în Aula „Mitropolit Ioan Meținanu" a Facultății de Teologie Ortodoxă „Sfântul Andrei Șaguna", unde s-au aflat și membrii comitetului de organizare ITO de la Sibiu și toți colaboratorii.

Ierarhul a fost întâmpinat de tinerii voluntari în acordurile imnului ITO 2018 și a primit din partea lor un tricou de voluntar. Părintele Mitropolit a mulțumit Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române pentru prezența la deschiderea evenimentului, trustului de presă „Basilica" al Patriarhiei Române pentru mediatizarea manifestărilor și colaboratorilor din cadrul Arhiepiscopiei Sibiului.

„Voi aveți o misiune foarte frumoasă și sfântă și arma voastră este tocmai tinerețea voastră care este susținută de nevinovăția și curăția pe care trebuie să le păstrați și mai departe. Noi ne-am pervertit sentimentele, încercăm să ni le impunem, să revenim la ele. Voi o faceți de drag, voi o faceți din instinct, vocația o aveți în interiorul vostru, pentru că dacă vă privesc în ochi și voi mă priviți în ochi pe mine, simt ceea ce simțiți voi. Voi vă dăruiți ceea ce aveți în interior și iată că ne oferiți și nouă și, așa cum am mai spus, ne întineriți și pe noi", a spus ierarhul.

Recunoștință pentru efortul depus

Coordonatorul voluntarilor ITO 2018, prof. Carmen Jinariu, le-a mulțumit tuturor responsabililor de grupurile de voluntari, formatorilor, Organizației Tinerilor din Sibiu și tuturor celor implicați în buna desfășurare a activității de voluntariat.

Nu în ultimul rând, părintele Constantin Necula și consilierul cultural din cadrul Arhiepiscopiei Sibiului, pr. Emanuel Tăvală, au adus la rândul lor mulțumiri IPS Mitropolit Laurențiu pentru implicarea în organizarea ITO 2018 și tuturor celor care au trudit cu luni de zile înainte de eveniment pentru ca cei peste 3000 de tineri să se simtă la Sibiu ca acasă.

Voluntarii au pregătit la final un moment artistic și apoi au participat la o agapă frățească în curtea Facultății de Teologie din Sibiu.

„ITO 2018 a demonstrat că românii sunt frumoși"

Iată ce ne-au mărturisit câțiva voluntari despre experiența lor de la ITO 2018:

„Am fost implicată în multe proiecte de voluntariat, dar nu la un nivel atât de mare. Lucrul cu oamenii este dificil pentru că este greu să cazi de acord cu toți, să-i înțelegi pe toți, dar cred că este și cel mai frumos. Am avut foarte multe de învățat, într-un fel așteptam să ne eliberăm, să treacă totul cu bine, să avem certitudinea că lucrurile au mers bine, dar, în același timp, îmi va fi foarte dor de echipă și de oamenii cu care am lucrat. Au fost câteva săptămâni și luni încărcate în care ne-am tot întâlnit și am făcut ședințe și cred că asta o să-mi lipsească. Zilele acestea cred că Sibiul a prins aripi și s-a însuflețit mult mai tare și cred că asta a venit din partea oamenilor care au venit la noi și care ne-au fost oaspeți. A fost o atmosferă foarte plăcută și liniștitoare. Chiar dacă la liturghie eram 3000 de oameni, a fost o liniște de care aveam nevoie după atâta agitație și muncă" (*Ioana Oană*).

„Pentru mine a fost o experiență inedită datorită faptului că am fost participant la ultimele două ediții de la București și de la Iași. Am văzut ce înseamnă să fii participant și bucuria pe care am văzut-o pe chipurile colegilor mei când am plecat de la Iași mi-am dorit foarte mult să o aduc și pe chipurile celor care au venit la Sibiu acum, când noi am fost gazde. Eu am fost coordonatorul voluntarilor responsabili cu masa, o echipă de 35 de oameni și au fost ca un vis ultimele zile pentru că n-am fost aproape deloc prezent la evenimentele care s-au desfășurat, fiind mereu implicat în servirea mesei. Acum sunt foarte curios să văd, când ajung acasă, cum s-au desfășurat conferința, marșul, pentru că nu am ajuns deloc la ele, dar mă bucur foarte mult că astăzi, în Catedrala mitropolitană din Sibiu, am văzut foarte mulți oameni care au plecat fericiți și acest lucru m-a impresionat până la lacrimi și m-a făcut să cred că mi-am atins scopul la Sibiu și că am reușit să-i mulțumim pe acești tineri care eu venit în ultimele zile la noi" (*Ionuț Stăncelu*).

„Dacă ar fi să definesc într-un cuvânt ce-a însemnat ITO, acela ar fi «dăruire». ITO 2018 înseamnă «noi», pentru că am fost o echipă, în primul rând, și din punctul meu de vedere una foarte bine organizată, omogenizată și chiar dacă au apărut unele mici probleme de organizare pe alocuri, doamna profesoară Carmen Jinariu, care a fost sufletul organizării voluntarilor, a reușit să pună la punct ultimele detalii. Toți organizatorii și toți voluntarii s-au implicat foarte mult și i-au primit cu entuziasm pe participanți. Eu am avut în primire grupul de la Alba Iulia și pe parcursul celor patru zile le-am fost gazdă și sper că le-am fost o gazdă bună. Noi nu știm dacă totul a ieșit bine, dar un lucru știm, că ne-am dăruit întru totul și am făcut tot ce ne-a stat în putință. Părintele Constantin Necula ne-a spus că cel mai frumos lucru în Biserica lui Hristos este să fii curajos și cred că ITO 2018 a însemnat curajul tinerilor de a fi frumoși, pentru că în societatea noastră trebuie să ai curaj să fii frumos și să te întorci ca tânăr spre valorile autentice. ITO 2018 a demonstrat că românii sunt frumoși" (*Alexandra Jelea*).

Conferință și Procesiunea Unității la ITO 2018

Sala „Transilvania” din Sibiu a găzduit vineri, 7 septembrie, în a doua zi a activităților din cadrul Întâlnirii Internaționale a Tinerilor Ortodocși, Conferința „Unitate. Credință. Neam. De 100 de ori România” susținută de excelența sa domnul ambasador Emil Hurezeanu și moderată de pr. conf. univ. dr. Constantin Necula. Tinerii participanți au umplut Sala „Transilvania” aducând cu ei entuziasmul și bucuria căpătate la atelierele din timpul zilei, unde s-au cunoscut mai bine, au legat noi prietenii și au vorbit despre nevoile lor în cadrul Bisericii.

Alături de tineri s-au aflat Înaltpreasfințitul Laurențiu, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului, ierarhi din Bisericile Ortodoxe surori, preoți, oficialități și oaspeți.

Înainte de conferință tinerii au intonat imnul național și au ascultat un scurt program artistic oferit de directorul Teatrului Național „Radu Stanca” din Sibiu, Constantin Chiriac și de micuța artistă Antonia.

În prelegerea sa, ambasadorul Emil Hurezeanu a vorbit tinerilor despre rădăcinile fiecărui neam, datoria de a ne cunoaște și prețui trecutul și despre modelele oferite de înaintași, precum Sfântul Ierarh Andrei Șaguna, care a transformat Sibiul și Transilvania dintr-o zonă de la marginea Imperiului Austro-Ungar într-un puternic centru de cultură și spiritualitate românească.

„Dincolo de această sărbătoare a neamului, a credinței, a nădejdii, a dragostei, pe care fiecare dintre noi le va declina altfel ajungând acasă, trebuie să ne găsim sprijin, duhovnici, îndrumători în înaintașii de care avem nevoie astăzi, dar și în semenii noștri, în contemporanii noștri pe care îi avem de-a dreapta și de-a stânga noastră. Dar în sus, în timp, și în jos, în jurul nostru, îi vom găsi de fiecare dată pe adevărații îndrumători”, a spus Emil Hurezeanu.

Jertfă roditoare în credință

Părintele Constantin Necula a invocat la rândul său datoria de a ne aminti de jertfa înaintașilor noștri și a povestit tinerilor episoade din timpul Primului Război Mondial consemnate în scrieri memorialistice, cum ar fi cele ale lui Octavian Tăslăuanu.

„România Mare, pentru foarte mulți dintre ei, n-a mai fost pe pământ, ci în pământ, n-a mai fost în viața aceasta, ci în viața a cărei judecată încă o așteptăm. Ce v-a spus domnul Emil Hurezeanu la actualitatea politică a acestei clipe e să nădăjduiți în cer, să nu uitați că avem o Românie Mare, precum în cer așa și pe pământ, că pâinea cea de toate zilele pe care o frângem pe mesele noastre poartă într-însa molecule de înaintași, că ne mâncăm pe masă înaintașii, de fapt, că zdroaba vinului nu-i numai strugure, ci și lacrimă de iubită și de mireasă și de mamă ce-și așteaptă de secole întoarcerea acasă a feciorului ce nu mai vine și că nu putem exista raportându-ne doar la lucruri la care alții vor să ne învețe să ne raportăm”, a subliniat părintele Constantin Necula.

La finalul conferinței, IPS Mitropolit Laurențiu i-a mulțumit invitatului tinerilor de la ITO 2018 și i-a oferit o icoană a Sfintei Treimi și un album al Catedralei mitropolitane din Sibiu, amintind dorința Sfântului Ierarh Andrei Șaguna de a ridica la Sibiu un locaș de cult simbol al unității de neam al românilor.

Procesiunea Unității

După conferință tinerii și delegațiile au participat la Procesiunea Unității. Traseul acestei procesiuni a fost: Sala Transilvania, Bulevardul Mihai Viteazul, Calea Dumbrăvii, Piața Unirii, Strada Andrei Șaguna, strada Mitropoliei și Piața Mare. Pe traseul procesiunii tinerii au cântat pricesne și cântece specifice zonei și țărilor din care provin, au purtat steagurile eparhiilor și țărilor reprezentate, iar sibienii i-au întâmpinat cu aplauze și felicitări. Fanfara Academiei Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu” din Sibiu și Corala „Timotei Popovici” a Catedralei mitropolitane din Sibiu, dirijată de pr. lect. univ. dr. Dan-Alexandru Streza, i-au însoțit pe tineri la procesiune și au cântat imne patriotice și religioase.

În fața Catedralei mitropolitane din Sibiu tinerii au fost întâmpinați de IPS Mitropolit Laurențiu care a oficiat o slujbă de mulțumire și de binecuvântare.

„Voi aveți cea mai mare îndreptățire de a spune nu răului. Atenție, deci, pe drumul pe care mergeți, înțelegeți ceea ce vă spun părinții și țineți legătura cu ei pentru că veți deveni și voi părinți. În drumul acesta aveți un temei puternic în iubirea față de Dumnezeu, iubirea față de Biserica în care v-ați născut, ați crescut și în care sperați să rămâneți până la sfârșitul vieții împreună cu Hristos. Hristos este în mijlocul nostru!”, a spus ierarhul.

A doua zi din programul ITO 2018 s-a încheiat cu un spectacol de muzică și dansuri populare din toate zonele țării susținut de Ansamblul „Cindrelul-Junii Sibiului”. Spectacolul a avut loc pe o scenă din Piața Mare, iar tinerii au animat din nou centrul istoric al orașului prin dans, cântec și voie bună.

Biblioteca Județeană ASTRA Sibiu

Nu putem fi la Kyoto ca la Răşinari sau la Hamburg ca la Salonic

Discurs la Conferința „Unitate. Credință. Neam. De 100 de ori România" desfăşurată în cadrul Întâlnirii Tinerilor Ortodocşi, ediția 2018, Sibiu

Emil Hurezeanu

Ţara, neamul şi limba sunt supuse istoriei. Nu sunt aşa ca pe prapurii noştri mitropolitani însemne cu fir de aur ale eternităţii. Ne place să credem că noi muritorii, şi cei tineri şi cei mai puţin tineri, trăim în numele lor, în realitate ne şi sfârşim în numele lor.

Neamul, ţara, naţiunea, limba sunt şi funcţii ale diverselor straturi aşternute, trăite, consumate, uitate, acoperite. Când te aştepţi mai puţin, ele reapar. Trecutul, mai precis memoria noastră, nu este numai amintirea.

Amintirea noastră este defectuoasă, şi a indivizilor, şi a insului, şi a colectivităţilor. Memoria este formată şi din ceea ce ne amintim şi din ceea ce am uitat.

Într-atât de mult, încât un mare umanist şi gânditor religios francez spunea că membrii aceleiaşi naţiuni au în comun şi ceea ce îşi amintesc, şi ceea ce au uitat.

Ce ne amintim? Ne amintim de această lume din sudul Transilvaniei, la începutul veacului al 19-lea, când deja de peste un secol, Biserica Ortodoxă a românilor fusese scoasă din scenă în mod oficial. Ierarhia şi preoţimea ortodocşilor funcţionau ca un auxiliar al Bisericii Ortodoxe Sârbe.

La Carloviţ era Mitropolia, şi nu neapărat în Sibiu. Oraşul era medieval, fortificat, conducătorii erau germani. Românii stăteau la marginea lui. Intrau ziua, trebuiau să plece noaptea.

Germanii erau, spre deosebire de alte seminţii din Transilvania, protestanţi, austeri, şi probabil asta i-a ţinut şi le-a consolidat supravieţuirea, indiferenţi la ceilalţi.

Dar de multe ori indiferenţa între o minoritate şi o majoritate mai ales e o formă mai bună de convieţuire pentru ambele părţi decât spiritul imperial, cuceritor, agresiv.

Andrei Şaguna vine atunci, la 37 de ani, dinspre Marea Mediterană, trecând prin miezul Austro-Austriei, încă nu era Austro-Ungaria.

Îmi aduc aminte de cuvintele lui Robert Musil, un scriitor austriac, care spunea: „Eu sunt austro-ungar, fără ungar". Andrei Şaguna era şi el un austro-ungar, fără ungar, deşi face studii la Miskolc, apoi la Vârşeţ şi Budapesta, vorbea perfect limba germană, latină, greacă, maghiară, română.

Şaguna coboară la Sibiu şi găseşte aici o lume semirurală, oarecum destructurată şi oropsită. În 25 de ani o transformă din cătunul ortodox în una dintre cele mai înfloritoare mitropolii ortodoxe din Europa Răsăriteană.

Şaguna este contemporanul nostru nu doar pentru că a fost canonizat şi pentru că avem nevoie de interlocutori. Nu putem sta singuri între noi şi de capul nostru. Am văzut, privindu-vă pe voi, în bucuria deschisă, necontrafăcută, liberă, a participării, aşteptând mesajul.

Îl aveţi cei mai mulţi dintre voi, este mesajul creştin, mesajul ortodox, mesajul românesc patriotic. Dincolo de aceste mesaje avem nevoie şi de interlocutori.

Fără mesageri nu există mesaje credibile. Nu întâmplător unul dintre cei mai importanţi filosofi clasici germani, care a sanctificat statul, Hegel, spune că timpul axial şi personajul axial prin excelenţă este Hristos, figura centrală a istoriei, nu doar a religiei creştine.

De la Hegel, un cunoscător al mersului istoriei, între teze, antiteze şi sinteze, primim o astfel de declaraţie cu încredere. Tot Hegel spune că religia, spre deosebire de filozofie, are o putere de atracţie şi de iradiere absolut fenomenală, unică în istoria omenirii.

Religia are o forţă mito-poetică care mobilizează imaginaţia prin figuri, poveşti, imagini, pe care filosofia nu le poate crea niciodată.

Sunt convins că bucuria dumneavoastră este una dintre cele mai autentice forme de bucurie profundă. Pe lângă asta, cu toţii aşteptăm şi mesageri, interlocutori. Vrem oameni cu care să vorbim despre ce avem în comun şi mai ales despre ce vrem să ni se întâmple tuturor.

Poate că această întrunire care s-a făcut, aici, în Transilvania, în cel mai mare neindiferent loc al Ortodoxiei române, are o legătură cu o izbândă, cu o perspectivă închisă, cu o aşteptare răsplătită a ceea ce urmează şi mai ales a ceea ce meritaţi dumneavoastră. Sunt convins că în curând se va întâmpla acest lucru.

Noi suntem trecători prin viaţă, şi când vrem să avem de a face cu moartea, prin cimitire. Cimitirele cele mai interesante sunt mausoleele naţionale, Panteonul, Cimitirul Père-Lachaise, Cimitirul Bellu, unde sunt morţii celebri.

Dacă veţi avea ocazia şi curajul, din când în când, toamna, să vă plimbaţi prin cimitirele cunoscute cu oameni care v-au fost sau au fost înaintaşilor noştri şi ar putea fi nouă interlocutori, veţi vedea că la mormântul lui Voltaire, de exemplu, nu există decât flori de fontă.

La mormântul lui Jean-Jacques Rousseau sunt flori proaspete. La mormântul lui Baudelaire sunt pietre şi semne runice. La mormântul lui Cioran sunt semne de întrebare şi scrisori disperate aforistice ale cititorilor lui arabi. La mormântul lui Simone de Beauvoir şi Jean-Paul Sartre, la care eu m-aş opri cel mai puţin, din motive strict personale, întotdeauna sunt mari buchete cu flori proaspete.

La mormântul lui Raymond Aron, nu e nimeni, niciun fel de floare. Din fericire, busturile din apropierea mormântului lui sunt sculpturi de Brâncuşi.

Ce înseamnă asta? Înseamnă că morţii au o viaţă şi după moarte. Trecutul se luminează în funcţie de dorinţa noastră şi mai ales în funcţie de nevoia noastră.

Noi nu suntem pe lume întâmplători, nu suntem singuri pe lume pentru că ne naştem probabil acolo unde trebuie, aici, la Baia Mare, în Germania, Kyoto.

După ce ne naştem, foarte repede aflăm sau suntem făcuţi să aflăm, că nu putem fi la Kyoto ca la Răşinari sau la Hamburg ca la Salonic. De ce?

Pentru că suntem de fiecare dată rezultatul întretăierii unor coordonate axiale, pe timp, pe verticala, unde înaintea noastră s-au întâmplat multe şi au fost mulţi alţii şi pe orizontal latitudinală, unde este spaţiul contemporan cu noi.

Cea mai mare greşeală este să credem că în absenţa mesagerilor vii, nu avem mesageri în morminte şi în istorie. Ei aşteaptă doar candela şi lumina noastră ca să se îndrepte spre noi.

Cine sunt aceşti mesageri? Nu sunt totdeauna aceiaşi, nu sunt la fel de necesari şi la fel de bineveniţi.

De exemplu, Mihai Viteazul este un mesager mitologic, chiar cinematografic. După părerea mea, Mihai Viteazul, cu merite eroice foarte însemnate, a făcut mai puţin în mod efectiv pentru istoria culturală, religioasă şi pentru libertatea poporului său decât Andrei Şaguna.

Or, Andrei Şaguna stă într-un unghi mai obscur al istoriei. Noi îl pomenim mult la Sibiu, dar, în realitate, nu Andrei Şaguna e pe soclu dinaintea Muzeului Astra, arătând cu mâna spre Muzeul Asociaţiunii, ci Gheorghe Bariţiu, deşi ideea Astrei a fost a ortodoxului ierarh Şaguna, primul ei preşedinte.

În aşteptarea ultimului şi celui mai important mesager de la sfârşitul timpurilor vom mai avea parte de mesageri salvatori.

Să avem încredere, vin! Până atunci, să ne îndreptăm spre trecut şi să ne întrebăm ce ar fi spus astăzi, aici, Andrei Şaguna, invitat sau nu pe scenă alături de Patriarhul României şi Înaltpreasfinţitul Mitropolit al Ardealului.

Şi-ar fi adus aminte că a venit şi el aproape tânăr la Sibiu, că a inventat „Telegraful Român", Statutul Organic al Bisericii, a reinventat limba română bisericească, că a ştiut între primii politicieni naţionali români, că dincolo de luptă e nevoie de diplomaţie şi de arta compromisului cu sârbii, cu uniţii, cu austriecii, cu cei de dincolo de munţi.

Să fim atenţi. Nu suntem deloc singuri. Dacă mesagerii pe care îi aşteptăm astăzi încă nu au venit, dacă interlocutorii noştri nu ne mulţumesc întotdeauna, atunci să ne îndreptăm spre trecut, pentru că acolo sunt prietenii şi interlocutorii şi multiplicatorii noştri, care din trecut devin necesari astăzi.

Dincolo de această sărbătoare a neamului, a credinţei, a nădejdii, a dragostei, pe care fiecare dintre noi le va declina altfel ajungând acasă, trebuie să ne găsim sprijin, duhovnici, îndrumători în înaintaşii de care avem nevoie astăzi, dar şi în semenii noştri, în contemporanii noştri pe care îi avem de-a dreapta şi de-a stânga noastră. Dar în sus, în timp, şi în jos, în jurul nostru, îi vom găsi de fiecare dată pe adevăraţii îndrumători.

Biblioteca Județeană ASTRA Sibiu

ITO 2018: impresii de insider

Am ajuns acasă seara târziu şi nici nu ştim când am adormit şi ne-am trezit iar, pentru a participa la festivitatea de deschidere a noului an şcolar. În minte stau clar, de parcă s-ar întâmpla din nou şi din nou, fotografie, developare şi redevelopare, momentele abia trecute şi deja devenite istorie, cele patru zile ale Întâlnirii Internaţionale a Tinerilor Ortodocşi de la Sibiu. Se aude perfect, în fundal, imul Întâlnirii, răsună puternic versurile, „Uniţi în credinţă, mereu împreună/ Vom putea construi o lume mai bună/ Împreună să fim una/ Doar aşa vom izbândi/ Căci cu noi întotdeauna/ Hristos este şi va fi".

Mai întâi rulează imagini şi gânduri de la şedinţa de încheiere a proiectului, întâlnirea Înaltpreasfinţitului Laurenţiu cu organizatorii şi voluntarii. Mărturisesc că, de când eram pe băncile facultăţii, nu am mai văzut un Mitropolit atât de tânăr, atât de fericit şi împlinit. Şi nu este numai părerea mea. Imaginea Mitropolitului nostru ca tată, ca părinte al tuturor celor prezenţi, dar şi aceea de prieten, înaintea icoanei din Aula de la Teologia sibiană, a Marelui Prieten, Iisus Hristos, va rămâne întipărită în inimile celor prezenţi. Unul dintre tinerii care ne-au ajutat i-a dat Înaltpreasfinţitului cadoul din partea echipei, un tricou de VOLUNTAR semnat de mulţi dintre cei prezenţi. Pe spatele acestuia a fost scris, deasupra cuvântului ce stătea mare acolo, „NUMĂRUL 1 ÎN INIMILE NOASTRE (Familia ITO)", iar Mitropolitul a văzut cele scrise, a întors tricoul şi l-a aşezat pe spatele său, toţi voluntarii aplaudându-l frenetic. Prezenţa acolo a unei importante părţi a echipei de organizare, a Înaltpreasfinţitului, a părinţilor Emanuel Tăvală (şi a celor din biroul coordonat de el) şi Constantin Necula – motorul acestui eveniment, a doamnei profesor Carmen Jinariu, a lui Cătălin Ionuţ Bîrsan, a Mariei (Curtean) şi a Alidei (Puia-Dumitrescu) – împreună cu care am lucrat la partea în engleză a ITO şi la elaborarea concluziilor, a lui Costin Butnar, care a compus muzica imnului, prezenţa tuturor voluntarilor, care au muncit cel mai mult, a făcut ca cercul să se închidă şi să fim – parcă – asiguraţi că lucrurile nu se vor opri aici.

Îmi vin în minte, apoi, imagini din seara şi noaptea de sâmbătă spre duminică, atunci când, echipa condusă de Cătălin şi Andrei şi formată din părintele Constantin, Carmen, Maria, Alida şi eu, descoperea cu entuziasm, dar şi cu seriozitatea dată de punctul pe i pus de tineri în concluziile dezbaterilor de vineri, ce vor aceşti membri plini de energie ai Bisericii. Atunci am consultat concluziile trimise de facilitatorii din cele 97 de săli care au găzduit câte 24 de participanţi la dezbaterile propuse de organizatorii ITO Sibiu. În urma acestora, am alcătuit un document care a fost citit în catedrala mitropolitană duminică, după Sfânta Liturghie, pe care urmează să îl traducem şi în limba engleză şi să îl publicăm. Şedinţa noastră s-a prelungit până târziu în noapte, spre dimineaţă. Mi-aduc aminte frânturi – o neapărată implicare mai mare a tinerilor în viaţa comunităţii, preoţi oneşti, care să propovăduiască sufletelor, nu zidurilor, texte scripturistice şi liturgice la îndemâna credincioşilor, o mai mare unitate şi cordialitate în parohii, şcoală de duminica, agape după Sfânta Liturghie, activităţi, pelerinaje şi excursii – acestea sunt doar unele dintre dorinţele lor pentru o Biserică vie. Nu pot să uit nici scena din Piaţa Mare – în pauza pe care am făcut-o de la redactarea documentelor – unde lanterna telefonului părintelui Necula a făcut toată piaţa să fie luminată pe muzica imnului ITO, unde dialogurile calde între părinte şi Andra sau cei de la Compact B au ridicat inimile celor prezenţi, unde fotografiile făcute de artişti cu tineri şi copii care străluceau de bucurie în spatele scenei au adus un plus de împlinire evenimentului.

Alte imagini care ies din bagajul de amintiri de la ITO Sibiu sunt acelea ale zilei de vineri, când dezbaterile au constituit prima parte a zilei, iar conferinţa lui Emil Hurezeanu şi a părintelui Constantin Necula, urmată de marşul Întâlnirii, au dus oamenii din nou în Piaţa Mare pentru spectacolul folcloric oferit de Junii Sibiului, care a încheiat a doua zi de ITO. Eu şi soţia mea am fost facilitatori la o clasă în limba engleză, tineri veniţi din Anglia, Bulgaria, Burundi, Cipru, Cehia, Franţa, Grecia, Malawi, Palestina, Rwanda, Uganda şi Tanzania. A fost o experienţă minunată; de la jocurile de cunoaştere de la început, până la dezbaterile făcute în echipe, în prezenţa celor de la Trinitas, care au filmat şi chiar au transmis live din sală. Concluziile s-au tras tot sub formă de joc, la fel şi impresiile despre întâlnire, apoi a urmat prânzul împreună. Rugăciunea spusă în limba maternă de un tânăr din Rwanda şi aşezarea la aceeaşi masă şi pentru hrană au încununat întreaga experienţă. Mergând mai departe, imnul naţional intonat de mii de glasuri în Sala „Transilvania", înaintea conferinţei, aplauzele pentru cei doi speakeri, dar şi cântecele din timpul marşului, la care au participat peste şapte mii de oameni, rugăciunea de la catedrală, plus toate cele ce au urmat în Piaţa Mare – joc şi cânt arată energia vie a acestui mare Trup care este Biserica lui Hristos.

Între Liturghiile celor patru zile, Hakuna Matata – Romania al ortodocşilor de pe continentul african şi Împreună vom fi Una al tuturor celor prezenţi, nu mai pot spune decât că Întâlnirea a fost un succes, că munca şi tot efortul depus de organizatori şi voluntari au meritat pe deplin, că bucuria şi relaţiile între oameni create la ITO Sibiu nu ni le poate lua nimeni, niciodată. Se poate vorbi mult, s-a şi vorbit, au fost zeci de ore de transmisii în direct, sub diverse forme, ale celor de la trustul de presă „Basilica" al Patriarhiei Române, se poate critica, se pot vâna inadvertenţele, cu siguranţă se găsesc şi nemulţumiţi, chiar şi unii cărora nu le plac deloc astfel de evenimente. Cu toate acestea, organizarea unui asemenea maraton şi, mai ales, participarea impresionantă ne arată că Biserica Ortodoxă este parte din viaţa românilor, este implicată şi preocupată de toate segmentele de vârstă ale populaţiei. Mai mult, Întâlnirea Internaţională a Tinerilor Ortodocşi de la Sibiu, a cincea ediţie a evenimentului, aduce din nou în prim-plan o generaţie de tineri care doresc să se implice, unii sunt deja parte integrantă a comunităţilor bisericeşti din care provin, alţii se pregătesc să vină – cu forţe proaspete – în ajutorul şi în interiorul acestora. Este categoric nevoie ca şi noi să le ieşim în întâmpinare, să renunţăm la comoditatea celui care aşteaptă, să (şi nu folosesc aceasta deloc în sens peiorativ) îi folosim. Este momentul acela pe care l-au subliniat foarte clar ei în aceste zile, momentul transformării, al resuscitării, al energizării şi înnoirii, fără nici o abatere de la Scriptură şi Tradiţie.

Pr. dr. Daniel PUIA-DUMITRESCU

BIBLIOTECA ASTRA SIBIU

• TELEGRAFUL EVENIMENT •

Participanții la ITO s-au rugat împreună la sărbătoarea Nașterii Maicii Domnului

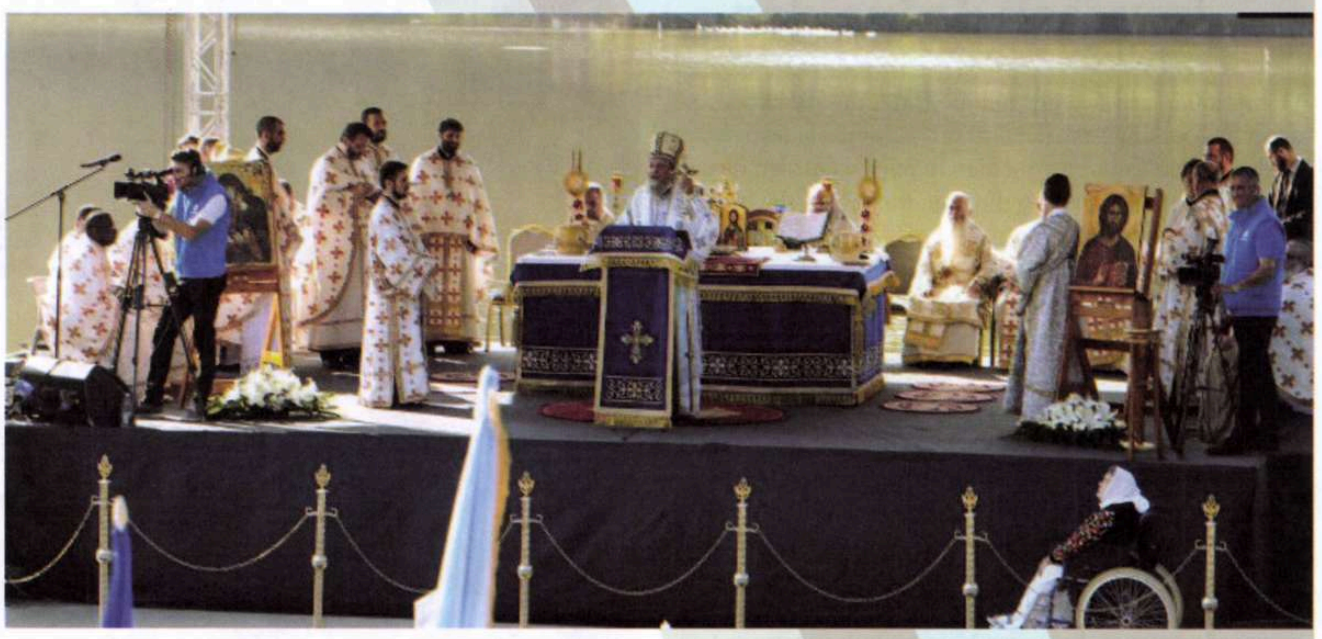

A treia zi din programul Întâlnirii Internaționale a Tinerilor Ortodocși (ITO) Sibiu 2018 i-a adunat pe cei peste 3000 de participanți în Muzeul în aer liber din Dumbrava Sibiului. Aici au avut posibilitatea să participe la Sfânta Liturghie oficiată pe scena de pe lac și să dea răspunsurile liturgice. Sfânta Liturghie a fost oficiată de un sobor de arhierei, preoți și diaconi din care au făcut parte Înaltpreasfințitul Laurențiu, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului, Înaltpreasfințitul Mitropolit Naum de Ruse (Patriarhia Bulgariei), Înaltpreasfințitul Juraj Stranský, Arhiepiscop de Michalovce și Košice (Biserica Ortodoxă din Ținuturile Cehiei și Slovaciei), Preasfințitul Qais, Episcop de Erzurum (Patriarhia Antiohiei), Preasfințitul Nektarios de Arsinois (Biserica Ortodoxă a Ciprului), Preasfințitul Athanasius de Lodz and Poznan (Biserica Ortodoxă a Poloniei), arhimandriți și preoți din Bisericile Ortodoxe surori și din țară.

În cuvântul de învățătură IPS Mitropolit Laurențiu a vorbit despre semnificațiile sărbătorii din 8 septembrie și despre cinstirea Maicii Domnului în Biserica Ortodoxă.

„Maica Domnului este Biserica vie care poartă în ea pe Hristos Mântuitorul, apoi, așa cum o vedem în majoritatea icoanelor noastre, prin naștere și creștere Îl arată lumii, zicând cea mai scurtă predică a ei la nunta din Cana Galileii: Să faceți tot ceea ce Vă va spune El! Ea nu are o altă Evanghelie, altă învățătură sau un alt testament mântuitor, decât Cuvântul cel pururea viu, luminător și sfințitor al Fiului Său. Să ascultăm de Dumnezeu! Acesta este cuvântul pe care Maica Domnului ni-l șoptește din icoanele sale. Acesta este secretul biruinței vieții noastre. Cerul și pământul trec; lumea aceasta este într-o continuă schimbare; s-au perindat mentalități diferite, imperii, ideologii, stăpâniri de tot felul", a subliniat ierarhul.

La finalul Sfintei Liturghii ierarhii prezenți și reprezentanții delegațiilor au transmis mesajele către tinerii de la ITO Sibiu 2018 ale întâistătătorilor Bisericilor Ortodoxe surori. Mulți dintre tinerii prezenți s-au împărtășit cu Trupul și Sângele Mântuitorului Iisus Hristos, iar mai apoi au intonat imnul ITO 2018.

Acest moment al celei de-a treia zi din programul ITO 2018 a fost organizat împreună cu Complexul Muzeal Național „ASTRA" din Sibiu.

Ceremonia de încheiere a ITO 2018

Cea de-a cincea ediție a Întâlnirii Internaționale a Tinerilor Ortodocși (ITO) s-a încheiat duminică, 9 septembrie, la Catedrala mitropolitană din Sibiu unde tinerii au participat la Sfânta Liturghie oficiată de un sobor de arhierei, preoți și diaconi din care au făcut parte Înaltpreasfințitul Laurențiu, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului, Înaltpreasfințitul Irineu, Arhiepiscopul Craiovei și Mitropolitul Olteniei, Înaltpreasfințitul Mitropolit Naum de Ruse și Preasfințitul Qais, Episcop de Erzurum, împreună cu reprezentanți ai delegațiilor din țară și străinătate.

Tinerii au umplut Catedrala mitropolitană și curtea locașului de cult unde organizatorii au pregătit un ecran de mari dimensiuni pentru a urmări slujba religioasă toți cei care nu au mai încăput în biserică.

Răspunsurile liturgice au fost date de Corala „Timotei Popovici" a Catedralei mitropolitane din Sibiu, dirijată de pr. lect. univ. dr. Dan-Alexandru Streza, iar tinerii prezenți au cântat pricesne.

„Câtă bucurie ați creat cerului!"

Cuvântul de învățătură de la Sfânta Liturghie a fost rostit de IPS Mitropolit Irineu care a tâlcuit Evanghelia din Duminica dinaintea Înălțării Sfintei Cruci.

„Așa cum în Adam cel vechi noi eram cuprinși și suntem cuprinși prin naștere, spre viață, în Mântuitorul Iisus Hristos suntem cuprinși, în Adam cel Nou, ca să fim curățiți de păcat prin Cruce și apoi cuprinși în slavă prin Înviere. Deci Fiul lui Dumnezeu este în ceruri pentru că El este Dumnezeu adevărat și Om adevărat", a subliniat IPS Mitropolit Irineu.

La finalul Sfintei Liturghii IPS Mitropolit Laurențiu le-a mulțumit tuturor celor implicați în organizarea ITO 2018, autorităților care au sprijinit evenimentul și tinerilor participanți. Consilierul prezidențial Sergiu Nistor a citit un mesaj adresat tinerilor din partea Președintelui României, Klaus Werner Johannis.

„Anul trecut această adunare a avut ca temă libertatea. Anul acesta, subiectul unității îi urmează în mod firesc. Împreună cu credința, unitatea și libertatea au definit destinul nostru, al românilor. Libertatea socială, unitatea ca și credința într-o Românie mai bună, o grădină a Maicii Domnului au fost idealurile pentru care au luptat și s-au jertfit ardeleni, bucovineni, basarabeni, munteni, dobrogeni și moldoveni. Voi sunteți astăzi moștenitorii idealurilor lor, continuatorii proiectului unei Românii întregi și puternice, ocrotitoare a tuturor fiilor și cetățenilor ei", a spus Sergiu Nistor.

IPS Mitropolit Laurențiu i-a îndemnat pe tineri să-și păstreze credința și curăția sufletească pentru a rămâne în continuare vrednici fii ai Bisericii străbune.

„Duceți această mărturie, duceți bucuria pe care ați trăit-o aici în aceste zile, bucuria preamăririi Maicii Preacurate, spuneți părinților voștri, mamelor voastre, câtă bucurie ați creat cerului, Bisericii și tuturor celor care v-au văzut și v-au primit aici. Să fie binecuvântați părinții voștri, dar să fiți voi rodul binecuvântat al familiei noastre pe care o iubim, o cinstim și o apărăm", le-a spus ierarhul.

Câțiva tineri au citit un document prin care au fost sintetizate concluziile și dorințele exprimate în cadrul discuțiilor de la ateliere din acest an. Mai apoi, delegația Arhiepiscopiei Craiovei (organizatorii ITO 2019) a primit torța și i-a invitat pe tineri la anul în cetatea Băniei.

Ceremonia s-a încheiat cu intonarea imnului ITO 2018.

REDACTOR-ȘEF:
Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA

COLEGIUL DE REDACȚIE

Senior-editori: Pr. Academician Mircea Păcurariu; Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan. **Secretar de redacție:** Pr. Lect. Dr. Emanuel Tăvală. **Membri:** Pr. Conf. Dr. Constantin Necula, Conf. Dr. Lucian Grozea, Diac. Dr. Ștefan L. Toma, Pr. Dr. Cristian Muntean, Pr. Dr. Vasile Gafton. **Responsabil ediție online:** Vicențiu-Dragoș Bășa.

ISSN 1223-8392

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA se primesc pe adresa: Redacția „Telegraful Român", 550179 – Sibiu, str. Mitropoliei, nr. 35; e-mail: *telegrafulroman@yahoo.com*. Articolele nepublicate nu se înapoiază.

ABONAMENTUL pentru anul 2018 este de 48 lei; cod IBAN RO34 RNCB 0227 0360 5879 0001. BCR Sibiu, str. Emil Cioran, nr. 1. Cod fiscal 44 79 403.

Tiparul executat la *Tipografia Șaguniana* – Sibiu

Biblioteca Județeană ASTRA Sibiu

Biblioteca Județeană
ASTRA Sibiu

Fondator:
Mitropolit **Andrei Şaguna**, 1853

Publicaţie bisericească a Arhiepiscopiei Sibiului

Telegraful Român

Anul 166 • nr. 37-40

1 şi 15 octombrie 2018

Să ne pregătim, cu post și rugăciune, sub ocrotirea Maicii Preacurate, pentru apărarea Familiei, celula de bază a societății!

† LAURENȚIU,
Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului

În urmă cu 3 ani, în toamna anului 2015, oameni de bună credință, grupați în cadrul unei inițiative civice numite: *„Coaliția pentru Familie”*, au început un demers deosebit de important pentru ocrotirea viitorului familiei creștine tradiționale, cerând revizuirea Constituției României prin redefinirea familiei. Constituția actuală prevede, în art. 48, alineat 1, că: „Familia se întemeiază pe căsătoria liber consimțită între ***soți***, pe egalitatea acestora şi pe dreptul şi îndatorirea părinților de a asigura creşterea, educaţia şi instruirea copiilor”. Termenul **„soți”,** care este atât de general și care nu definește nici numărul, nici identitatea soților, deci deschis interpretărilor, trebuie înlocuit cu exprimarea **„un bărbat și o femeie”.** Ca Lege fundamentală a Țării, ***Constituția*** nu poate fi revizuită decât printr-o largă consultare populară, prin Referendum, spre deosebire de legile organice, cum este Codul Familiei, care, deși conține definiția corectă a familiei, poate fi schimbat foarte ușor în Parlament. Referendumul este cel mai democratic mod de exprimare al unui popor liber și, totodată, expresia suveranității sale naționale.

Trei milioane de români s-au alăturat și și-au dat semnătura pentru susținerea acestui demers de ocrotire a familiei tradiționale, formată, așa cum a fost binecuvântată de Dumnezeu, dintr-*un bărbat* și *o femeie:* „Și *a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său; după chipul lui Dumnezeu l-a făcut; a făcut* bărbat și femeie. Și *Dumnezeu i-a binecuvântat, zicând: «Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul și-l stăpâniți…»”.* (Facere 1, 27-28)

Am ajuns, iată, vremea în care trebuie ***să reconfirmăm normalitatea*** și ***firescul*** familiei**.** După 3 ani de neînțelese amânări și tergiversări, Senatul României a aprobat organizarea acestui **Referendum** pentru zilele de **6 octombrie și 7 octombrie a.c.**

Așadar, săptămâna viitoare, sâmbătă și duminică, *ne așteaptă cel mai mare examen al nostru:* examen de *credință* și de *conștiință națională*, ca popor unit și liber, chemat să dea mărturie concretă pentru valorile noastre morale, pentru apărarea sfințeniei familiei tradiționale, pentru ocrotirea educației sănătoase și a viitorului copiilor noștri.

Constatăm cu regret, în această perioadă, cât de amplă, de susținută și de virulentă este campania de denigrare, discreditare și manipulare a acestui referendum legat de familia creștină, care se duce pe rețelele de socializare și în media. Înțelegem, astfel, iubiți credincioși, *cât este de mare miza* acestui referendum pentru toți cei care ne-am născut și am crescut în familie, dar și cât de înverșunată și agresivă este *strategia* celor care se opun acestui act democratic prin manipularea și intoxicarea oamenilor de bine cu tot felul de invective, spre înșelarea lor.

Să reținem cu toții că *Referendumul nu a fost cerut și nici revendicat de vreun partid politic! Nădăjduim însă că el va fi sprijinit* de toți cei care *s-au născut, au crescut și aparțin unei familii creștine*, indiferent de opțiunea lor politică. Referendumul este al nostru, al tuturor românilor cuminți și așezați care vom merge împreună la vot, în Anul Centenar, pentru apărarea familiei și a sufletelor curate ale copiilor noștri în fața unei *false și întunecate ideologii,* care vrea să ne reeduce pe toți și să ne învețe că *naturalul* și *firescul* sunt doar expresia unei așa-zise „prejudecăți”, și nu fundamentul vieții noastre ca ființe umane libere și demne, create de Dumnezeu, capabile de frumusețe și dragoste, de credință și moralitate, chemate la asemănarea cu Dumnezeu.

Potrivnicii familiei creștine caută să ne înșele semănând multă suspiciune și neîncredere cu privire la întrebarea care va fi înscrisă pe buletinele de vot. Vom fi întrebați dacă suntem de acord cu Legea de revizuire a Constituției României în forma adoptată de Parlament. Această întrebare nu este una înșelătoare, ci este una standard, pentru că legea de revizuire a fost adoptată deja, precizând clar în Monitorul Oficial că „familia este întemeiată pe căsătoria liber consimțită dintre un bărbat și o femeie”, dar această lege va intra în vigoare doar dacă va fi asumată prin acest referendum. Așadar, nu se votează decât exclusiv definirea familiei, **nimic altceva ascuns**!

Prin acest referendum pe care îl susținem **NU discriminăm pe nimeni, NU condamnăm și NU judecăm opțiunile sau faptele altora**! Ne apărăm pozitiv, **prin vot**, doar valorile morale ale vieții și sufletul poporului român, pentru care moșii și strămoșii noștri au plătit jertfe spirituale și materiale uriașe. Mulțimea eroilor români cunoscuți și necunoscuți, pe a căror jertfă s-a edificat România de astăzi, libertatea și demnitatea noastră națională, trebuie să rămână conștiința vie a neamului nostru. Ei au apărat nu numai integritatea teritorială a țării, dar și integritatea spirituală și valorile morale ale poporului român, care a traversat întunericul istoriei sale zbuciumate prin lumina credinței și dreapta viețuire creștină. Amintirea vrednicilor noștri înaintași, a eroilor și martirilor neamului ne obligă, în acest An Centenar, să nu uităm cât de mare este prețul jertfei lor pentru darul vieții, al credinței și al unității noastre și, astfel, să ne responsabilizăm și noi, ***să ne jertfim*** apărând sfințenia familiei creștine prin manifestarea unității noastre, participând cu toții la Referendumul din 6 și 7 octombrie. Mărturia dată la referendum este **un adevărat recensământ** pentru toți fiii Bisericii noastre, văzând astfel câți apărători mai are Hristos!

Ne bucurăm că sunt alături de noi toate celelalte confesiuni creștine, oameni de cultură și știință și, mai ales, Academia Română, cel mai înalt for de știință, cultură și educație al României, care, în urmă cu aproximativ 2 luni, a

(continuare în p. 4)

Valoarea îndreptării

Teodor BACONSCHI

Scriu acest articol ca pe un test al propriei lucidități. A fi „luminat”, spre deosebirea duhurilor, înseamnă a căuta harisma profetică specifică tainei ecleziale. Mă voi referi la situația Bisericii Ortodoxe Române (BOR) după referendumul pentru explicitarea definiției constituționale a familiei. Deși refendumul avea un prag de validare legală scăzut (30% din totalul alegătorilor cu drept de vot) și în pofida implicării civice (prin Coaliția pentru Familie) sau direct bisericești (într-o solidaritate interconfesională fără precedent), scopul demersului a fost ratat: numai 21% dintre cetățenii români, acasă și diaspora, au socotit că merită să meargă la urne. Se poate spune că BOR (și alte confesiuni, chiar necreștine) au eșuat în prima lor tentativă de a influența forma și conținutul legislației în vigoare. Era normal ca Biserica să sprijine familia formată din bărbat și femeie, ca posibili și binecuvântați părinți. Totuși, 80% din societate a socotit că demersul e politizat (deci partizan și doar în aparență legitim), stând acasă, atât sub presiunea certurilor publice pro și contra – care s-au radicalizat supărător –, cât și din sentimentul că firescul nu are nevoie de acțiuni preventive, cu note alarmiste. Vedem aici, totodată, extinderea absenteismului electoral, ca simptom al neîncrederii dintre cetățeni și partidele politice: semnul unei crize sociale și de identitate democratică greu de ignorat.

După anunțarea rezultatului, BOR a vorbit, pudic, despre un „succes nedeplin”. Interesante (și adesea îngrijorătoare) au fost și primele reacții individuale: au existat voci clericale pornite spre învinovățirea poporului (neascultător) sau spre concluzia (greșită) că Ortodoxia românească

(continuare în p. 2)

Din cuprins:

Conf. Univ. Dr. Lucia Irinescu
Principiile dreptului familiei versus parteneriatul civil. De la tradiție la modernism? | pagina **4**

Pr. Dr. Vasile Gafton
Diplomatul avrigean Vasile Stoica (1889-1959), despre unitate şi neam. Câteva „lecții de patriotism” pentru românii de ieri, de azi şi de mâine | pagina **6**

Pr. Lect. Dr. Emanuel Tăvală
Perspectivă asupra abordărilor Curții Europene a Drepturilor Omului față de familia tradițională de-a lungul timpului | pagina **7**

Neam boicotat?!

Pr. Conf. Dr.
CONSTANTIN NECULA

Cifrele sunt limpezi și fiecare le va folosi pentru a argumenta în felul ce-i convine. Am văzut deja reacția unor vectori de imagine aplaudând cu o mână și cu cealaltă postând pe facebook, sursa cea mai de preț a diseminării unei manipulări vrednice pentru o cauză politică adevărată. Ne-am testat și am ieșit pozitiv la ură și preconcepții, la greață prin privire la sexualitatea celuilalt, la mediocritate și vulgaritate, la incultură politică. Constat că cea mai boicotată ne-a ieșit conștiința. Unii dintre copiii creștini ai Bisericii mele au ieșit din abstracția boicotului. Alții, asemeni unor adolescenți care le știu pe toate, au spălat vase, au curățat cartofi, au făcut baie de aburi și au aplicat orice în încercarea de a-și trăi Duminica așa cum o fac mereu. De fapt, adepții boicotului nu au făcut decât ceea ce fac mereu Duminica. Se afundă într-o credință personală și îl reduc pe Dumnezeu doar la ceea ce cred ei că este, un Dumnezeu al oportunismului detailat până la aroma de cafea și fumul de țigară. Nespălații pe creier au acuzat spălații. Acuzele lor dovedesc că sunt mult mai grave fisurile din conștiința noastră decât simpla provocare și menținere a unui boicot. Motivarea, construcția unei atitudini neloiale pentru cultura democratică a fiecărei persoane implicate în procesul gândirii nu a contat și nici nu va mai conta deloc. Par că și-au anulat apartenența la Biserica Ortodoxă și probabil că vor face un spectacol media din asta, o serie de personalități culturale, media, de scenă ori film, membri ai colectivului larg al divertismentului românesc. Acesta este cel mai mare câștig al Referendumului, probabil, identificarea unei majorități declarativ creștine care nu știe Crezul. Bine că nu au avut azi de mers la vreun Botez ori Cununie... Cum ar fi rezonat cu ceea ce scrie Crezul mintea lor născocitoare și hrănită din profunzimile boicotului. Un boicot care folosește exact aceluia pe care acuzau că-l slujim ceilalți, votanții. Liderul unui partid care a promis un Referendum și l-a dat, a promis UE un „Nu" și l-a oferit, a dovedit încă o dată că știe mai mult decât autointitulații politicieni că politica se înrudește, temeinic și, pentru mine, definitiv, cu cea mai veche meserie din lume – cum le place să zică.

Unii se întrebau dimineața cât a crescut peste noapte procentul de participare. Nu, creștinii României nu v-au provocat la un exercițiu de hoție cum v-ați obișnuit și cum jurați că va fi și acesta. Nu boicotul vostru și nici pompieristicii observatori ai unor partide au făcut să fie corectă participarea la Referendum. Cum mai pot crede eu în obiectivitatea unui partid și ai observatorilor lui când de la început au acuzat de fraudă un act în a cărui organizare nu creștinii și nici ceilalți, votanții, sunt implicați? Unde mai pui că la nivel local, același partid, i-a dăruit voturile câștigate de un candidat al său membrului unui partid de la putere prin redistribuire, socotind aceasta moralitatea întruchipată.

Pe bune, ca votant n-ar fi trebuit să mă întrebe dacă vreau să le ofer celuilalt, dacă nu cumva ceva mai mult decât o obligație m-a făcut să dăruiesc votul omului lor? De fapt, înțeleg acum că nici nu contează. Votăm, boicotăm ori amerizăm pe lacuri de gudron toxic, credem că ținem de același neam, de aceeași populație matură și gata să mergem mai departe în vot. Cred că de fapt facem parte din Neamul cel mai ciudat al Planetei numită democrație. Neamul lu' Boicot. Că de fapt ați testat pe noi noua baterie de voturi, alcătuită științific din manipulare-minciună-boicot. V-a ieșit. Se dovedește, a câta oară, că nu ne cunoașteți și că în încercarea de a descoperi un adevăr, unii dintre noi chiar sunt gata de orice anulare de sine. Voi puneți-vă în valoare, creați-vă omul nou – al politicii corecte – suntem aici în calitate de martori că tot ce-am spus, prin voci oficiale, se va împlini întocmai.

Duminica e pe sfârșite. Poate că nici nu va mai fi niciodată o Duminică reală. Nu, n-am să mă mai gândesc în timpul Liturghiei cum vă boicotați sufletele, m-am dezlipit de această datorie. Știu. Nu mi-ați cerut-o niciodată, dar mi-au trebuit zilele acestea să înțeleg. De fapt nu ați cerut Bisericii nimic. Ea v-a oferit mereu, ca o îndrăgostită, iubitului ei – sau, mă rog, definiți cum vreți cuplul, e liber – tot ceea ce ținea de boicotarea răului din voi, din viețile voastre. Nici măcar nu mai e nevoie să ne prefacem de-acum. Știm fiecare încotro ne îndreptăm privirile, care este drapelul sub care slujim. Criza de lideri politici amendată, insistența timp de 30 de ani pe toate greșelile reale ori închipuite ale oamenilor din Biserică și, mai nou, din tot ce o mărturisește, utilizarea diasporei pe post de marotă a politicii liberale, până când s-a dovedit prea legată de cultura de Acasă ca să nu înțeleagă cultura Înstrăinării în care trăiește, și multe, multe altele sunt motivul unor procente mici, dar importante.

De azi creștinismul românesc a intrat în minoritate! Cerem să fim tratați ca atare! Iar prima cerere, rețineți, este aceea că familia este alcătuită din bărbat și femeie. Nu, nu pentru că un Cod Civil, care va fi diluat în 3 ore într-un Parlament dezorientat, va mai scrie sau nu că vorbim despre aceasta în chip moral, ci pentru că oricât de multă hârtie învelește cadavrul ciopârțit al anatomiei umane, ea rămâne legată de bărbat și femeie.

Neam boicotat, nu o dată, de-a lungul istoriei, am ajuns performanța teribilă de a ne boicota pe noi înșine, de propria natură și naturalețe. Crucile din cimitire vor spune, cândva, arheologilor viitorului că și în acest Neam au trăit familii. Dacă nu ne-om boicota cimitirele, transformându-le grabnic în autostrăzi.

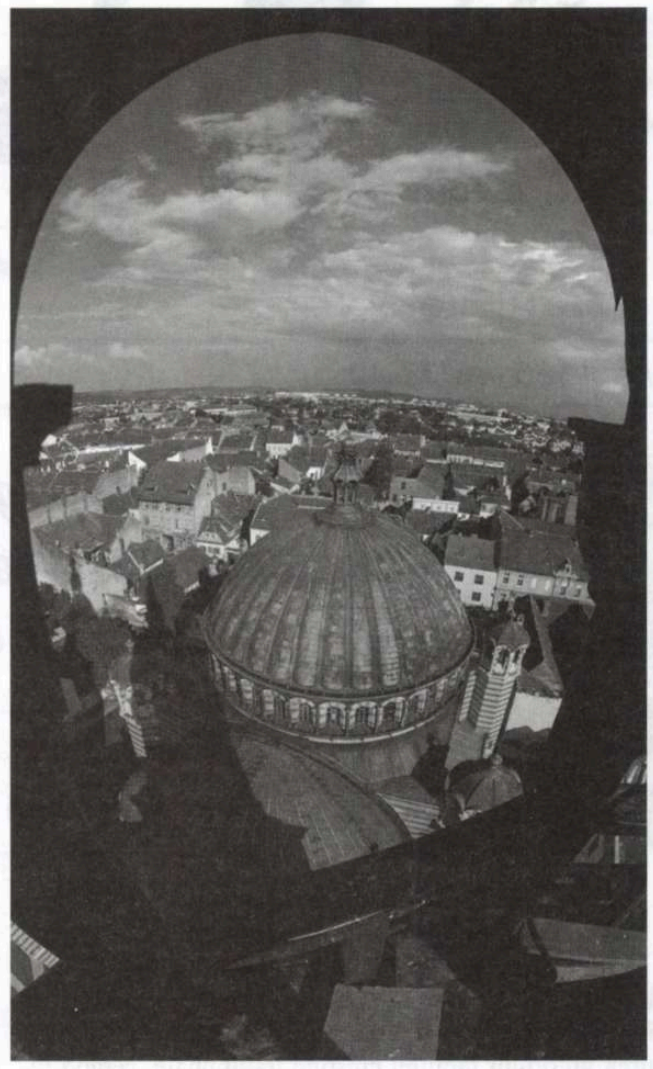

Valoarea îndreptării

(urmare din p. 1)

se mai poate baza numai pe cei patru milioane de creștini „receptivi". Analiza mea e diferită. Cred că Dumnezeu ne-a dat o lecție de smerenie și ne cere să asumăm, inteligent, moderat și curajos, efortul de recâștigare misionară a societății românești afectate de secularism și ideologii anticlericale sau chiar anticreștine. S-a dovedit acum că ecuația Biserică-Neam (pe fondul idealizat și inerțial al modelului teologico-politic bizantin) nu mai funcționează. Se cuvine să regândim educația teologică a viitorilor preoți, relația Stat-Biserică și pastorația, sau comunicarea socială a Bisericii. Se vede clar că adoptarea tehnică a modernității, prin cultura internetului și a rețelelor sociale, nu e suficientă pentru ca adevărul evanghelic să pătrundă în orașe, în noua generație și în comunitățile românești din Vestul Europei: e probabil imperioasă și o primenire a limbajului, metodelor și moravurilor. O schimbare de atitudine care să aducă preotul mai aproape de comunitatea reală, cu agenda ei nemachiată: stres cotidian, dezbinări familiale, exod, șomaj, nevroze și depresii, alienări de tot soiul, sub presiunea unui altfel de provocări (sau, cum le-am spune tradițional, ispite).

Mai afirm cu toată convingerea o idee: suntem singura ramură latină a Ortodoxiei. BOR funcționează într-o democrație euro-atlantică. Lumea ortodoxă e tulburată, așa cum s-a văzut în Creta și, mai nou, în disputa Constantinopol-Moscova, *via* Ucraina. Cred că e de datoria patriotică a ierarhilor noștri să țină calea aleasă de poporul român după căderea comunismului: integrare în civilizația euro-americană, nu în fantasmele neo-imperiale, revizioniste și panslaviste ale doctrinei *eurasianice.* Demonizarea sumară a Uniunii Europene și discursul anti-american (deci anti-NATO) nu-și au locul într-o pastorație atentă la interesele noastre pe termen mediu și lung. Da, există motive pentru a critica birocrația bruxelleză, corectitudinea politică, hiper-secularismul și agenda strident promovată a minorităților LGBT. O vom face, ferm argumentat, respectând pluralismul democratic și libertățile fundamentale. Asta nu justifică, în schimb, atitudinile anti-europene și caricaturizarea Occidentului (unde milioane de creștini și oameni decenți, din clasa de mijloc, se simt, de asemenea, neconfortabil în fața agresiunilor culturale neo-marxiste). Avem mai mult ca oricând nevoie de luciditate, așa cum notam la început.

LITURGHIE • PASTORAȚIE • MĂRTURISIRE

Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului

Sâmbătă, 1 septembrie. Ca urmare a obținerii denumirii onorifice „Nicolae Titulescu" pentru Inspectoratul de Jandarmi Județean Braşov, Înaltpreasfinția Sa a participat la dezvelirea obeliscului ridicat în cinstea vrednicului de pomenire Nicolae Titulescu în cimitirul din curtea Bisericii „Sfântul Nicolae" din Braşov. Cu acest prilej a oficiat o slujbă de binecuvântare şi a adresat celor prezenți un cuvânt comemorativ, evocând personalitatea lui Nicolae Titulescu. În aceeași zi, a oficiat slujba de punere a pietrei de temelie a bisericii cu hramurile „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" şi „Sfântul Andrei Şaguna, Mitropolitul Transilvaniei" din incinta Centrului 42 Comunicații şi Informatică de Sprijin – Garnizoana Râşnov, jud. Braşov. A adresat celor prezenți un cuvânt de învățătură.

Duminică, 2 septembrie. A oficiat slujba de târnosire a Bisericii „Schimbarea la Față" din localitatea Țeline, protopopiatul Agnita, județul Sibiu. A săvârşit Sfânta Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învățătură. La final, Înaltpreasfinția Sa l-a hirotesit iconom pe actualul paroh, părintele Petru Cosmin Dănilă, iar fostul paroh de la Țeline, părintele Ioan Scutea, care a slujit aici peste 40 de ani, a primit distincția „Crucea Şaguniană pentru clerici". De asemenea, primarul comunei Brădeni, Liviu Modoi, a primit „Ordinul Sfântul Ierarh Andrei Şaguna, Mitropolitul Transilvaniei", iar binefăcătorii bisericii din Țeline au primit acte de cinstire.

Luni, 3 septembrie. A prezidat şedința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Marți, 4 septembrie. A prezidat şedința Comitetului de organizare a ITO 2018.

Miercuri, 5 septembrie. Înaltpreasfinția Sa l-a întâmpinat la Aeroportul Internațional din Sibiu pe Preafericitul Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, care participă la Întâlnirea Internațională a Tinerilor Ortodocşi 2018. În aceeași zi, alături de Preafericirea Sa, a participat la inaugurarea şi sfințirea Cantinei şcolare „Sfântul Stelian" a Arhiepiscopiei Sibiului din cadrul Colegiului Național „Octavian Goga", prilej cu care a prezentat celor prezenți şi misiunea social-filantropică a acesteia.

Joi, 6 septembrie. A participat, alături de Preafericitul Părinte Patriarh Daniel şi de ceilalți ierarhi din Sinodul Mitropolitan al Mitropoliei Ardealului, de autoritățile locale şi centrale, la ceremonia de deschidere a celei de a cincea ediții a Întâlnirii Internaționale a Tinerilor Ortodocşi, desfăşurată în Piața Mare din Sibiu. A adresat tinerilor prezenți cuvântul de bun venit.

Vineri, 7 septembrie. A participat la conferința „Unitate. Credință. Neam. De 100 de ori România" susținută la Sala Transilvania din Sibiu, de către Excelența Sa domnul Emil Hurezeanu, ambasadorul României în Republica Federală Germania, şi moderată de pr. conf. univ. dr. Constantin Necula.

Sâmbătă, 8 septembrie – *Praznicul Naşterii Maicii Domnului.* A slujit Sfânta Liturghie împreună cu un mare sobor de arhierei, preoți şi diaconi în Muzeul în aer liber din Dumbrava Sibiului, eveniment ce a deschis cea de-a treia zi a manifestațiilor prilejuite de Întâlnirea Internațională a Tinerilor Ortodocşi desfăşurată la Sibiu. A adresat tinerilor prezenți un cuvânt de învățătură în care a vorbit despre semnificațiile sărbătorii din 8 septembrie şi despre cinstirea Maicii Domnului în Biserica Ortodoxă.

Duminică, 9 septembrie. A oficiat Sfânta Liturghie împreună cu un sobor de ierarhi, preoți şi diaconi în Catedrala Mitropolitană „Sfânta Treime". La finalul Sfintei Liturghii a adresat cuvânt de mulțumire tuturor celor implicați în organizarea ITO 2018, participanților şi tuturor celor care au susținut acest eveniment deosebit. Sfânta Liturghie a marcat încheierea celei de a cincea ediții a Întâlnirii Internaționale a Tinerilor Ortodocşi. În aceeași zi, în Aula „Mitropolit Ioan Mețianu" de la Facultatea de Teologie din Sibiu a avut o întâlnire cu toți voluntarii implicați în desfăşurarea ITO 2018, adresându-le mulțumiri pentru implicare şi dăruire.

Luni, 10 septembrie. A fost prezent la Colegiul Național „Octavian Goga" din Sibiu, participând la festivitatea deschiderii noului an şcolar 2018-2019. A oficiat o slujbă de binecuvântare şi la final a adresat elevilor şi cadrelor didactice de la instituția de învățământ un cuvânt de binecuvântare.

Marți, 11 septembrie. A slujit Sfânta Liturghie împreună cu Înaltpreasfințitul Irineu, Arhiepiscop al Alba Iuliei, la Biserica „Sfinții Apostoli Petru şi Pavel" din incinta Penitenciarului de Maximă Siguranță din Aiud, cu prilejul deschiderii Conferinței Naționale a preoților capelani din cadrul Administrației Naționale a Penitenciarelor. A adresat celor prezenți un cuvânt de învățătură. La final, a conferit distincția „Crucea Şaguniană pentru clerici" părintelui Liviu Iulian Tarcău, preot capelan al Penitenciarului Aiud.

Miercuri, 12 septembrie. A prezidat şedința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Joi, 13 septembrie. A participat, în Piața Mare din Sibiu, la festivitățile prilejuite de Ziua Pompierilor, eveniment organizat de către Inspectoratul pentru Situații de Urgență „Cpt. Dumitru Croitoru" din Sibiu. A oficiat o slujbă de Te Deum şi a adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare.

Vineri, 14 septembrie – *Praznicul Înălțării Sfintei Cruci.* A participat la hramul Mănăstirii Sădinca, jud. Sibiu. A slujit Sfânta Liturghie înconjurat fiind de un sobor de preoți şi diaconi, în cadrul căreia l-a hirotonit diacon pe teologul Licinius Gabriel Ciochină. A adresat celor prezenți un cuvânt de învățătură. În aceeași zi, în Aula „Mitropolit Ioan Mețianu" a Facultății de Teologie Ortodoxă „Sfântul Andrei Şaguna" din Sibiu, Înaltpreasfinția Sa a prezidat consfătuirea anuală a profesorilor de religie din jud. Sibiu.

Sâmbătă, 15 septembrie. A slujit Sfânta Liturghie la biserica „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" din localitatea Şeica Mică, protopopiatul Mediaş, județul Sibiu. A oficiat slujba de binecuvântare a lucrărilor de renovare a bisericii parohiale şi de refacere a unei părți din pictura interioară. A adresat celor prezenți un cuvânt de învățătură.

Duminică, 16 septembrie. A slujit Sfânta Liturghie la Biserica „Sfântul Mucenic Pantelimon" şi „Sfântul Andrei Şaguna" din Sibiu. A oficiat slujba de binecuvântare a lucrărilor de înfrumusețare efectuate în ultima perioadă la biserica sibiană atât la interior, cât şi la exterior şi a sfințit icoanele pictate pe pereții exteriori ai locaşului de cult. În cadrul Sfintei Liturghii, diaconul Licinius Gabriel Ciochină a fost hirotonit preot pentru Parohia Gusu, județul Sibiu. A adresat celor prezenți un cuvânt de învățătură.

Luni, 17 septembrie. A prezidat şedința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Marți, 18 septembrie. A avut program de audiențe şi lucrări de birou.

Miercuri, 19 septembrie. A avut program de lucru la cabinet.

Sâmbătă, 22 septembrie. A oficiat slujba de resfințire a Bisericii „Sfântul Ioan Botezătorul" din localitatea Şirnea, județul Braşov, alături de un sobor de preoți şi diaconi. A slujit Sfânta Liturghie, în cadrul căreia teologul Mihai Diaconescu a fost hirotonit diacon. A adresat celor prezenți un cuvânt de învățătură. La final, a sfințit troița nou edificată în fața locaşului de cult. În aceeași zi, a sfințit Centrul pastoral-misionar „Sfântul Stelian" din localitatea Moieciu de Jos, județul Braşov.

Duminică, 23 septembrie. Împreună cu Preasfințitul Ignatie, Episcopul Huşilor, Preasfințitul Ambrozie, Episcopul Giurgiului, şi Preasfințitul Visarion, Episcopul Tulcii, şi un sobor de preoți şi diaconi, Înaltpreasfinția Sa a oficiat slujba de târnosire a Bisericii cu hramurile „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" şi „Sfântul Siluan Athonitul" din localitatea Tohanul Vechi, județul Braşov. A slujit Sfânta Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învățătură. În cadrul Sfintei Liturghii, diaconul Mihai Diaconescu a fost hirotonit preot misionar pentru Schitul „Sfinții Împărați Constantin şi Elena" din localitatea Şimon-Bran, jud. Braşov. La final, părintele paroh George Laurențiu Bota a primit din partea Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, distincția „Ordinul Sfinților Împărați Constantin şi Elena". Înaltpreasfinția Sa a oferit distincția „Crucea şaguniană pentru laici" primarului orașului Zărnești, Alexandru Lucian Igrişan. De asemenea, grupul „Tronos" al Patriarhiei Române, arhimandritul Nicodimos Kabarnos şi pictorii Camelia şi Toma Condrea au primit din partea Înaltpreasfinției Sale distincția „Ordinul Sfântului Ierarh Andrei Şaguna, Mitropolitul Transilvaniei".

Luni, 24 septembrie. A participat la întâlnirea absolvenților promoției 1964-1968 de la Institutul Teologic de Grad Universitar din Sibiu, actuala Facultate de Teologie Ortodoxă „Sfântul Andrei Şaguna", care s-au reîntâlnit la 50 de ani de la absolvirea cursurilor de licență. Cu acest prilej a săvârşit rânduiala parastasului pentru profesorii şi absolvenții trecuți la Domnul şi, mai apoi, o slujbă de mulțumire pentru binefacerile primite de la Dumnezeu. A adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare.

Marți, 25 septembrie. A avut program de audiențe şi lucrări de birou.

Miercuri, 26 septembrie. A prezidat şedința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Joi, 27 septembrie. A avut program de lucru la cabinet.

Duminică, 30 septembrie. A participat la aniversarea celor 11 ani de patriarhat ai Preafericitului Părinte Daniel.

Pr. Dr. Cristian VAIDA

Să ne pregătim, cu post și rugăciune, sub ocrotirea Maicii Preacurate, pentru apărarea Familiei, celula de bază a societății!

(urmare din p. 1)

respins cu maximă fermitate „ipotezele educaţionale aşa-zis moderniste" din cercetările ONG-urilor străine, solicitând Ministerului Învăţământului să păstreze principiile educaţiei centrate pe specificul naţional românesc, care să dezvolte copilul în spiritul familiei tradiţionale – ca nucleu al vieţii sociale, culturale, morale a românilor şi cu implicaţii creştine milenare.

Dincolo de toate aceste strădanii omeneşti ale noastre, de trezire şi responsabilizare a conştiinţelor credincioşilor, nădejdea cea mare o punem, în primul rând, în milostivirea cea nemărginită a Preabunului Dumnezeu şi în ocrotirea cea plină de iubire a Maicii Domnului pentru poporul nostru. Noi suntem conştienţi că trecem acum printr-o perioadă de luptă duhovnicească împotriva duhurilor întunericului, care duc neîncetat război cu Biserica lui Hristos. Ştim că în spatele realităţii văzute pe care o trăim există această realitate nevăzută, această luptă neîncetată a celui rău împotriva noastră şi, de aceea, aşa cum a făcut întotdeauna Biserica în momentele cele mai dificile din istoria ei, îndemnăm şi noi la post şi la rugăciune, armele biruitoare pe care Însuşi Hristos le-a folosit şi ni le-a dăruit pentru a ieşi învingători din toate încercările vieţii noastre.

De aceea, cu smerenie Vă adresăm, Dumneavoastră şi tuturor fiilor Bisericii străbune, care din diferite pricini nu sunt împreună cu noi, chemarea de a petrece săptămâna dinaintea marelui examen în postire şi rugăciune, pentru ocrotirea familiei creştine şi a viitorului copiilor noştri.

O chemăm în ajutor pe Maica Domnului, al cărei Sfânt Acoperământ îl serbăm la 1 octombrie, să ne ocrotească familiile, copiii şi să ne ajute cu mila ei cea mare. Rugăm pe toţi părinţii noştri slujitori ai altarelor din toate bisericile din Arhiepiscopia Sibiului să oficieze în fiecare zi din această săptămână Sfânta Liturghie, iar seara Paraclisul Maicii Domnului, fiind încredinţaţi că toate lucrările noastre vor izbuti doar prin binecuvântarea şi cu ajutorul Preamilostivului nostru Dumnezeu şi prin mijlocirea Maicii Lui Preacurate.

Dumnezeu să binecuvinteze credinţa, dragostea şi râvna tuturor în împlinirea lucrării mântuitoare a Sfintei noastre Biserici şi să ocrotească întregul nostru popor român de pretutindeni!

Principiile dreptului familiei *versus* parteneriatul civil. De la tradiție la modernism?

Pentru ca o republică să fie bine constituită, cele dintâi legi trebuie să fie acelea care reglementează căsătoriile, arăta Platon, marele filosof modern al Antichităţii. Din cele mai vechi timpuri şi până astăzi, familia a fost privită ca un nucleu care a stat la baza societăţii, ca un laborator din care iau naştere valorile fundamentale ale unui individ, în particular, şi ale societăţii, în general. Importanţa familiei în societate a condus, inevitabil, la cercetarea acesteia sub mai multe aspecte: biologic, sociologic, juridic şi economic. Tradiţional, familia este alcătuită din persoane unite prin căsătorie şi filiaţie. Deşi conceptele de familie şi căsătorie sunt strâns legate între ele, asistăm astăzi, din ce în ce mai des, la tot mai multe semnale de alarmă cu privire la declinul căsătoriilor, la redefinirea familiei din perspectiva căsătoriilor dintre persoane de acelaşi sex sau a parteneriatului dintre două persoane de sex diferit ori de acelaşi sex. Este de necontestat faptul că relaţiile de familie prezintă numeroase particularităţi în viaţa de zi cu zi, de aici şi necesitatea reglementării familiei în funcţie de elementele de originalitate existente în fapt.

Protejarea juridică a familiei constituie un pol de interes în toate statele de drept. La nivel european, politicile diferenţiate de protejare a familiei, întemeiate pe actul căsătoriei, dar şi apariţia şi încurajarea unor noi forme de convieţuire legale au determinat, din 1965 până azi, o scădere cu 50% a ratei de căsătorie în toate statele membre.

Astfel, state membre precum Polonia, Croaţia, Slovacia, Letonia, Lituania, Ungaria şi România au urmărit să stimuleze şi să protejeze familia tradiţională şi, astfel, au consfinţit explicit căsătoria ca fiind o uniune dintre un bărbat şi o femeie. „*Protejarea constituţională a familiei împotriva oricăror tentative de erodare a căsătoriei, ca uniune liber consimţită dintre bărbat şi femeie, în scopul întemeierii unei familii şi al procreării, se impune astfel drept o măsură esenţială pentru protejarea poporului român, a identităţii şi unităţii acestuia în marea familie europeană*", arăta Curtea Constituţională, învestită să se pronunţe asupra constituţionalităţii textului art. 48 din *Constituţie*. Prin înlocuirea sintagmei *între soţi* cu sintagma *între un bărbat şi o femeie* se realizează doar o precizare în privinţa exercitării dreptului fundamental la căsătorie, în sensul stabilirii exprese a faptului că aceasta se încheie între parteneri de sex biologic diferit, aceasta fiind, de altfel, chiar semnificaţia originară a textului [Decizia Curţii Constituţionale nr. 580 din 20 iulie 2016 asupra iniţiativei legislative a cetăţenilor intitulate „Lege de revizuire a Constituţiei României", publicată în M. Of. nr. 857 din 27 octombrie 2016]. În anul 1991, când *Constituţia* a fost adoptată, căsătoria era privită în România în accepţiunea sa tradiţională, de uniune între un bărbat şi o femeie. Această idee este susţinută de evoluţia ulterioară a legislaţiei în materia dreptului familiei din România, precum şi de interpretarea sistematică a normelor constituţionale de referinţă. Astfel, art. 48 din *Constituţie* defineşte instituţia căsătoriei în corelaţie cu protecţia copiilor, deopotrivă „din afara căsătoriei" şi „din căsătorie", fiind fără îndoială că aceasta a fost privită ca uniunea dintre un bărbat şi o femeie, câtă vreme numai dintr-o astfel de uniune, indiferent dacă este în căsătorie sau în afara ei, se pot naşte copii. Prin aceeaşi decizie, Curtea Constituţională a avizat favorabil una dintre cele mai mari iniţiative ale societăţii civile, şi anume aceea de a defini prin Constituţie căsătoria ca fiind o uniune dintre un bărbat şi o femeie.

Acest demers se înscrie în contextul european şi internaţional de redefinire a noţiunii de familie. În ultimii ani, mai multe state europene, precum Belgia, Danemarca, Finlanda, Franţa, Germania, Irlanda, Islanda, Luxemburg, Malta, Norvegia, Portugalia, Regatul Unit (cu excepţia Irlandei de Nord), Spania, Suedia şi Ţările de Jos, au legalizat căsătoriile între persoane de acelaşi sex.

Totodată, în unele ţări din Uniunea Europeană, uniunile civile şi parteneriatele înregistrate sunt considerate echivalente sau comparabile cu căsătoria. Ţările care permit căsătoriile între persoane de acelaşi sex recunosc, în general, şi parteneriatele înregistrate încheiate în alte ţări între persoane de acelaşi sex.

Recent, decizia Curţii Europene de Justiţie a creat confuzii în plan legislativ şi polemici în rândul societăţii civile cu privire la noţiunea de căsătorie, evidenţiind din nou, cu această ocazie, necesitatea definirii căsătoriei prin *Constituţie*. Deşi obiectul cauzei nu a fost legalizarea căsătoriilor între persoane de acelaşi sex, ci doar recunoaşterea dreptului de şedere al soţului de acelaşi sex cu cetăţeanul român, căsătoriţi pe teritoriul altui stat, întrebarea firească este dacă acesta este un prim pas spre acceptarea căsătoriilor între persoane de acelaşi sex. Prin decizia Curţii de Justiţie a Uniunii Europene nu se impune recunoaşterea statutului de soţ persoanei de acelaşi sex căsătorite în alt stat, ci se recunoaşte exclusiv dreptul de şedere al soţului de acelaşi sex, căsătorit pe teritoriul altui stat cu un cetăţean român, drept de şedere care decurge din dreptul la liberă circulaţie a membrilor de familie, aşa cum sunt ei definiţi în directiva referitoare la libera circulaţie.

Mai mult decât atât, „obligaţia unui stat membru de a recunoaşte o căsătorie între persoane de acelaşi sex încheiată într-un alt stat membru conform dreptului acestui stat, exclusiv în scopul acordării unui drept de şedere derivat unui resortisant al unui stat terţ, nu aduce atingere instituţiei căsătoriei în acest prim stat membru, care este definită de dreptul naţional şi intră (…) în competenţa statelor membre. Ea nu presupune prevederea de către statul membru menţionat, în dreptul său naţional, a instituţiei căsătoriei între persoane de acelaşi sex. Ea se limitează la obligaţia de a recunoaşte asemenea căsătorii, încheiate într-un alt stat membru conform dreptului acestui stat, exclusiv în scopul exercitării drepturilor pe care dreptul Uniunii le conferă acestor persoane. (…)

Astfel, o asemenea obligaţie de recunoaştere exclusiv în scopul acordării unui drept de şedere derivat unui resortisant al unui stat terţ nu aduce atingere identităţii naţionale şi nici nu ameninţă ordinea publică a statului membru în cauză". Hotărârea CJUE din 5 iunie 2018 în cauza *Coman*, C-673/16, disponibilă pe *curia.europa.eu*.

Pe data de 5 iunie 2018 s-a pronunţat Curtea de Justiţie a Uniunii Europene în cauza *Coman*, printr-o Decizie în care instanţa europeană a răspuns la unele întrebări preliminare adresate de Curtea Constituţională a României, printre care:

– „Soţ" din articolul 2 punctul 2 litera (a) din Directiva 2004/38 (…) include soţul de acelaşi sex, dintr-un stat care nu este membru al Uniunii, al unui cetăţean european cu care cetăţeanul s-a căsătorit legal conform legii dintr-un stat membru, altul decât statul gazdă?

– Dacă răspunsul la întrebare este negativ, soţul de acelaşi sex, dintr-un stat care nu este membru al Uniunii Europene, al unui cetăţean european, cu care cetăţeanul s-a căsătorit legal conform legii dintr-un stat membru, altul decât statul gazdă, poate fi calificat ca fiind „orice alt membru de familie […]", în sensul articolului 3 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2004/38 ori „partenerul cu care cetăţeanul Uniunii are o relaţie durabilă, atestată corespunzător", în sensul articolului 3 alineatul (2) litera (b) din Directiva 2004/38, cu obligaţia corelativă a statului gazdă de a facilita intrarea şi şederea acestuia, chiar dacă statul gazdă nu recunoaşte căsătoriile între persoane de acelaşi sex şi nici nu prevede vreo altă formă alternativă de recunoaştere juridică, de tipul parteneriatelor înregistrate? În speţă, domnul Coman, cetăţean român şi american, şi domnul Hamilton, cetăţean american, s-au adresat Inspectoratului pentru a le fi comunicate procedura şi condiţiile în care domnul Hamilton putea, în calitatea sa de membru al familiei domnului Coman, să obţină un drept de şedere derivat în România, stat membru a cărui cetăţenie o deţine domnul Coman. Rezultă că Directiva 2004/38, a cărei interpretare este solicitată de instanţa de trimitere, nu este susceptibilă să constituie temeiul unui drept de şedere derivat în favoarea domnului Hamilton.

Cu privire la prima întrebare, Curtea arată că noţiunea „soţ", prevăzută de această dispoziţie, desemnează o persoană legată de o altă persoană prin căsătorie [a se vedea în acest sens Hotărârea din 25 iulie 2008, *Metock şi alţii*, C-127/08]. Reiese din jurisprudenţa Curţii Europene a Drepturilor Omului că relaţia pe care o are un cuplu homosexual este susceptibilă să intre în sfera noţiunii „viaţă privată", precum şi a noţiunii „viaţă de familie", la fel ca cea a unui cuplu heterosexual care se află în aceeaşi situaţie [CEDO, 7 noiembrie 2013, *Vallianatos şi alţii c. Greciei*, precum şi CEDO, 14 decembrie 2017, *Orlandi şi alţii c. Italiei*].

Poate că această dilemă este oarecum îndreptăţită atâta timp cât în legislaţia noastră identificăm mai multe tipuri de familie ca fiind reglementate: familia firească, familia extinsă, familia substitutivă, familia adoptatoare, familia monoparentală.

Conf. Univ. Dr. LUCIA IRINESCU
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi

Şaguna şi Puşcariu la înființarea ASTREI – o prietenie din satul Veneția de Jos, județul Braşov

Studiu dedicat Marii Uniri de la 1 decembrie 1918 şi făuritorilor ei (II)

De unde a pornit ideea Asociaţiunii ASTRA?

Pe toată perioada pretoratului de la Veneţia de Jos, Ioan cavaler de Puşcariu a ocupat şi alte funcţii: din decembrie 1855 este numit membru al *Tribunalului Superior Urbarial din Viena*, poziţie din care reuşeşte să copieze legile prin care curtea imperială ştergea iobăgia şi prin care se consolidau proprietăţile funciare. [Ioan Cavaler de Puşcariu, *Comentariu la Prea Înalta Patentă din 21 iunie 1854 lucrat pentru poporul român*, Sibiu, 1856] Tot în această perioadă publică lucrarea *Die rumänische Amtsprache* (*Limba română în oficii* – tipărită în 2000 de exemplare şi epuizată în scurt timp după publicare [Sextil Puşcariu, *Spiţa unui neam din Ardeal*, Ed. Clusium, Cluj-Napoca, 1998, p. 92]), în a cărei introducere face o minunată pledoarie pentru limba română, lucrare apreciată şi de Academia Imperială de Ştiinţe din Viena. [N. Josan, *op. cit.*, p. 51-53] A făcut toate aceste demersuri pentru că şi-a dat seama că românii, iobagi şi sclavi pe pământul lor moştenit din vremuri străvechi, neştiind carte, habar nu aveau de noile libertăţi. Aveau nevoie de cineva care să le „deschidă" mintea şi să-i înveţe. Aşa ne dăm seama şi cum de a avut „priză" la populaţia românească din sudul Transilvaniei şi cum de a fost ascultat în tot ceea ce dorea să întreprindă din poziţiile politice pe care le ocupa.

Tot în acei ani (1854-1862), prin râvna şi iniţiativa lui, şi la numai cinci ani de la venirea sa în Veneţia de Jos, **s-au asociat mai multe comune şi biserici ortodoxe** din plasa (judeţul) Veneţia de Jos: Veneţia de Jos, Veneţia de Sus, Bogata, Cuciulata, Lupşa, Fântâna, Dăişoara, Drăuşeni, Mateiaş, Părău, Grid, Perşani, Şercaia, Şinca Nouă, Şinca Veche, Crihalma, Ticuşul Vechi, Vad, Comăna de Sus, Comăna de Jos şi Ungra. Cam tot răsăritul Ţării Făgăraşului, fără excepţie.

Prin unirea acestor sate şi oameni, clerici şi mireni, Ioan Cavaler de Puşcariu a pus bazele „*Şcolii cercuale ortodoxe*" din Veneţia de Jos, cu avere proprie pentru întreţinerea ei şi a dascălilor şi care a deţinut şi un internat propriu, toate vizibile şi astăzi, cu menţiunea că internatul a fost transformat în anii comunismului în Cămin Cultural, al doilea de acest fel din sat, ce poate găzdui la diverse evenimente chiar şi până la 1000 de persoane.

Toate aceste lucruri s-au făcut prin sfătuirea personală a lui Puşcariu cu episcopul Andrei Şaguna, episcopul scriindu-i într-o epistolă, la un moment dat (20 iunie 1865): „*aşadară toată doctrina mea o reduc la proverbul nostru: „fă şi taci!"*. [Lupaş, *op. cit.*, p. 242] Aşa se explică de ce, în memoriul de început al şcolii, un **Registru** de dimensiuni mari şi cu scris caligrafic excepţional, membrii asociaţi l-au pomenit şi pe „*Excelenţa Sa episcopul Andrei baron de Şaguna, episcopu direptcredincioşiloru din Ardealu, sub auspiciile căruia s-au pusu*". [Memoriu, BVF-00259-2-01001 – Veneţia de Jos (1858-1912), Arhivele Naţionale de Stat Braşov, foaia de început]

Faptul că Ioan Puşcariu a reuşit să adune pentru o idee peste 60 de oameni, preoţi, ţărani şi fruntaşi de-ai lor, faptul că a reuşit să pună bazele prin unirea tuturor forţelor din Răsăritul Ţării Făgăraşului pentru a deschide o şcoală centrală şi pentru copiii iobagilor, în ceea mai mare parte, şi ai micilor nobili români, pe de altă parte, reprezintă cu siguranţă curajul lui Puşcariu de a-şi da seama că numai prin unirea forţelor tuturor românilor ardeleni pentru o idee, o organizaţie, o asociaţie, **un ideal comun**, se poate realiza visul secular, unirea românilor şi emanciparea lor. Numai

Portretul lui Andrei Şaguna descoperit în arhiva lui Ioan Comăniciu din Veneția de Jos, fost Ministru al Pădurilor

adunaţi împreună pot să reprezinte o voce în faţa tăvălugului săsesc catolicizant, de la începutul dualismului, dar şi în faţa acaparărilor şi prigonirilor maghiaro-calvine, de mai târziu. Cu siguranţă că prin unirea lor, românii au reuşit să fie o forţă demnă de luat în seamă, de respectat şi de apreciat a valorii lor şi a majorităţii lor în Transilvania, unde, ciudat, erau majoritari, dar conduşi de minorităţi. Dar, să luăm pe rând faptele de la începutul înfiinţării celei mai mari asocieri de oameni din Transilvania din a doua jumătate de secol XIX.

Pr. Alexandru SOCACIU

Elenism și/sau românism: două viziuni teologice și limitele lor (II)

Lipsa unei soluţii viabile în teologia Păr. Stăniloae este susţinută şi de S. Frunză, care afirma: „în opera sa, doctrina românismului este capitolul cel mai puţin elaborat şi cu forţa de penetrare cea mai redusă". Trebuie însă recunoscut suportul oferit unei ontologii a umanului pe care să se clădească spiritualitatea viitoare a umanităţii. Problema românismului nu este epuizată în gândirea Pr. Stăniloae, ea se cere a fi mereu reluată şi redefinită. Autorul respinge poziţia lui Sorin Dumitrescu, care vedea în Revoluţia de la 22 decembrie 1989 sau în fenomenul Piaţa Universităţii evenimente fără încărcătură politică, strict religioase, dovadă a intervenţiei şi voinţei divine, ca fiind o „imagine fantasmatică", dar apreciază, în schimb, demersurile Pr. Ilie Moldovan, care ar fi dezvoltat creator anumite intuiţii din opera Pr. Stăniloae. Rezultatul este un *etnicism pascal*, concept central al gândirii sale, în expresia fericită a înţelegerii profunde şi corecte a expresiei liturgice a fiinţării poporului român. Eul personal, eul etnic şi eul liturgic se află într-o strânsă legătură care duce la armonia între naţional şi universal. Persoana este purtătoarea „sufletului" etnic, neexistând o conştiinţă a neamului de sine stătătoare, iar lucrarea Duhului îi conferă o „unitate de sus" (S. Frunză 1996:88-89; I. Moldovan 1998:43-44).

Concluzia este că mişcarea neopatristică – care îi include deopotrivă pe Florovsky şi Stăniloae – nu se prezintă ca un club, ca o societate închisă; există în cadrul ei o diversitate de viziuni teologice care, în cele din urmă, reflectă *catholicitatea* Bisericii Ortodoxe, exprimată prin principiul „unitate în diversitate". De acest lucru era conştient şi Părintele Stăniloae însuşi, care, cu ocazia canonizării Sfântului Calinic de la Cernica, scria: „În tot trecutul Ortodoxiei, se observă nu numai deosebiri personale de temperament şi preocupări între Sfânt şi Sfânt, ci şi deosebiri între diferitele curente spirituale, fără ca aceasta să facă pe unul mai puţin ortodox decât altul, ci toate redând, în forme diferite, care se completează simfonic, acelaşi fond al spiritualităţii evanghelice şi toate ducând, pe căi puţin diferite, la aceeaşi ţintă, a desăvârşirii omului prin curăţirea de patimi şi prin unirea cu Dumnezeu" (Vezi D. Stăniloae 1955:1159-1172).

Pe de altă parte, deşi renaşterea neopatristică ortodoxă din secolul al XX-lea reprezintă o mişcare legitimă, bazată pe valorile evanghelice şi patristice, totuşi nu toate opiniile dezvoltate de membrii ei trebuie preluate în bloc, fără o analiză temeinică. Astfel, sarcina teologilor ortodocşi de astăzi şi de mâine este de a reflecta critic asupra moştenirii (neo)patristice, păstrând filonul ei autentic şi delimitându-se de posibile excese. Implicaţiile sunt deosebit de importante, iar aici amintim un singur exemplu: situaţia canonică a diasporei ortodoxe. Rămâne încă în dispută care să fie principiul de organizare: cel „universal", care dă întâietate Patriarhiei Ecumenice, sau cel „naţional", care consideră legitimă organizarea diasporei pe principii etnice, Bisericile de aici ţinând jurisdicţional de „Biserica-mamă" (rusă, română, sârbă etc.). Dacă Florovsky a fost partizanul primei viziuni (de aici şi neînţelegerile cu ceilalţi colegi de la Institutul St. Vladimir din New-York, care îi reproşau lui Florovsky afinităţile „elenice"; în cele din urmă, acesta a trebuit să părăsească conducerea institutului, trecând, din punct de vedere jurisdicţional, sub Patriarhia Ecumenică. A. Blane 2013), cu siguranţă Stăniloae ar îmbrăţişat-o pe cea de-a doua.

Bibliografie (selectiv):

Ciprian Toroczkai (2013), „Elenism şi românism: o privire comparativă asupra gândirii părinţilor Georges Florovsky şi Dumitru Stăniloae", în *Revista Teologică* 23, nr. 3, p. 130-146; Ciprian Toroczkai (2014), „Elenismul creştin ca *Philosophia perennis* în viziunea Părintelui Georges V. Florovsky", în *Tabor* 8, nr. 12, p. 18-27; Aidan Nichols (1995), *Light from the East. Authors and Themes in Orthodox Theology*, Sheed&Ward, London; Christoph Künkel (1989), *Totus Christus. Die Theologie Georges V. Florovskys*, Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen; Georges Florovsky (1948), „Le Corps du Christ vivant. Une interprétation orthodoxe de l'Eglise", în *La Saint Eglise Universelle – Confrontation Oecuménique*, Neuchatel; Ioan I. Ică jr (2000), „Stăniloae, Dumitru", în *Dictionary of historical Theology*, Pater Noster Press – William B. Eerdmans, Grand Rapids, Michigan, p. 527-531; Mihail Neamţu (2006), „Between the Gospel and the nation: Dumitru Stăniloae's ethno-theology", în *Archeus* 10, fasc. 3, p. 7-44; Silviu Rogobete (2001), *O ontologie a iubirii. Subiect şi Realitate Personală supremă în gândirea părintelui Dumitru Stăniloae*, Polirom, Iaşi; Andrew Louth (1997), „Review Essay: The Orthodox Dogmatic Theology of Dumitru Stăniloae", în *Modern Theology* 13, nr. 2, p. 253-267; Jürgen Henkel (2003), *Îndumnezeire şi etică a iubirii în opera părintelui Dumitru Stăniloae*, trad. Ioan I. Ică jr, Deisis, Sibiu; Emil Bartoş (1999), *Conceptul de îndumnezeire în teologia lui Dumitru Stăniloae,* Ed. Institutului Biblic „Emanuel" din Oradea; Olivier Gillet (2001), *Religie şi naţionalism. Ideologia Bisericii Ortodoxe Române sub regimul comunist,* trad. M. Petrişor, Compania, Bucureşti; Maciej Bielawski (1998), *Părintele Dumitru Stăniloae, o viziune filocalică despre lume,* trad. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu; Gabriel Tamas (2001), „Scrisoare către prietenii mei români", în *Dilema*, nr. 416, p. 7; Dumitru Stăniloae (1939), *Ortodoxie şi românism,* Ed. Arhidiecezană, Sibiu; Dumitru Stăniloae (1955), „Cuvânt rostit la canonizarea Sfântului Calinic de la Cernica", în *BOR*, nr. 11-12; Mihail Urzică (1993), *Minuni şi false minuni*, Anastasia, Bucureşti; Michael Weber (2012), *Der geistig-geistliche Mensch im Konzept der Gnade bei Dumitru Stăniloae. Eine theologische Untersuchung unter der Berücksichtigung des soziokulturelen Hintergrundes*, Lit Verlag, Münster/Hamburg/London; Ioan I. Ică jr (2002), „Dilema socială a Bisericii Ortodoxe Române: radiografia unei probleme", în Ioan I. Ică jr – G. Marani (ed.), *Gândirea socială a Bisericii,* Ed. Deisis, Sibiu; Sandu Frunză (1996), *O antropologie mistică – Introducere în gândirea Părintelui Stăniloae –,* Omniscop, Craiova; Ilie Moldovan (1998), *Credinţa strămoşească în faţa ofensivei antihristice sectare,* Pro-Vita, Valea Plopului, 1998; Andrew Blane (2013), *Părintele Georges Florovsky. Schiţă biografică*, trad. Nectarie V. Dărăban, „Renaşterea", Cluj-Napoca.

Lect. Dr. Ciprian Iulian TOROCZKAI

Diplomatul avrigean Vasile Stoica (1889-1959), despre unitate şi neam. Câteva „lecţii de patriotism” pentru românii de ieri, de azi şi de mâine

Centenarul Marii Uniri ne-a surprins aşa cum suntem noi în cea mai mare parte a timpului, adică români. Adică, cum? Adică, mereu nemulţumiţi de noi, de ţară, de cei care ne conduc, lipsiţi de unele sau de altele, fără mentori care să ne arate „cum se face”, fără modele de la care să învăţăm cum ar trebui să fim şi aşa mai departe. Dincolo de toate acestea, merită tot efortul ca, măcar din o sută în o sută de ani, amintirile noastre să evoce personalităţile providenţiale care au acţionat în istorie, creând condiţiile propice păstrării unităţii şi propăşirii noastre ca neam. Pentru a vedea limpede pentru ce vrem să trăim, noi, cei de azi, şi, mai ales, pentru ce erau gata să moară cei de atunci. Ce bine ar fi însă dacă dincolo de amintiri şi evocări am reuşi să şi învăţăm ceva de la aceste personalităţi care au avut un rol covârşitor în trecutul nostru. Bunăoară, ar fi bine să învăţăm măcar acum, după un veac, cum au făcut, ce au avut ei şi de ce au avut nevoie pentru a construi o ţară care să rămână, să dureze peste veacuri.

Spun aceste cuvinte deoarece trăim vremuri în care ni se oferă un trai facil din foarte multe puncte de vedere. Vremuri în care lucrurile de care avem nevoie, lucrurile de care ne folosim, sunt ieftine, foarte ieftine. Toate au un preţ. Dar, azi, preţul lucrurilor – oricare ar fi el – în loc să confere sau să exprime valoare, dimpotrivă, scade însemnătatea lucrurilor şi, astfel, lucrurile vor ajunge în cele din urmă să zacă aruncate, uitate undeva. De ce? Pentru simplul fapt că ele sunt încă de la început inutile pentru oamenii de azi.

Însă există şi lucruri mari, lucruri cu adevărat valoroase. Încă mai există. Şi valoarea acestor lucruri, indiferent de vremuri şi de oameni, rămâne. Nu este afectată de timp şi de timpuri. Este vorba despre acele lucruri care se plătesc în oameni. În vieţi. În vieţi de oameni mari. Preţul acestor lucruri este suprem. Este jertfa. Ba, chiar mai mult decât atât, uneori se întâmplă să plătească acest preţ suprem şi urmaşii celor care s-au jertfit. Chiar şi după mult timp. Chiar şi după 100 de ani. De ce? Pentru ca noi să putem sărbători. Ca noi să ne putem bucura. Pentru ca, noi, să putem fi noi înşine, aşa cum şi ei au fost. Însă, fără să trebuiască să plătim preţul suprem. Fără să trebuiască să jertfim nimic.

Aşa încât, ceea ce vreau să vă relatez azi este o poveste. Una tragică, din păcate, aşa cum sunt multe poveşti din istoria noastră, a românilor. O poveste despre un om care a avut vise, idealuri legate de binele şi propăşirea ţării sale şi a neamului său. Povestea unui om care, pentru că a înţeles zbuciumul neamului românesc de-a lungul istoriei sale, a fost dispus să plătească totul pentru mai binele lui. Cine a fost acel om? Un avrigean care, asemenea înaintaşului său, dascălul Gheorghe Lazăr, a purces spre lume ducând cu sine peste tot dorinţa şi idealul său de român a cărui fiinţă cuprinde în ea toată istoria poporului în care s-a născut şi a locului în care a văzut lumina zilei. Astfel încât, fără nicio reţinere putem nota că, printre personalităţile care au avut o contribuţie esenţială la îndelungatul proces istoric, cultural şi politic ce a dus, în cele din urmă, la recunoaşterea unităţii neamului românesc se află şi avrigeanul Vasile Stoica, cel care a aparţinut, aşa cum afirmă profesorul universitar Georghe Buzatu, „generaţiei de aur a diplomaţiei române din perioada delimitată de cele două Congrese Mondiale ale Păcii din 1919-1920 şi 1946 şi de Tratatele de Pace aferente din 1919-1923 şi 1947”, deşi a fost „îndeobşte neglijat ori uitat” (în studiul „Diplomaţie şi Propagandă”, publicat în deschiderea volumului lui Vasile Stoica, „Suferinţele din Ardeal”, ediţia a IV-a, Ed. Vicovia, 2008, p. 9).

Însă nu aş dori ca pentru a evoca personalitatea lui Vasile Stoica să apelez la biografii foarte minuţios alcătuite de cineva sau rămase pe undeva, ci, mai degrabă, aş dori să îl las chiar pe fiul ambasadorului Stoica, arhitectul Radu Basile Stoica (rezident permanent în Paris) să îi evoce amintirea, aşa cum încă îi pâlpâie ea în suflet, nefăcând altceva decât să redau cât mai fidel cuvintele pe care mi le-a transmis de-a lungul câtorva convorbiri telefonice pe care le-am purtat în urmă cu doi ani. Cu acea ocazie, Radu Basile Stoica îmi spunea: „Tatăl meu, ambasadorul Vasile Stoica, a fost un mare patriot transilvănean. El a redactat Proclamaţiile către Ţară şi Armată date de regele Ferdinand cu ocazia intrării României în război în 1916. A participat la Conferinţele de Pace după Primul Război Mondial şi al Doilea Război Mondial, fiind rechemat în ţară şi «trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar în Olanda şi Belgia». Calvarul tatălui meu începe cu violenţa asupra sa şi a familiei sale (aceasta implicând confiscarea bunurilor şi domiciliu obligatoriu pentru restul familiei, anchete inventate, etc.). A fost condamnat la moarte în contumacie, de Curtea Marţială austro-ungară de la Cluj, la data de 1 noiembrie 1917, pentru cartea «Suferinţele din Ardeal» şi trecerea Carpaţilor. Între 1948 şi 1955 a fost închis pentru prima oară din ordinul comuniştilor ajunşi la putere. Apoi, pentru a doua oară, în decembrie 1958, Tribunalul Militar Bucureşti condamnându-l la 10 ani de închisoare corecţională pentru atitudine duşmănoasă faţă de ţară. Aşa se face că tatăl meu, îmi spunea Radu Basile Stoica, recunoscut în istorie că a luptat toată viaţa pentru România, moare în condiţii inexplicabile (asasinat, de fapt) la data de 27 iulie 1959 în închisoarea de la Jilava. După moartea sa în închisoarea Jilava am descoperit cu dificultate mormântul său în incinta cimitirului comunei Jilava şi, după câţiva ani, am reuşit să-l reînhumez împreună cu mama mea, Paula Stoica, la Avrig, acolo unde odihnesc şi bunii şi străbunii mei”. Fără îndoială că, în urma unor mărturii ca cea pe care tocmai am redat-o în cele de mai sus, impresia puternică ne determină să exclamăm: Doamne, ce oameni mari! Ce patrioţi adevăraţi! Cum au ştiut şi, mai ales, cum au putut ei să meargă până la capăt fără să precupeţească vreun efort atunci când au vrut cu adevărat ceva, nu pentru ei, ci pentru ţara şi pentru neamul lor.

Iar, pentru a rămâne fideli titlului ales acestor rânduri şi pentru ca impresia şi emoţiile noastre să persiste un timp mai îndelungat, vom adăuga la cele spuse până aici câteva cuvinte din cele cu care Vasile Stoica încerca să îşi conştientizeze şi să-şi motiveze semenii – la fel ca şi pe românii de ieri, de azi şi de mâine – pentru ca, asemeni lui, şi noi şi ei să facem totul ca ţara noastră, România, să rămână întreagă peste veacuri. „Pentru neamul românesc, scria Vasile Stoica în cartea sa «Suferinţele din Ardeal», singura putere îndrumătoare trebuie să fie nu sfaturile unora şi altora, ci propriul său ideal de reîntregire” („Suferinţele din Ardeal”, ediţia a IV-a, Ed. Vicovia, 2008, p. 30). Şi, chiar dacă, aşa cum afirma în continuare ambasadorul Stoica, noi, românii, „am fost întotdeauna supuşi, liniştiţi, blânzi, adeseori de o blândeţe vecină cu laşitatea, încât vecinii noştri au tălmăcit drept slăbiciune această fire potolită şi şi-au îngăduit faţă de noi toate prigonirile şi toate jafurile care puteau servi interesele lor (...) sprijinul cel mai puternic împotriva vrăjmaşului era unitatea de care poate nu ne dădeam seama, dar care era neclintită între toţi care vorbeam aceeaşi limbă” (*Ibidem*, p. 36-37).

Orice posibil viitor al României ţine de unitatea pe care va reuşi sau nu să şi-o păstreze neamul românesc. Temeiul acestei unităţi de neam despre care vorbea Vasile Stoica nu este un ideal străin propus de cineva anume, nici ceva inventat sau proiectat, ci ţine de însăşi fiinţa neamului nostru. Iar Biserica Ortodoxă a avut un rol bine definit în păstrarea acestei unităţi. Mai precis, Biserica a fost cea care a menţinut vie peste veacuri această unitate. De aceea, diplomatul avrigean susţinea cu convingere că „această unitate în care vedem noi garanta viitorului nostru, există din cele mai vechi timpuri (...) Eram un trup din cele mai vechi timpuri şi conştiinţa acestei unităţi n-a dispărut niciodată. Legăturile bisericeşti între Ardeal şi Principatele Române au fost arterele prin care se scurgea dintr-o parte într-alta duhul unitar şi cugetarea naţională. Din Principate venea la noi, în Ardeal, preoţimea superioară ocrotită de Ştefan cel Mare, de Petru Rareş, de Radu de la Afumaţi, de Pătraşcu Vodă, de Mihaiu Viteazul, din Principate veneau îndrumările de stăruinţă în datinile străbune, tot de aici nădejdile în vremuri mai bune şi îndemnurile de apărare îndărătnică (...) De unitatea aceasta ne dăm seama tot atât de bine la Iaşi ori la Bucureşti ca şi la Braşov ori Alba-Iulia. Era ceva ce exista, era o realitate nebănuită, care pentru noi începea să fie o realitate conştientă, era o tradiţie, care de aici încolo formează unul din elementele vieţii culturii româneşti” (*Ibidem*, p. 37).

Încurajaţi de afirmaţiile anterioare, ne place să credem că – în aceste vremuri în care unitatea neamului nostru pare destul de fragilă – vom reuşi, totuşi, să ne achităm şi noi, cei de azi, de datoriile pe care le avem faţă de înaintaşi şi faţă de neamul românesc şi vom transmite mai departe această tradiţie a unităţii despre care vorbea Vasile Stoica. Ce avem de făcut? În *Prefaţa* „Suferinţelor din Ardeal”, la data de 1 noiembrie 1917, pe când se afla în Washington D.C., Vasile Stoica scria următoarele: „Datoria noastră a tuturora în aceste zile fără seamăn în istoria omenirii este, să punem la îndemâna celor ce se luptă pentru dezrobirea noastră toate puterile de care dispunem. Din jertfele avutului şi sângelui nostru va răsări un neam românesc liber, o Românie puternică, ale cărei hotare, de la apele Nistrului până la pustele Tisei, vor cuprinde pe cei ce vorbesc dulcea limbă românească” (*Ibidem,* p. 8).

Ce-am mai putea adăuga la aceste cuvinte? Nimic. Doar fapte. Iar, din punct de vedere personal şi subiectiv, o constatare. Aceea că, din când în când, la vremuri însemnate din istoria neamului românesc, Avrigul a ştiut să dea Ţării oamenii de care ea a avut nevoie. Noi, cei care am avut privilegiul de a ne naşte în acest loc, nu putem face decât să ne întrebăm dacă vom ajunge vreodată cu adevărat să le meritãm jertfa.

Pr. Vasile GAFTON

PERSPECTIVĂ ASUPRA ABORDĂRILOR CURȚII EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI FAȚĂ DE FAMILIA TRADIȚIONALĂ DE-A LUNGUL TIMPULUI

De la începuturile sale, Curtea a primit numeroase sesizări care vizau aspecte legate de orientarea sexuală a petenţilor, dar majoritatea au fost declarate inadmisibile [P. Johnson, *Homosexuality and the European Court of Human Rights*, Routledge Publishing, 2013, p. 69 şi urm]. Această perioadă a creionat, totodată, maniera în care Curtea a abordat cazurile prin care i se cerea să redreseze situaţiile în care statele erau acuzate că interferează cu viaţa persoanelor care aparţineau minorităţilor sexuale. Primul caz ce vizează acest aspect este identificat ca fiind *W.B. c. Republicii Federale a Germaniei* [*Ibidem*, p. 24], din 1955. În această speţă este de remarcat faptul că, deşi a fost invocată încălcarea articolelor 2, 8, 14, 17 şi 18 ale Convenţiei, a fost constatată doar încălcarea art. 8, decizia bazându-se pe încălcarea dreptului la viaţă privată, astfel fiind indicată calea de urmat pentru eventuale cazuri viitoare.

În 1977 a fost declarată pentru prima dată admisibilă o aplicaţie adresată Curţii împotriva legilor LGBT în cauza *X c. Marii Britanii* (cererea nr. 7215/75). Deşi această cauză a fost interpretată ca un progres, decizia Comisiei nu a fost una marcantă, din cauza tranziţiei Curţii de la faza formativă spre cea judiciară. Mai bine zis, Curtea era preocupată cu asigurarea legitimităţii sale, lăsând la o parte, după opinia unora, o pronunţare tranşantă în chestiunea drepturilor unei minorităţi sexuale pentru a nu-şi submina legitimitatea [V.J. Marzano, „Oliari and the European Court of Human Rights: Where the Court Failed", în *Pace International Law Review*, nr. 241, 2017, p. 250]. Începutul drumului pentru Curte în direcţia unor decizii, precum cele care ne interesează pe noi azi şi care fac obiectul prezentelor studii, a fost marcat de decizia Marii Camere din cauza *Dudgeon c. Regatului Unit* (cererea nr. 7525/76, hotărârea din 22 octombrie 1981). Curtea a decis că legea anti-sodomie (abrogată în 2017) încalcă dreptul la viaţă privată a unei persoane homosexuale. Decizia marchează două lucruri care trebuie avute în vedere: pe de o parte, o interpretare largă a termenului „viaţă privată", prin care cetăţenii din comunităţile LGBT sunt practic încurajaţi să caute o „îndreptare" la Curtea Europeană a Drepturilor Omului, şi, pe de altă parte, Curtea defineşte homosexualitatea ca fiind *o manifestare privată a personalităţii umane* [Hotărârea *Dudgeon c. Regatului Unit*, par. 60]. Paul Johnson este de părere că „*instanţa europeană a stabilit definiţia ontologică a homosexualităţii şi aceasta continuă să servească drept bază a viziunii Curţii faţă de această chestiune. Deosebit de importantă în recunoaşterea Curţii potrivit căreia incriminarea actelor homosexuale constituie o încălcare a art. 8 a fost, de fapt, ideea că circumstanţele personale ale reclamantului şi tendinţele sale îl predispun la anumite acte sexuale. În acest fel, admiterea naturii congenitale a orientării sexuale a reprezentat temeiul acceptării statutului său de victimă a legii penale*" [P. Johnson, *op. cit.*, p. 50].

În 1986, Curtea s-a pronunţat în cauza *Rees c. Regatului Unit*, în care a statuat că dreptul la căsătorie, prevăzut de art. 12, presupune şi un aspect biologic, care nu poate fi aplicat în cazul în care unul dintre soţi a suferit o operaţie de schimbare de sex, în urma căreia să fi rezultat o relaţie heterosexuală (conform deciziei, dreptul la căsătorie se referă la căsătoria tradiţională între persoane de sex biologic diferit). Curtea a menţinut această linie de orientare, dar a înfăţişat şi o perspectivă asupra a ceea ce va oferi posibilitatea de redeschidere a problemei, aşa cum s-a demonstrat în *Cossey c. Regatului Unit* în anul 1990. Într-adevăr, în această speţă se arătă că evoluţiile din ultimii ani nu pot duce la abandonarea conceptului tradiţional de căsătorie. 12 ani după această decizie, Marea Cameră a susţinut, în cauza *Christine Goodwin c. Regatului Unit*, că evoluţiile internaţionale au mers suficient în direcţia recunoaşterii unui statut legal pentru indivizii *transgender* în vederea recunoaşterii legale a propriului lor gen putând fi, astfel, cerută înlăturarea aspectului biologic de gen din cadrul interpretării art. 12. Cauza invocată mai sus a reprezentat un pas înainte în lărgirea spectrului pentru „un progres subsecvent". Astfel, Marea Cameră a arătat că art. 12 este singurul care identifică bărbatul şi femeia ca gen şi că nu mai poate fi asumat ca aceşti termeni să fie înţeleşi ca referindu-se la determinarea de gen din perspectivă pur biologică [Hotărârea *Christine Goodwin c. Regatului Unit*, par. 100]. Această argumentare este bazată pe *schimbările sociale majore în ceea ce priveşte instituţia căsătoriei, precum şi pe schimbările dramatice survenite în urma evoluţiei medicinei şi ştiinţei în domeniul transsexualităţii*. Aşadar, Curtea a reinterpretat art. 12 în lumina înţelegerii contemporane de atunci a genului.

Curtea a continuat progresul său în interpretarea vieţii de familie. Astfel, art. 8 al Convenţiei enumeră două drepturi importante: dreptul la viaţă privată şi dreptul la viaţă de familie. Prin urmare, art. 8 a rămas o cale sigură de atacare a legilor anti-LGBT. Curtea a perceput viaţa de familie ca fiind în legătură şi cu cuplurile de acelaşi sex în 1983, când nu a admis o cerere din cauza aspectului biologic amintit în art. 12 şi pentru că nu a apărut niciun consens între state în ceea ce priveşte reiterarea acestei definiţii. În cauza *Mata Estevez c. Spaniei*, reclamantul locuia şi avea aceeaşi viaţă privată cu partenerul său de mulţi ani, dar Curtea a refuzat să accepte relaţia lor ca intrând în sfera dreptului de familie prevăzut de art. 8. Dar prin menţionarea faptului că art. 8 coroborat cu art. 14 poate duce la interpretarea în direcţia discriminării arăta dorinţa Curţii de a extinde viaţa de familie şi pentru cuplurile formate din persoane de acelaşi sex.

La doi ani după *Mata Estevez*, Curtea a mers exact în direcţia menţionată mai sus în cauza *Karner c. Austriei*, în care statul austriac era reclamat că nu a acordat dreptul partenerului necăsătorit de a moşteni o locuinţă, acest lucru nefiind posibil pentru parteneri de acelaşi sex. Prima Cameră a văzut aceasta ca o încălcare a art. 8, coroborat cu art. 14, pentru că Austria nu avea o prevedere prin care să fie evitată discriminarea împotriva cuplurilor de acelaşi sex în materie succesorală. O decizie asemănătoare a fost înregistrată şi în cauza *Kozak c. Poloniei*, când s-a arătat că excluderea partenerilor de acelaşi sex de la dreptul de succesiune în cazul unei coabitări maritale *de facto* este discriminatorie.

În hotărârea *Schalk şi Kopf c. Austriei* din 2010 s-ar putea crede că instanţa a pregătit, de fapt, calea spre recunoaşterea căsătoriilor între persoane de acelaşi sex. Este de reţinut faptul potrivit căruia Curtea a acceptat aplicarea art. 12 al Convenţiei în ciuda faptului că reclamanţii nu erau bărbat şi femeie, aceasta în contextul în care prevederile art. 12 al Convenţiei [Art. 12 – Dreptul la căsătorie: *Începând cu vârsta stabilită prin lege, bărbatul şi femeia au dreptul de a se căsători şi de a întemeia o familie conform legislaţiei naţionale ce reglementează exercitarea acestui drept*] ar putea fi interpretate în această direcţie şi, astfel, să nu excludă căsătoria între doi bărbaţi şi două femei (par. 54-55).

Căsătoria cuplurilor formate din persoane de acelaşi sex nu este un drept prevăzut de Convenţie, aşa cum am arătat deja în prima parte a materialului, drept care să poată fi fundamentat pe art. 12.

În 21 de state din Uniunea Europeană se permite uniunea civilă, în 12 state se permite căsătoria între persoane de acelaşi sex, iar tendinţa este în creştere în ceea ce priveşte numărul de state.

Preferinţele sexuale ţin de viaţa privată şi intimă a persoanelor şi ele nu pot constitui temei pentru niciun fel de defavorizare.

Recunoaşterea parteneriatelor civile, a uniunilor civile sau a căsătoriilor reprezintă doar un pas (fiecare cu importanţa lui) în obţinerea ulterioară a tuturor drepturilor care decurg din statutul marital rezultat din căsătorie.

A legaliza o formă alternativă la căsătorie înseamnă tocmai a discrimina căsătoria şi persoanele care optează pentru aceasta, considerând-o insuficientă pentru satisfacerea trebuinţelor umane, biologice, psihice sau sociale; înseamnă, de fapt, a încuraja renunţarea la căsătorie sau a descuraja căsătoria în beneficiul relaţiilor temporare, provizorii.

Menţinerea, încă, a căsătoriei ca opţiune de viaţă pentru majoritatea populaţiei româneşti arată inexistenţa unei nevoi sociale la care un proiect legislativ referitor la parteneriatul civil ar putea să răspundă.

Odată recunoscut parteneriatul civil, va veni şi problema legată de drepturi şi obligaţii ce decurg din căsătorie şi parteneriatul civil. În hotărârea *Schalk şi Kopf c. Austriei*, Curtea susţine că, „*cu toate că reclamanţii par să invoce că, dacă statul decide să ofere cuplurilor de acelaşi sex modalităţi alternative de recunoaştere, el este obligat să confere acestora un statut, chiar dacă cu o altă denumire, care să corespundă căsătoriei din toate punctele de vedere. Curtea nu este convinsă de acest argument. Ea consideră că, dimpotrivă, statele beneficiază de o anumită marjă de apreciere în privinţa statutului exact conferit de modalităţile alternative de recunoaştere*" (par. 108), dar această diferenţă de drepturi trebuie să reflecte diferenţa de scop dintre căsătorie şi parteneriatul civil, prima dintre aceste diferenţe fiind tocmai întemeierea unei familii.

Dezvoltarea legislaţiei privind parteneriatul civil indică o acceptare oarecare la nivel social, dar mai mult ea reflectă o modificare de atitudine a societăţii, care, în detrimentul naturii instituţionale şi stabilităţii pe care le are căsătoria, tinde să încline spre o uniune contractuală şi mai uşor de revocat. Este expresia unei societăţi în care familia nu mai reprezintă grupul social primar, natural, fundamental al societăţii (aşa cum este definită în art. 16 par. 3 al Declaraţiei Universale a Drepturilor Omului) sau celula de bază a societăţii, ci accentul se pune pe individ. Impactul pe care parteneriatul civil îl poate avea asupra societăţii, chiar dacă el este permis şi numai cuplurilor formate din bărbat şi femeie, este la fel de important ca şi atunci când el ar fi permis oricui doreşte să uzeze de el. Pericolul rezidă în acceptarea de către societate a unui mod de parteneriat casant, care nu este orientat spre fundamentarea unei familii şi asumarea acestei responsabilităţi, cu tot ceea ce presupune ea.

Pr. Lect. Dr. Emanuel TĂVALĂ

„Centenar fericit!" sau cum își aduce aminte românul istoria

cronică de carte

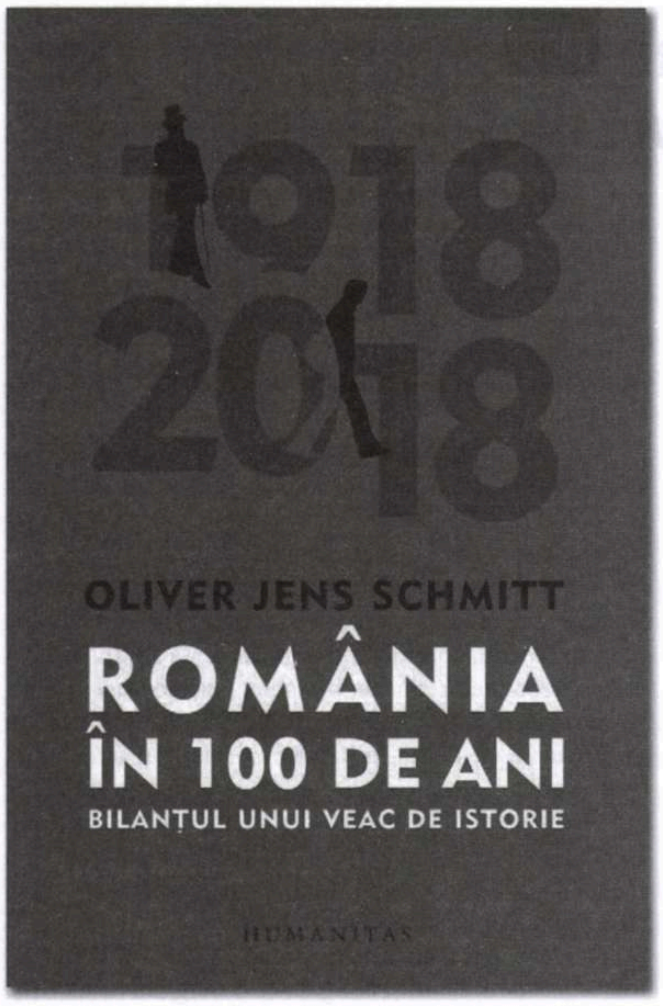

Avem noi, românii, vorba asta că „istoria se repetă", pe care nu de puține ori o folosim în contexte cu totul nepotrivite. Cel puțin în ceea ce privește *nația română,* istoria nu este neapărat repetitivă. De aici înainte, aș începe o discuție nu numai despre contextele și cazurile cu totul nefericite în care ne trezim *a vorbi în citate și proverbe*, dar, cu atât mai mult, despre felul agramat, lipsit de orice logică a frazei și a frazării, în care parcă ne simțim – a mi se ierta! – precum porcul în noroi, hai să îi zic mai frumos, precum peștele în (ce) apă (își dorește). Cu toate astea, mă opresc doar la a atrage atenția că a vorbi mult și prost, a vorbi fără a avea habar de limba în care transmiți, a cita fără a citi și a copia au devenit obiceiuri periculoase și ale confraților noștri. Mai mult decât atât, o crasă necunoaștere a istoriei și un dezinteres total față de izvoare și față de cărțile care ne-ar mai aduce măcar o vagă idee asupra realității în care trăim fac ca discursul naționalist și populist să ajungă la putere în an centenar. Nu fac aceste remarci decât cu tristețea celui care afirmă în fiecare Sfântă Liturghie că „ai venit în lume să îi mântuiești pe cei păcătoși, dintre care cel dintâi sunt eu".

Astăzi am ales să vă aduc la cunoștință (dacă nu știați deja) apariția unei cărți de eseu istoric pe care o consider importantă, mai ales în an centenar. Este vorba despre *România în 100 de ani. Bilanțul unui veac de istorie*, de la Humanitas, 2018. Autorul ei, Oliver Jens Schmitt, elvețian, este profesor de istorie sud-est europeană la Universitatea din Viena, specializat în fascismul din Europa de Est, cu accent pe România, societatea și politica în Imperiul Otoman târziu, evoluțiile socio-culturale în spațiul albanez (cu o extraordinară monografie, *Skanderbeg: Noul Alexandru din Balcani* – trad. rom., 2014) și alte teme privind această parte a Europei. De reținut este și biografia tradusă la Humanitas, *Corneliu Zelea Codreanu: Ascensiunea și decăderea „Căpitanului"* (2017).

Cartea de față are două părți, o prezentare – care dă și titlul redat mai sus – despre România în intervalul 1918-2018 (urmare a unei conferințe susținute la Ateneul Român, revizuită și adăugită), apoi un dialog între istoricul elvețian și Marian Voicu, moderator și producător în televiziune și radio. Aș spune că eseul istoric din prima parte a cărții este completat de acest dialog, urmărindu-se chiar lămurirea unor posibile probleme de înțelegere apărute la ascultarea sau lecturarea celui dintâi.

În pofida imaginii cumva eronate și induse de o media dornică de a defăima (cumva de înțeles acest exercițiu în condițiile în care aceste metode, ale unor structuri ale presei *dedicate sistemului,* sunt clar înfierate în eseul despre care vorbim), Oliver Jens Schmitt îmi pare un cercetător care nu numai că își vede de treabă și consultă un aparat bibliografic demn de apreciat, deci nici pe departe *dușmanul* poporului și, în special, al Bisericii, așa cum se dorește să fim influențați în urma unor articole publicate de autor în Austria, ci chiar mai mult, dovedește pasiune față de subiectul cercetării sale, ferindu-se cu succes de pericolul asupra căruia ni se atrage atenția tuturor celor care facem astfel de studii, și anume: îndrăgostirea de tema cercetării. În ceea ce privește viziunea sa asupra celor o sută de ani de Românie Mare, cred că evidențiază corect perioadele de progres și declin, încercările de coagulare și de centralizare, dar și pe cele de federalizare și autonomizare regională, momentele de dictatură dură și cele de relativă relaxare. El pune accent pe câțiva ani importanți: 1918, desigur, apoi 1928, 1938, 1940, 1941-1944, perioada 1947-1964, 1968, deceniul aspru 1980, și, bineînțeles, evoluția *democrației* românești de după 1989, perioada 1990-2018. Mi se pare de bun augur și importantă pentru noi contextualizarea internațională pe care o face, diversele comparații cu Iugoslavia, cu Cehoslovacia, dar și cu Polonia sau chiar Ungaria. În ceea ce privește situația din țară, nu ne putem dezice de existența

îndelungată în sfera de influență a rămășițelor marilor imperii, nici de apartenența la *blocul comunist*, însă nu putem nega nici faptul că, după cum spune autorul, abia în comunism s-a realizat o ștergere programatică a identităților regionale, s-a reușit omogenizarea *aluatului românesc* și uniformizarea etnică, toate ducând la crearea unei noi identități, de data aceasta chiar națională, de la care s-a pornit în postcomunismul de după 1989. Aceasta nu înseamnă că nu este apreciată lupta de afirmare a principiilor democratice din anumite momente ale perioadei interbelice, că nu sunt evidențiate figuri istorice, precum cea a lui Iuliu Maniu și a Partidului Țărănesc din anii 1928, însă legat de imaginea unei Românii ideale în interbelic suntem sfătuiți să ne detașăm și să luăm totul *cum grano salis*. Interesantă mi se pare abordarea lui Schmitt în ceea ce privește regimurile internaționale care au ajuns și la noi, cum ar fi fascismul sau comunismul, despre care spune că nu ar fi reușit să reziste dacă nu ar fi fost *adoptate și dezvoltate* din interior. La fel mi se pare demnă de luat în seamă și de studiat viziunea sa asupra mișcării legionare.

În încheiere, sper că v-am făcut curioși și vreau să cred că privirea aceasta detașată a unui cercetător străin pasionat de istoria țării noastre merită măcar luată în calcul.

[Oliver Jens Schmitt, *România în 100 de ani. Bilanțul unui veac de istorie*, Humanitas, București, 2018, 134 p.]

Pr. Prof. Dr. Daniel PUIA-DUMITRESCU

Problema morții la Arthur Schopenhauer

Prin Schopenhauer intră în conștiința europeană conceptul de extincție care va constitui fundamentul însuși al nihilismului. Acest „dor" de extincție, străin culturii eline și creștinismului este un termen oriental care intervine în drama metafizică a Occidentului.

Problema lipsei de sens a Voinței [Schopenhaurer preia de la Kant distincția între *numen* și *fenomen*, în sensul în care va reconsidera Kant această dualitate în *Critica rațiunii practice*. Schopenhauer va susține și el că voința este lucrul în sine, însă va înțelege voința în alți termeni decât cei kantieni. Dacă pentru Kant voința însemna libertatea însăși care-și dă sieși legi sub forma imperativelor categorice, pentru Schopenhauer voința va reprezenta o formă irațională, oarbă, lipsită de inteligență, obscură, vicleană], problema nonlibertății elective, a suferinței, a extincției, a sexualității, a femeii, a geniului, a muzicii și a morții sunt temele predilecte ale filosofiei schopenhaueriene.

În profunzimile voluptății sexuale se revelează, nu numai proiectul prin care o nouă individuație își caută drumul la lumină, ci și abisul care secondează și se disimulează în spatele voluptății, abis care relevă reversul vieții, prețul pe care aceasta trebuie să-l plătească în mod ciclic neființei, pentru a-și putea continua odiseea. Această formă de revelare a morții în interioritatea voluptății face prezent neantul în intimitatea însăși a cuplului. La structurile mai profunde spiritual și mai complexe psihologic, această revelare este ridicată la rangul conștiinței și metamorfozată într-o nostalgie a extincției.

La Schopenhauer, viața este absurdă prin esență, și nu prin accident. Departe de a fi un dar de sorginte divină, viața este o forță oarbă care se manifestă în indivizi, o formă de înlănțuire a libertății spiritului. Din acest motiv, filosoful german consideră că mai întâi trebuie să învingi voința de a exista, forța care te aduce la viață. Fără această victorie prealabilă, sinuciderea, de pildă, nu are, pentru Schopenhauer, valoarea unei eliberări, ea având totuși meritul de a pune în evidență contradicțiile imanente iraționalității voinței.

Sinucigasul are întotdeauna, la nivel inconștient, o atitudine pozitivă, afirmativă față de viață, chiar dacă acest gest nu rezolvă total ecuația ființei: „departe de a fi o negare a ființei, sinuciderea este un fenomen al afirmării puternice a voinței. Căci esența negării nu constă în faptul că detestăm suferințele, ci plăcerile vieții. Sinuciderea este voința de viață nesatisfăcută doar de condițiile în care ea a fost dată. De aceea omul nu renunță la voința de a trăi, ci numai la viață, din moment ce distruge fenomenul individual." [Schopenhauer, *Lumea ca vointa si reprezentare*, vol. I, traducere din din limba germană și glosar de Radu Gabriel Pârvu, Editura Humanitas, București, 2012, p. 447].

Schopenhauer consideră că teama de moarte este independentă de orice demers cognitiv, în spatele ei ascunzându-se, de fapt, voința oarbă, irațională, care ne transformă în propriile ei instrumente de luptă împotriva neființei: „De aceea, în orice animal, teama de propria distrugere este înnăscută, ca și grija pentru autoconservarea sa; deci ea, iar nu simpla evitare a durerii, este cea care se manifestă în prudența și neliniștea cu care animalul caută să se pună la adăpost atât pe sine, cât mai ales progenitura lui, în fața oricărui pericol potențial. De ce, oare, fuge, tremură și caută să se ascundă animalul? Fiindcă el este numai voința de a trăi, luată ca atare, dar a căzut pradă morții și ar dori sa câștige timp. Tot așa este de la natură și omul" [*Ibidem*, vol. II, p. 492].

Dimpotrivă, spune Schopenhauer, o reflecție obiectivă asupra vieții ar acorda mai multă valoare inexistenței: „Dacă am bate în morminte și i-am întreba pe morți dacă ar dori să reînvie, ei ar scutura din cap" [*Ibidem*, p. 493].

Un simplu exercițiu de imaginație la timpul scurs înainte de propria noastră existență, segment temporar infinit sau cvasiinfinit pentru care nu manifestăm o frică,

(continuare în p. 9)

Lector Univ. Dr. Vasile CHIRA

Un pomelnic inedit al ctitorilor bisericii din Șchei

Continuăm să prezentăm paşii spre Marea Unire în baza documentelor adăpostite în Șcheii Braşovului la muzeul primei şcoli româneşti şi Biserica Sf. Nicolae şi ne vom referi la un pomelnic inedit al ctitorilor bisericii din Șchei, descoperit recent în arhiva istorică a muzeului [Ms. 40, Fond „Carte veche". Descoperirea anunţată de Vasile Oltean, *Ce nu putu şti Nicolae Iorga*, în „Astra", nr. 7, iulie 1985, p. 10], de existenţa căruia ştia Nicolae Iorga,în baza unei singure file (copie), dar moartea sa neaşteptată nu i-a îngăduit descoperirea lui [Nicolae Iorga, *O descoperire privitoare la biserica Sf. Nicolae din Şcheii Braşovului*, în „Memoriile Secţiunii Istorice", seria III, tom XXVI, mem. l, p. 155, extras]. Manuscrisul eşalonează pe două coloane voievozii ctitori cu familiile lor, boierii moldoveni şi munteni, dar şi cărturarii locali (dascăli, preoţi) şi o parte din mirenii de până la 1665, când se scria documentul. Nu lipseşte în înşiruirea cronologică a ctitorilor nici Mihai Viteazul, despre care Nicolae Iorga credea că nu figurează în pomelnicul din Șchei *„aceasta fiind fără îndoială, nu pot să nu recunosc, dovada pentru calitatea sa de bastard"* [*Ibidem*, p. 3]. Or, exact pe fila a doua (pe care Iorga n-o cunoştea, el văzuse doar o fotografie cu imaginea primei file) aflăm textul redat în limbă slavonă: *„Pomeneşte Doamne pe Io Mihail Voievod şi pe doamna sa Stanca. Io Nicola şi sora sa Florica*". Deci, alături de domn figurează şi soţia sa, fiul Nicolae Pătraşcu şi sora Florica, cei care la 1602 (cu excepţia voievodului asasinat) au semnat actul de danie a moşiei Micşuneşti, oferită bisericii în amintirea gloriosului lor soţ şi părinte „în prezenţa a mulţi şcheai, mai mult de o sută de bărbaţi şi muieri" [Candid Muşlea, *Biserica...*, vol. I, p. 92]. Era de neconceput ca Mihai Viteazul să nu apară în acest pomelnic, cu atât mai mult cu cât se ştiau legăturile acestuia cu protopopul Șcheian Mihai, care l-a întâmpinat la intrarea în Ţara Bârsei şi a făcut mai multe călătorii la curtea voievodului. Tradiţia legăturilor lui Mihai Viteazul cu românii din Șchei este bine cunoscută [Vasile Oltean, *Moartea lui Mihai Viteazul la Torda*, Editura Ermetic, Braşov, 2001]. Alt catastif din Șchei consemnează şi dania unui *„stihar de zarpa verde cu sârmă la gură şi la mâini de la doamna Stanca a lui Mihai Voievod"* [Arhiva muzeului, Protocol l, p. 15].

În cronologia documentului, primul voievod pomenit este Neagoe Basarab, alături de doamna Despina şi fiul lor Teodosie, ceea ce convinge că dania lui Neagoe Basarab s-a făcut după dispariţia celorlalţi fii. Cronica protopopului Vasile din Șchei consemnează delegaţia Șcheienilor care s-au dus la domnul muntean şi *„cu mare cinste şi în numele şi cu rugămintea lui Neagoe Recomie Basarab voievod în Ţara Românească ... s-au terminat sfântul altar şi hramul, împreună cu clopotniţa cea veche"* [Radu Tempea, *Istoria...*, p. 194]. Vechiul catastif al bisericii consemnează şi o cădelniţă mare de argint, aflată azi în expoziţia muzeului.

Pomelnicul continuă cu Radu cel Mare al Ţării Româneşti, Petru Cercel al Moldovei, Nicolae Pătraşcu alături de doamna Voica şi fiica Maria, Petru cel Tânăr (fiul lui Mircea Ciobanul) de la care catastifele menţionează mai multe danii (3 stihare de stambă, catifie mohorâtă şi catifie verde, un procov de tetrapod cu 21 ciucuri de argint, 2 dverii ş.a.)

Urmează Alexandru Lăpuşneanu al Moldovei, de la care s-a păstrat un impresionant Tetraevanghel miniat, lucrat la mănăstirea Râşca de Mateiaş Logofătul. La curtea acestui voievod poposea în repetate solii popa Dobre din Șchei.

Ca într-o cronică a unităţii naţionale se succed în pomelnic voievozii din Muntenia şi Moldova: Alexandru voievod, fiul lui Mihnea cel Rău, urmat de Petru Cercel, căruia cronica Șcheiană îi apreciază în mod deosebit contribuţia ctitoricească la clădirea bisericii pentru că *„a împodobit altarul în anul de la Hristos 1583 ... a ridicat tinda bisericii de piatră şi au înfrumuseţat oltarul şi bise-*

rica cea veche cu toate chipurile sfinţilor şi cu podoabe..." [Arhiva muzeului, *Catastif* 3, p. 177].

Un alt catastif confirmă chiar înmormântarea domniţei Soltana, soţia sa, în tinda cea mare a bisericii [*Catastif* 3, p. 177].

Era de aşteptat, după ce sunt pomeniţi Ştefăniţă Vodă şi fiul său, Radu, să fie aşezat la loc de cinste Aron Vodă şi doamna sa, Stanca, şi fiul său, Bogdan voievod, despre care, în ciuda unei domnii scurte, cronica şcheiană consemna: „în zilele protopopului Mihai s-au sculat Aron Vodă de la Moldova de au mai ajutat sfânta biserică, de ce n-au putut isprăvi Petru Vodă (Cercel), Aron Vodă a isprăvit şi s-au zugrăvit şi au mai înălţat turnul în anul 1595" [Radu Tempea, op. cit., p. 59], iar vechile catastife consemnează numeroase danii ale acestui voievod: „un potir galbin cu muc… o sfită de zarpa roşie mare… o sfită pe verde cu flori de zarpa…".

Până azi, graţie unei împrejurări fericite, „a scăpat" hrisovul de danie de la Aron Vodă, pecetluit în 28 noiembrie 1594, care între altele dispunea: *„Domnia Mea au binevoit cu a noastră bunăvoinţă, cu curată şi luminoasă inimă... văzând într-un loc o sfântă biserică în suburbiul Braşovului, numit Șchei... nezidită* şi neisprăvită… am isprăvit şi am împodobit-o ca să să numească şi Domnia Mea ca un ctitor nou… aşijderea… am făcut o dare de rând din an în an câte 12.000 aspri… şi cine va fi domnitor din copiii noştri sau din neamul nostru sau pe oricine l-ar alege Dumnezeu să fie domnitor în ţara noastră a Moldovei, acela să nu strice dania noastră şi aşezământul, să facă şi el dare…" [Arhiva muzeului, Fond *Documente,* doc. 1/1595, publicat de Sterie Stinghe, *Istoria beserecei...*, p. 173-175].

Într-adevăr, gestul lui Aron Vodă avea să fie de bun augur şi, ca dovadă, voievozii care i-au urmat la tron au respectat mesajul său. Cele peste 80 de hrisoave din arhiva muzeului, precum şi mărturiile din catastifele vechi ale bisericii sunt o confirmare a acestui adevăr. Domnitorii sunt consemnaţi în continuare atât în documente (în special hrisoave), cât şi în pomelnic, şi din rândul acestora amintim pe Radu Şerban, fostul paharnic al lui Mihai Viteazul, adus la Braşov de două ori de protopopul şcheian Mihai pentru a rezolva pretenţia la tron a lui Moise Szekely, şi a doua oară, pentru aceleaşi motive în conflictul judelui braşovean cu Gabriel Bathory. Amintim din protocol şi pe Matei Basarab alături de doamna Elena, regăsiţi şi în catastifele de danie, dar şi pe rivalul său, Vasile Lupu al Moldovei. Circumstanţele de spaţiu nu ne permit un studiu exhaustiv al acestei teme, confirmate de protocoalele şi catastifele din Șchei. Cert este că, alături de domni, în aceleaşi documente apar şi boierii din Muntenia şi Moldova, ceea ce confirmă relaţii deosebit de strânse, nu numai legate strict de biserică, ci şi în context cultural şi, mai ales, comercial-negustoresc.

Pr. Dr. Vasile OLTEAN

Problema morţii la Arthur Schopenhauer

(urmare din p. 8)

dovedeşte iraţionalitatea şi cecitatea ataşamentului pentru viaţă. Prin urmare, dacă nu regretăm infinitul dinaintea venirii noastre în lume, de ce am regreta infinitul/timpul care va urma morţii noastre, atâta vreme cât între ele nu există nicio diferenţă? Ce mare nenorocire este dacă pierdem ceva a cărei lipsă, în absenţa conştiinţei, nu vom avea posibilitatea logică să o simţim?

Răspunsul lui Schopenhauer la aceste întrebări este invariabil acelaşi: avem de-a face cu voinţa de a trăi, care nu are în fond niciun scop.

Pe de altă parte, moartea este şi ea un soi de iluzie, pentru că ea nu distruge principiul care a generat viaţa: „Cu atât mai puţin ne putem gândi deci să considerăm că încetarea vieţii înseamnă distrugerea principiului vital, iar moartea, dispariţia totală a omului. Fiindcă braţul puternic care a încordat acum trei mii de ani arcul lui Ulise nu mai există, niciun intelect reflexiv şi bine organizat nu va socoti că este complet distrusă forţa care a acţionat atât de energic în braţul acela; dar meditând mai departe, nici nu va admite că forţa ce întinde azi arcul a început să existe abia odată cu acest braţ. Mai degrabă, se impune ideea că forţa, care anterior a pus în mişcare o viaţă ce s-a scurs deja, este aceeaşi forţă care acţionează în viaţa ce înfloreşte acum" [*Ibidem*, p. 499].

Ca reflexie a lucrului în sine, respectiv a voinţei, materia din care e făcut omul are şi ea o formă de eternitate; aceasta nu dispare odată cu moartea individuală, ci se metamorfozează în alte forme de existenţă: „În curând, această materie – care acum e praf şi pulbere – se va cristaliza, dacă este cristalizată în apă; sau va străluci ca metal, ori va arunca scântei electrice, iar cu ajutorul tensiunii galvanice ea va manifesta o forţă care reduce pământul la metale, descompunând cele mai solide combinaţii; ba chiar va lua de la sine formă de plantă sau de animal şi va crea din pântecul ei misterios acea viaţa a cărei pierdere vă îngrijorează atît de mult în mărginirea voastră. Oare nu înseamnă absolut nimic perpetuarea sub forma urei asemenea materii?" [*Ibidem*, p. 500]

În privinţa modului în care se raportează natura la moartea indivizilor, fie ei oameni sau animale, Schopenhauer este fidel ideilor din *Bhagavad Gita*. Natura nu este interesată de viaţa sau moartea, fiinţelor vii, de vreme ce le lasă pradă unui joc de hazard, fără să intervină atunci când viaţa acestora este pusă în pericol: „Priviţi insecta întâlnită în drum: o mică şi inconştientă schimbare de direcţie a pasului vostru este decisivă pentru viaţa sau moartea ei. Uitaţi-vă la melcul de pădure, lipsit de orice posibilitate de a fugi, de a se apăra, de a păcăli şi de a se ascunde: o pradă la dispariţia oricui. Vedeţi peştele care se joacă fără grijă în năvodul încă întins; broasca oprită de propria-i indolenţă din fuga care ar putea s-o salveze; pasărea care nu observă şoimul, ce planează deasupra ei; oile pe care lupul le ia la ochi şi le măsoară din tufiş" [*Ibidem*, p. 502].

Dacă unei conştiinţe neevoluate, nereflexive, insensibile metafizic, îi este greu să facă saltul de la particular la general, lăsându-se pradă tristeţii şi disperării în faţa morţii indivizilor, un om lucid, înzestrat cu simţul esenţialului, este ferit de angoasa pe care o presupune realitatea thanatică: „În realitate, numai minţile mărunte, mărginite sunt cele ce se tem foarte serios de moarte, socotind că ea le distruge; dar astfel de spaime rămân încă foarte departe de cei care au avantajul unei capacitaţi incontestabile" [*Ibidem*, p. 504].

După milenii de moarte şi descompunere materia este întreagă, speciile sunt aceleaşi, indivizii jubilând, de la insectă la om, de parcă ei ar fi primele şi ultimele exemplare. Există, fără îndoială în această lume o formă de eternitate, pe care Schopenhauer o numeşte „nemurire temporală".

(continuare în p. 10)

Problema morții la Arthur Schopenhauer

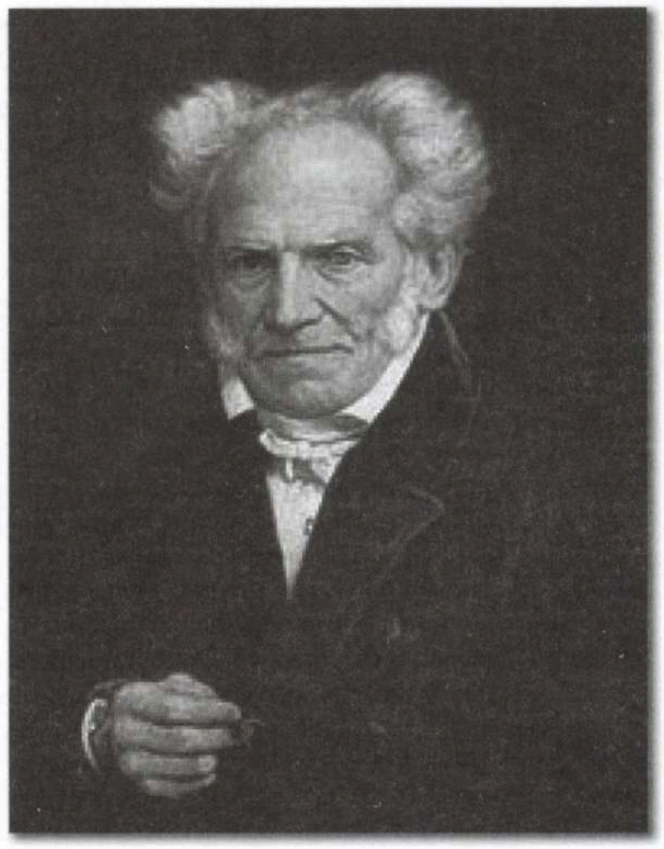

(urmare din p. 9)

Cu toate că timpul, această limită a intelectului uman, ne oferă iluzia că este fragmentat în categorii diferite, respectiv trecut, prezent și viitor, existența are un caracter de simultaneitate: „ Există un singur prezent care este întotdeauna, pentru că el este unica formă a existenței reale. Trebuie să ajungem să înțelegem că trecutul în sine nu este diferit de prezent, ci numai în aprehensiunea noastră care are drept formă trupul, singurul datorită căruia prezentul apare diferit de trecut. În sprijinul acestui punct de vedere, să ne imaginăm că toate întâmplările și scenele din viață, bune și rele, fericite și nefericite, plăcute și înspăimântătoare, așa cum ni s-au înfățișat ele succesiv, alternând cât se poate de variat în decursul timpului și în locuri diverse – există dintr-o dată, simultan și de-a pururi, într-un *nunc stans*, în vreme ce doar aparent sunt când unele când altele" [*Ibidem*, vezi nota de la p. 508].

În continuitate cu teoria ideilor a lui Platon, Schopenhauer afirmă că adevărata realitate se referă doar la formele durabile ale ființelor și lucrurilor, deci la idei, indivizii fiind simple apariții și dispariții de pe iluzoria scenă a realului: „Așa cum stropii de apă împrăștiați de o cascadă spumegândă se schimbă cu iuțeala fulgerului, în vreme ce curcubeul, format pe suportul lor, rămâne într-o calmă imobilitate, fără a fi afectat în vreun fel de acea variație neostoită, tot astfel, fiecare idee, adică fiecare specie de viețuitoare rămâne total neatinsă de schimbarea continuă a indivizilor ei" [*Ibidem*, p. 512].

La un nivel mai adânc, moartea individului este o pură iluzie; nu lumea supraviețuiește eului, ci eul supraviețuiește lumii prin specie, în voința de a trăi, care-l conține ca alt eu, gata să ia lumea de la început. Voința de a trăi, echivalată de Schopenhauer cu *lucrul în sine*, este întreagă în fiecare individ, ca de altfel și în specie. Prin urmare, voința de a trăi rămâne neatinsă de încetarea conștiinței: „Când un individ simte însă teama de moarte, asistăm de fapt la un spectacol ciudat, care trezește chiar un zâmbet ironic: stăpânul lumii care cuprinde totul cu ființa s-a, singurul datorită căruia tot ce există are o existență proprie, este deznădăjduit și se teme că piere, că se prăbușește în abisul neantului etern; or, în realitate, totul este plin de el și nu există niciun loc unde el să nu fi fost, nicio ființă în care să nu fi trăit; fiindcă nu existența îl susține pe el, ci el existența. Totuși, el este cel care disperă în individul afectat de spaima de moarte, înfrânt de iluzia produsă de acel principiu *individuationis* potrivit căruia existența sa este limitată la cea a ființei pe cale să moară. Această iluzie ține de visul apăsator în care el s-a cufundat ca voință de a trai" [*Ibidem*, p. 531].

Moartea este, pentru Schopenhauer, o pedeapsă a omului pentru greșeala de-aș fi imaginat că poate reduce realitatea la propriul lui eu, este eliberarea voinței de caracterul ei individual, condiție care e străină de esența intimă a ființei noastre. Această împăcare ontologică se traduce la nivel fenomenal prin pacea și seninătatea care pot fi citite pe chipurile morților.

Ca antidot împotriva fricii de moarte, Schopenhauer ne invită să luăm în considerare faptul că realitatea, ca voință de a trăi, ca lucru în sine, nu este individualizată. Cu alte cuvinte, *eul* meu nu este distinct de lume. Există o infinitate de euri cu care eul meu este contemporan, chiar dacă acestea au trăit în trecut sau vor trăi în viitor, deoarece, din perspectiva realității, a *lucrului în sine*, timpul este o iluzie, ca de altfel și diversitatea egourilor.

Ideile lui Schopenhauer vor constitui baza unor reflecții eminesciene și cioraniene pe tema morții, a iubirii, a muzicii, a femeii și a geniului. Diferențele, nuanțările față de filosofia lui Schopenhauer țin de particularitățile temperamentale și stilistice ale celor doi mari gânditori români.

Donatismul şi ispita puritanismului (VII)

O neașteptată consolidare a donatismului

Spre surprinderea catolicilor, moartea lui Donatus Magnus nu a adus și lichidarea schismei, animozitatea fiind întreținută de letargia instalată în tabăra cecilienilor. Conducerea donatiștilor a fost preluată de doi lideri carismatici: Pontius, care se bucura de faima unui profet și taumaturg și îl însoțise pe Donatus în exil, și Macrobius, care preluase conducerea dizidenților din Roma și își câștigase reputația de autoritate în învățătura Bisericii, fiind foarte apreciat de catolici până la îmbrățișarea cauzei donatiste. Tot acum, episcopii schismatici exilați l-au desemnat ca urmaș al lui Donatus în fruntea comunității din Cartagina pe Parmenian, un cleric originar din Spania sau Galia, fiind cu totul străin de situația comunităților africane.

Fragilul echilibru și inerția în care catolicii își desfășurau activitatea au fost curmate de dispoziția lui Iulian Apostatul, care în timpul scurtei sale domnii (361-363) a reactivat comunitățile schismatice din Imperiu, prin chemarea tuturor episcopilor din exil și repunerea lor în posesia bunurilor deținute anterior. La finele anului 361 sau începutul celui următor, episcopii donatiști Pontius, Rogatian și Cassian s-au adresat împăratului cerând permisiunea de a reveni și ei în Africa, iar Iulian le-a aprobat cererea, dispunând ca toate basilicile și edificiile care le-au aparținut dizidenților până la unirea forțată din 347/348 să le fie retrocedate (Optatus de Mileve, *Libri VII*, II, 16).

Fericitul Augustin amintește și el existența unui document în baza căruia s-au făcut aceste retrocedări ale basilicilor în posesia donatiștilor. Ba chiar citează ultima prevedere a rescriptului imperial în tratatul său *Contra litteras Petiliani*:

„Vi se pare că este valabil și adevărat ceea ce Iulian a instituit zicând: «Și adaugă la grămada de rugăminți ale lui Rogatianus, Pontius, Cassianus și ale celorlați episcopi și chiar ale clericilor ca, abolind [măsurile] care au fost luate în mod greșit împotriva lor, toate să revină la starea lor anterioară»" (Augustin, *Contra litteras Petiliani*, CSEL 52, p. 142).

Un pretins edict dobândit în vremea lui Iulian Apostatul, pe care donatiștii îl invocau în susținerea cauzei lor, va fi menționat chiar și după o jumătate de veac, la 25 februarie 405, când augustul Honorius îi transmite prefectului Rufus Synesius Hadrianus o dispoziție care prevedea anularea lui:

„Vrem ca rescriptul pe care donatiștii afirmă că l-ar fi obținut de la Iulian, pe atunci împărat, să fie afișat înaintea [acestui] edict în locurile cele mai frecventate și să fie adăugată expunerea de acest fel, ca tuturor să le fie cunoscute atât statornicia stabilită a credinței catolice, cât și disperarea falsificată de reaua-credință a donatiștilor" (*CTh*. 16.5.37).

Reîntoarcerea episcopilor donatiști a fost sărbătorită de dizidenții africani care au organizat festivități triumfale – așa cum fusese primit în Alexandria și Sfântul Atanasie cel Mare la 21 octombrie 346 –, fiind întâmpinați ca niște eroi. Câțiva ani mai târziu, Sfântul Optatus de Mileve descria revenirea donatiștilor, cărora le reproșează că „ați venit turbați, ați venit violenți, smulgând mădularele Bisericii, subtili în înșelăciuni, sălbatici în măceluri" (Optatus de Mileve, *Libri VII*, II, 17).

Aproape instantaneu, Biserica africană a fost cuprinsă de o frenezie violentă care a străbătut întreaga Numidie și Mauritania. Clericii catolici au fost scoși din slujire și supuși unei penitențe înjositoare și de multe ori brutale pentru a-și dobândi calitatea de „creștini". Sfântul Optatus redă schimbarea dramatică a donatiștilor, care, după 14 ani de convietuire pașnică, „dintr-odată din oi s-au prefăcut în vulpi, din credincioși în vicleni, din supuși în turbați" (Optatus de Mileve, *Libri VII*, VI, 8). Altarele considerate spurcate de cecilieni, au fost arse pentru a fi purificate prin foc, iar vasele liturgice au fost zdrobite și vândute prin târguri pentru a valorifica materialele prețioase. Aceste măsuri completau înlocuirea clerului catolic cu oameni devotați cauzei donatiste.

Nu au lipsit nici incidentele sângeroase care au avut loc cu precădere în zonele unde elementul cecilian era mai accentuat. Astfel a fost cazul năpustirii donatiștilor conduși de episcopii de Zabi și Flumen Piscensis asupra comunității din Castellum Lemellefense (Kherbet Zembia) din Mauretania Sitifensis, cu intenția de a captura basilica din localitate. Găsind biserica închisă, donatiștii s-au suit pe acoperiș și au făcut o gaură în el, prin care au aruncat cu bucăți de țiglă asupra catolicilor strânși în jurul altarului, ucigând astfel doi diaconi.

Îndreptându-se spre nord, donatiștii au atacat orășelul de coastă Tipasa, fiind sprijiniți de această dată de trupele imperiale conduse de Athenius, *praeses* al Mauretania Caesariensis, ceea ce ilustrează cât de mult s-a schimbat situația în defavoarea catolicilor, de la urcarea pe tron a lui Iulian Apostatul.

Astfel, cu concursul autorității politice, schismaticii au declanșat o veritabilă *reconquista*, s-au dedat la deja obișnuitele acte de violență, revenind la practica rebotezării celor ce îmbrățișau donatismul și la orbirea clericilor cecilieni prin turnarea în ochii acelora a unei soluții pe bază de var și oțet.

Principala consecință a reabilitării episcopilor donatiști a fost creșterea vrajbei dintre membrii celor două

(continuare în p. 11)

Asist. Dr. Dragoș BOICU

• AGENDA PASTORALĂ •

P.S. ILARION FĂGĂRĂŞANUL
Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului

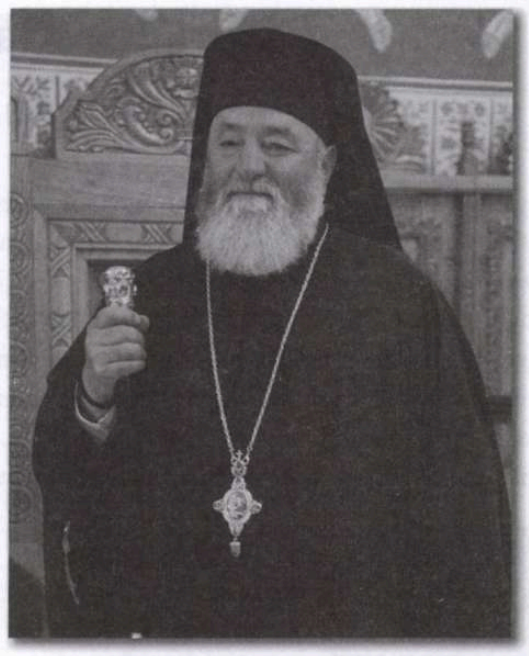

Duminică, 2 septembrie. A oficiat Slujba Sfintei Liturghii în satul Recea din județul Brașov, Protopopiat Făgăraș II, la Biserica „Adormirea Maicii Domnului”.

Miercuri, 5 septembrie. A participat la sfințirea cantinei „Sfântul Stelian” a Arhiepiscopiei Sibiului, alături de Preafericitul Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române și Înaltpreasfințitul Laurențiu, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului.

Joi, 6 septembrie. A participat la Sibiu la festivitatea de deschidere a celei de-a V-a ediții a Întâlnirii Internaționale a Tinerilor Ortodocși, eveniment important al Bisericii Ortodoxe Române la care au participat Preafericitul Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, precum și Înaltpreasfințitul Laurențiu, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului.

Vineri, 7 septembrie. Preasfinția Sa a slujit în după-amiaza acestei zile slujba Sfântului Maslu, precum și Vecernia unită cu Litia la Mănăstirea Brâncoveanu din Sâmbăta de Sus.

Sâmbătă, 8 septembrie. A săvârșit Sfânta Liturghie la Mănăstirea Făget, comuna Beclean, sat Boholț, din județul Brașov, în Biserica „Nașterii Maicii Domnului”.

Duminică, 9 septembrie. În Duminica dinaintea Înălțării Cinstitei Cruci a oficiat Slujba Sfintei Liturghii la Biserica „Sfânta Treime” din comuna Mărgineni, Protopopiatul Făgăraș.

Marți, 11 septembrie. Preasfinția Sa a întâmpinat, la Mănăstirea Brâncoveanu din Sâmbăta de Sus, delegația Patriarhiei Alexandriei și a Întregii Africi aflată la Sibiu, care a participat la Întâlnirea Internațională a Tinerilor Ortodocși, și le-a oferit daruri din partea preoților din partea Protopopiatului Sibiu, la îndemnul și binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Mitropolit Laurențiu.

Joi, 13 septembrie. Prezent la Mănăstirea „Sfântul Gheorghe” din comuna Bunești, județul Brașov, a oficiat slujba de priveghere, cuprinzând Vecernia unită cu Litia și Utrenia.

Vineri, 14 septembrie. A oficiat Sfânta Liturghie la Altarul de Vară al Mănăstirii „Sfântul Gheorghe”, Bunești, având alături un sobor de preoți. După Sfânta Liturghie, împreună cu soborul de preoți și credincioșii veniți din zonă, a pornit în pelerinaj pe „Drumul Crucii”.

Duminică, 16 septembrie. A oficiat Sfânta Liturghie în localitatea Tălmăcel, la biserica cu hramul „Cuvioasa Paraschiva”.

Joi, 20 septembrie. A participat, în sala Tronului a Muzeului Țării Făgărașului „Valer Literat” (Făgăraș), la seara de cultură și spiritualitate „Dor de Dumnezeu”.

Vineri, 21 septembrie. A participat la Concertul extraordinar dedicat Centenarului Marii Uniri al Corului de Copii și Tineret „Symbol” al Patriarhiei Române.

Duminică, 23 septembrie. A oficiat Sfânta Liturghie în Sibiu-Cibin, la Biserica „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” („dintre Brazi”).

Joi, 27 septembrie. A slujit, la Biserica „Sfinții Împărați Constantin și Elena” din Sibiu (Dima), slujba Vecerniei, urmată de cea a parastasului pentru părintele Aurel Răduleț, ctitorul acestui sfânt locaș.

Duminică, 30 septembrie. A oficiat Sfânta Liturghie la Mănăstirea Brâncoveanu, Sâmbăta de Sus.

Ierod. Ciprian PĂSĂRICĂ

Donatismul şi ispita puritanismului (VII)

(urmare din p. 10)

comunităţi, iar sacrilegiul şi disprețul pentru identitatea spirituală a unei alte facțiuni creştine cu care împărtăşea acelaşi tezaur dogmatic, liturgic şi cultural au consfinţit sfâşierea Bisericii şi astfel donatiştii au împlinit cea mai arzătoare dorinţă a împăratului Iulian, care şi-a dorit prăbuşirea creştinismului din interior.

În aceste momente a devenit cât se poate de clară evoluţia înregistrată de donatişti în materie de doctrină şi convingeri. Este foarte adevărat că persecuţia macariană (347-348) a avut rolul unui catalizator în degradarea relaţiei dintre dizidenţi şi catolici, dar doar rescriptul lui Iulian a făcut vizibilă prăpastia care s-a adâncit între cele două facţiuni creştine, precum şi între diferitele curente donatiste.

Cu acest prilej se conturează două direcţii distincte, rivale, dar, în acelaşi timp, complementare, specifice donatismului din a doua jumătate a secolului al IV-lea. Prin urmare, dizidenţii au încercat să fie percepuţi fie ca Biserica martirilor, fie ca Biserica celor puri.

Încă de la începutul schismei, donatiştii i-au reproşat episcopului Mensurius şi lui Cecilian înstrăinarea de fenomenul martiriului şi necinstirea mucenicilor (mustrarea făcută Lucillei pentru evlavia ei excesivă faţă de sfintele lor moaşte), dar totuşi această acuzaţie nu va fi formulată într-un mod articulat decât ceva mai târziu, invocată în pamfletele de la jumătatea veacului al IV-lea. Revendicarea denumirii de *ecclesia martyrum* a fost consecinţa firească a tendinţei donatiştilor de a acorda o valoarea deosebită mărturisirii credinţei cu riscul pierderii vieţii, o valenţă pe care circumcellionii au plasat-o în chiar centrul preocupărilor lor şi a şi condus la excese sau gesturi suicidale. Mai mult decât atât, cei ucişi în confruntările cu forţele de ordine sau cei ce recurg la gesturi extreme sunt aproape de îndată cinstiţi de comunitate ca mucenici, iar locul morţii, respectiv cel al înhumării devin rapid locuri de pelerinaj.

Pe de altă parte, Biserica celor puri a accentuat ca principală diferenţă care-i distingea pe donatişti de cecilieni curăţia morală, nepătată de întinarea adusă Bisericii de *traditores*, şi propunea creştinilor o viaţă de sfinţenie, neatinsă de asocierea cu acei creştini căzuţi din credinţă, şi, prin urmare, greşeala lui Mensurius, şi apoi a lui Cecilian, consta strict în comuniunea cu unii *traditores*.

Deşi atât martiriul, cât şi puritatea morală erau indisolubil legate de concepţia donatistă, totuşi exista o tensiune între cele două perspective pe marginea originii, dar şi a scopului ultim al mişcării, accentuând un element în detrimentul celuilalt.

De-a lungul istoriei grupării donatiste pot fi identificate mai multe semne ale acestei tensiuni, când indivizi sau facţiuni s-au îndreptat către una din extreme, evidenţiindu-se câţiva clerici care au rupt părţi din comunităţi, cum au făcut, de pildă, Rogatius şi Maximian, iniţiatorii schismelor rogatiene şi maximianiste, care au încercat să se detaşeze de tovarăşii lor donatişti deveniţi „necuraţi”, îmbrăţişând calea Bisericii celor puri. În extrema opusă s-au plasat circumcellionii care au dezvoltat o înclinaţie fanatică înspre martiraj.

Jesse A. Hoover încearcă să găsească resorturile şi raţiunea ultimă care anima mişcarea donatistă, arătând că această tendinţă de a accentua puritatea morală a contribuit cel mai mult la dezvoltarea schismei şi a fundamentării unei doctrine ecleziologice, refuzând categoric comuniunea cu ierarhia compromisă a trădătorilor care rezidau în Cartagina. Din acest motiv donatiştii se considerau membrii adevăratei Biserici Catolice, în vreme ce *traditores* erau slujitorii lui Antihrist.

Considerând că un creştin autentic „catolic” trebuie să respecte întru totul prescripţiile evanghelice şi poruncile, membrii Bisericii celor puri au dus la extrem rigoarea, ceea ce îi făcea incompatibili cu restul donatiştilor. Fragmentările succesive ascund nevoia confirmării unui statut special pe care fiecare grupare în parte şi-l revendică în baza unei pretinse superiorităţi morale. Dar consolidarea acestei superiorităţi nu poate fi făcută decât printr-un antagonism mai mult sau mai puţin real, iar pasul următor l-a reprezentat identificarea unui opozant faţă de care să-şi definească propriile convingeri. Prin urmare, identitatea se defineşte prin recunoaşterea unei necesităţi a alterităţii, dar nu prin acceptarea ei propriu-zisă, ci prin demonizarea sa. Diversitatea de opinie nu a fost niciodată idealul creştinismului, care a aspirat la uniformitate şi unitate, uneori depersonalizantă, pentru a împlini idealul evanghelic de a deveni „o turmă şi un păstor” (*In* 10, 16).

Dar, aşa cum atrăgeam atenţia la începutul acestui serial, nu alteritatea sau diversitatea de opinie ar fi o problemă, ci eccleziocraţia, aşa cum o defineşte Andrei Cornea, sau obsesia unui grup limitat sau a unei părţi de a se identifica şi de a se suprapune întregului, urmărind să devină *ecclesia* prin excelenţă, care unifică întreaga conştiinţă a umanităţii şi îşi impune criteriile la toate nivelurile. Aceste ambiţii de unitate absolută în interior şi de dominaţie absolută în exterior denotă doar o superficială înţelegere a adevărurilor scripturistice şi o cruntă autosuficienţă, ale cărei consecinţe pe termen lung sunt distrugerea valorilor pe care „bisericuţa” pretinde că le apără.

Ridicolul acestei situaţii avea să fie subliniat în preajma anului 370 odată cu alcătuirea tratatului polemic în şapte cărţi al Sfântului Optatus de Mileve, care articulează poziţia catolicilor, făcând şi o investigaţie istorică, la care ataşează o suită de documente constantiniene. Gândit mai ales ca o replică la lucrarea în cinci cărţi a episcopului donatist Parmenian al Cartaginei *(Adversus ecclesiam traditorum*), textul Sfântului Optatus va deveni o operă de referinţă pentru clerul cecilian, inspirându-l câteva decenii mai târziu pe Fericitul Augustin să continue această abordare istorică. Cu acest prilej se clarifică şi câteva aspecte ecleziologice foarte importante, dezvoltându-se şi concepţia *ex opere operato* privind eficacitatea Sfintelor Taine, concentrată în sintagma „Sacramenta per se esse sancta, non per homines” (Optatus de Mileve, *Libri VII*, V, 4).

Astfel, în mod paradoxal, intervalul consolidării mişcării donatiste cuprinde şi momentul definirii unei poziţii doctrinare clare a cecilienilor, oferind un argument în jurul căruia se va organiza întreaga contraofensivă catolică. Dar asupra acestui aspect vom stărui în materialul următor.

Biblioteca Județeană ASTRA Sibiu

• TELEGRAFUL EVENIMENT •

Hramul Sfinților Mărturisitori Transilvăneni la Sălișteа

Biserica „Înălțarea Domnului” și „Sfântul Mucenic Oprea Miclăuș” din Sălișteа, județul Sibiu, s-a aflat în sărbătoare la duminica a 23-a după Rusalii, zi în care i-am prăznuit pe Sfinții Mărturisitori Transilvăneni. Sfânta Liturghie din ziua de hram pentru întreaga Mărginime a Sibiului a fost oficiată de Înaltpreasfințitul Laurențiu, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului, împreună cu un sobor de preoți și diaconi din care au făcut parte protopopul de Sălișteа, Petru-Toader Damian, preotul Ioan Ciocan de la biserica amintită și ceilalți slujitori din orașul sibian, alături de alți slujitori ai sfintelor altare.

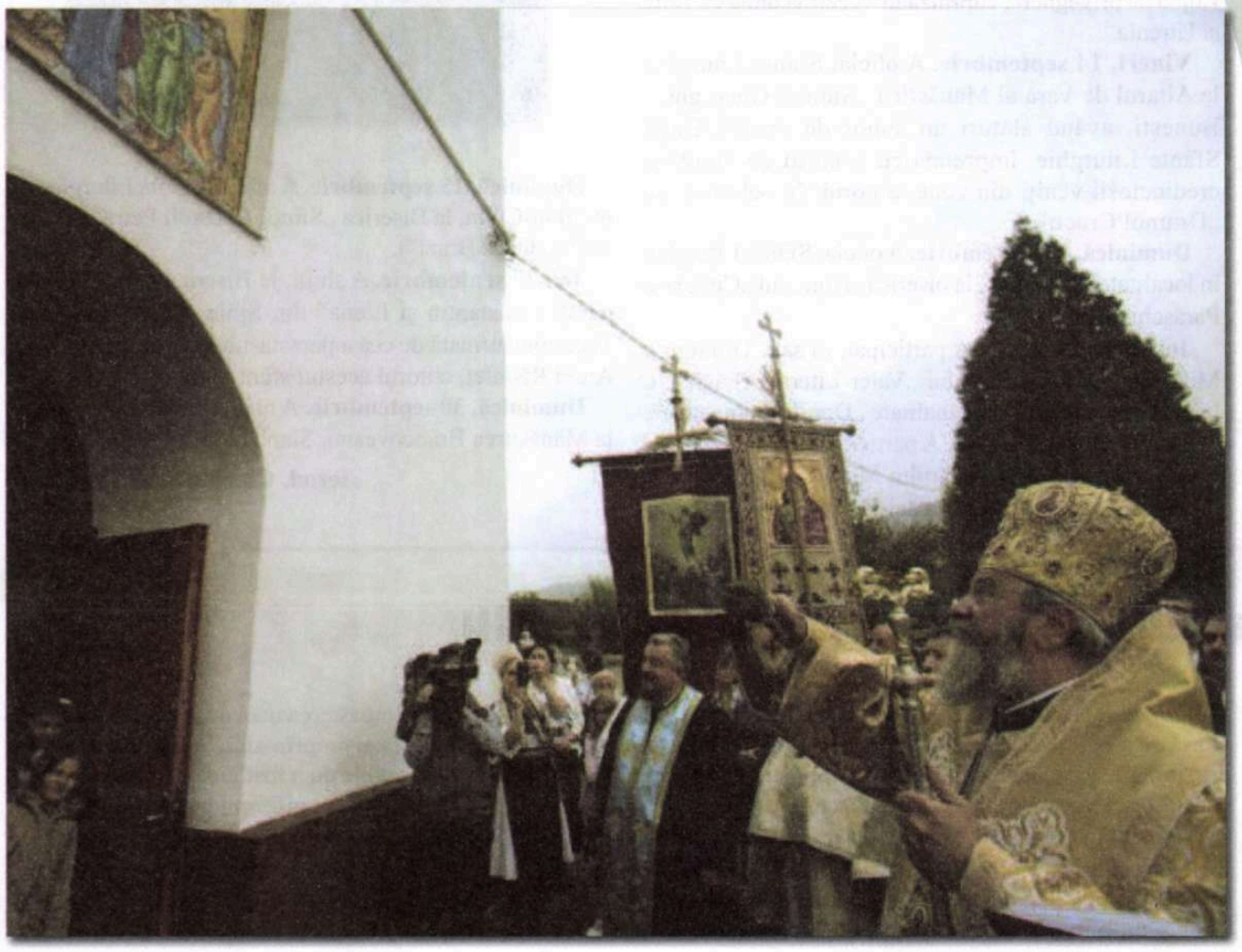

Răspunsurile liturgice au fost date de corul bisericesc din Sălișteа, iar în cadrul Sfintei Liturghii, teologul Mihai Bogdan Roman a fost hirotonit diacon.

Credință și mărturisire

După Sfânta Liturghie, IPS Mitropolit Laurențiu și soborul slujitor au înconjurat locașul de cult. De asemenea, ierarhul a sfințit icoana hramului locașului de cult realizată în mozaic pe turnul de la intrarea în biserică. Soborul slujitor a oficiat și un parastas pentru Stana, soția Sfântului Oprea Miclăuș, care a așteptat 32 de ani ca soțul ei să se întoarcă de la Viena unde a mers pentru a cere drepturi de la curtea imperială pentru românii din Ardeal, însă și-a găsit sfârșitul în cumplita temniță de la Kufstein.

În cuvântul rostit, IPS Mitropolit Laurențiu a vorbit despre învățăturile Evangheliei citite în această duminică la Sfânta Liturghie și despre viața, mărturisirea și jertfa Sfinților Ardeleni prăznuiți la 21 octombrie.

„Dacă a intrat o legiune de demoni în cel vindecat de Mântuitorul Iisus Hristos, legiuni întregi stau împrejurul nostru pentru a ne ispiti și de aceea trebuie să ne rugăm mereu și să fim aproape de Biserica lui Hristos pentru a nu cădea în ispitele diavolului. A doua învățătură pe care ne-o dau toți cei cinci sfinți apărători ai dreptei credințe este de a fi demni și bucuroși că slujim în biserica lor, că suntem urmașii lor și de a-i considera nu doar apropiați ai noștri, ci și cei care se roagă pentru noi continuu”, a spus ierarhul.

Părintele Mitropolit a oferit acte de cinstire binefăcătorilor din Sălișteа care au sprijinit realizarea icoanei hramului de la intrarea în biserică.

Credincioșii prezenți în număr mare la Sfânta Liturghie au avut posibilitatea să se închine raclei în care se păstrează capul Sfântului Ierarh Andrei Șaguna, Mitropolitul Transilvaniei.

Ștefan MĂRCULEȚ

Sfinții Mărturisitori din Ardeal

Este bine cunoscut faptul că Biserica Ortodoxă din Transilvania a fost, de-a lungul secolelor, o Biserică martirică. Multe au fost nelegiuirile puterii imperiale de la Viena asupra Bisericii ardelene, inclusiv a slujitorilor şi credincioşilor ei, dar şi mulţi au fost vajnicii luptători pentru apărarea credinţei ortodoxe împotriva silniciilor stăpânilor Ardealului din veacul al XVIII-lea, pe numele lor: Oprea Miclăuş, ţăran din Sălişte – Sibiu, care a îndurat moarte pentru dreapta credinţă, ieromonahii Visarion Sarai şi Sofronie de la Cioara, de lângă Orăştie, preoţii Moise Măcinic din Sibiel şi Ioan din Galeş, prăznuiţi în fiecare an la 21 octombrie, ierarhii Ilie Iorest şi Sava Brancovici, prăznuiţi la 24 aprilie, şi mulţi, mulţi alţi bărbaţi, femei şi copii.

Doi sunt mitropoliţi, doi sunt preoţi, doi sunt călugări şi unul e ţăran. În aceşti sfinţi e întruchipată întreaga Biserică ortodoxă ardeleană, cu ceata ierarhilor şi clericilor ei, cu ceata călugărilor şi pustnicilor ei şi cu mulţimea credincioşilor ei. În predica din Catedrala din Alba Iulia, cu ocazia canonizării lor, din anul 1955, ieromonahul Nicolae Mladin spunea că „ei nu reprezintă numai câteva vrednicii personale, crescute cine ştie cum, ca din întâmplare în sânul Bisericii noastre, ei nu sunt mărturisitori izolaţi ai unei credinţe pur personale, ci ei sunt piscuri de sfinţenie sprijinită pe umerii uriaşi ai credinţei Bisericii întregi, sunt valuri de lumină din marea tălăzuire a valurilor de credinţă ce au umplut veacurile zbuciumate ale istoriei credincioşilor români din Ardeal”. Ridicaţi din popor şi legaţi de popor, legaţi de Biserica strămoşească, în ei a prins grai vrerea întregii Biserici şi a luptat vrerea tuturor credincioşilor, vrerea poporului întreg. Ei sunt sfinţii mărturisitori în care s-a întruchipat mărturisirea Bisericii înseşi, mărturisirea poporului drept-credincios. Ei sunt sfinţi reprezentativi ai Ortodoxiei ardelene, ai sufletului ortodox român din Ardeal.

Cuvioşii Visarion Sarai şi Sofronie de la Cioara, împreună cu mucenicul Oprea Miclăuş, au fost canonizaţi de Sfântul Sinod al Bisericii noastre, hotărârea luându-se în şedinţa solemnă a acestuia din data de 28 februarie 1950. În acel binecuvântat an 1950, Sfântul Sinod a hotărât ca „smeriţii între ieromonahi Visarion şi Sofronie, care au surpat cu virtutea şi cu pătimirile lor puterea vrăjmaşilor Ortodoxiei şi împreună cu drept-credinciosul creştin Oprea, care a pecetluit cu moartea statornicia lui în credinţa părinţilor noştri, să se numere cu Sfinţii şi să se cinstească după toată pravila ca Sfinţi Mărturisitori şi Mucenici, în tot cuprinsul Bisericii noastre”. Proclamarea solemnă a canonizării lor a avut loc în Catedrala Reîntregirii din Alba Iulia, la 21 octombrie 1955.

Ultimii doi din ceata mărturisitorilor ardeleni, preoţii Moise Măcinic şi Ioan din Galeş, au fost canonizaţi de către Sfântul Sinod în anul 1993, alături de alţi sfinţi bineplăcuţi lui Dumnezeu.

REDACTOR-ŞEF:
Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Senior-editori: Pr. Academician Mircea Păcurariu; Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan. **Secretar de redacție:** Pr. Lect. Dr. Emanuel Tăvală. **Membri:** Pr. Conf. Dr. Constantin Necula, Conf. Dr. Lucian Grozea, Diac. Dr. Ștefan L. Toma, Pr. Dr. Cristian Muntean, Pr. Dr. Vasile Gafton. **Responsabil ediție online:** Vicențiu-Dragoș Bășa.

ISSN 1223-8392

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENȚA se primesc pe adresa: Redacția „Telegraful Român”, 550179 – Sibiu, str. Mitropoliei, nr. 35; e-mail: *telegrafulroman@yahoo.com*. Articolele nepublicate nu se înapoiază.

ABONAMENTUL pentru anul 2018 este de 48 lei; cod IBAN RO34 RNCB 0227 0360 5879 0001. BCR Sibiu, str. Emil Cioran, nr. 1. Cod fiscal 44 79 403.

Tiparul executat la *Tipografia Şaguniana* – Sibiu

Biblioteca Județeană
ASTRA Sibiu

Biblioteca Județeană
ASTRA Sibiu

Fondator:
Mitropolit **Andrei Şaguna**, 1853

Publicaţie bisericească a Arhiepiscopiei Sibiului

Telegraful Român

Anul 166 • nr. 41-44

1 şi 15 noiembrie 2018

CATEDRALA NAȚIONALĂ a fost sfinţită de Patriarhul Ecumenic şi Patriarhul României

Mii de credincioşi din întreaga ţară au asistat duminică, 25 noiembrie 2018, la un moment istoric pentru România: Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic Bartolomeu şi Preafericitul Părinte Patriarh Daniel au sfinţit Catedrala Mântuirii Neamului.

Proiectul a apărut imediat după Războiul de Independenţă, dar s-a concretizat la 100 de ani după Marea Unire, în timpul Patriarhului Daniel al României, sfinţirea Catedralei din Dealul Arsenalului reprezentând momentul definitoriu pentru Anul Centenarului.

Sfinţirea Catedralei

Cei doi patriarhi au ajuns la Catedrala Naţională în jurul orei 8:43.

După înveşmântare, Patriarhul Ecumenic şi Patriarhul Daniel, împreună cu soborul slujitor, din care au făcut parte ierarhi străini şi români, au ieşit în pridvorul lăcaşului de cult unde a început slujba de sfinţire.

(continuare în p. 12)

Păstrarea unităţii în săvârşirea cultului divin şi importanţa ei pentru unitatea Bisericii Ortodoxe Române (II)

† LAURENŢIU,
Arhiepiscopul Sibiului
şi Mitropolitul Ardealului

Uniformitatea şi diversitatea liturgică din Biserica Ortodoxă Română

Pornind de la necesitatea păstrării unităţii în săvârşirea cultului divin şi de la importanţa ei pentru unitatea Bisericii în general, să examinăm acum situaţia existentă în cadrul Bisericii Ortodoxe Române. Este de netăgăduit faptul că a existat şi există o *uniformitate liturgică* în cultul Bisericii noastre, însă *nu absolută.*

Cu toate că este o Biserică cu un teritoriu limitat şi o omogenitate etnică, împrejurările istorice sau condiţiile geografice „au favorizat şi întreţinut influenţe periferice deosebite şi dezvoltări locale sau particularităţi regionale de amănunt, care sunt uneori destul de vizibile şi de importante" [*Ibidem,* p. 788].

1. Cauzele diversităţii liturgice

Între cauzele care stau la baza diferitelor deosebiri de amănunt din cadrul cultului nostru amintim:

a) *Diferitele influenţe străine* venite de la Bisericile Ortodoxe vecine (Rusă şi Greacă) sau din partea confesiunilor neortodoxe (romano-catolici).

b) *Diferitele particularităţi locale* existente în unele parohii, introduse fie de liturghisitorii bătrâni cu autoritate, fie de credincioşi, cu consensul slujitorilor. Acestea fac ca în unele amănunte ritualul să difere nu numai de la o regiune la alta, ci chiar de la o biserică la alta. „Lupta cu astfel de particu-

(continuare în p. 2)

Din cuprins:

Pr. Remus Grama
Contribuţia românilor-americani la Marea Unire din 1918 (I) | paginile **4-5**

Pr. Prof. Dr. Nicolae Dura
Ofiţeri superiori şi militari români în armata austriacă până în 1918 (II) | pagina **6**

Prof. Univ. Dr. Elena MACAVEI
Mihai Voievod Viteazul (1593-1601) Eroul martir. Făptuitorul primei Uniri | pagina **6**

Păstrarea unității în săvârşirea cultului divin şi importanța ei pentru unitatea Bisericii Ortodoxe Române

(urmare din p. 1)

larităţi şi tradiţii locale – în cazul în care unii liturghisitori cu mai multă voinţă şi iniţiativă personală încearcă să li se împotrivească sau să le dezrădăcineze – este de cele mai multe ori grea şi se sfârşeşte mai întotdeauna cu capitularea preotului şi a Tipicului, iar uneori dă naştere chiar la incidente regretabile între preot şi enoriaşi" [*Ibidem,* p. 790-791].

c) *Diferitele ediţii ale cărţilor liturgice,* cu deosebirile lor, au favorizat şi întreţinut, în trecut, diferenţe de amănunt, atât prin inexistenţa, insuficienţa şi lipsa de precizie a îndrumărilor tipiconale, cât şi prin unele particularităţi introduse de diferiţi editori.

d) *Nerespectarea voită şi conştientă a rânduielilor tipiconale,* fie prin omisiuni sau prescurtări, fie prin adaosuri, inovaţii, improvizaţii sau chiar impietăţi liturgice, este o altă cauză a diversităţii în săvârşirea serviciilor divine.

e) O altă cauză a acestor deosebiri este şi *interpretarea abuzivă a principiului „cum vrea cel mai mare",* lăsându-se în unele cazuri dreptul şi libertatea protosului de a adapta rânduiala la necesităţile şi împrejurările momentului şi locului.

f) *Confuzia dintre slujba cu arhiereu şi cea fără arhiereu* a generat şi ea unele abateri de la rânduiala corectă [*Ibidem,* p. 793-794]. La acestea pot fi adăugate şi altele provocate abuziv de interesele materiale ale slujitorilor bisericeşti.

2. Inovaţiile şi practicile liturgice necanonice şi combaterea lor

„În materie de practică liturgică, numim *inovaţie* orice născocire sau invenţie care constituie o abatere de la Tipicul sau regula de slujbă consfinţită de cărţile noastre de cult şi de tradiţia unanimă a Bisericii, o schimbare fie în textul sau formularul rugăciunilor, fie în ceremonial sau ritual. Inovaţie poate fi un rit sau o ceremonie nouă, un adaos de cuvinte în plus faţă de ceea ce scrie în carte, un fel neobişnuit de a proceda într-un moment sau altul din rânduiala slujbei, o modificare a succesiunii sau a ordinii tradiţionale în care sunt înşirate diferite părţi componente ale unei slujbe sau rânduieli ş.a." [Pr. Prof. E. Braniște, „Despre inovaţii în săvârşirea serviciilor divine", în *Studii Teologic*, nr. 3-4/1953, p. 280].

Inovaţie nu este numai ceea ce se face în plus faţă de ritualul obişnuit, ci şi ceea ce se face în minus, orice omisiune, suprimare sau reducere a rânduielilor tradiţionale de slujbă. Inovaţia este întotdeauna în raport cu Tipicul sau tradiţia unanimă a Bisericii. Oricine se abate de la rânduiala tipiconală este, în principiu, un inovator.

Tipicul trebuie respectat cu sfinţenie, „pentru că noi avem convingerea şi siguranţa că el este rezultatul sau fructul matur şi verificat al unei îndelungate practici şi experienţe a Bisericii întregi, iar nu al unei singure persoane; el constituie o operă colectivă la care au colaborat toate generaţiile creştine de la început până azi, iar formele şi rânduielile de cult prescrise în el reprezintă tot ce a creat mai bun şi mai genial simţirea şi trăirea religioasă de până acum, în năzuinţa ei de exprimare. Inovaţiile – adică creaţiile noi sau improvizaţiile individuale în materie de cult – nu pot deci să aducă ceva mai bun sau superior faţă de acest tezaur colectiv al Bisericii verificat şi consfinţit de ea, în care sunt condensate roadele unei practici şi experienţe de viaţă religioasă bimilenară" [*Ibidem,* p. 281].

Înainte de a enumera şi de a combate unele dintre abaterile de la rânduiala canonică care constituie *inovaţii păgubitoare,* trebuie să precizăm că există unele deosebiri care nu sunt atât de periculoase, fiind considerate ca fenomene legate de evoluţia firească şi normală a cultului şi impuse de nevoia de adaptare la condiţiile de timp, de loc, de împrejurări şi de nevoile credincioşilor. Acestea privesc doar problema uniformităţii cultului, nu a integrităţii lui, rămânând spre rezolvare în sarcina Sf. Sinod [Vezi pe larg, *Ibidem,* p. 281-289].

Încercând să le separăm pe categorii, în funcţie de cauzele care le-au generat, prima categorie de „inovaţii" liturgice sunt cele provenite din *necunoaşterea rânduielilor tipiconale* sau din ignorarea principiilor fundamentale ale cultului. Acestea pot fi considerate mai curând greşeli decât inovaţii, de exemplu: greşeala protosului-preot, la slujba în sobor, de a împărtăşi el pe ceilalţi preoţi (la slujba în sobor fără diacon) ş.a.

O altă categorie de inovaţii o constituie cele *introduse în unele ediţii ale cărţilor liturgice,* cum sunt: binecuvântarea credincioşilor cu crucea la ecfonisul: „Şi să fie milele marelui nostru Dumnezeu..." (Liturghierul de Bucureşti, 1921), închiderea şi deschiderea dverei la alte momente decât cele prevăzute în Tipic, traducerea greşită a unor formule ş.a.

Inovaţii „mai periculoase" sunt acelea introduse prin influenţe neortodoxe din afară, care „insinuează introducerea în cult a unor doctrine străine de învăţătura ortodoxă de credinţă" [*Ibidem,* p. 291].

De provenienţă *catolică* este practica unor credincioşi de a *îngenunchea* la Sfânta Liturghie la rostirea cuvintelor de instituire: „Luaţi, mâncaţi..." şi „Beţi dintru acesta toţi...", considerate de catolici a fi cuvintele de sfinţire a darurilor, şi ridicarea lor în momentul rostirii epiclezei, adevăratul moment al prefacerii Sfintelor Daruri.

Prin influenţă catolică au pătruns şi unele practici bigote şi superstiţioase, ca de exemplu: „lanţul Sf. Antonie" sau postul de marţi, în cinstea aceluiaşi sfânt catolic, Anton de Padova († 1231), confundat de ortodocşi cu Sf. Antonie cel Mare († 356).

Cea mai gravă şi cu cea mai mare arie de răspândire dintre inovaţiile de origine catolică este *săvârşirea Tainei Sfântului Botez numai prin turnare sau stropire.* Din multă comoditate, la care se adaugă ignorarea adevăratei semnificaţii a Botezului, care este moarte şi înviere împreună cu Hristos (cf. *Rm* 6, 3-6), cât şi încălcarea celor mai importante principii canonice (Can. 50 Apostolic), unii preoţi săvârşesc actul botezului prin aceste practici, prevăzute pentru cazuri cu totul excepţionale (caz de urgenţă, de boală, botezul unui matur ş.a.). Spre „motivarea" acestei practici neortodoxe sunt invocate, fără temei, fie obiecţia credincioşilor cărora le-ar fi frică să nu se îmbolnăvească pruncii, fie latura canonică privind validitatea Tainei. Frică nu le este mai întâi credincioşilor, ci celor ce săvârşesc Botezul. Mai gravă este însă pentru un teolog, pe lângă încălcarea tradiţiei apostolice, neînţelegerea faptului că este o deosebire între o Taină „validă", pe care Biserica o întăreşte prin iconomie, şi una „completă", săvârşită după rânduiala consfinţită care exprimă prin act lucrarea lăuntrică a harului Duhului Sfânt.

Mai rare sunt abaterile privind administrarea Tainei Mirungerii cu untdelemn, nu cu Sfântul Mir, cât şi refuzul de a împărtăşi pe prunc îndată după Botez.

Tot ca o influenţă catolică, stimulată şi de dorinţa unor slujitori de a scurta rânduiala Botezului, este şi *săvârşirea acestei Taine cu apă sfinţită de mai înainte.* Până la Conciliul II Vatican, romano-catolicii botezau tot timpul anului cu apă sfinţită la Sfintele Paşti, practică înlocuită cu sfinţirea apei în cadrul fiecărei rânduieli.

Această inovaţie este împotriva prevederilor tipiconale, schimbând rânduiala tainei prin această omisiune [Arhid. Prof. I. Zăgrean, „O practică greşită la săvârşirea Sfântului Botez", în *Mitropolia Banatului*, nr. 4-6/1966, p. 289-293]. Apa este sfinţită la Botez printr-o rugăciune de invocare, al cărei conţinut este specific acestei taine. Amintindu-se darurile speciale în legătură cu scopul şi efectele Tainei, anticipate unele şi în ectenia mare, asupra apei baptismale se rosteşte o întreită invocare, cu caracter de epicleză, şi o întreită exorcizare a ei. Prin sfinţire, apa baptismală şi-a *schimbat finalitatea:* din curăţitoare şi hrănitoare pentru om şi întreţinătoarea vieţii pe pământ, ea devine în cadrul Botezului, „apă de izbăvire, apă de sfinţire, curăţitoarea trupului şi sufletului, dezlegarea legăturilor, iertarea păcatelor, luminarea sufletului, baie de-a doua naştere, înnoirea duhului, har de înfiere, îmbrăcăminte de nestricăciune, izvor de viaţă" [*Molitfelnic,* Bucureşti, 1984, p. 34]. Cu ce apă sfinţită poate fi înlocuită? Apa Botezului se deosebeşte prin *finalitatea sa,* legată de acest act, de apa sfinţită prin „Rânduiala în ziua întâi la femeia lăuză", de aghiasma mică şi chiar de aghiasma mare.

Prin omiterea rugăciunii de sfinţire a apei la Botez sunt înlăturate minunatele mijlociri pentru cel ce se va boteza, care arată tocmai efectele sacramentale ale acestei taine: „Arată-Te, Doamne, în apa aceasta şi dă acestuia ce se botează să se schimbe prin ea, să se lepede de omul cel vechi şi să se îmbrace în cel nou... ca fiind împreună sădit cu asemănarea morţii Tale prin Botez, să se facă părtaş învierii Tale..." [*Ibidem,* p. 34].

Cei care fac uz de această practică „comit nu numai o impietate liturgică, ci dovedesc o totală neînţelegere şi nesocotire a lucrărilor sfinte împreunate cu săvârşirea tainelor" [Arhid. Prof. I. Zăgrean, *art. cit.*, p. 293].

În cadrul unui ritual baptismal pot fi botezaţi în aceeaşi apă un număr nelimitat de copii. După încheierea rânduielii, apa, ale cărei efecte sfinţitoare se leagă direct de acel act, îşi consumă finalitatea. Ea nu devine apa dinainte de Botez, de aceea se aruncă într-un loc anumit, însă nu mai poate fi folosită la un nou Botez. Fiecare rânduiala trebuie să cuprindă sfinţirea apei ca pe un element necesar împlinirii scopului ei sacramental.

LITURGHIE • PASTORAȚIE • MĂRTURISIRE

Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului

Luni, 1 octombrie – *Praznicul Sf. Acoperământ al Maicii Domnului.* Înaltpreasfinția Sa a participat la sărbătoarea hramului Catedralei Episcopale din municipiul Miercurea Ciuc, jud. Harghita. A slujit Sfânta Liturghie împreună cu Înaltpreasfințitul Irineu, Arhiepiscopul Craiovei şi Mitropolitul Olteniei, Înaltpreasfințitul Varsanufie, Arhiepiscopul Râmnicului, Preasfințitul Nicodim, Episcopul Severinului şi Strehaiei, Preasfințitul Andrei, Episcopul Covasnei şi Harghitei, Preasfințitul Gurie, Episcopul Devei şi Hunedoarei, şi Preasfințitul Siluan, Episcopul Ortodox Român al Ungariei. A sfințit noua catapeteasmă şi a binecuvântat lucrările de înnoire a catedralei. A adresat credincioşilor un cuvânt de învățătură.

Marți, 2 octombrie. A avut program de audiențe şi lucrări de birou.

Miercuri, 3 octombrie. A prezidat şedința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Joi, 4 octombrie. A avut program de lucru la cabinet.

Sâmbătă, 6 octombrie. A oficiat slujba de târnosire a bisericii cu hramurile „Sfântul Nicolae" şi „Sfânta Parascheva" din localitatea Benești, Protopopiatul Agnita, județul Sibiu. A slujit Sfânta Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învățătură. În aceeaşi zi, a binecuvântat o capelă mortuară, edificată în curtea bisericii din localitatea Marpod, Protopopiatul Agnita.

Duminică, 7 octombrie. A slujit Sfânta Liturghie şi a adresat un cuvânt de învățătură credincioşilor prezenți la Catedrala Mitropolitană din Sibiu. În cadrul Sfintei Liturghii teologul Petru Coman a fost hirotonit diacon, iar diaconul Bogdan Alin Fluieraş a fost hirotonit preot pentru Parohia Mălâncrav, Protopopiatul Mediaş, județul Sibiu.

Luni, 8 octombrie. A prezidat comisia de evaluare a examenului de capacitate preoțească – sesiunea de toamnă.

Marți, 9 octombrie. A avut program de audiențe şi lucrări de birou.

Miercuri, 10 octombrie. A prezidat şedința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Joi, 11 octombrie. A participat, la Facultatea de Teologie din Sibiu, la susținerea tezei de doctorat intitulate „Publicistica bisericească din Germania şi România sub regimul comunist (1945-1989). O analiză comparată. Context istoric, cadru tematic, libertăți şi îngrădiri", realizată de Alexandru Dragoş Dădîrlat, consilier eparhial în cadrul Arhiepiscopiei Sibiului. A adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare.

Vineri, 12 octombrie. Cu prilejul aniversării zilei de naştere, Înaltpreasfinția Sa a slujit Sfânta Liturghie la Capela mitropolitană, alături de preoții consilieri ai Arhiepiscopiei Sibiului, părinții profesori ai Facultății de Teologie, iar apoi a asistat la slujba de *Te Deum*. A adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare.

Sâmbătă, 13 octombrie. A slujit Sfânta Liturghie împreună cu un sobor de preoți şi diaconi în localitatea Dumbrăvița, Protopopiatul Bran-Zărnești, județul Braşov, cu prilejul împlinirii a 150 de ani de la sfințirea Bisericii „Sfântul Nicolae" şi „Sfânta Cuvioasă Parascheva" din localitate. A adresat credincioşilor prezenți un cuvânt de învățătură. La final, l-a instalat pe noul paroh de la Dumbrăvița, Liviu-Florin Ivănuşcă.

Duminică, 14 octombrie. A oficiat slujba de târnosire a bisericii cu hramurile „Sf. Cuvioasă Parascheva" şi „Sf. Ierarh Andrei Şaguna, Mitropolitul Transilvaniei" din cartierul Triaj al Municipiului Braşov. A slujit Sfânta Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învățătură.

Luni, 15 octombrie. A avut program de audiențe şi lucrări de birou.

Marți, 16 octombrie. A participat la întâlnirea festivă a absolvenților promoției 1974-1978 de la Institutul Teologic de Grad Universitar din Sibiu, actuala Facultate de Teologie Ortodoxă „Sfântul Andrei Şaguna", care s-au revăzut la 40 de ani de la absolvirea cursurilor de licență. Cu acest prilej a săvârşit rânduiala parastasului pentru profesorii şi colegii trecuți la Domnul şi, apoi, o slujbă de mulțumire pentru binefacerile primite de la Dumnezeu. A adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare.

Miercuri, 17 octombrie. A prezidat şedința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Joi, 18 octombrie. A avut program de lucru la cabinet.

Vineri, 19 octombrie. A vizitat şantierul Centrului cultural-misionar „Buna Vestire" din Copşa Mică, jud. Sibiu.

Sâmbătă, 20 octombrie. A oficiat, în localitatea Iacobeni, Protopopiatul Agnita, slujba de sfințire a monumentului închinat eroilor patriei. A adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare.

Duminică, 21 octombrie. A slujit Sfânta Liturghie la biserica cu hramurile „Înălțarea Domnului" şi „Sfântul Mucenic Oprea Miclăuş" din Sălişte, județul Sibiu, cu ocazia pomenirii Sfinților Mărturisitori Ardeleni. A adresat celor prezenți un cuvânt de învățătură. În cadrul Sfintei Liturghii, l-a hirotonit diacon pe teologul Mihai Bogdan Roman. La final, a conferit acte de cinstire principalilor ctitori şi binefăcători.

Luni, 22 octombrie. A avut program de audiențe şi lucrări de birou.

Marți, 23 octombrie. A prezidat şedința de lucru a Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului desfăşurată în Sala „Spiridon Cândea" a Facultății de Teologie Ortodoxă „Sfântul Andrei Şaguna". În cadrul şedinței au fost discutate toate problemele administrative, social-filantropice şi culturale prezentate de sectoarele eparhiale.

Miercuri, 24 octombrie. A participat la ceremonia depunerii jurământului militar de către studenții anului I de la Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu" din Sibiu. A oficiat slujba de binecuvântare şi a adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare.

Miercuri, 25 octombrie. A participat la şedința de lucru a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

Vineri, 26 octombrie – *Sfântul Mare Mucenic Dimitrie, Izvorâtorul de Mir.* A oficiat Sfânta Liturghie la Catedrala Patriarhală din București, împreună cu un sobor de arhierei, preoți şi diaconi, iar la finalul slujbei a adresat un cuvânt de învățătură credincioşilor prezenți. În aceeaşi zi, a participat în Aula Magna a Palatului Patriarhiei la şedința solemnă a Sfântului Sinod dedicată *Anului omagial al unității de credință şi de neam* şi *Anului comemorativ al făuritorilor Marii Uniri din 1918* în Patriarhia Română.

Sâmbătă, 27 octombrie – *Sărbătoarea Sf. Cuv. Dimitrie cel Nou Basarabov.* A participat, alături de Preafericitul Părinte Patriarh Daniel şi de toți ceilalți membri ai Sfântului Sinod al Bisericii noastre, la sărbătoarea hramului Catedralei Patriarhale.

Duminică, 28 octombrie. A slujit Sfânta Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învățătură la Biserica „Sfinții Cosma şi Damian" din cadrul Spitalului Municipal din Făgăraş, jud. Braşov.

Luni, 29 octombrie. A avut program de audiențe şi lucrări de birou

Marți, 30 octombrie. A prezidat şedința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Pr. Dr. Cristian VAIDA

TEOLOGIE ŞI SPIRITUALITATE ORTODOXĂ

În desele sale peregrinări prin țară şi străinătate, părintele Constantin Necula s-a oprit şi asupra unui monument de arhitectură, şi nu numai, ce domină centrul Florenței. Este vorba de Basilica Santa Croce, care nu

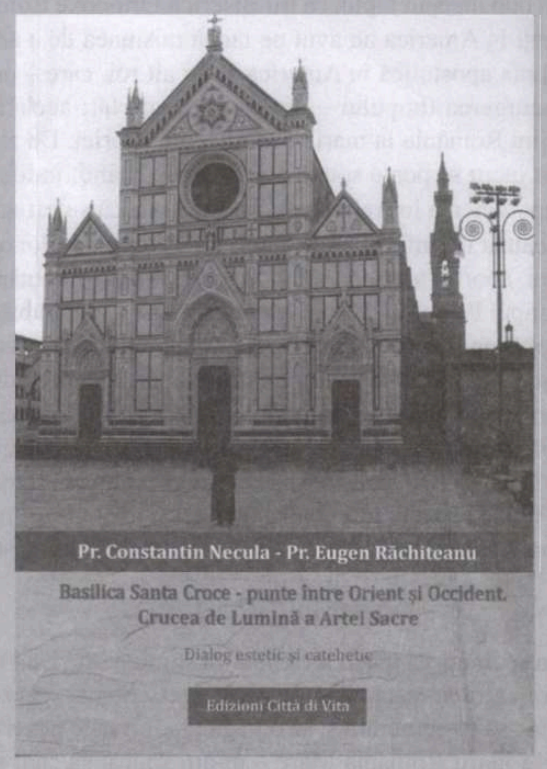
Pr. Constantin Necula - Pr. Eugen Răchiteanu
Basilica Santa Croce - punte între Orient şi Occident. Crucea de Lumină a Artei Sacre
Dialog estetic şi catehetic
Edizioni Città di Vita

scapă niciunui vizitator ce dorește să vadă Palazzo Pitti sau Pante Vecchio.

Prin lucrarea de față, semnată împreună cu părintele Eugen Răchițeanu, este tratat argumentul artei sacre din mai multe puncte de vedere în înțelegerea contextului şi a vieții artiştilor, a operei de artă şi a conținutului.

Lucrarea este cu atât mai interesantă, cu cât ea este legată de primii franciscani ajunşi în zona Toscanei. Bazilica are picturi ce datează de la începutul sec. al XIV-lea, care au rezistat diverselor modificări începute de la 1566 şi până azi, în special după reforma tridentină. Sunt analizate părțile distincte ale bazilicii, cu frescele din Capela „Bardi di Vernio" sau Capela „Baroncelli". O piesă de rezistență este amvonul lui Benedetto da Maiano, ca de altfel şi pietrele de mormânt din acest adevărat panteon al Florenței.

Tânăra Editură a Episcopiei Devei şi Hunedoarei a marcat anul centenar 2018 prin tipărirea Istoriei Bi-

sericii Românești din Transilvania, Banat, Crişana şi Maramureş. Această a doua ediție este completată cu perioada de după Marea Unire din 1918.

Mitropolitul Laurențiu

Contribuţia românilor-americani la Marea Unire din 1918 (I)

Delegaţia Românilor din America în parcul Palatului Cotroceni după audienţă.

În zilele noastre, când milioane de români îşi părăsesc ţara, există tentaţia ca contribuţia lor la propăşirea României să fie minimalizată. Bazaţi însă pe experienţa celei mai vechi diaspore a românilor, cea din America, observăm că cei care au părăsit ţara în trecut, niciodată nu au uitat-o, ci mai degrabă au sprijinit-o. În lumina acestui crez, subliniez de la bun început faptul că fiii Bisericii Ortodoxe Române plecaţi în America au avut pe lângă misiunea de a aduce credinţa apostolică în America şi un alt rol, care – odată cu scurgerea timpului – devine tot mai clar: acela de a sprijini România la marile răscruci ale istoriei. De altfel, acest lucru se poate spune despre toţi românii, indiferent de apartenenţa lor religioasă. Istoria arată că suferinţa întotdeauna i-a înfrăţit pe oameni. În cazul românilor americani, aportul tuturor fraţilor la izbânda cauzei româneşti în timpul Primului Război Mondial a fost comparabil, desigur, proporţional cu mărimea comunităţii respective. În acest sens, comunitatea ortodoxă a avut desigur precedenţă în comparaţie cu alte comunităţi religioase. De aceea, la sărbătoarea Centenarului desăvârşirii unirii provinciilor României (1918), consider că am datoria sfântă să consemnez unele aspecte din contribuţia acestor fii ai neamului la realizarea acestui mare act istoric al poporului nostru.

Note preliminare

În speranţa că încercarea mea va stimula interesul tinerilor pentru această temă, la acest An Centenar – când se cuvine să rememorăm şi să omagiem eforturile generaţiei care a făurit România Mare – m-am apucat să caut şi să răsfoiesc arhivele spre a cerceta şi consemna, după puterile şi limitele mele, rolul pe care românii-americani l-au jucat în acel ceas crucial din istoria poporului român. Deşi marii noşti istorici din România au menţionat de obicei în trecere acest aspect, datorită distanţei care mă desparte de marile biblioteci, mărturisesc că uneori nu am avut acces la tot ce s-a publicat în România. Întrucât scopul prezentării mele este spaţiul american, mă voi baza mai mult pe resursele care mi-au stat îndemână aici, pe acest continent. Între acestea, menţionez studiile publicate de-a lungul anilor, în secolul trecut, de: Theodore Andrica (1943), Sofron Fekete (1956), Episcopul Valerian D. Trifa (1954), Arhiepiscopul Nathaniel Popp (1985) şi alţii, iar în ultimii 25 de ani de istoricii: Alexandru Nemoianu, Mitropolitul Antonie Plămădeală (1978), Gelu Neamţu (1997), Gabriel Viorel Gârdan (2007) [Gabriel-Viorel Gârdan, Episcopia Ortodoxă Română din America – parte a ortodoxiei americane, Presa Universitară Clujeană, 2007, pp. 175-183]. Aşadar, spre cinstirea marelui centenar al unirii provinciilor alcătuitoare ale României, în acest studiu, mă voi strădui să prezint rezultatul cercetării mele cu privire la rolul şi contribuţia românilor-americani la Marea Unire, din 1918.

În cele ce urmează, m-am străduit să punctez mai cu seamă etapele şi contribuţiile specifice ale românilor din America, între anii 1916 şi 1920, cu un deosebit accent asupra importanţei acţiunilor lor la promovarea imaginii României pe scena politicii americane a acelei vremi. Menţionez că, în acest scop, m-am folosit atât de bibliografie americană, cât şi românească, dar mai ales de colecţia ziarului *America* şi de arhivele parohiilor din nord-estul statului Ohio, Pensylvania de Vest şi din Michigan. Mă simt dator să mulţumesc Înaltpreasfinţitului Arhiepiscop Nathaniel, precum şi Părintelui Vicar David Oancea, de la Episcopia de la Vatra Românească, care mi-au înlesnit cercetarea colecţiei ziarului *America* şi a altor documente aflate la *Centrul Moştenirii Româneşti Valerian D. Trifa*.

Este azi bine ştiut că prezenţa românilor în America datează încă de la mijlocul secolului al XVIII-lea, când preotul Samoilă Damian [Demetrius Dvoichencko-Markov, „A Romanian Priest in Colonial America", în *The American Slavic and East European Review,* XIV, 1955, 2, pp. 383-389. Vezi, de asemenea: *South Carolina Gazette* şi scrisorile lui Benjamin Franklin (1753 şi 1755)] (Domien, 1748), temerarul cleric ardelean, pasionat de electricitate, i-a vizitat pe Benjamin Franklin şi Thomas Edison. Probabil că un alt român, pe nume John Batut (1775) [Gerald J. Bobango, *Romanian-Americans and the First World War*, lucrare prezentată la Al Treilea Colocviu de Istorie, Sibiu, August 30, 1970, publicat ulterior în revista Transilvania], a ajuns timpuriu în America, iar în Războiul de Independenţă american ar fi căzut prizonier la englezi. Prezenţa românilor în America a crescut, mai ales în veacul al XIX-lea, iar numele unora dintre pionierii emigraţiei noastre sunt acum atât de cunoscute încât au devenit deja legendare. Nu putem să nu amintim între aceştia pe generalul de brigadă, George Pomutz [Aurel Sasu, George Pomutz, *The Legend Lives On*, Ed. Galaxia, Bucureşti, 1996; vezi şi George Filman, George Pomutz, Galaxia, 1996. Vezi şi Ioan Podea, *O scurtă privire asupra istoriei Statelor Unite*, Youngstown, 1917, pp. 14-28. Aceasta este prima semnalare a eroului român-american Gheorghe Pomutz] (1818-1882), care a ajuns consul general al Statelor Unite în Rusia, precum şi ceilalţi bravi luptători care au luat şi ei parte cu vitejie la Războiul Civil american (1862-1865). Între aceştia, amintim, de asemenea, pe ofiţerii Eugen Alcaz si Nicolae Dunca. Au urmat apoi marile valuri de emigraţie de după 1895 şi, apoi, emigraţia masivă din Transilvania, Banat şi Bucovina, care s-a intensificat în perioada legilor de maghiarizare, de după 1907, din cadrul Imperiului Dualist, Austro-Ungar.

Suferinţele românilor din ţinuturile aflate sub ocupaţie străină pot fi corelate cu valurile de emigraţie înspre America. Astfel, iniţial, cei mai mulţi dintre aceşti emigranţi, înregistraţi în documentele serviciului de emigraţie american, veneau cu paşapoarte ungureşti. Potrivit unei lucrări realizate de Christine Galitzi, în anul 1929, doar 4,9 % dintre noii sosiţi intrau cu paşaport românesc, din vechiul Regat al României, 86,9 % din Transilvania, Bucovina şi Banat, iar alţi 8,2 % din Macedonia, Tracia, Bulgaria, Serbia şi din alte părţi [Christine Avghi Galitzi, *A Study of Assimilation Among the Romaninans of the United States* (New York: Columbia Univ. Press, 1929), p. 25].

La începutul Primului Război Mondial, în America şi Canada existau deja 24 de parohii româneşti. Dintre acestea, 16 făceau parte din Protopopiatul de Cleveland, înfiinţat de Mitropolia Ardealului, în 1912, sub îndrumarea Părintelui Ioan Podea. Potrivit informaţiilor păstrate prin grija înaintaşilor mei, care au alcătuit studii istorice, preotul Ioan Podea (*Românii din America*, 1912), binecunoscutul preot şi cărturar, Vasile Haţegan (1915-2003) şi, în special, istoricul Gerald Bobango, în anii Primului Război au mai apărut cel puţin şase alte parohii în Statele Unite şi trei în Canada. Astfel, pe la sfârşitul anului 1918, numărul total al acestor comunităţi ortodoxe româneşti din America de Nord se ridicase la 30. Cifra totală a românilor din America în anii războiului era de 125.000-150.000 [*Calendarul Naţional Bisericesc*, 1918, Editura Librăriei Naţionale, Youngstown, Ohio, Pr. Ion Podea, editor]. Indiferent din care regiune proveneau, toţi românii erau afectaţi de aceleaşi nevoi şi împărtăşeau idealuri similare. Odată cu izbucnirea războiului, grijile şi situaţia românilor americani s-au complicat mai mult decât înainte. Astfel, cei care trebuiau să se reîntoarcă la familiile lor din „ţară", adică în Ardeal, Crişana, Banat şi Bucovina, erau siliţi, de acum, să aştepte. Alţii, nefiind încă cetăţeni americani, au primit ordin de concentrare în Armata Austro-Ungară, iar unii dintre ei au plecat în România, unde s-au înrolat în cadrul Armatei Române. În acelaşi timp, parohiile româneşti din America au avut de suferit nemaiputând primi preoţi de acasă. Dacă lucrurile stăteau astfel în perioada neutralităţii României (1914-1916) şi a Americii (1914-1917), odată cu intrarea acestora în marea conflagraţie situaţia românilor-americani s-a îngreunat mai mult. Bărbaţii români erau apăsaţi nu numai de grija pentru familia lăsată acasă, ci mai ales de acţiunile agenţilor consulatului maghiar şi austriac din Statele Unite, care făceau presiuni în comunităţile româneşti tunând şi fulgerând ameninţări împotriva celor care nu se supuneau chemării la arme.

Într-un astfel de context, parohiile româneşti din America, dar nu numai ele, fierbeau de nelinişte. În comunităţile româno-americane funcţionau şi numeroase societăţi „fraternale", care aveau atât scopuri de într-ajutorare reciprocă, cât şi culturale. Fiind înfiinţate de oameni care îşi părăsiseră căminele de nevoie, toate aveau steag propriu şi denumiri care mai de care mai pătrunse de iubirea de patrie: *Vulturul român, Carpatina, Clubul Român, Unirea românilor, Plugarul român, Apolzana, Fraţii Români, Negru Vodă, Olteanul, Bucovina, Fârşerotul, Bănăţeana, Dulce Bucovină, Dunărena, Fiii României, Falnicul Zarand* şi multe altele [Aurel Sasu, *Cultura Română în Statele Unite şi Canada*, Ed. Limes, Cluj, 2002]. În timpul Primului Război Mondial, numărul acestora a crescut rapid, ele incluzând nume dragi ale monarhiei române: *Carmen Sylva, Regele Ferdinand, Principele Nicolae, Principele Carol, Domniţa Ileana, Regina Maria,* sau nume ale unor distinse personalităţi naţionale: *Iuliu Maniu, General Dragalina, Mihai Viteazul, Vasile Alecsandri, Cuza Vodă* etc.

Este necesar să notez faptul că, în 1929, pe lângă parohiile ortodoxe, greco-catolice şi puţinele comunităţi baptiste cunoscute, existau peste 300 de astfel de societăţi. Roseta Metes scria ca în primele trei decenii ale secolului al XX-lea, existau 27 de biserici ortodoxe, 16 greco -catolice şi 12 baptiste [Roseta Metes, *The Iuliu Maniu American-Romanian Foundation, A Quarter Century of Activity, 1951-1976*, Editura America, 1976, p. 3]. Ştirile de orice natură, orientările politice şi coeziunea culturală comunitară erau facilitate prin numeroase ziare româneşti, dintre care doar unul a supravieţuit vreme de un secol, fiecare cu orientarea sa politică. Dintre acestea, cele mai cunoscute erau la începutul secolului al XX-lea:

(continuare în p. 5)

Pr. Remus Grama

Şaguna şi Puşcariu la înfiinţarea ASTREI – o prietenie din satul Veneţia de Jos, judeţul Braşov

Studiu dedicat Marii Uniri de la 1 decembrie 1918 şi făuritorilor ei (III)

Puşcariu şi ASTRA

Ioan cavaler de Puşcariu [Ioan Puşcariu s-a născut pe 10 octombrie 1821, în comuna Sohodolul Branului, şi trece în veşnicie la 24 decembrie 1911, tot în Bran, Comitatul Făgăraş, regiune a Statului Austro-Ungaria. Plecarea sa din această viaţă vremelnică s-a întâmplat chiar în al 50-lea an de la înfiinţarea ASTREI, la vârsta de 87 de ani. A fost membru titular al Academiei Române şi a primit medalia „Bene Merendi" (Monitorul Oficial din 29 aprilie 1905)] termină şcoala elementară în limba germană la Braşov, în 1834, şi tot aici gimnaziul romano-catolic german în 1837. De aici pleacă la Sibiu, unde termină şi cursurile Institutului Teologic din Sibiu, cu intenţia să devină preot; în 1843, un curs de teologie care ţinea doar şase luni. Dar, Puşcariu renunţă la o carieră clericală după absolvire, deoarece în 1843 primeşte o bursă din partea episcopului sibian Vasile Moga pentru a studia la Cluj două materii elitiste la vremea aceea pentru românii ardeleni, *Fizica* şi *Logica*. Din cauza unei suferinţe personale (cel mai probabil o boală despre care nu a vorbit niciodată) neelucidate nici de urmaşii lui [Sextil Puşcariu, *Spiţa unui neam din Ardeal*, Ed. Clusium, Cluj-Napoca, 1998, p. 87] întrerupe studiul un an de zile, revenind acasă în Sohodol. În 1846 revine din nou la Sibiu, la îndemnul lui George Bariţiu, pentru a studia dreptul. La absolvire, în 1848, îl găsim ca scriitor după dictarea lui Simion Bărnuţiu a celebrei *Preovocaţiune*, prin care chema pe români să-şi revendice drepturile. Contribuie şi la formarea marelui steag al naţiunii române, roşu, alb, albastru cu ciucuri aurii, şi este ales la Adunarea de la Blaj „*stegar naţional*" al Adunării.

Cavaler de Puşcariu a avut şi o legătură permanentă cu preoţimea transilvăneană, prin colegii lui de la cursul preoţesc din Sibiu, dar şi prin alianţă cu rudele sale, majoritatea clerici [Ioan cavaler de Puşcariu provine dintr-o familie de preoţi. Conform lucrării lui Sextil Puşcariu, *Spiţa unui neam din Ardeal*, Ioan Cavaler de Puşcariu era fiu, nepot şi strănepot de preot din Bran, în ordinea: tatăl, Ioan Puşcariu (1798-1871), bunicul Leonte Puşcaşu (1763-1830), străbunicul Bucur Puşcaşu (1723-1809) – acesta din urmă se semna cu numele *popa Bucur, notarul Branului*, creatorul unei adevărate şcoli de copişti în zonă (Nicolae Josan, *Ioan Puşcariu (1824-1912). Viaţa şi activitatea*, Alba Iulia, 1997, p. 20-22). Apoi, Ioan Cavaler de Puşcariu a fost frate şi cu episcopul Ilarion Puşcariu, un monument al Arhiepiscopiei Sibiului, Institutului Teologic-Pedagogic din Sibiu şi al ASTREI, al cărei preşedinte a fost între 1877 şi 1889]. Astfel, vom înţelege mai uşor de unde a avut inspiraţia de a propune printr-o scrisoare marelui mitropolit de la Sibiu, Andrei Şaguna, înfiinţarea unei asociaţii care să promoveze literatura şi cultura poporului român, iar apoi, printr-un articol de ziar, ca un manifest public în presa bisericească, mai exact prin intermediul Telegrafului Român.

Fosta şcoală confesională, în stadiul actual

Este vorba de articolul anonim din „Telegraful Român", numărul 12 din 20 martie 1860, reeditat sub forma unei broşuri în 1897, *Reminiscienţe din anul 1860 de un contimporan*, ce avea să reprezinte primul impuls revoluţionar al formării Astrei.

El a fost redactat de Ioan cavaler de Puşcariu fără niciun dubiu [A se vedea: „Telegraful Român", nr. 12 din 12 martie 1860; Revista „Transilvania", nr. 5-6, 1911, p. 662; Lupaş, *op. cit.*, p. 243; Ioan-Aurel Pop, *op. cit.*, p. 285-286; ÎPS Dr. Antonie Plămădeală, *ASTRA – citorii şi ctitoriile ei*, Sibiu, 1987, p. 45; Idem, *Pagini dintr-o arhivă inedită*, Ed. Minerva, Bucureşti, 1984, p. XIV-XVII], unde scria că neajunsurile poporului român în afirmarea sa în faţa calvarului maghiar şi săsesc se caracterizează prin totala „*lipsă de reuniuni*", pe când „*dacă am avea nu o academie ca a ungurilor din Pesta, ci numai o reuniune modestă ca a saşilor din Transilvania, cea pentru cunoştinţa ţării, o reuniune, de exemplu, pentru* ***cunoaşterea literaturii române şi pentru cultura poporului român,*** *dacă ne-am aduna sub forma asta legală în tot anul o dată la Braşov, apoi la Săcele, la Zărneşti, la Făgăraş, la Sibiu, la Răşinari, la Sălişte, la Haţeg...* . [Lupaş, *op. cit.*, p. 244] Tot acolo, Puşcariu vorbeşte de înfiinţarea unui muzeu, a unei biblioteci sau, chiar haios, „*dacă literaţii noştri, şi mai ales cei începători, mai înainte de a-şi da lucrările lor pe mâna fiilor lui Guttemberg, le-ar aşterne acestei reuniuni spre o revizuire literară – cred că atunci ne-am putea cunoaşte mai întâi slăbiciunile noastre, apoi am putea îndrepta şi pe ale tinerilor mai cu datornică cruţare, fără să ai scârbe, fără a-i descuraja şi ai desmăţa pentru totdeauna de la literatură*". [*Ibidem*, p. 244]

Pr. Alexandru SOCACIU

Contribuţia românilor-americani la Marea Unire din 1918

(urmare din p. 4)

Românul (1905-1928) şi *America* (1906-2004), publicate în Cleveland, *Sămănătorul* (1918) şi altele. Acestea erau conduse de jurnalişti cu experienţă, care erau şi înflăcăraţi iubitori de cultură şi de neam. Aşa au fost de pildă nu numai bine-cunoscutul Părinte Moise Balea, iniţiatorul ziarului *America (1906)*, ci şi publicistul român V.E. Moldovan, fost redactor al ziarului *Libertatea* din Orăştie. Fiind persecutat de autorităţile maghiare pentru activitate pro-românească, el a emigrat în America, unde a devenit redactor al ziarului *Românul* (1905). Acestora li se pot adăuga şi alte nume de bărbaţi educaţi, între care amintim pe Ilie Martin Selişteanul, Ioan Papaion şi alţii.

După cum se ştie, Marele Război a izbucnit în 1914, între Imperiul Austro-Ungar şi Serbia, dar s-a răspândit rapid, devenind o conflagraţie mondială. Caracterul punitiv care a generat conflictul, precum şi proporţiile pe care le-a atins Războiul în anul 1917 anunţa mari schimbări politice şi teritoriale. La acea vreme, Regatul României cuprindea Muntenia şi Moldova, însă Basarabia, Bucovina, Banatul, Crişana si Maramureşul erau sub stăpâniri străine. După cum afirmă istoricul Dinu Giurescu, în 1914, mai mult de jumătate dintre români trăiau în afara României [D. Giurescu, *Istoria ilustrată a României*, Bucureşti, 1981, p. 369], în provincii ocupate de puteri străine.

În urma acordului secret încheiat cu puterile Antantei, Regatul României, care până acum păstrase o stare de neutralitate, în 14-27 august, 1916, a declarat război Imperiului Austro-Ungar, revendicând pretenţii teritoriale asupra Ardealului, care era leagănul istoric de formare al poporului român. Prin aceasta, războiul se amplifică, deoarece ea intra, totodată, în conflict şi cu Germania şi Bulgaria.

În ceea ce priveşte America, probabil că, dacă n-ar fi avut loc provocările germane, aceasta nu ar fi avut motive ca să se amestece în acest conflict, iniţial, european. Însă, după ce vaporul american de croasieră, Lusitania a fost torpilat de U-Boat-ul U-20, în 7 mai 1915, cu 1134 de pasageri la bord, iar în februarie 1917, un alt submarin german a intrat în apele americane până în Newport, RI., Preşedintele Wilson a anunţat în faţa congresului american că S.U.A. a întrerupt relaţiile diplomatice cu Germania [Harry J. Carman and Harold C. Szrett, *A History of the American People since 1865*, Columbia Univ., vol. II, p. 414]. Cu toate acestea, provocările germane au continuat, Germania instigând pe ascuns statul Mexic să revendice teritoriile sale pierdute şi să atace Statele Unite. Depeşa secretă trimisă de nemţi spre Mexic a fost însă descoperită şi, prin urmare, în aprilie 1917, în ciuda dorinţei sale de a păstra pacea, S.U.A. se afla la un pas de război. Zece milioane de soldaţi au fost imediat chemaţi la arme. După pregătirea armatei, declararea formală a intrării S.U.A. în război a avut loc în ziua de 7 decembrie 1917. În următorul interval de peste un an, 1.400.000 de solaţi americani au luat apoi parte la lupte, plătind cu peste 700.000 de morţi şi răniţi preţul încheierii celui mai sângeros război, mai cu seamă pe fronturile din Franţa şi Italia.

Văzând intrarea Americii în Marele Război, în inimile emigranţilor est şi central-europeni aflaţi în America, mai cu seamă ale românilor, sârbilor, cehilor şi slovacilor sosiţi cu paşaport maghiar, s-a născut o nouă speranţă, aceea a eliberării ţărilor lor de origine de sub Imperiul Austro-Ungar. În 1917, după câteva luni de Război, România se afla deja într-o situaţie deosebit de grea. Armatele Puterilor Centrale (Germania, Austro-Ungaria) împinseseră frontul românesc pe linia Mărăşti, Mărăşeşti, Oituz, unde doar disperarea şi eroismul românilor i-a oprit. În Transilvania, zeci de mii de ardeleni, care sprijiniseră Armata Română, au fost siliţi să se retragă de dinaintea prigoanei maghiare, de multe ori împreună cu preoţii lor [Rev. Dr. Mircea Pacurariu, *The Policy of the Hungarian State Concerning the Romania Church in Transylvania under the Dual Monnarchy, 1867-1919*, Bucharest, 1986, p. 271-295]. Guvernul şi monarhia României erau refugiate în Moldova. În sufletul românilor-americani, care erau de acum conştienţi de marea putere a Americii, a crescut însă încrederea că numai aceasta va putea schimba soarta războiului.

Dar, sprijinul guvernului american pentru „cauza românească" nu s-a câştigat uşor. Mulţi politicieni americani credeau că existenţa Imperiului Austro-Ungar este necesară, ca factor de stabilitate, în centrul Europei. Numai după o vreme, Preşedintele Woodrow Wilson va afirma angajamentul că S.U.A. va lupta pentru „drepturile şi libertăţile naţiunilor mici", alegând să plătească orice preţ pentru a face „lumea sigură din nou" [Harry J. Carman and Harold C. Szrett, *op. cit.*, p. 415].

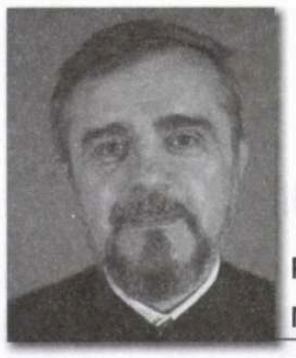

Ofiţeri superiori şi militari români în armata austriacă până în 1918 (II)

Pr. Prof. Dr.
NICOLAE DURA

De aici se trimiteau cărţi de rugăciuni şi calendare bisericeşti peste tot pe unde erau soldaţi români, prin spitale şi pe front. Preotul militar Gavril Boga scria Comitetului de caritate: „Pentru toate acestea Vă mulţumesc din toată inima şi în modul acesta, aducându-vă totodată la cunoştinţă, că şi bravii noştri ostaşi atât cei bolnavi de prin spitale, cât şi cei de pe la companii şi-au arătat cu lacrimi de bucurie mulţumita lor sinceră, primind câte o cărticică sau foaie românească şi au aflat mângâiere sufletească în aceste timpuri grele".

Acest Comitet de Caritate a fost recunoscut şi de Crucea Roşie prin decretul 782 din 15 martie 1915. Comitetul de Caritate „a îndeplinit datorii patriotice şi morale de ordin înalt" (*Protocol Consiliu parohial*, vol. II, p. 120, Arhiva parohială Viena); aceasta era o acţiune lăudabilă şi deosebit de importantă pentru Comunitatea românilor ortodocşi din Viena.

Militari români din Primul Război Mondial înmormântaţi în Austria

Se păstrează într-o formă îngrijită, cu monumente adecvate, cele cinci cimitire cu soldaţi români înmormântaţi în Austria, în apropierea Vienei. În anii '30 ai secolului trecut, s-au organizat aceste cimitire cu soldaţi români în Austria. Aceste cimitire sunt marcate foarte vizibil de câte o cruce-troiţă românească, care adună în jurul ei crucile aşezate la mormintele care adăpostesc trupurile frânte în frageda tinereţe de moartea nedreaptă şi necruţătoare a războiului. În cinci cimitire sunt îngropaţi şi eroi români din Primul Război Mondial: *Viena (Zentralfriedhof)*, *Tulln*, *Zwentendorf, Bruckneudorf* (100 de soldaţi) şi *Kittsee* (83 de soldaţi); de asemenea, mai sunt îngropaţi soldaţi români şi în alte locuri din Austria: la *Sigmundsherberg*, iar 27 de eroi, în *St. Georgen am Ybbsfelde*; 4 la *Wieselburg*, iar alţii, la *Purgstall*.

În anul 1930 s-a organizat un pelerinaj şi o slujbă la mormintele eroilor români din Tulln şi Zwentendorf, dezvelindu-se monumente funerare în prezenţa ministrului plenipotenţiar (ambasador) al României la Viena, Dr. Caius Brediceanu şi a directorului Austriei de Jos, Dr. Buresch.

Crucea-monument funerar de la eroii înmormântaţi în *Cimitirul central din Viena* a fost dezvelită la 14 aprilie 1927. Cu acest prilej s-a făcut o slujbă de pomenire şi la mormântul generalului Al. Lupu, fost preşedinte al Comunităţii românilor ortodocşi din Viena (1906-1925). Crucea de lemn a fost înlocuită cu o cruce din piatră în anul 1964: cu frumoasele cuvinte biblice: „Urmaţi legea Domnului, unii pe alţii iubindu-vă", un îndemn minunat şi mereu demn de urmat.

Numele eroilor români au fost săpate pe plăci comemorative, de marmoră de acasă, şi au fost aşezate (în octombrie 1988) la mormintele soldaţilor noştri înmormântaţi în Cimitirul Central din Viena, parcela 68 A: ABRUDAN Ioan (Toboliu, Bihor), ADAMESCU Gheorghe (Toboliu, Bihor), ANGHEL Ignat (Câmpuri de Sus, Hunedoara), ATIRESCU Toma (Boşorod, Hunedoara), BĂLAN Nicolae (Căiala, Bistriţa), BĂLŢAT Nicolae (Boiţa, Sibiu), BECU Gheorghe (Putna, Suceava), BIRCEA Ioan (Oreşac, Timiş), BOAR Ioan (Urviş, Bihor), BOLBAN Nicolae (Şugag, Alba), BOGHIA Anton (Ruda, Hunedoara), BORODA Ştefan (Remetea Lorău, Bihor), BRAD Gheorghe (Caporal Alexa, Arad), BUBLIC Vasile (Corceşti, Bucureşti), BUDA Elieş (Nemeş, Bihor), BUBURUZAN Gheorghe (Corceşti, Bucureşti), BUJI Alexandru (Corod, Satu-Mare), BURC Teodor, BUTA Savu, CĂTA Petru (Şugag, Alba), CĂRPINIŞAN Aurel (Răşinari, Sibiu), CERCEL Simion (Toager, Timiş), CÂRLEA Simion, CIURESCU Vincenţiu (Bega, Caraş-Severin), COJOC Loghin (Suceava), CRALINIC Ivan (Bucecea, Botoşani), CRĂCIUN Tudor (Râpa de Jos, Mureş), CRISTESCU Ioan, CRÂZNIC Iacob (Căstău, Hunedoara), DAN Ioan (Ribişoara, Hunedoara), DASCHIEVICI Căpitan Victor (Ocna-Coţmani), DRAGOMIR Trandafir, DUMITRESCU Ioan (Orăştioara de Jos, Hunedoara), DUTEA Atanasie (Milova, Bucureşti), FĂRCAŞ Dumitru (Turda, Bucureşti), FLOCIA Gavrilă (Fundu Moldovei), FLOREA Ludovic (Ohaba, Hunedoara), GAŞPAR Artian (Sântandrei), GURBAN Ioan (Remetea, Caraş-Severin), HEUCI Avram (Robogan, Bihor), IANCU Teodor (Cheşa, Bihor), IORDĂNESCU Gheorghe (Hobiţa, Pui, Hunedoara), IOUNUŢ Ioan (Săliştioara, Hunedoara), JORZA Ioan (După Piatră, Hunedoara), LADA Ioan (Haţeg, Hunedoara), LIPOVAN Vlase, LUCACIC Ioan (Nermiş), LUP Ioan (Ilişeşti, Suceava), MACIU Petru (Cerbăl, Hunedoara),

Crucea de la mormintele soldaţilor români înmormântaţi în Cimitirul din Viena

MAIOR Ilie (Vidacut, Mureş), MAMELCA Mihail, MARA Dumitru (Petroşani, Hunedoara), MARIŞCA Mihail, MĂRCUŞ Iosif (Bulzeşti, Hunedoara), MOISE Gheorghe (Nojac, Hunedoara), MOLDOVAN Nicolae (Vinţu de Jos, Alba), MUNTEANU Filip (Bazul Mare, Hunedoara), NEGREA Dimitrie (Brăieşti, Suceava), NICHITIAN Florin (Marginea, Suceava), NIMIŞEC Ifrim (Dâncu Mare, Hunedoara), OANA Ioan (Nocrich, Sibiu), OPRINCARU Anfiloche (Teodoreşti, Suceava), PARAGHIAN Mihail (Lisaura, Suceava), PANTILOI Gheorghe (Costeşti, Hunedoara), PĂUNOV Nicolae (Timişoara), PASCH Laszlo (Maramureş), PETRESCU Nicolae (Sulighete, Hunedoara), PETRU Constantin (Sasca Montană, Caraş-Severin), PINTEA Ioan, PITICAR Ioan (Câmpulung, Suceava), POP Gabriel (Agârbiciu, Cluj), POPOVICI Martin (Valeadeni, Caraş-Severin), PRUNDAR Gheorghe (Haţeg, Hunedoara), RADA Grigor (Rus, Sălaj), RAICU Zaharia (Goldghileşti, Hunedoara), RĂUŢ Petru (Lăpuşnicel, Caraş-Severin), ROMAN Ilie (Arad), ROMOŞAN Zaharie (Ghelmar, Hunedoara), ROŞCA Petru (Spereuş, Arad), RAŢA Ioan (Popeşti, Hunedoara), SCHEL Francisc (Stinăpari, Hunedoara), SPERMAC Constantin (Bocşa Română, Caraş-Severin), STRUGUR Gheorghe (Pânteştii de Jos, Suceava), SUJEGAN Silard (Satu Mare), SULEA Nicolae (Abrud, Alba), SURDU Haralambie (Părhăuţi, Suceava), ŞTEFAN Traian (Ormindea, Hunedoara), TEODOROVICI Gustav (Hunedoara), TODEA Nicolae (Albac, Alba), TOMICA Sofron (Pătârş, Arad), TONCEA Ioan (Costeşti, Hunedoara), URLICA Ioana (Bocşa, Caraş-Severin), UZLUI Ludovic (Micfalău, Covasna), VIBIŞAN Ioan (Obădeni, Timiş), VINCA Iosif (Haidaş, Caraş-Severin), VLAD Toma (Loman, Alba), VOICA Amier (Hunedoara), VOZS Ioan (Vinţu de Jos, Alba). Lista a fost întocmită de Arhid. Prof. Dr. Constantin VOICU şi Pr. Victor BUNEA în anul 1988, mss. în Arhiva Parohiei, şi a fost publicată în *APORV* 1989, p. 86-87.

În *Zwentendorf* au fost înmormântaţi 155 de soldaţi români, potrivit însemnărilor de pe cruci, dar numai 120 sunt trecuţi pe listele păstrate în localitate (conform Listei oferite de Administraţia Cimitirului catolic din Zwentendorf – Friedhofsverwaltung der römisch-katholischen Pfarre, Zwentendorf). La *Tulln*, în Cimitirul oraşului au fost înmormântaţi şi 46 de soldaţi români.

În cele două cimitire din Zwentendorf şi Tulln, cu soldaţi români din Primul Război Mondial s-au aşezat cruci de piatră şi au fost sfinţite la 20 iunie 1965.

Această enumerare am făcut-o în duh de pomenire acum, la împlinirea a 100 de ani de la încheierea Primului Război Mondial, timp de împlinire şi unire a tuturor provinciilor unde trăiau români majoritari.

Pomenind ostaşii români înmormântaţi la Zwentendorf, în anul 1930, au fost de faţă: Reginele Maria şi Elisabeta, Principesa Ileana, ministrul român la Viena, Dr. Caius Brediceanu, Lucian Blaga, ataşat de presă ş.a.

În fiecare an, la diferite prilejuri: Înălţarea Domnului, sâmbete de pomenire a celor răposaţi, membrii ai Comunităţii Ortodoxe Române din Viena, cu Ambasada Română din Austria, organizează slujbe de pomenire şi ceremonii de depturi de coroane la aceste locuri unde îşi dorm somnul de veci soldaţi români căzuţi la datorie pe aceste meleaguri.

Ofiţerii şi soldaţii români şi-au făcut datoria pretutindeni unde au fost trimişi de conducătorii lor.

Pomenind ostaşii români înmormântaţi la Zwentendorf, în anul 1930. Au fost de faţă: Reginele Maria şi Elisabeta, Principesa Ileana, Ministrul român la Viena Dr. Caius Brediceanu, Lucian Blaga, ataşat de presă ş.a.

MIHAI VOIEVOD VITEAZUL (1593-1601)
Eroul martir. Făptuitorul primei Uniri

„Îndoit sfânt este pământul pe care ne aflăm acum [Turda], pentru că în ţărâna lui se odihnesc scumpele moaşte ale marelui Voievod Mihai Viteazul care cu suprema jertfă a arătat iubiţilor noştri fraţi de dincolo de Carpaţi calea spre falnicul nostru Ardeal." **(MIRON CRISTEA, 27 august 1920)**

„Cu evlavie şi plin de admiraţie ne descoperim şi ne plecăm capetele înaintea ta, Viteze Mihai, care ne-ai fost o stea lucitoare în timpuri de grea încercare şi un izvor nesecat de îmbărbătare pentru ostaşul nostru în toiul luptei, iar pentru întregul neam românesc ai fost încă mai mult, simbolul viu şi glorios al unităţii naţionale." **(REGELE FERDINAND I, 26 august 1920)**

„Deşi această Unire a fost o clipă scurtă a istoriei, o străfulgerare printre nori grei şi apăsători, ea a încărcat sufletul românilor de o speranţă fără seamăn, cu o valoare de mare simbol... Evenimentul Unirii din 1600 a reprezentat un far luminos pentru generaţiile următoare care au luptat pentru libertatea, unitatea şi demnitatea naţională, rodind temeinic prin Unirea Principatelor Române din 1859 şi culminând cu Marea Unire de la 1 Decembrie 1918." **PREAFERICITUL DANIEL (10 iunie 2018)**

Între eroii neamului românesc, istoria şi tradiţia literară îl aşază pe Mihai Voievod Viteazul, a cărei personalitate o cinstim pentru curajul luptei de înlăturare a dominaţiei otomane, pentru refacerea temporară a vechii Dacii şi Unirea sub sceptrul său a Ţării Româneşti, Transilvaniei şi Moldovei, pentru întărirea şi creşterea prestigiului Creştinismului european şi al Bisericii Ortodoxe Române.

Enciclopedia Română sau *Enciclopedia ASTREI*, coordonată de Cornel Diaconovici, prima din România şi din SE Europei, sintetizează astfel, pentru posteritate, personalitatea lui Mihai Viteazul: *„Cea mai întreprinzătoare figură românească, omul care pentru câteva luni a ţinut sceptrul Munteniei, Transilvaniei* şi *Moldovei, învingătorul lui Sinan Paşa la Călugăreni... Fire de calitatea lui Napoleon, Mihai a vrut să realizeze mai mult decât se putea..."*.

Fiul domnitorului Pătraşcu cel Bun (1554-1557) şi al Tudorei, din neamul Cantacuzinilor, devenită prin călugărie Teofana, MIHAI, supranumit VITEAZUL, a urcat în ierarhia dregătorească până la aceea de ban al Craiovei şi, prin mazilirea lui Alexandru cel Rău, a devenit domnul Ţării Româneşti în 1593. În numai 8 ani, cel asemănat în scrierile timpului şi în literatură cu Alexandru Macedon, cu Napoleon şi considerat mare general al Răsăritului şi-a trăit viaţa-i furtunoasă în trei direcţii importane: a) lupta antiotomană, b) refacerea Daciei străbune prin Unirea Ţării Româneşti cu Transilvania şi cu Moldova (1599-1600), c) întărirea prestigiului european al Creştinismului, reformarea vieţii religioase ortodoxe române, ctitorirea de locaşuri ortodoxe în teritoriile locuite de români şi acordarea daniilor.

Solidar cu organizatorii cruciadei antiotomane şi cu Liga Sfântă, Mihai şi-a urmat planul de răzvrătire antiotomană, începând cu uciderea creditorilor turci veniţi în Bucureşti să-şi ridice haraciul, în 1594, a luptat împotriva tătarilor la Putinei şi Stăneşti, a purtat victorii la Rusciuc, Turtucaia şi Nicopole. Cea mai mare victorie a fost cea de la Călugăreni, august 1595, împotriva turcilor conduşi de Sinan Paşa. Apoi, oraşele Bucureşti, Târgovişte, Giurgiu au fost eliberate de turci. S-a încheiat pacea cu turcii, Sultanul Mahomed al III-lea, diplomat, l-a recunoscut pe Mihai ca domn.

Un alt plan al lui Mihai Voievod Viteazul a fost reconstituirea Daciei istorice. Diplomat, i-a convins pe turci că nu afectează interesele Porţii şi pe Rudolf al II-lea, împărat al Sfântului Imperiu Roman de Naţiune Germană (1576-1612), rege al Boemiei şi al Ungariei, că acţionează din ataşament faţă de Coroana imperială şi în numele Creştinătăţii. Mihai a intrat în Transilvania pe două sensuri: el, prin Valea Buzăului şi a Teleajănului, boierii Buzeşti şi Baba Novac, pe valea Oltului spre Sibiu. În zona Tălmaciului cele două oştiri s-au întâlnit. Braşovul a jurat credinţă domnului muntean, la Şelimbăr, în octombrie 1599, a fost învins Andrei Bathory, ce-i luase locul princiar lui Sigismund.

La 1 noiembrie 1599, biruitorul de la Şelimbăr a intrat în Alba Iulia, capitala principilor transilvăneni, moment consemnat de cronicarul maghiar Szamoskosi, martor ocular: *„A venit călare pe roibul său de sânge nobil, plin de demnitate, mândru* şi *îmbrăcat prea împodobit chiar, în sunetul goarnelor, tobelor şi al altor instrumente ... cu steagurile Bathoreştilor cucerite în război"*. Mihai se socotea continuatorul principilor transilvăneni, locţiitorul împăratului Rudolf al II-lea, căpitanul suprem al oştilor sale. Dar puterea crescândă a lui Mihai i-a îngrijorat pe Rudolf, pe regele polon Sigismund al III-lea Wasa, pe domnul Moldovei, Ieremia Movilă, care îl voia pe fratele său Simion pe tronul lui Mihai din Ţara Românească şi la curtea căruia se ţeseau intrigi pentru înlăturarea lui.

La începutul lunii mai 1600, Mihai a intrat în Moldova din trei direcţii: din sud, prin Oituz, dinspre Câmpulung, a intrat în Suceava, la 26 mai, şi s-a intitulat Domn al Ţării Româneşti, al Ardealului şi al Moldovei. El voia recunoaşterea caracterului ereditar al cârmuirii, o monarhie autoritară în cele trei ţări româneşti. Poarta Otomană a recunoscut construcţia statală a lui Mihai, conducerea imperială habsburgică, nu. Regele Franţei, Henric al IV-lea, a apreciat realizarea militară a lui Mihai. Forţele ostile însă s-au coalizat. Drept urmare, generalul Giorgio Basta a intrat în Transilvania, a ocupat Clujul şi Turda, l-a învins, în septembrie 1600, pe Mihai la Mirăslău. Transilvania a rămas sub autoritatea habsburgilor reprezentaţi de generalul Basta.

Între timp s-a reînscăunat, cu sprijin polon, Ieremia Movilă în Moldova. Polonii au intrat în Ţara Românească, l-au învins pe Mihai la Bucov, pe Teleajăn, au intrat în Ploieşti, în Bucureşti, l-au impus ca domn pe Simion Movilă. Mihai a pierdut astfel Transilvania, Moldova şi Ţara Românească. El i-a cerut sprijin împăratului Rudolf, care l-a convins să se alieze cu generalul Basta şi să recucerească Transilvania pentru Casa de Austria. Împreună l-au învins pe Sigismund Bathory, susţinut de nobilimea maghiară şi de poloni, la Gorăslău (Guruslău), 3 august 1601.

Relaţiile dintre cei doi se deteriorează, redevin rivali. Generalul Basta trimite o ceată de valoni pentru a-l asasina pe Mihai, la numai 43 de ani, ceea ce s-a şi întâmplat. Trupul i-a fost aruncat şi batjocorit. În secret, după câteva zile, nişte slujitori sârbi l-au îngropat. Capul măreţului domnitor a fost luat de paharnicul Turturea şi pus într-o raclă la Mânăstirea Dealu, la 6 km de Târgovişte. Textul de pe lespede a fost gravat, după dorinţa sfetnicului său, Radu Buzescu, şi a soţiei sale, în româneşte: *„Aici zace cinstitul şi răposatul capul creştinului Mihai Marele Voievod ce au fost Domn al Ţării Româneşti şi Ardealului şi Moldovei... cinstitul trup zace pe câmpul Turzii"*.

Rămăşiţele pământeşti ale eroului-martir, făptuitorul primei Uniri, este drept, pe considerente politice şi militare, şi nu naţionale – nici nu se putea la vremea aceea –, au fost cinstite de-a lungul timpului. Spre exemplu, la 28 mai 1919, după 6 luni de la Marea Unire, s-a făcut un parastas pe colina Turda, unde se află îngropat trupul lui Mihai Viteazul. Procesiunea a fost oficiată de Episcopul de Caransebeş, Miron Cristea, viitor prim patriarh al României. S-au închinat la mormântul eroului-martir Regele Ferdinand I, Regina Maria – au donat o sumă de bani pentru a se ridica o nouă cruce –, membrii Guvernului, ai Consiliului Dirigent al Transilvaniei, militari, clerici, oameni obişnuiţi.

În privinţa raclei cu capul eroului de la Călugăreni şi Şelimbăr, ce se află la Mânăstirea Dealu, ctitoria lui Radu cel Mare (1495-1508) şi locul primei tipografii organizate, la iniţiativa domnitorului, de ieromonahul sârb Macarie, care a realizat primele tipărituri în slavonă în teritoriile româneşti: *Liturghier, Octoih* şi *Evangheliar* (1508, 1510, 1512), a fost restaurată prin stăruinţa domnitorului Gheorghe Bibescu (1842-1848), ulterior i s-a realizat, în 1913, de către sculptorul C. Storck, un sarcofag de marmură.

După intrarea României în război de partea Antantei, în august 1916, de teama profanării mormântului de la Mânăstirea Dealu, la propunerea savantului Nicolae Iorga, racla a fost transportată, pentru a fi în siguranţă, la Iaşi, şi lăsată în grija Mitropolitului Pimen, apoi în Ucraina, la Kerson. În aprilie 1918 racla se întoarce la Mitropolia din Iaşi, unde, în 8 noiembrie, de ziua Sfinţilor Arhangheli Mihail şi Gavriil, la 318 ani de la reconstituirea Daciei istorice şi a realizării primei Uniri a Ţărilor Româneşti, s-a oficiat un parastas. Au participat Regele Ferdinand I şi Regina Maria, reprezentanţi ai Naţiunilor Unite, ai Misiunilor Militare, personalităţi ecleziastice şi culturale. Slujba a fost oficiată de Mitropolitul Pimen, care a reamintit şi meritul domnului muntean de a face ca Mitropolia Ungrovlahiei să fie recunoscută de Patriarhia din Constantinopol, de a statornici o nouă orânduire canonică a episcopiilor, de a aşeza, în Ardeal, la Bălgrad (Alba Iulia), mitropolit român. În discursul său, Mitropolitul Pimen a spus: *„Mihai Viteazul este un nume sfânt şi sufletul lui se află în rândul sufletelor fericite de eroi ai neamului nostru, ca Ştefan cel Mare şi Sfânt, Constantin Brâncoveanu, decapitat pentru apărarea legii şi credinţei, Neagoe Basarab, ctitorul de la Argeş, Mircea cel Bătrân, stăpânitorul Dobrogei şi întemeietor de mitropolie, Alexandru cel Bun, ctitor de mânăstiri..."*.

Au rostit emoţionante discursuri şi: Alexandru Lapedatu, Nicolae Bălan, viitor mitropolit al Ardealului, Nicolae Iorga.

De la Iaşi, racla cu capul lui Mihai Voievod Viteazul a fost adusă la Mânăstirea Dealu, situată la 6 km de Târgovişte, reşedinţă domnească a Ţării Româneşti în perioada 1396-1626. S-a trecut prin Ruginoasa, Paşcani, Roman, Bacău, Mărăşeşti, Focşani, Râmnicu Sărat, Buzău, s-a ajuns la Târgovişte, la Mânăstirea Dealu.

La Mânăstirea Dealu, în 26 august 1920, s-a efectuat un serviciu religios susţinut de Pimen, mitropolit al Moldovei, Miron Cristea, mitropolit primat al României întregite, Nicolae Bălan, mitropolit al Ardealului. Au vorbit: Regele Ferdinand I, Nicolae Iorga, profesorii Ion Petrovici, Ioan Lupaş, generalul Herbay ş.a. Înainte de a se aşeza racla în mormânt, Regele Ferdinand, ca un omagiu adus eroului naţional, şi-a desprins de pe piept Ordinul Militar „Mihai Viteazul" şi l-a depus alături de rămăşiţele pământeşti ale celui ce a scris o pagină glorioasă de istorie.

În 10 iunie a.c. a avut loc resfinţirea Bisericii Mânăstirii Dealu, ctitoria lui Radu cel Mare (1495-1508), unde, alături de sarcofagul cu capul lui Mihai Voievod

(continuare în p. 8)

Prof. Univ. Dr. Elena MACAVEI

Dintre sute de motive din trecut, iată prezentul!

cronică de carte

Este foarte greu să trăiești și să te manifești liber într-o societate care funcționează după principii etice ale unor secole trecute. Acest *statement* poate suna pe cât de provocator, pe atât de adevărat. Adevărat ar fi și că Biserica este, adesea, învinovățită de un perpetuu *retard* al unei populații care își pune nădejdea în predica și *praxis-ul* ei, pe care o/îl percepe sau nu o/îl percepe cum trebuie, o/îl primește sau nu o/îl primește. De multe ori, chiar dacă la suprafață ni se spune că nu este cazul, că nu se întâmplă așa ceva și în ceea ce privește Ortodoxia la noi în țară, te afli în poziția *martorilor lui Iehova* (să-mi fie iertat!), la ușa inimii vreunor credincioși sau practicanți de pripas, care se uită la tine ca și cum i-ai fi întrerupt în cel mai important moment al zilei/vieții/căii lor spre infinit. Poate despre singurătatea preotului paroh nu vorbește nimeni sau nimeni nu marchează vizibil în Biserica noastră nevoia unei echipe. Dacă vrem să mergem înainte, dacă vrem să transmitem mesajul corect și coerent, trebuie să înțelegem că este momentul formării unei echipe: preot – psihoterapeut – psiholog – doctor. În caz contrar, o să rătăcim, o să surzim și o să orbim de și la toate nevoile celor din jurul nostru, dacă nu și la propriile necesități spirituale, și nu numai.

De data aceasta am ales să vorbesc despre *Mama și sensul vieții. Povești de psihoterapie*, una dintre cărțile doctorului Irvin Yalom, psihiatru, psihoterapeut și scriitor american de marcă. Născut în 1931 în Washington, Yalom debutează ca romancier numai în 1992, cu *Plânsul lui Nietzsche*, o carte îndelung lăudată și premiată. Povestirile sale premerg debutul ca romancier și vin la ceva timp după ce scrisese câteva importante cărți de specialitate, dintre care amintesc două esențiale, *The theory and practice of Group Psychotherapy* (1970) și *Existential Psychotherapy* (1980). După debutul din 1992, au urmat și alte romane, la fel de bine primite precum cel dintâi, însă aspectul care mă face să cred că povestirile sale sunt speciale este faptul că acestea sunt inspirate din practică, din experiența sa ca psihoterapeut, și chiar preiau cazuri de aici.

Aveam, la un moment dat, o discuție cu un psihoterapeut român și înțelegeam încă de la acea vreme explicația acestuia că un adevărat practician este cel care absolvă Medicina și rezidențiatul în Psihiatrie, studiază și Psihologia, apoi se pregătește pentru a deveni psihoterapeut. Am putea spune că este o exagerare, însă în momentul în care îți dai seama de importanța actului în sine, dar și de aceea a pregătirii pentru practicarea acestei vocații, ajungi să fii de acord cu teoria de mai sus. Apoi, când citești cărțile lui Yalom sau, mai înainte, ale lui Victor Frankl, ori ale altor psihoterapeuți, știi că este foarte important ca acest membru al echipei despre care vorbeam la început să fie foarte bine pregătit. Harul și pregătirea teologică și psihologică ale unui preot pot lucra foarte bine cu cele ale unui psihoterapeut, ale unui psiholog și ale unui medic (când este necesar) pentru a-i ajuta pe semeni.

Cartea lui Yalom aduce înaintea cititorului șase povești de psihoterapie, dintre care – așa cum însuși o mărturisește în *Postfață* – trei sunt reale, cazuri reale „stropite cu ficțiune doar pentru a ascunde identitatea pacienților", una este autobiografică („Mama și sensul vieții"), iar celelalte două pornesc de la un nucleu real în jurul căruia s-a construit o poveste imaginară. Aș spune că am fost încântat de întreaga carte, însă mi-a plăcut în mod deosebit povestirea „Șapte lecții pentru avansați", inspirată după un caz real, o adevărată călătorie inițiatică pentru cel pasionat de psihoterapie și de încercarea de a afla unele răspunsuri ori de a călători împreună cu cel care suferă, cu cel care are nevoie de tratament. Este povestea unei paciente care vine la terapie în momentul în care știe că își va pierde soțul, pe care îl iubește foarte mult, reprezintă sensul vieții sale în lupta împotriva cancerului. Cele șapte episoade ale întâlnirilor dintre Irene și doctorul său, metodele folosite de către terapeut, detașarea de caz și apropierea familiară de pacient, progresele realizate, lupta cu depresia și cu momentele post-traumatice, descoperirea unor traume multiple, toate acestea sunt captivante și literar, dar sunt și adevărate prilejuri de învățare. Cred că scrierile lui Irvin Yalom pot fi folosite cu succes în orice tip de terapie, de aceea aș încuraja și mai mult ideea pe care am subliniat-o mai sus, aceea de echipă de tratament. Mi se pare utilă și *Nota autorului*, din finalul cărții, în care mărturisește faptul că „în această carte am încercat să fiu atât povestitor, cât și dascăl. În cazurile în care aceste două roluri au intrat în conflict și a trebuit să aleg între introducerea unui comentariu pedagogic suculent și menținerea ritmului dramatic al povestirii, aproape întotdeauna am pus pe primul plan povestirea și am căutat să-mi îndeplinesc misiunea de predare printr-un discurs indirect".

În concluzie, aș putea spune că Yalom merită, atât ca psihoterapeut cât și ca povestitor, dar și mai mult, cred cu tărie în necesitatea deschiderii orizonturilor gândirii noastre și către această latură, a unei psihoterapii în căutarea sensului, mai degrabă în „aici și acum", în prezența celuilalt.

[Irvin Yalom, *Mama și sensul vieții. Povești de psihoterapie*, trad. din engleză de Dana Ligia Ilin, Humanitas, București, 2018, ed. II, 285 p.]

Pr. Prof. dr. Daniel PUIA-DUMITRESCU

MIHAI VOIEVOD VITEAZUL (1593-1601) Eroul martir. Făptuitorul primei Uniri

(urmare din p. 7)

Viteazul, se află mormintele mai multor domnitori: Radu cel Mare, Vlad al II-lea, fiul lui Mircea cel Bătrân, Vlad cel Tânăr, Vladislav al II-lea, Pătrașcu cel Bun, tatăl voievodului Mihai, principele moldovean Mihail Movilă ș.a. Au slujit: P.F. Daniel, Patriarhul României, mitropoliții Teofan al Moldovei, Andrei al Clujului, Petru al Basarabiei, arhiepiscopii Nifon al Târgoviștei, Irineu al Alba Iuliei, Ioachim al Romanului și Bacăului, Casian al Dunării de Jos.

Resfințirea, după 517 ani de la ctitorire, a Bisericii Mânăstirii Dealu, locaș pe care Preafericirea Sa Daniel l-a apreciat ca fiind *„un reper important al unității noastre naționale, locul sacru care păstrează ca într-un chivot cinstitul cap al domnitorului Mihai Viteazul, cel care a înfăptuit prima Unire a provinciilor românești: Țara Românească, Transilvania* și *Moldova în anul 1600"*, a fost un eveniment înălțător. Evocându-l pe Mihai Voievod Viteazul, făptuitorul primei Uniri a Țării Românești, Transilvaniei și Moldovei, Preafericitul Daniel a apreciat faptul istoric din 1600, după 418 ani, ca fiind *„un simbol pentru generațiile următoare care au luptat pentru libertatea, unitatea și demnitatea națională"*.

Amintim ctitoriile atribuite Voievodului Mihai: Mânăstirea Mihai Vodă din București (1589), Mânăstirea Clocociov – Olt (1594), Mânăstirea Strehaia – Mehedinți, Mânăstirea Sfânta Treime din Alba Iulia (1597), Biserica din Ocna Sibiului, Biserica din Lușărdea – Someș, Biserica din Târgu Mureș, Biserica Mânăstirii din Râmeți – Alba.

Amintim daniile făcute către sfintele locașuri de Mihai Voievod Viteazul. În Țara Românească: Mitropolia Țării Românești (1595), Episcopia Buzăului (1594, 1598), Episcopia de Râmnic (1597, 1598, 1599), Mânăstirea Argeș (1597), Mânăstirea Banul – Buzău (1594, 1595,1596), Mânăstirea Bistrița – Vâlcea, ctitorită de boierii Craiovești, Mânăstirea de la Cepturoaia – Căluiul a fraților Buzești, credincioșii boieri ai domnitorului (1595), Mânăstirea Clocociov – Olt, propria ctitorie (1593, 1594), Schitul Cornet – Râmnic (1597), Mânăstirea Coșuna – Bucovăț –, lângă Craiova (1583, ca ban al Craiovei,1594, 1597, 1598), Mânăstirea Cozia (1598, 1599), ctitoria lui Mircea cel Bătrân; aici se află piatra funerară a Teofanei, mama lui Mihai Viteazul, Biserica Domnească de la Curtea Veche (1594), Schitul Dobrușca – Vâlcea (1596), Biserica Sfântu Gheorghe Nou – București (1599, 1600), Mânăstirea Glavacioc – Vlașca (1594), Mânăstirea Golgota, ctitoria lui Pătrașcu cel Bun, tatăl său (1594, 1597), Mânăstirea Menedic – Buzău, Mânăstirea Mihai Vodă, ctitoria sa (1594, 1599), Mânăstirea Olteni – Vâlcea (1596), Mânăstirea Ostrov (1599), Mânăstirea Plumbuita – Colintina, Boldorojești, ctitorită de Petru cel Tânăr, Mânăstirea Stănești (1594, 1597), Mânăstirea Tismana – Olt (1594,1594, 1596, 1597), ctitorită de Sf. Nicodim, Mânăstirea Turbați (1596), Schitul Sfânta Troiță (1599), Mânăstirea Valea Mare – lângă Pitești (1598), Mânăstirea Vieroș, ridicată de frații Golești (1595, 1596), Biserica Catolică din Târgoviște.

Daniile făcute de marele domnitor în Moldova sunt: Mânăstirea Agapia (1600), Mânăstirea Bistrița, ctitoria lui Alexandru cel Bun (1600), Mânăstirea Neamț (1600), Mânăstirea Pângărați (1600), Mânăstirea Sfântul Sava din Iași (1600), ctitorită în 1583.

Pe lângă bisericile ctitorite în Transilvania pe care le-a înzestrat, Mihai Voievod Viteazul și fiul său, Nicolae Pătrașcu, au făcut importante danii și Bisericii Sfântul Nicolae din Șcheii Brașovului (1600, 1602).

Locașuri din Țara Sfântă au primit danii din partea Voievodului Mihai: Mânăstirea Simon Petra din Sfântul Munte (1599), Mânăstirea Cutlumuș în Sfântul Munte (1594, 1595), Mânăstirea de pe Muntele Sinai.

CONŞTIENT ŞI INCONŞTIENT ÎN INTELIGENȚA SOCIALĂ (I)

– cunoaşterea de sine, premisă a relațiilor autentice

„Doamne, dă-mi seninătatea să accept lucrurile pe care nu le pot schimba, curajul să le schimb pe cele pe care le pot schimba şi înţelepciunea să le deosebesc între ele" (Friedrich Oetinger, 1702-1782).

Deşi prima dată când auzim aceste cuvinte din titlu ne-am putea gândi la oglindirea multor situaţii de fapt din societatea românească actuală, semnificaţia este de găsit într-o cu totul altă direcţie. Accentul e pus aici pe dimensiunea psihologică a lucrurilor, deşi, la rigoare, nimeni nu cred că ar putea separa total apele între această dimensiune şi comportamentul social mai mult sau mai puţin inteligent. În cele din urmă, omul nu poate fi în afară mai mult decât la nivelul la care a ajuns în propria sa lume lăuntrică. Sau, cum ar zice Biblia, nu poţi culege struguri din spini şi nici smochine din mărăcini (cf. Matei 7, 16). Avem, aşadar, ocupat întregul ecartament al înţelegerii, pornind de la cele „nevăzute" – inconştientul – spre cele „văzute" – conştientul.

Ce este conştientul şi ce este inconştientul ne-am tot lămurit în special de la Freud şi Jung încoace, dar pentru că nu toţi avem timp să parcurgem dovezile ştiinţifice, de altfel, foarte numeroase şi, unele dintre ele, chiar controversate, o să apelăm la un caz concret pe care, apoi, putem fiecare dintre noi să-l generalizăm după experienţa noastră de viaţă.

Am fost uneori pus în situaţia de a asista la nişte scene dramatice. Adică persoane în toată firea, aparent cu motiv, încep să plângă din toţi rărunchii sau să se lamenteze atât de tare încât ţi s-ar fi putut părea că motivele pentru care aceste persoane procedează aşa sunt altele decât cele pe care le poţi vedea şi înţelege tu acum. Să concretizăm. Cum ar fi să ne imaginăm că atunci când un şef îi face observaţii pe un ton puţin mai ridicat angajatului său pentru un raport întocmit cu multe greşeli, acest angajat ar începe să plângă şi să înceapă să dea explicaţii abia respirate printre sughiţuri. Şi asta în condiţiile în care nu e vorba de un capăt de ţară şi nici şeful nu ar fi proferat vreo ameninţare de tipul „nu eşti bun de nimic!" sau „te dau afară!". Ceva nu este în regulă. Reacţia adultului în acest caz e prea exagerată faţă de realitate. Parcă, citind aceste lucruri, ne aducem aminte mai degrabă de extemporalele pe care le dădeam în copilărie şi încercam să ne justificăm înaintea părinţilor pentru nota primită. Aici nu generalizez. Ceea ce vreau să subliniez e că parcă prea mulţi părinţi dispun de competenţe pe baza cărora sunt specializaţi în comportamentul de umilire a copilului şi aşa umilit probabil de nota obţinută. Problema este că unii dintre aceşti copii ajung şefi, iar alţii angajaţi. Aparent, lucrurile au trecut şi s-au consumat de mult. Însă, în fapt, ele s-au depozitat undeva în inconştientul nostru ca nişte tipare sau scenarii de viaţă şi care apar la suprafaţă exact când te aştepţi mai puţin dpdv conştient, dar în situaţii care se suprapun semnificativ din perspectiva experienţelor de viaţă ale persoanei. În acest înţeles, ditamai adultul ajunge să plângă ca un copil în faţa şefului.

Acum, o altă întrebare: de ce să plângă şi nu să reacţioneze pe acelaşi ton cu al şefului? Şi la această întrebare tot în copilărie găsim răspunsul. Nu-i aşa că ori de câte ori, copii fiind, am lovit sau am agresat în vreun fel pe cineva, am primit apoi pedeapsă pentru acest lucru? Asta ne-a intrat în circuitele neurale. Deja nu mai trebuie să ne gândim la toate detaliile, argumentele pro sau contra, dacă avem sau nu dreptate într-o situaţie sau alta şi poate că nici nu mai are importanţă lucrul acesta de vreme ce noi ştim că cine seamănă vânt culege furtună şi că agresivitatea aduce cu sine agresivitate. Poate că exact în acest punct ar trebui să ne gândim că într-o astfel de atmosferă de înţelegere s-a născut şi adâncul de semnificaţie al aforismului după care „ajungi să mori cu dreptatea în mână". Doar de dragul păcii, nu-i aşa?

Până aici e foarte bine: nu suntem agresivi că nu e bine, moral, şi nici social. Totuşi, mai departe, ce facem? Pentru că avem nişte scopuri de îndeplinit, nişte nevoi de satisfăcut. Nu putem ca în toate situaţiile pe care viaţa ni le scoate în cale să tratăm lucrurile cu smerenia de care cei care nu o cunosc profită şi ne calcă apoi în picioare în interesul lor. Şi de această dată, răspunsul se găseşte tot în cartea copilăriei noastre. Începem să plângem, nu-i aşa? Pentru că aproape întotdeauna când ne-am dorit din tot sufletul o jucărie am ajuns să facem nişte scene lacrimogene de toată frumuseţea şi, ceea ce este cel mai important, în cele din urmă am ajuns să obţinem ceea ce ne-am dorit.

Concluzia adultului – concluzie inconştientă desigur – este atunci următoarea: de ce să-mi susţin punctul meu de vedere cu riscul de a se supăra alţii pe mine, când pot foarte bine să mă plâng şi să fac pe neajutoratul şi astfel să-mi îndeplinesc obiectivele?

Procesul dezvoltării personale, despre care astăzi se vorbeşte tot mai mult, ar trebui să se focuseze şi pe astfel de „poduri" care să fie construite între conştientul şi inconştientul persoanei. Altfel, „circulaţia" dezvoltării de sine este întreruptă. În atare situaţie, s-ar putea ca dinamica ascezei care cere efort, să lase cu generozitate locul pasivităţii admirative a viiturilor neîncetate dintre cele două maluri.

Deoarece, dacă inconştientul „cuprinde tendinţele ascunse, conflictele emoţionale generate de resorturile intime ale personalităţii", conştiinţa este „o formă supremă de organizare psihică, prin care se realizează integrarea subiectiv-activă a tuturor fenomenelor vieţii psihice şi care facilitează raportarea continuă a individului la mediu" (Zlate, 2006, pp. 87, 90).

Acum cred că se poate accede la o înţelegere superioară a legăturii care există între comportamentul şi viaţa noastră socială şi universul nostru interior şi adânc de care, însă, avem tot mai puţin timp, şi pe care îl cosmetizăm sub forma politeţii exagerat de bonome în cadrul relaţiilor interpersonale, şi sub forma diplomaţiei în cadrul social mai larg. Şi, totuşi, nu ce intră în gură spurcă pe om, ci ceea ce iese din gură îl spurcă pentru că porneşte din inimă (cf. Matei 15, 17-18). Despre inimă ca inconştient vorbim altă dată.

Bibliografie:

1. BIBLIA sau SFÂNTA SCRIPTURĂ.
2. Mielu ZLATE (2006). *Fundamentele psihologiei,* Editura Universitară, Bucureşti.

Pr. Dr. Ciprian Valentin BÎLBĂ

Paradisul etnic românesc sau reflecții despre o (posibilă) axiologie ortodoxă

În opinia noastră, declararea de către de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a anului 2019 ca fiind „anul omagial al satului românesc" reprezintă un act firesc, întrucât această alegere se află într-o relaţie congenială cu tema omagială din anul acesta, fiind declarat „anul omagial al unităţii de credinţă şi de neam şi anul comemorativ al făuritorilor Marii Uniri din 1918". Ambele selecţii reprezintă un bun prilej de a reflecta (critic) asupra problemelor ridicate de „românism", de relaţia dintre identitatea naţională românească şi tradiţia creştină ortodoxă, şi nu doar din perspectivă istorico-politică, ci şi cultural-teologică.

Figura cea mai reprezentativă din teologia ortodoxă contemporană ce s-a aplecat asiduu asupra acestor teme este indiscutabil cea a pr. Prof. Dr. Ilie Moldovan (1928-2012). Orice reflecţie asupra gândirii sale este sinonimă cu punerea în valoare a elementelor ce ţin de tradiţia istorică, liturgică, dogmatică şi misionară a Ortodoxiei româneşti, în conexiunile ei intradisciplinare.

Originalitatea teologului român survine, într-o mare măsură, din perspectiva pnevmatologică asupra moralei ortodoxe. Astfel, încă de la redactarea tezei sale de doctorat, Părintele Ilie Moldovan şi-a propus ca sarcină programatică o teologie nu atât *despre* Duhul Sfânt, cât *în* Duhul. Dovada: temeinica bază biblică şi patristică, coroborată cu accentuarea relevanţei lucrării harice a Celei de-a Treia Persoane dumnezeieşti în lumea contemporană, care constituie fondul acestei lucrări. Dezvoltând tematica pnevmatologică – puţin tratată la acea vreme –, tânărul teolog se făcea un „deschizător de drumuri", aşa după cum sublinia îndrumătorul tezei, Pr. Prof. Dr. Nicolae Chiţescu. Expunerea Persoanei Sf. Duh în cadrul Sfintei Treimi, precum şi în manifestările Sale economice, *ad extra*, ducea la surprinderea următoarelor aspecte: respectul datorat Duhului Sfânt ca „Duh al libertăţii" şi Persoană deplină în sânul Treimii dumnezeieşti; dincolo de orice „purcedere" şi de la Fiul (*Filioque*), evidenţierea conlucrării depline dintre Tatăl, Fiul şi Duhul, în lucrarea iconomică de mântuire şi sfinţire a tuturor oamenilor; întemeierea Bisericii prin pogorârea Duhului Sfânt la Cincizecime înseamnă asigurarea mediului harico-instituţional (trupul mistic al lui Hristos) în care credincioşii devin fii ai Tatălui ceresc tocmai prin lucrarea harului Duhului Sfânt; Duhul Sfânt este Cel Care dă actualitate operei creaţiei şi o duce spre scopul ei final, revelând aşadar prezenţa divinităţii Treimii veşnice în ordinea temporală a lumii; prelungire a lucrării mântuitoare a Domnului nostru Iisus Hristos, Biserica are un caracter deopotrivă hristologic şi pnevmatologic, static şi dinamic, care o fereşte să se transforme într-o simplă asociaţie comunitară pur umană; în fine, probabil că cel mai important aspect este acela de a afirma ca principiu unitar al tuturor comunităţilor creştine Însuşi Duhul Sfânt – dincolo de un activism practic, exterior, sau o cale a compromisului dogmatic, ecumenismul ar trebui să recunoască indivizibilitatea Bisericii *Una Sancta* şi necesitatea revenirii tuturor creştinilor divizaţi la deplinătatea harului din Biserica una, sfântă, sobornicească şi apostolică.

Preocupările legate de aprofundarea teologică a Persoanei Duhului Sfânt şi a relaţiilor inter-treimice l-au condus în mod necesar pe Părintele Moldovan la conştientizarea importanţei iubirii ca esenţă a vieţii veşnice dumnezeieşti şi model al comuniunii persoanelor umane.

Scopul nostru este de a oferi o prezentare a gândirii acestui teolog român original, aplecându-ne asupra ipostazelor pe care acesta le-a întruchipat: ca teolog al iubirii sponsale, al natalităţii, al etnicităţii euharistice şi ca profet denunţător al patologiei morale cu care se confruntă azi persoana umană şi etnicul (vezi studiul lui Picu Ocoleanu în C. Toroczkai 2008). La sfârşitul acestei prezentări, vom încerca să oferim o evaluare a potenţialului deloc de neglijat al gândirii teologice a părintelui Moldovan pentru teologia morală şi etica socială ortodoxă.

Bibliografie: Mircea Păcurariu (1987), *Două sute de ani de învăţământ teologic la Sibiu, 1786-1986*, Sibiu, p. 371-373; Idem, *Dicţionarul teologilor români* (1996), Ed. Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1996, p. 281-283; Ciprian Iulian Toroczkai (2008), (ed.), *Teologie ortodoxă în destin românesc. Omagiu Părintelui Profesor Ilie Moldovan la 80 de ani,* Ed. Andreiană, Sibiu; *Ne piere Neamul! Mărturii întru aducerea-aminte a Părintelui Ilie Moldovan* (2016), conferinţele din cadrul Taberei Naţionale Studenţeşti „Părintele Teofil Părăian", ediţia a 40-a, 2015, Editura Andreiana, Sibiu; Adrian Gh. Paul (2008), (ed.), *Omagiu Părintelui profesor octogenar Ilie Moldovan*, Ed. Universităţii de Nord, Baia Mare; Cristinel Ioja (2008), *Dogmatică şi dogmatişti: prolegomenă privind aprofundarea teologiei dogmatice ortodoxe în România în a doua jumătate a secolului XX şi începutul secolului XXI*, Ed. Marineasa, Timişoara, p. 277-288; Ilie Moldovan (1973), „Învăţătura despre Duhul Sfânt în Ortodoxie şi preocupările ecumeniste contemporane", în *MA* XVIII , nr. 7-8, p. 662-859.

Lect. Dr. Ciprian Iulian TOROCZKAI

EXPOZIȚIA ITINERANTĂ ȘI CONFERINȚELE „CRUCEA – DE LA COMUNITATE LA COMUNIUNE” 100 DE CRUCI LA 100 DE ANI. CRUCEA – ANTROPOLOGIA SPERANȚEI

Am parcurs expoziția aceasta cu o mare bucurie, pentru că obiectele, vechi și noi, și lucrările artiștilor consacrați au avut darul să inspire *Rugăciunea privirii, a pătrunderii înțelesurilor și a Comuniunii cu cele de Sus*! Iată o cale de a cinsti 100 de ani de România Mare, rotundă ca o Grădină a Maicii Domnului, rotunjindu-ne spiritele întru bucuria vieţuirii ca neam liber! Și o menţiune, de care nu trebuie să ne sfiim: chiar dacă în lume România nu mai este, vremelnic, rotundă, în sufletele noastre ea rămâne la fel de mare ca în vremea Sfintei Încoronări de la Alba Iulia.

Libertatea este darul acestui eveniment artistic – pentru că ne dezvăluie prezentul continuu al evenimentului spiritual, libertatea de a asuma Crucea ca o formă interioară, durabilă, pentru viaţa românească.

În acest context aniversar, nu putem lăsa la o parte starea de astăzi a *ţării* și a *etniei*, realităţi creștine aflate sub vremi tot mai potrivnice... Acad. Profesor Ioan Aurel Pop ne avertizează, în aceste momente istorice, că românii trebuie să fie „în Europa, alături de francezi, germani, polonezi ...” Dar, românii au probleme de integrare în Europa „nu fiindcă nu ar fi destul de europeni, ci pentru că *nu mai știu să fie români*!!” De aceea, asemenea expoziţii sunt binevenite, arătând celor tineri și arătând și străinilor modelul nostru de civilizaţie – model statornic CREȘTIN!

În Sibiu, expoziția a prilejuit și o extraordinară seară de dialog creștin, în jurul unor scurte cuvântări pe tema Crucii, susținute din partea organizatorilor de doamna Dana Prioteasa de la Institutul de Arheologie și Istoria Artei din Cluj, iar din partea gazdelor de Părintele prof. dr. Constantin Necula, doamna etnolog dr. Mirela Crețu, cercetătoare la Muzeul Național ASTRA și Părintele George Pit, moderator. Prezentările s-au structurat mai mult în formă de dialog cu sala, plină de tineri studioși, și au avut ca temă generică „Crucea – axa satului românesc de odinioară”.

Tema fertilă s-a așezat în contextul general al expoziției și a luminat orizonturi complementare, lămurind realitatea că așezările românești tradiționale se instalau organic în peisajul cultural strămoșesc, dar statornicia și durabilitatea structurii lor erau asigurate de *axa spirituală creștină, de comuniunea între oameni și comuniunea cu cele sfinte*! O cunoscută paradigmă prin care putem adeveri cum „cele nevăzute... cele din inimă” ridică așezarea de piatră și lemn, întru care locuiește Comunitatea!

La Casa Artelor din centrul Sibiului am verificat și cu acest prilej că sălile de sus ale acestei clădiri medievale există tocmai pentru asemenea evenimente – de la reușita scenografică a structurării pieselor în *„instalații de obiecte și sugestii spirituale”* și până la succesul de public neașteptat, mai ales în seara porților deschise, la două zile de la Înălțare.

Se poate spune chiar că, de această dată, am avut demonstrația faptului că se poate organiza o expoziție *numai cu CAPODOPERE!* Cu atât mai mult cu cât a fost o *comuniune mirabilă* între creațiile tradiționale anonime (piese de etnografie, fotografii de la cumpăna secolelor XIX și XX – colecția sibianului Fischer) și operele artiștilor contemporani din grupul Prolog, dintre cei apropiați lor, până la creațiile soților Vasile Gorduz – Silvia Radu.

Iată că se poate realiza ambientul prin care chiar un public grăbit-decreștinat poate integra realitatea Crucii în existența neamului, faptul că *Semnul creștin ESTE așezarea noastră într-un Loc! Și locul este prezența Domnului!*

Se simțea, în spațiul multi-dimensional al expoziției, că realitatea depășește materia, că brațele Crucii ne situează la *intersecția lumilor, unde ne putem ruga*, adică unde putem intra în comuniune cu straturile lumii nevăzute. Această comuniune este miza efortului artistic, care ne aduce Duhul aproape – prin inspirația dată artistului de la rădăcinile Vieții.

Mai era și binecuvântarea prezenței familiei *creștine* (de-aceea și rămasă familie, deși soțul s-a mutat la Domnul) a artiștilor Silvia Radu și Vasile Gorduz – prin care se putea simți murmurul basoreliefurilor cu chipuri îngerești, care atestă comunicarea peste fire a Silviei cu arheii cetelor de sus; iar ansamblul sculpturilor gorduziene, aducând semnele nemuritoare ale lumilor spirituale, care ne modelează gândurile, viața, se roteau în centrul de foc al expoziției! Smerite în materialitatea lor, cu atât mai pregnante în spirit și mesaj!

Și peste toate, plutea duhul brâncușian desprins din misterul stâlpilor funerari, ca niște desfășurări de semne-sunete, adunate din atelierul parizian – spre a le revărsa în panteonul geniului românesc. Geniul care a așezat pecetea Crucii pe trupul acestei țări – printr-o Poartă și o Coloană!

Arh. Dorin I. BOILĂ

Donatismul şi ispita puritanismului (VIII)

Un teolog quasi-necunoscut

Optatus de Mileve a rămas pentru patristica răsăriteană aproape necunoscut, iar lipsa de preocupare pentru persoana şi opera sa este reflectată de nemenţionarea sa în sintezele patrologilor ortodocşi (m-aş mărgini la a-i aminti aici doar pe Ioan G. Coman şi Stylianos Papadopoulos). Nici Apusul nu a reţinut prea multe detalii, ceea ce îl motiva pe Vassall-Phillips să afirme: „Sfântul Optatus, episcopul de Mileve în Africa, este poate cel mai puţin cunoscut dintre toţi Părinţii Bisericii”. Acest lucru nu înseamnă că Optatus de Mileve ar fi mai puţin important decât alţi părinţi contemporani, cum ar fi capadocienii, şi contribuţia lor în combaterea semiarianismului şi a pnevmatomahiei, dar memoria sa nu a fost cultivată la fel de intens ca a acelora şi, astfel, şi datele biografice sunt foarte sărăcăcioase.

Concret, cunoaştem doar că a păstorit ca episcop comunitatea din Mileve, în Numidia, la circa 16 km depărtare de coasta de nord a Africii (actualul El Milia, Algeria). Ieronim îl numeşte „Africanul” [*De viris illustribus*, 110], ceea ce înseamnă că era african prin naştere, iar potrivit Fericitului Augustin s-ar fi convertit la creştinism. Alături de alţi ierarhi africani mai cunoscuţi, precum Sfântul Ciprian al Cartaginei, Sfântul Atanasie al Alexandriei sau Fericitul Augustin de Hippo Regius, Sfântul Optatus a fost un episcop şi un teolog de o importanţă covârşitoare pentru creştinism. Puternic influenţat de gândirea Sfântului Ciprian, a dezvoltat o ecleziologie matură accentuând autoritata unică bisericească şi rolul succesiunii episcopale din Roma, învăţături care şi-au pus profund amprenta asupra teologiei Fericitului Augustin. Opera sa majoră (şi singura care s-a păstrat) este tratatul împotriva donatiştilor, redactat în două ediţii, prima în intervalul 372-375, şi a doua la finele anului 384, în care a făcut mici rectificări pentru a include evenimentele petrecute de la publicarea primei ediţii (cum ar fi menţionarea papei Siriciu, a cărui păstorire începe din decembrie 384). În general, se consideră că ar fi murit la scurt timp după această fază de redactare a tratatului, în anul 385.

Deşi figurează în Martirologiul roman cu prăznuirea la 4 iunie, Optatus nu s-a bucurat niciodată de un cult deosebit, fiind, practic, necunoscut în celelalte martirologii sau calendare mai vechi. Şi cu toate acestea el trăieşte prin lucrarea sa – un monument al acriviei lui pentru dreapta-credinţă –, dovedindu-se un bun păstor, nepărtinitor, care a dispreţuit schisma şi a iubit pacea şi unitatea Bisericii, necesară pentru a aduce pacea în sufletele celor ce o caută.

Această autoritate este confirmată de Sfântul Fulgentius care alătură numele lui Optatus celor ale lui Augustin şi Ambrozie, zicând: „Sive quod Sanctus Ambrosius, sive quod Sanctus Augustinus, sive quod Sanctus Optatus senserunt a nobis quoque salva veritate fidei sentiatur” [*Ad Monimum*, II, 13]. Fericitul Augustin îl pune şi el alături pe Sfântul Optatus de Ambrozie când afirmă: „doctrinam quam commendavit Milevitanus Optatus vel Mediolanensis Ambrosius” [*De Unitate Ecclesiae*, XIX, 50].

Tratatul Sfântului Optatus a fost transmis prin intermediul a şase manuscrise, ediţia princeps fiind publicată de F. Behem sub îndrumarea lui Joannes Cochlæus (Mainz, 1549) după manuscrisul aparţinând Spitalului „Sfântul Nicolae”, de lângă Trives. François Baudouin (Balduinus) se foloseşte de mai multe surse manuscrise pentru publicare unei noi ediţii (Paris, 1563 şi 1569). O altă ediţie este alcătuită de Louis-Ellies Dupin (Paris, 1700, Amsterdam, 1701, Antwerp, 1702), la care ataşează şi o scurtă istorie a donatismului, dar şi o incursiune în geografia Africii de Nord; această versiune de text fiind reprodusă de Andrea Gallandi (Veneţia, 1769), dar şi de Jacques Paul Migne (*Patrologia Latina*, XI, 1845). Cea mai bună ediţie critică este cea realizată de Karl Ziwza (CSEL, XXVI, Vienna, 1893), care realizează şi o descriere amănunţită a manuscriselor (*stemma*).

Titlul original al lucrării s-a pierdut, fiind propuse mai multe variante ca *De Schismate Donatistarum Adversus Parmenianum* sau *Contra Parmenianum Donatistam*. Totuşi, lucrarea sa a fost extrem de bine documentată şi nu a fost contestată de niciuna dintre tabere, din contră precizia informaţiilor sale a fost apreciată atât de donatişti, cât mai ales de catolici. Optatus a ataşat la tratatul său ca appendix un important dosar documentar, care ar fi fost alcătuit în prima jumătatate a secolului al IV-lea în apărarea episcopilor Cecilian şi Felix, o sursă nepreţuită de cunoaştere a unor acte imperiale inedite. „În ceea ce priveşte stilul său, este nobil, viguros şi ferm, dar nu chiar strălucit şi rafinat” [L.E. Dupin, *Nouvelle bibliotheque des auteurs ecclesiastiques*, Paris, 1686].

Scopul şi cuprinsul tratatului

Întrucât donatiştii refuzau orice dialog sau dispută publică cu catolicii, Sfântul Optatus s-a decis să dea o replică în scris lucrării alcătuite de Parmenian, episcopul donatist al

(continuare în p. 11)

Asist. Dr. Dragoş BOICU

• AGENDA PASTORALĂ •

P.S. ILARION FĂGĂRĂŞANUL
Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului

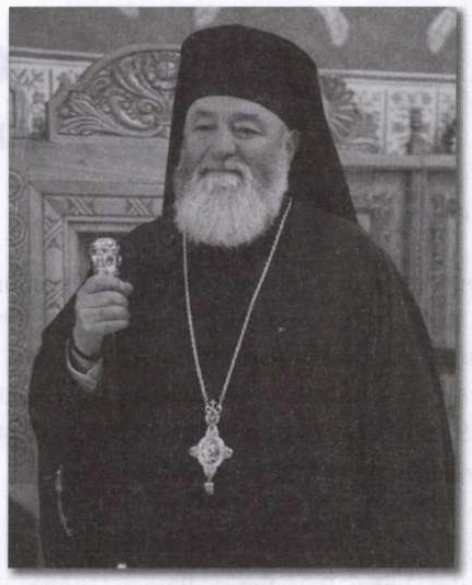

Luni, 1 octombrie. La sărbătoarea *Acoperământul Maicii Domnului*, obştea Schitului din comuna Şura Mare, judeţul Sibiu, s-a bucurat de prezenţa Preasfinţitului Ilarion Făgărăşanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului. Părintele Episcop a oficiat Sfânta Liturghie avându-i alături pe părintele protosinghel Calinic Teslevici, starețul acestui schit, părintele arhimandrit Hristofor Bucur, starețul mănăstirii din Poiana Braşov, părintele protopop de Sibiu Ioan Coşa, părintele eclesiarh al Catedralei din Sibiu, protosinghel Emilian Man, precum şi alţi slujitori ai sfintelor altare invitaţi. Răspunsurile liturgice au fost date de către părinţi diaconi ai Catedralei Sibiene.

Duminică, 7 octombrie. În Duminica a 20-a după Rusalii, Preasfinţitul Ilarion Făgărăşanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, a oficiat Sfânta Liturghie la Biserica „Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul" din Sibiu avându-i împreună slujitori pe părinţii parohi Cătălin Nicolae Mirişan şi Liviu Anghel.

Luni, 8 octombrie – miercuri, 10 octombrie. Pe parcursul acestor zile, Preasfinţitul Ilarion Făgărăşanul s-a aflat la Mănăstirea Bunești, unde a participat la toate slujbele săvârşite aici şi a sprijinit obştea condusă de maica stareță monahia Hrisostoma Cruşoveanu în vederea efectuării câtorva lucrări exterioare la biserică.

Joi, 11 octombrie. Preasfinţitul Ilarion Făgărăşanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, a oficiat Sfânta Liturghie la Biserica „Înălţarea Domnului" şi „Sfântul Pantelimon" din curtea Spitalului Militar – Sibiu.

Vineri, 12 octombrie. Preasfinţitul Ilarion Făgărăşanul a oficiat Sfânta Liturghie, urmată de un Tedeum cu ocazia aniversării vârstei de 71 de ani de către Înaltpreasfinţitul Laurenţiu, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului.

Sâmbătă, 13 octombrie. Preasfinţitul Ilarion Făgărăşanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, a participat la manifestările prilejuite de prăznuirea Sf. Cuvioase Parascheva de la Iaşi. Biserica cu hramurile „Sfântul Mucenic Iulian din Tars" şi „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" din Campusul studenţesc „Tudor Vladimirescu" – Iaşi a fost sfinţită de un sobor impresionant de slujitori, format din 8 ierarhi din ţară şi din străinătate – printre care şi Preasfinţia Sa.

Duminică, 14 octombrie. Preasfinţitul Ilarion Făgărăşanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, a făcut parte din soborul de Ierarhi care au slujit Sfânta Liturghie prilejuită de hramul Sfintei Cuvioase Parascheva al Catedralei Mitropolitane de la Iaşi, în frunte cu Înaltpreasfinţitul Părinte Gheorghios de Kitros, Mitropolit de Katerini si Platamonas (Grecia).

Miercuri, 17 octombrie. Preasfinţitul Ilarion Făgărăşanul a oficiat miercuri, 17 octombrie, Sfânta Liturghie la Biserica „Înălţarea Domnului" şi „Sfântul Pantelimon" din curtea Spitalului Militar din Sibiu.

Vineri, 19 octombrie. Cu binecuvântarea Înaltpreasfinţitului părinte Mitropolit Laurenţiu, vineri 19 octombrie, Preasfinţitul Ilarion Făgărăşanul a sfinţit şi inaugurat în Făgăraş, noul centru de zi pentru persoanele cu dizabilităţi realizat de Societatea de Binefacere Diakonia.

Duminică, 21 octombrie. În Duminica a 23-a după Rusalii Preasfinţitul Ilarion Făgărăşanul, Episcopul-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, a oficiat Sfânta Liturghie la biserica „Sfânta Cuvioasă Paraschiva" de la CFR-Triaj.

Joi, 25 octombrie. Preasfinţia Sa Ilarion Făgărăşanul a participat la şedinţa de lucru a Sfântului Sinod, prezidată de Preafericitul Părinte Daniel, Patriarhul României.

Vineri, 26 octombrie. Aflat în Bucureşti la lucrările Sfântului Sinod, Preasfinţitul Ilarion Făgărăşanul, Episcopul-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, a slujit Sfânta Liturghie alături de Înaltpreasfinţitul Părinte Andrei, Mitropolitul Clujului, Maramureşului şi Sălajului şi Înaltpreasfinţitul Părinte Calinic, Arhiepiscopul Argeşului şi Muscelului, în ziua hramului istoric al Mănăstirii Căldăruşani, de sărbătoarea Sfântului Mare Mucenic Dimitrie.

Sâmbătă, 27 octombrie. Preafericitul Părinte Patriarh Daniel a săvârşit Sfânta Liturghie la Altarul de vară de lângă Catedrala Patriarhală, înconjurat de un sobor de ierarhi, din care a făcut parte şi Preasfinţitul Ilarion Făgărăşanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului.

Duminică, 28 octombrie. În Duminica a 24-a după Rusalii, Preasfinţitul Ilarion a oficiat Sfânta Liturghie la Mănăstirea „Sfântul Constantin Brâncoveanu" din comuna Sâmbăta de Sus.

Ierod. Ciprian PĂSĂRICĂ

Donatismul şi ispita puritanismului (VIII)

(urmare din p. 10)

Cartaginei, şi îşi începe tratatul cu un istoric al declanşării schismei donatiste îndată după moartea episcopului Mensurius al Cartaginei. Rememorând izbucnirea şi evoluţia schismei, Optatus respinge obiecţiile lui Parmenian atât în plan istoric, cât mai ales sub aspect doctrinar.

Întâi de toate îi numeşte pe donatişti schismatici, iar nu eretici (I:11-12) şi continuă să-i considere pe mai departe fraţi, chiar dacă ei refuză să-i răspundă cu aceeaşi dragoste (IV:2): Mai mult arată că de această schismă singurii responsabili sunt donatiştii şi pentru a-i convinge de această realitate îşi propune să înlăture orice dubiu şi să ofere răspunsul la întrebarea „Care şi unde este Biserica cea Una? (*quae, vel ubi, sit Una Ecclesia?*)" (I:7). Evident, aceasta trebuie să fie Biserica lui Hristos, uşor de recunoscut după roadele ei, care, prin unicitatea ei, este singură universală sau catolică (I:5, II:1); ea singură este apostolică pentru că pretutindeni fiii ei se găsesc în comuniune cu *Cathedra Petri* (II:9), scaunul episcopal al apostolului căruia i-au fost încredinţate cheile Împărăţiei Cerurilor (I:10-12), şi orice opoziţie faţă de succesorul Apostolului Petru reprezintă un sacrilegiu (II:5). Dar întrucât Parmenian nu reuşeşte să recunoască criteriile autenticei Biserici a lui Hristos, Optatus îşi deapănă mai departe firul expunerii.

Sfântul Optatus subliniază că Hristos l-a desemnat pe Petru drept căpetenia Apostolilor şi consemnează lista episcopilor care i-au succedat pe scaunul episcopal al Romei, privind-o ca izvor al autorităţii prin care unitatea trebuia să fie menţinută în Biserică, şi în consecinţă, schisma este definită în raport cu episcopul Romei, fie prin ruperea comuniunii cu el, fie prin perpetuarea acestei rupturi. Ceea ce încearcă să dovedească Optatus nu este faptul că episcopul Romei are autoritatea universală, ci doar că este urmaş în succesiune directă al Apostolilor şi că oponentul său donatist (antipapa) era un arhiereu nelegitim. Astfel arată că toate Bisericile Apostolice ale Răsăritului sunt în comuniune cu episcopul „apostolic" al Romei şi că, prin urmare, donatiştii nu se găseau nici în unitatea catolică, nici în cea universală.

După ce prezintă aceste aspecte în primele două cărţi, unde stăruie şi asupra comportamentului abuziv şi violent faţă de clerul catolic, dar şi asupra profanării Euharistiei şi a Sfântului şi Marelui Mir, Sfintele Taine ale catolicilor fiind aruncate de donatişti câinilor, Optatus oferă, în cea de-a treia carte, patru motive pentru care unitatea nu se poate realiza fără o intervenţie dură. Întâi, ar fi vorba de faptul că schismaticii au construit biserici care nu erau dorite de comunitate, apoi pentru că Donatus Magnus a apelat la împăratul Constans pentru a realiza unitatea. Un alt motiv îl reprezintă violenţele coordonate de Donatus de Bagai pentru a împiedica unirea şi, nu în ultimul rând, pentru opunerea cu îndârjire planului divin.

Cartea a patra conţine o serie de răspunsuri la câteva obiecţii ridicate de Parmenian, iar cea de-a cincea clarifică faptul că Dumnezeu este săvârşitorul tainelor, Mântuitorul operând curăţirea de păcate primită prin botez, iar cei rebotezaţi nu pot fi primiţi în Împărăţia Cerurilor deoarece şi-au pierdut haina de nuntă (V:10).

A şasea carte dezvăluie alte abuzuri ale episcopilor donatişti, precum distrugerea altarelor, sfărâmarea şi vânzarea sfintelor vase, precum şi scoaterea fecioarelor din cinul monahal, în vreme ce, în ultima carte, Optatus arată că de dragul unităţii schismaticii pot fi reprimiţi în comuniunea Bisericii Catolice.

Nu putem să trecem mai departe fără să insistăm asupra unei contribuţii teologice pe care am amintit-o deja în treacăt, în episoadele trecute.

Întrucât donatiştii nu acceptau capacitatea clericilor traditores de a săvârşi Sfintele Taine, începând cu Botezul, Optatus se vede nevoit să le explice că sacramentele se împărtăşesc fiecărui credincios, fiind valide nu prin vrednicia morală a oficiantului, ci prin însăşi lucrarea Sfintei Treimi şi credinţa celui ce le primeşte. Autorul african denunţă lipsa de logică, dar şi impietatea concepţiei donatiste, adresându-i-se lui Parmenian: „Tu consideri că Treimea nu ajută la nimic dacă nu eşti de faţă" (V:2). Aceasta era consecinţa ultimă a teologiei donatiste care afirma că invocarea Sfintei Treimi este zadarnică la Botez dacă slujitorul Tainei nu era pur (mundus), şi acţiunea Sfintei Treimi era neputincioasă în cazul sacramentelor săvârşite clericii catolici impuri (inmundi). Acesta este miezul învăţăturii *ex opere operato [Christi]* (prin lucrarea săvârşită de Mântuitorul Hristos) pe care Optatus o opune doctrinei donatiste *ex opere operantis* (prin lucrarea săvârşitorului).

Apărând validitatea botezului catolic, Optatus merge mai departe şi subliniază absurditatea repetării Botezului care trebuie să fie unic pentru fiecare creştin, un aspect foarte important în argumentaţia de mai târziu a lui Augustin.

Aceeaşi logică este folosită pentru a demonstra şi validitatea celorlalte sacramente creştine săvârşite de clerul cecilian sau catolic şi, prin urmare, sacrilegiul de care s-au făcut vinovaţi donatiştii, sfărâmând altarele, distrugând sfintele vase, aruncând Sfânta Euharistie câinilor sau vărsând pe jos Sfântul şi Marele Mir. Denunţarea acestor nelegiuiri care completează tabloul de violenţe fizice la care a fost supus clerul catolic ar trebui să fie suficientă pentru descalificarea morală a donatiştilor, care nu mai au niciun drept să se pretindă curaţi.

Dar, din păcate, logica Sfântului Optatus nu a reuşit să fie receptată de schismaticii care s-au izolat şi mai mult, împietrindu-şi inimile şi astupându-şi urechile ca nişte aspide surde, aşa cum vom vedea în materialul următor.

Biblioteca Judeţeană ASTRA Sibiu

• TELEGRAFUL EVENIMENT •

Catedrala Națională a fost sfințită de Patriarhul Ecumenic și Patriarhul României

(urmare din p. 1)

Potrivit rânduielii, au avut loc mai multe momente liturgice în exteriorul Catedralei, lăcaşul de cult fiind uns cu Sfântul şi Marele Mir şi stropit cu Agheasmă.

Apoi, soborul slujitor condus de Patriarhul Ecumenic a intrat în Sfântul Altar unde a continuat rânduiala sfinţirii Catedralei aflată în Dealul Arsenalului.

Actul de sfinţire

La finalul slujbei, Preasfinţitul Părinte Varlaam Ploieşteanul, Episcop-vicar patriarhal, a dat citire actului de sfinţire semnat de Patriarhul Ecumenic Bartolomeu, Patriarhul Daniel şi toţi ierarhii prezenţi.

În document a fost prezentată sintetic istoria Catedralei Mântuirii Neamului, pornind de la perioada de după Războiul de Independenţă până în prezent.

Au fost enumerate principalele etape parcurse în acest răstimp de peste o sută de ani şi a fost evidenţiat momentul punerii pietrei de temelie în anul 2007.

„Împlinind dorinţa înaintaşilor săi, Preafericitul Părinte Patriarh Daniel, după întronizarea sa ca Întâistătător al Bisericii Ortodoxe Române (30 septembrie 2007), a reluat cu prioritate proiectul Catedralei Mântuirii Neamului şi a săvârşit slujba de punere a pietrei de temelie pe amplasamentul din Dealul Arsenalului, la 29 noiembrie 2007, în ajunul sărbătorii Sfântului Apostol Andrei, cel întâi chemat, Ocrotitorul României”, se menţionează în actul sfinţirii.

Cuvântul Patriarhului Daniel

După citirea actului, Părintele Patriarh Daniel a mulţumit celor care au ajutat la construirea Catedralei Naţionale, dar şi celor care vor sprijini, în continuare, acest proiect naţional.

„Sperăm ca peste trei ani să revenim la sfinţirea picturii în această Catedrală”, a spus Preafericirea Sa, evidenţiind dorinţa de a finaliza lăcaşul de cult din Dealul Arsenalului într-un timp relativ scurt.

Totodată, Preafericitul Părinte Patriarh Daniel şi-a exprimat recunoştinţa faţă de cei care au răspuns invitaţiei de a participa la slujbele oficiate cu prilejul sfinţirii, în pofida vremii răcoroase, şi a anunţat că toţi credincioşii vor avea posibilitatea să intre şi să se închine în Sfântul Altar până joi, inclusiv.

„Suntem onoraţi de prezenţa Sanctităţii Sale Bartolomeu Patriarhul Ecumenic şi de prezenţa dumneavoastră, a credincioşilor. Să ne dăruiască Dumnezeu sănătate şi mântuire, pace şi bucurie întru mulţi şi binecuvântaţi ani”, a spus Preafericirea Sa.

Slujba de sfinţire a fost urmată de prima Sfântă Liturghie oficiată în Catedrala Naţională, slujbă prezidată de Patriarhul Ecumenic.

Sursa: basilica.ro

REDACTOR-ŞEF:
Î.P.S. Dr. LAURENŢIU STREZA

COLEGIUL DE REDACŢIE

Senior-editori: Pr. Academician Mircea Păcurariu; Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan. **Secretar de redacţie:** Pr. Lect. Dr. Emanuel Tăvală. **Membri:** Pr. Conf. Dr. Constantin Necula, Conf. Dr. Lucian Grozea, Diac. Dr. Ştefan L. Toma, Pr. Dr. Cristian Muntean, Pr. Dr. Vasile Gafton. **Responsabil ediţie online:** Ştefan-Claudiu Raicu.

ISSN 1223-8392

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se primesc pe adresa: Redacţia „Telegraful Român”, 550179 – Sibiu, str. Mitropoliei, nr. 35; e-mail: *telegrafulroman@yahoo.com*. Articolele nepublicate nu se înapoiază.

ABONAMENTUL pentru anul 2018 este de 48 lei; cod IBAN RO34 RNCB 0227 0360 5879 0001. BCR Sibiu, str. Emil Cioran, nr. 1. Cod fiscal 44 79 403.

Tiparul executat la *Tipografia Şaguniana* – Sibiu

Biblioteca Județeană ASTRA Sibiu

Biblioteca Județeană
ASTRA Sibiu

Fondator:
Mitropolit **Andrei Şaguna**, 1853

Publicație bisericească a Arhiepiscopiei Sibiului

Telegraful Român

Anul 166 • nr. 45-46 **1 decembrie 2018**

ÎNDEMN PASTORAL pentru constituirea Fondului Filantropic Eparhial 2019

† LAURENŢIU,
Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului

Iubiţii mei fii sufleteşti,

Preamilostivul Dumnezeu ne-a învrednicit să ajungem, şi în acest an, vremea sfântă a Postului Crăciunului, rânduit de Sfânta noastră Biserică ca o perioadă de pregătire sufletească pentru întâmpinarea, înţelegerea şi trăirea Tainei Iubirii lui Dumnezeu pentru noi, oamenii, arătată în Întruparea Fiului Ceresc la „plinirea vremii". Dumnezeu-Cuvântul, Cel nevăzut cu ochii trupeşti, necuprins cu mintea şi neatins cu mâna, Se face Om văzut cu ochii, ascultat cu urechile, înţeles cu mintea şi atins cu mâinile, pentru a ne dărui nouă, oamenilor, limitaţi şi trecători, Viaţa Lui cea sfântă, nemărginită şi veşnică. Această Taină a Iubirii negrăite pentru noi este singura *cale* prin care aflăm adevărata fericire şi împlinire a vieţii noastre, ca fiinţe create după chipul lui Dumnezeu şi chemate să ajungem la asemănarea cu El.

Mărturii vii, în acest sens, sunt sfinţii Lui, ale căror chipuri transfigurate de lumină cerească şi har dumnezeiesc împodobesc bisericile noastre şi ne cheamă pe toţi să răspundem Darului Iubirii dumnezeieşti, ridicându-ne vieţile din întunericul patimilor la lumina curăţiei şi sfinţeniei vieţii.

Perioada Postului Naşterii Domnului este plină de harul şi bucuria sufletească a prăznuirii multor sfinţi: proroci, ierarhi, mucenici sau cuvioşi, care ne însoţesc duhovniceşte pe calea Postului şi mijlocesc alese daruri spirituale pentru noi. Între toţi aceştia se distinge, în mod deosebit, chipul luminos al *Sfântului Ierarh Nicolae, Arhiepiscopul Mirelor Lichiei*, cel mai popular sfânt al creştinătăţii, pe care, astăzi, cu dragoste şi adâncă evlavie îl cinstim.

Născut în jurul anului 260 în localitatea Patara din Asia Mică, într-o familie de oameni evlavioşi, care i-au insuflat credinţa cea adevărată, dragostea faţă de Dumnezeu şi faţă de semeni, *Sfântul Nicolae,* fiind orfan de tânăr, a rămas în grija unui unchi al său, pe care-l chema tot Nicolae. A cunoscut asprimea vieţii creştine, trăind o mare parte a vieţii în timpul împăraţilor persecutori Diocleţian (284-305) şi Maximian (286-305), însă în ciuda asprimii persecuţiilor, de tânăr şi-a dăruit viaţa întru totul slujirii lui Dumnezeu, iar multa avuţie şi-a împărţit-o săracilor. După un pelerinaj la Locurile Sfinte, a vieţuit într-o mănăstire din locurile natale şi a fost hirotonit preot. Frumuseţea virtuţilor lui, curăţia vieţii, credinţa jertfelnică, dar mai ales puterea cuvântului şi a faptelor de milostenie erau bine cunoscute în întreg ţinutul. A ajutat o mulţime de oameni necăjiţi, săraci, orfani şi, de aceea, a devenit foarte iubit de concetăţenii săi. Astfel, după moartea arhiepiscopului din Mira Lichiei, întreg poporul, într-un glas, l-a ales ca episcop al acestei cetăţi pe Nicolae. Întreaga viaţă de arhipăstor şi-a adus-o ca pe o ofrandă preacurată slujirii lui Dumnezeu printre oameni. A ajutat pe cei aflaţi în primejdii, a purtat de grijă în mod special celor nevoiaşi, arătându-se pentru toţi un părinte mângâietor, sprijinitor, plin de bunătate, blândeţe şi iubire milostivă.

Sfântul Nicolae a fost şi un statornic apărător şi mărturisitor al dreptei credinţe. Pentru vrednicia credinţei lui, *Sfântul Împărat Constantin cel Mare* l-a invitat, în anul 325, să participe la Sinodul I Ecumenic de la Niceea, fiind unul dintre cei 318 episcopi din toată lumea, unde şi-a adus, ca ierarh teolog, o semnificativă contribuţie la apărarea învăţăturii despre dumnezeirea Fiului, combătând cu fermitate învăţăturile cele pierzătoare de suflet ale ereticului Arie din Alexandria Egiptului.

(continuare în p. 2)

Nu ne vom opri aici

Teodor BACONSCHI

Anul Centenarului s-a încheiat. Unii au făcut de-a lungul său eroarea de a crede că aceasta e vârsta României: n-au mai văzut veacurile trecute, de coagulare naţională prin cultură, luptă de emanicipare politică şi coeziune spirituală. Alţii au tratat pragul acesta simbolic în stilul nostru demagogic, patriotard, triumfalist, sforăitor, defilând cu pieptul bombat şi umplându-şi buzele cu lozinci pretins imbatabile. Cei mai mulţi români şi-au văzut de viaţa proprie, adesea trişti, uneori bucuroşi, alteori plini de speranţa că, dacă am biruit cândva, nu vom fi lipsiţi nici pe viitor de inteligenţa supravieţuirii decente. Graţie efortului mai multor edituri şi programului academic organizat sub egida câtorva instituţii publice, am putut descoperi, dacă ne-am dorit asta, multiple aspecte neştiute din Marele Război finalizat prin formidabila noastră Reîntregire: deşi manualele comuniste au ascuns însuşi miezul evenimentelor (deformându-le *partinic* semnificaţia şi ecoul), am priceput cu toţii, cu date concrete, imagini de arhivă şi documente revelatoare, că fără monarhie, asociată unei elite politice vrednice, şi fără Biserica Ortodoxă (înfrăţită *ad-hoc* cu alte culte) n-am fi reuşit adunarea întregii suflări româneşti între graniţe comune şi suverane. S-a produs astfel o restituire importantă, ba chiar o restaurare a memoriei colective sub semnul adevărului. Un adevăr care, ca întotodeauna, nu e neapărat confortabil. La intrarea în conflagraţia care avea să spulbere imperiile protector-opresoare, armata noastră era slab echipată. Au murit de tifos exantematic, în spitale de campanie prost înzestrate, cam tot atâţia, dacă nu chiar mai mulţi soldaţi decât pe câmpul de luptă. Fără prăbuşirea Imperiului Ţarist sub lovitura de stat bolşevică (urmată de Războiul Civil), Basarabia nu

(continuare în p. 2)

Din cuprins:

Pr. Alexandru Socaciu
Şaguna şi Puşcariu la înfiinţarea ASTREI – o prietenie din satul Veneţia de Jos, judeţul Braşov | pagina **5**

Pr. Dr. Ciprian Valentin Bîlbă
Conştient şi inconştient în Inteligenţa Socială – cunoaşterea de sine, premisă a relaţiilor autentice (II) | pagina **6**

Prot. Dănuţ Benga
Cuvânt la înmormântarea Părintelui Nicolae Coman | paginile **4** şi **6**

Îndemn pastoral pentru constituirea Fondului Filantropic Eparhial 2019

(urmare din p. 1)

Pentru bunătatea şi blândeţea inimii lui, pentru puterea duhovnicească a rugăciunii şi a postirii, Sfântul Nicolae a fost binecuvântat de Dumnezeu cu darul facerii de minuni încă din timpul vieţii, dar, mai ales, după mutarea sa la ceruri, a mijlocit dinaintea Domnului împlinirea multor lucrări minunate în viaţa celor care s-au rugat lui cu credinţă. Imnele liturgice care împodobesc slujirea noastră de astăzi exprimă prinosul iubirii şi cinstirii noastre pentru chipul minunat în care harul şi milostivirea lui Dumnezeu lucrează necontenit prin cel care s-a făcut pe sine *vas ales* al Duhului Ceresc, Sfântul Ierarh Nicolae. De aceea, sfintele sale moaşte, izvorâtoare de mir, au fost cinstite cu multă evlavie, de-a lungul istoriei, de nenumăraţi credincioşi, care au aflat multă mângâiere şi ajutor. Astăzi, sfintele sale moaşte se află în Italia, la Basilica din Bari, unde au fost duse în anul 1087, iar un fragment din mâna dreaptă a Sf. Nicolae a fost adus, încă din sec. XVI, din timpul domnitorului Mihai Viteazul, la Biserica „Sfântul Gheorghe"-Nou din Bucureşti.

Iubiţi credincioşi,

Sărbătoarea Sfântului Nicolae, care se află în miezul Postului Crăciunului, ne cheamă, de fiecare dată, să ne înnoim viaţa noastră creştinească, prin lucrarea bunătăţii şi a iubirii faţă de semeni, a dărniciei şi a generozităţii. Chipul lui Dumnezeu străluceşte în noi în măsura în care reuşim să unim cuvântul cu fapta cea bună, cultivând iubirea milostivă şi bunătatea faţă de cei din jur. Harul lui Dumnezeu este cel care schimbă inimile noastre, care le vindecă de răutate, de egoism, de lăcomie, de ambiţiile noastre pătimaşe şi de toate celelalte patimi care ne întunecă iubirea şi bunătatea, însă condiţia fundamentală este să *dorim cu adevărat* să fim mai buni, mai iubitori şi să ne deschidem porţile inimii. Astfel, Domnul Dumnezeu, prin harul Său, lucrează sfinţirea vieţii noastre. El poate şi vrea să facă din fiecare suflet *un templu* al bunătăţii, al blândeţii, al iubirii şi al vieţii celei adevărate, care răzbate de dincolo de pragul acestei lumi.

Să privim astăzi spre vieţile noastre: printre multele lucruri, griji şi preocupări din viaţa de zi cu zi, oare mai vedem necazul, nevoile sau încercările celor din jur? Oare cuvintele şi rugămintile sărmanilor găsesc ecou şi în sufletele noastre? Oare ne punem mâinile şi picioarele în lucrarea şi împlinirea Evangheliei Iubirii milostive a Domnului Hristos pentru lume?

Sunt atâţia copii care îndură absenţa părinţilor, foamea şi alte nevoi ale unei copilării triste. Sunt atâţia bătrâni abandonaţi, pe sufletele cărora apasă povara singurătăţii şi a neajunsurilor. Sunt atâţia „Lazări" care stau şi bat la porţile inimilor noastre aşteptând un gest de omenie, un semn al bunătăţii şi al blândeţii care să-i mângâie.

În viaţa de dincolo vom duce cu noi doar ceea ce am dăruit aici pe pământ. Nu ne însoţeşte nici slava acestei lumi, nici avuţiile pe care le-am adunat în jurul nostru, ci numai bogăţia spirituală a binelui săvârşit şi lumina iubirii milostive pe care am dăruit-o prin cuvintele şi faptele noastre.

Aşadar, călători spre Darul cel Mare şi Dumnezeiesc al Crăciunului, se cuvine, an de an, să învăţăm să răspundem cu bunătate şi dărnicie la nesfârşita milostivire şi bunătate ale lui Dumnezeu pentru noi, arătate prin Întruparea Fiului Său veşnic, Domnul nostru Iisus Hristos. Numai cu inima plină de blândeţe şi iubire milostivă faţă de semeni, cuprinsă de bucuria facerii de bine, putem înţelege, putem trăi cu adevărat şi primi în viaţa noastră Harul, Bucuria cea mântuitoare şi Viaţa cea nouă Care Se naşte în ieslea Betleemului.

Astăzi ne bucurăm sufleteşte de darul prăznuirii Sfântului Ierarh Nicolae. Ne apropiem cu inimile de sfinţenia vieţii lui, ascultând frumuseţea laudelor duhovniceşti pentru cel ce este îndreptător al credinţei, pildă a blândeţilor, învăţător al înfrânării, care a câştigat cu smerenia cele înalte şi cu sărăcia cele bogate; ne apropiem cu vederea de chipul luminos al Sf. Nicolae zugrăvit în icoane – aşa cum a rămas el în memoria Bisericii Dreptmăritoare de-a lungul istoriei – un chip al păstorului sufletesc dăruit cu jertfelnicie Bisericii lui Hristos, în care se concentrează toată strălucirea bunătăţii şi iubirii lui pentru oameni. Să-i urmăm şi noi pilda credinţei, smereniei, rugăciunii, dar, mai ales, pilda iubirii milostive pentru semeni.

Iubiţi fii sufleteşti,

În Arhiepiscopia noastră s-a statornicit de mulţi ani o frumoasă tradiţie, aceea a realizării, cu prilejul sărbătorii Sfântului Nicolae, a unei Colecte generale, pe întreaga eparhie, pentru constituirea Fondului Filantropic Eparhial. Scopul acestui fond de întrajutorare, care vine în continuarea colectei de alimente şi îmbrăcăminte realizate la îndrumarea Sfântului Sinod, în prima Duminică a acestui post, este acela de a sprijini lucrarea social-filantropică şi misionară a Arhiepiscopiei Sibiului, mai ales în aceste vremuri dificile pe care le trăim şi în care mulţi dintre semenii noştri sunt lipsiţi de cele necesare traiului, solicitându-ne ajutorul.

În acest an, 2018, din fondul realizat anul trecut, respectiv 136.195 de lei, au fost acordate, prin Departamentul de Asistenţă Socială al Arhiepiscopiei noastre, ajutoare substanţiale familiilor sărace, nevoiaşe, unor copii orfani, oamenilor bolnavi care aveau nevoie de sprijin pentru procurarea de medicamente, precum şi unor elevi şi studenţi cu o situaţie materială precară, care aveau nevoie de sprijin pentru continuarea studiilor.

Avem încredinţarea deplină că şi în acest an dragostea şi dărnicia credincioşilor noştri va fi mare, la fel ca în anii precedenţi, şi că vor dărui cu credinţă pentru ajutorarea celor aflaţi în nevoi, bine ştiind că iubirea milostivă este dovada şi măsura vieţii noastre creştine, că rugăciunile personale şi nevoinţele noastre duhovniceşti îşi găsesc împlinirea în faptele iubirii milostive, care „acoperă mulţime de păcate" (I Petru 4, 8).

Cu nădejdea că îndemnul nostru pastoral va fi o întărire în credinţă şi o chemare la fapta cea bună în folosul semenilor bolnavi şi neajutoraţi, ne rugăm Domnului Iisus Hristos, de la Care vine „toată darea cea bună şi tot darul desăvârşit" (Iacob 1, 17), să vă binecuvânteze pe toţi cu iubirea, mila şi bunătatea Sa dumnezeiască, spre a arăta, mai ales în vremea acestei binecuvântate călătorii spre Taina Betleemului, multă rugăciune şi grijă pentru cei bolnavi, precum şi milostenie faţă de cei neajutoraţi.

Tuturor acelora care poartă numele binecuvântat al Sfântului Ierarh Nicolae le adresăm călduroase urări de sănătate, pace sufletească şi alese împliniri duhovniceşti.

Întru mulţi şi binecuvântaţi ani tuturor!

Nu ne vom opri aici

(urmare din p. 1)

s-ar fi întors la matcă. Fără misiunea militară organizată de generalul Berthelot, nu am fi izbutit să ţinem frontul şi să fim avantajaţi la masa negocierilor de pace. În sfârşit, fără forţa mondială emergentă a Statelor Unite – şi filozofia liberală care-l determina pe preşedintele Woodrow Wilson să apere „principiul naţionalităţilor" – nici agenda românească n-ar fi avut câştig de cauză la Versailles.

Pe planul vieţii interne, 2018 a fost marcat de o relativă instabilitate politică (peste 70 de miniştri s-au perindat în trei guverne, numai în ultimii ani), într-o ambianţă publică agitată, degradată prin violenţe verbale şi tribalisme. Exodul creierelor şi contraselecţia par implacabile, căci nimeni nu le opune o voinţă contrară, argumentată şi pragmatic pusă în operă. Regional, Ucraina rămâne fragilă, Republica Moldova se îndepărtează de UE, statele din grupul Vişegrad cochetează cu iliberalismul, Bulgaria ne-o ia înainte (căci va „scăpa" de MCV), în vreme ce relaţiile interordoxe cunosc tensiuni greu de ascuns şi pline de tentaţii centrifugale (mai ales că tocmai problema „centrului" pare să înfierbânteze agenda feluritelor Biserici). Şi la nivelul UE trăim incertitudini de etapă, după Brexit şi în perspectiva unui model *multispeed*, cu buget separat pentru Eurozonă, fără a mai pune la socoteală progresul electoral al forţelor populiste, de stânga sau de dreapta, unite printr-un discurs eurosceptic.

Evident, nu aici şi acum e loc pentru o listă de propuneri remediante. Am făcut un bilanţ sumar, cu gândul la recent sfinţita Catedrală Naţională, închinată Lui Dumnezeu şi eroilor sau martirilor cărora, înainte de un asemenea Altar, le dedicasem o smerită ectenie liturgică. Să admitem: în cele trei decenii postcomuniste nu neam învrednicit de nimic monumental, cu această unică şi elocventă excepţie. Am dus şi noi ceva până aproape de capăt (căci finisajele Marii Biserici vor continua câţiva ani). Mai bine mai târziu, decât niciodată! Vestea bună – veritabilă evanghelie pentru un popor care se chinuie adesea de unul singur – e că acest monument este unul eclezial, închinat legământului dintre români şi Hristos, ca Mântuitor al lumii. Căci numai El, Dumnezeul întrupat, ne-a redat acum şase luştri *libertatea constitutivă,* pe care numai cu ajutorul Său o vom folosi mai inteligent, în următorul secol românesc.

LITURGHIE • PASTORAȚIE • MĂRTURISIRE

Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului

Joi, 1 noiembrie. A participat la deschiderea Simpozionului internațional „Franța, o inimă care a bătut pentru Marea Unire", desfăşurat la Biblioteca Județeană „ASTRA" din Sibiu. În cadrul evenimentului a rostit un cuvânt de felicitare şi de binecuvântare pentru toți participanții. În aceeași zi a participat la deschiderea oficială a celei de-a XVIII-a ediții a *Târgului Național de Carte şi Revistă Religioasă*, adresând celor prezenți un cuvânt de binecuvântare.

Vineri, 2 noiembrie. A prezidat şedința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Duminică, 4 noiembrie. A oficiat împreună cu Preasfințitul Andrei, Episcopul Covasnei şi Harghitei, Preasfințitul Petroniu, Episcopul Sălajului, şi Preasfințitul Timotei, Arhiereu-vicar al Episcopiei Maramureşului şi Sătmarului, şi un sobor de preoți şi diaconi slujba de binecuvântare a lucrărilor de reînnoire a Catedralei cu hramurile „Sfântul Ierarh Nicolae" şi „Sfântul Mare Mucenic Gheorghe" din municipiul Sfântu Gheorghe, județul Covasna. A slujit Sfânta Liturghie şi a adresat credincioşilor prezenți un cuvânt de învățătură.

Luni, 5 noiembrie. A avut program de audiențe şi lucrări de birou.

Marți, 6 noiembrie. A prezidat şedința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Miercuri, 7 noiembrie. A avut program de lucru la cabinet.

Joi, 8 noiembrie – *Soborul Sfinților Arhangheli Mihail şi Gavriil.* A slujit Sfânta Liturghie la Biserica „Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavriil" din Sibiu, care şi-a sărbătorit sfinții ocrotitori. În cadrul Sfintei Liturghii, diaconul Bogdan Mihai Roman a fost hirotonit preot pentru Parohia Poiana Sibiului II, Protopopiatul Sălişte, iar tânărul teolog Petre Laurențiu Voicu a fost hirotonit diacon.

Vineri, 9 noiembrie. A vizitat şantierul de lucrări de la Centrul Cultural „Buna Vestire" din Copşa Mică, jud. Sibiu.

Sâmbătă, 10 noiembrie. A oficiat slujba de sfințire a Paraclisului „Sfântul Mare Mucenic Mina" amenajat în demisolul noii biserici din localitatea Hărman, județul Braşov. A slujit Sfânta Liturghie şi a adresat celor prezenți un cuvânt de învățătură. La final, a oferit acte de cinstire tuturor binefăcătorilor şi ctitorilor locaşului de cult. În aceeaşi zi a participat la sala „Patria" din Braşov la un concert de muzică religioasă şi tradițională, organizat cu scopul strângerii de fonduri pentru construcția Catedralei Naționale, la care au participat elevi, foşti elevi şi profesori ai Liceului Vocațional de Muzică „Tudor Ciortea" din Braşov, orchestra de folclor „Rapsodia" a liceului braşovean, cvintetul „Anatoly", orchestra „Plaiuri Transilvane", precum şi alte ansambluri şi interpreți în calitate de invitați speciali.

Duminică, 11 noiembrie. A slujit Sfânta Liturghie la Biserica cu hramul „Sfântul Mare Mucenic Mina" din cartierul „Noua"-Braşov, alături de un sobor de preoți şi diaconi. A adresat celor prezenți un cuvânt de învățătură. La final, Înaltpreasfinția Sa a oferit doamnei prof. Ariana Oana Bucur, inspector şcolar general al județului Braşov, distincția *Crucea Şaguniană pentru mireni*, ca semn de apreciere pentru implicarea şi sprijinirea învățământului braşovean.

Luni, 12 noiembrie. A prezidat Conferința preoțească de toamnă desfăşurată la Biserica „Sfântul Nicolae" din Braşov, la care au participat preoții din Protopopiatele Braşov, Bran-Zărneşti şi Săcele şi a avut ca temă principală „Făuritorii Marii Uniri de la 1918".

Marți, 13 noiembrie. A prezidat Conferința preoțească de toamnă cu tema „Făuritorii Marii Uniri de la 1918", desfăşurată în Aula „Mitropolit Ioan Mețianu" de la Facultatea de Teologie din Sibiu, la care au participat preoții din Protopopiatele Sibiu, Sălişte, Avrig, Mediaş şi Agnita. În aceeaşi zi, alături de părinții profesori şi cadrele didactice ale Facultății de Teologie, a oficiat la Paraclisul Mitropolitan slujba de parastas pentru Arhid. Prof. Univ. Dr. Constantin Voicu, fostul rector al Institutului Teologic Sibiu.

Miercuri, 14 noiembrie. A prezidat Conferința preoțească de toamnă desfăşurată la Protopopiatul Făgăraş, la care au participat preoții din Protopopiatele Făgăraş şi Rupea.

Joi, 15 noiembrie. A prezidat şedința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Sâmbătă, 17 noiembrie. A participat în Sala Festivă a Bibliotecii Județene „ASTRA" din Sibiu la Conferința Națională „Împreună pentru România Creştină", susținută de Platforma civică apolitică „Împreună". A adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare.

Duminică, 18 noiembrie. A oficiat Sfânta Liturghie şi a adresat un cuvânt de învățătură credincioşilor prezenți la Schitul „Schimbarea la Față a Domnului" situat în stațiunea Păltiniş, județul Sibiu.

Luni, 19 noiembrie. A participat la Monumentul Eroilor din Sibiu, Pădurea Dumbrava, la o ceremonie de comemorare a eroilor căzuți la datorie pe teritoriul țării noastre în Primul şi al Doilea Război Mondial. A oficiat un parastas împreună cu un sobor de preoți şi diaconi.

Marți, 20 noiembrie. A prezidat şedința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Miercuri, 21 noiembrie – *Intrarea în templu a Maicii Domnului.* A oficiat slujba de sfințire a bisericii cu hramul „Sfântul Ierarh Nicolae şi Sfântul Ierarh Andrei Şaguna" din localitatea Jina, Protopopiatul Sălişte, județul Sibiu. A oficiat Sfânta Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învățătură.

Joi, 22 noiembrie. A participat la Pavilionul Muzeal Multicultural al Muzeului Civilizației Populare Tradiționale din Dumbrava Sibiului, la Simpozionul național „Patrimoniu cultural înainte şi după Marea Unire", în deschiderea căruia a adresat participanților un cuvânt de binecuvântare.

Vineri, 23 noiembrie. A avut program de lucru la cabinet.

Sâmbătă, 24 noiembrie. A participat la Şedința solemnă a Sfântului Sinod desfăşurată în prezența Sanctității Sale Bartolomeu I, Patriarhul Ecumenic. În aceeaşi zi a participat la oficierea primei slujbe de pomenire a eroilor neamului românesc desfăşurată la Catedrala Mântuirii Neamului, alături de soborul alcătuit din ierarhi, preoți şi diaconi, condus de Preafericitul Părinte Patriarh Daniel.

Duminică, 25 noiembrie. A participat alături de membrii Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române la slujba de sfințire a Catedralei Naționale, prezidată de Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic Bartolomeu I şi de Preafericitul Părinte Patriarh Daniel.

Luni, 26 noiembrie. A prezidat şedința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Marți, 27 noiembrie. A participat la deschiderea festivităților prilejuite de *Zilele Şaguniene*. A participat la Simpozionul Internațional „Teologii Ardeleni şi Marea Unire" desfăşurat în Aula „Mitropolit Ioan Mețianu" de la Facultatea de Teologie Ortodoxă „Sfântul Andrei Şaguna" din Sibiu. În aceeaşi zi, a participat la Gala Voluntarilor ITO „Bucuria împreună-slujirii", prilej cu care tinerii voluntari de la ediția din acest an a Întâlnirii Internaționale a Tinerilor Ortodocşi (ITO) au primit certificate de voluntariat. Înaltpreasfinția Sa i-a binecuvântat pe tinerii voluntari şi le-a mulțumit pentru tot ceea ce au făcut atât în lunile de pregătire, cât şi pe întreaga perioadă a evenimentului desfăşurat în perioada 6-9 septembrie 2018.

Miercuri, 28 noiembrie. A participat la manifestările prilejuite de omagierea Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan şi Pr. Prof. Dr. Vasile Mihoc, la împlinirea vârstei de 80 de ani, respectiv 70 de ani. Aceasta a avut loc în Aula „Mitropolit Ioan Mețianu" a Facultății de Teologie Ortodoxă „Sfântul Andrei Şaguna", ocazie cu care au fost lansate cele două volume omagiale: „Voi pune înainte Ierusalimul, ca început al bucuriei mele. Studii şi evocări în onoarea Pr. Prof. Univ. Dr. Dumitru Abrudan" şi „Sfânta Scriptură în Biserică şi Istorie. Studii şi evocări în onoarea Pr. Prof. Univ. Dr. Vasile Mihoc".

Joi, 29 noiembrie. A participat în Catedrala Mitropolitană din Sibiu la serbarea patriotică organizată de cei 400 de elevi din ciclul gimnazial de la Colegiul Național „Octavian Goga" din Sibiu. Elevii au interpretat mai multe cântece patriotice, iar la final Înaltpreasfinția Sa le-a adresat un cuvânt de binecuvântare. În aceeaşi zi, a participat în Parcul Astra din Sibiu, la ceremonia de dezvelire a bustului marelui om politic Alexandru Vaida Voievod. A oficiat o slujbă de binecuvântare. De asemenea, a participat la şedința festivă a Consiliului Județean Sibiu dedicată Zilei Naționale a României şi Centenarului Marii Uniri. A oficiat un Te Deum şi a adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare. Seara, în ajunul prăznuirii Sf. Apostol Andrei, Ocrotitorul României, şi a Sf. Ierarh Andrei, Mitropolitul Transilvaniei, Înaltpreasfinția Sa a participat la slujba Privegherii de la Catedrala Mitropolitană. A adresat mulțimii credincioşilor şi pelerinilor prezenți un cuvânt de învățătură şi binecuvântare. A participat apoi la procesiunea cu moaştele Sf. Ierarh Andrei organizată prin centrul municipiului Sibiu.

Vineri, 30 noiembrie. A slujit Sfânta Liturghie alături de Preasfințitul Părinte Ilarion Făgărăşanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, şi un sobor de preoți şi diaconi, şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învățătură. În cadrul Sfintei Liturghii, teologul Nicuşor Popa a fost hirotonit diacon, iar diaconul Lucian Ioan Pavel a fost hirotonit preot pentru Parohia Săsăuş, Protopopiatul Agnita, județul Sibiu. La final, Înaltpreasfinția Sa a acordat câteva distincții eparhiale: părintele Doru Gheaja a primit distincția „Crucea şaguniană pentru preoți", în semn de recunoştință pentru întreaga sa activitate de promovare a valorilor patriotice şi culturale. De asemenea, pentru implicarea în organizarea *Întâlnirii Internaționale a Tinerilor Ortodocşi* din 6-9 septembrie 2019, au primit distincția „Crucea şaguniană pentru laici" Conf. Univ. Dr. Daniela Preda, Dana Mitea şi Prof. Carmen Jinariu.

Pr. Dr. Cristian VAIDA

CONŞTIENT ŞI INCONŞTIENT ÎN INTELIGENȚA SOCIALĂ (II)

– cunoaşterea de sine, premisă a relaţiilor autentice

Am văzut în materialul anterior că, în primul rând, atât conştientul, cât şi inconştientul există şi, în al doilea rând, că, vrând-nevrând, interacţionează în viaţa persoanei. Într-adevăr, este un mister al creaţiei funcţionarea complexă şi multistadială a persoanei. Aşa cum spuneam, problema este că tot ceea ce noi, ca oameni, am experimentat în viaţă nu se pierde, ci se transformă şi se înmagazinează undeva. Chiar dacă anumite lucruri dispar din sfera conştientului şi nu mai ştim că ştim anumite lucruri, informaţiile respective continuă să fiinţeze subliminal. Acestea apar la suprafaţă atunci când este nevoie. Amintesc, pe scurt, două exemple.

În primul, mă aflam la facultate în cadrul examenului scris la o anumită disciplină şi, îmi amintesc şi acum, cu câtă vervă şi bucurie le povesteam colegilor cât de mult am scris şi cât de creativ am fost în timpul examenului, încât am reuşit să umplu nu mai ştiu câte coli de format A4 în doar două ore. Lucrurile nu se opresc aici. Reuşeam uneori să scriu mult mai mult decât informaţiile conţinute în cursul la disciplina respectivă, dând şi alte exemple şi făcând diferite analogii, de care eram convins că îşi oferă contribuţia la nuanţarea şi aprofundarea ideilor din curs. În cele mai multe dintre cazuri rezultatele erau pe măsura aşteptărilor mele, convingerile fiindu-mi astfel confirmate. Acesta este un exemplu despre importanţa inconştientului.

Al doilea exemplu promis este de dată mai recentă şi se referă la rolul meu ca profesor de psihologie la liceu. Atunci când ajung să le vorbesc elevilor despre „ipostazele psihicului" – conştient, subconştient, inconştient – am obiceiul de a mă folosi de ceea ce psiho-pedagogia ar numi „suport intuitiv". Pentru a putea înţelege mai bine ideile despre complexitatea supraetajată a psihicului uman, obişnuiesc să desenez pe tablă o linie ondulată reprezentând suprafaţa apei şi apoi schiţez un ice-berg al cărui vârf piramidal se înalţă deasupra apei – conştientul –, apoi se vede înceţoşat o parte din trunchi imediat sub linia unduitoare – subconştientul –, pentru ca adâncimile întunecoase ale apei, adâncimi care cuprind cea mai mare parte a corpului de gheaţă, să fie o figură a inconştientului. Tare mândru de analogia pe care eu am „descoperit-o", după ce am făcut în câteva rânduri treaba aceasta, nu mică mi-a fost mirarea când am citit aceste rânduri referitoare la un vis pe care îl analiza nimeni altul decât Jung: „Cel care visează coboară în propriile sale profunzimi iar drumul îl conduce spre o apă misterioasă. (…) Drumul apei, care merge întotdeauna în jos, trebuie parcurs de cel care vrea să recupereze comoara… Apa este simbolul cel mai cunoscut al inconştientului… Şi în acest caz, visătorului, care tinde spre înalturi luminoase, i se impune necesitatea coborârii în adâncuri întunecoase ca o condiţie indispensabilă a ascensiunii. În adâncuri pândesc pericole pe care cel înţelept le evită…" (Jung, 2003, pp. 26, 27, 28).

Am rămas perplex în faţa acestei descoperiri, cu atât mai mult cu cât eu, de destul de multă vreme, n-am mai pus mâna pe cartea „Arhetipurile şi inconştientul colectiv". Dar odată am citit această lucrare şi, deşi se părea că am uitat-o, de fapt nu s-a întâmplat aşa. Informaţia a apărut exact când am avut nevoie de ea.

În timp, lucrurile s-au aşezat subliminal (sub-limită) şi funcţionarea complexă şi misterioasă a psihicului le-a adus la suprafaţă, la lumină, ca o dovadă a unităţii de sine a persoanei şi ca o dovadă sui-generis a existenţei dinamice a inconştientului şi a colaborării acestuia cu dimensiunea conştientă a psihicului.

Deşi concepţia mai veche a inconştientului se prezintă de-o manieră mai restrictivă, în sensul că ar cuprinde tendinţele înfrânte, înăbuşite ale conştientului, frustrările şi refulările, psihologia mai nouă vine să confirme – aşa cum se poate vedea şi din cele două exemple de mai sus – rolul organizator al inconştientului care se adevereşte în aceea că energizează şi dinamizează viaţa psihicului, facilitează procesul creator şi asigură unitatea Eului (Zlate, 2006, p. 91).

Acest lucru se întâmplă la nivel emoţional. Mai marile sau mai micile gafe pe care omul le poate face se întâmplă mai ales în momentele de viaţă legate de bucurie, tristeţe, ură sau iubire. Emoţiile sunt imprevizibile, deci şi manifestările inconştientului sunt imprevizibile, datorându-se tocmai acelor situaţii provocatoare din viaţă care răspund acumulărilor mele depozitate în inconştient.

Sigur că în această relaţie circulară dintre conştient şi inconştient, relaţie care uneori îmbracă forma unei lupte, conflictul este de multe ori reprimat pentru că este interzis din perspectivă morală sau socială. Însă acest conflict nu dispare decât din planul conştient. E la fel de real în planul vieţii psihice interioare şi, imprevizibil, dar sigur, într-un fel sau altul, va ieşi la suprafaţa comportamentului.

Să luăm un exemplu, pe care mi-aş dori să-l pot numi neuzual. Să zicem că unui copil i se repetă suficient de des de către părinţi că este prost. El caută tot felul de justificări şi compensări ale acestei situaţii presante pentru el, acestea fiind eforturi ale persoanei lui psihice de a supravieţui şi de a nu se descompune în faţa presiunii exercitate de jignirile adresate de către persoanele semnificative din viaţa lui, părinţii. Copilul nu se poate revolta împotriva părinţilor deoarece atitudinea aceasta ar determina o complicaţie suplimentară a relaţiei şi ar introduce noi riscuri. În ciuda acestei lupte cu sine, copilul devine victimă sigură a mesajului emoţional de respingere pe care părinţii i-l transmit cu regularitate. El chiar va începe să creadă că aşa este şi, astfel programat inconştient, va considera tot mai multe situaţii mai neplăcute şi oarecum fireşti de viaţă ca rezultat al prostiei lui. Cert este că nici reuşitele pe care le poate înregistra nu-i vor aduce satisfacţii, copilul apreciind automat că ele s-ar datora unor factori exteriori lui însuşi şi nicidecum vreunei înzestrări sau abilităţi personale.

Şi acest copil, peste ani, ajunge adult şi de fiecare dată când viaţa îi aduce înainte situaţii fireşti de nereuşită, el va vedea lucrurile amplificat, hiperbolic, şi se va simţi iară şi iară lovit în amorul lui propriu. Ori vă daţi seama ce ar putea însemna asta în condiţiile în care acest adult are acum o poziţie de autoritate, adică o poziţie care echivalează semnificativ cu autoritatea părintească pe care, de data aceasta, el o va exercita asupra altor persoane. Să zicem că este o persoană puţin mai sensibilă…

Bibliografie:

1. Carl Gustav JUNG (2003). *Arhetipurile şi inconştientul colectiv,* traducere din limba germană de Dana Verescu şi Vasile Dem. Zamfirescu, Editura Trei, Bucureşti.

2. Mielu ZLATE (2006). *Fundamentele psihologiei,* Editura Universitară, Bucureşti.

Pr. Dr. Ciprian Valentin BÎLBĂ

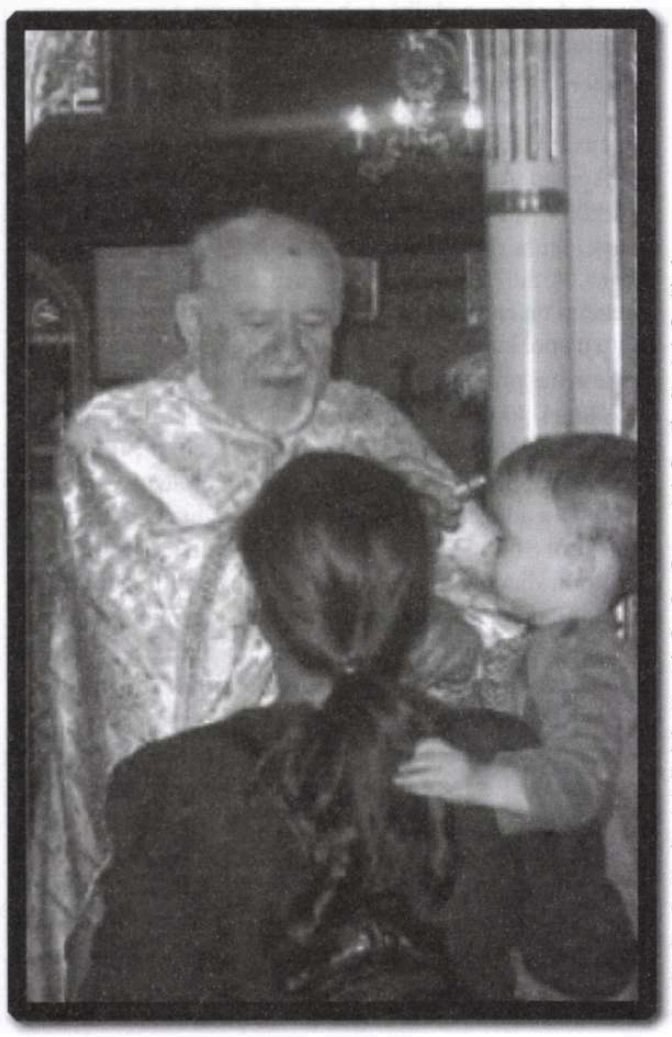

Cuvânt la înmormântarea Părintelui Nicolae Coman

„de Cel Ceresc te-ai legat, la Cer te vei sui" (Cuvântul Sf. Vasile cel Mare la Praznicul Naşterii Domnului)

Aceste cuvinte ale sf. Vasile cel Mare, cu care IPS Părinte Mitropolit Laurenţiu îşi încheia Pastorala de anul acesta la Praznicul Naşterii Domnului nostru Iisus Hristos, sunt atât de potrivite Părintelui Nicolae Coman. Încă de copil a fost legat de Cel ceresc, de Fiul lui Dumnezeu, şi prin El de cele Cereşti, iar acum a venit timpul să se suie la cer, în glas de colinde, acolo unde Hristos Domnul a ridicat firea umană şi a aşezat-o de-a dreapta Tatălui, ca să continue slujirea Celui pe care L-a slujit aici, pe pământ, 68 de ani ca preot.

Scriitorul francez Andre Marlaux spunea că „Omul este ceea ce se face". Omul nu este o fiinţă autonomă care se defineşte prin el însuşi. Ortodoxia ne spune că omul este chip al lui Dumnezeu şi care este „programat", prin darul baptismal al Duhului Sfânt, să se nască la viaţa cea nouă şi să devină fiu al lui Dumnezeu după har, după care să primească darurile Duhului Sfânt prin Taina Mirungerii, ca apoi să crească şi să se hrănească din Trupul şi Sângele lui Hristos pentru a ajunge la vârsta plinătăţii lui Hristos. Acest „program al harului" ne introduce în această „filiaţie spirituală", dar care se realizează progresiv în colaborare cu harul Duhului Sfânt dar şi în relaţie cu semenii. Aşadar, omul nu se creează de la el însuşi, plecând de la nimic; el se formează, în primul rând, în relaţia cu Dumnezeu şi cu alţii, plecând de la harul baptismal, de la ceea ce alţii – părinţii, în special mamele, dascălii, preoţii şi alţii – îi transmit. Afirmăm că un individ nu poate deveni singur persoană. El are nevoie de Dumnezeu şi de ceilalţi. Persoana presupune altruism. Ea, persoana, se construieşte în interiorul unei tradiţii şi al unei memorii, prin legăturile sale cu oamenii prezentului şi trecutului care sunt vii. Orice persoană este, într-o anumită măsură, o moştenire, o făptură a lui Dumnezeu sortită să devină fiu/fiică, apoi, mai târziu, un tată/o mamă responsabili şi în acelaşi timp liberi care să-I mulţumească lui Dumnezeu pentru toate şi să-şi exprime recunoştinţa faţă de toţi cei care l-au format ca om, dar mai ales ca om al lui Dumnezeu.

Aşa se face că şi Părintele Nicolae a profitat din plin de această moştenire, născându-se în interiorul unei tradiţii curate şi frumoase, în satul Deal, unde numele lui Dumnezeu era pretutindeni. În acest sat a slujit popa Cosma, un martir al secolului al XVIII-lea. Acesta împreună cu preoteasa, care avea un prunc ce-l alăpta la sân, şi care i-a murit îngheţat la sân în închisorile din Sibiu, în ajunul Crăciunului, nu au vrut să renunţe la credinţa Ortodoxă. Scriitorul bisericesc Tertulian spunea că „sângele martirilor este sămânţa creştinilor". Îmi spunea Părintele Nicolae că satul Deal a dat 40 de preoţi, afară de preotese, numai

(continuare în p. 6)

Prot. Dănuţ BENGA

Şaguna şi Puşcariu la înfiinţarea ASTREI – o prietenie din satul Veneţia de Jos, judeţul Braşov

Studiu dedicat Marii Uniri de la 1 decembrie 1918 şi făuritorilor ei (IV)

Fostul internat din Venetia de Jos

Puşcariu şi statutele aprobării Astrei

Şi „minunile" pretorului din Veneţia de Jos nu se opresc aici. Nu doar că propune o mişcare revoluţionară prin cultură şi literatură, ci participă cu toată forţa şi priceperea, dând mărturie despre toată experienţa sa de până atunci. Ziarul „Gazeta Transilvaniei", în numărul 44 din 3 iunie 1861 – deci încă era pretor la Veneţia de Jos scrie că Ioan Puşcariu „*face onoare naţiunii*" şi „*poate servi de exemplu tuturor şefilor de jurisdicţiuni*". Acesta este şi motivul pentru care este adus la Sibiu şi ales deputat (1863-1864) şi membru în senatul de la Viena, iar în 10 iulie 1864 este decorat cu Ordinul Coroana de fier clasa a II-a şi ridicat la rang de „cavaler".

Dar mai există un motiv pentru care Puşcariu nu poate fi trecut cu vederea atunci când se vorbeşte despre începuturile *Astrei*. Aceasta, pentru că Ioan Puşcariu trebuie să fie considerat şi ca autor sau poate şi doar ca şi co-autor al statutelor asociaţiei. Într-o scrisoare a sa autografă, Ioan cav. de Puşcariu îi transmite lui Elie Miron Cristea, primul viitor patriarh al României, în anul 1909, pe atunci asesor consistorial la Sibiu, cum s-au petrecut lucrurile cu înfiinţarea Asociaţiunii, dar şi cu primele ei statute [Plămădeală, ÎPS Dr. Antonie, *Astra*..., p. 45-46]. Sfântul Ierarh Andrei Şaguna spune că Statutele Astrei, prezentate spre aprobare, au fost alcătuite de el din trei proiecte, cel al lui Timotei Cipariu, al lui George Bariţiu şi cel al lui Ioan Puşcariu, din care el a făcut un al patrulea. Puşcariu, în schimb, în scrisoare spune că ierarhul „*a zis aşa ca să nu vatăme pe ceilalţi prin acceptarea în întâietate a proiectului meu*". [Plămădeală, *Pagini*..., p. 191].

Acest aspect este verificabil deoarece la şedinţele Constituantei din 1861 Cipariu a fost absent, Bariţiu şi l-a retras pe al său, iar Şaguna nici măcar nu a făcut parte din comisia de alcătuire a Statutelor. Dimpotrivă, Puşcariu a fost activ în comisie, ba chiar şi raportor al ei. Cu siguranţă şi-a apărat proiectul, cel mult l-a modificat şi perfecţionat [Plămădeală, *Astra*...., p. 46]. În monografia istorică dedicată marelui mitropolit Andrei Şaguna [Lupaş, *op. cit.*, p. 245 ş.u.] editată de Ioan Lupaş chiar în anul morţii lui Puşcariu, 1911, nu pomeneşte de rolul decisiv jucat de cavaler în scrierea Statutelor şi aprobarea lor, doar lasă să se înţeleagă subtil acest lucru. De altfel, lucrarea lui nu era despre Puşcariu, ci despre cum a luptat marele episcop ca Asociaţia să aibă un statut votat şi acceptat de toată lumea.

După Mitropolitul Andrei Şaguna, primul preşedinte al ASTREI, urmează ca preşedinte Vasile Ladislau Pop (1867-1874), profesor de matematică la liceul din Blaj (1842-1845) şi vicepreşedinte al Guvernului Transilvaniei. În timpul preşedinţiei sale se înfiinţează revista „Transilvania" (1868), organul de presă al Astrei. La Adunarea Generală a Astrei de la Deva (1874), el rostea frumoasele cuvinte testament: *„Ideea înfiinţării Asociaţiunii nu numai că e măreaţă, dar trebuie să o considerăm* ***ca o inspiraţie divină****, purcească din îngrijirea părintească de a nu da peirei un popor ales"*. [Elie Dăianu, *Al doilea preşedinte al „Asociaţiunii": Vasile L. baron Pop (1819-1875)*, Sibiu, 1925. (spicuim din această lucrare: *Andrei Şaguna i-a organizat o primire sărbătorească în capitala Imperiului, la 22 noiembrie 1859, la care a rostit următorul toast: „În cinstea... fiului preotului unit de la Berindu* (localitatea de naştere a lui Vasile Pop, n.n.)*!". Sărbătoritul a răspuns: „Închin pentru episcopul ortodox, lăudându-l că a înlăturat peretele de despărţire ce a fost până azi între fraţi, fii ai aceleiaşi mame, ai naţiunii române."]*. După un an de la această alocuţiune, va trece în lumea vremelnică în cea veşnică.

Mic excurs: 100 de florini de la Mitropolitul Andrei Şaguna pentru şcoala din Veneţia de Jos?

Într-un alt registru de dimensiuni mari, intitulat *Monoment al marilor donatori ai Bisericii ortodoxe din Veneţia de Jos, început în anul 1869 şi dedicat zilei hramului bisericii, Adormirea Maicii Domnului* [Este posibil să fie în legătură cu ziua sacrificiului marelui ocrotitor al Ţării Făgăraşului, Sfântul Voievod Constantin Brâncoveanu, şi al Mănăstirii de la Sâmbăta de Sus, căci la Veneţia de Jos Maria Tereza a dat ordin ca biserica creştinilor ortodocşi din sat, în 1700 vreo 300 de familii, să fie predată uniţilor, care erau doar câteva familii. Dacă la Râuşor, nu departe de Veneţia de Jos, ortodocşii şi-au păstrat hramul bisericii lor, Sfânta Cuvioasă Parascheva, după ce şi-au ridicat o alta din nou – hram care nici nu există în calendarul unit, tot aşa şi ortodocşii veneţeni, mai ales că în lucrarea lui Valeriu Literat din 1930, *Biserici vechi din Ţara Oltului*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, ediţia 1996, p. 22-29, este pomenită doar cu hramul Sfânta Cuvioasă Parascheva, fără să spună nimic despre *Adormirea Maicii Domnului*, deşi o descrie pe aceasta.

Pr. Alexandru SOCACIU

TEOLOGIE ŞI SPIRITUALITATE ORTODOXĂ

În pragul sărbătorii Centenarului Marii Uniri a apărut la Editura Trinitas a Patriarhiei Române lucrarea Părintelui Academician Mircea Păcurariu, *Mucenici şi făuritori ai Unirii*. Lucrarea cuprinde peste 100 de biografii ale făuritorilor Marii Uniri şi listele complete ale tuturor delegaţilor la Marea Adunare Naţională de la Alba Iulia din 1 decembrie 2018. Volumul îşi doreşte să sublinieze contribuţia majoră pe care Biserica Ortodoxă a avut-o la promovarea conştiinţei identităţii şi a unităţii spirituale a neamului românesc, după cum subliniază în cuvântul de binecuvântare Preafericitul Părinte Patriarh Daniel. Lucrarea este structurată în cinci capitole care debutează cu o introducere consistentă în cadrul căreia autorul descrie contextul istoric ce a premers înfăptuirea Marii Uniri, precum şi evenimentele propriu-zise din decembrie 1918. Transilvănenii au fost alături de fraţii lor de dincolo de Carpaţi care erau deja parte a Regatului României, prin acţiuni naţionale sau prin înrolarea în armată. Cu un bogata material fotografic, lucrarea vine şi dă mărturie despre prezenţa preoţilor, organizaţi sub comanda preotului Constantin Nazarie, în cadrul Serviciului Religios dde pe lângă Cartierul General al Armatei

Române. Prin acţiunile lor, preoţii au fost acuzaţi de trădare sau de uneltire împotriva statului, sute dintre ei fiind deportaţi de autorităţile maghiare în perioada 1916-1918 în judeţul Sopron din vestul Ungariei, unde au fost supuşi la cazne. Totodată mulţi dintre ei au fost chiar judecaţi, condamnaţi la cele mai grele pedese, dacă nu chiar la pedeapsa capitală. Aceasta din urmă nu a mai fost pusă în aplicare datorită sfârşitului Primului Război Mondial. Lucrarea ne prezintă inclusiv pătimirea familiilor preoţilor arestaţi şi deportaţi, acestea fiind nevoite să se refugieze, lucru pe care l-au făcut şi alţi 146 de preoţi din tot Ardealul şi Banatul care nu au fost arestaţi.

Peste 100 de biografii ale persoanelor din cadrul clerului, şi nu numai, care au luptat pentru înfăptuirea Marii Uniri sunt creionate cu multă acrivie de către Părintele Academician Mircea Păcurariu şi însoţite de un bogat material fotografic pentru fiecare dintre ei.

Lucrarea se constituie astfel într-o enciclopedie a martiriului şi muceniciei Bisericii Ortodoxe Române pentru îndeplinirea acestui deziderat pentru care slujitorii Săi, alături de toţi credincioşii, au înţeles că libertatea se plăteşte şi pentru libertate se moare!

Mitropolitul Laurenţiu

Cuvânt la înmormântarea Părintelui Nicolae Coman

(urmare din p. 4)

în zilele noastre. Cred că este satul din Ardeal care a dat cei mai mulți preoți, zicea Părintele Nicolae.

S-a născut într-o familie de țărani creștini și au fost șase frați. Cel mai mare, Vasile, a fost profesor, preot, protopop al Brașovului și episcop al Oradiei. Acesta i-a fost model. Părintele Nicolae a fost mezinul casei și a luptat din răsputeri să facă școală. A urmat școala din sat, apoi școala pedagogică din Sibiu și un an la Brașov, pentru a susține bacalaureatul la Liceul „Andrei Șaguna". A fost prima promoție căreia i s-a cerut să aibă examenul de bacalaureat pentru a putea să se înscrie la Institutul Teologic din Sibiu, pe care îl absolvă în anul 1950. În același an se căsătorește cu Eugenia Pleșa, fiica cântărețului bisericesc din Lunca Câlnicului.

În anul 1950 este hirotonit de Mitropolitul Nicolae Bălan pentru Parohia Ciumernic, din zona Întorsura Buzăului, județul Covasna.

Întreaga viață pastorală a Părintelui Nicolae, de 60 de ani ca paroh și 68 de ani de preoție, apare ca o desăvârșire a harismelor ce s-au manifestat în patru domenii mari: ca administrator, în activitatea liturgică, în predica și în paternitatea duhovnicească.

A fost un bun gospodar. S-a remarcat chiar dintru începutul activității pastorale, în Parohia Ciumernic, unde a ridicat o biserică în mai puțin de șase ani. Într-o perioadă ostilă. După ce strânsese materiale pentru biserică, autoritățile de partid au venit să ia materialele pentru a face căminul cultural. Părintele s-a opus împreună cu credincioșii zicând: „Facem biserica și vom face și căminul dacă trebuie. Câțiva ani mai târziu, după anul 1958 începe o altă lucrare, la Parohia Codlea, și construiește o capelă, iar din anul 1971 continuă lucrarea fratelui său, Protopopul Vasile, în Cetate. Construiește turnul de la intrare, care fusese dărâmat în vremea cutremurului din anii 40 ai secolului XX. La acestea se adaugă și alte lucrări.

Activitatea liturgică

Se spune că Dogmatica este „coloana vertebrală" a Ortodoxiei, dar Liturgica este „viața". Cultul este cel care ține vie Ortodoxia. Părintele Nicolae a fost în adevăratul sens al cuvântului un „preot bisericaș". Slujbele erau viața lui. Mereu îl găseai în biserică, dimineața, seara. Slujea Sfânta Liturghie până la pensionare, dar și după aceea, aproape zilnic, cu o bucurie de nedescris. Era foarte atent la noile modificări făcute de Sfântul Sinod și se adapta rapid. La acest început de secol, într-o lume secularizată și secularizantă, consumistă și desacralizată, viața liturgică este chemată să-și asume dimensiunea misionară omiletică și catehetică.

Omilia și cateheza

Ca preot, părintele Nicolae nu poate fi imaginat fără predică. A fost unul dintre cei mai conștiincioși preoți din Brașov. Și acum, după mai bine de o jumătate de veac de pastorație, își pregătea predica. Îi plăcea să vorbească la conferințe, întruniri, servicii religioase: botez, cununii, înmormântări, la Dumnezeiasca Liturghie. Îi răsunau, probabil, cuvintele marelui Pavel: „Vai mie, dacă nu voi binevesti" (I Cor. 9, 16). Totdeauna, părintele Nicolae pleca de la cuvântul Scripturii, pe care-l trecea prin experiența sa liturgică și duhovnicească și ajungea să facă trimitere și la moștenirea sa primită din satul său natal. Acum, spre sfârșit, făcea deseori referire la satul natal, la evlavia curată a țăranilor din Deal.

În paternitatea duhovnicească, am putea spune că a excelat. A primit pe toți oamenii care au venit la dânsul cu suferințele lor, cu dificultățile lor, cu păcatele lor, cu luptele lor. Pe toți i-a condus pe drumul către Hristos. Pe mulți i-a născut la viața în Hristos, i-a ajutat să crească și să devină maturi, să ajungă „la vârsta deplinătății lui Hristos" (Ef. 4, 13). A fost un părinte care a știut când să mângâie și când să mustre. Blândețea, milostenia și bunătatea au fost atributele care l-au caracterizat. Aceasta pentru că a fost legat permanent de cele Cerești.

Părinte, de Cel ceresc te-ai legat și la cer te vei sui pentru a sluji Mântuitorului Hristos în veac.

Donatismul şi ispita puritanismului (IX)

„Mânia lor după asemănarea şarpelui, ca a unei vipere surde, care-şi astupă urechile ei" (*Ps. 57, 4*)

Dincolo de implicaţiile soteriologice, religia, în general, „poate autoriza, legitimiza, permite şi chiar necesita acţiuni violente în faţa ameninţărilor urgente, profanării simbolurilor sacre şi a alterităţii extreme", făcând loc inerentului conflict religios [Rogers Brubaker, „Religious Dimensions of Political Conflict and Violence", *Max Weber Lecture* No. 2016/05, p. 10].

De foarte multe ori avântul spiritual a fost capacitat pentru a asigura un mănunchi potent de resurse morale, ideologice sau organizatorice şi în vederea exercitării violenţei politice, iar în anumite contexte poate legitimiza şi susţine un conflict violent bazat pe fragmentarea şi hipercompetitivitatea comunităţilor religioase.

Recentul conflict izbucnit între Patriarhia Ecumenică şi Biserica Ortodoxă Rusă pe marginea acordării autocefaliei Bisericii Ortodoxe din Ucraina dovedeşte o dată în plus că stimularea structurală a heteronomiei şi supralicitarea ei în domeniul religios se poate alinia cu stimulentele structurale pentru heteronomie în domeniul politic, ceea ce provoacă drept reacţie accentuarea elementului etnoreligios, care îmbracă cu o valenţă religioasă rezistenţa faţă de aspiraţiile expansioniste, ideologia neo-imperială, concurenţa şi conflictele politice.

Fenomenul care trebuie urmărit pe fondul conflictului religios este conturarea intoleranţei şi escaladarea ei, adică adoptarea extremismului sau radicalizarea. Din punct de vedere terminologic, putem spune că aceste concepte au fost formulate relativ recent, începând cu era iluministă, dar conflictul religios s-a desfăşurat după aceleaşi tipare de-a lungul istoriei şi poate fi urmărit până în vremuri imemoriale, fiind nedespărţit de existenţa religiei, întrucât „religia are un potenţial imens pentru violenţă". Potrivit opiniei lui Mark Juergensmeyer, religia nu este fără vină, dar ea nu duce în mod automat la violenţă. Aceasta din urmă apare doar din fuzionarea unui anumit set de circumstanţe – politice, sociale şi ideologice –, când religia ajunge să se alăture manifestărilor violente ale aspiraţiilor sociale, orgoliului personal şi mişcărilor determinate de schimbările politice. [Mark Juergensmeyer, *Terror in the Mind of God – The Global Rise of Religious Violence*, University of California Press, p. 10]

Aceste manifestări violente apar şi se repetă indiferent de epocă, spaţiu cultural sau religiile implicate. Am putea spune că există un set de parametri universali, iar identificarea lor (cu particularităţile de rigoare) ne invită la evidenţierea unei paradigme sau cel puţin a câtorva elemente definitorii, care ne ajută să întrezărim într-o oarecare măsură caracteristicile unei mişcări religioase turbulente şi mizele constituirii ei.

Prin însăşi natura sa conflictul religios este intersecţional şi acoperă un spectru foarte larg de atitudini ostile sau agresive, începând cu o lipsă de dispoziţie faţă de alteritate, o sensibilitate sporită, vecină cu intoleranţa, discursul ostil, instigator la ură şi chiar acte de violenţă care merg până la crime în numele credinţei (In. 16, 2).

Motivarea unor astfel de violenţe este adesea complexă, ducând la concluzia că doar rareori conflictele religioase violente în Antichitatea târzie sunt motivate strict religios. De altfel, Wendy Mayer încercând să sistematizeze principalele cauze ale conflictului religios, identifică valenţe politice, sociale, economice sau psihologice şi consideră că acest fenomen foarte complex presupune o combinare a mai multor aspecte contestate: puterea, personalitatea, locul, spaţiul, identitatea grupului. [Wendy Mayer, „Religious Conflict: Definitions, problems and theoretical approaches", în *Religious Conflict from Early Christianity to the Rise of Islam*, Wendy Mayer & Bronwen Neil (eds), De Gruyter, Berlin, 2013, p. 1-3]

Anselm Rink şi Kunaal Sharma rezumă şi ei o serie de explicaţii ale conflictului religios structurate la nivel macro, mediu şi micro. Acesta din urmă este rezervat factorilor psihologici care determină radicalizarea religioasă, unde cei doi autori afirmă că persoanele care au trecut prin tragedii în viaţa privată ori au fost martorii unor acte de violenţă manifestă şi ele o predilecţie pentru conflictul religios. [„The Determinants of Religious Radicalization: Evidence from Kenya", în *Journal of Conflict Resolution*, 2016, p. 1240-1241.] Această experienţă contribuie la asumarea unui statut de victimă şi, concomitent, la revendicarea unei poziţii morale superioare care va deveni baza justificării comportamentelor deviante. Dar în mod paradoxal, în locul pasivităţii specifice victimei, aceşti dizidenţi religioşi îmbrăţişează agresivitatea ca formă de exprimare a dezacordului.

Indiferent că alegem să vedem în această situaţie o înşelare demonică – urmând schemelor din spiritualitatea răsăriteană – sau doar un caz tipic de autoiluzionare din spectrul complexului mesianic, catalizatorul conflictului este pretinsa apartenenţă la un grup de „aleşi ai lui Dumnezeu", care au misiunea de a restaura prescripţii religioase vechi (ca argument al autorităţii), iar ei sunt singurii capabili să interpreteze mesajul original, şi să împlinească poruncile divine chiar dacă aceste acţiuni îi aduc în conflict cu legile civile sau autorităţile seculare. Acest lucru nu înseamnă în mod automat că trebuie să-i supunem pe protagoniştii conflictelor religioase unor examinări psihiatrice pentru a detecta elementele patologice, ci pur şi simplu că nu putem neglija miza personală a celor implicaţi, întrucât pot fi mânaţi doar de dorinţa de afirmare, pretinzând un statut excepţional care să le valideze propria percepţie despre rolul pe care şi-l atribuie în plan religios. De cele mai multe

(continuare în p. 7)

Asist. Dr. Dragoş BOICU

• AGENDA PASTORALĂ •

P.S. ILARION FĂGĂRĂŞANUL
Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului

Joi, 1 noiembrie. A oficiat Sfânta Liturghie la Biserica „Înălțarea Domnului” și „Sfântul Pantelimon” din curtea Spitalului Militar din Sibiu.

Sâmbătă, 3 noiembrie. A oficiat slujba parastasului la Biserica cu hramul „Sfânta Parascheva” din Brașov-Triaj.

Duminică, 4 noiembrie. A oficiat slujba Sfintei Liturghii la Biserica Azilului din Sibiu, cu hramul „Sf. Dimitrie Izvorâtorul de Mir”.

Joi, 8 noiembrie. De sărbătoarea Sf. Arh. Mihail și Gavriil, la biserica din Perșani, a săvârșit Sfânta Liturghie. Seara, la Schitul „Nașterea Maicii Domnului” din comuna Șinca Veche, județul Brașov, a slujit Vecernia unită cu Litia și Utrenia la pomenirea Sf. Ierarh Nectarie de la Eghina.

Vineri, 9 noiembrie. A săvârșit Sfânta Liturghie la Schitul „Nașterea Maicii Domnului” din comuna Șinca Veche, județul Brașov,.

Sâmbătă, 10 noiembrie. Preasfințitul Ilarion Făgărășanul a oficiat Taina Sfintei Cununii la biserica „Sf. Împărați Constantin și Elena” din orașul Victoria.

Duminică, 11 noiembrie. A oficiat Sfânta Liturghie la Biserica „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil” din comuna Râul Sadului, Protopopiatul Avrig.

Duminică, 18 noiembrie. A oficiat Sfânta Liturghie la Mănăstirea „Sfântul Apostol Andrei” din comuna Recea, sat Berivoi, județul Brașov.

Marți, 20 noiembrie. A participat la slujba de prăznuire a Sfântului Grigorie Decapolitul, ocrotitorul Mănăstirii Bistrița, Vâlcea.

Miercuri, 21 noiembrie. În ziua praznicului Intrării în biserică a Maicii Domnului, a oficiat Sfânta Liturghie la Mănăstirea „Acoperământul Maicii Domnului” din comuna Recea, satul Dejani, județul Brașov.

Vineri, 23 noiembrie. Merge la București pentru a participa la evenimentele prilejuite cu ocazia Sfințirii Catedralei Mântuirii Neamului.

Sâmbătă, 24 noiembrie. Participă la ședința solemnă a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

Duminică, 25 noiembrie. A făcut parte din soborul de Ierarhi care a participat la slujba de sfințire a Catedralei Naționale, precum și la prima Sfântă Liturghie săvârșită aici de către Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului împreună cu Patriarhul României.

Marți, 27 noiembrie. A dat curs invitației Preasfinției Sale Gurie, Episcopul Devei și Hunedoarei, de a participa la slujbele prilejuite de trecerea la Domnul a părintelui Arsenie Boca.

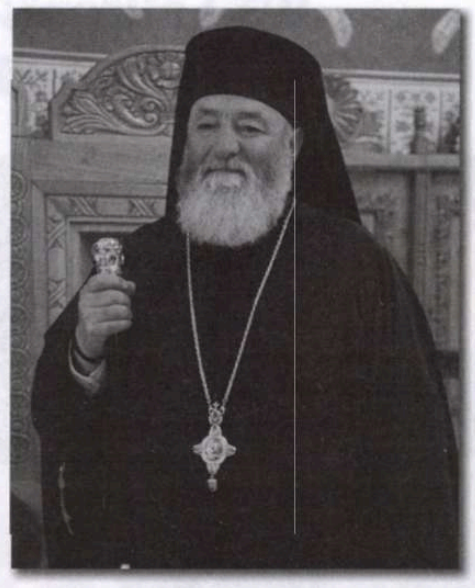

Miercuri, 28 noiembrie. La 29 de ani de la trecerea la cele veșnice a Părintelui Arsenie Boca, la Mănăstirea Prislop a fost săvârșită Dumnezeiasca Liturghie de către un sobor de arhierei, preoți și diaconi, în frunte cu Preasfințitul Părinte Andrei, Episcopul Covasnei și Harghitei.

Ierod. Ciprian PĂSĂRICĂ

Donatismul şi ispita puritanismului (IX)

(urmare din p. 6)

ori afirmarea nu se poate face decât prin contrast, cristalizat în opoziţia făţişă faţă de o anumită practică morală sau învăţătură, deconstruind şi ridiculizând dogma rivală.

Totuşi, la nivel intraconfesional dinamica şi motivaţia conflictului este determinată nu de superioritatea unui principiu spiritual care serveşte ca suport ideologic, ci de pretenţiile de superioritate ale unei persoane. Astfel în spatele diferendului doctrinar, moral sau canonic se găseşte un conflict de autoritate, dublat adesea de unul de jurisdicţie ca expresie a extensiei influenţei celor implicaţi în disputa respectivă. Indiferent de motivele invocate de o grupare mai aparte sau dizidentă, ceea ce se remarcă de fiecare dată este tentaţia ultimă a eccleziocraţiei pe care o evidenţia Andrei Cornea: unitatea şi totalitatea.

Această observaţie reflectă indirect faptul că alternativa religioasă din conflictul intraconfesional se conturează tocmai pe fondul unei toleranţe (pusă sub semnul iconomiei) şi prin apel la alteritate sau diversitatea în opinie, dar după consolidarea propriei poziţii şi denunţarea unilaterală a conflictului – sub forma schismei – dizidenţii recurg la manifestări intolerante care pot acoperi toată gama celor descrise mai sus, de la defăimare până la violenţe fizice sau crimă.

Dacă iniţiatorii acestor mişcări sunt, cel mai probabil, conştienţi de natura pur administrativă a sciziunii, asta nu îi împiedică să-i fanatizeze pe susţinătorii lor, disimulând propriile agende şi preocupări mundane în teme morale şi dogmatice, a căror gravitate este exagerată şi denaturată, transformându-le în învăţături-cheie sau probleme de viaţă şi de moarte. De aceea cel mai adesea grupările „schismatice” sfârşesc, în timp, în mod natural, să fie considerate „eretice”, ca urmare a alterării conţinutului dogmatic, care, iniţial, reprezenta fondul comun al facţiunilor beligerante.

Incluzând violenţa fizică printre formele de manifestare a conflictului în cadrul grupărilor care ajung să îşi dispute monopolul asupra „ortodoxiei”, apare categoria mărturisitorilor şi chiar a martirilor. Valoarea şi impactul simbolic al muceniciei diferă în funcţie de fiecare cultură, dar ceea ce se constată la nivelul facţiunilor desprinse este fenomenul numit astăzi al radicalizării, ceea ce înseamnă că martiriul sau căutarea lui denotă valoarea absolută a unui mod de viaţă radical.

Este o formă de zelotism care poate apărea în sânul oricărei religii, fanatismul fiind prevestit de monopolizarea adevărului, privatizarea credinţei, revendicarea rolului de unic intercesor între om şi divinitate şi asumarea în exclusivitate a unui mandat de propovăduire a adevărului denaturat prin mijloace care nu au nimic de-a face nici măcar cu respectarea demnităţii umane a potenţialilor prozeliţi.

În acest spectru intraconfesional putem include conflictele dintre Bisericile Ortodoxe pe marginea jurisdicţiei, schismele, precum şi toate asociaţiile de tip religios aparent inofensive care dezvoltă un program liturgic aparte faţă de cel al comunităţii-mamă, dar şi grupările de tineret, care inoculează membrilor un sentiment general de superioritate, pe care aceştia îl manifestă disimulat sau fără rezerve în grupurile sociale din care fac parte.

Sofian Boghiu îi avertiza pe membrii unei astfel de asociaţii cu privire la „capcanele falsei credinţe” care invită la polarizare şi generează, în cele din urmă, o stare conflictuală între membrii aceleiaşi Biserici. Printre cele mai riscante atitudini număra **pietismul** sau sentimentalismul care se concentrează pe „surogate ale ortodoxiei” şi cultivă o rânduială proprie, vecină cu superstiţia, **intelectualismul** care provoacă o răcire a vieţii spirituale şi duce la izolarea de comuniunea cu Hristos şi **criticismul** ca exteriorizare a unei pretinse superiorităţi şi, deopotrivă, a ignoranţei. [Sofian Boghiu, *Smerenia şi dragostea, însuşirile trăirii ortodoxe*, ed. a II-a, Bucureşti, 2002, p. 56-57, 94 ş.u.]

Toate aceste manifestări trădează autosuficienţa care desensibilizează practicantul oricărei religii, îi alterează reperele morale şi îl ataşează unei axiologii alternative. Prin urmare adevăratele cauze ale conflictului religios sunt mai degrabă de natură etică şi ţin de patologia conştiinţei morale şi implică ipocrizia, insensibilitatea, infantilismul şi labilitatea morală care au ca efect falsificarea şi/sau parţializarea Adevărului revelat.

O dată creată această (in)dispoziţie afectivă faţă de ceea ce nu îi este propriu, pentru că refuză din comoditate sau orgoliu să accepte şi să cunoască orice altceva din afara cercului strâmt în care conştiinţa sa este captivă, dizidentul religios se îmbarcă pe calea radicalizării sau a confruntării problemelor printr-un act de respingere brutală care încununează astfel înţelegerea simplistă a fragmentului de informaţie pe care crede că îl posedă.

În mod paradoxal, posedat de certitudinea propriilor valori, încremenit pe calea credinţei şi blocat la o interpretare arbitrară a textelor sacre, dizidentul devine fundamentalist şi nu ratează nici un prilej pentru a-şi dovedi îngustimea în abordarea unor teme mai nuanţate, plasându-se categoric într-una dintre extreme, pentru ca în cele din urmă să acţioneze contrar principiilor pe care le afişează şi le promovează.

Am putea spune chiar că în rândul membrilor grupărilor religioase există predispoziţia pentru o ruptură de ecclesia-mamă în numele unei vieţi spirituale „superioare” şi este o consecinţă directă a dublului-standard pe care îl practică dizidenţii, adoptând în numele păcii interioare un conflict cu autoritatea stabilită şi unanim recunoscută, contestându-i legitimitatea de a mai conduce ecclesia respectivă, denunţându-i viziunea şi metodele, acuzând-o de deviere de la adevărul revelat, anunţând reforma şi întoarcerea la idealul religios original. Dar modul în care se face tranziţia de la proiectul unei înnoiri spirituale personale la demararea unei cruciade menite să purifice întregul edificiu instituţional este extrem de subtil şi necesită o cercetare interdisciplinară care să observe mai ales aspectele sociologice şi psihologice care marchează această evoluţie.

Interesant este că autonomia, respectiv înnoirea revendicată, nu rezolvă problema de fond şi de aceea, de cele mai multe ori, în urma desprinderii dintr-un grup religios, dizidenţii vor mai trece printr-o succesiune de fragmentări în căutarea unei identităţi care să corespundă exigenţelor fiecărui lider mai important. Un exemplu cât se poate de grăitor îl reprezintă pentru posteritate gruparea donatistă, care, în urma schismei, a evoluat în funcţie de diferenţele de opinii dintre principalii lideri şi a trecut prin fragmentări succesive în căutarea unei poziţii aparte, din care au rezultat 6 facţiuni: rogariştii – cei mai moderaţi, urbaniştii, claudienii, primianiştii, maximianiştii şi violenţii circumcellioni.

Prin urmare, dacă în cazul conflictului interreligios şi interconfesional este postulat aproape întotdeauna un cumul de factori politici, economici, sociali şi culturali care îşi găsesc expresia într-o formă religioasă, fiind vorba, în ultimă instanţă, de o competiţie şi de afirmarea superiorităţii propriei poziţii, atunci când avem în vedere conflictul intraconfesional suntem martorii celei mai pure forme de subiectivism, iar manifestările ei ţin de patologia conştiinţei morale. Fundamentalismul şi radicalizarea nu au nimic de-a face cu religia, ci doar folosesc elementul spiritual pentru a justifica o profundă nevoie de atenţie şi de afirmare. Pe calea autodescoperirii, care presupune această nevoie ontologică de a da un sens şi de a umple un gol al conştiinţei în căutare de repere, se alege soluţia cea mai facilă, îngroparea talantului şi limitarea la puţinul cunoscut, şi astfel, în funcţie de respectivele fragmente, dizidentul îşi creează idoli după chipul şi asemănarea sa.

Biblioteca Judeteana ASTRA Sibiu

• TELEGRAFUL EVENIMENT •

IPS Laurenţiu a participat la manifestările din Alba Iulia dedicate Centenarului Marii Uniri

Alba Iulia a fost de 1 decembrie locul unde mulţimi de români din toate colţurile ţării au venit pentru a se ruga împreună şi a sărbători împlinirea celor 100 de ani de la Marea Unire. Aceştia s-au bucurat de binecuvântarea Patriarhului Ierusalimului, a Patriarhului României şi a ierarhilor din ţară şi străinătate. Cu steaguri în mâini, înveşmântaţi în straiele populare, românii au interpretat împreună cântările bisericeşti de la sfintele slujbe şi, mai ales cântecele patriotice specifice acestui moment unic.

Ziua care a intrat în istoria poporului român ca marea sărbătoare a Centenarului Marii Uniri a fost binecuvântată prin slujbele religioase oficiate de oaspeţii veniţi la Alba Iulia în acest moment foarte important pentru neamul nostru. Binecuvântarea adusă în seara din ajunul sărbătorii de Preafericitul Părinte Teofil al III-lea, Patriarhul Ierusalimului şi al întregii Palestine, de Preafericitul Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, şi de ierarhii români din ţară şi din străinătate, întâmpinaţi la Catedrala Reîntregirii, a fost primită de inimile românilor veniţi la Alba Iulia. Aceştia au participat în zorii zilei de 1 decembrie la Sfânta Liturghie săvârşită de Înaltpreasfinţitul Părinte Laurenţiu, Mitropolitul Ardealului, împreună cu 21 de ierarhi, preoţi şi diaconi, în Catedrala Reîntregirii. Cu steaguri în mâini, înveşmântaţi în straiele populare, românii au interpretat împreună răspunsurile liturgice şi, mai ales, cântecele patriotice.

După Sfânta Liturghie, cei doi patriarhi şi alţi ierarhi care au venit să participe la sărbătoarea de la Alba Iulia au fost întâmpinaţi de soborul slujitor pe treptele Catedralei Reîntregirii, unde a fost oficiat Te Deum-ul la Ziua Naţională. La finalul slujbei religioase, Patriarhul României a transmis tuturor celor prezenţi mesajul de binecuvântare şi de felicitare cu ocazia împlinirii celor 100 de ani de la Marea Unire din 1918. Au fost prezenţi la Te Deum numeroase oficialităţi centrale şi locale, custodele Casei Regale, Majestatea Sa Margareta, Alteţa Sa regală Principele Radu, dar şi numeroase oficialităţi din oraşe şi comune din întreaga ţară care au însoţit delegaţiile şi au adus portul popular specific fiecărui colţ de ţară.

Sfinţirea Monumentului Unirii

Programul sărbătorii a continuat în Sala Marii Uniri, unde s-a dat citire Rezoluţiunii Adunării Naţionale de la Alba Iulia. Mai apoi au avut loc ceremonia de primire a soliilor din cetăţile de scaun şi dezvelirea şi sfinţirea celor două plăci omagiale cu numele celor 1.228 de solii venite la Alba Iulia în 1 Decembrie 1918. Aceste momente au fost însoţite de cântece patriotice, mesaje din partea soliilor şi scenete istorice. Sărbătoarea a continuat cu parada portului popular şi reconstituirea istorică a Marii Adunări Naţionale, momente desfăşurate în Piaţa Tricolor.

În continuare, cei doi patriarhi au sfinţit Monumentul Unirii situat în Piaţa Unirii din Cetatea Alba Iuliei. Monumentul a fost ridicat special pentru această zi de sărbătoare şi este format din patru cruci unite în partea superioară, simbolizând cele patru provincii româneşti care s-au unit la 1 Decembrie 1918. Monumentul are o înălţime de 20 de metri şi este situat în apropierea Podului Unirii.

Ziua a continuat cu o ceremonie de inaugurare a Podului Unirii şi a Monumentului Unirii, în prezenţa preşedintelui României, Klaus Werner Johannis, a altor oficialităţi şi a mulţimilor de români venite să se bucure de această mare sărbătoare a naţiunii.

Pe Bulevardul „1 Decembrie 1918" din Alba Iulia a avut loc unul dintre cele mai aşteptate momente din programul dedicat Centenarului Marii Uniri: defilarea trupelor militare şi a tehnicii pregătite pentru acest moment de sărbătoare.

Întâmpinare solemnă la Alba Iulia

Preafericitul Părinte Teofil al III-lea, Patriarhul Ierusalimului şi al întregii Palestine, şi Preafericitul Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, împreună cu delegaţiile din Ţara Sfântă şi de la Patriarhia Română, ierarhi din toate provinciile româneşti şi din diasporă au sosit vineri, 30 noiembrie, în vechea cetate a Marii Uniri pentru a participa la manifestările duhovniceşti şi culturale dedicate Centenarului Marii Uniri. Ierarhii au fost întâmpinaţi de Înaltpreasfinţitul Părinte Irineu, Arhiepiscopul Alba Iuliei, împreună cu membrii Administraţiei eparhiale, preoţimea din eparhie şi mulţimi de credincioşi din Transilvania şi din toate celelalte părţi ale României.

Înaltpreasfinţitul Părinte Irineu a oficiat un Te Deum în Catedrala Reîntregirii, împreună cu un sobor de preoţi şi diaconi, iar la final le-a urat bun venit oaspeţilor în cetatea unde s-a născut România Mare. În cuvântul adresat la acest moment deosebit pentru cetatea din inima ţării, ierarhul a mulţumit pentru binecuvântarea adusă de cei doi întâistătători ai Bisericilor din Ierusalim şi din România la cea mai importantă sărbătoare a ţării. „Acum, când comemorăm acel act istoric, la sărbătoarea Centenarului, sunteţi prezenţi aici, Preafericite Părinte Patriarh Daniel, ca să-i sporiţi frumuseţea spirituală. Puteţi face aceasta ca unul care, înaintea tuturor, aţi adus cel mai mare şi mai concret omagiu unităţii de credinţă şi de neam prin construirea Catedralei Naţionale, peste care, în 25 noiembrie, s-a pus pecetea sfinţeniei. (…) Cât de generoasă este pronia divină cu noi, românii, pentru că la această grandioasă sărbătoare este prezent, în cel mai istoric oraş al neamului românesc, Preafericitul Părinte Teofil al III-lea, Patriarhul apostolic al Ierusalimului şi al întregii Palestine. Aţi venit la noi, Părinte Patriarh, ca să ne aduceţi harul, lumina şi bucuria Betleemului, Taborului, Golgotei, Sfântului Mormânt şi Eleonului", a spus IPS Arhiepiscop Irineu.

De la Catedrala Naţională la cea a Reîntregirii

Preafericitul Părinte Patriarh Teofil al III-lea a mulţumit în cuvântul său pentru primirea deosebit de frumoasă de care a avut parte la Alba Iulia, oraşul simbol pentru unitatea românilor. „Simt o deosebită mulţumire pentru că ne-am învrednicit ca, în aceste zile, să fim părtaşii acestei duble sărbători pe care o prăznuieşte atât România, cât şi Patriarhia Română. Bucuria dumneavoastră izvorăşte atât din prăznuirea Sfântului Andrei, Apostolul cel întâi chemat, cât şi din sărbătoarea Centenarului", a spus Patriarhul Ierusalimului.

De asemenea, Preafericitul Părinte Patriarh Daniel a mulţumit gazdelor pentru primirea atât de frumoasă la ceas de mare sărbătoare românească. „Ne-am bucurat că am ajuns în seara aceasta aici, în catedrala care a fost construită într-un an şi jumătate şi în care s-au sfinţit coroanele regelui Ferdinand şi reginei Maria şi aici alături de catedrală a fost în 15 decembrie 1922 organizată încoronarea regilor României Mari, pentru că erau deja regi ai unui regat mai mic, dar aici au fost reîncoronaţi, pentru că ţara a fost mult mărită, a fost deplină, reîntregită. Ne bucurăm că de la Catedrala Naţională am venit la Catedrala Reîntregirii sau a Marii Uniri cu binecuvântarea Ierusalimului, a Sfântului Mormânt cel de viaţă purtător", a spus Patriarhul României.

La final, Preafericirea Sa a oferit o cruce de binecuvântare şi mai multe cărţi de cult pentru Catedrala Reîntregirii din Alba Iulia.

Ştefan MĂRCULEŢ

REDACTOR-ŞEF:
Î.P.S. Dr. LAURENŢIU STREZA

COLEGIUL DE REDACŢIE

Senior-editori: Pr. Academician Mircea Păcurariu; Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan. **Secretar de redacţie:** Pr. Lect. Dr. Emanuel Tăvală. **Membri:** Pr. Conf. Dr. Constantin Necula, Conf. Dr. Lucian Grozea, Diac. Dr. Ştefan L. Toma, Pr. Dr. Cristian Muntean, Pr. Dr. Vasile Gafton. **Responsabil ediţie online:** Vicenţiu-Dragoş Băşa.

ISSN 1223-8392

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se primesc pe adresa: Redacţia „Telegraful Român", 550179 – Sibiu, str. Mitropoliei, nr. 35; e-mail: *telegrafulroman@yahoo.com*. Articolele nepublicate nu se înapoiază.

ABONAMENTUL pentru anul 2018 este de 48 lei; cod IBAN RO34 RNCB 0227 0360 5879 0001. BCR Sibiu, str. Emil Cioran, nr. 1. Cod fiscal 44 79 403.

Tiparul executat la *Tipografia Şaguniana* – Sibiu

Biblioteca Judeţeană ASTRA Sibiu

Biblioteca Județeană
ASTRA Sibiu

Fondator:
Mitropolit Andrei Şaguna, 1853

Publicaţie bisericească a Arhiepiscopiei Sibiului

Telegraful Român

Anul 165 • nr. 47-48

15 decembrie 2018

«NAŞTEREA DOMNULUI – BUCURIA TAINEI ÎMPĂCĂRII OMENIRII CU DUMNEZEU»

Cuvânt pastoral la Naşterea Domnului – 2018

† LAURENŢIU,
Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului

„Veniţi să ne bucurăm de Domnul, cunoscând taina ce este de faţă. Zidul cel despărţitor acum cade; sabia cea de foc se îndepărtează, heruvimul nu mai păzeşte pomul vieţii, iar eu mă împărtăşesc din dulceaţa din rai, de la care m-am îndepărtat prin neascultare...!"
(Stihiră a Vecerniei Naşterii Domnului)

Sărbătoarea Naşterii Domnului este un început al praznicelor şi maica tuturor sărbătorilor, după cum spune *Sfântul Ioan Gură de Aur* [Sfântul Ioan Gură de Aur, *Cuvânt la Naşterea Mântuitorului nostru Iisus Hristos*, PG 56, 385-394], care ne aduce bucuria cea mare a *Tainei împăcării noastre cu Dumnezeu.* Pentru noi Crăciunul nu este o simplă comemorare sau o aducere-aminte de naşterea Mântuitorului, ci este o participare reală a noastră la acest eveniment din viaţa Domnului nostru Iisus Hristos. Cum putem noi deveni contemporani cu un eveniment petrecut acum 2000 de ani este şi aceasta o mare taină. Cântările, colindele, imnografia Bisericii ne introduc în atmosfera de sărbătoare şi prin ele ne alăturăm şi noi îngerilor, magilor şi păstorilor care Îl laudă pe Cel născut în ieslea Betleemului; însă cu adevărat contemporani cu istoria sfântă a mântuirii noastre devenim doar atunci când stăm la masă cu Hristos, la Cina Împărăţiei, atunci când la Sfânta Liturghie ne împărtăşim cu Trupul şi Sângele Lui, în care toate aceste evenimente ale vieţii Lui sunt mereu vii şi actuale şi astfel ajungem să le simţim şi noi atunci când ne apropiem de El cu *„frică de Dumnezeu, cu credinţă şi cu dragoste"*.

Doar astfel putem înţelege de ce bucuria sărbătorii este, an de an, *mereu nouă*, *mereu actuală*, aducându-ne pace şi binecuvântare în suflete.

În această bucurie cerească înţelegem că toată viaţa Mântuitorului Hristos descoperă Taina Iubirii nesfârşite a Sfintei Treimi pentru noi, oamenii, pentru că Cerul s-a unit cu pământul şi noi ne-am împăcat cu Ziditorul nostru şi viaţa lui Dumnezeu a devenit viaţa noastră. *„O, câte prilejuri de prăznuire sunt în fiecare din tainele lui Hristos! – taine al căror scop este unul: desăvârşirea şi zidirea mea din nou şi întoarcerea mea la Adam cel dintâi"*, exclamă ***Sfântul Grigorie Teologul*** [Sfântul Grigorie Teologul, *Cuvântarea a XXXVIII-a: La Arătarea lui Dumnezeu sau la Naşterea Mântuitorului*, PG 36, 329D] în omilia rostită la acest praznic, arătând că această sărbătoare este ziua de naştere a noii umanităţi, deplin unite şi împăcate cu Creatorul ei.

Această mare sărbătoare, acest început al tuturor sărbătorilor ne vorbeşte de această Taină mare a creştinismului, despre modul în care Dumnezeu, Cel nevăzut, Cel atotputernic, Creatorul cerului şi al pământului, a dorit, a putut şi a împlinit împăcarea Sa cu omul, pe care l-a zidit cu mâna Sa şi care s-a depărtat de El prin neascultare.

Dumnezeu a creat lumea şi toate făpturile raţionale din nemărginita Sa iubire, dorind să împărtăşească această viaţă tuturor creaturilor conştiente şi care pot răspunde acestei iubiri cu dragostea lor. El a dorit astfel să întemeieze o *familie* în sensul cel mai înalt al cuvântului, în care El să fie *Tată* şi să se bucure, prin Sfântul Duh, văzând alături de Fiul Său şi pe alţi *„fii după har"*, care Îl cunosc şi Îl iubesc pe El, pentru ca astfel Dumnezeu să fie totul în toate. Căderea omului în păcat a destrămat această familie, această *comuniune,* omul alegând, la sugestia şi prin lucrarea diavolului, să nesocotească porunca dumnezeiască şi, în acelaşi timp, iubirea Ziditorului Său, căzând astfel, prin neascultare, în păcat şi ajungând sub tirania amară a vrăjmaşului şi a morţii.

În această stare de cădere au ajuns protopărinţii noştri prin folosirea nefirească a *darului libertăţii* lor, primit odată cu darul vieţii, împotrivindu-se Dăruitorului, stare din care singuri nu mai puteau ieşi. De aceea, Dumnezeu S-a făcut Om, ca pe om să-l mântuiască. Ca un Părinte milostiv, Tatăl a hotărât ca pe *fiul cel pierdut* să îl aducă din nou în sânul Familiei cereşti şi să îl *răscumpere*, trimiţând în lume pe Însuşi Unul-Născut Fiul Său.

Cu un astfel de scop, Dumnezeu trimite în lume pe Fiul Său, Care vine acum nu în tunete şi fulgere ca pe Muntele Sinai, ci ca un *Prunc smerit*, născut dintr-o Fecioară Preacurată, şi Care Şi-a asumat firea noastră pentru a o înnoi şi pentru a o uni pe veci cu Sine şi a o duce pe umeri din nou la Tatăl: *„Dumnezeu este pe pământ,* spune ***Sfântul Vasile cel Mare***, *Dumnezeu este acum între oameni nu prin foc şi prin trâmbiţă şi prin munte fumegând sau prin nor şi prin vijelie care înfricoşa sufletele celor ce ascultau pe legiuitori, ci prin trup în chip blând şi plăcut vorbind celor de acelaşi neam. Dumnezeu în trup; nu din depărtări lucrând, ca la prooroci, ci având-Şi umanitatea articulată şi unită cu Sine Însuşi şi întorcând la Sine, prin trupul înrudit cu noi, toată umanitatea"* [Sfântul Vasile cel Mare, *Omilie la Naşterea Domnului*, PG 31, 1460A].

(continuare în p. 2)

† IRINEU,
Arhiepiscop
al Alba Iuliei

PASTORALĂ LA NAŞTEREA DOMNULUI – 2018

După căderea în păcat şi după alungarea din Rai a strămoşilor noştri Adam şi Eva, lumea căzută „stătea în întuneric şi în umbra morţii" (Mt. 4, 16). Omul se simţea părăsit de Creatorul său şi era trist şi însingurat. Acestei suferinţe cumplite – consecinţă a îndepărtării omului de Părintele său – îi pune capăt Fiul lui Dumnezeu, Care S-a întrupat şi S-a născut printre muritori, ca să ne izbăvească de păcatul strămoşesc şi să ne ofere „bucuria mântuirii" (Ps. 50, 13).

Un înger s-a arătat atunci păstorilor din Betleem, zicându-le: „Vă binevestesc vouă bucurie mare, care va fi pentru tot poporul; că în cetatea lui David vi S-a născut azi Mântuitor, Care este Hristos Domnul" (Lc. 2, 10-11). De atunci, noi avem un motiv consistent de bucurie, drept pentru care şi Sfântul Ioan Gură de Aur îndeamnă: „Dumnezeu pe pământ S-a arătat în trup şi cu oamenii a petrecut. Să ne bucurăm dar şi să ne veselim, iubiţilor!".

Dreptmăritori creştini,

Scopul lucrării răscumpărătoare a lui Hristos a fost risipirea tristeţii şi a durerii omului, cauzate de căderea în păcat şi de moarte. Totodată, scopul lucrării Sale mântuitoare a fost să ne ofere posibilitatea de a vieţui lângă El, de a trăi propria Sa viaţă, o viaţă de bucurie adevărată. Înainte de Pătimirile Sale, Domnul a grăit ucenicilor Săi şi nouă tuturor: „Acestea le grăiesc în lume, ca să fie deplină bucuria Mea în ei" (In. 17, 13). După Învierea Sa, Iisus va transmite bucuria Învierii femeilor mironosiţe şi lumii întregi, zicând: „Bucuraţi-vă!" (Mt. 28, 9). Cum să nu ne bucurăm ştiind că „dacă Domnul nu s-ar fi făcut om, n-am fi înviat din morţi, răscumpăraţi de păcate, ci am fi rămas morţi sub pământ", precum afirma Sfântul Atanasie cel Mare.

Hristos, „Păstorul şi Păzitorul sufletelor noastre" (I Pt. 2, 25), este izvorul bucuriei veşnice. El nu doreşte nimic altceva decât să ne facă părtaşi la imensa Lui bucurie, dar, din nefericire, astăzi mulţi oameni sunt trişti. Unii sunt zdrobiţi de grijile vieţii materiale, în vreme ce le-ar fi de ajuns să se încredinţeze Providenţei divine pentru a afla seninătatea. Alţii sunt stăpâniţi de trufie neînfrânată, de ambiţii deşarte, de gelozie amară şi de căutarea neliniştită a bunurilor pământeşti, care nu sunt niciodată suficiente pentru a le umple sufletul. Alţii sunt victime ale poftelor dezordonate, ale febrei simţurilor, care le face inima nesimţitoare la savoarea celor spirituale. Avea dreptate

(continuare în p. 2)

«NAŞTEREA DOMNULUI – BUCURIA TAINEI ÎMPĂCĂRII OMENIRII CU DUMNEZEU»

(urmare din p. 2)

Aşa a dorit Înţelepciunea dumnezeiască să îl răscumpere pe omul cel căzut: pentru a Se putea împăca cu el, Dumnezeu a dorit să vină El, cu toate darurile bunătăţii Sale, într-un mod minunat şi smerit spre făptura Sa, coborându-Se la posibilităţile ei de primire a acestei bogăţii. *„Dacă nu S-ar fi coborât la posibilităţile noastre de primire a bogăţiei Lui,* spune părintele *Dumitru Stăniloae, nu ne-ar fi îmbogăţit pe noi, ci ne-ar fi lăsat aşa cum eram, sau ne-ar fi desfiinţat prin atotputernicia manifestată a Sa. Coborârea Lui e condiţia întâlnirii cu noi la nivelul în care putem primi bogăţia Lui. Coborârea Lui e condiţia îndumnezeirii noastre şi împăcării noastre cu El"* [Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă,* vol. I, p. 31].

Iubiţi credincioşi,

Taina acesta mare a împăcării omului cu Dumnezeu, pe care ne-o pune în faţa sufletelor noastre acest Praznic împărătesc, ne îndeamnă pe fiecare din noi să ne întrebăm: cum poate fi mereu actualizată această împăcare a omului cu Dumnezeu? Cum şi de ce trebuie să ne împăcăm cu Dumnezeu?

Toată viaţa noastră este o cale de întoarcere la Casa Părintelui Ceresc, cale pe care întâlnim multe primejdii şi multe necazuri, care adesea ne abat de la destinaţia spre care am pornit. Cu orice abatere, cu orice deviere de la drum prin păcate, prin ispite, prin încercări, fiinţa noastră slăbeşte şi se depărtează de Dumnezeu. Atunci, conştiinţa, călăuza noastră tainică din inimă, glasul lui Dumnezeu din noi, ne avertizează că am părăsit calea şi ne-am îndepărtat de Ziditorul nostru. Dacă în lumea noastră materială, atunci când ne rătăcim, trebuie să apelăm la ajutor şi apoi să ascultăm de glasul şi sfatul celui care vrea să ne călăuzească pentru a găsi din nou calea pierdută, tot aşa, atunci când conştiinţa ne spune că am părăsit calea spre Patria Cerească, trebuie să alergăm la *duhovnic* şi să ne împăcăm cu Dumnezeu, prin Tainele Bisericii. Doar aşa vom putea dobândi mântuire sufletelor noastre, doar aşa pacea de sus va stăpâni inimile noastre şi bucuria cerească va împlini viaţa noastră.

În Biserică, totul este ca în familie. Noi toţi suntem o mare familie. Avem un Tată Ceresc şi, prin Sfântul Duh, noi toţi suntem – prin Botez – fraţi ai lui Iisus Hristos şi de aceea avem datoria să primim şi să împlinim ceea ce Fratele nostru mai mare ne învaţă, prin Sfintele Sale Evanghelii, cum să împlinim poruncile Părintelui Ceresc, ca la sfârşitul vieţii noastre să şedem toţi, din nou, împreună cu El la masă, în Împărăţia iubirii Sale.

Aşa să privim Biserica, drept familia noastră. Nu suntem ai nimănui. Suntem toţi *„copiii"* lui Dumnezeu. Toţi suntem fraţi şi, ca în orice familie, ştim că Tatăl, ca orice părinte, ne iartă greşelile atunci când venim cu sinceritate la El şi ne cerem iertare. Dumnezeu ne vede ca pe nişte fii şi adesea, pentru îndreptarea noastră, ne şi ceartă: *„Căci pe cine îl iubeşte Domnul îl ceartă..."* (Evrei 12, 6). El ne ceartă şi ne povăţuieşte pentru că vrea să aibă cu noi o legătură vie, personală şi sinceră, care se cultivă prin *rugăciune*, prin *postire*, prin *paza poruncilor* şi prin ascultare de Cuvântul Evangheliei. Dumnezeu vrea ca în orice eveniment al vieţii noastre să putem alerga cu sinceritate la El ca la singurul Părinte, ca la singurul Ajutor, ca la singura noastră Scăpare, şi doreşte mult ca în orice moment să putem alerga la Biserică şi să ne mărturisim Lui sincer toate păcatele şi toate neajunsurile noastre. El vrea să trăim în sânul Familiei Lui, căci doar în sânul acestei familii cereşti sufletele noastre pot dobândi odihnă şi pace. Doar în sânul acestei familii noi putem trece peste toate suferinţele şi încercările acestei vieţi, peste toate bolile, încercările, necazurile, dezbinările şi amărăciunile pe care le aduce asupra noastră vrăjmaşul diavol. De aceea a venit El la noi, ca să ne aducă din nou acasă, în Familia noastră cerească, de unde am fost răpiţi, prin neascultare, de vrăjmaşul diavol. De aceea a venit El la noi, pentru că ştie că singuri, fără El, nu putem face nimic (Ioan 15, 5) şi nu putem găsi calea spre Casa Tatălui. A venit ca să ne înveţe, să ne povăţuiască, să ne dea porunci şi, mai mult, să Se sălăşluiască în sufletele noastre prin Sfintele Taine şi din interior să ne ajute cu puterea dragostei Sale, în calea spre Casa Tatălui ceresc.

Iubiţi fraţi creştini,

Suntem în an aniversar şi ne bucurăm de *darul unităţii* pe care Dumnezeu ni l-a făcut cu un secol în urmă. Însă, ca orice dar, şi acesta presupune o responsabilizare a noastră de a-l păstra şi de a-l pune în lucrare. Unitatea dintre noi este atât de mult încercată în ultimul timp. Dezbinarea la toate nivelele tinde să se generalizeze, astfel încât forţa de unitate, de coeziune, a poporului nostru dobândită prin Unirea din 1918 este tot mai vlăguită. În acest context, noi toţi trebuie *să fim uniţi în lupta pentru păstrarea şi perpetuarea valorilor creştine şi perene ale neamului nostru.* Împăcându-ne cu Dumnezeu, ne vom împăca şi cu aproapele nostru. Împăcându-ne cu Dumnezeu, vom înţelege că tot ce avem, familia, copiii, ţara aceasta, toate sunt un dar de la Dumnezeu, şi aceste daruri trebuie să le păstrăm pentru că ele alcătuiesc adevărata noastră identitate.

Să Îl rugăm pe Preabunul Dumnezeu să ne ajute să nu risipim darurile Sale, să ne înţelepţească şi să ne înveţe cum să le folosim pentru ca unitatea neamului nostru să se consolideze tot mai mult, pentru ca astfel să putem să ne bucurăm cu toţi sfinţii în Împărăţia cea viitoare.

În acest mare Praznic al bucuriei împăcării noastre cu Dumnezeu, prin venirea în lume a Fiului lui Dumnezeu, suntem chemaţi să punem la suflet îndemnul *Sfântului Vasile cel Mare,* care zice:

„Să primim, aşadar, bucuria cerească în inimile noastre, căci această bucurie o binevestesc îngerii păstorilor. Cu magii să ne închinăm, cu păstorii să slăvim, cu îngerii să dănţuim «că ni S-a născut astăzi Mântuitor, Care este Hristos Domnul. Dumnezeu este Domnul şi S-a arătat nouă» nu în înfăţişarea lui Dumnezeu, ca să nu sperie pe cel neputincios, ci în înfăţişarea robului, ca să elibereze pe cel robit. *Cine e aşa de amorţit cu sufletul, cine e aşa de urâcios ca să nu se bucure, să se veselească şi să tresalte cu cei de faţă? De obşte este praznicul pentru toată zidirea. Acesta dă lumii cele mai presus de lume. Pe îngeri îi trimite Dumnezeu la Zaharia şi la Maria; pune corurile de îngeri să spună: «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pământ pace, între oameni bunăvoire» (Lc. 2, 14). Stelele străbat cerul, magii sunt mişcaţi dintre neamuri, pământul primeşte în peşteră, nimeni să nu mai fie supărat. Să pronunţăm şi noi un cuvânt de veselie; să dăm nume praznicului: Arătarea Domnului şi venirea Lui la noi! Să prăznuim cele de mântuire lumii, ziua de naştere a umanităţii noastre, căci astăzi s-a dezlegat osânda lui Adam şi nu mai auzim cuvintele: «pământ eşti şi în pământ te vei întoarce» (Fac. 3, 19), ci «de Cel ceresc te-ai legat, la cer te vei sui»"* [PG 31, 1472-1473].

PASTORALĂ LA NAŞTEREA DOMNULUI – 2018

(urmare din p. 2)

Fericitul Ieronim care spunea: „Ar fi o nebunie să gândim că e cu putinţă să ne desfătăm cu lumea şi să împărăţim cu Hristos".

Bucuriile acelor desfătări pământeşti şi trupeşti, ale acelei „dolce vita", sunt fugare, trecătoare şi amăgitoare. Ele nu ne asigură odihna cea adevărată şi succesul durabil. E probabil ca buzele să râdă, însă omul rămâne înrobit şi, mai devreme sau mai târziu, conştientizează cu disperare golul său sufletesc înfricoşător. Doar bucuria lui Hristos poate să umple fiinţa omenească şi să ne facă, într-adevăr, fericiţi şi veseli. Filozoful francez Blaise Pascal (†1662) ne arată acest lucru din experienţa lui personală, afirmând: „Niciun om nu este mai fericit decât creştinul adevărat".

Bucuria creştinească este roadă a Duhului Sfânt în sufletul omului credincios şi iubitor de Hristos şi de semeni (cf. Gal. 5, 22) şi arvună a bucuriei veşnice din Împărăţia lui Dumnezeu (cf. Rom. 14, 17). Ea este vlăstarul credinţei, fiindcă numai cel care crede în Hristos şi trăieşte după Evanghelie, doar acela poate să simtă măreţia şi frumuseţea bucuriei curate. Sfântul Vasile cel Mare ne încredinţează că „pentru cel drept, bucuria cea dumnezeiască şi cerească este continuă, pentru că în cel drept locuieşte o dată pentru totdeauna Duhul Sfânt". Bucuria lui Hristos este siguranţa neclintită a celui răscumpărat, este o realitate spirituală care îi îmbată inima şi îi adapă sufletul şi trupul.

Creştinii trebuie să fie depozitarii bucuriei lui Hristos şi să o transmită tuturor acelora pe care-i întâlnesc. Bucuria, ca dar al lui Hristos, se răspândeşte asupra tuturor celor ce-şi deschid inimile trăind pentru alţii, fiindcă bucuria egoistă nu are viaţă lungă. Miezul bucuriei noastre trebuie să fie de a dărui bucurie în lucrurile obişnuite, bine ştiind că toate cuvintele bune pe care le rostim şi toate faptele bune pe care le săvârşim spre folosul semenilor noştri sunt izvor de bucurie, pentru că ele sunt semne luminoase ale „credinţei lucrătoare prin iubire" (Gal. 5, 6). De asemenea, bucuria constă în practicarea frecventă a jertfelor mărunte şi în acceptarea umilinţelor providenţiale, care ne purifică şi ne sfinţesc. Iată de ce Clement Alexandrinul îndeamnă: „Să ne ungem cu parfumul cel pururea viu al bucuriei!".

Iubiţi credincioşi,

La 1 Decembrie 1918 s-a pecetluit desăvârşirea unităţii noastre într-un singur stat unitar, ca urmare a luptelor seculare, a suferinţelor şi a jertfelor fiilor poporului român. Cu acest prilej al împlinirii visului lor de aur, s-a dezlănţuit o însufleţire fără seamăn, o uriaşă simfonie a conştiinţei naţionale. Atunci, cetatea gloriei lui Mihai Viteazul, Alba Iulia, s-a umplut de cântece patriotice, de aclamaţii frenetice, de aplauze torenţiale şi de steaguri tricolore ce fluturau deasupra mulţimii. Acest entuziasm l-am manifestat şi noi care am celebrat Centenarul Marii Uniri, înţelegând că Dumnezeul întrupat în istorie, răstignit, înviat şi „înălţat întru slavă" (I Tim. 3, 16) poate oricând să transforme umilinţa noastră în binecuvântare, crucea noastră în biruinţă şi tristeţea noastră în surâs de fericire.

Crăciunul, sărbătoarea bucuriei senine, ne cheamă să ne alipim de Mântuitorul lumii, Care ne vrea în slujba Sa cu bucurie: bucuria credinţei, bucuria rugăciunii, bucuria muncii, bucuria dăruirii şi chiar bucuria de a suferi în încercări. Aproape de Hristos, „Soarele dreptăţii" (Mal. 3, 20), noi ne vom bucura în orice situaţie, pentru ca, apoi, să transmitem raze de bucurie către cei din jurul nostru care sunt trişti, însinguraţi, melancolici, obosiţi, istoviţi şi zdrobiţi. Toţi creştinii trebuie să se bucure că au primit eliberarea din robia păcatului şi a morţii veşnice. Convins de acest adevăr mântuitor, vă adresez urări de bine şi, cu voioşie sfântă, vă zic tuturor: „Lăudaţi şi cântaţi / Şi vă bucuraţi!".

SCRISOARE PASTORALĂ
NAŞTEREA DOMNULUI 2018

† SOFRONIE,
Episcop
al Oradiei

Sărbătoarea Crăciunului, praznicul împărătesc al Naşterii Domnului, ne prilejuieşte tuturor, întotdeauna, an de an, bucuria serbării împreună, a comuniunii, a dragostei, în atmosfera de taină, de vis, netrecătoare, a resorturilor celor mai profunde ale umanităţii noastre, cu încărcătura duhovnicească de neuitat a amintirilor, trăirilor, experienţelor unice alcătuitoare ale structurii noastre celei mai profunde, mai intime, mai încărcate de unicitate, de prospeţime spirituală, de omenie.

Serbarea Naşterii lui Hristos are o semnificaţie inegalabilă în sufletul oricărui creştin, în etosul oricărei comunităţi revendicate de la Domnul şi Dumnezeul nostru, Fiul lui Dumnezeu Care S-a întrupat din Fecioara Maria. Iar poporul nostru, creştin dintru începuturi, nu face excepţie. Puterea semnului venirii în lume a Cuvântului lui Dumnezeu, Logosul, stă în împreună-prăznuirea, cu bucurie şi veselie, a evenimentului cosmic ce s-a petrecut odinioară. Miraculoasa naştere este şi rămâne un reper universal, omagiat anual în splendoarea comuniunii şi familiarităţii întregii creaţii.

La ospăţul duhovnicesc al Naşterii Domnului, la care este invitată umanitatea în întregul ei, noi, creştinii, avem luminoasa îndatorire de a vesti tuturor că nimeni nu trebuie să fie singur la marea sărbătoare a lumii. De altfel, Dumnezeu Creatorul, atunci când a făcut lumea şi pe om, a zis: *„Nu este bine să fie omul singur; să-i facem ajutor potrivit pentru el”* (Facere 2, 18). Şi Dumnezeu i-a dăruit lui Adam pe femeia sa, Eva. Aşa s-a ivit prima familie din istoria umanităţii. Iar Crăciunul este sărbătoarea familiei.

Naşterea Domnului este, poate, cea mai îndrăgită sărbătoare, din cuprinsul anului bisericesc, pentru familia creştină. Ea este serbarea tuturor oamenilor, a creştinilor îndeosebi, a familiilor în special, a copiilor, cu precădere. De aceea, ea le este dedicată şi atenţia noastră, a tuturor, spre ei se îndreaptă în aceste zile. Este şi motivul pentru care, de orfani, în primul rând, este bine să ne aducem aminte. Şi nu numai, pentru că mulţi semeni ai noştri sunt în dificultate, spre ei se cuvine să ne îndreptăm dragostea, preţuirea, resursele noastre.

Nepreţuiţii şi neuitaţii mei fii duhovniceşti,

La împreună-prăznuirea noastră nu este bine să fie nimeni singur. Da, ştim, din revelaţia dumnezeiască, din Sfânta Scriptură, din Sfintele Evanghelii, că Fiul lui Dumnezeu Înomenit, Domnul nostru Iisus Hristos, la naşterea Sa, S-a născut ca un străin, marginalizat, afară din cetatea Betleemului, în peşteră şi în iesle, pentru că *„nu mai era loc de găzduire”* (Luca 2, 7) pentru Maica Domnului, Prea Sfânta Născătoare de Dumnezeu însărcinată cu Fiul Celui Prea Înalt şi pentru logodnicul ei, Sfântul şi Dreptul Iosif.

Şi, deşi S-a născut în exil, în sărăcie, în smerenie extremă, naşterea Sa, în umilinţa cea mai desăvârşită, a avut proporţii cosmice. Întreaga creaţie a luat parte: îngerii preamărind, doxologie sau slavoslovie aducând, ceea ce înseamnă cerurile spirituale laudă duhovnicească aducând Pruncului *„înfăşat, culcat în iesle”* (Luca 2, 12), Îngerul Domnului vestind păstorilor, i-a îndemnat pe aceştia la închinare, iar ei, *„grăbindu-se, au venit şi au aflat pe Maria şi pe Iosif şi pe Prunc culcat în iesle”* (Luca 2, 16).

Pe cer, steaua s-a arătat magilor de la Răsărit, iar ei au venit la Ierusalim întrebând şi, aflând, au mers la Betleem cu darurile lor: aur, smirnă şi tămâie. Universul întreg, astfel, vine şi se închină Naşterii Împăratului Hristos. Pe lângă Steaua Orientului, regnul mineral Îi oferă Domnului Peştera, regnul vegetal Îi dăruieşte ieslea cu paie, iar regnul animal Îi aduce cinstirea cuvenită, împlinind proorocia lui Isaia: *„boul îşi cunoaşte stăpânul şi asinul ieslea domnului său, dar Israel nu Mă cunoaşte; poporul Meu nu Mă pricepe”* (Isaia 1, 3).

Imaginile foarte plastice de mai sus se regăsesc în iconografia ortodoxă a praznicului şi în imnografia sărbătorii, strălucit redate în icoanele Nativităţii şi în cântările de strană, dar şi în imaginarul cultural al popoarelor creştine, îndeosebi în civilizaţia Europei centrale creştine, în care sunt reprezentate scenele Naşterii Domnului în spaţiile publice, în biserici, în casele creştinilor, unele dintre ele adevărate opere de artă, capitole întregi în enciclopediile de specialitate. În toate, comuniunea de dragoste şi împreună-prăznuire, reflectată în mulţimea personajelor înfăţişate.

Scumpii mei confraţi, draga mea familie duhovnicească,

La serbarea Crăciunului nu este bine să fim singuri. Nici Domnul, când S-a născut, nu a fost. Deşi smerit, departe de casele strălucite, marginalizat, nu a fost singur. Crăciunul este sărbătoarea familiei, a comunităţii. Unii dintre noi şi-au pierdut familiile şi sunt singuri. Nu este bine să fie aşa. Nimeni nu trebuie să fie singur de Crăciun! Mulţi dintre semenii noştri sunt părăsiţi, uitaţi, abandonaţi, nu mai au pe nimeni, iar noi ne bucurăm de praznic în casele noastre, în familiile noastre, ca şi cum noi am fi singuri pe pământ...

Iar acum, o, prea iubiţi ai mei, iertaţi-mă, pentru sinceritatea cu care vă voi destăinui aceste adevăruri: în copilăria mea, la Arad, pe Calea Victoriei, am crescut educat de părinţii şi bunicii mei în cultul respectului şi reverenţei pentru toţi oamenii. Şi locuiau pe strada mea oameni de diferite naţionalităţi şi apartenenţe religioase, români, maghiari, austrieci, germani, evrei, sârbi, romi, creştini ortodocşi, greco-catolici, romano-catolici, reformaţi, baptişti, penticostali, adventişti de ziua a şaptea, mozaici, dar şi românii veneau de peste tot, arădeni, din oraş şi din judeţ, bihoreni, ardeleni şi din Vechiul Regat, refugiaţi din Basarabia şi Bucovina de Nord, din comunitatea istorică românească din Ungaria, din Voievodina şi Valea Timocului. Şi era o doamnă în vârstă, de altă lege şi altă limbă maternă decât a mea, dar părăsită de ai ei, deşi erau în viaţă. Mama mea, buna mea mamă de la care am învăţat cum să mă port, mă lua de mână şi mă ducea să stăm de vorbă cu biata bătrână, ore în şir, al căror rost nu l-am prins şi înţeles atunci, dar mesajul lor, îngăduiţi, să vi-l transmit acum. Sărmana doamnă, altădată proprietară înstărită şi înconjurată de dragostea familiei, se spovedea, public, cu amar: nu trebuie să zici cuiva să-l bată Dumnezeu, ajunge să zici să-l bată singurătatea... Cutremurătoare, amare vorbe!

Dragii mei, iertare cerându-vă, încă o dată, că v-am făcut părtaşi, în clipe de bucurie, la asemenea trăiri, vă rog, din adâncul sufletului meu, cu toată cinstea cu care vă sunt dator, de vremelnic arhipăstor al sufletelor voastre, deschideţi larg poarta minţii, porţile inimilor, ferestrele voastre lăuntrice şi primiţi în casa sufletului pe toţi cei ce au trebuinţă de dragostea voastră. Sunt atâţia bătrâni singuri şi părăsiţi, uitaţi şi care nu mai au pe nimeni, aşa de mulţi oameni sărmani şi marginalizaţi, care nu au nevoie de mai mult decât de un zâmbet de pe feţele noastre. Haideţi, să redescoperim, împreună, resturile de umanitate pe care le mai avem, care au mai rămas în sărmana noastră omenire în derivă, pentru ca nimeni, acum, de Crăciun, să nu rămână singur.

O, prea mult doriţi fii şi fiice duhovniceşti, veniţi să deschidem porţile sufleteşti şi să lăsăm să intre, la ospăţul duhovnicesc al praznicului împărătesc, pe toţi cei lipsiţi şi flămânzi, goi şi însetaţi, bătrâni şi singuri, disprepuiţi şi uitaţi, căci, după felul cum îi vom preţui şi îndestula, va fi şi sentinţa noastră la judecata de apoi. Şi dacă Dumnezeu a rânduit şi a binecuvântat ca omul să nu fie singur pe pământ, nici noi să nu ne lăsăm singuri unii pe alţii. Să ne iertăm, să ne îmbrăţişăm, să ne rugăm unii pentru alţii şi, mulţumindu-I lui Dumnezeu pentru toate, să-L invocăm să vină în mijlocul nostru şi să umple cu prezenţa Sa iubitoare toată singurătatea noastră, iar pustiul din inimile noastre să-l covârşească cu harul Său, umplându-ne sufletele cu iubirea Sa de oameni, pentru ca nimeni, niciodată, la Crăciun, să nu rămână singur. Deşi, nu toţi doresc aceasta, datoria noastră creştină este să ne rugăm şi să lucrăm pentru toţi şi pentru toate. Restul, ştie Dumnezeu!

† ANDREI,
Episcop al
Covasnei şi
Harghitei

ÎL PRIMESC EU PE HRISTOS ÎN BETHLEEMUL SUFLETULUI MEU?

Cuvânt Pastoral la Naşterea Domnului nostru Iisus Hristos – 2018

„Fecioara astăzi, pe Cel mai presus de fiinţă naşte, iar pământul peştera Celui neapropiat aduce, Îngerii cu păstorii slavoslovesc, iar magii cu steaua călătoresc. Că pentru noi s-a născut prunc tânăr, Dumnezeu cel mai înainte de veci."
Condacul Praznicului

Repetând cuvântul „*astăzi*", Sfânta Maică Biserică încearcă să ne introducă în duhul acestei mari sărbători a Naşterii Domnului nostru Iisus Hristos. Toate prepoziţiile sunt la timpul prezent, toate au loc astăzi, toate se petrec în prezent.

Bethleemul se află la o distanţă de 9 km de Ierusalim, a cărei traducere este Casa Pâinii, iar evenimentul nu este o veche poveste. Evenimentul Dumnezeieştii întrupări este un fapt care s-a petrecut în istorie, dar bucuria şi binecuvântarea Lui îmbrăţişează întreaga istorie, toate epocile şi întreg neamul omenesc.

Străbatem zile cu adevărat grele. Ceea ce ne lipseşte nu este isteţimea, nici puterea, nici banul sau aşa zisele valori. Sărăcia noastră este duhovnicească. Ceea ce ne lipseşte este Persoana Hristos.

Întreaga istorie până la Hristos este pecetluită de aşteptarea lui. După cum scrie la Cartea Facerii: „... Nu va lipsi sceptru din Iuda, nici toiag de cârmuitor din coapsele sale, până ce va veni Împăciuitorul, Căruia i se vor supune popoarele" [Biblia, *Sfânta Scriptură*, EIBMO, Bucureşti, 2013, *Facere* 49, 10].

În perioada de după Hristos aşteptarea sosirii Domnului s-a transformat în aşteptarea întâlnirii şi împărtăşirii cu El. Acesta este sensul Praznicului Crăciunului. La acest Praznic observăm bucuria Tatălui când s-a văzut împlinit în Fiul. Dumnezeu Omul se face Prunc, vine în braţele noastre. Cum s-ar fin petrecut lucrurile dacă Maica Preacurată şi bătrânul Iosif ar fi bătut la uşa mea:

„La ai săi, El a venit/Şi ei nu L-au primit".

Îl primesc eu pe Hristos în Bethleemul sufletului meu? Hristos Domnul a venit în lume să sfinţească umanitatea, iar Fecioara Maria i-a oferit trupul ei curat, a devenit Născătoare de Dumnezeu. Din nou ne proşternem în faţa ieslei din Bethleem, fiind călăuziţi de îngeri: „Nu vă temeţi. Căci iată vă binevestesc vouă bucurie mare, care va fi pentru tot poporul. Că vi s-a născut azi Mântuitor, care este Hristos Domnul" *[Luca* 2, 10-11].

Şi ce găsim acolo? „Un Prunc înfăşat culcat în iesle" [*Luca* 2, 12].

Este Pruncul Preanevinovat prevestit de Proorocul Isaia: „Căci Prunc s-a născut nouă, un Fiu s-a dat nouă, a Cărui stăpânire este pe umărul Lui şi se cheamă numele Lui , Înger de mare sfat, Sfetnic minunat, Dumnezeu tare, biruitor, Domn al Păcii, Părinte al veacului ce va să fie" [*Isaia* 9, 5].

În sufletele noastre ca şi în sufletele păstorilor ce se închinau Pruncului, răsună lauda îngerilor „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pământ pace, între oameni bunăvoire" [*Luca* 2, 14]. Pruncul preanevinovat vine într-o lume, în Anul Centenar, dezbinată şi plină de ură ca să aducă înfrăţirea şi bună-nvoirea. Nu zadarnic ne îndeamnă colindul: „Acum te las, fii sănătos,/Şi vesel de Crăciun/ Dar nu uita când eşti voios,/Creştine să fi bun."

Relatând ce s-a întâmplat atunci Colindele noastre Îl văd pe Pruncul Iisus: „Mititel înfăşeţel în scutec de bumbăcel", sau: „Şi-a născut un Prunc Frumos/Şi-L numi Iisus Hristos/L-a născutîn iesle jos,/Să ne fie de folos: L-a născut pe fân uscat,/Să ne scape de păcat".

Contemplând şi noi Taina Întrupării Pruncului Nevinovat îi zicem: „Cel ce din veci Te-ai născut din Tatăl şi la plinirea vremii Te-ai întrupat de la Duhul Sfânt şi Te-ai născut cu trup din Sfânta Fecioară Maria ca să ne mântuieşti din robia păcatului, pace lumii Tale dăruieşte şi ne izbăveşte pe noi de toate ispitele şi necazurile, ca să cântăm Ţie cu uşurinţă aşa: Iisuse, Fiul lui Dumnezeu, Cel ce cu trupul în peşteră Te-ai născut, miluieşte-ne" [Acatistul Naşterii Domnului, *Condacul 1]*.

Trăim realitatea unor vremuri, în care şi la noi în ţară ca peste tot în lume, Crăciunul se arată foarte devreme, scăldat într-o risipă de lumini şi culori aşezate pe stâlpi, copaci, balcoane, prin grădini, pe acoperişul clădirilor. Bucuria este a copiilor, Moş Crăciun, pe cât de bătrân atât este de darnic şi din desagă făgăduieşte şi bucură cu daruri.

În nici o altă sărbătoare tradiţia nu este atât de strânsă, ba chiar îngemănată cu istoricul ei religios. Colinda îl vesteşte pe Dumnezeu Pruncul. În tradiţia românească copii sunt cei mai autentici ambasadori ai veşnicului Bethleem, purtătorii adevăratei tradiţii a colindelor care oferă o tainică înţelegere a acestui Mare Praznic al Naşterii Domnului. Moşii şi strămoşii noştri aveau o mai dreapta înţelegere a acestui praznic decât avem noi astăzi. Copleşiţi de atâta simţ al istoriei, observăm pe un Iisus al ei, care s-a născut cu aproape două mii de ani în urmă, o dată pentru totdeauna, a cărui întrupare o sărbătorim printr-o amintire liturgică şi printr-un ospăţ la care El nu a fost poftit. Imnografii din Bizanţ ştiau mai mult decât pricepem noi din cântările lor, că Naşterea Domnului anuală, este mai mult decât o comemorare, mai mult decât o masă festivă. Ea nu este numai amintirea evenimentului, ci evenimentul însuşii, real ca cel din Bethleem. Taina euharistică presupune prezenţa pâinii ce se preface în Trup şi vinul în Sânge, nu în zadar Proscomidiarul are chipul Peşterii. Aşezate în Sfintele Vase ele sunt purtate în procesiune şi aşezate pe Sfânta Masă ca un Trup în devenire.

Cuviosul Roman Melodul cântă: „Fecioara astăzi pe Cel mai presus de fiinţă naşte" [*Condacul Naşterii Domnului, glasul 8, Mineiul lunii Decembrie, Ziua 25]*, el credea în acel *„astăzi"* ca într-un moment în care întruparea se repetă pentru noi, la modul tainic, dar nu mai puţin real.

Când însă vorbeau cei vechi ai noştri, cu multă nostalgie mă gândeam la vechile noastre colinde de Crăciun, una din moştenirile cele mai preţioase pentru înţelegerea noastră de oameni ai locului şi neamului românesc.

Colindele sunt bătâne, născute cu neamul omenesc, dar în acelaşi timp foarte tinere, ele vestesc Naşterea Domnului. Ele au menirea să ne facă fericiţi şi împreună să ne înălţăm duhovniceşte ca să ne ridicăm mintea la Cel care a venit pe pământ pentru mântuirea noastră, „Să se nască,/ Şi să crească/Să ne mântuiască."

Colindele se cântă în Postul Crăciunului şi în zilele de sărbătoare ale Naşterii Domnului împletindu-se cu cântecele de stea, cu tradiţiile creştine de Anul Nou şi de Bobotează.

Ele păstrează legătura vie dintre cult şi cultură în limba vechilor cazanii, tradiţie creştină din secolul IV în România. Ele se cântă pe muzică apropiată de cea a doinelor şi baladelor româneşti. Conţinutul lor teologic, versificat cu simplitatea şi mlădirea artistică a omului curat la suflet şi iubitor de Dumnezeu îşi are izvorul în Sfânta Liturghie şi în învăţătura Bisericii despre taina mântuirii noastre în Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu. Ele sunt exprimate în cuvinte simple, uşor de înţeles şi de memorat de către credincioşi. Pruncul Iisus şi Maica Preacurata şi preanevinovata, Fecioara Maria stau în centrul tuturor colindelor autentice. Îngerii, Păstorii şi Magii, natura înconjurătoare şi întreg cosmosul îşi află sensul existenţei prin participarea la minunea Naşterii Mântuitorului în ieslea din Bethleemul Iudeii.

În colinde se arată familiaritatea oamenilor cu Dumnezeu-Copilul Cel ce este „Mititel înfăşeţel, în scutec de bumbăcel". În colinde se arată taina lui Dumnezeu, care este cântată, El coboară din ceruri şi vine pe pământ. Se naşte din Fecioară într-o peşteră săracă, pentru că Dumnezeu doreşte să sfinţească şi să mântuiască lumea din interior, cu acordul libertăţii ei. Colindele reprezintă legătura vie a credinţei Bisericii şi a iubirii ei faţă de Hristos Domnul, ca răspuns al oamenilor la iubirea smerită şi milostivă al lui Dumnezeu cel Veşnic, care S-a făcut om pe pământ, pentru a dărui oamenilor viaţă veşnică [*Cuvântul rostit de Preafericitul Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, la finalul Concertului de colinde intitulat* „Răsăritul cel de sus", 2017, *Aula* „Teoctist Patriarhul"].

Colindele se cântă în cor, împreună, în stare de comuniune, pentru că persoanele care le cântă, copii, tinerii sau vârstnicii, reprezintă cetele de îngeri, care au cântat la naşterea Fiului lui Dumnezeu în Bethleem.

„Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pământ pace, între oameni bunăvoire" [*Luca* 2, 14]

Colindele sunt parte esenţială a folclorului religios, ele sunt cea mai armonioasă îmbinare între cultul bisericesc şi cultura populară. Ele sunt îndemn de bunătate, facere de bine, ospitalitate, cinste şi omenie, eroism şi dragoste de ţară şi armonie socială.

Într-un colind din secolul al XX-lea este exprimată şi iubirea jertfelnică a soldaţilor români care au murit pentru realizarea unităţii naţionale: „Busuioc, mărgăritar/C-au murit pentru Ardeal,/Pe plaiul munţilor/În desimea brazilor,/În mijlocul florilor/Apărând un tricolor!"

Cântarea Colindelor trebuie să ne apropie mai mult de izvoarele credinţei noastre ortodoxe, să ne întărească în unitatea de credinţă şi de neam.

Iubiţi credincioşi şi credincioase,

Sfintele Sărbători sunt zugrăvite aşa cum am văzut în universul colindelor noastre, ele ne aduc aminte că cel puţin două săptămâni din an putem fi mai buni la inimă, mai frumoşi în gândire şi mai curaţi la suflet. Din păcate, există printre noi creştini care sărbătoresc un Crăciun fără Iisus, o Botează fără aghiasmă, şi un Sfânt Ioan fără cel mai mare om născut din femeie şi un An Nou fără Sfântul Vasile, un Revelion continuu, fără sfârşit, condimentat cu vicii şi narcotice. Gestul viciat devine mentalitate, iar mentalitatea deviantă răstoarnă valorile, consfinţind anormalitatea drept normalitate, într-o libertate rău folosită. Astăzi suntem într-o căutare de soluţii împotriva crizei şi a sărăciei, dar nu vom face nimic fără remediile spirituale împotriva acestei crize lente şi bine studiate care distruge conştiinţa tinerilor. În zadar ne vom strădui să curăţăm pământul apărat cu sânge de strămoşi, de gunoaiele vrăjmaşe dacă-l vom lăsa populat cu oameni deformaţi şi mutilaţi sufleteşte.

Vă rog părinţilor, ocrotiţi-vă şi educaţi-vă copii în duh creştin. Este vorba de viitorul nostru ca neam, popor şi patrie. Sfântul Apostol Pavel ne îndeamnă: „Voi părinţilor, nu întărâtaţi la mânie pe copii voştri, ci creşte-ţi întru învăţătura şi certarea Domnului" *[Efeseni* 6, 4].

Rugându-L pe Pruncul Mântuitor să ne ajute să ne creştem copii după modelul Lui şi să fim nevinovaţi ca pruncii, ca să putem să moştenim „Raiul cel închis ce azi S-a deschis", dorim ca praznicle Crăciunului, Anului Nou şi Bobotezei să le petrecem cu bucuria pe care pruncii o au la sărbători.

DISPOZIȚIA SPRE DRAGOSTE A „ROMÂNIEI PROFUNDE”

† GURIE,
Episcop al
Devei şi
Hunedoarei

Iată-ne prăznuind Crăciunul pentru a 100-a oară de la Marea Unire a românilor într-o singură țară. A fost atunci o bucurie imensă, o trăire de o mare intensitate, o revărsare colosală de dragoste între români. Atunci s-a reconfirmat în neamul nostru o convingere creștin-ortodoxă existentă dintotdeauna: aceea că **nu putem fi fericiți fără dragoste!** Dumnezeu Însuși este dragoste.

Din nefericire, fiecare generație, de la Adam și Eva până în contemporaneitate, verifică „pe propria-i piele” acest mare adevăr: că nu putem fi fericiți fără dragoste, că ceea ce este material nu ne ajută să atingem Absolutul, să fim fericiți! Trupul nu este capabil să ne furnizeze fericirea de care avem sete, chiar dacă îi împlinim toate exigențele: mâncare, băutură, satisfacerea poftelor, faimă în lume etc.

Spune Sfânta Scriptură: *Mulțumind cu bucurie Tatălui, Celui Ce ne-a învrednicit pe noi să luăm parte la moștenirea sfinților, întru lumină. El ne-a scos de sub puterea întunericului și ne-a strămutat în Împărăția Fiului iubirii Sale* (Coloseni 1, 12-13). **Biserica este locul în care oamenii învață să iubească, unde se exersează în dragoste** și **transferă accentul de pe cele materiale pe cele spirituale**. Ortodoxia este generatoare de iubire între oameni, iar cei care nu știu să extragă acest lucru din realitățile bisericești se află pe o cale greșită. *Sculați, voi, români plugari, / Că pe cer s-a arătat / Un luceafăr minunat. // Ca lumea să-ntinerească, / **Oamenii să-i înfrățească**, / **Unul pe-altul să iubească**. // Cu toți zicem: „Să trăiți! / Și ca pomii să-nfloriți!”* [*** *Colinde și cântece de stea I. Pentru cor cu voci egale* (transcriere de Ioan Simionescu), Editura Aperta, Cluj-Napoca, 1994, p. 121].

Colindul popular românesc constată și **efectele lipsei dragostei**: *Iarba verde s-o mlăgit, / florile s-or cotropit, / Lumea rău s-o pângărit: / Suduie ficior pe tată / și maica face păcate / De-atunci nu-i mai rod în țară, / nici în grâu, nici în secară / Numai neghioară goală* [Colindul „Acolo-n sus, la Răsărit”, în vol. *Colindăm, noi colindăm. Colinde și cântece de stea, piețări, orații și interludii instrumentale, jocul caprei, urări de Anul Nou* (culese sub îngrijirea Dr. Dumitru Jompan), Editura Eurostampa, Timișoara, 2002, p. 56]. Colindul vrea să spună că lipsa dragostei produce declin social, o perpetuă răzvrătire și nemulțumire, un inconfort psihic colectiv. Pruncul Iisus a venit cu o ofertă de iubire, dar nu toți doresc să accepte această ofertă de iubire, să-și hrănească ființa. Când iubim cu adevărat, forța negativă de impact a răului se atenuează, lipsurile pălesc și bucuria ni se revarsă în suflet.

La 100 de ani de la Marea Unire să ne oprim din **goana noastră spre viitor** și să ne aducem aminte cât de mult ne-a iubit Dumnezeu pe noi și cât de mult s-au iubit înaintașii noștri, încât au realizat ceea ce și-au propus, cât de mult au crezut în idealuri înalte, imateriale, transfiguratoare: *Păstorii, văzând în zare, / Din cer, o lumină mare, / Fluierau, cântau, toți se bucurau* [Colindul „O, ce veste!”, în *Colinde și cântece de stea...*, p. 54].

Dreptmăritori creștini,

De la căderea în păcat a lui Adam, istoria omenirii s-a transformat într-o istorie a luptei dintre bine și rău, a confruntării dintre dragoste și ură, fără ca vreodată, pe Pământ, una dintre acestea să dobândească biruința definitivă asupra celeilalte. Au fost momente în care a biruit dragostea, au fost momente în care a biruit ura. Adeseori oamenii s-au ridicat unii contra altora, călcând în picioare „Legea Dragostei” dată de Dumnezeu. Fiecare în parte facem același lucru în relațiile individuale. **Oamenilor căzuți, neîntorși cu fața spre Dumnezeu, le place să-și împartă, unii altora, suferințe**. Aceasta, pentru că învățăturile greșite le intoxică mintea. Cât zbucium pe Pământ până să ajungi să fii convins de importanța dragostei! Câtă experiere a durerii, a suferinței și a morții până să te convingi de valoarea dragostei! *Iar Irod, tiranul, craiul și dușmanul, / oastea și-o trimite, / pe prunci de-i ucide, / de doi ani în jos, / să taie pe Hristos. / Intră prin odaie, / toți copiii-i taie. / Vai, în greaua noapte, câtă crudă moarte! / Sânge preacurat, / cât s-o mai vărsat!* [Colindul „O, ce nebunie!”, în vol. *Colindăm, noi colindăm...*, p. 150]

Sfânta Scriptură ne înșiră mari proroci și împărați care și-au făcut din dragoste un far al vieții, un principiu de călăuzire pe cărările acesteia: amintim doar de patriarhul Avraam, de regele cel înțelept Solomon, de Iacov cel cu inimă bună, toți culminând cu Mântuitorul Iisus Hristos, născut într-o iesle sărăcăcioasă din Betleemul Iudeii în noaptea de Crăciun, ca să ne aducă aminte de „Legea Dragostei”. Și istoria noastră, a românilor, este presărată cu personalități care au știut să iubească, fiind modele pentru popor: Sfinții Voievozi Ștefan cel Mare și Constantin Brâncoveanu, Cuviosul Daniil Sihastrul etc. *Stăpânirea ta* până la marginea pământului! (Daniel 4, 19) – spune textul Sfintei Scripturi. Deci, **iubirea va fi triumfătoare până la urmă**, și cei aflați în afara ei vor fi nefericiți.

La 100 de ani de la Marea Unire **să ne strângem într-o horă simbolică a iubirii** și să „zidim” relații armonioase între noi. „Catedrala Mântuirii Neamului” (la a cărei sfințire am participat sau asistat, fiecare într-o formă sau alta) nu este nicidecum o pretenție triumfalistă, ci un **simbol al izbăvirii românilor de sub toate stăpânirile străine**, de sub toate ocupațiile strivitoare ale celor care nu ne-au dorit binele; este „Catedrala Izbăvirii Neamului” de toate relele din istorie: *Bucuroși să prăznuim, / Cu daruri să dăruim, / La pământ plecându-ne, / Cu dor sărutându-ne* [*Ibidem*, p. 449].

Iubiții mei fii duhovnicești,

Biserica ne mai învață și faptul că **dragostea lui Dumnezeu nu exclude sancțiunea**. Va exista o Judecată a Neamurilor, când și Neamul nostru românesc va fi chemat să dea socoteală pentru modul în care și-a trăit „viața” pe Pământ, pentru modul în care a interacționat cu alte popoare, pentru maniera în care a aplicat creștinismul și Ortodoxia. Sfânta Scriptură nu este doar dătătoare de speranță și de consolare, ci ne invită și la veghere, la preocupare pentru „Ziua cea de pe urmă”.

Se conturează, așadar, și varianta excluderii, a deciziei punitive. Deci, promisiunea mântuirii nu este o mângâiere naivă pe creștet, ci ea ne invită la acțiune, încurajează, dinamizează. Iată cum este surprinsă ideea Judecății în colindul popular: *Domnul stătu crai în țară, / Țările se'nspăimântară! // Împrejuru-i, nor și ceață / Sprijinesc sfânta Lui față. // Și dreptatea lui tocmește / Scaunul ce-L odihnește. / Fulgerile Lui, ca para, // De strălucesc toată țara. / Pământul e plin de frică, / Munții se topesc și pică. // Și curg toți ca niște ceară, / Văzând pe Domnul în țară. // Că Tu, Doamne, și-a Ta mână, // Vrând, ne-ai zidit din țărână. / Cei drepți și în curăție / Te-așteapă cu bucurie!* [Colindul „Domnul stătu crai în țară”, în *vol. cit.*, p. 303].

Grija față de răspunsul pe care îl vom da la Judecata de Apoi trebuie să prevaleze asupra „trebăluielilor” din ograda proprie; trebuie să fim foarte selectivi cu deprinderile și înclinațiile care ne confiscă. Vine o vreme, și ea vine o singură dată, când vom fi invitați la o „altă nuntă” decât cele obișnuite; iar dacă noi găsim scuze, invitația se suspendă, ușile se închid [Știind că ne va judeca Dumnezeul dragostei, să ne întrebăm: *Când învățăm noi, oare, să prețuim dragostea? Răspunsul este paradoxal: Adeseori învățăm valoarea dragostei când nu o avem, când nu beneficiem de ea. Atunci când suntem victimele lipsei de dragoste a semenilor! Și, de-a lungul istoriei, am avut această cruntă experiență* (n. n.)]. În loc să pătrundem la ospăț, ne blocăm într-o sală a așteptării fără termen, într-un spațiu al excluderii. Rămânem acolo unde am ales noi să rămânem. Nu Dumnezeu ne-a exclus, ci propria noastră decizie [Spune frumos Andrei Pleșu: *Securitatea personală și cea familială îți epuizează toate resursele. Salahoria repetitivă a cotidianului în cadența grijilor curente îți exclude din atenție timpul mesianic. Oamenii sunt măcelăriți în malaxorul lumesc, sufocați de griji*. Cf. Andrei Pleșu, *Parabolele lui Iisus*, Editura Humanitas, București, 2012, p. 195]. Crăciunul este sărbătoarea care **ne repune pe orbita duhovnicească** și ne amintește că noi nu suntem făcuți doar pentru lumea aceasta, ci pentru

(continuare în p. 6)

Dispoziția spre dragoste a „României profunde”

(urmare din p. 6)

Cer. De acolo a venit Fiul și acolo suntem invitați cu toții, după trecerea din viața aceasta.

De aceea, acum, la 100 de ani de la Marea Unire, să savurăm reușita acestui mare proiect de dragoste universală între românii de pretutindeni și să nu uităm **să privim mai des la Cer**: *Busuioc verde pe masă, / Să fii, gazdă, sănătoasă! / La mulți ani, cu sănătate! / Dumnezeu vă dea de toate!* [Colindul „Florile dalbe”, în *Colinde și cântece de stea...*, p. 121].

Dragi fii întru Domnul,

Mulți dintre noi **trăim cu memoria răului**. Neiertarea este un depozit de răutate, pe care, dacă îl păstrăm în inimă, o facem spre propria noastră pierzare. Eliberarea de rău este în folosul nostru. Exorcizarea răului din propria ființă ne face bine! Spune Mântuitorul: *Tot așa și Tatăl Meu Cel ceresc vă va face vouă, dacă nu veți ierta – fiecare fratelui său – din inimile voastre!* (Matei 18, 35). Neiertarea cimentează acest rău în adâncurile noastre, făcându-ne prizonieri ai răutății.

Iubirea nu se negociază! Iubirea – ca regulă de viață – nu ne este propusă, ci impusă! Altfel, cădem din Împărăție și din creștinism. În esență, problema este aceasta: Lucrăm sau nu, exclusiv, cu energiile iubirii? Sau ne găsim argumente pentru a lucra și cu ura, disprețul, desconsiderarea semenilor? În cuvinte simple, suntem datori să iubim, pentru că El ne iubește. Iar izvorul (sau motivul) iertării Lui este mila, compasiunea. Azi, lipsa milei și a iertării sunt foarte răspândite; iar ura din inimi este contagioasă. *Vine Iuda cel bătrânu', / Din picioare scârciobindu / Și din gură foc lăsându / Și din graiu spurcăcindu* [Colindul „Colindă”, în *vol. cit.*, p. 170].

Există diferite etaje existențiale. Sus, în Cer, stăpânește iubirea! Dar la nivelul nostru, în lumea spațiului și a timpului, în care trăim? Cel ce vrea să coboare Împărăția de Dincolo în viața lui trăiește după aceleași reguli: ale dragostei!

Iubiți creștini hunedoreni,

Care sunt **cercurile concentrice ale iubirii?** Pe orizontală, acestea sunt: familia propriu-zisă (soțul/soția și copiii), familia extinsă (părinții și rudeniile mai apropiate), locul de muncă (un spațiu al interacțiunii însumând o treime din timpul unei zile), comunitatea de apartenenență (parohia, grupurile de interacțiune) și societatea (comunitatea extinsă). Iar pe verticală: Dumnezeu (Sfânta Treime), ceata sfinților (cu precădere cei mai apropiați fiecăruia dintre noi; pentru cei mai mulți, Maica Domnului), îngerul păzitor și toți cei iubiți care au răposat (vii într-o altă lume, prezenți în iubirea noastră datorită faptelor lor, de pe când erau încă în viață).

Iubirea se exprimă prin seninătate, naturalețe, delicatețe, respect, sinceritate, bun simț și bun gust. Este de o importanță capitală să știi să cucerești și să întreții stima celuilalt. Încrederea reciprocă este decisivă într-o lume în care domină incertitudinea, generând anxietăți și angoase. În această lume este nevoie de un partener de viață stabil și echilibrat, care să ofere garanții de viitor și un proiect de viață credibil.

Relația de iubire nu este constrângere, ci siguranță, securitate. **Când iubești, ești fericit că exiști!** În dragostea adevărată fiecare dă mai mult decât primește; cel care iubește, oferă ceva din el însuși. *Hristos vine-ncetinel / spre Patimă, ca un miel. // La poartă e-ntâmpinat, / Toți „Osana!” I-au cântat. / Pruncii, cu stâlpări în mână, /* Cântă, cu toți, împreună [*Ibidem*].

Fraților dreptmăritori,

Suntem vizitați, de Crăciun, de „Trimisul Cerului”, venit dintr-o altă lume. Noi înșine suntem născuți pentru veșnicie, suntem nemuritori cu sufletul, dar am ucis acest adevăr din conștiința publică și din cea individuală. Deși suntem ființe născute pentru cer, noi ne-am făcut prizonieri a ceea ce trece. Am uitat legătura strânsă dintre eternitate și iubire, dintre puterea noastră de a gusta infinitul și exersarea în dragoste a ființei noastre. **Iată exigențele României profunde!**

Colindul ne îndeamnă: *Ia, deschideți Poarta, mare! / Să vă zicem o cântare: / Nu suntem nici domnișori, / Ci harnici, voinici, feciori; / Vă urăm, cu veselie, / Crăciunul să vă mângâie; / Floarea noastră-i sănătatea; / Gazdă, s-aveți de ea parte!* [Colindul „Flori de măr cad la fereastră”, în *vol. cit.*, p. 153].

Împreună cu ceata de feciori Vă dorim și noi ca bucuria Crăciunului să vă umple viața! Harul lui Dumnezeu să vă cerceteze inimile și belșugul să nu lipsească din nicio casă în aceste zile de Sfinte Sărbători! Iar gazdei îi urăm să aibă *mulți colaci în poală, cârnați la subsuoară și mult caltaboș în oală!* [*Ibidem*]

Cu toții, la 100 de ani de la Marea Unire, să ne deschidem **poarta cea mare a inimii** spre Dumnezeu și spre semeni! *Dă-ne, la toți, bucurie. / Amin! Doamne, slavă Ție! / La mulți ani, s-aveți folos / De Nașterea lui Hristos!* [„Toată Legea Creștinească. Colind de stea din Ocna Sibiului”, în *vol. cit.*, p. 46]

Sărbători fericite!* și *La mulți ani!

La slăvitul Praznic al Nașterii Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, cu smerenie rugăm pe Cel Atotputernic să ne dăruiască tuturor sănătate sufletească și trupească, întru toate bună sporire, iar în Noul An să reverse asupra noastră și asupra lumii întregi harul păcii, al iubirii și al bucuriei duhovnicești. Întru mulți și fericiți ani!

Redacția „Telegrafului Român”

REDACTOR-ŞEF:
Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA

COLEGIUL DE REDACȚIE

Senior-editori: Pr. Academician Mircea Păcurariu; Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan. ***Secretar de redacție:*** Dr. Emanuel Tăvală. ***Membri:*** Pr. Conf. Dr. Constantin Necula, Conf. Dr. Lucian Grozea, Diac. Dr. Ștefan L. Toma, Pr. Dr. Cristian Muntean, Pr. Dr. Vasile Gafton. ***Responsabil ediție online:*** Dr. Dragoș Boicu.

ISSN 1223-8392

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA se primesc pe adresa: Redacția „Telegraful Român”, 550179 – Sibiu, str. Mitropoliei, nr. 35; e-mail: *telegrafulroman@yahoo.com*. Articolele nepublicate nu se înapoiază.

ABONAMENTUL pentru anul 2018 este de 48 lei; cod IBAN RO34 RNCB 0227 0360 5879 0001. BCR Sibiu, str. Emil Cioran, nr. 1. Cod fiscal 44 79 403.

Tiparul executat la *Tipografia Șaguniana* – Sibiu

Biblioteca Județeană
ASTRA Sibiu